

שבוע פרשת ויגש

(29 December 19 – 4 January 20)

א' – ז' טבת תש"פ

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאִמּוֹ: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצֻוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דֶּגַּף וְתִירָשׁ וַיְצַהֲרֵךְ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרֶיךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתוּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבִאֲדָתָם מִתָּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאִמּוֹ. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קִיחַ.

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

רִמְמָה יָמִין יְהוָה עָשָׂה חַיִּל: ז' לֹא־אֲמוֹת
פִּי־אֲחִיהַּ וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרֹנִי יְהוָה
וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שְׁעֵי־צָדֵק אָבִא
בָּם אֹדֶה יְהוָה: כ זֶה־הַשֹּׁעַר לַיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ
בּוֹ: כא אֹדֶד כִּי עֲנִיתִנִי וְתַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה:
כב אֲבֹן מִאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ:
כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ:
כה אָנָּה יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּה יְהוָה הַצִּלִּיתָה
נָּא: כו בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה פִּרְכְּנוֹכֶם מִבֵּית
יְהוָה: כז אֵל יְהוָה וַיָּאֵר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בְּעֵבְתֵּיכֶם
עַד־קִרְנוֹת הַמּוֹבָח: כח אֵלִי אַתָּה וְאֹדֶד אֱלֹהֵי
אֲרוֹמָמְךָ: כט הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חֲסִדוֹ:

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:
ב וְאִמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וְאִמְרוּ־נָא
בֵּית־אֱהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וְאִמְרוּ־נָא יִרְאִי
יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־חֲמֹצַר קָרָאתִי יְהוָה
עָנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא אֵירָא מִה־יַּעֲשֶׂה
לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בְּעֹזִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשִׁנְאִי:
ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּאָדָם: ט טוֹב
לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בַּבְּדִיכִים: י פִּלְגֹּנִים
סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי גַם־
סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדַבּוּרִים
דַּעְכוּ פֶּאֶשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתִנִי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה
וַיַּהֲיִלִּי לִישׁוּעָה: טו קוֹל רָפָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶחָלִי
צְדִיקִים יָמִין יְהוָה עָשָׂה חַיִּל: טז יָמִין יְהוָה

קִיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

צִוִּיתָה פִּקְדֹתֶיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחִלִּי יִכְנֹו דְרָכֵי
לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבֹשׁ בְּהִבְטִי אֶל־כָּל־
מִצְוֹתֶיךָ: ז אֹדֶד בְּיָשָׁר לִבִּי בְּלִמּוּדֵי מִשְׁפָּטִי

א אֲשֶׁרִי תִמְיַמֶּי־דָרְךָ תְּהַלְכִים בְּתוֹרַת
יְהוָה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדֹתָיו בְּכָל־לֵב יִדְרָשׁוּהוּ:
ג אֶף לֹא־פָעַלְו עוֹלָה בְּדַרְכֵי הַלְבוּ: ד אַתָּה

המשך בעמוד 99

תחילת זמן קידוש לבנה: יום חמישי בערב, ה' טבת

נקודות משיחות קודש - מזמור קיח מתוך "תהילות מנחם"

ח - טוב לחסות בהוי' מבטוח באדם

ביטחון בה' למעלה מטעם ודעת

ב. והענין בזה, איתא בספרי⁴⁸ עה"פ⁴⁹ "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה - יכול יהא יושב ובטל⁵⁰, תלמוד לומר בכל אשר תעשה", היינו, שעפ"י תורה צריך לעשות כלי בדרך הטבע⁵¹, ו"אין סומכין על הנס"⁵², אלא שצריך לראות בכלי זה כיצד הוא מגלה את ברכת ה' ושבאמת הטבע הוא מגלה את הקב"ה.

המשך בעמוד 99

(48) פ' ראה פסקא ע.

(49) שם טו, יח.

(50) כ"ה הלשון בכ"מ. ובספרי שלפנינו "יכול בטל". וביל"ש (פ' ראה רמז תתצט) "יכול כשעומד ובטל כו'".

(51) ראה בארוכה דרך חיים בהקדמה. סהמ"צ להצ"צ מצות תגלות מצורע פ"ב ואילך. קונטרס ומעין מאמר יז ואילך.

(52) ראה פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב. וראה ברכות לה, ב "הרבה עשו כו' כרשב"י ולא עלתה בידן".

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיח, קיט ג
- (ג) מאמר ד"ה ויגש אליו יהודה
שבת פרשת ויגש, ז' טבת, ה'תשכ"ט ה
- (ד) שיחת ש"פ ויגש, ז' טבת, ה'תשכ"ט יא
- (ה) שיחת יום א' כ"ד כסלו ה'תשנ"ב כג
- (ו) משיחות שבת פרשת מקץ, שבת (ו') חנוכה,
א'דר"ח טבת, ה'תשנ"ב כח
- (ז) שיחת אור ליום ה' פרשת ויגש,
ה' טבת ה'תשנ"ב לט
- (ח) משיחות ש"פ ויגש, ז' טבת ה'תשנ"ב מב
- (ט) לקוטי-שיחות פרשת ויגש כרך טו נב
- (י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל נה
- (יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויגש סג
- (יב) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויגש סה
- (יג) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויגש צ
- (יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויגש צא
- (טו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויגש קב
- (טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קה
- שיעורי רמב"ם**
- (יז) ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויגש קח
- (יח) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויגש קעו
- (יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויגש רד
- (כ) נביאים וכתובים
ירמיה פרק כז, קהלת פרק יב רט
- (כא) משניות – מסכת מנחות
ביאור קהתי ריא
- (כב) עין יעקב מסכת מגילה ריט
- (כג) מסכת נידה עם ביאורים
מדף סז עד דף עג רכ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כד) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רמו
- (כה) שולחן ערוך הלכות נשיאת כפים
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רמו
- (כו) תורה אור ביאור על הגי' (על פסוק ויגש גו')
אדמו"ר הזקן רמט
- (כז) תורת חיים
אדמו"ר האמצעי רנ
- (כח) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רנא
- (כט) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רנד
- (ל) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב רנה
- (לא) ספר המאמרים – קונטרסים
אדמו"ר מוהרי"צ רנח
- (לב) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רנט
- (לג) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רס
- (לד) חומש לקריאה בציבור רסא
- (לה) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רסח
- (לו) לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש רסט
- (לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ער
- (לח) סדר הדלקת נרות חנוכה רעא

בס"ד. שבת פרשת ויגש, ז'

טבת, ה'תשכ"ט

(הנחה בלתי מוגה)

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה¹, וְאִיתָא עַל זֶה בְּמֵאמְרֵי

שְׁנֵאמֵר לְפָנֵי מֶאֱהָ שְׁנָה² וְדָאף שְׁהוּא רַק

קִצּוֹר מִדְּבִוּר-הַמַּתְחִיל "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה"³, הֲרִי

בְּקִצּוֹר יִשְׁנֹו כָּל הָאֲרִיכוֹת, וּבְפִרְט שֶׁהַקִּצּוֹר

עֲצָמוֹ הוּא אֲרוּךְ], שְׁנֵתְבָאֵר בְּזִהְרָה⁴ שֶׁזֶהוּ עֲנִין

סְמִיכָה גְּוֹאֵלָה לְתַפְלָה (כְּדִלְקָמֵן).

וּבְהִקְדָּיִם דְּהִנֵּה פְּסוּק זֶה בָּא לְאַחֲרֵי כָּל

אֲרִיכוֹת הַסְּפּוּר אֲוֹדוֹת הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת

הַמֵּאֲרָעוֹת שֶׁהִבִּיאוּ לְיִרְדָּת יַעֲקֹב לְמַצְרַיִם,

כְּמֵאמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ רֹאֵי הִזֶּה יַעֲקֹב אֲבִינוּ

לְיִרְדָּת לְמַצְרַיִם בְּשִׁלְשָׁלוֹת שֶׁל בְּרִזָּל, אֵלֶּא

שֶׁמֶצֶד חֲסִדוֹ שֶׁל הַקָּב"ה הִתְהַ יִרְדָּתוֹ עַל-יְדֵי

הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת הַמֵּאֲרָעוֹת הַנִּזְכָּרִים. וְכִמּוּבָא גַּם לְגַבִּי

יוֹסֵף, שֶׁמֶכִּירָתוֹ וְיִרְדָּתוֹ לְמַצְרַיִם הִתְהַ בְּאֶפֶן

ד'לְמַחֲתִי שְׁלַחֲנִי אֶלְקִים לְפָנֶיכֶם"⁶. וְהִנֵּה, הַגִּם

שְׁאִין מִקְרָא יוֹצֵא מִיָּדִי פְּשׁוּטוֹ⁷, הֲרִי חֲסִי-שְׁלֹמֹם

לִזְמַר שֶׁהַתּוֹרָה עֲנִינָה סְפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, וְכִדְאִיתָא

בְּזִהְרָה⁸ תְּאָרִים מְבַהֲלִים (גְּוֹאֵלְדִיקֶע תְּאָרִים

לְגִרְעוּתָא) עַל מִי שְׁאוּמֵר שְׁעִנִּין הַתּוֹרָה הוּא

סְפוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, אֵלֶּא הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית⁹,

וְהַתּוֹרָה מְלֻשׁוֹן הוֹרָאָה¹⁰, וְכִדְבָרֵי כ"ק מו"ח

אֲדָמוֹ¹¹ רַבִּי ש'אֹרִיטָא הִנֵּנוּ 'אֹרִיטָא', שֶׁהַתּוֹרָה

מְמַשִּׁיכָה אֹרֵר בְּהִנְהִיגַת הָאָדָם, וְעַד שְׁנַעֲשִׂיט הוֹרָאָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְכִידּוּעַ

ש'מַעֲשֵׂה אָבוֹת סִימָן לְבָנִים¹², וְהַפְּרוּשׁ בְּזֶה הוּא לֹא רַק כְּמוֹ שֶׁכְּתִב הָרִמְב"ם

בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה¹³ שֶׁזֶהוּ סִימָן כָּלְלִי לְכָלְלוֹת יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, אֵלֶּא

(1) ריש פרשתנו. (2) ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' טז). (3) לשון כותרת המאמר. (4) ח"א ריש פרשתנו (רה, ב). (5) שבת פט, ב. (6) פרשתנו מה, ה. (7) שבת סג, א. (8) ח"ג קנב, א. (9) תניא רפ"ז. (10) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים להרד"ק ערך ירה. גוי"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק. וראה זח"ג נג, ב. (11) ספר השיחות תש"ד ריש ע' 116. וראה לקו"ש ח"כ ע' 271 ואילך. (12) ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. (13) לך-לך יב, ו. שם, י. יד, א. תולדות כו, א. שם, כ. וישלח לב, ד. ס"פ ויחי.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

כדי ניהול כלכלת מצרים היה דבוק בקדוש-ברוך-הוא בתכלית, ואילו 'צדיק' תחתון' מתקרב לאלוקות בדרך של התעלות מלמטה למעלה, כמו בנימין אחי יוסף שבלידתו קראה לו רחל אמו "בן-אוני" להורות שנולד בצער, והרי צער שייך למידת הגבורה, ולכן גם עבודת ה' שלו הייתה בדרך של גבורה והעלאה מלמטה למעלה, תוך ביטול ענייני עולם הזה לאלוקות. וכאמור, יוסף הוא 'צדיק' עליון' שנקרא "גואל", כמו שכתוב¹⁵ במגילת רות לגבי קרוב המשפחה שהיה אמור לרכוש ו'לגאול' את הנחלה של אלימלך ובניו "אם יגאלך טוב כך היה שמו יגאל", ו"טוב" בגימטריא י"ז, וקאי והכוונה, במשמעות הרוחנית, על יוסף, כמו שכתוב¹⁶ בתורה בפרשת וישב "יוסף בן שבע" עשרה שנה". ויהודה הוא בחינת תפלת 'שמונה-עשרה', פי יהודה הוא ככתוב בתורה לגבי קריאת שמו מלשון "הפעם אודה את ה'",¹⁷ והודאה היא בחינת בטול¹⁸, כמו למשל שניים המנהלים ויכוה, ואחד מבטל את דעתו ומורה לדברי חבריו והן הן ענייני הביטול בחינת ההשתתפות ש'שמונה-עשרה' שחכמים תיקנו לכרוע ולהשתחוות בתפילת שמונה-עשרה כי ההשתחויה והכיפוף של קומת האדם היא ביטוי להתבטלות שלו לאלוקות, וגם בלידת יהודה כתיב¹⁸ על לאה אמו "ותעמד עצה, פסקה מלדת", ו'עמידה' (כדברי הגמרא שמהפסוק בתהלים "ויעמוד פנחס ויפלל" לומדים ש"אין עמידה אלא תפלה"¹⁹) כפי שנרמז גם בפסוק האמור באלהיו הנביא "חי ה' אשר עמדת לפני" ויהא בחינת בטול²⁰.

וממשיך ומפרט את ענייני הביטול לאלוקות בתפילה: והענין בזה, דהנה בתחלת התפלה אומרים הודו לה' גו', לשון הודאה כמו שהובא לעיל לגבי שמו של יהודה מלשון "הפעם אודה את ה'" ואחר-כך 'פסוקי דזמרה', ברכות קריאת-שמע

1 ודור, אלא זהו גם סימן לכל אחד ואחד מבני ישראל בפרט
2 באיזה אפן יעבוד עבודתו עבודת ה' הרוחנית, בכל מקום ובכל זמן
3 גם בהיותו בחוץ-לארץ ובזמן הגלות, אלא שבזמן הזה זמן
4 הגלות ענינים אלו שבהם עלינו לעבוד את ה' בדומה למעשי האבות הם
5 רק ברוחניות, וכשיבוא
6 משיח ויגמר ימים ויבטל את
7 הגלות ויתחיל את הגאולה,
8 כפסק-דין הרמב"ם¹⁴
9 שמשית יקבץ נדחי ישראל
10 וכל בני ישראל ללא יוצא מן הכלל
11 יצאו מהגלות, אזי ימשכו
12 הענינים שכיום קיימים רק ברוחניות
13 גם בגשמיות.
14 ועל-פי כל הנ"ל ההקדמה
15 שהתורה היא נצחית וסיפורי התורה על
16 האבות והשבים הם הוראה לכל
17 יהודי בכל זמן ובכל מקום צריך
18 להבין, מהו ענין הגשת
19 יהודה ליוסף - בעבודה
20 הרוחנית בנפש האדם?
21 ועל זה מביא הרבי מהר"ש
22 במאמר הנזכר, שנתבאר בזה
23 שזהו גישת יהודה ליוסף ענין
24 סמיכת גאולה לתפלה וכפי
25 שממשיך ומבאר.
26 (ב) והענין בזה, דהנה יוסף
27 הוא ענין הגאולה, שהרי
28 על-ידו היתה הגאולה של בני
29 ישראל (ושל כל מצרים) מהרעב,
30 כמו שכתוב שיוסף אמר לאחיו לא
31 להתעצב על מכירתו כי בסופו של דבר
32 התברר 'פי למחיה שלחני
33 אלקים לפניכם', ובפרט כפי
34 שהענין שיוסף פירס בשנות הרעב
35 הוא על-פי קבלה,
36 במבאר במאמר, שיוסף הוא
37 בחינת 'צדיק עליון' מבואר
38 בתורת החסידות, ש'צדיק-עליון' הוא
39 צדיק בעל נשמה גבוהה (נשמה מעולם האצילות) הקשור באמת האלוקית ויש
40 לו השגות גבוהות בגדולת ה'. צדיק זה מביט על העולם-הזה מלמעלה למטה
41 ולכן התאוות הגשמיות והחומריות לא מפריעות לו להיות בדביקות באלוקות
42 ואפילו לא מהוות לגביו ניסיון בעבודת ה'. וזהו דרגתו של יוסף הצדיק שגם תוך

(14) הל' מלכים פי"א ה"א. שם ה"ד. (15) רות ג, יג. (16) וישב לו, ב. (17) ויצא כט, לה. (18) ראה תו"א ויצא כג, א. ויחי מה, א. ובכ"מ. (19) ברכות ו, ב. כו, ב. (20) ראה תו"א וישב כט, ב. לקו"ת נשא כ, ג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לפני אדונו שאין לו רצונות משלו וכולו בטל לאדונו בביטול מוחלט **עַד** **שֶׁמִתְבַּטֵּל מִמְצִיאוֹתָיו לְגַמְרִי** (עַד וּוְעָרַט אוֹיִם מְצִיאוֹת הוּא חָדַל מִלְהוּיּוֹת מְצִיאוֹת), שְׁזָהוּ עֲנִינוּ שֶׁל יְהוּדָה הוֹדָא עַד כְּדִי בִיטוּל מוֹחֲלֵט שֶׁל הַמְצִיאוֹת הָאִשִּׁית.

וְכִינּוּ שְׂיוֹסָף הוּא עֲנִין הַגְּאוּלָּה (כמבואר לעיל), וְיְהוּדָה הוּא עֲנִין הַתְּפִלָּה (שְׁמוֹנָה-עֶשְׂרֵה), הָרִי עֲנִין הַגֶּשֶׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף הוּא עֲנִין סְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתְּפִלָּה, וְכִדְאִיתָא וּכְמוֹבָא בְּמִדְרָשׁ²⁵ בְּעֲנִין הַגֶּשֶׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר²⁶ בְּאִיּוֹב "אֶחָד בְּאֶחָד יִגְשׁוּ וְרוּחַ לֹא יָבֹא בִּינֵיהֶם", הֵינּוּ הַגֶּשֶׁת שֶׁל הַתְּקִרְבוֹת גְּדוּלָּה בִּיּוֹתָר עַד שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם שׁוּם חֶסֶד וְכֵן הוּא בְּגְאוּלָּה וְתְּפִלָּה, שֶׁהַסְּמִיכוֹת בֵּינֵיהֶם צְרִיכָה לְהוּיּוֹת קִרְבָּה מוֹחֲלֵט עַד שְׁאֵין מִפְּסִיקִין כָּלל בֵּין גְּאוּלָּה לְתְּפִלָּה.

(ג) אִף עֲדִין צָרִיף לְהִבִּין פֶּרֶט נוֹסֵף בְּעֲנִין זֶה שֶׁל הַהִשְׁוָאָה בֵּין הַגֶּשֶׁת יְהוּדָה לְיוֹסֵף לְסְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתְּפִלָּה, הָרִי בְּגְאוּלָּה וְתְּפִלָּה, הַסֵּדֶר הוּא שְׁסוּמָכִים גְּאוּלָּה לְתְּפִלָּה כְּלוּמָר, לִפְנֵי שְׁפּוֹתֵיהֶם בְּתַפִּילַת שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה, מְקִדִּימִים וּמְסִימִים לֵה גְּאוּלָּה, הֵינּוּ בְּרַכַּת גְּאוּלָּה יִשְׂרָאֵל (וְלֹא סוּמָכִים וּמְקִדִּימִים תְּפִלָּה לְגְּאוּלָּה), וְכִינּוּ שְׂיוֹסָף עֲנִינוּ גְּאוּלָּה - וְיְהוּדָה עֲנִינוּ תְּפִלָּה, כְּמוֹבָר לְעִיל, הִיָּה צָרִיף יוֹסֵף לְגֶשֶׁת לְיְהוּדָה, עַל-דֶּרֶךְ סְמִיכַת גְּאוּלָּה בְּחֹר הַקְּדָמָה וְהַכְּנָה לְתְּפִלָּה, וְלָמָּה נִגַּשׁ יְהוּדָה אֶל יוֹסֵף, שְׁזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ סְמִיכַת יוֹסֵף, שְׁזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ סְמִיכַת תְּפִלָּה וְהַתְּקִרְבוֹתָהּ לְגְּאוּלָּה ?

(ד) וְלִהְיִין זֶה צָרִיף לְהַקְדִּים תְּחִלָּה עֲנִין "לִכָּה דוּדִי לְקִרְאָת פֶּלָה פְּנֵי שַׁבָּת (כְּמִנְהֵג יִשְׂרָאֵל לְאֶמְרוֹ בְּכָל לַיְלָה נִקְבְּלָה" ²⁷ כְּעַבְדּוֹ נִקְבְּלָה" ²⁷ (כְּמִנְהֵג יִשְׂרָאֵל לְאֶמְרוֹ פּוֹט זֶה בְּכָל לַיְלָה

1 וְקִרְיַת-שֹׁמֶעַ, עַד שְׁמִינִי' לְשְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה' שׁוּחַ תְּכִלִּית
2 הַבִּיטוּל וְכִאֲמוֹר, תְּפִילַת שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה הִיא עֲנִינוּ שֶׁל יְהוּדָה.
3 וְהִנֵּה, עֲנִין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל 'פְּסוּקֵי דְזִמְרָה' הוּא הַהִתְבּוֹנְנוּת
4 בְּפִרְטֵי עֲנִינוּ 'מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂי ה' ²¹ ו'מָה גְּדוֹל מַעֲשֵׂי ה' ²², גְּדוּלַת ה' כְּפִי שֶׁהִיא נִיכְרַת
5 מִהִבְרִיאָה, כְּמִפּוֹרֵט בְּהִרְחִבָּה בְּפִרְטֵי
6 פְּסוּקֵי-דְזִמְרָה שְׁעַל-יְדֵי-זֶה מִתּוֹךְ
7 הַהִתְבּוֹנְנוּת זֶה בָּא הָאֵדָם הַמִּתְפַּלֵּל
8 וּמִתְבּוֹנֵן לְיְדֵי הַתְּפִעָלוֹת
9 וְהַתְּרַגְּשׁוֹת מִגְּדוּלַת הַבּוֹרָא כו'.

10 וּבְכִרְכּוֹת קִרְיַת-שֹׁמֶעַ
11 הַהִתְבּוֹנְנוּת שֶׁל הָאֵדָם הַמִּתְפַּלֵּל
12 הִיא בְּעֲנִין עֲבוּדַת ה' הַרוּחָנִית
13 שֶׁל הַמְּלָאכִים, הַשְּׂרָפִים וְחִיּוֹת
14 הַקֶּדֶשׁ, סוּגִים שׁוֹנִים וְדִרְגוֹת שׁוֹנוֹת
15 שֶׁל מְלָאכִים עֲלוֹנִים וְעוֹבְדֵתָם אֵת ה'
16 הִיא בְּרַעֲשׁ גְּדוֹל כו',
17 וּבְקִרְיַת-שֹׁמֶעַ נַעֲשֶׂה נִפְעַל,
18 עַל-יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל
19 קִרְיַת-שֹׁמֶעַ עֲנִין "וְאֶהְבֶּתָּ"
20 אֶהְבֶּתָּ ה' ו'הַשְּׂמֵר ו'לְכֶם"
21 מִלְּעִבּוֹר עַל מִצְוֹת ה' כְּתוּצָא מִירָאָה
22 ה', שְׁהוּא עֲנִין "אֶהְבֶּתָּ
23 וְיִרְאָה", שְׁפָל זֶה הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל
24 רַגְשׁוֹת אֶהְבֶּתָּ ה' וִירָאָה ה' הוּא
25 בְּאֶפֶן שֶׁל הַתְּפִעָלוֹת הַתְּרַגְּשׁוֹת
26 הַלֵּב מִצֵּד כְּתוּצָא שֶׁל הַהִשְׁגָּה
27 וְהַהִתְבּוֹנְנוּת כו', שְׁזָהוּ עֲנִין
28 הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הָאֲמוּרָה בִּפְתַח
29 אֱלֹהֵי "בִּינָה לִיכָּא" ²³ בִּינָה הִיא
30 הַלֵּב, שֶׁכֵּן זֶהוּ סֵדֶר הַדְּבָרִים
31 שֶׁהַהִתְבּוֹנְנוּת הַשְּׂכִלִית שְׁעִיקָה הוּא
32 בְּחֶלֶק הַבִּינָה שֶׁבִּשְׂכָל מַעוֹרֶרֶת אֵת
33 הַרְגֵשׁ שִׁבְלָב.

34 וְאֶחָד-כָּף לְאַחֵר כָּל הַשְּׁלִבִים
35 הָאֲמוּרִים לְעִיל, שֶׁהֵם הוֹדוּ (הוֹדָא),
36 פְּסוּקֵי דְזִמְרָה (הַהִתְבּוֹנְנוּת וְהַתְּפִעָלוֹת
37 מִגְּדוּלַת ה' מִתּוֹךְ הַבְּרִיאָה), בְּרִכּוֹת
38 קִרְיַת שֹׁמֶעַ (הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּעִבּוּדַת
39 הַמְּלָאכִים), קִרְיַת שֹׁמֶעַ (הַהִתְבּוֹנְנוּת
40 שְׁמַעוֹרֶת אֶהְבֶּתָּ וִירָאָה) בָּאִים
41 לְשְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה, שְׁהוּא עֲנִין
42 בְּכִיטוּל גְּדוֹל, כְּעַבְדּוֹ קָמִי מְרִיָּה²⁴, כְּעַבְדּוֹ נִקְבְּלָה" ²⁷ (כְּמִנְהֵג יִשְׂרָאֵל לְאֶמְרוֹ בְּכָל לַיְלָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **שַׁבָּת**²⁸). דִּהְיָה יָדוּעַ²⁹ בתורת החסידות שֶׁעָנִין הַשַּׁבָּת הוּא עָנִין
2 הַתַּפְּלָה שֶׁל כָּל יָמוֹת הַשָּׁבוּעַ, וְהִינוּ, דְּכָשֵׁם שֶׁעָנִין הַתַּפְּלָה
3 הוּא הָעֲלִיָּה הַהִתְעַלּוֹת שֶׁל הָאָדָם מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה לְאִלּוּקוֹת, כְּמוֹ
4 **שְׁתּוּב**³⁰ בסולם שֶׁבְּחִלּוּם יַעֲקֹב "סֵלֶם מִצֵּב אֲרָצָה וְרָאִשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה
5 הוּהוּ וְרָאִשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה
6 לְמַעְלָה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים",
7 **וְאִיתָא** מובא בַּדְּהַר³¹ "סֵלֶם -
8 דָּא צְלוֹתָא", זו תפילה כְּמוֹ-כֵן
9 עָנִין הַשַּׁבָּת הוּא עָנִין עֲלִית
10 הָעוֹלָמוֹת מִלְּמַטָּה וְהַתְּקַרְבוֹת
11 לְמַעְלָה לְאִלּוּקוֹת.
12 (וּכְמִבְּאֹר בַּעֲנִיין זֶה בִּלְקוּטֵי תוֹרָה
13 לְאִדְמוֹר הִזְקֵן: "... דְּשַׁבְּתָא הוּא בְּחִינַת
14 עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת, וְהַתּוֹרָה וּמַעֲשִׂים
15 טוֹבִים שֶׁל כָּל יְמֵי הַחֹל שֶׁמִּתְעַלִּים
16 לְמַעְלָה בִּשְׁבַת, וְאִמָּנָם לֹא שִׁמְתִּכֻּלִּים
17 בִּשְׁבַת מִמֶּשׁ כִּי אִי אִפְשָׁר לְמַהוּת
18 הָעִבּוּדָה שֶׁבְּחֹל שֶׁחֹל שֶׁחֹל בִּשְׁבַת, אֵלָּא
19 שִׁישׁ בְּכָל יוֹם הָאֵרַת שַׁבָּת, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב
20 זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, וְהוּא הַתַּפְּלָה שֶׁבָּה
21 נִכְלָלִים וְעוֹלִים הַתּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
22 שֶׁל כָּל הַיּוֹם, כִּי הַתַּפְּלָה נִקְרָאת עוֹלָת
23 תָּמִיד עַל שֶׁם עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת שְׁעוֹלִים
24 לְמַעְלָה מֵעַל בְּזִמְנָה הַתַּפְּלָה... כְּמוֹ
25 שֶׁהַשַּׁבָּת נִקְרָאת עוֹלָת שַׁבָּת עַל שֶׁם
26 עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת שֶׁבִּשְׁבַת, וְאַחֲרֵי כֵן
27 הַתַּפְּלוֹת שֶׁל כָּל יְמֵי הַחֹל עִם כָּל הַתּוֹרָה
28 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁנִּכְלָלוּ בָּהֶן נִכְלָלִים
29 בִּשְׁבַת מִמֶּשׁ..."), עֵינֵינוּ שֶׁם בְּאַרְיִכּוֹת).
30 **וְכָשֵׁם שֶׁעָנִין הַתַּפְּלָה הוּא**
31 **עָנִין הַבְּטוּל (כְּנִ"ל)** שֶׁהִדְבַּר בֹּא
32 לִידֵי בִיטוּי גַּם בַּעֲנִין הָעִמּוּדָה
33 (שֶׁבְּתַפְּלָה), הִנֵּה כֵּן הוּא גַּם
34 בְּשַׁבָּת, כִּי 'שַׁבָּת' הוּא מְלִשׁוֹן
35 שְׁבִיטָה הַפְּסָקָה וּמְנוּחָה, שְׁאִסּוּר
36 בְּמִלְּאָכָה, שֶׁהוּא הָעֵדֶר הָעִבּוּדָה
37 וְהַמְּלָאכָה עָנִין הַבְּטוּל³² שֶׁהִי
38 כִּשְׁהָאָדָם אִינוּ פּוֹעֵל וְיוֹצֵר, אֵין בִּיטוּי
39 לְמִצִּיאוֹתָיו וְלֹאִשִּׁיתוֹ.
40 **אִמָּנָם, כְּדִי שֶׁתּוֹכֵל לְהִיָּת הָעֲלִיָּה** שֶׁל הָאָדָם וְהָעוֹלָמוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
41 **מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, צָרִיף לְהִיָּת נִמְשָׁף הַכֹּחַ עַל זֶה לְעִלְיָה הוּו**
- מִלְּמַעְלָה. וְזֶהוּ שֶׁכִּנְסַת יִשְׂרָאֵל אוֹמְרַת לְהַקְבִּי"ה "לְכָה
דוֹדִי לְקִרְאָת כְּלָה פָּנִי שַׁבָּת נִקְבְּלָה", שְׁכַכְדִּי שְׁיִוְכַל לְהִיָּת
עָנִין הַ"כְּלָה", שֶׁהוּא עָנִין הַכְּלִיּוֹן תְּשׁוּקָה וְצִמְיוֹן, מִלְּשׁוֹן כֹּלֹת
הַנֶּפֶשׁ, מִתּוֹךְ שֶׁאִיפָּה לְהַתְּעַלּוֹת וְהָעֲלִיָּה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, הִנֵּה
בְּשִׁבְלִי זֶה כְּדִי שֶׁהָאָדָם אֵכָן יִצְלִיחַ
לְהַתְּעַלּוֹת צָרִיף לְהִיָּת "לְכָה
דוֹדִי לְקִרְאָת כְּלָה", הִינֵנו
שֶׁהָדוֹד, הוּא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, יֵלֶךְ
וְיִבֹּא, כְּכִיכּוֹל, לְקִרְאָת הָאָדָם, שֶׁהוּא
עָנִין הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה
מִהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הָעֲלִיּוֹן לְכִנְסַת
יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאת "כְּלָה",
וְעַל-יְדֵי-זֶה בְּכּוּחַ הַהִתְעַרְרוּת
וְהַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה יוֹכֵל לְהִיָּת
אַחֲרֵי כֵן הַכְּלִיּוֹן הַצִּמְיוֹן וְהַתְּשׁוּקָה
עַד כֹּלֹת הַנֶּפֶשׁ וְהָעֲלִיָּה הַהִתְעַלּוֹת
שֶׁל הָאָדָם מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה אֵל
הָאִלּוּקוֹת, כְּמִבְּאֹר עָנִין זֶה שֶׁל
'אַתְעִירָתָא דְּלִעֲלָא', הַתְּעַרְרוּת
מִלְּמַעְלָה, מִצֵּד הָאִלּוּקוֹת, הַנּוֹתֵנָת כּוּחַ
לְאַתְעִירָתָא דְּלִתְתָּא, הַתְּעַרְרוּת
מִלְּמַטָּה, מִצֵּד הָאָדָם, בְּלִקְוֹטֵי
תּוֹרָה³³ לְאִדְמוֹר הִזְקֵן וּבְדְרוּשֵׁי
מֵאֲמָרֵי הַחֲסִידוֹת שֶׁל אֲדָמוֹר
הָאֲמָצְעִי³⁴ וּבְאִזְרוֹ הַתּוֹרָה³⁵
לְאִדְמוֹר הַצִּמּוּץ צִדְקָה בְּאַרְיִכּוֹת.
וְזֶהוּ גַּם-כֵּן עָנִין סְמִיכַת
גְּאוּלָּה לְתַפְּלָה וּפְעוּלָתוֹ לְפִי
הַמְשָׁמְעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, שְׁכַכְדִּי שְׁיִוְכַל
לְהִיָּת עָנִין הָעֲלִיָּה שֶׁל הָאָדָם
בְּתַפְּלָה שֶׁהִיא הַתְּקַרְבוֹת לְאִלּוּקוֹת
מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, צָרִיף לְהִיָּת
נִמְשָׁף הַכֹּחַ עַל זֶה מִלְּמַעְלָה, שֶׁהוּא עָנִין
שֶׁהוּא עָנִין סְמִיכַת הַגְּאוּלָּה
הַבָּא לְפָנֵי הַתַּפְּלָה.
וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּיוֹסֵף וְיִהוּדָה
(שְׁעָנִינָם) הוּא גְּאוּלָּה שֶׁהִיא
עָנִינָה שֶׁל יוֹסֵף וְתַפְּלָה שֶׁהִיא עָנִינָה
שֶׁל יִהוּדָה), שְׁכַכְדִּי שְׁיִוְכַל
לְהִיָּת עָנִין הָעֲלִיָּה בְּתַפְּלָה (עָנִינָה שֶׁל יִהוּדָה), צָרִיכָה
לְהִיָּת תַּחֲלָה נְתִינָת כֹּחַ וְהַתְּעַרְרוּת מִלְּמַעְלָה, וְהוּא עָנִין

(28) ראה שער הכלל פי"ז ס"ז. וש"נ. (29) ראה לקו"ת בהר מא, א. (30) ויצא כח, יב. (31) זח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א). (32) ראה תו"א לך-לך יב, ב. לקו"ת שם מב, ד. ובכ"מ. (33) ד"ה והי' מדי חודש בחדשו (ברכה צז, א). (34) סידור עם דא"ח ריא, ג. (35) ראה קיצורים לד"ה והי' מדי חודש הנ"ל באוה"ת בראשית ח"א כה, א. ברכה ע' א'תתצט. וראה אוה"ת בלק ע' תתקנז. סוכות ע' א'תשמא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ה'בינוני' כפי שהיא מבוארת בספר התניא, היינו שבמצבו הרוחני נפשי הוא
'בינוני' כי הנפש הבהמית שלו והנפש האלוהית שבו מנהלות מלחמה, אך
בהנהגתו בפועל, במחשבה, בדבור ובמעשה הוא מתנהג כצדיק שאינו
חוטא לעולם ולמטה מזה, ובוודאי שהדברים נכונים לגבי מי שלמטה
מדרגת 'בינוני', אי-אפשר לא יתכן
שתהיה האהבה לה' בגלוי
באופן הניכר ונרגש בלב האדם, כדי
שלא תהיה מזה יניקה תוספת
חיות לסטרא-אחרא הצד האחר,
ההפוך מצד הקדושה חס-ושלום,
דכין שְהָרַע הוא עדין בגלוי
אצלם, וכאמור גם אצל ה'בינוני'
הנפש הבהמית והיצר הרע עדיין
פועלים בתוקף, לכן יכול להיות
שהאהבה שמלכתחילה התעוררה
כאהבת ה' תהיה לאחר מכן
בענינים זרים שאינם בתחום
הקדושה חס-ושלום, ולכן
צריכה להיות האהבה
לאלוקות של אדם בדרגה נמוכה זו
בהעלם דוקא, שהוא ענין
אהבה מסתתרת.
ולאחרי שישנה המשכת
והתעוררות האהבה מלמעלה,
מצד האלקות, אזי יכולה להיות
אחר כך העליה מלמטה
למעלה התקרבות של האדם
לאלוקות מצד האדם שבתפלה.
(ה) וזהו האמור לעיל שתחילה באה
ההתעוררות מלמעלה והיא מהווה
נתינת כוח להתעוררות מלמטה, הוא
ההסבר למשמעות הפנימית של
"ויגש אליו יהודה", והינו,
שהגשתי יהודה ליוסף הוא
ענין התפלה עצמה, שעיקרה
הוא עבודת האדם בהתעלות מלמטה
למעלה שבאה לאחרי הקדמת
סמיכת גאולה לתפלה, שהוא
סמיכות הגאולה לתפילה שקודם
התפילה ענין המשכת האהבה המסתתרת מלמעלה ("גביע
הכסף", מלשון כיסופים ואהבה שהטמין יוסף, שענינו גאולה),
שבזה באהבה מסותרת האמורה כאן נכללות כל הדרגות כו', גם
דרגות גבוהות יותר באהבה וגם ענין האהבה שכן גלויה ונרגשת אלא

ההמשכה התעוררות והתגלות מיוסף (שענינו גאולה), שזהו
מה שכתוב בסוף הפרשה שלפני-זה³⁶ בסוף פרשת מקץ שבאה
לפני פרשת ויגש אודות גביע הכסף שהטמין יוסף באמתחת
בנימין ככל פרטי הסיפור שבתורה כפי שממשיך ומבאר.
דהנה, בנימין הוא 'צדיק
תחתון'³⁷, כמובא לעיל שיוסף
הוא 'צדיק עליון' הנמצא בדרגה
שלמעלה מהעולם ובנימין הוא 'צדיק
תחתון', מתוך העולם התחתון עצמו
וענין "גביע הכסף" הוא
ענין האהבה של האדם לאלקות,
פירוש ש'כסף' הוא משל על
ענין האהבה, וכמו שכתוב
בתניא³⁸ ש'כסף' הוא מלשון
דברי לבן ליעקב אבינו לאחר שברח
מבית לבן כדי לחזור לארץ ישראל
נכסף נכספתה לשון תשוקה
וגעושים שהם תחושות שקשורות
באהבה לבית אביד³⁹, והינו,
שיוסף שנמצא למעלה מבנימין
המשיך מלמעלה למטה ופעל
ועורר בבנימין את ענין
האהבה לאלקות⁴⁰ והרי זה
בדומה לענין סמיכת גאולה לתפלה
וענין הפעולה וההשפעה של יוסף על
יהודה, כמסביר לעיל בהרחבה.
והוא אהבת ה' שיוסף מעורר
בבנימין ענין האהבה המסתתרת
הקיימת בכל יהודי מצד טבע נשמתו,
גם ללא כל פעולה מצידו כדי לעורר
את האהבה, וזו בחינה באהבת ה'
שיש בכל אחד ואחת
מישראל, גם מי שאין לו הכוח
והיכולת 'להוליד' רגשות של אהבת
ה' בליבו על ידי התבוננות בגדלות ה'
וזהו שיוסף הטמין את גביע
הכסף, הינו להורות על כך
שהאהבה שכונתו לעורר בבנימין
על ידי כך אינה בהתגלות,
שאינו מרגיש את האהבה, אלא היא אהבה מסתתרת שלא
מקבלת ביטוי ברגש גלוי וניכר ומכל-מקום היא קיימת. וטעם הדבר⁴¹,
הסיבה לכך שיוסף מעורר בבנימין רק אהבה מסותרת ולא אהבה גלויה
וניכרת ומורגשת היא לפי שבנשמות ה'בינונים' הכוונה לדרגת

(36) מקץ מד, ב ואילך. (37) ראה זח"א קנ"ג, ב. תו"א תרומה פ, ד. (38) פ"נ. (39) ויצא לא, ל. (40) ראה ד"ה ואת גביעי גביע הכסף, במאמרי אדמו"ר האמצעי, מקץ ע' רצה ואילך. אוה"ת מקץ שמג, א. (41) ראה לקו"ת מסעי צ, א ואילך.

ויגש אליו יהודה

ביאור בדרך אפשר

22 יוסף, שְׁהוּ שְׁמִסִּים⁴³ "וְדוֹד עֲבָדִי שְׁהוּ מִשְׁבֵּט יְהוּדָה נָשִׂיא
23 לָהֶם לְעוֹלָם" לנצח.
24 וְהוּ גַם עֲנִין "מַעֲשֵׂה גְדוֹל" שְׁהִיָּה לְעֵתִיד-לָבֹא⁴⁴, כמבואר
25 בגמרא שהיה דיון בין החכמים האם תלמוד גדול וחשוב ממעשה או להיפך
26 שהמעשה גדול וחשוב מהתלמוד וגמנו
27 וגמרו שתלמוד גדול (וזאת כי התלמוד
28 מביא לידי מעשה) אבל לעתיד-לבוא
29 יהיה "מעשה גדול", וזהו כְּאֶשֶׁר
30 יְהִיָּה "דוֹד עֲבָדִי נָשִׂיא
31 עֲלֵיהֶם לְעוֹלָם", בְּבִיאת
32 מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, יָבֹא וַיִּגְאֹלֵנוּ
33 וַיּוֹלִיכֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת בְּגָאוֹן וּבְקוֹמָה
34 זְקוּפָה לְאַרְצָנוּ, בְּגָאוֹלָה
35 הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה בְּקִרְוֹב
36 מְמֹשׁ.

לְמַדְרָגָה נְעֲלִית יוֹתֵר מִמְּדֻרְגָּת יוֹסֵף, שְׁהוּ שְׁמִסִּים⁴³ "וְדוֹד עֲבָדִי נָשִׂיא לָהֶם
לְעוֹלָם". וְהוּ גַם עֲנִין "מַעֲשֵׂה גְדוֹל" שְׁהִיָּה לְעֵתִיד-לָבֹא⁴⁴, כְּאֶשֶׁר יְהִיָּה "דוֹד
עֲבָדִי נָשִׂיא עֲלֵיהֶם לְעוֹלָם", בְּבִיאת מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, יָבֹא וַיִּגְאֹלֵנוּ וַיּוֹלִיכֵנוּ
קוֹמָמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ, בְּגָאוֹלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה בְּקִרְוֹב מְמֹשׁ.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהֵן הַרְגוֹת הַשּׁוֹנוֹת בְּאַהֲבָה עֲדִין בְּהָעֵלָם וְלֹכֵן כּוֹלֵן נִכְלָלוֹת בְּהַגְדֵּרָה
2 'אהבה מסותרת'.
3 וְעַל-יְדֵי-זֶה הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה נַעֲשֶׂה אַחֲרֵי-כֵן עֲנִין
4 הַהֲעֲלָא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, שְׁהוּ "וַיִּגֹּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה",
5 שְׁהוּ עֲנִין הָעֲלִיָּה שֶׁל יְהוּדָה
6 עַד שְׁמִתְעֲלָה לְמִדְרָגַת יוֹסֵף
7 שְׁהוּ הַמְּמַשֵּׁךְ לוֹ אֶת הַהִמְשָׁכָה
8 וְהַתְּעוּרוֹת מִלְּמַעְלָה, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל
9 בְּהַרְחָבָה.
10 וְהוּ גַם-כֵּן מֶה שְׁכָתוֹב
11 בְּהַפְטָרַת פָּרָשָׁה ז'42, כְּמִבּוֹאֵה
12 שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לִיחְזָקָל
13 "וְאַתָּה גו' קַח לָךְ עֵץ אֶחָד וְכָתוּב עָלָיו
14 וְכָתוּב עָלָיו לִיהוּדָה גו' וְלָקַח
15 עֵץ אֶחָד נוֹסֵף וְכָתַב עָלָיו
16 לְיוֹסֵף גו' וְקָרַב אוֹתָם אֶחָד
17 אֶל אֶחָד לָךְ לַעֲץ אֶחָד וְהָיוּ
18 לְאַחֲדִים בְּיָדְךָ". וְיִתְּרָה מֶזָּה,
19 לֹא ז' בְּלִבֵּד שִׁיהוּדָה יְהִיָּה בְּדִרְגָּה שׁוּוֹה
20 לְיוֹסֵף אֵלָּא שְׁהִיהוּדָה יִתְעַלָּה
21 לְמִדְרָגָה נְעֲלִית יוֹתֵר מִמְּדֻרְגָּת

(42) יחזקאל לו, טז-יז. (43) שם, כה. (44) מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' שט. ע' שיז. אוה"ת ריש פרשתנו. ועוד.

המשך ביאור למס' נדה ליום ראשון עמ' ב

18 להרחיק את החפיפה מהטבילה כל כך.
19 הדרך הראויה היא, שהאשה תחפוף ביום, ותטבול בלילה הסמוך
20 לו. הגמרא מבררת האם מותרת לחפוף בליל הטבילה: אִיבְעִיָּא
21 לְהוּ, אִשָּׁה שֶׁלֹּא חִפְפָה בְּיוֹם שֶׁלִּפְנֵי הַטְּבִילָה, מִהוּ שְׁתַּחֲפוּף בְּלִילָה
22 שֶׁל הַטְּבִילָה, וְתִטְבֹּל בְּלִילָה. הָאֵם יֵשׁ לֵאסוֹר זֹאת, מִחֻשׁ שִׁמְתוֹךְ
23 שֶׁהִיא מִמְּהֵרָה לְטְבִילתָהּ, לֹא תַחֲפוּף כְּרָאוּי.
24 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִרְּזִיבָא (אוֹסֵר) [שְׁרִי] – מִתֵּר, וְרַב חִינְנָא מְסוּדָא
25 (שְׁרִי) [אוֹסֵר].
26 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאיוֹה שְׁמוֹתָר לְחַפּוּף בְּלִיל הַטְּבִילָה: אָמַר לִיה רַב
27 אֲדָא [לְרַב חִינְנָא מְסוּדָא], מְדוּעַ אִסְרָת לְחַפּוּף בְּלִילָה, לֹא הָכִי הָיָה
28 עוֹבְדָא – וְכִי לֹא כֵךְ הָיָה מַעֲשֵׂה בְּדִבְתָּהּ דְּאָבָא מְרִי רִישׁ גְּלוּתָא –
29 בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁל אָבָא מְרִי, רֹאשׁ הַגּוֹלָה, דְּאִיקוּם – שֶׁהִתְקַטְטָה עִמּוֹ,
30 וְלֹא רָצָתָה לְטְבֹל בְּלִיל טְבִילתָהּ. אֲזַל רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק לְפִיּוּסָה
31 – הִלֵּךְ רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק לְפִיּוּסָה, כִּדִּי שֶׁתִּתְרַצֶּה לְטְבֹל, וְאָמְרָה
32 לִיה [לו], מֵאִי אִיתִיָּה הַשְׁתָּא – מִזֶּה לָךְ לְמַהֵר לָבֹא עֲכָשִׁיו בְּלִילָה,
33 לְפִיּוּסֵי שְׁאֵטְבוֹל,

1 גַּם בְּמוֹצָאֵי יוֹם חוֹל, כִּשֶּׁם שֶׁמִּרְחִיקָתָן בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת וְיוֹם טוֹב,
2 וּבִדְעַת רַב הוֹנָא. לְכָר – חוּץ מִהַדִּין שֶׁאִמַּר רַב הוֹנָא, 'אִשָּׁה חוֹפֶפֶת
3 בְּאַחֲרֵי בְּשָׂת, וְמוֹכֶלֶת בְּחִמְיָהּ בְּשָׂת', שְׁאִינָה יוֹכֵלָה לְהַרְחִיק
4 הַחֲפִיפָה מִמְּהֵרָה שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְהַטַּעַם, מִפְּנֵי דְּלְמוֹצָאֵי שְׁנֵי יָמִים
5 טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹאֲחֵר הַשָּׂבָת, אִף הִיא לִיתָא – אִין הָאִשָּׁה
6 מִרְחִיקָה אֶת הַחֲפִיפָה מִמְּהֵרָה כֹּל כֵּךְ, כִּיֹּן דְּאִשְׁרֵי דְּחוֹפֶפֶת –
7 שִׁיכּוּלָה לְחַפּוּף בְּלִילָה שֶׁל הַטְּבִילָה וְמוֹכֶלֶת בְּלִילָה, שְׁזוֹ דֶּרֶךְ טוֹבָה
8 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְהַרְחִיק אֶת הַחֲפִיפָה מִמְּהֵרָה כֹּל כֵּךְ. וּמִפְּנֵי כֵן, אִין
9 לְלַמּוּד מִדִּין טְבִילָה בְּמוֹצָאֵי שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
10 שֶׁלֹּאֲחֵר הַשַּׁבַּת, לְהִתֵּיר לֹאֲשֶׁה לְהַרְחִיק שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּימּוֹת הַחוֹל
11 בֵּין הַחֲפִיפָה לְטְבִילָה.
12 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַהִלְכָה בְּדִינִים אֵלֶּה: דְּרִישׁ מְרִמָּה, הִלְכָּתָא בְּרַב
13 הַסְּדָא שְׁאִין לְהַרְחִיק כֹּל אֶת הַחֲפִיפָה מִמְּהֵרָה, כִּשְׁהִטְבִּילָה
14 חֹלָה בְּמוֹצָאֵי יוֹם חוֹל, לְפִי שְׁאִין לְלַמּוּד אֲפֶשֶׁר מִשְׁאֵי אֲפֶשֶׁר. וְלִגְבִי
15 טְבִילָה בְּמוֹצָאֵי שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁאֲחֵר הַשַּׁבַּת,
16 בּוֹה אִין הִלְכָה כְּרַב חֲסָדָא שְׁאִמַּר לְהַקְדִּים לְחַפּוּף בְּעֶרֶב שַׁבַּת,
17 אֵלָּא בְּדִמְתֵּינָן רַב יִמֵּי, שִׁישׁ לְחַפּוּף בְּמוֹצָאֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלֹא

בס"ד. שיחת ש"פ ויגש, ז' טבת, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- א. בהפטר פרשתנו¹ מסופר אודות דברי הקב"ה ליחזקאל בנבואתו בנוגע לאחדותם של ישראל,²
 — שהיו אז מחולקים לב' חלוקות: יהודה ויוסף, שהיו ב' ממלכות נפרדות, ולכל א' ה' מלך בפ"ע,³
 ובאופן שהיו מנגדים זל"ז, כך, שע"פ שכל לא ה' מקום שיוכלו להתאחד —
 "קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים
 וכל בית ישראל חבריו וקרב אותם .. לעץ אחד והיו לאחדים בידך".⁴
 וממשיך בנבואה: "וכאשר יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה אלה לך", "דבר אליהם
 כה אמר ה' אלקים הנה אני לוקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים .. ונתתי אותם עליו את עץ יהודה
 ועשיתם לעץ אחד .. ומלך אחד יהי' לכולם .. ולא יחצו עוד לשתי ממלכות".⁵
 וצריך להבין: למה שונה נבואה זו מכל שאר הנבואות, שבכל הנבואות נצטוו הנביא לומר את
 הנבואה לבני, ואילו כאן נאמר לו רק ליקח העץ כו', ורק כאשר בני יישאלו לפשר הדבר ("וכאשר
 יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה אלה לך"), אזי יאמר להם את הנבואה?
 ולהעיר:
 הציווי "קח לך עץ וגו'" כשלעצמו — מצינו דוגמתו בכו"כ נבואות שהקב"ה צוה לנביא לעשות איזו
 פעולה, כדי שתהי' אחיזה בגשמיות כו', וכידוע שהנבואה מצד עצמה יכולה להשאר ברוחניות בלבד,
 מבלי שתומשך למטה בגשמיות, וזוהי התועלת שבעשיית פעולה גשמית בקשר לנבואה, שאז יש לנבואה
 אחיזה בגשמיות, ועי"ז מבטיחים שהנבואה תומשך למטה בגשמיות (כמבואר הענין בדברי הראשונים⁶).
 וישנו גם האופן שמצינו בנוגע ליעקב, שאע"פ שהקב"ה הבטיחו "ושמרתיו בכל אשר תלך וגו'",⁷
 מ"מ, התיירא יעקב "שמא יגרום החטא"⁸, ולא יתקיים הדבר בפועל. וגם כאן פירוש הדברים הוא —
 שהבטחת הקב"ה אינה היפך האמת ח"ו [אמנם בגלל החטא, אבל בכל זאת אין זה אמת], אלא שענין
 זה נשאר ברוחניות בלבד.
 אמנם, מצד ענין זה נוגע שתהי' (מלבד הנבואה) גם הפעולה ד"קח לך עץ וגו'", כדי שתהי' אחיזה
 בגשמיות כו', אבל עדיין אינו מובן מדוע ה' הציווי על הפעולה ד"קח לך עץ וגו'" בלבד (ללא תוכן
 הנבואה), ורק כאשר בני יישאלו "מה אלה לך", אזי יאמר להם את תוכן הנבואה.
 ב. ענין זה בולט יותר בנבואה נוספת של יחזקאל הקשורה עם עשרה בטבת (שחל בשבוע זה):
 מסופר ביחזקאל⁹ שהקב"ה אמר לו "הנני לוקח ממך את מחמד עיניך .. ולא תספור ולא תבכה וגו'",
 "ואעש .. כאשר צויתי", "ויאמרו אלי העם הלא תגיד לנו מה אלה לנו כי אתה עושה", "ואמר אליהם
 דבר ה' ה' אלי לאמר אמור לבית ישראל כה אמר ה' אלקים הנני מחלל את מקדשי .. מחמד עיניכם
 .. ועשיתם כאשר עשיתי .. לא תספדו ולא תבכו וגו'".
 ובענין זה בולטת יותר שאלת בני "הלא תגיד לנו מה אלה לנו", כי:
 הפעולה ד"קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה .. ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וגו'"
 — אינה ענין פרטי שנוגע ליחזקאל עצמו, שהרי להיותו כהן, אינו לא משבט יהודה ולא משבט אפרים,

(3) ויצא כח, טו.

(4) ברכות ד, סע"א. וראה פרש"י וישלח לב, יא.

(5) כד, טו ואילך.

(1) יחזקאל לו, טו ואילך.

(2) ראה דרשות הר"ן דרוש ב. רמב"ן לך לך יב, ו. לבוש על

הרקאנטי לך לך שם.

- 1 ולאידך גיסא, היו כהנים הן בממלכת יהודה והן בממלכת אפרים. ועכצ"ל, שזהו ענין כללי שנוגע לכל
2 בני, ולכן מובנת שאלת בני: "הלא תגיד לנו מה אלה לך" (מה הרמזים הללו עלינו?), כיון שהבינו
3 שזהו ענין שנוגע אליהם;
- 4 משא"כ בנוגע למאורע שיחזקאל לא נהג אבילות – הרי זה ענין ששייך להנהגתו הפרטית של יחזקאל,
5 ואעפ"כ, שואלים הם (לא על ההנהגה שלו, מדוע אינו נוהג דיני אבילות, כיון שישנו חיוב "הוכח
6 תוכיח"⁷, אלא) "הלא תגיד לנו מה אלה לנו כי אתה עושה". ולכאורה: כיון שהם אומרים בעצמם שזהו
7 ענין ש"אתה עושה", מהי שאלתם "מה אלה לנו" – מניין להם שצריך להיות בזה איזה רמז גם בנוגע
8 אליהם?
- 9 זאת ועוד:
- 10 בנוגע ל"קח לך עץ גו", אמר הקב"ה ליחזקאל ש"יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה
11 אלה לך",
- 12 – ואין זה בסתירה לענין הבחירה, כי, הקב"ה לא אמר שכל בני ישראל, אלא שיהיו כאלו שישאלו,
13 כך, שאחד מבני עכ"פ יהי מוכרח לשאול, אבל מי יהי השואל, הרי זה תלוי בבחירתם של בני. ועד
14 שמצינו בנוגע למ"ש בתורה "ועבדום וענו אותם"⁸, דלכאורה "הרי גזר על המצריים לעשות רע... ולמה
15 נפרע מהן", כי, "כל אחד ואחד מאותן המצרים והמריעים לישראל, אילו לא רצה להרע להם, הרשות
16 בידו, שלא גזר על איש ידוע כו"⁹ –
- 17 ואילו בנוגע לנבואה הקשורה עם עשרה בטבת, לא נאמר אפילו שבני ישראל לפשר הדבר, אלא
18 בני שאלו מעצמם, כך, שכולטת יותר השאלה של בני "הלא תגיד לנו מה אלה לנו", אף שלכאורה הרי
19 זה ענין פרטי שלו, כנ"ל.
- 20 ג. אך ענין זה קשור עם מאמר הבעש"ט¹⁰ שכל דבר שיהודי רואה או שומע הרי זה הוראה בעבודת
21 ה'.
- 22 ובהקדמה – שיש ענינים שלא נתגלו במשך אלפי שנים, עד שבא הבעש"ט והבאים אחריו וגילו זאת
23 בתורת החסידות, ולאחרי שגילו זאת, אזי רואים שזהו הפירוש בפסוק מפורש, ועד לפירוש הפשוט.
- 24 ועד"ז בנדוד – שזהו הפירוש בפסוקים הנ"ל (ויש לומר, שענין זה הוא המקור לתורת הבעש"ט
25 הנ"ל):
- 26 כאשר בני ראו שיחזקאל לוקח שני עצים וכו', הבינו, שיש בזה הוראה עבורם בעבודת ה', ולכן
27 שאלו "הלא תגיד לנו מה אלה לך"; ועד"ז בנבואה הקשורה עם עשרה בטבת, שכאשר ראו את הנהגתו
28 של יחזקאל, שאלו "הלא תגיד לנו מה אלה לנו", שכן, זהו טבעו של יהודי, שכאשר רואה דבר מסויים,
29 יודע שזהו הוראה בעבודתו.
- 30 וכאן רואים איך שיכולים ללמוד מתורת הבעש"ט לא רק ענינים טפלים, אלא גם ענינים עיקריים.
- 31 ד. וענין זה נוגע גם להתוועדות זו:
- 32 לכתחילה הודיעו שלא תתקיים התוועדות ביום הש"ק זה, ומה גם שכבר דובר בהתוועדות דיום הש"ק
33 שלפנ"ז¹¹ גם בענינים השייכים לה"פגישה" שנערכת ביום הש"ק זה, כך שהיו יכולים לנצלם כו'.
34 ואעפ"כ, מצד דבר חדש שאירע בינתיים, נשתנה הדבר¹², ומתקיימת התוועדות זו.
- 35 הדבר החדש בפשטות הוא – שכתבו מכתב וביקשו וכו'¹³;

(11) שיחת ש"פ מקץ ס"י ואילך (תורת מנחם חנ"ה ע' 102 ואילך).

(12) לשלימות הענין – ראה לקמן ס"ט.

(13) ברשימה נוספת: כתבו מכתב עם טענות למה לא מתוועדים כו'. – כתב זאת אחד שבעצם אינו שייך לבוא בטענות כו', אבל פיתו אותו שצריך לכתוב ולטעון כו'.

(6) פרש"י עה"פ.

(7) קדושים יט, יז.

(8) לך לך טו, יג.

(9) רמב"ם ה' תשובה ספ"ו.

(10) ראה חתר שם טוב בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" ט אייר).

אבל ישנו עוד מאורע חדש שאירע בשבוע זה, אירוע מפתיע ובלתי רגיל כלל – שהצליחו לטוס
למרחק גדול ביותר ולהגיע עד קרוב ללבנה, והקיפו אותה הן מהצד האפל והן מהצד המואר, וצילמו
תמונות, ואח"כ הצליחו לחזור לארץ, ולנחות בזמן ובמקום המדויק כפי שתיכננו מראש.
מאורע זה אירע ביום ועש"ק, שבו ישנו החיוב לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום¹⁴, והרי
הצורך בהוספת התרגום הוא בשביל ההבנה וההשגה (ולכן מצינו שה"חוזר ולומד כל הפרשה עם פירוש
רש"י .. הרי זה מועיל יותר מהתרגום, שהוא מפרש יותר¹⁵); אך בגלל מאורע זה ישנם כאלו
שנתבלבלו... ועד שזה הפריע להם לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ועם פירוש רש"י!...
וע"פ האמור לעיל שכל דבר שרואים או שומעים יש בו הוראה בעבודת ה', הרי מובן שכן הוא גם
בנוגע למאורע הנ"ל – שלא זו בלבד שיסתכלו על זה בתור "נסיון", היינו, שזהו דבר שיכול להפריע
ולבלבל מעבודתו, ואעפ"כ מתגבר על זה כו', אלא עוד זאת, שיכולים לנצל ענין זה גופא באופן שעל
ידו יתוסף בעבודת ה'.
ה. ולכל לראש – יש להתייחס לאלו שמאורע זה גרם אצלם לבלבול ("טומל'ניש") כו'¹⁶:
יש מי שפנה אלי במכתב-שאלה, שמאורע זה הוא בסתירה לנוסח שאומרים בקידוש לבנה: "איני
יכול לנגוע בך", שכן, אף שלעת-עתה עדיין לא נגעו בלבנה, אלא הגיעו רק בקירוב מקום, הרי במשך
הזמן (מחר או מחרתיים או אחרי י"ב חודש) יגיעו גם לזה, ובמילא, צריכים לשנות את הנוסח... ואם
כבר צריכים לשנות, אזי מתעוררת שאלה על כל הענין...
ובכן: במחילת כבודו הרם, אינו יודע כלל פירוש הדברים: לא נאמר כאן שאין יכולת לאדם לנגוע
בלבנה, אלא הפיסקא "איני יכול לנגוע בך" היא בהמשך ל"כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע
בך", היינו, שבשעה שאני רוקד כנגדך איני יכול לנגוע בך ע"י רקידה זו!
וברור הדבר, שגם עתה (לאחרי שהגיעו בקירוב מקום ללבנה), כאשר יהודי זקן מדלג שלשה דילוגים
בעת קידוש לבנה, אינו יכול לנגוע בה!
וא"כ, שאלה הנ"ל היא עם-הארצות, ולא עוד אלא שהיא גם היפך השכל; לא מצינו בשום מקום
שאין ביכולת האדם להגיע ללבנה, או אפילו לכוכבים שמרוחקים יותר ממנה.
ו. אך עדיין יכולים להתייחס למאורע זה כמו "נסיון" שיכול לבלבל ולהפריע לעבודת ה', וצריך
להתגבר עליו כו':
מאורע כזה שמראה גודל מעלת שכל האדם, שביכולתו להגיע לענין נעלה כזה – עלול לעורר ולהגביר
את הרגש ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"¹⁷. וכמו"כ הרי זה יכול לבלבל לענין התפלה, שצ"ל
בזה הכוונה הכללית ד"ע לפני מי אתה עומד¹⁸, להתבונן בגדלות הא-ל ושפלות האדם¹⁹ – שהרי
במאורע זה רואה מעלת וגדלות האדם כו'.
ואעפ"כ, מתגבר על זה, ופועל על עצמו שמאורע זה לא יבלבל אותו מעבודתו, וממשיך לעסוק בכל
הענינים הנדרשים ממנו, כמו "שנים מקרא ואחד תרגום", וכן ענין התפלה וכו'.
ז. אבל באמת, לא די בכך שמתייחסים לזה בתור נסיון שצריך להתגבר עליו, אלא יכולים וצריכים
לנצל ענין זה גופא לעבודת ה':
לאחרי מאורע זה, יכולה להיות ההתבוננות ב"מה רבו מעשיך ה'"²⁰ ו"מה גדלו מעשיך ה'"²¹ כולל
גם הענין דחידוש הבריאה והשגחה פרטית באופן תמידי באופן נעלה יותר, ובמילא נעשה עי"ז חיזוק
האמונה.

(14) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה. וש"נ.

(15) שם ס"ב.

(16) ראה גם מכתב א' סיון תשכ"ב (אג"ק מילואים). אג"ק

חכ"ז ע' רכז ואילך.

(17) עקב ח, יז.

(18) ראה ברכות כח, ב.

(19) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ח. וש"נ.

(20) תהלים קד, כד.

(21) שם צב, ו.

- 1 — לכאורה: איך שייך לומר ענין של חיזוק בנוגע לאמונה? ! ובכן: ענין האמונה שישנו אצל כאו"א
2 מישראל יכול להיות לפעמים באופן של מקיף בלבד, ויש צורך לפעול שענין האמונה יומשך גם
3 בפנימיות²², ועד שיחדור בכל פרטי הענינים דמחשבה דיבור ומעשה. —
- 4 וכללות הענין בזה — שכל שניתוסף ב"מה רבו מעשיך ה'" ו"מה גדלו מעשיך ה'", ניתוסף יותר
5 בהכרת גדולתו של הקב"ה, כי, כל מציאות הנברא ועניניו אינם אלא מהקב"ה, וא"כ, ככל שרואים יותר
6 את גדלותו של הנברא, ניתוסף עוד יותר בהכרת גדולתו של הקב"ה.
- 7 ובפרטיות יותר:
- 8 (א) בנוגע לשכל האדם:
- 9 עד עתה העריכו את שכל האדם במדה פחותה, שחשבו שאין ביכולתו להגיע למעמד ומצב כזה
10 (להתקרב אל הלבנה), ואדרבה: היו ראיות ע"פ שכל ומדע שזהו דבר בלתי אפשרי, שאי אפשר לנסוע
11 במהירות גדולה כ"כ, כיון שכלי-הטיס עלול להישבר או להישרף וכו'; ואילו עתה נוכחו לדעת גודל
12 מעלת שכל האדם, שביכולתו לפעול ענין כזה. וכיון שכן, הרי ניתוסף עוד יותר בגדולתו של הקב"ה,
13 שברא אדם בעל שכל גדול כ"כ!
- 14 [ונקודה נוספת בזה — לאידך גיסא — שמזה רואים עד כמה אי אפשר לסמוך על שכל האדם (היפך
15 הענין ד"כחי ועוצם ידי גו"), שהרי כשם שהתברר עתה שמה שחשבו לפנינו אינו נכון, הרי יתכן שבמשך
16 הזמן, ככל שהשכל הולך וגדל, יתברר שגם מה שחושבים עתה אינו נכון].
- 17 (ב) בנוגע לענין שבו מתבוננים כדי לראות גדולת ה':
- 18 כתיב "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה"²³, "כי אראה שמייך גו' ירח וכוכבים אשר כוננתה"²⁴.
19 וכיון שעתה נעשה הענין ד"שאו מרום עיניכם" באופן נעלה יותר, הרי גם הענין ד"ראו מי ברא אלה"
20 הוא באופן נעלה יותר.
- 21 וכמ"ש הרמב"ם²⁵: "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו
22 הנפלאים והגדולים ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ וכו'". וכמבואר בדרושי חסידות (ובפרט
23 בספר החקירה להצ"צ), שכל שמבינים יותר בגודל מעלת הבריאה, כמודגש גם בהריבוי עד לאלפי
24 אלפים וריבוא רבבן וכו', אזי רואים יותר את האין-ערוך והבלי גבול של הקב"ה, שאפשר להשיג זאת
25 רק באופן של ידיעת השלילה כו'.
- 26 ואע"פ שמצד שכל עיוני אין חילוק בענין הבלי גבול של הקב"ה בין מספר אחד לאלף אלפים כו'²⁶
27 — הרי בהרגש האדם יש חילוק, שמעלת הבל"ג לגבי אלף אלפים פועלת בו התפעלות גדולה וחודרת
28 בו הרבה יותר.
- 29 וכפי שרואים במוחש, שאינו דומה מלך על מדינה קטנה למלך על מדינה גדולה, שמעלתו גדולה
30 הרבה יותר, ועאכ"כ בנוגע למלך מלכי המלכים, שהוא מלך על מלכים כו', הרי זה בודאי באופן אחר
31 לגמרי.
- 32 ת. המורם מכל האמור לעיל:
- 33 מאורע הנ"ל אין בו שום סתירה שיכולה לערער את כל הבנין. ואדרבה: עי"ז באים להכרה גדולה
34 יותר בגדלותו של הקב"ה, שפועלת חיזוק באמונה כו'.
- 35 ויש להוסיף בנוגע להאמור לעיל שיש ללמוד בעבודת ה' מכל ענין שרואים או שומעים — שהלימוד
36 הוא לא רק מכללות הענין, אלא גם מפרטי הדברים, ועד"ז בנוגע למאורע הנ"ל, וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

37

(24) תהלים ח, ד.
(25) הלי' יסודות פ"ב ה"ב.
(26) ראה תניא פמ"ח (סז, ב).

(22) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 16. תורת מנחם סה"מ אדר ע'
לה. וש"נ.
(23) ישע"י מ, כו.

ט. בנוגע להאמור לעיל שתחילה הודיעו שלא תתקיים התוועדות ביום הש"ק זה, ואח"כ נשתנה הדבר – אין זה ענין של היפך האמת.

ובהקדמה – שמצינו עד"ז בפרשיות של שבועות אלו (וכידוע תורת רבינו הזקן²⁷ שצריכים לחיות עם הזמן, היינו, ללמוד הוראות מעניני התורה השייכים לאותו זמן ולחיות עמהן):

מצינו בפרשה הקודמת, שבתחילה אמר יוסף לאחיו "שלחו מכם אחד ויקח את אחיכם ואתם האסרו גו"²⁸, וכן עשה, "ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים"²⁹; ולאחרי כן אמר "אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו גו"³⁰ – ששחרר את כולם, חוץ משמעון.

ובכן: שינוי זה אינו נחשב להיפך האמת, להיותו שינוי לטובה, וכפי שהקדים יוסף בדבריו: "את האלקים אני ירא"³¹, ולכן החליט לשחרר אותם.

ועד"ז בנוגע לבנימין, שבתחילה אמר יוסף "האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהי לי עבד"³²; ולאחרי כן, כאשר "ויגש אליו יהודה וגו"³³, נשתנה הדבר, ומובן, ששינוי זה אינו פועל שום חלישות בקיום דבריו, ובפרט בנוגע למלך ש"אמר מלכא עקר טורא"³⁴, כיון שזהו שינוי לטובה.

ועד"ז מצינו בנוגע לנביא – כמ"ש הרמב"ם³⁵ "דברי הפורענות שהנביא אומר . . אם לא עמדו דבריו, אין בזה הכחשה לנבואתו, ואין אומרים הנה דבר ולא בא, שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה כו'", והיינו, ששינוי לטובה אינו בסתירה לנבואת אמת שבאה מלמעלה, וגם לאחרי השינוי ה"ה נביא אמת.

*

י. המדובר לעיל אודות המאורע החדש של ההתקרבות אל הלבנה, קשור עם ענין נוסף שאירע משך זמן לפנ"ז:

יש מי ששאל שאלה: איך יתכן שכאשר אדם אוכל כזית ממאכל בלתי כשר, יענישוהו בגלל זה בשלושים ושמונה מלקות; היתכן להתערב בחייו הפרטיים?! – ומי שהי' צריך להשיב על השאלה, התבלבל, וניסה להתחמק וכו'.

ובהקדמה – שכאן רואים מיד את רמת החינוך: השואל הנ"ל קיבל את הידע שלו מראי רפורמי, ולכן דיבר על שלושים ושמונה מלקות!... – לא היתה כאן פליטת־פה, כי הוא חזר על דבריו והדגיש את המספר שלושים ושמונה מלקות (לא שלושים ושבע ולא שלושים ותשע)! – בתשוב"כ נאמר "ארבעים יכנו"³⁶, ובגמרא³⁷ יש מחלוקת אם מלקים ארבעים מלקות או שלושים ותשע; אבל מספר שלושים ושמונה מלקות – לא נשמע מעולם!

ובכל אופן, הטענה היא: היתכן להתערב בחייו הפרטיים של אדם – שכאשר אוכל מאכל שאינו כשר, מלקים אותו?!...!

אילו הי' מדובר אודות ענין כללי – אזי הי' מוכן לשמוע דעות, או אם הי' מדובר אודות ענין שפוגע בהזולת – הי' ניתן להבין את ההתערבות; אבל כשמדובר אודות ענין של אכילה, שרוצה לאכול דבר בלתי כשר – הרי זה ענין שנוגע אך ורק לחייו הפרטיים, ואעפ"כ, לוקחים אותו, בהיותו אדם בוגר, ומלקים אותו ("מ'צימבלט אים אריין"...!) ל"ט מלקות! – היתכן?!...! הרי זה היפך החירות והיפך הדמוקרטיא!

(27) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשוך).

(28) מקץ מב, טז.

(29) שם, יז.

(30) שם, יט.

(31) שם, יח.

(32) ס"פ מקץ.

(33) ריש פרשתנו.

(34) ראה ב"ב ג, ב.

(35) הל' יסוה"ת פ"י ה"ד.

(36) תצא כה, ג.

(37) מכות כב, סע"א (במשנה).

- 1 יא. ועל זה השיבו לו – שכל המציאות של עונש המלקות היא דבר נדיר.
- 2 ואכן יש בזה קורטוב של אמת, כי:
- 3 עונש מלקות – שייך רק אם היתה התראה לפנ"ז³⁸, והיינו, שמתרים ומזהירים אותו שאם יעבור
- 4 העבירה, ילקו אותו ל"ט מלקות, ואעפ"כ לא הועילה ההתראה, ועבר את העבירה.
- 5 ונוסף לזה, לא די בכך שמתרים בו בהיותו לבדו, אלא ההתראה צריכה להיות בפני עדים דוקא³⁸,
- 6 וכפי שיודע גם בן חמש למקרא – כמ"ש בפרשה הקודמת³⁹ "העד העיד", ופירש רש"י: "לשון התראה,
- 7 שסתם התראה מתרה בו בפני עדים"; ולמרות שהתרו בו בפני עדים ואמרו לו שאם יעבור העבירה
- 8 ילקוהו ב"ד, והוא יודע שיש בכח הב"ד לקיים זאת – אינו מתפעל ועובר את העבירה!
- 9 זאת ועוד: תועלת ההתראה היא רק אם העבירה נעשית תוך כדי דיבור מההתראה⁴⁰, והרי השיעור
- 10 של "תוך כדי דיבור" הוא שיעור מצומצם ביותר (כמו "רגע כמימרי"⁴¹) – משך זמן אמירת ג' (או ד')
- 11 תיבות: "שלוש עליך רבי (ומורי)"⁴², ולאחרי משך זמן זה, אין עונש מלקות, כיון שיכול להיות ששכח
- 12 את ההתראה. ואעפ"כ, אינו ממתיך אפילו משך הזמן דתוך כדי דיבור – גם אם הוא "למדן", ויודע
- 13 שלאחר כדי דיבור לא יקבל עונש מלקות – כיון שגדלה אצלו תאוות האכילה (להיות "זולל וסובא")
- 14 עד כדי כך שאינו יכול להתאפק אפילו רגע כמימרא!
- 15 ומזה מובן, שעונש מלקות אינו דבר שמתרחש לעתים קרובות, כי אם פעם בכמה עשרות שנים!
- 16 אבל, ביאור זה אינו מספיק, כי, גם אם אין זה דבר הרגיל כו', הרי כאשר קורה הדבר, נשאלת
- 17 השאלה: היתכן להלקות אדם בגלל אכילת כזית ממאכל בלתי כשר – זוהי התערבות בחייו הפרטיים?!
- 18 יב. והביאור בזה – ע"פ המבואר בחסידות בארוכה, על יסוד מאמר המשנה⁴³ (בקיצור) "לפיכך נברא
- 19 אדם יחידי וכו'", "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם":
- 20 כאשר אדם עושה פעולה מסוימת, אין לו לחשוב שזהו ענין פרטי שנוגע רק אליו; עליו לדעת שכל
- 21 העולם – עולם הזה וכל העולמות עליונים ותחתונים – נברא בשבילו, וכיון שכן, הרי הפעולה שלו
- 22 נוגעת לכל העולם, כך, שאם זו עבירה ח"ו, הרי הוא פועל (אם לא איבוד – עכ"פ) היזק בכל העולם,
- 23 לא רק בעוה"ז, אלא גם בכל העולמות הרוחניים, ואם זו מצוה, הרי הוא פועל טובה לכל העולם.
- 24 וכפס"ד הרמב"ם⁴⁴: "צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן
- 25 כל העולם חציו זכאי וחציו חייב וכו'", כך, שפעולה אחת שלו נוגעת לכל העולם – שמכריעה את כל
- 26 העולם כולו!
- 27 וכמבואר בענין דוד זמירות קרית להו⁴⁵, שההתבוננות שלו היתה בזה ש"ריבוי העולמות וכל צבאם
- 28 .. כולם בטלים במציאות לגבי דקדוק א' מדקדוקי תורה .. אשר בדקדוק קל עולים כל העולמות
- 29 ומקבלים חיותם ושפעם, או להיפך ח"ו".
- 30 וכאשר יודעים זאת, אזי הגישה היא אחרת לגמרי:
- 31 בידעו שכאשר עובר עבירה ח"ו, הנה לא זו בלבד שמעמיד בסכנה את חייו הפרטיים, אלא גם את
- 32 משפחתו, כל העיר, כל המדינה וכל העולם, ואעפ"כ, גם לאחר ההתראה בפני עדים, אינו יכול להתאפק
- 33 אפילו רגע כמימרא, ותוך כדי דיבור עובר את העבירה וגורם היזק לו ולבני ביתו, לכל העיר והמדינה
- 34 והעולם כולו – הרי אין זה דבר של מה בכך ("א קליינקייט"), אלא הוא הפושע הכי גדול שעובר על
- 35 עון ופשע הכי חמור!

(42) ב"ק עג, ב. רמב"ם הל' שבועות פ"ב הי"ז.

(43) סנהדרין לז, סע"א.

(44) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(45) תניא ק"א קס, ב.

(38) רמב"ם הל' סנהדרין פט"ז ה"ד.

(39) מקץ מג, ג.

(40) רמב"ם שם פ"ב ה"ב.

(41) ברכות ז, א.

והגע עצמך: לא תובעים ממנו ענין של מסירת-נפש – שהרי ניתנת לו אפשרות לאכול "סטייק" כשר¹
לארוחת הצהריים, אלא שהוא מתעקש ורוצה לאכול דוקא מאכל בלתי כשר, כך, שזהו (לא רק היפך²
הדין, אלא גם) היפך האנושיות, שבשביל התאווה שלו יזיק לכל העולם!³
וכיון שכן, הרי לא זו בלבד שאין מקום להקשות מדוע מגיע לו מלקות, אלא אדרבה: הקושיא היא
– מדוע נותנים לו ל"ט מלקות בלבד, בה בשעה שהעבירה שלו היא פשע הכי גדול!⁴
יג. אמנם, כל האמור לעיל הוא ע"פ המבואר בספרים, ומוכן שאין זה דומה לראיית דוגמא בפועל,⁵
שאז מתקבל הענין באופן אחר לגמרי. ובכן, עזר הקב"ה ויכולים לראות זאת במאורע הנ"ל:⁶
לקחו שלשה אנשים, ואמרו להם מראש, שיצטרכו לבטל לגמרי את הרצונות שלהם, ולעשות כל דבר⁷
כפי שיצוו עליהם – לאכול בזמן שיצוו עליהם, ומה שיצוו עליהם, וכן בנוגע לזמני השינה וכו', ואפילו⁸
איזה סוג נעליים לנעול.⁹
והסבירו להם, שבכל מעשה ופעולה שלהם – אם לא יעשו כפי שנצטוו – מעמידים בסכנה סכום¹⁰
של בליון דולר!...¹¹
– כאשר שומעים שמדובר אודות בליון דולר, אזי מתעוררת מיד יראת הכבוד!... אמנם אין זה שלו,¹²
ואין לו מזה מאומה, כיון שזה שייך ל"אגקל סעם"¹³, אבל אעפ"כ, בשמעו שמדובר אודות בליון דולר,¹⁴
אזי מתבטל ממציאיותו לגמרי, בגלל שמרגיש יראת הכבוד ביותר! –¹⁵
ומעמיד בסכנה גם את עצמו, ואת אלו שנמצאים יחד עמו וכל הבאים אחריהם, ומעמיד בסכנה את¹⁶
כל התועלת והתכלית שבשבילה שלחו אותם – שהכוונה בזה היתה לצורך עריכת חקירה ודרישה, ואם¹⁷
לא יצליחו בכך, תחסר כמות מסויימת של מידע חשוב כו'.¹⁸
ואע"פ שהוא לא מבין מדוע אוסרים עליו לעשות פעולה מסויימת, וכיצד יזיק הדבר וכו' – הרי כיון¹⁹
ששמע זאת מאדם מבוגר, בן ששים שנה, שלומד ועוסק בזה משך זמן, הרי הוא מקבל את דבריו, ויודע²⁰
שפעולה אחת שלו יכולה להעמיד בסכנה וכו'.²¹
וכמו"כ לא יעלה על דעתו לטעון שהוא רק מיעוט, שהרי מלבדו ישנם עוד שני אנשים, שיתנהגו²²
כמו "צדיקים", ורק הוא יתנהג שלא לפי ההוראות – בידעו שהפעולה שלו נוגעת לא רק לעצמו, אלא²³
גם לאלו שנמצאים יחד עמו.²⁴
ומזה יכולים ללמוד שכן הוא גם בנוגע לתומ"צ – שכל פעולה של יהודי נוגעת לא רק לו ולמשפחתו,²⁵
אלא גם לכל העיר והמדינה וכל העולם כולו.²⁶
ונוסף לזה, ישנם עוד פרטים במאורע הנ"ל שגם מהם יכולים ללמוד הוראות ודרכים בעבודת ה',²⁷
וכפי שיתבאר לקמן.²⁸

* * *

יד. במצוות יש כמה סוגים: יש מצוות פרטיות, כמו מצוות ציצית שזהו ציווי פרטי, ויש מצוות³⁰
כלליות, ציוויים שנוגעים לכל הענינים, וא' מהם הוא הציווי "ילכו מחיל אל חיל"³¹, שזהו ציווי שנעשה³²
כלל בכל המצוות כולם, שתמיד צ"ל עלי' – "מעלין בקודש"³³.³⁴
וכמודגש גם בנרות חנוכה דמיני' אזלינן:
"המהדרין מן המהדרין... יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך"³⁵. וכאשר בימים³⁶
שלאח"ז אינו מוסיף, אלא מדליק כמו ביום הקודם, כמו ביום ראשון – הרי לא זו בלבד שאין אצלו³⁷
ענין של עלי', אלא אדרבה: הוא במצב של ירידה³⁸.

(49) שבת כא, ב.

(50) ראה גם תורת מנחם חמ"ח ריש ע' 404. וש"נ.

(46) "הדוד סעם" – כינוי לממשלת ארה"ב (החז"ל).

(47) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסקנ"ה. וש"נ.

(48) ברכות כח, א. וש"נ.

- 1 ולכאורה יכול לטעון: אתמול הי' במעמד ומצב של "מהדר מן המהדרין" עי"ז שהדליק ב' נרות,
2 ולמה כאשר יתנהג כן גם היום, לא יחשב "מהדר מן המהדרין"? – והמענה לזה, שזהו לפי שיהודי
3 צריך תמיד להתעלות בעבודתו הרוחנית.
- 4 [וזהו א' הרמזים שיכולים ללמוד מנרות חנוכה, נוסף על שאר הענינים. וכן הוא בכל מצוה, שיש
5 בה כמה רמזים שיכולים ללמוד מהם ענינים שונים בעבודה בפועל].
- 6 טו. אמנם, הא גופא אינו מובן: מהו ההכרח שבכל יום יתוסף בענין הרוחניות?
7 והביאור בזה – שכיון שבענין הגשמיות והחומריות יש שינוי של צמיחה וגידול בכל יום ויום, הן
8 בנוגע לגוף והן בנוגע לכללות העולם, לכן צריך להיות ענין הצמיחה והגידול גם ברוחניות, כדי להתגבר
9 על הצמיחה והגידול בענין הגשמיות והחומריות.
- 10 וזהו גם הביאור בדברי הגמרא⁵¹ בנוגע להיפך הברכה בסוף הגלות, ש"בכל יום ויום מרובה כו' משל
11 חבירו" – דלכאורה אינו מובן: מדוע נאמר ענין זה בתורה (ועד שנעשה חלק מתושבע"פ) – הרי התורה
12 ענינה הוראה⁵², ואילו ענין זה אין בו הוראה, כי אם בשורה לא טובה לבנ"י, שידעו שביום שני יהי'
13 המצב גרוע יותר מביום ראשון? ! אך הענין הוא – שכוונת התורה שידעו שהולך וניתוסף בצד ההיפך,
14 כדי שיוסיפו גם בצד הקדושה.
- 15 ומזה מובן, שכאשר אין הוספה, הנה לא זו בלבד שאין זו עלי', אלא אדרבה, זוהי ירידה, כיון שאי
16 אפשר להישאר באותו מקום, שהרי ניתוסף בצד ההפכי.
- 17 טז. והוראה זו יכולים ללמוד גם מפרטי המאורע הנ"ל⁵³:
- 18 אחד הקשיים בביצוע מאורע הנ"ל הי' הצורך להבטיח שספינת החלל וכל מה שבתוכה יהיו נקיים
19 מהחידקים הבלתי-רצויים הנמצאים בכדור הארץ, שכן, אף שעד עתה לא גרמו נזק לבריאות האנשים
20 (שהרי אילו לא היו בריאים, לא היו שולחים אותם), מ"מ, אי אפשר לדעת מה יהי' המצב כשיבואו
21 למקום חדש, שהרי התנאים שבחלל (כולל התנאים בתוך ספינת החלל בעת המעוף) שונים בתכלית
22 מאשר על גבי האדמה, ורק קצתם ידועים ולא כולם וכו'. וא"כ, יתכן שהמקום החדש אינו מוכן
23 לאותם חידקים, שיגרמו היזק להמקום, ובמילא יגרם היזק גם לאנשים שיבואו לשם, כי, הסיבה לכך
24 שכאן לא נגרם היזק, היא, בגלל התגברות הצד הטוב, אבל מצד שינוי המצב במקום החדש, יתכן שלא
25 די בכחות של צד הטוב שישנם עד עתה להתגבר גם על המעמד ומצב השונה. ולכן צריכה להיות זהירות
26 תיירה ובתכלית האפשרי, ואין להתחשב שתעלה בטירחא, עבודה והוצאות גדולות וכו' וכו'.
- 27 ומכאן רואים, שכאשר משתנה המצב כו', יש צורך שתהי' עלי' בצד הטוב, ואין להסתפק במדת הטוב
28 שהיתה אצלו עד עתה, כיון שלא די בכך ביחס למצב החדש.
- 29 ומזה מובן בנוגע לכללות הענין ד"לכלו מחיל אל חיל": כיון שישנם תמיד שינויים – הוא בעצמו
30 משתנה, משפחתו משתנית, וכל העולם משתנה – הרי יתכן שדרגת הקדושה שעמד בה עד עתה לא
31 מספיקה בשביל שיוכל גם עתה להתגבר על צד ההיפך, ולכן צריך תמיד להמשיך ולהתעלות, כדי שתהי'
32 לו תוספת כח כו'.
- 33 יז. ישנו פרט נוסף במאורע הנ"ל שגם ממנו יש ללמוד הוראה בעבודת ה':
- 34 כאשר התחילו לחשוב ע"ד ביצוע מאורע הנ"ל, היתה בעי' שהיו צריכים להתמודד עמה: כדי להטיס
35 כלי גדול וכבד, יש צורך בריבוי כמות של חומר דלק שתיצור כח אנרגי עבוד הטיסה. אמנם, בשביל
36 ריבוי כמות של חומר דלק יש צורך במיכל גדול יותר וכו'. אבל, ככל שתגדל כמות כלי הטיס, צריך
37 יותר אנרגי' להגבי' וכו', וחוזר חלילה. וא"כ, איך יוכל א' מהם להשיג את חבירו? ! – והפתרון שמצאו
38 לזה הוא: לאחר סיום פעולתה של כמות מסויימת, שאז אין בה צורך, הרי היא מתנתקת מכלי-הטיס

(51) סוטה מט, א. וראה גם תורת מנחם חל"ט ע' 422. וש"נ.

הדר"ק). זח"ג נג, ב.

(52) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם)

(53) ראה גם מכתב ה' טבת שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' סב).

1 ונופלת, כך, שכלי הטיס נעשה קל יותר, ושוב אינו צריך כח גדול כ"כ כדי להטיסו, ובמילא אין צורך
2 בכמות גדולה כ"כ וכו'.

3 וההוראה מזה:

4 ובהקדים – שלכאורה אינו מובן: כיון שרצונו של הקב"ה שתהי' אצל יהודי הגברת הצורה על
5 החומר, למה נתן בו יצה"ר; ללא יצה"ר הי' יותר קל? – והביאור בזה, שהצורך ביצה"ר הוא כדי שלא
6 יהי' אצל יהודי "נהמא דכיסופא"⁵⁴, אלא ע"י עבודה דוקא.

7 אך עדיין אינו מובן: אי משום הא, מהו הצורך ביצה"ר גדול וחזק כ"כ, ועד ש"כל הגדול מחבירו
8 יצרו גדול הימנו"⁵⁵ – הקב"ה הי' יכול לברוא יצה"ר קטן, וגם על ידו הי' נשלל הענין ד"נהמא
9 דכיסופא"? – והתירוץ לזה – שכדי שהיצ"ט יוכל לעוף למעלה ביותר, יש צורך בריבוי כמות, שזהו
10 היצה"ר המנגד, וככל שתגדל הכמות, היינו, ככל שהיצה"ר (שמבטלים אותו) הוא גדול יותר, כך תהי'
11 העלי' למעלה יותר.

12 ועדיין נשאלת השאלה: כיצד מתמודדים עם היצה"ר למרות הקושי שבדבר? – והעצה לזה, שלאחרי
13 שמסיימים חלק מסויים בעבודה עם היצה"ר, אזי משליכים חלק זה.

14 ובהקדים – שבכללות יש ג' אופנים בעבודה: (א) אתכפיא, (ב) אתהפכא, (ג) הממוצע ביניהם –
15 "הרגו בתענית"⁵⁶.

16 ובכן: כאשר העבודה היא באופן של אתכפיא – צריך להתעסק תמיד עם היצה"ר, כי, הכפי' היא רק
17 לפי שעה, והיינו, שבשעה זו מתאפק ואינו מוותר ליצה"ר, אבל חושב לעצמו שברגע שהקב"ה יהי'
18 עסוק ברקיע השביעי... אזי "יחטוף" ויוותר ליצה"ר; משא"כ כאשר מגיע לדרגא שבענין מסויים אין לו
19 יצה"ר כי הרגו בתענית, אזי משליך חלק מהיצה"ר, ובמילא נעשה קל יותר לילך ולהמשיך בעבודתו.

20 וזוהי ההוראה – שאע"פ שיש צורך ביצה"ר בכדי לעוף ולהתעלות למעלה ביותר, הרי זה צריך להיות
21 באופן שלאחרי שעובד ומתעסק עם היצה"ר במקצת, עליו להשליך את הענין שבו עבד עבודתו, ולהתחיל
22 להתעסק עם חלק אחר של היצה"ר, בענין אחר כו', ואז תהי' העלי' בקלות יותר.

23 ולדוגמא: סדר החינוך מלמטה למעלה – שמבטיחים לקטן (בשנים או בהבנה וידיעה) שאם יתמיד
24 בלימוד חכמה וכו' יתנו לו שכר, צעצועים וכיו"ב, ומפחידים אותו בעונש כו', וכל זה – בדברים שבערך
25 הבנתו והנאתו אז, כי, ערך החכמה מצד עצמה – אינו שייך לזה כלל. ומזמן לזמן מתעלה בזה וכו'
26 וכו', והנאותו מתעלית לדברים רוחניים יותר, עד שבא לתכלית ד"לשמה". ומובן, שלאחרי שמתעלה
27 לדרגא נעלית יותר, יש לו להשליך את ההנאה החומרית הקודמת שהשתמש בה לצורך העבודה.

28 – ידועה אמנם תורת הבעש"ט⁵⁷ על הפסוק⁵⁸ "כי תראה חמור שונאך וגו'", שהעבודה עם ה"חומר"
29 שהוא "שונאך" צריכה להיות באופן ד"עזוב תעזוב עמו"⁵⁸; אבל, ענין זה הוא רק בנוגע לחומר הגוף,
30 ואילו בנוגע ליצה"ר – צריך להשליכו כו'⁵⁹.

31 ועד שמגיעים למעמד ומצב שאלקות נעשה אצלו בגלוי, באופן שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד⁶⁰,
32 כפי שיהי' בביאת משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד⁶¹ "ודוד עבדי נשיא להם לעולם".

* * *

(54) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(58) משפטים כג, ה.

(59) חסר קצת (המו"ל).

(60) ראה זח"ג עג, א.

(61) יחזקאל לו, כה (הפסרת יום הש"ק זה).

(55) סוכה נב, סע"א.

(56) תניא פ"א.

(57) ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום

1 יח. בהמשך לכל האמור לעיל, יש צורך להבהיר גם לאידך גיסא – שלא לחשוב שכיון שמכל דבר
2 צריכים ללמוד הוראה בעבודת ה', יש צורך לידע את כל הענינים הנ"ל ע"י הקריאה בעיתונים... בכדי
3 להפיק הוראה בעבודה!...

4 במאמר הבעש"ט¹⁰ שמכל דבר בעולם צריך ללמוד הוראה בעבודה, ברור הדבר שאין הכוונה שהאדם
5 צריך להתרוצץ בכל מקום ומקום בעולם, כדי ללמוד הוראות בעבודת ה' – שהרי כל רגע פנוי צריך
6 יהודי לנצל ללימוד התורה; הכוונה אינה אלא שאם הוא כבר ראה או שמע דבר-מה, אזי צריך ללמוד
7 מזה הוראה בעבודתו, אבל לא שבגלל זה יקרא עיתונים וכו'.

8 ולא כמו אלו שלהוטים לידע כל פרטי הדברים מקריאת עיתונים, מבלי להחסיר "ח"ו" אפילו יום
9 אחד, והיינו, שגם לאחר שכבר שמעו בבוקר ברדיו אודות כללות הענין, רצים מיד לקנות את העיתון,
10 אולי יש שם עוד פרטים שלא שמעו עדיין; מה שמותיהם של האנשים, שמות נשותיהם, וכמה ילדים
11 יש להם וכו', ולכן משתדלים לשמוע עוה"פ את הרדיו, אולי יתוספו עוד פרטים... ולאחרי כן, בבואו
12 לבית-הכנסת ביום הש"ק, עליו להראות לכולם שהוא בקי בכל פרט ופרט, שהרי אינו "מפגר" או
13 "בטלן", אלא הוא אדם מודרני, ולכן מדבר על ענין זה בבית-הכנסת, ביום הש"ק, שכל רגע הוא קודש
14 כו', ומבלבל (לא רק את עצמו אלא) גם אחרים וכו'.

15 ובכן: כל האמור לעיל אין בו משום אישור לאלו שיודעים כל פרטי הענינים מהקריאה בעיתונים כו'
16 (ואדרבה: רחמנות גדולה עליהם כו'), שכן, ענינים כמו עיתונים וכיו"ב, טוב להם שלא נבראו...

17 ואילו הדיבור בכל הנ"ל אינו אלא לאחר שידועים אודות מאורע זה, שאז צריכים ללמוד ממנו הוראה
18 בעבודה ה'. וע"ד מ"ש⁶² "חנוך לנער על פי דרכו", שגם מ"דרכו" צריך למצוא ענינים בעבודת ה'.

19 יט. (כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים בבת-שחוק:)

20 מספרים על יהודי זקן מחסידי ליובאוויטש שהי' יושב ולומד בבית-הכנסת או בביתו, מבלי להתעניין
21 מה קורה בעולם, שכאשר סיפרו לו שהכתירו את ניקאָלאַי לקיסר, שאל: הרי כבר הכתירו אותו פעם
22 אחת, ולמה הוצרכו להכתירו עוד הפעם!...

23 כוונתו היתה להכתרת ניקאָלאַי הראשון, בזמן הצ"צ, שאז הי' יהודי הנ"ל ילד קטן, וכיון שאז הי'
24 נהוג להדליק נרות לכבוד הכתרת המלך, זכר שכבר הכתירו אותו, ולכן שאל למה צריכים להכתירו עוד
25 הפעם – כיון שלא ידע שמדובר עתה אודות ניקאָלאַי השני, לפי שבינתיים מת ניקאָלאַי הראשון, ולאחרי
26 היו עוד כמה מלכים...

27 ומכאן רואים גם כיצד היתה דרך החיים בעבר⁶³ – שניצלו כל רגע פנוי ללימוד התורה, ועי"ז זכו
28 לאריכות ימים ושנים טובות מתוך מנוחה וכו', ללא כל הענינים הנדרשים בימינו, כמו פסיכיאטרים
29 ופסיכולוגים, סמי מרפא להרגעת העצבים ("טרענקולייזער'ס"), ואפילו ללא אנטי-בייטיקה!...

30 *

31 כ. יש עוד הוראה שניתן ללמוד מפרט נוסף במאורע הנ"ל:

32 כאשר התחילו לחשוב אודות טיסה באויר – היו שתי אפשרויות: (א) ע"י דבר שהוא קל יותר מן
33 האויר, שיוכל לרחף על האויר (וע"ד מ"ש הרמב"ם⁶⁴ ש"הרוח קל מן המים לפיכך הוא מרחף על פני
34 המים וכו'). (ב) בדוגמת העוף שפורח באויר ע"י שהוא מנדנד בכנפיו אנה ואנה, בא' יגב' לעלות,
35 ובב' ירד למטה לדחות האויר למטה, ובנדנד זה יעלה כו'⁶⁵. וכידוע פרטי הדברים בזה בנוגע לאוירים
36 הראשונים.

(64) ה'י' יסוה"ת פ"ד ה"ב.

(65) תו"ח תולדות יח [קנט], ג.

(62) משלי כב, ו.

(63) ראה גם תורת מנחם חל"ו ס"ע 227 ואילך.

אמנם, כל זה שייך רק במקום שיש בו אויר, משא"כ במקום שאין בו אויר, או שיש בו רק מקצת אויר, אי אפשר לטוס באופן הנ"ל.

ועל זה מצאו עצה – שיהי' הדבר מיני' ובי', היינו, שכלי־הטיס ידחוף מעצמו כח מלמטה, ועי"ז יתרומם למעלה.

וההוראה מזה:

נתבאר לעיל (סי"ז) שהעלי' של היצ"ט היא ע"י היצה"ר, היינו, ע"י דבר המנגד, שדוחף אותו מלמטה – בדוגמת העלי' שנעשית ע"י דחיפת האויר. וכידוע במעלת אור חוזר שיש בו כח יותר מאשר אור ישר [כהמשל המובא בדרושי חסידות, שחמימות השמש באויר התחתון גדולה יותר מאשר באויר העליון, כיון שיש בה המעלה דאור חוזר]⁶⁶, דכיון שישנו מנגד שצריך לבטלו, אזי נעשה בו תוקף יותר.

אך עדיין נשאלת השאלה: כיצד נעשית העלי' כאשר אין מנגד, כמו לעתיד לבוא, ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"⁶⁷, ומבואר בחסידות⁶⁸ שאז יהיו העליות ("ילכו מחיל אל חיל") בקדושה גופא (ועד"ז בזמן הזה יש לפעמים עליות בקדושה גופא), ולכאורה, איך נעשה ענין העלי', ללא מנגד?

אך הענין הוא – כפי שרואים מענין הנ"ל – שענין העלי' יכול להיות גם מיני' ובי' (כידוע בענין זווג מ"ד ומ"ן שבעתיק שהוא מיני' ובי'⁶⁹). וענינו בעבודה – שבקדושה גופא ישנם ב' כחות הפכיים, כמו חסד וגבורה, וע"י העבודה בב' קוים אלו, שזהו"ע התפארת, נעשית העלי' בקדושה גופא.

ועד שבאים לתכלית העלי' בקדושה שתהי' לעתיד לבוא⁵⁹, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

כא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויגש אליו יהודה.

* * *

כב. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁷⁰ "ועזב את אביו ומת", "אם יעזוב את אביו דואגים אנו שמא ימות בדרך, שהרי אמו בדרך מתה" – "דואגים אנו שמא כו'", ולא כפי שאמר יעקב בוודאות "וקרהו אסון"⁷¹, כי, יראת יעקב מפני ה"חזקה" שכבר אירע אסון בדרך אצל יוסף ואצל רחל⁷², לא היתה שייכת אצל בני יעקב, שהרי ידעו שאצל יוסף לא נגרם נזק מצד הדרך, ולכן אמרו רק "דואגים אנו שמא ימות בדרך, שהרי (סוכ"ס) אמו מתה בדרך" – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁷³ בלקו"ש ח"ה ע' 216 ואילך.

כג. המשך הביאור בפירוש רש"י בפ' וישב⁷⁴ בענין "אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט", נכלל בשיחת ש"פ וישב סי"ג⁷⁵.

* * *

כד. רגיל לאחרונה לבאר ענין באגרת התשובה, בקיצור עכ"פ:

בהתחלת פ"ב נאמר ש"אין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענשו ע"ז ח"ו בעוה"ב ונפטר לגמרי מן הדין בעוה"ב".

וצריך להבין: מהי ההדגשה (וב"פ) שזהו רק "בעוה"ב"?

(66) ראה תורת מנחם חיי"ט ע' 285. וש"נ.

(67) זכרי' יג, ב.

(68) ראה תניא אגה"ק סוסכ"ו. קר"א קס, א. ובכ"מ.

(69) ראה ע"ח – הובאו בתורת מנחם סה"מ תשרי ע' ז הערה

54; אב ע' קסג הערה 44.

(70) פרשתנו מד, כב.

(71) מקץ מב, לח.

(72) כמשנ"ת בארוכה בשיחת ש"פ מקץ סי"ד (תורת מנחם

חנ"ה ע' 105).

(73) בשילוב שיחת ש"פ מקץ שנה זו.

(74) לו, לה.

(75) תורת מנחם חנ"ה ע' 83. וש"נ.

- 1 והביאור בזה – שכוונתו לשלול את העונשים של ב"ד של מטה, שבנוגע לעונש של ב"ד של מטה
- 2 לא מועילה תשובה⁷⁶, כיון שתשובה היא דבר שלכל, ו"אין לו לדיין אלא מה שעניו ראות"⁷⁷ (כמבואר
- 3 בארוכה בשו"ת נו"ב⁷⁸ – ע"פ נגלה, ומזה מובן גם כפי שהענין הוא ע"פ חסידות).
- 4 כה. ויש להוסיף גם בנוגע למשנ"ת בהתועדות דש"פ וישב⁷⁹ בנוגע להדגשת רבינו הזקן שיש רק
- 5 "שלשה חילוקי כפרה", ואילו הרביעי (חילול ה') אינו נכלל בהם, כיון שאינו ענין של כפרה (בשלימותה)
- 6 – שענין זה קשור עם מ"ש בהפטרת יום הש"ק הנ"ל: "על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא
- 7 אשיבנו"⁸⁰.
- 8 ולהעיר, שענין זה קשור גם עם משנ"ת בהתועדות דיום הש"ק שעבר⁸¹, אודות חילוקי הדעות אם
- 9 חזקה היא בתרי זימני (ובפעם השלישית נעשה דבר ודאי) או בתלתא זימני (ובפעם הרביעית נעשה דבר
- 10 ודאי), שעפ"ז נמצא שבפעם הרביעית הרי זה דבר ודאי לכל הדעות – בהתאם למ"ש בהפטרה הנ"ל:
- 11 "על ארבעה (דוקא) לא אשיבנו", כיון שלכל הדעות נעשה דבר ודאי.
- 12 * * *
- 13 כו. בהמשך להמדובר בפירוש רש"י אודות סכנת הדרך, נזכר פירוש רש"י על הפסוק⁸² "ויבואו על
- 14 העיר בטח", "בטוחים היו על כחו של זקן" – שלכן לא חששו בני יעקב (כולל גם יוסף, שידע כל מה
- 15 שאירע במעשה שכם, כפי שפירש רש"י⁸³ שאמר "מנחש אני בגביע שלי ששנים מכם החריבו כרך גדול
- 16 של שכם") מפני סכנת הדרך (משא"כ יעקב עצמו שחשש "שמה... נתלכלכתי בחטא כו"⁸⁴). ואח"כ אמר:
- 17 הענין ד"בטוחים... על כחו של זקן" הוא יותר מהענין ש"בזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה
- 18 הוא הדרה"⁸⁵, כי, הענין ש"הוא הודה וכו'" פירושו שהצדיק מתפלל ומבקש עבור אנשי העיר, ואילו
- 19 הענין ד"בטוחים על כחו של זקן" ("כחו" דייקא, ולא תפלתו) הוא אפילו כשמדובר אודות ענין שהצדיק
- 20 אינו יודע אודותיו – כבמעשה שכם, "שלא נטלו עצה ממנו"⁸², ואדרבה: דבר זה הי' היפך רצונו, כפי
- 21 שאמר להם לאחר המעשה: "עכרתם אותי"⁸⁶, ואעפ"כ, כיון שעשו זאת לשם שמים, הגין עליהם "כחו
- 22 של זקן".
- 23 וכן הוא בנוגע לענין ההתקשרות של חסידים אל הרבי:
- 24 אם רק מקבלים אותו ("מ'נעמט אים אָן") ל"זקן" ו"אב" שלו, אזי יכולים להיות בטוחים "בכחו של
- 25 זקן", שפועל בכל הענינים, אפילו ענינים שאינו יודע אודותם, ואפילו ענינים שאינם כפי הרצון – כיון
- 26 שהכוונה היא לשם שמים.
- 27 וכיון שכן, הרי יש בכח להכנס לעיר אחת, ב' ערים או מדינה שלימה, ולפעול בהפצת המעיינות
- 28 חוצה, מתוך פריצת ובקיעת כל הענינים כו',
- 29 ועד כפי שהי' בפורים [שהרי באים אנו מימי חנוכה, ומתכוננים לימי הפורים הבאים עלינו ועל כל
- 30 ישראל לטובה], ש"איש⁸⁷ לא עמד בפניהם"⁸⁸, ו"רבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים
- 31 עליהם"⁸⁹, וכמ"ש⁹⁰ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך",
- 32 ועי"ז זוכים לגאולה האמיתית והשלימה, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

(84) פרש"י וישלח לב, יא. (85) פרש"י ר"פ ויצא. (86) וישלח לד, ל. (87) אסתר ט, ב. (88) יש לציין, שבאותו זמן שבו התקיימה התועדות זו, נערך בהצלחה "מבצע" של צה"ל בנמל התעופה ביירות שבמדינת לבנון (המו"ז).	(76) לשלימות הענין – ראה גם שיחת ש"פ ויק"פ הערה 84 (תורת מנחם חנ"ו ע' 18). (77) סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ. (78) או"ח מהדור"ק סל"ה. (79) סט"ז (תורת מנחם חנ"ה ס"ע 84 ואילך). (80) עמוד ב, ו. (81) שיחת ש"פ מקץ סי"ד (תורת מנחם חנ"ה ע' 106). (82) וישלח לד, כה. (83) מקץ מב, יד.
(89) שם ח, יז. (90) תבוא כח, יו"ד.	

בס"ד. שיחת יום א' כ"ד כסלו ה'תשנ"ב. לאחרי (תפלת מנחה* ו)הדלקת נר ראשון של חנוכה במעמד "פרסומי ניסא" עולמי**

- לילדים ולילדות ד"צבאות השם" שיחיו -

היום-יום של כל אדם כשתיית מים, דבר המוכרח
לקיום האדם - שלפני שתיית המים מקדים יהודי
(גם ילד קטן) להודות להקב"ה (לא רק על בריאת
המים שבתוך הכוס שלו, כמות קטנה של מים,
ובפרט מלא לוגמיו של ילד קטן, אלא) על בריאת
העולם כולו, "שהכל נהי' בדברו", שכל העולם כולו
(שמים וארץ וכל צבאם) נהי' בדברו של הקב"ה,⁹
"בעשרה מאמרות"¹⁰ נברא העולם"¹¹. וידעה זו
(שכל דבר נברא ע"י הקב"ה) פועלת שיתנהג
האדם בכל ענין ודבר ע"פ רצונו של הקב"ה
כביכול בזה, ע"ד ההוראות בתורתו.

ועוד וג"ז עיקר - לגלות בעולם הודעת התורה
ש"ברא" אלקים, כמו באמירת הברכה "שהכל
נהי' בדברו", שעל ידה מתגלה כבודו של הקב"ה
בעולם.

ויש לומר שענין זה מרומז במאמר הראשון¹³
ייהי אור"¹⁴ - שבו נרמזה ההתגלות (תוכן ענין
האור, "ויקרא אלקים לאור יום"¹⁵) בעולם (שיהי'
ניכר בו בגלוי) שנברא במאמרו של הקב"ה,
ובמילא מתנהג העולם כולו ע"פ רצונו של הקב"ה,
ועי"ז מוסיף הקב"ה בקיום וחיות העולם שיהי'
עולם של אור וטוב ושלום אמיתיים, עולם "מואר"
("א ליכטיקע וועלט"), בגשמייות¹⁶ וברוחניות גם
יחד.

(9) ועד"ז בכל הברכות שמברכים על כל הדברים הנצרכים
לקיומו של האדם - "המוציא לחם מן הארץ", וכיו"ב.

(10) תשעה מאמרות שנאמרו בהמשך הפסוקים, לאחרי
המאמר הראשון והכללי ד"בראשית", ש"נמי מאמר הוא" (ר"ה
לב, א).

(11) אבות רפ"ה. ר"ה שם.

(12) להעיר ש"ברא" הוא (גם) מלשון גילוי - כלשון הש"ס
(חולין מג, ב) "שמא הבריא", ניקב ויצא לחוץ (ראה כש"ט
הוספות ס"ד"ה. וש"נ).

(13) מהמאמרות הפרטיים.

(14) בראשית א, ג.

(15) שם, ה.

(16) ולדוגמא בפרנסה - שבאה בנקל, ללא דאגות וקשיים,
ומנוצלת לענינים טובים ובריאם, גוף בריא ונשמה בריאה, ללא

א. התחלת התורה כולה (חמשה חומשי תורה)
היא בהודעה והוראה שנעשית היסוד בחייו של
כאו"א מישראל וכלל ישראל¹ - "בראשית" ברא
אלקים את השמים ואת הארץ"³:

כל העולם כולו - שמים (כולל גם השמים
העליונים, "שמי השמים"⁴) וארץ (כולל גם פנה
נדחת שבקצה הארץ) וכל צבאם (צבא השמים
וצבא הארץ, "את השמים לרבות ותולדותיהם ואת
הארץ לרבות ותולדותיה"⁵) - נברא ע"י הקב"ה⁶
("ברא אלקים").

ותכלית בריאתם - "בראשית", ב' ראשית -
בשביל שני דברים שנקראו ראשית, בשביל התורה
שנקראת ראשית⁷ ובשביל ישראל שנקראו ראשית⁸
(כפי שמפרש רש"י בפשוטו של מקרא), כלומר,
כדי שכאו"א מישראל יתנהג ע"פ הוראת התורה
בנוגע לכל הענינים שבעולם.

ולדוגמא - במאורע הכי פשוט ורגיל בחיי

(* ו)לאחרי(אמירת י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל - ע"י ילדי
ישראל בכל קצוי תבל (ראה הערה הבאה).

(**) באמצעות שידור חי מכאן ע"י "לווינים" התאחדו
רבבות מבנ"י במקומות שונים בעולם [ומהם: בירושלים עיר
הקודש ע"י הכותל המערבי, במאסקווא (רוסיה), בפריז (צרפת),
במלבורן (אוסטרליה), ובהונג-קונג (סין)] - באופן ד"לראות
ולהראות" - במעמד הדלקת נר חנוכה (גם במקומות הנ"ל)
והמשכו בשיחתו הקדושה של כ"ק אדמו"ר שליט"א (וראה לקמן
ס"ג ואילך). המו"ל.

(1) ככל עניני התורה, "תורת חיים", הוראה בחיים, ועאכו"כ
התחזות התורה.

(2) כפי שאמרו זה-עתה בי"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל.

(3) בראשית א, א.

(4) עקב יר"ד, יד. ועוד.

(5) פרש"י בראשית א, יד.

(6) ביום הראשון דששת ימי בראשית (פרש"י שם), ועד"ז
ביום ראשון דכל שבוע (כולל ביום ראשון זה), שנקרא יום ראשון
(אף שכבר עברו רבבות ימים משי"ב עד עתה) להיותו בדוגמת
יום ראשון דשי"ב (ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ),
ומודגש גם בשריו של יום שתוכנו ע"ד הבריאה דיום זה (ר"ה
לא, א ובפרש"י).

(7) משלי ח, כב.

(8) ירמ' ב, ג.

ובמצוות .. עד שריחם עליהם אלקי אבותינו 28
והושיעם מידם והצילם" 23 - כנוסח ברכת נר 29
חנוכה" 24: "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן 30
הזה", וכן בתפלה שלאח"ז: "הנרות הללו אנו 31
מדליקים על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות 32
.. על נסידך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך" 25 - 33
שמורה ומדגיש הנצחון של בני" בהנהגתם בקיום 34
התומ"צ גם במעמד ומצב שיש מניעה ועיכוב מצד 35
אומות העולם, ולכן מודגש בו ביותר האור הרוחני 36
ד"נר מצוה ותורה אור" (יותר מבנר שבת) 26. 37

(ב) מצות נר חנוכה היא באופן ש"יום ראשון 38
מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך" 27 (עד ליום 39
השמיני שבו מדליק שמונה נרות) - שבזה מודגש 40
שמיום ליום מוסיף והולך כאו"א מישאל ("ילכו 41
מחיל אל חיל" 28) ב"נר מצוה ותורה אור" 29, במשך 42
שבעה ימים רצופים (מהלילה השני, שבו מתחילה 43
ההוספה על הנר אחד דלילה הראשון, עד ללילה 44
השמיני) הכוללים כל ימי השבוע, שבעת ימי 45
בראשית, שהם כללות הזמן" 30, שעי"ז נעשה כן בדרך 46
ממילא (באופן אוטומטי) במשך כל השבועות 47
שלאח"ז במשך כל השנה כולה" 31, שמיום ליום 48
מוסיף והולך ב"נר מצוה ותורה אור". 49

(ג) ועוד ועיקר: "נר חנוכה מצוה להניחה על 50
פתח ביתו מבחוץ" 27, "משום פרסומי ניסא" 32, 51
ברשות הרבים, שבו עוברים (גם) אינם יהודים 52
ורואים האור דנר חנוכה - שבזה מודגש שהאור 53

ב. ענין זה (שיהודי ע"י הנהגתו ע"פ התורה 1
מאיר את העולם) מודגש בגלוי בפעולה (מצוה) של 2
הדלקת נר שעל ידה נעשה אור כפשוטו (בגשמיות) 3
במקום שלא הי' מואר מקודם לכן - כבמצות 4
הדלקת נר שבת (בערב שבת) ונר חנוכה (כדלקמן), 5
ומהם למדים גם בנוגע לכל עניני תורה ומצוות, 6
נ"ר" מצוה ותורה אור": 7

תוכנה של הדלקת נר שבת (שפועלת על כל 8
השבוע, "מערכ שבת לערב שבת" 18) - משום 9
שלום בית" 19, שבני ביתו מצטערין לישב בחושך 10
ולאכול" 20, שלא יכשל בעץ או באבן" 21 - שגם זמן 11
הלילה (זמן של חושך ע"פ סדר הבריאה) נעשה 12
מואר ב"נר מצוה ותורה אור", עי"ז שיהודי מדליק 13
נר שמאיר בלילה, כדי שגם בלילה יוכל ללמוד 14
תורה ולהתנהג ע"פ הוראותי': לראות ולהבחין בין 15
מאכל כשר למאכל שאינו כשר, להסתכל בסידור 16
לומר הברכה המתאימה, ברכת המזון (ועד"ז 17
הברכות דנר חנוכה, ג' ברכות בלילה הראשון וב' 18
ברכות בכל לילה שלאחריו), וכיו"ב בשאר 19
הענינים שצריך להתנהג בהם ע"פ הוראת התורה, 20
נ"ר מצוה ותורה אור", שמאירה את דרכו והנהגתו 21
של האדם. 22

ומעלה יתירה בנר חנוכה (גם לגבי נר שבת) - 23
בכמה ענינים: 24

(א) מצות נר חנוכה נתתקנה "להראות ולגלות 25
הנס" 22 שאירע בימי חנוכה, "כשמלכי יון גזרו 26
גזרות על ישראל .. ולא הניחו אותם לעסוק בתורה 27

(23) שם רפ"ג.

(24) לאחר הברכה הראשונה - "אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר חנוכה".

(25) ראה לקו"ש חט"ו ע' 366 ואילך.

(26) ולהעיר, שנרות חנוכה "אין לנו רשות להשתמש בהן" (דלא כנר שבת שהוא (בעיקר) כדי להשתמש בו כאור גשמי), כיון שכל ענינו הוא אור רוחני, "להודות ולהלל לשמך הגדול".

(27) שבת כא, ב.

(28) תהלים פד, ח.

(29) כשם שמיום ליום הולך וגדל בגשמיות*, ועאכו"כ שצריך לילך ולגדול ברוחניות.

(30) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 511.

(31) עד לימי חנוכה בשנה שלאח"ז, שאז יתוסף באופן נעלה יותר, כיון שבכל שנה נמשך אור חדש שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה (ראה תניא אגה"ק סי"ד).

(32) פרש"י שבת שם.

צורך בעניני רפואות ח"ו, כי אם, ע"ד הצורך באכילה ושת"י לחיבור הנשמה בגוף, ועד"ז שאר ענינים כיו"ב שמוסיפים בבריאות הגוף והנשמה.

(17) משלי ו, כג. - ושייך במיוחד לנר שבת וחנוכה (ראה פרש"י שבת כג, ב).

(18) פרש"י חיי שרה כד, סז (מב"ר פ"ס, טז) - בנוגע לשרה ורבקה, ודוגמתו (ברוחניות) בנר שבת דכל אשה ובת בישראל (ראה לקו"ש חט"ו ע' 171).

(19) רמב"ם סוף הל' חנוכה. שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ג ס"א. שם ס"ד.

(20) שו"ע אדה"ז שם ס"ד.

(21) שו"ע אדה"ז שם ס"א.

(22) רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"א. וראה גם פ"ד ה"ב: "כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבת הא-ל והודי' לו על הנסים שעשה לנו".

ומפורד בין העמים³⁵, בכל קצוי תבל, הרי הם
 "עם אחד"³⁵, הקשור עם "ה' אחד"³⁶, ע"י "תורה
 אחת"³⁷ - כפי שראינו זה-עתה קיום מצות הדלקת
 נר חנוכה במקומות שונים בקצוי תבל, ובאופן
 שכולם התאחדו יחדיו עי"ז שבכל מקום ראו את
 כל הדלקת הנרות שבשאר המקומות.

ועוד וג"ז עיקר - שכל זה נעשה באופן של
 "פירסומי ניסא" בכל העולם כולו, שגם אומות
 העולם ראו שע"י פעולתם של בני" (הן היחיד והן
 ועאכו"כ ע"י ההתאחדות עם הכלל) ניתוסף
 (ומספרים להם שמוסיף והולך מיום ליום) בכל
 העולם כולו אור שמגלה כבודו של הקב"ה (פירסומי
 ניסא, פירסום השבח וההודי' להקב"ה על הנסים
 שעשה לבני"י), אשר, עי"ז נעשה העולם כולו
 מואר³⁸ באור אמיתי ("נר מצוה ותורה אור"),
 שנעשה צדק ויושר ושלוש כלל העולם.

ה. מאורע זה מהווה גם לימוד והוראה במעשה
 בפועל - בשייכות להידיעה (שמהווה יסוד חייו של
 כאו"א מישראל) ש"בראשית ברא אלקים את
 השמים ואת הארץ", שבריאת כל העולם היא
 בשביל ישראל ובשביל התורה (כנ"ל ס"א):

יכול יהודי לחשוב שפעולתו שנעשית בהמקום
 שלו, בסביבתו הקרובה ("על פתח ביתו מבחוץ"),
 להיותה בחלק מסויים בארץ, אינה שייכת לשאר
 חלקי הארץ, ובודאי לא לחלקי הארץ שנמצאים
 במרחק רב, שמאות מילין מפרידים ביניהם,
 ועאכו"כ לא לשמים שהם בריחוק עצום מן הארץ.
 וכדי להקל על יהודי להבין ולהשיג שפעולתו
 שנעשית במקום אחד קשורה ופועלת בכל העולם
 כולו, בשמים ובארץ, רצה הקב"ה וגילה סודות
 נוספים שקבע בהנהגת העולם שעל ידם יכולים
 "לחבר" שמים וארץ וחלקי הארץ שיש ביניהם
 מרחק רב ועצום - שע"י ה"לווין", שמרחף בחלל,

ד"נר מצוה ותורה אור" שמדליק יהודי (ומוסיף
 והולך מיום ליום) מאיר גם מחוץ לביתו של יהודי,
 ברשות הרבים, ועי"ז ניתוסף אור רוחני (טוב צדק
 ויושר) גם אצל אומות העולם שבסביבתו, ועי"ז גם
 בכל העולם כולו.

*

ג. בכל זה ניתוסף עוד יותר בשנים האחרונות
 - שקבעו המנהג³³ לערוך הדלקת נר חנוכה במעמד
 של "פרסומי ניסא" בקנה-מדה עולמי ע"י השימוש
 ב"לווין" ("סאטעלייט").

ובהקדמה - שכיון ש"כל מה שברא הקב"ה
 בעולמו לא בראו אלא לכבודו"³⁴, מובן, שכן הוא
 גם בנוגע לכל התגליות המדעיות שנתחדשו
 ומתגלים בשנים האחרונות, שתכליתם ומטרתם
 להוסיף בכבודו של הקב"ה, עי"ז שמנצלים אותם
 לעניני קדושה, תורה ומצוות.

ועד"ז בנדוד"ד, שמנצלים את ה"לווין" לכבודו
 של הקב"ה - שעל ידו רואים (בעיני בשר) את
 פעולת הדלקת נר חנוכה (שנעשית במקום אחד)
 במקומות שונים ברחבי העולם, באותו רגע ממש,
 ולא עוד אלא שכל הרוצה (ולא רק מבני"י, אלא גם
 מאומות העולם) יכול להפעיל "מכשיר" שעל ידו
 יראה גם הוא את הדלקת נר חנוכה.

ד. ובתוכן ה"פירסומי ניסא" שבמאורע זה -
 כמה פרטים:

בנוגע לכל יחיד מישראל - שבכחו של יהודי
 אחד ויחיד, אפילו ילד קטן (שעדיין לא נתמלא
 כחו כאדם מבוגר, ובודאי לא כגיבור גדול),
 לעשות פעולה שתאיר בכל העולם - כפי שראינו
 זה-עתה, שיהודי אחד, מבוגר או ילד קטן, מדליק
 נר (שלפנ"ז לא הי' דולק), וברגע כמימרא רואים
 את אור הנר בכל העולם כולו.

בנוגע לכלל ישראל - אחדותם של ישראל בכל
 העולם כולו, שגם בהיותם במעמד ומצב ד"מפורד

(35) אסתר ג, ח.

(36) ואתחנן ו, ד. זכרי' יד, ט.

(37) לשון הכתוב - בא יב, מט. ועוד.

(38) ועד כרי כך שלאחרי ההוספה בנר חנוכה במשך שבעה
 ימים הכוללים כל שבעת ימי השבוע, כללות הזמן, אין צורך
 בהדלקת נר חנוכה*, כיון שהעולם כבר מואר.(33) בפעם השלישית - "בתלת זימני הוי חזקה" (ב"מ קו,
 רע"ב. וש"נ).

(34) אבות ספ"ו.

(*) ובבוא ימי חנוכה בשנה הבאה - תהי' הדלקת נר חנוכה (לא מפני החסרון באור, אלא) כדי להוסיף באור נעלה יותר (ראה גם לעיל הערה
 31).

34 בנוגע לעזר וסיוע רוחני, להוסיף יותר בעניני צדק
35 ויושר שלום ואחדות בכל העולם.

36 *
37 ו. האמור לעיל שייך במיוחד לתקופתנו זו -
38 שהתקוה והאני מאמין בכל יום שיבוא היא ביתר
39 שאת וביתר עז, ועד שנראה במוחש הגאולה
40 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו - שאז יהי'
41 העולם כולו מואר באור האמיתי דהתגלות כבודו
42 של הקב"ה בתכלית השלימות⁴³.

43 ובימים אלה, ככל שמוסיפים יותר בעניני תורה
44 ומצוותי, "נר מצוה ותורה אור", כולל ובמיוחד
45 ע"י הדלקת נר חנוכה, ובפרט באופן של "פירסומי
46 ניסא" בכל העולם, ממהרים ומזרזים עוד יותר
47 ומביאים בפועל את הגאולה האמיתית.

48 ולהוסיף, שימי חנוכה שייכים ביותר לגאולה
49 האמיתית והשלימה - כי, הדלקת נר חנוכה היא
50 לזכר נס השמן⁴⁴ שהי' במנורת בית המקדש
51 כשנתחנך⁴⁵ מחדש ע"י החשמונאים, וזוהי ההכנה
52 לבנין וחנוכה (והדלקת המנורה ב) ביהמ"ק השלישי⁴⁶,
53 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

54 ז. המצוה שיש לה סגולה מיוחדת לקרב את
55 הגאולה, היא, מצות הצדקה - "גדולה צדקה
56 שמקרבת את הגאולה"⁴⁷.

57 ומזה מובן שיש להוסיף עוד יותר במצות
58 הצדקה, ומה טוב שההוספה בצדקה תהי' תיכף
59 ומיד, כדי שגם הגאולה (שבאה ע"י מצות הצדקה)
60 תבוא תיכף ומיד.

61 ובפרט שכיון ש"אין גו' אתנו יודע עד מה"⁴⁸,
62 הרי יתכן שהדבר היחיד שחסר להבאת הגאולה
63 אינו אלא נתינת מטבעות אחדות לצדקה!...

1 ב"שמים", וקולט פקודות שנשלחות אליו כדי
2 להעבירן מקצה הארץ לקצהו, יכול אדם להשאר
3 בד' אמותיו, "על פתח ביתו מבחוץ", ו"להתחבר"
4 עם אדם הנמצא בקצה העולם, לדבר עמו ולראותו,
5 להודיעו על נתינת עזר וסיוע בהמצטרך לו, או
6 לעזור לו בנתינת עצה טובה וכיו"ב,

7 - כפי שרואים במוחש עתה, שממקום זה
8 (בני-יורק) רואים ומדברים (באמצעות ה"לווין")
9 עם יהודים שנמצאים במקומות שונים ברחבי
10 העולם (בארץ ישראל, במוסקבא, בפריז, ביפן,
11 בהודו (קלקטא), באוסטרליא, וכיו"ב) אודות
12 עניני יהדות, תורה ומצוותי, ומעוררים להוסיף
13 ב"נר מצוה ותורה אור" [החל מההוספה במצות
14 "ואהבת³⁹ לרעך כמוך"⁴⁰, ע"י נתינת צדקה, הן
15 בנוגע לצרכים גשמיים (לחם ומים), והן בנוגע
16 לצרכים רוחניים ע"י הפצת התורה⁴¹, ובפרט
17 בהענינים שהזמן גרמא, צרכי חנוכה והלכות
18 חנוכה], שע"ז יתוסף גם בענינים הגשמיים,
19 בריאות ופרנסה וכו', חיים יהודיים בריאים
20 ומוארים -

21 ולא עוד אלא שיכולים ליתן בפועל עזר וסיוע
22 ברגע כמימרא (לא רק להודיעו ע"ד מתן עזר וסיוע,
23 ולאח"ז יצטרך להמתין זמן ממושך, ועכ"פ זמן
24 קצר, יום או שעה, עד לקבלת העזר והסיוע בפועל
25 ממש) - כהחידוש בשנים האחרונות שבאמצעות
26 ה"לווין" מעבירים סכום כסף ל"בנק" (או לחנות
27 של כלי בית או מוצרי מזון⁴²) עבור פלוני, כך,
28 שברגע כמימרא מגיע בפועל ממש העזר וסיוע
29 מקצה העולם ועד קצהו.

30 זוהי גם אחת המטרות העיקריות של "לווין" -
31 כדי שעל ידו יתוסף יותר באחדות האנושיות כולה,
32 לעזור ולסייע אחד לשני גם כשנמצאים בריחוק
33 מקום זה מזה, הן בנוגע לעזר וסיוע גשמי, והן

(43) ובלשון הרמב"ם בסיום וחותם ספר ההלכות - פס"ד
להלכה - "באותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא
קנאה ותחרות (כ"א שלום ואחדות) .. ולא יהי' עסק כל העולם
אלא לדעת את ה' בלבד".

(44) ראה שבת כא, ב ובפרש"י.
(45) ולכן נקראים ימים אלה בשם "ימי חנוכה" (מרדכי ואור
זרוע הל' חנוכה שסכ"א. וראה הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 235
הערה 6).

(46) ש"בית תפלה יקרא לכל העמים" (ישעי' נו, ז).

(47) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(48) תהלים עד, ט.

(39) קדושים יט, יח.

(40) "כלל גדול בתורה" (תו"כ ופרש"י עה"פ), ועד ש"זוהי
כל התורה כולה ואידך פירושה הוא" (שבת לא, א).

(41) כידוע שהתורה נקראת "לחם" - "לכו לחמו בלחמי"
(משלי ט, ה. וראה ברכות נז, סע"א), ו"מים" - "אין מים אלא
תורה" (ב"ק יז, א. ו"ש"ג).

(42) ומעלה יתירה בזה - כיון שאינו צריך לטרוח לקנות
צרכיו (ראה תענית כג, ב).

וממשיכים בכל עניני חנוכה בהמקום שבו
הדליקו נרות חנוכה בפעם הראשונה - ש"הדליקו
נרות בחצרות קדש⁵⁶ (כפי שיאמרו תיכף בתפלת
ערבית), ביחד עם ה"חנוכה" דבית המקדש
השלישי, והקרבת הקרבנות, החל מעניני הקרבנות
השייכים לתפלת ערבית שנתתקנה כנגד אברים
ופדרים⁵⁷ שקרבים והולכים כל הלילה⁵⁸, וההכנה
ל"תרומת הדשן" בעלות השחר⁵⁹ (וכן המצוה
ד"אש⁶⁰ תמיד תוקד על המזבח⁶¹).

והעיקר - שכל זה נעשה בפועל ממש, ותיכף
ומיד ממש.

[אח"כ אמר:] כיון שמתכוונים לתפלת ערבית,
כולל ובמיוחד קריאת שמע של ערבית⁶² שענינה
קבלת עול מלכות שמים⁶³ - מתאים לסיים בניגון
שתוכנו הו"ע קבלת עול מלכות שמים - (והתחיל
לנגן) "ניעט ניעט ניקאווא".

לאחרי תפלת ערבית נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א
לכאו"א מהילדים והילדות שיחיו, ואח"כ לכל
הנוכחים שיחיו - מטבע של עשר סענט ושטר של
דולר].

49

1 ובלשון הרמב"ם⁴⁹ - פס"ד להלכה - "צריך כל
2 אדם שיראה עצמו .. וכן כל העולם חציו זכאי
3 וחציו חייב .. עשה מצוה אחת הרי הכריע את
4 עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם
5 תשועה והצלה", היינו, שפעולתו של יהודי אחד,
6 מבוגר או ילד, שנותן פרוטה אחת לצדקה, גורמת
7 לו ולכל העולם "תשועה והצלה" דגאולה
8 האמיתית והשלימה.

9 ח. ומצוה הבאה לידינו ממש עתה - יתנו
10 לאחר תפלת ערבית לכאו"א מהנמצאים כאן
11 שליחות-מצוה לצדקה - מטבע ושטר: מטבע - כדי
12 לקיים מנהג ישראל (ש"תורה היא⁵⁰) לתת "מעות
13 חנוכה", ושטר - על מנת ליתנו לצדקה עבור דבר
14 טוב או מוסד טוב.

15 ויה"ר שההחלטה וההודעה (לפני הנתינה
16 בפועל)⁵¹ ע"ד נתינת שליחות-מצוה לצדקה כאן
17 (ועד"ז בשאר המקומות ברחבי העולם ששומעים
18 את הדברים) תכריע את הכף ותביא את הגאולה
19 האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש, לפני תפלת
20 ערבית.

21 ואז נמשיך במעמד ההתאחדות של כולנו יחדיו
22 עם כל היהודים ברחבי העולם ששומעים את
23 הדברים, ביחד עם כלל ישראל ("בנערינו ובזקנינו
24 גו' בבנינו ובבנותינו⁵²) בכל מקום שהם בקצוי
25 תבל - בביהמ"ק השלישי ("מקדש⁵³ אדני כוננו
26 ידיך⁵⁴), כיון שברגע כמימרא באים "עם ענני
27 שמיא"⁵⁵ לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש,
28 להר הקודש ולבית המקדש השלישי.

(56) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 255 ואילך.
(57) מהקרבות שמקריב אליהו לפני בנין ביהמ"ק - ש"אמרו
עליו שהוא מקריב תמידין בבית המקדש אע"פ שהוא שמים
(עש"מ) (להרמ"ע מפאנו) מאכ"ח ח"ג סכ"ג).
(58) ברכות כו, ב.
(59) רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ב הי"א.
(60) צו ו, ו.

(61) נוסף על קיומה ברוחניות - שבלבו של כאו"א מישראל
שנמשל למזבח צ"ל "אש תמיד", ביום ובלילה (ראה גם לקו"ת
דרושי סוכות עח, ד. דרמ"צ פה, א ואילך. "היום יום" כ"ף אדר
שני. ובכ"מ).

(62) להעיר מהרמז בהזמן דק"ש של ערבית, "מאימתי קורין
את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן" (ריש
ברכות), שקשור עם הגאולה, כיון ש"אין לך תרומה של תורה
אלא בא"י בלבד ובזמן שכל ישראל שם .. כמו שהן עתידים
לחזור בירושה שלישית" (רמב"ם הל' תרומות ספ"א).
(63) ברכות רפ"ב.

(49) הל' תשובה פ"ג ה"ד.
(50) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. הנסמן
בלקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2.
(51) ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סו"ס תקעא.
(52) בא יו"ד, ט.
(53) בשלח טו, יז.
(54) ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים" (פרש"י ותוס'
סוכה מא, סע"א. ועוד).
(55) דניאל ז, יג.

בס"ד. משיחות ש"פ מקץ, שבת (ו') חנוכה, אדר"ח טבת ה'תשנ"ב.

הגשמיים, משתה ושמחה, אלא) גם (ובעיקר) ביחס
לענינים הרוחניים שבהימים טובים:

ובהקדמה - שגם עניניהם הגשמיים של בני
בכל ימות השנה ורוחניים הם (שהרי "כל מעשיך
יהיו לשם שמים" ¹¹ ו"בכל דרכיך דעהו" ¹²),
כמודגש גם באכילתם ושתייתם - ש"לחם" ו"מים"
(עיקר האכילה ושתי) נמשלו לתורה ¹³, היינו,
שבאכילת לחם ושתיית מים ניכר ונרגש שהם
"משל" לתורה. ואם הדברים אמורים בימות החול,
בשבתות ובימים טובים על אחת כמה וכמה, ועד
כדי כך, שבשבתות ובימים טובים האכילה והשתי
(הסעודות דשבת ויו"ט) היא מצוה (סעודות מצוה),
עונג שבת ושמחת יו"ט.

ועד"ז בהימים טובים הקשורים עם הצלת גוים
של בני" (פורים ופסח) שקשורים גם עם הצלה
רוחנית [הן בפסח, שהיציאה מעבדות לחירות
קשורה עם מתן תורה ¹⁴, ועד"ז בפורים, ש"קיימו
מה שקיבלו כבר" ¹⁵], ובמילא, מודגשת גם
בהמשתה ושמחה ההצלה הרוחנית ¹⁶.

[וכן לאידך, שהנצחון הרוחני דחנוכה קשור
(גם) עם נצחון גשמי - שהרי נוסף לכך ש"בטל" ¹⁷
דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות",
"פשוטו ידם בממונם .. ולחצום לחץ גדול כו",
וכש"גברו בני חשמונאי .. והרגום והושיעו ישראל
מידם", היתה להם הצלה גם בגשמיית].

ומזה מובן, שהחידוש דימי חנוכה ש"לא
קבעום למשתה ושמחה" (כשאר ימים טובים) אלא
"בהלל והודאה", הוא, בהדגשת הענין הרוחני

א. מהחידושים בהיו"ט דחנוכה לגבי שאר
ימים טובים ¹ - שבשאר ימים טובים (וכן שבתות)
ישנו חיוב של סעודה, שעיקרה לחם ² ומים ³, וגם
(בשר ו)יין ⁴, משא"כ בחנוכה, "ריבוי הסעודות
שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום
למשתה ושמחה" ⁵, אלא "קבעום ועשאוים ימים
טובים בהלל והודאה" ⁶, ועיקר היו"ט הוא בהדלקת
הנרות, שקבעוהו על נס השמן ⁷.

ומהטעמים לזה ⁸ - כיון שהנס דחנוכה הוא
הנצחון נגד היונים שרצו "להשכיחם תורתך
ולהעבירם מחוקי רצונך" ⁹, נצחון רוחני (דלא כבנס
פורים שעיקר הנס הוא ההצלה מגזירת המן נגד
קיום גופם של בני" ועד"ז בנס דפסח שניצלו
ממצרים ששעבדו את גופם), ולכן קבעו הנס (לא
במשתה ושמחה שקשור ומורה על הצלת הגוף,
אלא) בנרות, ע"ש "נר מצוה ותורה אור" ¹⁰.

ב. ולכאורה יש לומר, שהחידוש דחנוכה לגבי
שאר ימים טובים הוא (לא רק ביחס לענינים

(1) כולל גם פורים, אף שחנוכה ופורים שוים בכמה ענינים
(ומודגש גם בחלוקת ההלכות בספר הרמב"ם - "הלכות מגילה
וחנוכה").

(2) "כל סעודה קרוי 'לחם' (פרש"י אמור כא, יז. וראה גם
פרש"י ויצא לא, נד: "כל דבר מאכל קרוי לחם"). - ולהעיר גם
ממ"ש בפרשתנו (מקץ מג, לא) "שימו לחם", אף שהיתה זו
סעודה עם בשר ויין (כמ"ש "ויטבוח טבח והכין" ^{**} (שם, טז),
"וישיתו וישכרו עמו" (שם, לד)).

(3) שהרי "סעודה" כוללת גם שתי, ולא עוד אלא ש"אכל ולא
שתה אכילתו דם" (שבת מא, א).

(4) בשבת וביו"ט - בקידוש היום (וגם בחוה"מ - מצד החיוב
דשמחת יו"ט), ובפורים - ימי משתה ושמחה.

(5) שו"ע אור"ח הל' חנוכה סתר"ע ס"ב - ולהעיר, שגם
הרמב"ם שס"ל שימי חנוכה הם "ימי שמחה והלל" (הל' חנוכה
פ"ג ה"ג) לא כתב שיש חיוב של סעודה (וראה לקו"ש ח"י ע'
142 ואילך. ושי"נ).

(6) שבת כא, ב.

(7) כפירוש רש"י "מאי חנוכה, על איזה נס קבעוה", היינו,
שקבעוהו על נס השמן.

(8) ראה לבוש, ב"ח וט"ז אור"ח סעת"ר.

(9) נוסח "ועל הנסים".

(10) משלי ו, כג.

(*) שלומדים בשיעורי הרמב"ם דימים הסמוכים: הלכות מגילה - ביום
ראשון (מוצאי ש"ק), והלכות חנוכה - ביום שני, "זאת חנוכה".

(**) ולכן "וישימו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האוכלים אותו לבדם
כי לא יוכלון המצרים לאכול את העבדים לחם כי תועבה היא
למצרים", כיון ש"בענין דמצרי דחלין לי' עבראי אכלין".

(11) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(12) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז אור"ח סקנ"ו
ס"ב.

(13) לחם - כמ"ש "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט, ה. ברכות
נז, סע"א. ועוד), ו"מים" - "אין מים אלא תורה" (ב"ק יז, א.
וש"נ).

(14) כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים
על ההר הזה" (שמות ג, יב ובפרש"י - משמור"ר פ"ג, ד).

(15) שבת פח, א.

(16) ועד"ז שמצינו בנוגע לאכילה ושתי בחג השבועות -
"הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לחם", "שישמח בו במאכל
ומשתה, להראות שנות ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו"
(פסחים סח, ב ובפרש"י).

(17) רמב"ם ריש הל' חנוכה.

יין - אף שאינו מוכרח לקיום האדם, שלכן
 שתייתו אינה בתדירות כמו מים (ולחם), כי אם
 בזמנים מיוחדים שניתוסף הצורך המיוחד ביין
 (בשבת ויו"ט וכיו"ב), הרי, בזמנים מיוחדים אלה
 שותים אותו בתור משקה בפ"ע (ומשקה חשוב
 שמברכים עליו ברכה מיוחדת לו בורא פרי
 הגפן²⁴); משא"כ שמן - גם כשמשמשים בו כדי
 להוסיף תענוג, אין שותים אותו בתור משקה בפ"ע
 (ואדרבה: שמן בפ"ע מזיק להאדם²⁵), אלא
 מערבים ממנו בשאר מאכלים, ורק טיפין בלבד.

ודוגמתו בנסתר דתורה²⁵ - שיין רומז על רזין
 דתורה ששייכים לגילוי, כמו היין שבזמנים
 מיוחדים משתמשים בו בתור משקה, ושמן רומז
 על רזין דרזין שבתורה שלמעלה מגילוי, כמו השמן
 שאינו ראוי לשתי' בפ"ע (ועד שמזיק להאדם, כיון
 שאינו כלי לדרגא נעלית כזו), כי אם לערב טיפין
 ממנו בתוך מאכל אחר.

ועפ"ז יש לבאר תוכן החידוש והמעלה דימי
 חנוכה לגבי שאר ימים טובים, שלא קבעום
 למשתה ושמחה (כשאר ימים טובים) אלא להלל
 והודאה ע"י הדלקת הנרות (לזכר נס השמן) - כיון
 שחנוכה קשור עם שמן, שמן שבתורה, רזין דרזין,
 שלמעלה מרזין סתם, יין שבתורה, ועאכו"כ
 למעלה מנגלה דתורה, מים ולחם שבתורה, ומצד
 גודל מעלתו לא נקבע למשתה ושמחה ע"י סעודה
 בלחם ומים ויין²⁶.

ד. ויש לבאר הקשר והשייכות דחנוכה לשמן
 שבתורה - דלכאורה אינו מובן:

חנוכה - הוא יו"ט מדברי סופרים (ולא כהימים
 טובים דפסח שבועות וסוכות שהם מן התורה),
 ובזמן בית שני²⁷, ובמצב ירוד, "כשעמדה מלכות

1 (הצלה רוחנית) שבנס חנוכה (לא רק לגבי הענינים
 2 הגשמיים שבשאר הימים טובים, אלא) גם
 3 (ובעיקר) לגבי הענינים הרוחניים (הצלה רוחנית)
 4 שבשאר הימים טובים, כדלקמן.

5 ג. ויובן בהקדם הביאור בתוכנם הרוחני של
 6 הענינים הגשמיים שבהם נקבעו הימים טובים -
 7 לחם מים ויין (בהסעודות שבכל הימים טובים) ושמן
 8 (בהדלקת הנרות שבחנוכה):

9 ידוע¹⁸ שלחם ומים יין ושמן¹⁹ רומזים על
 10 דרגות שונות בתורה: לחם ומים - רומזים על נגלה
 11 דתורה, יין רומז על רזין (נסתר) שבתורה, ושמן
 12 רומז על רזין דרזין שבתורה.

13 ומהביאורים בזה:

14 לחם ומים הם דברים המוכרחים לקיום האדם,
 15 ויין ושמן הם דברים שאינם מוכרחים לקיום
 16 האדם, אלא כדי להוסיף חיות (שמחה, ע"י יין,
 17 "המשמח אלקים ואנשים"²⁰) ותענוג (ע"י שמן)²¹.
 18 ודוגמתם בתורה: נגלה דתורה, כל דיני התורה
 19 בענין האסור והמותר הטמא והטהור כו' - כיון
 20 שמוכרח לקיום המצוות, לידע את המעשה אשר
 21 יעשון ואלה אשר לא תעשינה, נמשל ללחם ומים
 22 שמוכרחים לקיום האדם; ונסתר דתורה, מעשה
 23 בראשית ומעשה מרכבה, "פרדס"²², ידיעת אלקות,
 24 שע"י ניתוסף חיות ותענוג בקיום המצוות מתוך
 25 אהבת ה' ויראתו, כמ"ש²³ "דע את אלקי אביך
 26 ועבדהו בלב שלם" - נמשל ליין ושמן שמוסיפים
 27 חיות ותענוג.

28 ובנסתר דתורה גופא יש חילוק בין רזין
 29 שבתורה לרזין דרזין שבתורה - ע"ד ובדוגמת
 30 החילוק שבין יין לשמן:

18 ראה לקו"ת שה"ש כד, ד ואילך. ובארוכה - אמ"ב שער
 הק"ש פנ"ג ואילך. ועוד.

19 להעיר ממ"ש (תהלים קד, טו) "ויוין ישמח לבב אנוש
 להצהיל פנים משמן ולחם אנוש יסעד" - פסוק במזמור ברכי
 נפשי שאומרים בראש חודש (שור"ע או"ח סתכ"ג ס"ג. וראה
 הנסמן בשער הכולל פ"א סכ"ז).

20 ס' שופטים ט, יג.

21 להעיר משיעור הרמב"ם דיום הש"ק: "דברים של סחורה
 שרוב חיי אנשי אותה העיר מהן, כגון .. יין ושמן בארץ ישראל"
 (הלכות תעניות פ"ב הי"א) - שבארץ ישראל דוקא חשובים יין
 ושמן כדברים מוכרחים.

22 רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ד.

23 דה"א כח, ט. וראה תניא קר"א (קנו, ב). ועוד.

24 שור"ע אדה"ז או"ח ס"ב ס"י.

25 ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רטו ואילך.

26 ולהעיר, ש"מנהג ישראל" ("תורה היא") לאכול מאכלים
 שעשויים בשמן לזכר נס השמן - שבוה מודגש שגם המשכת
 וגילוי היו"ט דשמן באכילה ושתיה, אין זה בשמן בפ"ע (אף
 שהטעם דאכילת מאכל זה הוא בגלל השמן), כי אם, לאחר
 שמעריבים אותו במאכל אחר, מצד גודל מעלת השמן שאינו יכול
 לבוא בגילוי, כנ"ל.

ויתירה מזה - שגם הדלקת הנרות ע"י השמן היא באופן
 ש"אין לנו רשות להשתמש בהן, אלא לראותן בלבד".

27 שלא היתה בו השלימות דבית ראשון כיון שחסרו בו ה'
 דברים (יומא כא, ב).

.. יפיתו של יפת (הוא לשון יון לשונו יפה משל³¹
 כל בני יפת) יהא באהלי שם³⁴, ועד ש"בדקו³²
 ומצאו שאין התורה יכולה להתרגם כל צורכה אלא
 יונית³⁵, "נשתנה לשון יוני משאר הלשונות לפי
 שהי' מובן אצלם (אצל חכמי ישראל) .. מפני
 שהם פירשו התורה בלשון יון לתלמי המלך
 ונתפרסמה אצלם אותה העתקה עד שהיתה אצלם
 אותו הלשון כמו לשונם, וכאילו היתה אשורית³⁶.
 ואעפ"כ, כש"כתבו³⁷ לתלמי המלך את התורה
 יונית, (ו') הי' היום קשה לישראל כיום שנעשה
 העגל³⁸ (היפך בתכלית דמתן-תורה) !
 וההסברה בזה³⁹ - שמצד המעלה דהמשכת
 והתגלות התורה למטה גם בלשונות דאזה"ע
 ("באר היטב", "בשבעים לשון"⁴⁰) התרגום
 ליונית⁴¹ כשלעצמו הו"ע טוב; ורק שכש"כתבו
 לתלמי המלך את התורה יונית הי' היום קשה
 לישראל כיום שנעשה בו העגל⁴², כיון שהדבר
 נעשה (לא מצד ציווי ה', אלא) מצד דרישת תלמי
 המלך⁴², שלכן הי' מקום לחשוש⁴³ שהדבר ינוצל
 (לאח"כ⁴⁴) באופן בלתי-רצוי, ועד להיפך כללות
 הענין דמתן-תורה.

1 יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך
 2 כו"ט⁹, ואיך יתכן שדוקא חנוכה הוא היו"ט (היחיד
 3 מבין כל הימים טובים) שקשור עם שמן שבתורה,
 4 רזין דרזין שבתורה? !

5 ונקודת הביאור בזה - שהסדר דהתגלות התורה
 6 (ש"ניתנה לעשות שלום בעולם²⁸) הוא באופן
 7 שככל שהולך ומתגבר החושך בעולם, הולך
 8 ומתגבר גם בהתגלות התורה, "תורה אור"¹⁰,
 9 להאיר את העולם, ולכן, מצד גודל הירידה
 10 "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל", הי'
 11 צורך בהוספה והתגברות אור התורה, ע"י התגלות
 12 דרגא נעלית יותר בתורה, שמן שבתורה, רזין דרזין
 13 שבתורה²⁹.

14 ה. ביאור הדברים:

15 ידוע³⁰ ש"היונים הם בחי' חכמה דקליפה,
 16 חכמות חיזוניות, שבזמן ההוא היו פילסופים
 17 המכחישים בנבואה ("שנתפשטה אז חכמה יונית
 18 שהוא הפילסופיא ורצו להתגבר על חכמת הקבלה
 19 האלקית ויסודותי' .. להאמין בה' ובמצוותיו כי
 20 הוא למעלה מעלה מבחי' החכמה והשגה כו'"),
 21 ולכן טמאו כל השמנים של בחי' חכמה דקדושה
 22 שרצו להשכיחם תורתך כו'".

23 ויש לומר, שהתגברות חכמת יון (חכמה
 24 דקליפה) עד כדי כך שרצו "להשכיחם תורתך",
 25 היא, מצד היניקה שלהם מחכמת התורה³¹
 26 (שהשתמשו בה) באופן בלתי-רצוי:

27 מצינו מעלה מיוחדת בלשון יון - ש"אף
 28 בספרים (תורה נביאים וכתובים) לא התיירו שיכתבו
 29 (בלשון אחר חוץ מלשון הקודש) אלא יונית³²,
 30 "אמר קרא³³ יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם

(28 רמב"ם סוף (סיום וחותם) הלכות חנוכה.

(29 ועפ"ז יומתק שגילוי השמן (רזין דרזין) שבתורה הוא
 בחודש השלישי דחדשי החודף (דלא כמ"ת דנגלה שבתורה
 בחודש השלישי דחדשי הקיץ) - שהלילות ארוכים מהימים
 (בארץ ישראל, עיקר ותמצית כל הארצות), התגברות החושך.

(30 תו"א פרשתנו מא, א. סהמ"צ להצ"צ מצות נר חנוכה
 פ"א (דרמ"צ עא, סע"ב ואילך). ובכ"מ.

(31 שהרי כל החכמות שבעולם (ככל עניני העולם) שרשם
 ומקורם בחכמת התורה.

(32 מגילה ח, ב (במשנה). רמב"ם הלי' תפילין פ"א הי"ט.

(33 נח ט, כז.

(34 מגילה ט, ב ובפרש"י.

(35 ירושלמי מגילה פ"א ה"ט.

(36 פיהמ"ש להרמב"ם מגילה רפ"ב.

(37 מס' סופרים פ"א ה"ז.

(38 ובמגילת תענית בסופה: בח' בטבת נכתבה התורה יונית
 בימי תלמי המלך והחושך בא לעולם שלשת ימים (הובא בשו"ע
 אור"ח סתק"פ).

(39 ראה בארוכה לקו"ש חכ"ד בתחלתו.

(40 תבוא כז, ח ובפרש"י (מסוטה לב, סע"א - במשנה).

(41 ש"לשונו יפה משל כל בני יפת", ועד ש"אין התורה
 יכולה להתרגם כל צורכה אלא יונית".

(42 ומטעם זה הוצרכו לשנות בהתרגום כו"כ דברים*,
 משא"כ בהתרגום שנעשה ע"פ ציווי ה' לא הוצרכו לשנות מאומה
 (ראה לקו"ש שם).

(43 חשש בלבד. - ולכן, הי' מותר להם ע"פ תורה למלא
 דרישת תלמי המלך, כיון שפקו"נ דוחה חשש זה (משא"כ בענין
 של ע"ז ממש, כחטא העגל. וראה הערה הבאה).

(44 ועפ"ז יומתק דיוק הלשון "כיום שנעשה בו העגל" (ולא
 כחטא העגל) - כיון שחטא העגל הי' רק למחרתו, אבל ביום
 שנעשה בו העגל אמר אהרן "חג זה מחר", "בטות הי' שיבוא
 משה ויעבדו את המקום" (ראה לקו"ש שם).

(* להעיר מהחילוקים במספר השינויים בין הבבלי והירושלמי, מס'
 סופרים ועוד (ראה לקו"ש שם ע' 4 הערה 36). ואכ"מ.

וענין זה (שמן טהור) מודגש בלימוד נסתר 30
 דתורה - כי, בלימוד נגלה דתורה, כיון שהעסק 31
 הוא בעניני העולם שבהם דנים הלכות התורה, יכול 32
 להיות (מצד הירידה דהתגברות החושך בעולם) 33
 מצב שמכירים בעוצם הפלאת החכמה, שהיא 34
 חכמה גדולה ושכל נפלא, מבלי להכיר ולהרגיש 35
 שזוהי חכמתו של הקב"ה⁵². והעצה לזה - שלימוד 36
 נגלה דתורה יהי' ביחד עם לימוד נסתר דתורה, 37
 ידיעת אלקות ("דע את אלקי אביך"), שעי"ז נעשה 38
 גם לימוד נגלה דתורה חדור בקדושת התורה, 39
 שניכר ונרגש שזוהי חכמתו של הקב"ה. 40

ובנסתר דתורה גופא מודגש ענין זה בשמן 41
 שבתורה (יותר מביין שבתורה) - כי: 42

נוסף לכך ששמן מורה על רזין דרזין שבתורה 43
 (שלמעלה מרזין סתם, יין שבתורה) - מודגש 44
 בשמן שאינו משקה בפ"ע אלא מערבים אותו 45
 בשאר מאכלים, ומפעפע בכל דבר⁵³, ודוגמתו 46
 בשמן שבתורה, העירוב והאחדות דנסתר שבתורה 47
 (שמן, רזין דרזין שבתורה) עם נגלה דתורה (לחם 48
 ובשר), שגם לימוד נגלה דתורה נעשה חדור 49
 בקדושת התורה, חכמתו של הקב"ה (שמן טהור). 50

ועוד וג"ז עיקר - ש"שמן" הוא גם דבר המאיר, 51
 "שמן למאור"⁵⁴, שעל ידו מתגלה ומאיר ה"מאור 52
 שבתורה" (פנימיות התורה)⁵⁵, 53

ולא רק בד' אמותיו של יהודי, אלא גם מחוץ 54
 לד' אמותיו, בכל הסביבה כולה - כמודגש 55
 בהדלקת נר חנוכה (שנקבע על נס השמן) ש"מצוה 56
 להניחה על פתח ביתו מבחוץ"⁵⁶, "משמשקע החמה 57
 עד שתכלה רגל מן השוק .. עד דכליא רגלא 58
 דתרמודאי"⁵⁷ - שגם בזמן החושך, ובחוץ, בשוק 59
 שיש בו "תרמודאי", אותיות מורדת⁵⁶, מורדים 60
 בה⁵⁷, פועל האור דנר חנוכה לבטל ולכלות 61

(52) וכדרשת חז"ל (גדרים פא, א) על הפסוק (ירמי' ט, יא"ב)
 "על מה אבדה הארץ גוי' על עזבם את תורת", "שלא ברכו בתורה
 תחילה" (וראה ב"ח אור"ח סמ"ד).

(53) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.
 (54) לשון הכתוב - תרומה כה, ו.

(55) ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז ובקה"ע שם. איכ"ר
 פתיחתא ב וביפה ענף שם.

(56) עמה"מ שער קרית ארבע ר"פ קיא (קח, א). קה"י ערך
 תרמוד.

(57) להעיר שמרידה בה' שייכת כשיש איזו ידיעה בה' (ע"ד
 לשון חז"ל (תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, יד. ועוד) "יודע את רבונו

1 ויש לומר, שכתוצאה מזה⁴⁵ באה גזירת היונים
 2 "להשכיחם תורתך", "תורתך" (תורת ה') דייקא -
 3 כידוע⁴⁶ ש"בענין התורה שהיא חכמה גדולה ושכל
 4 נפלא לזה הסכימו גם היונים, ולהיותם חכמים
 5 גדולים גם נתפעלו על גודל עוצם הפלאת החכמה
 6 שבדיני התורה, אבל התנגדו על זה שהיא תורת
 7 הוי', היינו, לקדושת התורה שהיא חכמתו ית', נגד
 8 זה לחמו⁴⁷ - שניצלו התרגום של התורה ליונית
 9 לעמוד על גודל עוצם הפלאת חכמת התורה (חכמה
 10 גדולה ושכל נפלא) על מנת לסמא ח"ו את הקדושה
 11 שבחכמת התורה, שלא יהי' ניכר שהיא חכמתו של
 12 הקב"ה, כי אם, חכמה אנושית כהפילוסופיא
 13 דחכמת יון, שזהו"ע "טמאו כל השמנים שבהיכל".

14 ו. ותוכן הנס דחנוכה הוא בענין שמן טהור -
 15 "מצאו .. פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו
 16 של כהן גדול ולא הי' בו להדליק אלא יום אחד⁴⁸,
 17 נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים"⁴⁹ ("עד
 18 שכתשו זתים והוציאו שמן טהור"⁴⁹):

19 כיון שגזירת היונים היתה "להשכיחם תורתך",
 20 שרצו לסמא ח"ו את הקדושה שבחכמת התורה,
 21 הוצרך להיות הנס בהדגשת הקדושה שבחכמת
 22 התורה, שהיא תורתו (חכמתו) של הקב"ה,
 23 "תורתך" - עי"ז שמצאו שמן טהור שלא טמאוהו
 24 היונים, ויתירה מזה, ש"מצאו .. פך אחד של שמן
 25 שהי' מונח בחותמו של כהן גדול", דרגא הכי נעלית
 26 בשמן טהור שאין ביכולת היונים לגעת בו⁵⁰,
 27 ו"נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים", שבעה
 28 ימים נוספים על ה"יום אחד" ש"הי' בו להדליק",
 29 הכוללים כל שבעת ימי השבוע, כללות הזמן⁵¹.

(45) לאחרי מאה שנה* - שבתקופה זו למדו חכמת התורה
 בתרגומה ליונית.

(46) ראה סה"מ תש"א ע' 59.

(47) וכן בנוגע למצוות רצו "להעבירם מחוקי רצונך" -
 "המצוות שהן ערות כמו שבת ופסח וכדומה לזה הסכימו גם
 היונים** אבל במצוות דחוקים כמו טומאה וטהרה, פרה אדומה
 ושעטנז, לזה התנגדו" (סה"מ שם).

(48) והנס שביום זה הוא במציאת פך השמן (מאירי שבת כא,
 ב).

(49) רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג. ח"י הר"ן לשבת שם. ועוד.

(50) ראה גם תו"א וסה"מ צ' להצ"צ שם.

(51) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 511 ובהערות שם.

(*) התרגום לתלמי המלך רי' בשנת ג'תקט"ו, וגזירות היונים התחילו
 בשנת ג'תרס"ז (ראה סדה"ד ג"א תקט"ד תר"כ).

(**) בתחלה, אבל לאחר⁵² (וכתוצאה מזה) גזרו גם על (מילה חודש
 ו)שבת (וראה גם סה"מ מלוקט ח"ב ע' יט הערה 33).

והמגיד, ובתורת חסידות חב"ד באופן של הבנה
והשגה ע"י רבינו הזקן (ובפרט לאחר י"ט כסלו).

כלומר: בחנוכה - מודגשת בעיקר פעולת השמן
(מאור) שבתורה בלימוד נגלה תורה (שהוא עיקר
הלימוד) שנעשה חדור בהידיעה וההכרה והרגש
בקדושת התורה, שהיא חכמתו של הקב"ה,
"תורתך"; והחידוש די"ט כסלו (שלימות הגילוי
דשמן שבתורה שבחנוכה) - שנעשה גם הלימוד
ברזין דרזין (שמן) שבתורה בתור לימוד חשוב ועיקרי,
היינו, לא רק באופן שמעריכים השמן (רזין דרזין)
בהמזון העיקרי (נגלה), אלא שהשמן עצמו (רזין
דרזין שבתורה) הו"ע עיקרי של מזון, שבא בהבנה
והשגה בשכל האדם, "יתפרנסון מיני" 65, בדוגמת
מזון גשמי (פרנסה כפשוטה) שנעשה דם ובשר
כבשרו.

וטעם הדבר שדוקא בדורות האחרונים נתגלו
רזין דרזין (שמן) שבתורה באופן של הבנה והשגה
(מזון) - כיון שנתגבר יותר החושך בעולם, כולל
ובמיוחד ההתגברות דחכמות חיצוניות שמצד
ניקתם מחכמת התורה באופן בלתי-רצוי מתגברת
הסכנה ד"להשכיחם תורתך" 66 (כנ"ל ס"ה), ולכן
יש צורך בגילוי השמן שבתורה, ועד שנעשה דבר
המוכרח כמזון 67 (אף שבדורות שלפנ"ז לא ניתן
רשות לגלות השמן שבתורה, כמו שמן שאינו ראוי
לשתי' בפ"ע, ומזיק לאדם) 68.

ועד"ז בדורות האחרונים גופא - שכלל שהולך
ומתגבר החושך בעולם, הולך ומתגבר גילוי השמן
שבתורה באופן ד"פוצו מעינותיך חוצה".

ומהדוגמאות הבולטות - בזמנו של אדנ"ע -
שכשנתיסדה חברת "מפיצי השכלה", עמד וייסד

(65) ראה תקו"ז ת"ו בסופו. לקו"ש חכ"ה ע' 212 הערה 80.
וש"נ.

(66) להעיר משה"ש תורת שלום (ע' 44 ואילך) שגם ביי"ט
כסלו בטלה הגזירה והקטרוג "להשכיחם תורתך", כמו בחנוכה,
אלא שבחנוכה היתה גזירה זו ע"י ריונים, משא"כ בזמנו של רבינו
הזקן נתלבשה הגזירה ע"י יחודי, שיש לו גם "בבואה דבבואה",
בחי' היחידה, שלכן על ידו דוקא יכולה להיות ההתנגדות לגילוי
בחי' היחידה שבתורה.

(67) ובנוגע לענין זה - ה"ה מוכרח יותר מנגלה דתורה.
(68) והטעם שגם בדורות האחרונים ה"ז "שמן" שאינו ראוי
לשתי' מצד גודל מעלתו (ולא כמו יין ומים) - כיון שגם כשנעשה
מוכרח כמזון (שנעשה דם ובשר כבשרו), ה"ז באופן שניכר ונרגש
שהוא למעלה מהאדם (ע"ד "תכלית הידיעה שלא נדעך").

1 ("כליא") המרידה בה' ("תרמודאי"), שלא ישאר
2 אפילו הרגל ("רגלא"), דרגא הכי אחרונה (כולל
3 גם דבר הגורם, וגם גרם דגרם כו', לאפשרות) של
4 מרידה בה', ויתירה מזה, שהאור דנר חנוכה פועל
5 כליון וכלות הנפש ("כליא" למעליותא) גם ב"רגלא
6 דתרמודאי", שגם הם יבואו לבחינת כלות הנפש 58,
7 מצד גודל ועוצם האור דשמן שבתורה, רזין דרזין
8 שבתורה.

9 ז. ועיקר ושליומות הגילוי דשמן (רזין דרזין)
10 שבתורה בנס השמן דחנוכה נעשה (בהיו"ט
11 שבחודש כסלו שנתגלה בדורות שלאח"י) ב"ט
12 כסלו 59, שבו התחיל עיקר הענין ד"פוצו מעינותיך
13 (דהבעש"ט, תורת החסידות, שמן שבתורה)
14 חוצה"ה 60:

15 גם לאחר שבטלה גזירת יון "להשכיחם
16 תורתך" ע"י הדגשת ה"מאור שבתורה" בנס השמן
17 דחנוכה, נמשך סדר לימוד התורה באופן שעיקר
18 הלימוד הוא בנגלה דתורה, שהרי גם בזמן התנאים
19 והאמוראים (לאחרי החורבן) "כל חכמת הקבלה
20 היתה נסתרה בימיהם ונעלמה מכל תלמידי חכמים,
21 כ"א ליחידי סגולה, ואף גם זאת בהצנע לכת ולא
22 ברבים, כדאיתא בגמרא 61. . וגם רשב"י אמר
23 בזוה"ק 62 שלא ניתן רשות לגלות רק לו ולחבריו
24 לבדם", ורק בדורות האחרונים הולכת ומתגלה,
25 "כמ"ש האריז" 63 דדוקא בדורות אלו האחרונים
26 מותר ומצוה לגלות זאת החכמה" 64, ועד להתגלות
27 פנימיות התורה בתורת החסידות ע"י הבעש"ט

ומתכוין למרוד בו"), וי"ל שעיקרה ב"יון", מצד ניקתם מחכמת
התורה ע"י תרגומה ליונית (כנ"ל ס"ה).

(58) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ריש ע' כו. וש"נ.

(59) להעיר מהשייכות דגאולה רבינו הזקן ביי"ט כסלו לימי
חנוכה - כידיע שרבינו הזקן חזר (מפטרבורג) לביתו
(בוויטעבסק) ביום ב' דחנוכה. ועוד ועיקר: הגאולה ממאסרו
השני - בשנת תקס"א, שאז היתה עיקר ההלשנה על תורת
החסידות, וההתנגדות היתה גדולה במאד - היתה בימי חנוכה
(בג' שלישי ("היום יום" ז"ך כסלו), ובג' חמישי (ראה סה"ש
תורת שלום ע' 84) - דיש לומר, שבשניהם היו עניני גאולה גם
כפשוטם).

(60) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(61) ראה חגיגה יא, ב. יג, א. פסחים קט, רע"א. קידושין
עא, א.

(62) ח"א צו, ב. ח"ב ט, א. ח"ג קנט, א. ועוד.

(63) ראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נדפסה ג"כ
בהוספה לקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע).
ועוד.

(64) תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

.. לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' 31
בלבד", ועאכו"כ בנ"י ש"יהיו חכמים גדולים 32
ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם 33
כו"כ⁷⁵, היינו, שעיקר הלימוד יהי' ברזין דרזין 34
שבתורה⁷⁶, ולכן, ככל שהולכים ומתקרבים 35
להתגלות של משיח צדקנו, הולך ומוסיף בהגילוי 36
דשמן (רזין דרזין) שבתורה, שזוהי ה"טעימה" 37
("טועמי' חיים זכו"כ⁷⁷) מתורתו של משיח⁷⁸. 38

[ויש לומר, שההתקרבות לביאת משיח צדקנו 39
היא גם הסיבה להתגברות החושך בעולם - שבגלל 40
התגברות הקדושה נעשית גם התגברות הלעו"ז 41
שמנגד לביאת משיח צדקנו, ויש צורך ללחום עם 42
המנגד, שזהו"ע "ילחם מלחמות ה'" עד 43
ש"נצח"⁷⁹]. 44

וענין זה מודגש בחנוכה - שנוסף לכך שנקבע 45
על נס השמן, שקשור עם משיח⁸⁰, יש בו שמונה 46
ימים⁸¹ (ושמונה נרות⁸²), שמספר שמונה קשור עם 47
משיח, שהוא מ"שמונה נסיכי אדם"⁸³, ו"כינור .. 48
של ימות המשיח שמונה (נימין)⁸⁴; וכן (ויתירה 49
מזה) ב"ט כסלו - שאז התחיל עיקר הענין ד"פוצו 50
מענינותיך חוצה", שבזה תלוי' ביאת המשיח, 51
כדברי מלך המשיח להבעש"ט במענה על שאלתו 52
אימת אתי מר, לכשיפוצו מעינותיך חוצה⁸⁵. 53

1 ישיבת תומכי תמימים, "ישיבה"⁶⁹ שבה לומדים
2 ב"התיישבות" "תורת הנגלית ותורת החסידות
3 תמימה"⁷⁰, ובאופן ש"החסידות יבינו כמו שמבינים
4 ענין בנגלה"⁷¹.

5 ובכל זה ניתוסף עוד יותר ע"י בנו וממלא
6 מקומו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו,
7 בהתייסדות ישיבות תומכי תמימים וסניפים שלהם
8 בכל קצוי תבל, ומוסיף והולך ביתר שאת וביתר
9 עוז עד היום הזה,

10 ועוד וגו' עיקר - שהולך וניתוסף בההפצה
11 דתורת החסידות חוצה ממש גם ע"י התרגום דריבוי
12 ענינים בתורת החסידות בלשונות דאזה"ע, שע"י
13 נעשה שלימות הענין דהתגלות האור דנר חנוכה
14 (נס השמן) "על פתח ביתו מבחוץ", "עד דכליא
15 רגלא דתרמודאי", ע"י שהמעיינות דפנימיות
16 התורה שנתגלתה בתורת החסידות, שמן שבתורה,
17 באים באופן של הפצה גם בחוצה, היינו, לא רק
18 שהשמן מאיר "על פתח ביתו (וע"י מאיר גם)
19 מבחוץ", אלא יתירה מזה, שהמעיינות (שמן)
20 עצמם באים באופן של הפצה גם ב"חוצה".

21 ת. ויש להוסיף בזה - בעומק יותר⁷²:

22 גילוי השמן שבתורה בחנוכה וב(יתר שאת
23 בדורות שלאח"ז ב)י"ט כסלו הוא (לא רק בגלל
24 הצורך וההכרח שבדבר שנעשה בעקבות התגברות
25 החושך בעולם, אלא) גם ובעיקר בגלל שהולכים
26 ומתקרבים לביאת משיח צדקנו, שנקרא "משיח"
27 ע"ש המשיחה בשמן, כמ"ש⁷³ "בשמן קדשי
28 משחיתו", ועל ידו יהי' עיקר ושלימות גילוי השמן
29 (רזין דרזין) שבתורה, שילמד "סוד טעמי' ומסתר
30 צפונותי"⁷⁴, ועד ש"באותו הזמן (בימות המשיח)

(69) נוסף על ה"יושבים" "זיצעריס") שהיו לפני התייסדות
הישיבה (וגם בדורות שלפנ"ז*) - שאין זה דומה להעילוי שנעשה
בהתייסדות ה"ישיבה" (ראה גם אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ
ח"ב ע' קח).

(70) "התמים" ח"א ע' כה.

(71) שם ע' כד.

(72) כהבא לקמן - ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 282. ח"ב ע'

172. ח"ל ע' 171-2. וש"נ.

(73) תהלים פט, כא.

(74) פרש"י שה"ש א, ב.

(*) בזמנו של הצ"צ (אגרות קודש שם ע"נ קו. לקו"ד ח"ד תרפ"ו, ב),
וכנראה גם בזמנם של אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הזקן, ואולי גם
בזמן המגיד והבעש"ט.

(75) רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".

(76) ועד ש"ידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית" (תניא אגה"ק סו"ס כו).

(77) ראה לקו"ש ח"כ שם ע' 173. וש"נ.

(78) ויש לומר, שענין זה מרומז בדיוק לשון הגמרא (בנוגע
לנר חנוכה) "יום ראשון מדליק אצות" (ולא "אחד"**) -
שהדלקת נר חנוכה (נס השמן) היא באופן שמדליק בחי' "אחת"
שקאי על יחידה (תוד"ה עד אחת מנחות יח, א), יחידה שבתורה,
שעיקרה ושלימותה בתורתו של משיח, בחי' יחידה הכללית (ראה
בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות).

(79) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(80) ולהעיר שהדלקת הנרות בשמן זית הוא ע"ד מ"ש במשיח
(זכרי' יד, ד) "ועמרו רגליו גו' על הר הזתים" (אזה"ת וישלח
רמח, א).

(81) יותר מפסח וסוכות שהם שבעה ימים (שהרי שמע"צ הוא
"רגל בפ"ע" (סוכה מח, רע"א. וש"נ)).

(82) יותר משבעת הנרות דמנורת ביהמ"ק שבה אירע נס
השמן.

(83) מיכה ה, ד. סוכה נב, ב. וראה תו"א פרשתנו לג, סע"ג
ואילך. ובכ"מ.

(84) ערכין יג, ב.

(85) אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(**) ולהעיר שגירסת העין יעקב היא "אחד".

בשלוה"95, כמו בהשנים שהי' יעקב עם יוסף לפני
ש"קפץ עליו רוגזו של יוסף"95 (בפרשת וישב):
המשך הפרשיות וישב-ויחי קשור עם ענין
הגאולה: "וישב יעקב", "ביקש יעקב לישב
בשלוה" - שלימות השלוה דימות המשיח, כיון
שמצדו הי' מוכן כבר להגאולה"96. "מקץ" - קץ
הימים וקץ הימין (כנ"ל ס"ט). "ויגש", הגשת
יהודה ליוסף - ענין סמיכת גאולה (יוסף) לתפלה
(יהודה)97, ועד לחיבור דיהודה ויוסף "לעץ אחד
והיו אחד ביד .. ודוד עבדי נשיא להם לעולם"98.
"ויחי יעקב" - חיים נצחיים דיעקב (כאו"א)
מישראל שנקרא ע"ש יעקב וישראל99 בעולם
התחי'.

והענין בזה - שיעקב, השלישי (בחיור"100)
שבאבות, קשור עם הגאולה השלישית וביהמ"ק
השלישי (גאולה נצחית וביהמ"ק נצחי), "כיעקב
שקראו בית"101, "נחלה בלי מצרים .. כיעקב
שכתוב בו"102 ופרצת"103, כי, יעקב ענינו תורה
[משא"כ אברהם ויצחק, שאף שלמדו תורה,
"אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי' .. יצחק

ומהתגלות תורת חסידות חב"ד ע"י רבינו הזקן
בי"ט כסלו הולך וניתוסף ביתר שאת וביתר עוז
בכל שבעת הדורות דנשיאי תורת חסידות חב"ד,
כולל ובמיוחד ע"י התייסדות ישיבת תומכי
תמימים, חיילי בית דוד שיוצאים למלחמת בית
דוד לנצח את אלה "אשר חרפו עקבות משיח"86,
ולהביא בפועל ההתגלות דדוד מלכא משיחא87,
ובפרט בדורנו זה, שכבר נשלמו כל הענינים,
וצריכים רק "לפתוח את העיניים" ולראות ש"הנה
זה (המלך המשיח) בא"88.

*

ט. האמור לעיל קשור ושייך גם לפרשת
השבוע - פרשת מקץ:

שם הפרשה - "מקץ" - קשור עם "קץ הימים"89,
סוף הגלות ("כל לשון קץ סוף הוא"90), ו"קץ
הימין"91, התחלת הגאולה ("יש מקץ שהוא
תחלה"92).

ויש לומר, שב' הענינים ד"קץ הימים" ו"קץ
הימין", סוף הגלות והתחלת הגאולה, קשורים עם
ב' הענינים-טעמים בגילוי השמן שבתורה בדורות
האחרונים, התגברות החושך וההתקרבות לביאת
המשיח - שהתגברות החושך קשורה עם סוף
הגלות ("קץ הימים"93), וההתקרבות לביאת
המשיח קשורה עם התחלת הגאולה ("קץ הימין").
י. ויש להוסיף גם בנוגע לתוכן הפרשה, כולל
גם (ובעיקר) השייכות לפרשת וישב שלפני
ולפרשיות ויגש ויחי שלאחרי', שהם המשך אחד
- שהרי כתוצאה ממנינו של יוסף ל"משנה למלך"
(בפרשת מקץ), ירד יעקב למצרים (בפרשת ויגש),
ועי"ז "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה",
מבחר שנותיו94, שבהם נתקיימה בקשתו "לישב

(95) פרש"י וישב לו, ב.
(96) כמודגש בפרשת וישלח - ששלח מלאכים אל עשו אחיו
להודיעו שכבר נגמרו הבירורים והגיע הזמן לילך יחדיו אל
הגאולה, כמ"ש "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו",
ועד כדי כך, שגם אחרי שהמלאכים הודיעו לו שעשו לא נתברר
עדיין כלל, לא עסק ב"עבודת הבירורים", אלא שלח מנחה
שהו"ע הקרבן*. "העלאת מ"ן להמשיך מ"ד דמקיף דתהור", כדי
שתהי' אצלו השלימות דלעתיד לבוא שהמקיפים דתהור יומשכו
ויתגלו בפנימיות בתיקון (תו"א ר"פ וישלח).

(97) זח"א רה, ב.
(98) יחזקאל לו, יט-כה - הפטורת פרשת ויגש. וראה תו"א
ויגש מד, א ואילך. וראה גם לקמן ע' 49 ואילך. סה"מ מלוקט
ח"ו ע' עז ואילך. ורש"י.

(99) ראה תניא אגה"ק ס"ז.
(100) ראה ב"ר רפ"ז. זח"א קיט, ב. קמו, ב. שעה"פ תולדות
כו, כה.

(101) פסחים פח, א ובחדא"ג מהרש"א שם. וראה לקו"ש
חט"ו ע' 231. ורש"י.
(102) ויצא כה, יד.
(103) שבת קיח, סע"א ואילך.

(*) אב"ל, "שלא ע"ד אופן ומשפט הקרבנות שבתורה (קרבנות אחרים
אשר לא כתובים בתורה), בהיות שמעשה הקרבנות הוא מבהמות
טהורים ושחוטין דוקא .. והמנחה הזאת ששלח יעקב לשלח היו
בהמות טמאות ג"כ .. וכולן היו חזין ולא שחוטין .. ושיעורים
אחרים (עזים מאתיים וכו') - להיותם קרבנות דתהור שלמעלה
מקרבנות דתיקון (תו"א שם).

(86) תהלים פט, נב.
(87) ראה שיחת שמח"ת תרס"א - לקו"ד ח"ד תשפז, ב
ואילך. סה"ש תש"ב ס"ע 141 ואילך.
(88) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.
(89) ראה אוה"ת ריש פרשתנו. ורש"י.
(90) פרש"י ריש פרשתנו.
(91) ל' הכ' - סוף דניאל. וראה זח"א נד, סע"א. סב, ב. ל"ת
לאריז"ל עה"פ. אוה"ת שם.
(92) ראב"ע שלח יג, כה.
(93) "שזהו"ע עד שתכלה רגל מן השוק להעלות בחי' רגל
השמאלי שמתלבש בקץ דשמאלא" (אוה"ת שם).
(94) ר"פ ויחי ובבעה"ט עה"פ.

ועי' באים לשלימות נעלית יותר באין-ערוך, ע"ד 21
 מ"ש¹²⁰ "מן המיצר גו' ענני במרחב", מרחב אמיתי 22
 (ושלוח אמיתי) דהגאולה האמיתית והשלמה, 23
 ולכן שייכת גם הגאולה ליוסף, כמ"ש (בסיום 24
 וחזרת פרשת ויחי) "ויאמר יוסף גו' ואלקים פקד 25
 יפקד אתכם", "פקד יפקד אלקים אתכם"¹²¹, 26
 ומרומז גם בלשון הכתוב¹²² "ביום ההוא יוסיף 27
 אדני שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל גו'"¹²³. 28
 יא. עפ"י יש לבאר דברי יעקב לפרעה בבואו 29
 מצרימה¹²⁴ - "ויאמר יעקב אל פרעה (במענה 30
 לשאלת פרעה "כמה ימי שני חיך") ימי שני מגורי 31
 שלושים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי 32
 ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם" 33
 - דלכאורה תמוה: 34
 (א) כשפרעה שומע מיעקב מספר ימי שני חייו, 35
 יודע בעצמו אם רב הוא או מעט, ואין צורך 36
 שיעקב יודיעו זאת (משא"כ "רעים")? 37
 (ב) ועיקר: דברי יעקב שמספר ימי שני חייו, 38
 "מאת ושלשים שנה", הוא "מעט", הם (לא רק 39
 מיותרים, אלא גם) הופך המציאות (לכאורה), 40
 להיותם עשר שנים יתירות על שלימות מספר שנות 41
 חיי האדם (כפי שנקבע בזמן המבול, ומאז "כבר 42
 קצרו שנותם") "והיו¹²⁵ ימיו מאה ועשרים שנה". 43

1 אבינו זקן ויושב בישיבה הי'¹⁰⁴, מ"מ, עיקר ענינם
 2 הי' גמ"ח (אברהם) ועבודה (יצחק¹⁰⁵), כידוע¹⁰⁶
 3 שאברהם יצחק ויעקב הם כנגד ג' הקוין גמ"ח
 4 עבודה ותורה], כמ"ש "ויעקב איש תם יושב
 5 אהלים"¹⁰⁷, "אהלו של שם ואהלו של עבר"¹⁰⁸
 6 (תושב"כ ותושבע"פ, נגלה דתורה ונסתר
 7 דתורה¹⁰⁹), "ויקם עדות ביעקב ותורה שם
 8 בישראל"¹¹⁰, קו האמצעי, בריח התיכון שמבריה
 9 מן הקצה אל הקצה¹¹¹, למעלה ממדידה והגבלה.
 10 ועיקר ושלמות המשכת ענינו של יעקב בעולם
 11 נעשה ע"י יוסף בירידתו למצרים (לאחרי ש"קפץ
 12 עליו רוגזו של יוסף") - כמ"ש¹¹² "אלה תולדות
 13 יעקב יוסף¹¹³ בן שבע עשרה שנה וגו'", ש"ע"י זה
 14 נתגלגלו וירדו למצרים"¹¹⁴ [לאחרי וע"י הקדמת
 15 לימוד התורה, "כל מה שלמד (יעקב) משם ועבר
 16 מסר לו"¹¹⁵, שזוהי הנתינת-כח דיעקב ליוסף על כל
 17 המאורעות הקשורות עם ירידתו למצרים]¹¹⁶, שאז
 18 נעשה אמיתת ושלמות הענין ד"ויחי יעקב בארץ
 19 מצרים"¹¹⁷, שהגילוי דתורה (יעקב) נמשך וחודר
 20 (ע"י יוסף) גם במצרים¹¹⁸, מלשון מצרים¹¹⁹ (וגבול),

(104) יומא כה, ב.

(105) שהי' "עולה תמימה" (פרש"י תולדות כו, ב - מב"ר

פס"ד, ג).

(106) מגלה עמוקות אופן רנ (בסופו). שם עה"ת ר"פ לך לך.

ועוד.

(107) תולדות כה, כז.

(108) פרש"י עה"פ (מב"ר פס"ג, יו"ד).

(109) אוה"ת תולדות קמה, רע"ב.

(110) תהלים עח, ה.

(111) ראה תניא ספ"ג. שם אגה"ק ס"ו. ובכ"מ.

(112) וישב לו, ב.

(113) ובלשון החסידות - שעי' יוסף נעשית ההמשכה מאצילות (דרגתו של יעקב) לבי"ע (ראה לקו"ש חכ"ה ס"ע 196 ואילך. ושו"נ).

(114) פרש"י עה"פ.

(115) פרש"י שם, ג.

(116) ועפ"י יש לבאר ההמשך ד"בן זקונים הוא לו (בר חכים .. כל מה שלמד משם ועבר מסר לו) ועשה לו כתונת פסים" - שלימוד התורה הוא "כתונת" (לבוש) להגן עליו* במשך הזמן שנתגלגל ב"פסים", "על שם צרותיו שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדינים" (פרש"י שם - מב"ר פפ"ד, ח), ר"ת פסים.

(117) ע"י ההקדמה ש"את יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה" (ויגש מו, כח), "להתקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה", שעי"ז נעשה גם במצרים "ויחי", ועד למבחר שנותיו (ראה "היום יום" ח"י טבת. וראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך. ושו"נ).

(118) וחידוש מיוחד בזה - כיון שמצרים היתה מפורסמת בחכמת האומות, "חכמת מצרים" (מ"א ה, יו"ד ובמפרשים. זח"א

קכה, סע"א), הלאו"ז דחכמת התורה (ע"ד האמור לעיל (ס"ה) בנוגע לחכמת יו"ן).

(119) תו"א וראו נז, ג. יתרו עא, ג. ובכ"מ.

(120) תהלים קיח, ה.

(121) להעיר מפרש"י (שמות ג, יח) "סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה נגאלים, יעקב אמר ואלקים פקד יפקד אתכם, יוסף אמר להם פקד יפקד אלקים אתכם", אף שב' הפסוקים נאמרו ע"י יוסף, כי, "יוסף אמר פעמיים פקד יפקוד להגיד שהיתה מסורת בידו מאביו" (רמב"ן שם).

ועפ"י יומתק דיוק לשון רש"י "יעקב אמר ואלקים פקד יפקד אתכם, יוסף אמר להם פקד יפקד אלקים אתכם" - כי, האמירה לחם היתה ע"י יוסף, אבל יעקב אמר (לא להם, אלא) ליוסף לבדו. (122) ישעי' יא, יא"ב.

(123) גם אלה שהיו במעמד ומצב ד"אחר", כמ"ש (ויצא ל, כד) "יוסף ה' לי בן אחר", שגם מ"אחר" נעשה "בן" (אוה"ת עה"פ).

(124) בפרשת ויגש (מו, ט) - שהתחלת קריאתה במנחת שבת פרשת מקץ.

(125) בראשית ו, ג.

(* ועפ"י יומתק הדיוק "ונעשה לו כתונת פסים" - שנעשה פעולה מיוחדת כדי להגן עליו.

בימים¹³¹, שפירושו ימים מלאים ושלמים¹³²),
מפני החסרון בטובה (שאינם מלאים בטובה),
ויתירה מזה, ש"רעים היו", וענין זה נשלם ב"ריחי
יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", "כאלו כל
ימיו בטובה¹³³ (ויש לומר, שעל ידם השיג גם
שנות חיי אבותיו, שבקמ"ז שנותיו הגיע לתכלית
השלימות¹³⁴, כולל גם השלימות דק"פ שנה¹³⁵).
וההסברה בזה [הסיבה שבק"ל שנות יעקב לא
הי' הענין ד"בא בימים" כמו באברהם] בפנימיות
הענינים - שכיון שענינו של יעקב הו"ע הגאולה,
ומשנולד יוסף¹³⁶ הי' מוכן לחזור מבית לבן לארץ
מגורי אביו, לישב בשלוה, הרי, כל זמן שעדיין לא
באה הגאולה בפועל ("קפץ עליו רוגזו של יוסף"),
נחשבו אצלו ימי שנות חיי "מעט", ימים חסרים,
כיון שחסר בהם העיקר (הגאולה)¹³⁷.
וענין זה הודיע יעקב לפרעה - שלא יטעה
לחשוב שיעקב ובניו יסתפקו בכך שיושיבו
"בארץ מצרים במיטב הארץ"¹³⁸ ויתנו להם "את
חלב הארץ"¹³⁹, כיון שהעיקר אצלם הו"ע הגאולה,
ובמילא, גם ישיבתם במצרים משך זמן אינה אלא
לצורך שלימות הגאולה, כיון שע"י הבירור
דמצרים (עי"ז ש"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע
עשרה שנה") תהי' הגאולה ("אעלך גם עלה"¹⁴⁰)
באופן נעלה יותר, בתכלית השלימות, ואז יהי'

1 שאלה זו מתחזקת יותר ע"פ המבואר
2 במפרשים¹²⁶ שפרעה שאל את יעקב "כמה ימי שני
3 חיך", מפני ש"זרקה בו שיבה והי' נראה זקן מאד
4 ופרעה תמה על זקנותו כי אין רוב אנשי זמנו
5 מאריכים ימים כל כך שכבר קצרו שנותם", ועפ"ז
6 תמוה עוד יותר שיעקב משיבו שימי שני חייו, מאה
7 ושלשים שנה, הם מעט, היפך המציאות (הידועה
8 לפרעה) שאין מאריכים ימים כל כך, שבגללה תמה
9 פרעה על זקנותו של יעקב ושאלו "כמה ימי שני
10 חיך"!

11 לכאורה יש לומר, ש"מעט" הוא ביחס לשנות
12 חיי אבותיו, כמ"ש לאח"ז "ולא השיגו את ימי שני
13 חיי אבותי", שחיו (קע"ה¹²⁷ ו)ק"פ שנים¹²⁸.
14 כלומר, כשפרעה תמה על אריכות ימיו של יעקב,
15 השיב לו יעקב שאריכות ימיו עד עתה (ק"ל שנה)
16 חשיב "מעט" לגבי מספר השנים שנשאר לו לחיות,
17 כשנות חיי אבותיו, ק"פ שנה (והזקנה שקפצה
18 עליו היא מפני היותם "רעים" בגלל הצרות שעברו
19 עליו)¹²⁹. אבל, מפירוש רש"י "ולא השיגו בטובה"
20 (שמתייחס ל"רעים" ולא ל"מעט"¹³⁰), משמע,
21 שק"ל שנותיו עצמם (לא רק ביחס לק"פ שנות
22 אבותיו) הם "מעט".

23 ויש לומר הביאור בזה - ש"ימי שני מגורי ..
24 מעט" (אף שהם "שלשים ומאת שנה") הוא
25 באיכות, כלומר, אף שבכמות רבים הם, מועטים הם
26 באיכות, להיותם ימים חסרים (היפך ד"בא

(131) חיי"שרה כד, א.

(132) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רפט. לקו"ש חלק לה ע' 91.

(133) תדבאר פ"ה.

(134) כהשלימות דחיי שרה, "מאה שנה ועשרים שנה ושבע
שנים", כתר (מאה שנה), מוחין (חכמה ובינה, עשרים שנה)
ומדות (שבע שנים), ויתירה מזה, שהמוחין (ע"י התורה) היא (לא
רק באופן של עשרים שנה, אלא) בהשלימות דארבעים שנה
(קמ"ז), שמספר ארבעים מורה על השלימות דד' מוחין (חכמה
ובינה, ודעת שנחלק לחו"ג***) כפי שכ"א מהם כלול מעשר,
תכלית השלימות דהמוחין (וראה הערה 141).

(135) ע"ד שמצינו בנוגע לרבי בון (ירושלמי ברכות פ"ב
ה"ח ורבי אלעזר בן עזרי' (ברכות יב, סע"ב, כה, רע"א).

(136) ראה פרש"י ויצא ל, כה.

(137) ואף שיעקב מצדו הי' מוכן להגאולה, הרי, הענין ד"בא
בימים" קשור עם שלימות העבודה דבירור וזיווך העולם, שהוא
בגדר הזמן, "ימים".

(138) ויגש מז, יא.

(139) שם מה, יח.

(140) שבוה נכללת גם העלי' דהגאולה האמיתית והשלימה
(תו"א ר"פ שמות).

(126) רמב"ן, רשב"ם, דעת זקנים מבעלי התוס', ספורנו
(עפ"י). ועוד.

(127) כיון ש"קיצר הקב"ה ה' שנים משנותיו" (שהי' צריך
לחיות ק"פ שנה, כמו יצחק) כדי "שלא יראה את עשו בן בנו
יוצא לתרבות רעה ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה"
(פרש"י תולדות כה, ל).

(128) ובפרט ע"פ המבואר במדרו"ל (מדרש - הובא בדעת
זקנים שם) שבגלל שאמר "מעט ורעים גו" נחסרו ל"ג* שנה
משנותיו (שהי' ראוי לחיות ק"פ שנה).

(129) רמב"ן ודעת זקנים שם.

(130) ויש לומר, שהכרחו של רש"י לפרש כן (בפשוטו של
מקרא), כיון** שאצל פרעה לא יתקבל שכיון שאבותיו חיו ק"פ
שנה בטוח הוא שיחי' ק"פ שנה, עד כדי כך, שחושב המספר
דק"ל שנה (אריכות ימים מופלגה) ל"מעט".

(*) כמנין התיבות מ"ויאמר פרעה" עד "בימי מגוריהם" (וראה תורה
שלמה עה"פ).

(**) ולא מפני ש"אולי ישיגם ויחי' יותר מהם" (כקושיית הרמב"ן),
כי, כוונתו שלא יתמה על אריכות ימיו "כי מעט הם כנגד שנות
אבותיו שחיו יותר" (כתירוצו הרמב"ן).

(**) "שיש בו מבחי' פנימיות הכתר ממש שלמעלה מגדר התחלקות
קוין ומשור" כולל בחי' הקוין דחור"ג" (סה"מ עת"ר ע' כג).

- 23 ומהם: 1 "ויחי יעקב" לא רק קמ"ז שנה¹⁴¹, ולא רק ק"פ
- 24 חזיון האמונה התשוקה והצפי' לביאת המשיח, 2 שנה, אלא חיים נצחיים.
- 25 עד כדי כך, שנרגש אצלו שכל זמן שמשיח צדקנו * 3
- 26 עדיין לא בא בפועל ובגלוי, ימיו חסרים, כדברי 4 יב. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה
- 27 יעקב¹⁵⁰ שאפילו מאה ושלושים שנה הם "מעט", 5 בפועל:
- 28 כיון שעדיין לא באה הגאולה בפועל (כנ"ל סי"א). 6 כיון שנוסף לכך שדורנו זה הוא דור האחרון
- 29 ועוד ועיקר: להוסיף בלימוד והפצת פנימיות 7 של הגלות, סוף הגלות, ודור הראשון של הגאולה,
- 30 התורה (ותורה בכלל - ענינו של יעקב¹⁵⁰), שמן 8 התחלת הגאולה, נמצאים אנו בימי סגולה השייכים
- 31 (רזין דרזין) שבתורה, באופן שמאיר "על פתח 9 להגאולה,
- 32 ביתו מבחוץ", "יפוצו מעינותיך חוצה", "עד 10 - הן מצד פרשת השבוע, פרשת "מקץ", "קץ
- 33 דכליא רגלא דתרמודאי". 11 הימים" ו"קץ הימין" (כנ"ל ס"ט), והן מצד ימי
- 34 וכפשוט - ההוספה במבצע חנוכה כפשוטו, 12 חנוכה שנקבעו על נס השמן, שהו"ע "בשמן קדשי
- 35 כולל גם עריכת התועדויות של שמחה, כדעת 13 משחתיו" (כנ"ל ס"ח), ובפרט בשבת חנוכה
- 36 הרמב"ם שימי חנוכה הם "ימי שמחה והלל"¹⁵¹, 14 (ששבת¹⁴² קשור עם גאולה¹⁴³), ובקביעות שנה
- 37 והוספה בקיום המנהג דנתינת מעות חנוכה¹⁵², 15 זו¹⁴⁴ שהוא לאחר נר חמישי¹⁴⁵, יום גאולת רבינו
- 38 וכיו"ב. 16 הזקן ממאסרו השני¹⁴⁶, ובראש חודש, שמורה על
- 39 יג. ובכל זה - כההוראה המיוחדת מקביעות 17 החידוש דישראל ש("דומין ללבנה" ו"מונין
- 40 שנה זו ששבת חנוכה חל (בר"ח, ור"ח הוא ב' 18 ללבנה¹⁴⁷ ו"הם עתידים להתחדש כמותה"¹⁴⁸
- 41 ימים, שאז חל שבת חנוכה) ביום א' דר"ח: 19 בהגאולה האמיתית והשלמה -
- 42 ובהקדמה - שענינו של נר חנוכה, ש"מצוה 20 יש להוסיף מיום ליום (כהוראת ימי חנוכה¹⁴⁹
- 43 להניחה על פתח ביתו מבחוץ", "פתח הסמוך 21 ש"מכאן ואילך מוסיף והולך"¹⁵⁰) בהענינים
- 44 לרשות הרבים¹⁵³, "עד דכליא רגלא דתרמודאי", 22 המביאים את הגאולה בפועל ובגלוי.
- 45 מודגש ביותר בשבת חנוכה - שגם ב"רשות 1 (141) וע"פ האמור לעיל (הערה 134) שארבעים (מ') מורה
- 46 הרבים", שניכר במיוחד בפרטי דיני רה"ר בהלכות 2 על שלימות המוחין (יותר מעשרים), תומתק השייכות דקמ"ז
- 47 שבת, נעשה מעמד ומצב של כלות הנפש ("כליא"), 2 שנות חיי יעקב (יותר מקמ"ז דשרה) להגאולה, כיון שבהגאולה
- 48 שמודגש בהכליון דיום השבת, "ויכולו"¹⁵⁴ מלשון 2 "יהיו כל ישראל חכמים גדולים .. וישגו (בינה) דעת בוראם",
- 49 כליון, וגם מלשון גמר ושלמות ("כל"¹⁵⁵). 2 תכלית השלימות דמוחין (וראה גם ד"ה אל תצר את מואב
- 50 וכששבת חנוכה (שבו מודגש כללות הענין 2 במאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלת).
- 51 דחנוכה) חל בראש חודש, מודגשת עוד יותר 2 (142) ובפרט לאחר חצות, זמן דסעודה שלישית, ששייכת
- 1 (150) שבשמו דוקא (ולא ע"ש אברהם ויצחק) נקרא כאו"א 2 בגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי (כנ"ל ס"י).
- 2 (151) כנ"ל הערה 5. 2 (143) כמודגש בשירו של יום - "מזמור שיר ליום השבת",
- 2 (152) ביום ראשון, ד' דחנוכה, בסמיכות לתפלת מנחה 2 "מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי
- 2 והדלקת נר ח' דחנוכה (החל מלפני מנחה, ובעיקר לאחר מנחה) 2 העולמים" (תמיד בסופה).
- 2 - נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאו"א מהאנשים והנשים והטף 2 (144) נוסף על מעלת כללות השנה - ה' תהא שנת נפלאות
- 2 שיחיו, מטבע של דולר (דמי חנוכה) ושטר של דולר (לצדקה). 2 בה, בכל מכל כל (וראה לקמן הערה 155).
- 2 ולמחרתו ("זאת חנוכה", לאחר מנחה ומעריב) נתן עוה"פ כנ"ל 2 (145) בערב שבת - "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" (ע"ז
- 2 לכל הנאספים שיחיו (המו"ז). 2 ג, סע"א).
- 2 (153) שו"ע או"ח סתרע"א ס"ה. 2 (146) בשנת תקס"א (כנ"ל הערה 59). - ולהעיר ששנה זו היא
- 2 (154) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ. 2 לאחר מלאות "קץ" שנה (תקס"א-תשנ"ב), "מקץ".
- 2 (155) ובהדגשה יתירה בשנה זו - ה' תהא שנת נפלאות בכל 2 (147) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב
- 2 מכל כל. - ולהעיר מהשייכות המיוחדת למנחת שבת, "נחלת יעקב 2 ואילך. ועוד.
- 2 אביך", שנאמר בו (לא "בכל" או "מכל", אלא) "כל" (ב"ב טז, 2 (148) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).
- 2 סע"ב ואילך). 2 (149) ובאופן של פעולה נמשכת גם לאחר ימי חנוכה - שהרי
- 2 "מעלין בקודש (ועאכו"כ ש) אין מורידין" (שבת כא, ב).

17 ל"נער ישראל ואוהבהו" 161 בהענין הכי נחוץ
18 ומוכרח - להביא את הגאולה האמיתית והשלימה
19 ע"י דוד מלכא משיחא (ש"בשמך קדשי משחתיו")
20 בפועל ממש, ועל ידו תהי' חנוכה ביהמ"ק השלישי
21 (ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים" 162)
22 בפועל ממש.

23 והעיקר - בסמיכות זמן ממש, עוד לפני תפלת
24 מנחה והקריאה בתורה בפרשת ויגש, שתוכנה
25 סמיכת גאולה לתפלה, באופן שהגאולה באה עוד
26 לפני התפלה (ועאכו"כ לאחר התפלות על הגאולה
27 גם ביום הש"ק זה), תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן
28 כהרף עין" 163.

29 וכיון שהגאולה תבוא תיכף ומיד, ביום ראשון
30 דר"ח טבת, יהי' העשירי בחודש יום טוב, כפס"ד
31 הרמב"ם בסיום וחזרתם הלכות תעניות 164 "כל
32 הצומות האלה עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא
33 עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי
34 ששון ושמחה, שנאמר 165 כה אמר ה' צבאות גו'
35 צום העשירי יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה
36 ולמועדים טובים".

(161) הושע יא, א.

(162) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(163) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. ועוד.

(164) שיעור היומי דא' טבת.

(165) זכרי' ח, יט.

1 ההוראה ד"מוסיף והולך" - שההוספה היא
2 באין-ערוך לגמרי 156, ועד באופן של חידוש ממש,
3 בדוגמת החידוש דרגע המולד (ראש חודש, מלשון
4 חידוש 157).

5 וחידוש גדול יותר כשר"ח הוא ב' ימים, שאז
6 חל יום א' דר"ח בשבת, ובמילא שייך גם יום השני
7 דר"ח 158 לשבת 159, כיון שבהפטר דיום השבת
8 מזכירים גם את היום השני של ר"ח ע"י הוספת
9 פסוק ראשון ואחרון ד"מחר חודש" 160 (משא"כ
10 כשיום א' דר"ח חל ביום ששי, ויום ב' דר"ח חל
11 בשבת) - שכל עניני חנוכה (המודגשים בשבת
12 חנוכה) הם באופן של חידוש כפול, חידוש ע"ג
13 חידוש.

14 יד. ויה"ר שעוד לפני ההוספה בעניני חנוכה
15 במעשה בפועל יתן הקב"ה "מעוץ חנוכה" (ולא רק
16 באופן של מתנה, אלא גם באופן של תשלום חוב)

(156) "מוסיף והולך" - הוספה באופן של הליכה, שהליכה
אמיתית היא באופן שבאין-ערוך למקומו (מעמדו ומצבו) הקודם
(ראה סה"מ תר"ס ע' קז ואילך. ועוד).

(157) ראה ראב"ע בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאח
ולהרד"ק ע' חדש.

(158) עיקרו של ר"ח - שבו מתחיל מנין ימי החודש.

(159) נוסף על מעלתו מצד עצמו - "יום אחד", ש"הקב"ה

יחיד בעולמו" (בראשית א, ה ובפרש"י - מב"ר פ"ג, ח).

(160) ראה בארוכה לקו"ש חל"ה ע' 187 ואילך.

המשך ביאור למס' נדה ליום חמישי עמ' א

13 שאם הדם מטפטף אינו טמא, שכל טיפה שיצאה לאחר מיתה
14 בטלה בדם שיצא מחיים, וכדברי חכמים להלן. ונמצא שיש בו
15 ספק אם רובו של דם זה יצא בְּחַיּוֹ וּמֵעֵצוֹ בְּמוֹתוֹ, וכן ספק אם
16 מֵעֵצוֹ שֶׁל דָּם זֶה יֵצֵא בְּחַיּוֹ וְרֹבּוֹ בְּמוֹתוֹ, וְהוּא דָם תְּבוּסָה הִטְמֵא
17 רק מדרבנן, שמדאורייתא אינו טמא עד שיהיה בו רביעית שלמה
18 שיצאה לאחר מיתה.
19 מביאה הברייתא מחלוקת נוספת בדם תבוסה: רבי יהודה אומר,
20 הָרוּג שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ רְבִיעִית דָּם וְהָיָה מוֹטֵל בְּטֶמְאָה וְדָמוֹ מְטַמֵּא
21 מהמטה לגומא, טמא, מִפְּנֵי שֶׁהַטֶּמֶא שֶׁל מִיתָה (שיצאה לאחר
22 מיתה) מְעוֹרְבָת בּוֹ, ואף שכל טיפה וטיפה בשמתערבת יש רוב דם
23 טהור כנגדה, אינה בטלה ברוב ומטמאה מטעם שיתבאר. וְחֻקֵּי
24 מִטְהָרִין, מִפְּנֵי

1 הדברים המטמאים באהל. פִּירֵשׁ רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי יְהוּדָה, הָרוּג
2 שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ דָם, בֵּין בְּחַיּוֹ בֵּין בְּמוֹתוֹ - בּוֹמֵן שֶׁאֵין יָדוּעַ אִם הוּא חַי
3 או מֵת, וְלִכֵּן יֵשׁ סָפֶק אִם בְּחַיּוֹ יֵצֵא כּוֹלּוֹ, סָפֶק אִם בְּמוֹתוֹ יֵצֵא
4 כּוֹלּוֹ, וְעוֹד סָפֶק אִם חֲלָקוֹ בְּחַיּוֹ וְחֲלָקוֹ בְּמוֹתוֹ, וְהוּא דָם תְּבוּסָה
5 שֶׁמִּטְמֵא מִדְּרַבְּנָן.
6 וְחֻקֵּי מִטְהָרִים, אֵין זֶה דָם תְּבוּסָה שְׁטוּמָאָתוֹ מִדְּרַבְּנָן, שֶׁהֵי יֵשׁ
7 בוֹ צֶד שְׁכּוּלוֹ לֵאחֹר מִיתָה, וְדִינוֹ כְּכֹל סֶפֶק טוּמָאָה, שֶׁאִם נִוֹלַד
8 הַסֶּפֶק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד סָפֶקוֹ טָמֵא מִדְּאֻרִּיתָא, וְאִם נִוֹלַד בְּרִשּׁוֹת
9 הָרַבִּים סָפֶקוֹ טָהוֹר מִדְּאֻרִּיתָא. אֵלֶּא אֲזִיזָה דָם תְּבוּסָה שְׁטוּמָאָתוֹ
10 מִדְּרַבְּנָן, הָרוּג שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ רְבִיעִית דָּם וּדְאִי שֶׁאֵין כּוֹלָה לֵאחֹר
11 מִיתָה, אֵלֶּא חֲלָקָה יֵצֵא בְּחַיּוֹ וְחֲלָקָה בְּמוֹתוֹ, וְבִתְנָא שְׁעָרֵין לֹא
12 סָפֶק קִילוּחַ הַדָּם, שִׁיֵּצֵא הַרְבִּיעִית כֹּאחַת וְלֹא טִיפָה אַחֵר טִיפָה,

בס"ד. שיחת אור ליום ה' פ' ויגש, ה' טבת* ה'תשנ"ב.

- אחרי תפלת ערבית -

- תרגום מאידית -

לפדיון שבויים שלהם, שיחזרו אל בעליהם
האמיתי, הוא נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר,
לשוב לד' אמותיו, שהן יחד עם הד' אמות דבית
הכנסת ובית המדרש ובית מעשים טובים (וגמילות
חסדים בפרט) - "בית רבינו שבבבל"⁶.

וכיון ש"מצוה גוררת מצוה" - מובן עד"ז
בנדרו"ד, (שקיום מצות) פדיון שבויים בה' טבת -
פועל⁷ גם את (קיום מצות) פדיון ושיבת הספרים
וכתבי-יד האמורים.

ויש להוסיף, שהענין האמור [ד"מצוה גוררת
מצוה" - ממצוה אחת דפדיון שבויים למצוה שני'
דפדיון שבויים] מודגש יותר כשמדובר אודות
פדיון שבויים של ספרים:

ספרי תורה הם ענין של חכמה⁸ [ובזה גופא -
חכמה קדושה, חכמת התורה]. מובן מכך, שכל ספר
בתורה נוגע גם לכל שאר הספרים, כי על-ידי
הלימוד והידיעה בספר זה נעשה הוספה בהבנה
והשגה דשאר הספרים.

וכמו"כ בנוגע לעניננו: היות שהשלמות
דלימוד הספרים שלפנ"ז (שפדיונם נפעל בה' טבת)
תלוי בלימוד הספרים הנמצאים לע"ע בשבי',
נמצא, ששלמות הפדיון דספרים אלו⁹ (בה' טבת)
- כאשר זה מביא לפדיון של הספרים האמורים
(וכל שאר הספרים) אשר ממתינים עדיין לפדיונם.

[ובפרט ששתיהם חלק מספרי' אחת - ספריית
אגו"ח חב"ד שבנשיאותו דכ"ק מו"ח אדמו"ר,
נשיא דורנו].

א. יום זה, ה' טבת, קשור עם השחרור
וה"פדיון שבויים" של ספרי וכתבי רבותינו
נשיאינו בספריית אגודת חסידי חב"ד ליובאוויטש,
שבנשיאותו ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
נשיא דורנו.

ו"הימים האלה נזכרים ונעשים גו"ל¹ - שכאשר
מגיע יום זה מדי שנה בשנה, הרי "נזכרים" ועי"ז
ננעשים" הענינים שנפעלו בפעם הראשונה².

ועל פי דברי המשנה³ "מצוה גוררת מצוה"
(שקיום המצוה מביא את האדם (המקיים את
המצוה) לקיים מצוה נוספת, ובפרט ובעיקר -
לקיים מצוה זו עצמה) - אשר זהו כלל בנוגע לכל
מצוה, עאכו"כ בנוגע לה"מצוה רבה"⁴ דפדיון
שבויים - מובן אפוא, שהמצוה והענין דפדיון
שבויים שנפעל ביום ה' טבת [שזהו מעין ובדוגמת
הענין דפדיון שבויים בפשטות⁵], פועל ("גוררת")
שיקיימו (עוד מצוות, ובפרט ובעיקר) מצות פדיון
שבויים, ובענין זה (דפדיון ספרים) עצמו:

בימים אלו ישנה "קבוצה" של ספרים, ביחד
עם כתבי-יד המצורפים לספרים אלו, שממתינים

(* היום בו "דידן נצח" באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית
המשפט הפדרלי) בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאינו שבספריית
ליובאוויטש.

(1) לשון הכתוב - אסתר ט, כח.
(2) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם, הובא ונת' בס' לב דוד
(להחיד"א) פכ"ט. ולהעיר ממשנה ספ"ג דגיטין. שו"ת הר"י
אירגס (בסו"ס מבוא פתחים) ס"ה בארוכה.
(3) אבות פ"ד מ"ב.
(4) ב"ב ח, ריש ע"ב. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ח ה"י.
וראה גם טושו"ע יו"ד ר"ס רנב.

(5) דמובן, שגודל הענין שבמצות פדיון שבויים (שפודים
ישראל השבוי ביד אוה"ע) הוא ג"כ בנוגע לכל ספר וספר בתורה
- תורתו של הקב"ה - הנמצא בשבי' תחת ידי זרים. ובפרט
שהתורה (כולל כל ספר בתורה) היא "חיינו ואורך ימינו" (נוסח
ברכת "אהבת עולם" דתפלת ערבית - ע"פ נציבים ל, כ).*

(* ולהעיר ממואחז"ל (ברכות נז, א. ושו"נ) "אל תקרי מורשה אלא
מאורשה", ולכן "עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה" (סנהדרין
נז, א).

(6) מגילה כט, א. וראה בארוכה קונטרס בענין מקדש מעט
זה בית רבינו שבבבל (התועדויות תשנ"ב ח"א ע' 416 ואילך).

(7) ויש בזה גם הסיוע מהקב"ה - כהמשך לשון המשנה שם
"שכר מצוה מצוה", שמן השמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה
מצוה אחת שיעשה אחרת (ראה רע"ב, מדרש שמואל, ועוד),
כולל ובעיקר - שיעשה מצוה זו עצמה.

(8) כמו"ש (ואתחנן ד, ו) "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני
העמים".

(9) שעיך מטרות ותכלית פדיונם הוא הלימוד בהם, כדלקמן
ס"ג.

הספרים¹⁵, מתחיל מספר המשיניות¹⁶ - כמאמר
חז"ל¹⁷ - "אין כל הגליות הללו מתכנסות אלא
בזכות המשיניות".

וה"ציון במשפט תפדה" מודגש עוד יותר - ע"י
הלימוד בספרים שכבר נפדו¹⁸.

ולהוסיף, שמה מובן גם בהנוגע לפועל -
שהמאורע דה' טבת צריך להביא לכל לראש חיזוק
והוספה בלימוד הספרים¹⁹, כולל ומתחיל מלימוד
המשיניות - שזה פועל שמפדיון הספרים באים
תיכף לפדיון הגאולה, כנ"ל. וע"י עצם ההחלטות
בזה - הנה כיון שהקב"ה רואה שהחלטות אמיתיות
הן ובודאי יקיימו אותן, הרי ההחלטות עצמן
פועלות²⁰ ממש כאילו למדו את המשיניות²¹.

ד. ויש להוסיף ולקשר כל הנ"ל - ע"ד הרמז -
לפרשת השבוע, פ' ויגש:

איתא בזהר²², ש"ויגש אליו יהודה" הוא הענין
דסמיכת²³ גאולה לתפלה (שמברכת "גאל ישראל"
עוברים תיכף - בלי שום הפסק - לתפלת העמידה,
מתחיל עם הפסוק²⁴ "אדני שפתי תפתח גוי",
ש"כתפלה²⁵ אריכתא דמיא²⁶).

(15) ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב (וש"נ), ש"כזמן הזה גם
הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור והש"ע
והגהותיו בכלל משנה יחשבו. ועפ"ז אולי י"ל שכן הוא גם
ביחס לנדר"ד. ועצ"ע.

(16) ולהעיר ש"מצוה גוררת מצוה" הוא מאמר המשנה.
(17) ויק"ר פ"ז, ג. וראה תו"א שמות מט, ג. תו"ח שם יח,
א"ב. לקו"ת דברים א, סע"ב ואילך. ובכ"מ. וראה "תשובות
וביאורים" ס"ד ס"ה (ע' 19 ואילך).

(18) ויש לומר, שגם כינוס הגליות שנעשה "בזכות המשיניות"
הוא בהדגשה יתירה ע"י לימוד במשיניות ועד"ז בספרי פס"ד
(ראה הערה 15) שנפדו משבי' - כי, טעם הדבר שבזכות המשיניות
הגליות מתכנסות הוא לפי שעל ידה נפעל בירור הניצוצות
שבעולם (ראה תו"א שם. ובארוכה - תו"ח שם). ונת"ל (סעיף ב)
שע"י פדיון ספרים בתורה ניתוסף בהכח לפדיון ניצוצות
שבעולם.

(19) ראה התועדויות תשמ"ח שם ע' 168 ואילך.
(20) ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סתקע"א ס"ג.

(21) ובפרט שההחלטות מתקבלות במקום קדוש, ובבית
המשולש - בית תפלה, בית תורה ובית מעשים טובים (כמדובר
כמ"פ).

(22) ח"א ריש פרשתנו (רה, ב). וראה סה"מ מלוקט ח"ה ע'
קכח. וש"נ.

(23) ברכות ד, ב. שם ט, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ז הי"ז.
טושו"ע או"ח סי' סו ס"ח. שו"ע אדה"ז שם ס"ט. טושו"ע

וראדה"ז שם ר"ס קיא.
(24) תהלים נא, יז.

(25) ברכות שבהערה 23.
(26) ועד"ז ברכת השכיבנו בתפלת ערבית - ש"כגאולה

1 ב. ועוד וג"ז עיקר (ואדרבא - הוא העיקר):
2 המצוה דפדיון שבויים (בה' טבת) - פועלת
3 (ע"ד "מצוה גוררת מצוה") גם את אמיתיות
4 ושלמות הפדיון שבויים ע"י הקב"ה - הפדיון דכל
5 בני" (וכל עניני תורה וכל הענינים כולם) מהגלות
6 אל הגאולה האמיתית והשלמה.

7 ויש להוסיף, שגם ענין זה (השייכות דפדיון
8 שבויים להגאולה) מודגש במיוחד בנוגע לפדיון
9 שבויים של ספרים - כידוע¹⁰, שענין הגאולה תלוי
10 בהפדיון (הבירור וזיכרון והעלאה) דכל ניצוצי
11 קדושה שנמצאים עכשו "בשבבי" בהעלם והסתר
12 של העולם; וכיון שכל הענינים מתחילים ונמשכים
13 מהתורה¹¹ - מובן אפוא, שהכח לזה בא מענין
14 דוגמתו בתורה - הפדיון דעניני תורה המצויים
15 בשבי'.

16 ג. נקודה נוספת בהשייכות של ב' ענינים אלו:
17 הפדיון שבויים ונצחון הספרים האמיתי הוא,
18 כמובן ופשוט, דוקא כאשר ע"ז ניתוסף עוד יותר
19 בלימוד ספרים של תורה¹² כולל בעיקר - בהלימוד
20 בספרים אלו]. מזה מובן, שיום ה' טבת צריך
21 להביא עמו חיזוק והוספה בלימוד ספרים של
22 תורה, מתחיל מה"ספר" 13 הראשון בתורה שבע"פ
23 - ספר המשיניות.

24 ועפ"ז מובן יותר איך פדיון הספרים מביא לידי
25 הפדיון הכללי להגאולה - כמפורש בפסוק¹⁴ "ציון
26 במשפט תפדה גוי", ז.א. שעל-ידי לימוד התורה [שבזה
27 מתבטא כנ"ל אמיתיות הנצחון ופדיון הספרים] -
28 נעשה הפדיון ד"ציון". ובפרט ע"י לימוד

(10) תו"א וישב כז, ד. ובכ"מ.

(11) ראה ב"ר בתחלתו. זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(12) ראה בארוכה שיחת ש"פ ויגש, ה' טבת תשמ"ח
(התועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 165 ואילך). ושם, שאף שהעיקר
והכלל הוא ספר תורה, מ"מ כדי שיהי' הלימוד בפועל ("ולמדה
גוי שימה בפיהם" (וילך, לא, יט)) צריך ללמוד בריבוי ספרים
המבארים ומפרשים בפרטיות את כל הענינים שבס"ת. וכהפס"ד
(רא"ש הל' קטנות ריש הל' ס"ת. שו"ע יו"ד סע"ר ס"ב) שמצות
כתיבת ס"ת האידנא היא בכתיבת ספרים. וראה גם שיחת ה' טבת
תשמ"ט (התועדויות תשמ"ט ח"ב ע' 98 ואילך).

(13) ובלשון הרמב"ם (בהקדמתו לספר היד) - "מימות משה
רבינו ועד רבינו הקדוש לא חיברו חיבור שמלמדין אותו ברכים
בתורה שבעל פה .. והוא קיבץ כל השמועות וכל הדינים ..
והיבר מהכל ספר המשנה".

(14) ישע"י א, כז.

22 ו"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו" 33
23 הולכים ביחד עם כל הספרים - הן הספרים שכבר
24 הוחזרו, והן הספרים (וכת"י) שישבו תיכף ומיד
25 ממש - לארצנו הקדושה.

26 ה. על פי מ"ש (בהמשך ל"ציון במשפט
27 תפדה", כנ"ל ס"ג) "ושבר" בצדקה" 14, ז.א. שצדקה
28 פועלת את הענין דפדיון שבויים (וכמאחז"ל 34
29 "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה") - נעשה
30 כעת כאו"א מכם שליח לצדקה. יתנו שתי שטרות:
31 שטר אחד שבו כל אחד יכול לעשות כטוב בעיניו,
32 ושטר נוסף לתת לצדקה.

33 ויה"ר שקיום מצות הצדקה תקרב ותזרז יותר
34 את הגאולה, אשר גם בזירז ישנם כמה שיעורים
35 ואופנים, שיהי זירז ע"ד כסמיכות גאולה לתפלה
36 - שזה בלי שום הפסק. ז.א. שעל-ידי מעשה
37 הצדקה ישנה תיכף ומיד (ועוד לפני המשך הדיבור
38 בכל דברים אלו) הגאולה האמיתית והשלימה ע"י
39 משיח צדקנו (ביחד עם אלי' הנביא זכור לטוב
40 המבשר את הגאולה 35). ובמילא יתנו לצדקה (וכל
41 המשך הענינים שלאח"ז) בארצנו הקדושה,
42 ובירושלים עיה"ק, ובהר הקודש. - [ואם ח"ו יהי
43 עיכוב, יתנו זאת בזריזות כאו"א במקומו ובעירו,
44 ובהוספה מדילי].

45 ועוד והוא העיקר - ש"בנערינו ובזקנינו גו'
46 בבנינו ובבנותינו", האנשים והנשים והטף - "ארו
47 עם ענני שמיא" 36 - ביחד עם ההחלטות טובות
48 בנוגע לצדקה ומעשים טובים בכלל ובפרט -
49 בארצנו הקדושה, ושם - בירושלים עיר הקודש,
50 ובהר הקודש, ובבית המקדש השלישי.

51 ותיכף ומיד ממש.
52 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א מהנוכחים
53 שיחיו ב' שטרות של דולר, הא' - לעשות בו כטוב
54 בעיניהם, והב' - לתתו (או חילופו) לצדקה].

כמו שאנו מברכין בא"י גואל ישראל (וראה גם לעיל שם בנוגע
לבקשת הסליחה בברכת סלח לנו).

(33) בא"י, ט.

(34) ב"ב י, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(35) פרש"י בחוקותי כו, מב. ועוד.

(36) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

1 עיקר 27 הטעם על סמיכת גאולה לתפלה הוא
2 בכדי שתתקבל התפלה, כדאיתא בירושלמי 28 "כל
3 מי שאינו תוכף לגאולה תפלה למה הוא דומה
4 לאוהבו של מלך שבא והרתיק (ורפק 29) על פתחו
5 של מלך, יצא לידע מה הוא מבקש ומצאו
6 שהפליג, עוד הוא הפליג (גם המלך הפליג
7 ממנו 30)".

8 מעין ועל-דרך זה הוא גם בנידון-דידן:

9 ה' טבת הוא יום שקשור עם ענין ה"גאולה" -
10 הגאולה והפדיון דספרי רבותינו נשיאינו (כנ"ל
11 סעיף א). ותיכף בסמיכות לה"גאולה" קיימת
12 ה"תפלה" ובקשה כו' על הספרים שעדיין מחכים
13 לפדיונם, ועוד ועיקר - התפלה על הפדיון הכללי
14 בגאולה האמיתית והשלימה (כנ"ל ס"א ואילך).

15 ועי"ז שהתפלה באה בסמיכות לגאולה,
16 ובנדו"ד - שהתפלות הנ"ל באים בסמיכות
17 להפעולה ד"גאולה" - הפדיון שבויים שנפעל ביום
18 זה, ה' טבת 31 - ה"ז פועל, שהקב"ה יקבל את
19 תפלות בני ישראל, ותיכף ומיד 32 יפדה כל
20 הספרים, ויפדה את כל בני" בגאולה האמיתית
21 והשלימה;

אריכתא דמיא" (שם).

(27) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"ב (מב"י שם): "לימוד זה
(ממ"ש (תהלים יט, טו) יהיו לרצון וגו' צורי וכתוב אחריו (שם
כ, ב) יענך ה' ביום צרה) אינו אלא סמך בעלמא ועיקר סמיכת
גאולה לתפלה הוא מדברי חכמים וכו'".

(28) ברכות פ"א ה"א. הובא בפרש"י ברכות ד, ב ד"ה זה
הסומך. טור ושו"ע אדה"ז שם.

(29) פני משה לירושלמי שם. וכ"ה הלשון במקומות שבהערה
הקודמת.

(30) פ"מ שם.

(31) ביחד עם השבח וההודאה להשי"ת על "גאולה" זו, מעין
וע"ד ברכת "גאל ישראל" - ש"מרצחו (להקב"ה) בתשבחות
וקלוסין של יצ"מ והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו
לתבוע צרכיו" (פרש"י שם).

(32) די"ל, שכשם שסמיכת גאולה לתפלה היא באופן שאין
שום הפסק ביניהן [גם לא באמירת פסוקי תורה, שלכן אחז"ל
שהפסוק אדניי שפתי תפתח גו' כתפלה אריכתא דמיא, כנ"ל
בפנים (ראה הגמ"י הל' תפלה פ"ב אות ד. מרדכי לברכות ט, ב.
טוש"ע ואדה"ז או"ח ר"ס קיא)], עד"ז הוא גם בנוגע למילוי
הבקשות שבתפלה (שנפעל ע"י סמיכת גאולה לתפלה, ככפנים)
- שהוא בסמיכות ממש להתפלה והבקשה. וראה תניא אגה"ת
פ"א (ק, א): ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד

בס"ד. משיחות ש"פ ויגש, ז' טבת ה'תשנ"ב

- תרגום מאידית -

33 (שבהפטורה⁵), שהרי בהגשת יהודה ליוסף
34 (ובפרשה בכלל) מודגש איך יוסף הוא בעל-הבית
35 ומשנה למלך של ארץ מצרים, ויהודה זקוק אליו;
36 הוא צריך לגשת אליו ("ויגש אליו") ולבקש
37 שישחרר את בנימין - "ויאמר בי אדוני ידבר נא
38 עבדך גו' כי כמוך כפרעה"⁶, "חשוב אתה בעיני
39 כמלך"⁷ - מכיון שפרעה "נתן אותו על כל ארץ
40 מצרים"⁸, "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת
41 רגלו גו'"⁹, ובפרט שפרעה הי' "מושל בכיפה"¹⁰.
42 משא"כ לעתיד לבוא (כפי שמדובר בהפטורה) יהי'
43 (עץ) יהודה למעלה מכולם (גם מיוסף) - "מלך"¹¹
44 אחד יהי' לכולם גו' ועבדי דוד (משבט יהודה)
45 מלך עליהם גו' ודוד עבדי נשיא להם לעולם"?!

46 ג. ויובן זה בהקדים ביאור השייכות של תחלת
47 הפרשה עם סיומה - כמדובר כמ"פ, שע"פ הכלל¹²
48 "נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן" ישנה שייכות
49 מיוחדת בין התחלת וסוף הפרשה.

50 וגם בזה צריכים הסברה:

51 בסיום הפרשה¹³ כתוב "וישב ישראל בארץ
52 מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד",
53 שזה מראה על התוקף של יעקב ובניו, שאפילו
54 בהיותם בארץ מצרים - שתחת שליטת פרעה מלך
55 מצרים - אומר פרעה "טוב כל ארץ מצרים לכם
56 הוא"¹⁴, וע"פ ציווי מקבלים הם אחוזה "במיטב
57 הארץ"¹⁵, ובאופן ש"ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד".
58 לעומת זאת, "ויגש אליו יהודה" בתחלת הפרשה,
59 מדגיש, שיהודה ואחיו הינם במצב ירוד שהם
60 זקוקים להתחזק ליוסף, היות שהוא הבעה"ב על כל

1 א. דובר פעמים רבות, שכל הענינים
2 המסופרים בתורה (מלשון הוראה¹) מכילים בתוכם
3 הוראות נצחיות לכל יהודי ויהודי בכל זמן, בכל
4 מקום ובכל מצב; הוראות כלליות וגם הוראות
5 כאלו המתאימות למצבים המיוחדים והשונים של
6 אותו זמן ומקום מסוים בו נמצא היהודי.

7 כך גם בנוגע לפרשת ויגש בתורה (עימה
8 צריכים "לחיות"² בזמן זה), "ויגש אליו יהודה",
9 שממנה ישנה הוראה נצחית המבהירה ונותנת
10 להבין את תוכן העבודה ואופן ההנהגה של היהודי
11 (גם) בהתאם לזמן הנוכחי - ברגעים האחרונים של
12 הגלות, בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה
13 (כמדובר כמה פעמים ובפרט לאחרונה).

14 ב. בהשקפה ראשונה, מודגשת השייכות של
15 הפרשה ("ויגש אליו יהודה") עם הגאולה
16 בהפטורה השבת (שהיא "מענינה של פרשה"³),
17 בה מדובר אודות האיחוד של (מלכות) יהודה
18 ו(מלכות) יוסף לעתיד לבוא⁴:

19 "קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה גו', ולקח
20 עץ אחד וכתוב עליו ליוסף גו', וקרב אותם אחד
21 אל אחד לך לעץ אחד גו'. כה אמר אדני ה', הנה
22 אני לוקח את בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו
23 שם, וקבצתי אותם מסביב גו', ועשיתי אותם לגוי
24 אחד גו', ומלך אחד יהי' לכולם גו', ודוד עבדי
25 נשיא להם לעולם גו', וידעו הגוים כי אני ה' גו'".

26 אבל, נוסף לכך שההפטורה מבטאת רק את
27 השייכות לגאולה, אך אין מכך לימוד והוראה
28 לפועל בהעבודה של היהודי בעמדנו בהימים
29 ורגעים שלפני הגאולה, דרושה גם הסברה
30 בשייכותה של ההפטורה עם הפרשה, דאדרבה:

31 "ויגש אליו יהודה" (שבפרשה) הוא לכאורה
32 תוכן הפוך מ"ודוד עבדי נשיא להם לעולם"

(5) שם, כה.

(6) ריש פרשתנו.

(7) פרש"י עה"פ.

(8) מקץ מא, מג.

(9) שם, מד.

(10) ראה מכילתא בשלח יד, ה. זח"ב ו, א.

(11) יחזקאל שם, כב. כד-כה.

(12) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(13) מז, כז.

(14) פרשתנו מה, כ.

(15) שם מז, ו. יא.

(1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים שלו ערך ירה.

גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

(2) "היום יום" ב חשון. סה"ש תש"ב ע' 29.

(3) טוש"ע או"ח ר"ס רפד. שו"ע אדה"ז שם וסרפ"ג.

טווא"ח סתכ"ח. רמ"א שם ס"ח.

(4) יחזקאל לו, טו ואילך.

הפרשה - "וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן
ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד". וגם השייכות עם
התוקף והעלי' של יהודה בהפטורה - "ודוד עבדי
נשיא להם לעולם" [ומעין ובדוגמת זה מתבטא
הדבר בתוקף של "ויגש אליו יהודה"].

ויש לומר, שהתוקף של "ויגש אליו יהודה" נתן
את הכח שאח"כ יוכלו יעקב ובניו לרדת למצרים
באופן כזה (לא רק שהם לא יהיו תחת שליטת
מצרים, אלא אדרבה - "ויאחזו בה ויפרו וירבו
מאד"²³, ויתירה מזו - שזוהי הכנה המביאה למצב
של "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", כדלקמן).

ה. הענין דורש עדיין ביאור:
האמור לעיל אודות התוקף של "ויגש אליו
יהודה" הרי ה' לפי הקס"ד של יהודה שיוסף הוא
משנה למלך של אוה"ע, לפני ש"התודע יוסף אל
אחיו". והגם שבנוגע להתוקף של יהודה אין כל
נפק"מ (שהרי הוא לא ידע שזהו יוסף) - אך לאחר
שנתגלה שזהו יוסף, הרי לפי אמיתת הענינים,
לכאורה כבר לא זקוקים להתוקף של יהודה כדי
לפעול "ויאחזו בה גו".

ואדרבה:
בפשטות הגיע התוקף ד"ויאחזו גו" ע"י יוסף,
ש"וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית
בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה"²⁴. ובזכות
יוסף אמר פרעה "טוב כל ארץ מצרים לכם הוא",
וציוה לתת להם אחוזה "במיטב הארץ", ובאופן
ד"ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד".

ועד"ז צריך להבין בנוגע להפטורה:
מכיון שהתוקף של יהודה ה' רק באותה שעה
(לפני שנתגלה שזהו יוסף) - איזו שייכות יש לזה
לתוקף של יהודה בהפטורה ("ודוד עבדי נשיא
להם לעולם").

ואדרבה, מכיון שיוסף הצדיק הוא הבעה"ב
במצרים (כפי שנתגלה אח"כ), הרי, לכאורה ה"ז
תוכן הפוך מההפטורה, בה מדובר אודות עליית

1 ארץ מצרים ולפני ש"התודע יוסף אל אחיו"¹⁶ -
2 ההיפך הגמור מהתוכן בסיום הפרשה?
3 ד. ויש לומר הביאור בזה:

4 אע"פ שבהשקפה ראשונה נראה, שהגשת
5 יהודה ליוסף מבטאת את התוקף של יוסף
6 (כמנהיגה של ארץ מצרים) ואיך שיהודה זקוק
7 אליו
8 - הרי כשמתבוננים בזה, רואים שיהודה התנהג
9 כאן בתוקף ורחבות ("ברייטקייט") יוצאים מן
10 הכלל¹⁷:

11 יוסף ה' אז (כבא-כח של פרעה) "השליט על
12 הארץ"¹⁸, ש"בלעדיך לא ירים איש את ידו ואת
13 רגלו בכל ארץ מצרים"⁹, ובפרט שפרעה ה' אז
14 "מושל בכיפה", ויוסף ה' "כמוך כפרעה" (כפי
15 שיהודה עצמו אמר). למרות זאת רואים, שיהודה
16 (שלא ידע שזהו יוסף אחיו) לא התפעל מכך,
17 והתנהג עם כל הרחבות, שאפילו בלי לבקש קודם
18 רשות מיוסף ניגש הוא ליוסף¹⁹, וב(הגשה של)
19 תוקף²⁰, ומדבר עמו "קשות" (שלכן הוא הבהיר
20 "אל יחר אפך")²¹, אע"פ שהוא הכניס את עצמו
21 עי"ז לסכנת נפשות, בידעו מה עלול יוסף לעשות
22 לו בגלל "חוצפתו"²²!

23 נמצא, ש"ויגש אליו יהודה" מבטא דווקא את
24 התוקף של יהודה!

25 עפ"ז מובנת השייכות בין "ויגש אליו יהודה"
26 להתוקף של בני-ישראל בארץ מצרים בסיום

(16) שם מה, א.

(17) ולהעיר שיהודה ה' מלך בשבטים (ראה ב"ר פפ"ד, יז.
מדרש אגדה (באבער) פרשתנו מו, כח. פתיחתא דאסת"ר י.
פרש"י ויחי מט, ט). וראה ויחי מה, ח ואילך.

(18) מקץ מב, ו.

(19) ראה מדרש - הובא בתורה שלימה עה"פ אות ס: "יהודה
עשה שלא כמנהגו של עולם. מנהגו של עולם ליטול רשות ואחר
כך נכנסין, אבל זה נכנס שלא ברשות ולא נטל רשות אלא על
הדיבור".

(20) "ויגש אליו יהודה .. הגשה למלחמה" (ב"ר פרשתנו
פצ"ג, ו. וראה שם, ז). ועד שיוסף "נודעזע ונבהל, אמר אוי לי
שמה יהרגני" (שם), אף שהיו שם אנשי מצרים!
(21) ריש פרשתנו ובפרש"י.

(22) והחידוש בזה בולט עוד יותר בהשוואה להנהגתו
הקודמת של יהודה (ואחיו) בפרשה שלפנ"ז, ש"ויפלו לפניו
ארצה" (מקץ מר, יד). ושינוי היחס נעשה בפשטות לאחר
שיהודה שמע דברי יוסף שבנימין "יהי לי עבד ואתם עלו לשלום
אל אביכם" (ס"פ מקץ), ואז - "ויגש אליו יהודה גו". וראה ב"ר
שם: מיד (כששמע יהודה דברי יוסף הנ"ל) כעס יהודה ושגא
בקול גדול כו', כיון שכעס יהודה נשרו שיניהם של כולם כו'.

(23) וי"ל, שלכן דוקא "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף
להורות לפניו גשנה", "לפנות לו מקום ולהורות האין יתיישב
בה" (פרשתנו מו, כח ובפרש"י. וראה גם ב"ר פרשתנו פצ"ה, ג)
- ראה לקמן בפנים סעיף ה.

(24) פרשתנו מה, ז.

ויש לומר, שהתוקף של יהודה פועל שהיהודי
הוא לא רק מושל ושולט ובעה"ב על אוה"ע בזמן
הגלות לפי ה"כללים" של העולם והגלות, חוקי
המדינה וכיו"ב (כפי שזה הי' אצל יוסף), אלא
באופן שהוא נמצא לגמרי למעלה מזה, כדלקמן.

ו. ויובן זה לפי הביאור באופן הנהגת מרדכי
היהודי בזמן המלך אחשורוש - שהוא הי' במצב
דומה ליהודה²⁹ בעמדו לפני יוסף, מכיון שבני"א
היו בגלות פרס ומדי תחת שליטת המלך
אחשורוש, "עבדי אחשורוש אנן"³⁰ (לא כבימי
חנוכה שהי' בזמן בית שני); ואעפ"כ היתה
ההנהגה אצל מרדכי ש"לא יכרע ולא ישתחוה"³¹,
אף ש"כל עבדי המלך גוי כורעים ומשתחוים להמן
כי בן ציוה לו המלך"³¹, ומרדכי עמד כך בתוקף
אפילו כשעבדי המלך אמרו לו "מדוע אתה עובר
את מצות המלך"³².

בנוגע למשתה של המלך אחשורוש כתוב
במגילת אסתר "כן יסד המלך גוי לעשות כרצון
איש ואיש"³³. אומרת על כך הגמרא³⁴, שהפירוש
הוא "לעשות כרצון מרדכי והמן, מרדכי דכתיב³⁵
איש יהודי, המן דכתיב³⁶ איש צר ואויב".

במדרש³⁷ ישנם על כך שני פירושים:
(א) "אמר לו הקב"ה אני איני יוצא מידי בריותי
ואתה מבקש לעשות כרצון איש ואיש, בנוהג
שבעולם שני בני אדם מבקשים לישא אשה אחת,
יכולה היא להנשא לשניהם? אלא או לזה או לזה.

1 יהודה לגבי יוסף, וש"דוד עבדי נשיא להם
2 לעולם?"

3 בסגנון אחר: לפי אמיתת הענינים שיוסף
4 הצדיק הוא "השליט על הארץ" - מבטא יוסף
5 עצמו את התוקף של בני"א בארץ מצרים, ואז אין
6 צורך להגיע בשביל זה להתוקף ד"ויגש אליו
7 יהודה".

8 אך מכיון שכל הענינים שבתורה הם נצחיים
9 (גם קס"ד בתורה²⁵, ובפרט שבנדוד"ד הרי עצם
10 הגשת יהודה אינה קס"ד אלא מציאות בפועל),
11 צריך לומר שהתוקף של יהודה ("ויגש אליו
12 יהודה") פועל חידוש אפילו לגבי תקפו של יוסף
13 בזמן ההוא; ודוקא בכך זה יכול להיות ה"ויאחזו
14 גוי", וזה נעשה גם הכנה ל"דוד עבדי נשיא להם
15 לעולם" לע"ל.

16 ויש לומר שזה מובן גם ממה שכתוב "ואת
17 יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה",
18 "לפנות לו מקום ולהורות האין יתיישב בה"²⁶ -
19 דלכאורה:

20 מכיון שיוסף הנהיג את ארץ מצרים, והוא (ע"פ
21 ציווי פרעה) נתן את "מיטב הארץ" ליעקב ובניו -
22 א"כ מדוע זקוקים ליהודה "לפנות לו מקום
23 ולהורות האין יתיישב בה"²⁷?! ומזה מובן,
24 שדוקא התוקף של יהודה בכוחו לפעול זאת.

25 ויש לומר נקודת הביאור בזה:
26 התוקף של היהודי בעוה"ז ובזמן הגלות (כל
27 המלכיות נקראות על שם מצרים)²⁸ גופא יכול
28 להיות בשני אופנים:

29 (א) התוקף שלו הוא רק כפי האפשרי לפי
30 הכללים של חוקי הטבע והנהגת העולם. ועד"ז
31 בזמן הגלות - לפי המדידות וההגבלות של הגלות,
32 חוקי המדינה, וכיו"ב. (ב) הוא עומד בתוקף לגמרי
33 למעלה מכל עניני העולם ואוה"ע ועאכו"כ של
34 הגלות, ואדרבה - הוא מתנהג עימם בתוקף, ועד
35 שיש בכוחו לשנות גם את חוקי והנהגת המדינה.

(29) ואמרו חז"ל שמרדכי "מיהודה קאתי" ("אמו מיהודה"),
ולכן נקרא "איש יהודי" (מגילה יב, סע"ב). וגם להדיעה שהי'
כולי' מבנימין (שם יג, ריש ע"א. וראה פי' הרי"ף לעין יעקב שם),
הרי בכל אופן שייך יהודה לבנימין, שהרי מלכות יהודה היתה
על שבט יהודה ובנימין (וראה אוה"ת פרשתנו תתקפב, א. מג"א
ע' ב'רעג (בהוצאת תש"נ - ע' יג)). וענין זה מודגש גם בפרשתנו
- שכל עסקו של יהודה עם יוסף הי' בנוגע לבנימין, ש"עבדך
(יהודה) ערב את הנער" (בנימין), ולכן "ישב נא עבדך תחת
הנער" (פרשתנו מד, ל"ג. וראה אוה"ת פרשתנו שם). ונוסף לזה:
"יהודי" הוא (גם) על שם הוראה, שזהו"ע "יהודה" ע"ש "הפעם
אודה את הוי" (ויצא כט, לה). וראה תו"א מג"א צט, א. ספר
הליקוטים דא"ח צ"צ ערך יהודי. וש"נ.

(30) מגילה יד, א.

(31) אסתר ג, ב.

(32) שם ג.

(33) שם א, ח.

(34) מגילה יב, סע"א.

(35) אסתר ב, ה.

(36) שם ז, ו.

(37) אסתר"ר עה"פ (פ"ב, יד). וראה יל"ש אסתר רמז תתרמח.

(25) ראה (בנדוד"ד) התועדויות תנש"א ח"ב ע' 88. וש"נ.

(26) נסמן בהערה 23.

(27) דלפי פירוש השני (ב"להורות לפניו גשנה") "לתקן לו בית
תלמוד שמשם תצא הוראה" (פרש"י עה"פ, מב"ר שם), י"ל שזהו
דוקא בכחו של יהודה; אבל מהו החידוש של יהודה לגבי יוסף
בהפעולה ד"לפנות לו מקום ולהורות האין יתיישב בה"?

(28) ב"ר פט"ז, ד.

הפירוש השני במדרש, ה"ז רק בכחו של הקב"ה, 36
והוא יעשה זאת דוקא לע"ל? 37
ז. ויש לומר הענין בזה: 38

כשמדובר אודות "בנוהג שבעולם" (במנהג 39
העולם הטבעי) - ועד"ז מצד הקב"ה כביכול כפי 40
שהוא מתלבש בהנהגת העולם (שם אלקים) - אכן 41
לא יכולה להיות הנהגה של "לעשות כרצון איש 42
ואיש", "כרצון מרדכי והמן", מכיון שהם שני 43
רצונות הפכיים⁴¹; משא"כ כשמדובר אודות 44
הקב"ה כפי שהוא למעלה מהנהגת העולם (כפי 45
שזה יתגלה לעתיד לבוא), אזי יכול להיות "לעשות 46
כרצון איש ואיש", שני רצונות הפכיים יחד. 47

וזהו החילוק בין הפירושים בזה בגמרא 48
ובמדרש: 49

הפירוש הראשון במדרש מדבר כפי שזה 50
"בנוהג שבעולם". הפירוש השני מדבר כפי שזה 51
מצד הקב"ה בהנהגתו לע"ל; ומשמעות הגמרא 52
יוצא, שגם בה"לעשות כרצון איש ואיש" בזמן 53
אחשוורוש היתה תועלת, מפני שגם בזמן הזה יכול 54
יהודי (ע"י הקשר שלו עם הקב"ה) להתעלות 55
לדרגה של לע"ל שיהי' אצלו "כרצון איש ואיש", 56
כדלקמן. 57

ח. והביאור בזה (בפנימיות הענינים): 58

"אחשוורוש" בשרשו בקדושה קאי על הקב"ה 59
כביכול, כמאחז"ל⁴² אחשוורוש זה הקב"ה שאחרית 60
וראשית שלו. ו"כן יסד המלך גו' לעשות כרצון 61
איש ואיש" קאי על האופן בו הקב"ה קבע את 62
הסדר בעולם, שיש "רצון איש ואיש" - בחירתו 63
של האדם להתנהג או כרצון מרדכי או כרצון המן, 64
"רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו 65
לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו ואם רצה 66
להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות 67
בידו"⁴³. 68

אמנם זהו רק בנוגע לעצם המציאות ד"רצון 69
איש ואיש" (שני רצונות הפכיים, והאדם בוחר 70

וכן שתי ספינות שהיו עולות בלימן, אחת מבקשת 1
רוח צפונית ואחת מבקשת רוח דרומית, יכולה היא 2
הרוח אחת להנהיג את שתיהן כאחת? אלא או לזה 3
או לזה. למחר שני בני אדם באים לפניך בדין, איש 4
יהודי ואיש צר ואויב, יכול אתה לצאת ידי שניהם? 5
אלא שאתה מרומם לזה וצולב לזה". ז.א. 6
שאחשוורוש עשה טעות בכך שרצה לעשות "כרצון 7
איש ואיש", מכיון שאין זה שייך לבצע שני הפכים 8
בבת אחת, הן כרצון מרדכי ("איש יהודי") והן 9
כרצון המן ("איש צר ואויב"). "ולכן³⁸ קנטרו 10
הכתוב כי לא יוכל לצאת ידי מרדכי והמן 11
המתנגדים". 12

(ב) "ר' הונא בשם ר' בנימין בן לוי אמר, לפי 13
שבעוה"ז בזמן שרוח צפונית מנשבת אין רוח 14
דרומית מנשבת, אבל לעתיד לבוא בקיבוץ גלויות 15
אמר הקב"ה אני מביא רוח ארגסטיס לעולם, 16
ששתי רוחות משמשות בו. מי הוא זה שעושה 17
רצון יריאיו, זה הקב"ה שכתוב בו³⁹ רצון יראיו 18
יעשה כו'". זאת אומרת, "אף³⁸ שיהיו ב' זה 19
לעומת זה, יעשה ה' רצון שניהם. והיינו רצון יראיו 20
יעשה ואת שועתם ישמע, שאף ששאלת זה מנגדת 21
לזה, ישמע ה' לשניהם. משא"כ אחשוורוש שלא 22
יכול לעשות רצון ב' אוהביו המתנגדים. ואע"ג 23
דאמר ב' בני אדם מבקשים לישא שפחה א' וכו', 24
היינו במנהג העולם הטבעי כסתם בני אדם, 25
כדקאמר בנוהג שבעולם, אבל ביראי ה' יפיק רצון 26
שניהם כו'". ז.א. שהקב"ה (בהנהגתו לע"ל) יתנהג 27
באופן של "לעשות כרצון איש ואיש". 28

וצריך להבין: 29

מסתימת לשון הגמרא הנ"ל ("כרצון איש ואיש, 30
לעשות כרצון מרדכי והמן", בלי שום שלילה 31
בדבר) משמע שגם מצד אחשוורוש יש מקום 32
להנהגה כזו - ולכאורה איך זה מתאים עם דברי 33
המדרש, מילתא בטעמא (לפי שני הפירושים), שאי 34
אפשר לבצע שני רצונות הפכיים⁴⁰ (ואפילו לפי 35

(38) פ' יפה ענף השלם לאסת"ר שם.

(39) תהלים קמה, יט.

(40) והרי פשטות תוכן הגמרא הוא כמו התוכן במדרש -
"לעשות כרצון מרדכי והמן", "שתלה הכתוב כלל ישראל במרדכי
והיינו כרצונו שלא להאכילן ולשתותן דבר איסור, דמרדכי גופי'
ודאי דלא הי' נהנה כלל מאותה סעודה, וכן תלה כלל העובדי
כוכבים בהמן שרצונו בכל אכילות" (חדא"ג מהרש"א מגילה
שם).

(41) וזהו מה ש"אמר הקב"ה אני איני יוצא מידי בריותי",

היינו אלקות כפי שהיא בהתלבשות בהבריאה ובחוקי הטבע,
שעל זה נאמר (נח ח, כב) "לא ישבותו".

(42) מדרש הובא במאור"א ע' א אות קפב. וראה גם מחיר יין
להרמ"א עה"פ אסתר א, יב"ג, מרקאנטי ויצא כט, י ("באגדה
אמרו"). ערכי הכינויים (לבעל סדר הדורות) ערך אחשוורוש.

(43) רמב"ם הל' תשובה רפ"ה.

31 - כל המעשים שלך, אלא גם שכל מעשה בעצמו
 32 יהי' כל כולו לשם שמים. שהרי אם ישנו דבר נוסף
 33 מלבד זה (שימוש את קוני) - הרי זו "עבודה שזרה
 34 לו" (שהרי זהו ההיפך מ"נבראתי"). ועד השלימות
 35 בזה - ש"מעשיך" הם לא רק "לשם שמים", אלא
 36 שב"מעשיך" ו"דרכיך" גופא - "דעהו"⁵², ו(יתירה
 37 מזו -) "שמים" עצמו (ע"ד האכילה והשתי'
 38 בשבת, שזוהי גופא מצוה, מצות עונג שבת⁵³).
 39 ובזה מתבטא רצון מרדכי, ש"לא יכרע ולא
 40 ישתחוה" לשום דבר בעולם (אפילו דבר המותר
 41 ע"פ שו"ע), מכיון שכל דבר שאינו עבודת השם
 42 הוא "עבודה שזרה לו".

43 לעומת זאת, רצון המן הוא - עבודה זרה. לא
 44 ע"ז ממש ר"ל, אלא כל עבודה שזרה לו (עבור
 45 היהודי), מכיון שאינה עבודת השם. וטענתו היא:
 46 מכיון שנמצאים בעולם הזה ובגלות, הרי נתונים
 47 לחוקי והגבלות הטבע (שאותם ברא הקב"ה), ולכן
 48 צריך להתחשב בזה, עכ"פ בנוגע לדברי רשות
 49 ועניני העולם.

50 ונמצא, ש"לעשות כרצון איש ואיש" היא
 51 סתירה מיני' ובי':

52 כשיהודי נמצא בעולם, ובזה גופא - בזמן
 53 הגלות ("אכתי עבדי אחשוורוש אנן"), שם יש לו
 54 כמה הגבלות מצד הנהגת הטבע והעולם וחוקי
 55 המדינה ("דינא דמלכותא דינא"⁵⁴, הגבלות מנהגי
 56 המדינה⁵⁵ וכו' כשאינם בסתירה לקיום התומ"צ)
 57 שהם מכריחים אותו (ע"פ רצון ה' וע"פ תורה)
 58 להתנהג באופן מסוים - אזי לא יתכן הקיום של
 59 "כרצון איש ואיש", שהרי "רצון מרדכי" ("לא
 60 יכרע ולא ישתחוה", שכן כל דבר חוץ מעבודת
 61 השם הוא "עבודה זרה") לכאורה שולל לא רק את
 62 קיום רצון המן בפועל, אלא את כל הגישה שצריך
 63 להתחשב במנהגו של עולם. ולאידך, אם
 64 מתחשבים בכך שהקב"ה שלח את בני' בגלות,
 65 צריכה אז לכאורה ההנהגה להיות "כרצון המן",
 66 הנהגה המדודה לפי מנהגו של עולם (כשאינו סותר
 67 לתומ"צ).

1 באחד מהם). משא"כ "לעשות כרצון איש ואיש"
 2 (לצאת ידי שניהם) לא יכול להתבצע בפועל, כי
 3 רצון מרדכי הוא בעניני קדושה ורצון המן הוא
 4 בענינים הפכיים, ובמילא לא יתכן ששני הרצונות
 5 יתמלאו בשעת מעשה בפועל - או שמתקיים רצון
 6 מרדכי או רצון המן.

7 ובעומק יותר - הסתירה ד"לעשות כרצון איש
 8 ואיש" אינה רק בגלל שבמעשה בפועל אי אפשר
 9 לעשות כפי שני הרצונות, אלא יתירה מזה - "רצון
 10 מרדכי והמן" ("רצון איש ואיש") הם שתי גישות
 11 שונות לגמרי, שכל אחת שוללת לגמרי, לכאורה,
 12 את השני':

13 רצון מרדכי הוא הנהגה באופן ד"לא יכרע ולא
 14 ישתחוה"³¹, כדברי חז"ל⁴⁴ על מה שמרדכי נקרא
 15 "יהודי"³⁵ - "על שם שכפר בע"ז, שכל הכופר
 16 בע"ז נקרא יהודי", ולכן נקרא כל יהודי בשם
 17 "יהודי", מפני שהיהדות מתבטאת בכך שהוא
 18 "כופר בע"ז", "לא יכרע ולא ישתחוה".

19 וידוע, שזה כולל לא רק "עבודה זרה" ממש,
 20 אלא כל דבר שאינו קשור ל"ועבדתם את ה'
 21 אלקיכם"⁴⁵ (אפילו אם זה אינו היפך
 22 השולחן-ערוך), ה"ז נקרא "עבודה זרה" - "עבודה
 23 שזרה לו"⁴⁶. הדבר זר ליהודי, מכיון שכל ענינו של
 24 יהודי הוא - לעשות רצון אביך שבשמים⁴⁷.
 25 כמאחז"ל⁴⁸ "אני לא⁴⁹ נבראתי אלא⁴⁹ לשמש את
 26 קוני". והיות ש"נבראתי" הוא כל רגע ורגע של
 27 קיום האדם בעוה"ז, הרי מובן שכל פרט מעבודתו
 28 בכל רגע צריך להיות "לשמש את קוני". כציווי
 29 התורה - "כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁵⁰, ו"בכל
 30 דרכיך דעהו"⁵¹, "כל מעשיך"

(44) מגילה יג, ריש ע"א.

(45) משפטים כג, כה.

(46) ראה ב"ב ק', א: הוא סבר לע"ז ממש, ולא היא, אלא ע"ז עבודה שזרה לו (הוא חשוב והמלאכה נמבזה ומכוערת, אלא שאין בה איסור - רשב"ם). - וראה התוועדויות תנש"א ח"ב ע' 355.

(47) אבות פ"ה מ"ב.

(48) משנה וברייתא סוף קידושין.

(49) גירסת הש"ס כת"י (אוסף כתיב-היד של תלמוד הבבלי, ירושלים תשכ"ד) במשנה וברייתא הנ"ל. וכן הובא במלאכת שלמה למשנה שם. ובכ"מ. וראה גם יל"ש ירמ' רמז רעו.

(50) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טושו"ע אור"ח סרל"א.

(51) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם. שו"ע אדה"ז אר"ח סקנ"ו ס"ב.

(52) ראה לקר"ש ח"ג ע' 907. שם ע' 932. ח"י ע' 104 ואילך. ובכ"מ.

(53) שו"ע אדה"ז אר"ח ר"ס רמב.

(54) גיטין י, ב. ויש"נ.

(55) ראה גם שיחת ש"פ וישב שנה זו ס"ב (התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 399 ואילך) ויש"נ.

וזוהו הפירוש בסתימת לשון הגמרא "לעשות" 43
 כרצון איש ואיש, לעשות כרצון מרדכי והמן" 44
 (והגמרא אינה מבטלת את זה), מכיון שע"ז 45
 שמרדכי היהודי עמד בביטול להקב"ה, "לא יכרע 46
 ולא ישתחוה", "כופר בע"ז", הרי זה קישר אותו 47
 עם התוקף של הקב"ה (שלמעלה מהנהגת העולם), 48
 שזה נותן את הכח שבהיותו בגלות פרס תחת 49
 המלך אחשורוש תהי' השלימות ד"לא יכרע ולא 50
 ישתחוה", ועד שזה פועל גם את ביטול גזירת המן 51
 ועליית מרדכי להיות "משנה למלך" 56. 52
 וזאת מוסר הקב"ה לרצונו של היהודי - 53
 שאפילו בהמצאו בגלות, יש לו את הברירה 54
 להתנהג "כרצון איש ואיש": 55
 שהוא עומד בתוקף רק כפי המוכרח לקיום 56
 התומ"צ בפועל, אבל בכל הענינים האחרים מרגיש 57
 הוא כאילו הוא נתון להגבלות הטבע ומנהגו של 58
 עולם כו', "עבודה שורה לו" (כרצון המן ר"ל); 59
 או שיתנהג "כרצון מרדכי", שבכל הענינים 60
 עומד הוא למעלה מהעולם ולמעלה מהגלות 61
 (בהיותו קשור להקב"ה), ולכן אצלו "לא יכרע ולא 62
 ישתחוה" לכל הענינים שאינם עבודת השם. 63
 ואין הדבר תלוי אלא ברצונו. 64
 [אבל, בזה ישנו חילוק בין הדורות, שברוב 65
 הדורות היו כמה הגבלות מן החוץ, גזירת המלכות 66
 וכיו"ב, שלא איפשרו שהיהודי יוכל לעמוד לגמרי 67
 למעלה מהגלות, משא"כ בדורנו זה הרי זה תלוי 68
 רק ברצונו של היהודי, כדלקמן]. 69
 י. עפ"ז יובן גם החידוש של יהודה (ויגש) 70
 אליו יהודה" לגבי יוסף: 71
 אע"פ שיוסף הצדיק הי' "השליט על הארץ", 72
 שזה מורה על כך שהיהודי הוא בעה"ב על העולם 73
 ואוה"ע סביבו - הרי (א) הרי הוא הועמד לכך ע"י 74
 פרעה מלך מצרים, ז.א. שזה קשור עם גזירת המלך 75
 וחוקי המדינה, ו(ב) באופן שלאחרי המינוי הרי 76
 "רק הכסא אגדל ממך" 57. שזה מראה שיוסף עדיין 77
 קשור בדקות עם ההגבלות דעולם ומצרים 58. 78

1 אעפ"כ, זהו החידוש, שכאשר קשורים עם
 2 הקב"ה כפי שהוא למעלה מהנהגת העולם, יש
 3 בכח לחבר שני הפכים: גם כפי שנמצאים בעולם
 4 ובגלות, יהי' "לא יכרע ולא ישתחוה", כיון
 5 שנמצאים לגמרי למעלה מזה.
 6 ט. עפ"ז יובנו דברי המדרש: שני הפירושים
 7 במדרש מבטאים שתי דרכים של היהודי בעבודתו
 8 בזמן הגלות:
 9 מכיון שהקב"ה שלח את היהודי לעולם הזה,
 10 ושם גופא - בגלות, תחת שליטת המלך אחשורוש
 11 ("אכתי עבדי אחשורוש אנן"), וזהו דין בתורה
 12 ש"דינא דמלכותא דינא" - אפשר לכאורה לחשוב
 13 (כרצון המן) שבעניני העולם (לא בענינים
 14 הקשורים לתומ"צ) לא שייך שבכת אחת יהיו שני
 15 ההפכים של "כרצון איש ואיש" (רצון מרדכי
 16 והמן), שיחד עם זה ש"עבדי אחשורוש אנן"
 17 בגלות, תהי' אצלו ההנהגה ד"לא יכרע ולא
 18 ישתחוה" להנהגת העולם,
 19 שכן ממה-נפשך: אם הקב"ה שלח את היהודי
 20 בגלות, זאת אומרת שמוגבלים במשהו בהנהגת
 21 הטבע וחוקי המדינה (כרצון המן), ואם לא
 22 נמצאים בגלות, שאז מתנהגים "כרצון מרדכי"
 23 באופן ד"לא יכרע ולא ישתחוה", הרי לא שייך
 24 לומר שישנו כאן "רצון המן".
 25 בנוגע לחיובים שיש ליהודי בקיום התומ"צ
 26 ע"פ השולחן-ערוך - הרי מובן ופשוט שעל זה אף
 27 אחד אינו בעה"ב על היהודי (אפילו בזמן הגלות);
 28 אבל בנוגע לעניני רשות ועניני העולם ("מעשיך"
 29 ו"דרכיך"), איך יתכן שהוא יתנהג הן כרצון המן
 30 ע"פ הנהגת הטבע לפי מנהג העולם (ואם לא הרי
 31 הוא "עובר את מצות המלך"), והן כרצון מרדכי
 32 ש"לא יכרע ולא ישתחוה".
 33 אומר המדרש, שבמה דברים אמורים שישנה
 34 סתירה בין "רצון איש ואיש" - כאשר מדובר
 35 "בנוהג שבעולם"; אבל מצד הקב"ה (כפי שהוא
 36 למעלה מהנהגת הטבע) יכולים להתבצע שני
 37 הדברים.
 38 שיהודי יימצא בעולם ובגלות ("עבדי
 39 דאחשורוש"), וביחד עם זה יהי' לגמרי למעלה
 40 מכל עניני העולם והגלות, "לא יכרע ולא
 41 ישתחוה", ועד שהוא יפעל גם על מלך אוה"ע
 42 ה"שולט" עליו.

(56) ראה לקמן הערה 59.

(57) מקץ מא, מ.

(58) וראה שיחת ש"פ ויגש תש"נ (התוועדות תש"נ ח"א ע' 106 ואילך), שמצד דרגתו של יוסף (תלמוד) שייך הענין דהיפך קבלת עול בשלימות בדקות ודקות, ולכן "רק אדמת הכהנים לא

יא. בזה תוכן גם השייכות של "ויגש אליו" 30
יהודה" עם "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" 31
(שבהפטורה): 32

התוקף של הגשת יהודה ליוסף - שבא ע"י 33
הקשר שלו (ע"י (יהודה מלשון) הודאה לה' 66) עם 34
הקב"ה שלמעלה מהנהגת העולם (כפי שזה יתגלה 35
לע"ל) - זוהי ההכנה הנותנת את הכח להבאת 36
הגאולה האמיתית והשלימה; שאז יתגלה בתכלית 37
השלימות בכל העולם כולו התוקף ד"ודוד עבדי 38
נשיא להם לעולם", הקשור לשלימות התוקף של 39
הקב"ה (שיש בכחו לפעול "רצון יראיו יעשה", 40
החיבור של רצונות הפכים), כך שזה פועל גם על 41
כל האומות, "וידעו הגוים כי אני ה'", 67, וכפס"ד 42
הרמב"ם 68 שמלך המשיח "ילחום מלחמת ה' כו' 43
ונצח כל האומות שסביביו", ופועל ש"אז אהפוך 44
אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו 45
שכם אחד" 69. 46

וכמבואר בכ"מ 70, שהכח להגילוי של "ודוד 47
עבדי נשיא להם לעולם" (מעלת יהודה) בא מכך 48
שקודם ה' "ויגש אליו יהודה", שיהודה מקבל 49
ההשפעה מיוסף, ועי"ז מתגלית המעלה של יהודה, 50
"ודוד עבדי נשיא להם לעולם". וע"ד הענין של 51
סמיכת גאולה לתפלה 71, שפועל שגם בתפלה 52
(מלכות, יהודה) נמשך ענין הגאולה (מיוסף, יסוד). 53
עד שנעשית "גאולה אריכתא" 72, שמלכות עצמה 54
נהיית "המלאך" 73 הגואל" 74. וע"פ הנ"ל יש להוסיף 55
בזה, שב"ויגש אליו יהודה" מודגש - נוסף 56
להביטול והקבלה של יוסף - גם ובעיקר התוקף 57
של יהודה (מצד מעלתו על יוסף), ומה שהוא זקוק 58

משא"כ התוקף ד"ויגש אליו יהודה" התבטא 1
בכך שהוא ניגש ליוסף בלי קבלת רשות תחלה 2
(כנ"ל), ופעל עליו (ש"ולא יכול יוסף להתאפק 3
גו" 16), שזה מראה על התוקף שאינו מתחשב עם 4
הנהגת המדינה ומנהגו של עולם כו' 59. זאת אומרת 5
- חיבור של שני הפכים ("כרצון איש ואיש"). 6

יחד עם זה שיהודה ידע שהוא זקוק ליוסף (כדי 7
לשחרר את בנימין), ועד שאמר לו "כמוך כפרעה" 8
[שלכן יש בכוחו (של יוסף) למלא את בקשת 9
יהודה. וגם - שבה שלל יהודה שיוסף ישלח אותו 10
לפרעה עם הטענה "הכסא אגדל ממך"], הרי הוא 11
התנהג עם כל ה"ברייטקייט" (הרחבות והתוקף) 12
(כאילו אינו זקוק ליוסף) "ויגש אליו יהודה" עם 13
תוקף וכו'! 14

ולכן דוקא אחרי "ויגש אליו יהודה" קיבלו את 15
הכח - בסיועו של יוסף - שיהי "וישב ישראל 16
בארץ מצרים בארץ גושן", "במיטב הארץ". 17
שאע"פ שנמצאים בארץ מצרים, מלשון מיצרים 18
וגבולים 60, תחת מלכותו של פרעה, הרי נעשה שם 19
"וישב ישראל", באופן של ישיבה אמיתית, ויתירה 20
מזו - "ויאחזו בה", הם מקבלים שם אחוזה 21
(ובאופן של אחיזה 62), שזה מורה על (אחיזה 22
ב)תוקף באופן שהם נעשים שם בעה"ב, ועד 23
ש"ויפרו וירבו מאד", באופן שלמעלה ממדידה 24
והגבלה. 25

וזה מביא אח"כ מיד ל"ויחי יעקב בארץ מצרים 26
שבע עשרה שנה" 63, שבמצרים יש לו חיים 27
טובים 64 (שבע עשרה בגימטריא טוב 65) וחיים 28
אמיתיים ברוחניות ובגשמיות. 29

(66) ראה לעיל הערה 29.

(67) יחזקאל לו, כג - סיום הפטורת פרשתנו.

(68) ה' מלכים ספ"א.

(69) צפני" ג, ט.

(70) תו"א פרשתנו מד, א"ב. תו"ח שם צג, א ואילך. דרושים
שבהערה הבאה.

(71) כדאי' בזהר ריש פרשתנו (רה, ב) דזהר"ע "ויגש אליו
יהודה". וראה ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט (ע' יג ואילך).
ד"ה ויגש תרס"ו (המשך תרס"ו ע' קיט ואילך), תרס"ח (שם ע'
תפו ואילך), תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תשצד ואילך).
ועוד. וראה גם ד"ה הנ"ל תשל"ו (סה"מ מלוקט ח"ד ע' קיז
ואילך), תשכ"ה (שם ח"ה ע' קכח ואילך).

(72) ברכות ד, ב. שם ט, ב.

(73) ויחי מת, טז.

(74) ראה אוה"ת ויחי שנו, ב. תשא ע' א'תעז"ח. שלח ע'

תריד.

קנה" (פרשתנו מז, כב), ודוקא ע"י יהודה נעשה הכח לברר גם
"אדמת הכהנים", עי"ש.

(59) ובפרטיות י"ל, שאצל יהודה היתה המעלה גם לגבי
מרדכי, כי אחשוורוש מינה את מרדכי להיות יועצו ואח"כ משנה
למלך, משא"כ "ויגש אליו יהודה" ה' בתקופ ובכח עצמו (בלי
רשות מיוסף). ובפרט זה הרי מרדכי הוא בדומה ליוסף - שנתמנה
ע"י פרעה להיות משנה למלך.

(60) ראה תו"א וארא נז, ב ואילך. בשלח סד, א"ב. יתרו עא,
ג ואילך. ובכ"מ.

(61) כפרש"י עה"פ.

(62) כפי' מדרש תרשא פי"ז. וכ"ה בכמה דפוסי רש"י. וראה
בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 405 ואילך.

(63) ר"פ ויחי.

(64) ראה בעה"ט שם. ועוד.

(65) ל"ת וספר הליקוטים להאריז"ל ר"פ ויחי.

40 [כי למרות תוקף העבודה של בני בגלות, ואפילו כפי שהם נמצאים בגלות במצב של גאולה רוחנית, הרי עדיין אין זו השלימות של הגאולה בפשטות, בגלוי ממש בעוה"ז הגשמי; ישנם עדיין כל ההגבלות דגלות, "בנים שגלו מעל שולחן אביהם"⁷⁶; כולל - זה שבנ"י הינם בתקופה זו כ"עגונה" ר"ל, שבעלה (הקב"ה) הלך למדינת הים⁷⁷ לאחר האירוסין⁷⁸ (ביצי"מ⁷⁹), ועד שיהיו הנישואין⁷⁸ בגאולה האמיתית והשלימה⁸⁰].

49 היום צריך רק לפתוח את העיניים, ואז יראו איך שכל העולם תובע שכל יהודי כבר יהי' בהמעמד ומצב דגאולה האמיתית והשלימה.

52 ויש לומר, שזה גופא הוא הטעם לכך שרואים כיום איך שיהודים יכולים לעמוד בעניני יהדות עם כל התוקף והבעה"ב'תיות גם על אוה"ע - ואין הדבר תלוי אלא ברצונם - דכיון שעומדים מיד לפני הגאולה, שבה יתגלה בפועל כיצד "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", "וידעו הגוים כי אני ה'" - לכן זה משתקף בפועל במצב של דורנו, כהכנה המוליכה ישירות לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

61 ולהוסיף, שזה מרומז גם ב"ויגש אליו יהודה", שיחד עם הסיוע של תוקף העבודה של יוסף שבדורנו - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יש גם את ה"ויגש אליו יהודה", משיח שיבוא בקרוב ממש, "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", שבא בסיוע ונתנית כח מיוסף (שבדורנו), "כמוך כפרעה", (פרעה דקדושה) ד"אתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין"⁸¹.

(76) ברכות ג, סע"א.

(77) תענית כ, א. א. סנהדרין קד, סע"א. איכ"ר עה"פ (איכה א, א) היתה כאלמנה. זח"ב קכב, א. וראה סידור (עם דא"ח) נח, ב ואילך. אוה"ת נ"ך (כרך ב') ע' א'מו ואילך.

(78) שמו"ר ספ"ט.

(79) והרי מזכירין יצי"מ בכל יום - ביום ובלילה (ברכות יב, ב במשנה. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז או"ח סס"ז ס"א).

(80) והרי ידוע גודל ההשתדלות של רבני ישראל בהיתר עגונות, אשר בשביל זה מחפשים כל היתר האפשרי, ומקילים בזה וכו', ובלשון הש"ס (גיטין ג, ריש ע"א. וש"נ) "משום עיגונא אקילו בה רבנן". ומה מובן במכש"כ וק"ו בנוגע להעיון ר"ל דכל בני שבזמן הגלות.

(81) זח"א רי, א.

1 אליו הרי זה רק כדי לגלות את תקפו בשלימות, 2 כפי שיהי' לע"ל.

3 יב. ע"פ הנ"ל יובן ג"כ הלימוד וההוראה 4 מ"ויגש אליו יהודה" בנוגע לדורנו ותקופתנו, 5 בעמדנו מיד לפני הגאולה האמיתית והשלימה:

6 למרות התוקף של יהודה בזמנו ומרדכי בזמנו 7 ושל צדיקים ויהודים בכל הדורות - היו בכל 8 הדורות הגבלות מבחוח, מצד אוה"ע וגזירותיהם 9 על ישראל ר"ל היל"ת, שלא תמיד איפשרו להם 10 להתנהג עם כל התוקף והבעה"ב'תיות.

11 משא"כ בדורנו זה ובזמננו זה, רואים בפועל 12 שלא קיימים הבלבולים שבעבר, ואוה"ע מאפשרים 13 ליהודים להתנהג כרצונם.

14 ולכן אין הדבר תלוי אלא ברצונם של בני 15 ישראל, שיהי' "ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד", כפי 16 שנהוג בפועל בכו"כ מקומות, עם כל התוקף 17 וה"ברייתקייט" (רחבות);

18 הן במדינה זו (ארצות הברית), מלכות של חסד, 19 המאפשרת ליהודים להתנהג כפי החלטתם ברצונם, 20 ועד"ז בכו"כ מדינות בעולם. ובשנים האחרונות 21 רואים כיצד גם במדינות שהיו קודם כמה הגבלות 22 כו', נפלו ונתבטלו הגבלות אלו, וכמדובר כמ"פ.

23 ואדרבה:

24 לא זו בלבד שהיהודים חופשיים להתנהג 25 כרצונם, אלא יתירה מזו - הממשלות של אוה"ע 26 מסייעות בזה!

27 ונוסף לזה שבנ"י יכולים להתנהג בדרך 28 התומ"צ בד' אמות הפרטיות שלהם - רואים גם 29 בפועל, שבשנים האחרונות נעשה יותר ויותר קל 30 לפעול את ה"ויאחזו בה" בכל מקום ומקום בכל 31 קצוי תבל; מכיון שהעולם - לא רק יהודים אלא 32 אף אוה"ע - הוא כלי לקבל ענינים של יהדות תורה 33 ומצוות, ובנוגע לאוה"ע - ז' מצוות בני נח⁷⁵.

34 ועד - כפי שדובר ועוררו כמה פעמים לאחרונה 35 - שע"פ הודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, 36 כבר סיימו את כל ההכנות לגאולה, וכעת צריכים 37 רק להמשיך את הגאולה בפועל בגשמיות 38 וחומריות העולם (חומריות שנעשית מגשמיות), 39 בגלוי לעיני בשר.

(75) כפס"ד הרמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

ספרי (וכתבי) קודש חדשים בדברי תורה, בהוספה
על הספרים שיש לו מקודם ב"בית מלא ספרים" 86
שלו.

וכיום ה"ז דבר קל לביצוע, מכיון שבכל שבוע
נדפסים ענינים חדשים בתורה, הן כאלו הנדפסים
מחדש, ועוד ועיקר - חדשים, במילא ה"ז דבר קל
לקנות את הספרים, וכן להוסיף עוד ועוד בקבלת
ובקניית ספרים

[כפי שידועה ההסברה מנשיא דורנו בזה שספר
צריך לעלות כסף (ועד שהוא הורה להדפיס את
המחיר ע"ג כמה קונטרסים, ובטעם הדבר הוא
הסביר⁸⁷), משום שבעולם, מלשון העלם והסתרה⁸⁸,
הרי דבר חשוב עולה כסף, ויסודו במאחז"ל⁸⁹ -
"אסיא דמגן במגן, מגן שוה" (= רופא המרפא
בחינם, הריפוי שווה חינם), ועאכו"כ שכן צריך
להיות בנוגע לדברי תורה, שתורה מביאה רפואה
לעולם⁹⁰].

וכל הזריז הרי זה משובח - שיתחילו לקבל את
ההחלטות בזה כבר עתה, ולקיים זאת בהקדם
האפשרי, כולל ע"י עשיית הזמנה מראש (וכן
לשלם) על המינוי לקבלת ספרים חדשים שיוצאים
לאור אח"כ (בלשון הידוע הנדפס בכמה ספרים -
"פרענומערנטן"), ובשעת ההוצאה לאור של
הספר מקבלים אותו המנויים תיכף ומיד.

כמו"כ ראוי ונכון הדבר לנצל את מנהג ישראל,
לתת ספרי קודש הנדפסים כמתנה לאחרים, כולל
ילדים קטנים, לקראת שמחה שלהם או לפני חג
וכיו"ב.

יד. ויהי רצון, שעל ידי זה שכא"א ירחיב את
פעולותיו בקבלת ספרים חדשים - זה יזרז עוד
יותר את קיום היעוד בפועל ד"ויגש אליו יהודה"
בפדיון שבויים של בנימין - שכל הספרים והכתבים
של רבותינו נשיאנו חוזרים למקומם האמיתי,
"בית רבינו שבבבל"⁹¹, "770" בגימטריא

1 מכך מובן גם הלימוד מזה לדורנו:

2 עי"ז שמתנהגים באופן ד"ויגש אליו יהודה",
3 שמראים בעניני יהדות את התוקף והבעה ב"תיות
4 בהיותו יהודי, ש"בשביל ישראל" נברא העולם⁸²,
5 ה"ז גופא מביא את ה"ודוד עבדי נשיא להם
6 לעולם".

7 יג. הענין ד"ויגש אליו יהודה" (התוקף
8 והבעה ב"תיות של בני" על העולם) בדורנו זה
9 מודגש גם ביום ה' טבת (שהי' ביום החמישי,
10 "קמי שבתא"⁸³, ושבת זו, ז' טבת, היא בתוך הג'
11 ימים מה' טבת):

12 יום זה קשור לשחרור ו"פדיון שבויים" של
13 הספרים והכתבים של רבותינו נשיאנו, באופן
14 שהי' לכך ההסכם המלא והסיוע (משפט)
15 אוה"ע, לענין כל העמים (בבית המשפט הפדרלי).

16 אך ישנם עדיין ספרים⁸⁴ וכתבי יד של כ"ק
17 מו"ח אדמו"ר ושל אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע
18 הנמצאים בשבי' במדינה ההיא ועדיין לא הוחזרו
19 למקומם, אע"פ שגם בנוגע אליהם כבר היתה
20 פקודת המלכות, גם של אוה"ע, שישחררו אותם.

21 ומקשרים זאת גם עם העובדה שבימים
22 האחרונים התבטלה עיר הבירה של המדינה ההיא,
23 ועד שהעבירו אותה לעיר אחרת, ע"פ כתיבת
24 וחתמת החוקים ומשפטים של המדינה ההיא
25 (שבכיו"ב דינא⁸⁵ דמלכותא דינא).

26 מה יכול כאו"א לעשות בפועל כדי לזרז את
27 הפדיון וההשבה של הספרים והכתבים?

28 התשובה לכך פשוטה:

29 עי"ז שכל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, יעשה
30 ענין דוגמתו - ע"י שיביא לביתו ולספרייתו וכיו"ב,

(82) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(83) פסחים קו, סע"א.

(84) ספרי קודש, וגם (להבדיל) ספרי חול שמסייעים לספרי
קודש, ועד מסוג דבבחי' "רע מה שתשיב לאפיקורס" (אבות פ"ד
מ"ד) וכיו"ב (ראה גם שיחת ש"פ ויגש תשמ"ח - התוועדיות
תשמ"ח ח"ב ע' 173 ואילך).

(85) ההיפך בתכלית מהמצב בזמן אדה"ז, שנתקיים רצונו
בנצחון מדינת רוס' נגד צרפת (מפני המעלה שע"ז ביר"ש כו'
של בני"), ובדורנו זה החידוש - שגם מדינת צרפת נעשתה מקום
תורה ויר"ש והפצת היהדות והמעניות חוצה (ראה שיחת ש"פ
וישב שנה זו (התוועדיות תשנ"ב ח"א ע' 401 ואילך)), ועתה -
נעשית המהפכה והנפילה של מדינת רוס', בשינוי עיר הבירה
וכו'.

(86) לשון חז"ל - תנחומא קרח ב.

(87) ראה גם שיחת יו"ד שבט תשי"ב (תורת מנחם -
התוועדיות ח"ד ע' 304). ש"פ תבוא תשמ"ה (התוועדיות
תשמ"ה ח"ה ע' 2958).

(88) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(89) ב"ק פה, סע"א.

(90) ראה עירובין נד, א. ועוד.

(91) מגילה כט, א. וראה קונטרס בענין מקדש מעט זה בית
רבינו שבבבל (התוועדיות תשנ"ב ח"א ע' 416 ואילך).

7 "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו" 94,
8 ו"כספם וזהבם אתם" 95, כולל כל הספרים
9 והכתבים שלהם, לארצנו הקדושה, לירושלים עיר
10 הקודש, להר הקודש, לביהמ"ק השלישי, לקדש
11 הקדשים, שבו נמצאת אבן השתי' בלי שינוי מזמן
12 בריאת העולם 96,
13 וכל זה תיכף ומיד ממש.

(94 בא יו"ד, ט.
(95 ישע' ס, ט.
(96 ראה יומא נד, ב.

1 "פרצת" 92, ושם יצטרפו לכל הספרים והכתבים של
2 רבותינו נשיאינו.
3 ותיכף ומיד ממש יביא פדיון שבויים זה עמו
4 את הפדיון שבויים של כל הניצוצי קדושה
5 בעולם 93.
6 ותיכף ומיד ממש ממש, הולכים כל היהודים,

(92 ראה שיחת ש"פ וישלח שנה זו ס"ב (שם ע' 365). ש"פ
ישוב ס"ח (שם ע' 406).
(93 ראה שיחת ה' טבת שנה זו ס"ב (לעיל ע' 62).

המשך ביאור למס' נדה ליום חמישי עמ' ב

37 מהטובל יום, שאין טבול יום שהוא שני מטמא חולין, וגם חכמים
38 לא גזרו בהם טומאה. חוץ ממשקת הַב – מעינות הוב שהם זובו
39 ורוקו ומי רגליו שֶהוּא אֵב הַטּוֹמֵאָה מדאורייתא.
40 שנינו במשנה: בֵּית שְׁמַאי אומרים, צריכה טבילה באחרונה, ובית
41 הלל אומרים, אינה צריכה טבילה באחרונה. מבררת הגמרא: מֵאֵי
42 בִּינְיָהוּ – במה מחלוקתם. מבארת הגמרא: אִמֶּר רַב קִמְיָא,
43 ביולדת שהיא טבול יום אִרְוֶה אִיכָא בִּינְיָהוּ, שבית שמאי החמירו
44 בה יותר משאר טבול יום, משום הסח הדעת שבאריכות הזמן מאז
45 שטבלה. ובית הלל לא חששו לכך והרי היא ככל טבול יום המותר
46 בתרומה בהערב שמשו ללא טבילה נוספת.

משנה

47 אשה המתחלת לראות דם, הרי היא נדה שבעת ימים. בין שראתה
48 דם פעם אחת ובין שראתה כל שבעת הימים וביום השביעי לפנות
49 ערב פסקה מלראות, מן התורה טובלת היא בליל שמיני והיא
50 טהורה, שנאמר (ויקרא טו יט) 'שְׁבַעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּה'. ולאחר
51 ימי נדתה מתחילים אחד עשר ימי זיבה, ועליהם נאמר (שם כה)
52 'וְאִשָּׁה כִּי יִזְבּ זֶבֶד זָבָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת נִדְתָּהּ וְגו' טְמֵאָה הִוא,
53 ש'בלא עת נדתה' היינו אחד עשר ימים אלו, ונקראים 'אחד עשר
54 יום שבין נדה לנדה', שאם ראתה בהם דם הרי היא זבה. ודינה
55 הוא, שאם ראתה יום אחד או יומיים נעשית זבה קטנה, וצריכה
56 לשמור יום אחד נקי כנגדם, שאם לא תראה בו טובלת בטופו
57 וחוזרת לטהרתה. ראתה שלשה ימים רצופים נעשית זבה גדולה,
58 וצריכה לספור שבעה ימים נקיים וטובלת ביום השביעי ומביאה
59 קרבן ביום השמיני. לאחר אחד עשר ימי הזיבה, כשתראה דם, הרי
60 היא שוב נדה שבעה ימים, ואחריהם מתחילים שוב אחד עשר ימי
61 הזיבה וכן לעולם.
62 במשנתנו נחלקו בית שמאי ובית הלל בשראתה ביום האחד עשר,
63 האם גם בזה דינה ששומרת יום כנגד יום: הַרְוָאָה דם ביום האֶחָד
64 עֶשְׂרִי מְסִיּוֹם יְמֵי זִבְתָּהּ, שהינו האחרון שבימי זיבה, שאף אם תראה
65 למחרתו לא יצטרף לחשבו כיום שני לזיבה, וְנִכְבְּלָה לְעֶרֶב בְּלֹא
66 ששמרה יום כנגד יום וּמִשְׁמֶשֶׁתָּהּ, בֵּית שְׁמַאי אומרים, היא ובועלה
67 מְטֵמְאִין מִשְׁכָּב וּמִשְׁכָּב ששכבו וישבו עליהם אף בלא שנגעו בהם,
68 והם יטמאו אוכלים ומשקים. ובשוגג חִיבִין קִרְבָּן, ככל שומרת
69 יום שנבעלה. מפני שסוברים שאף ראיית יום האחד עשר צריכה
70 שימור ביום שלאחריו, אף שאין הוא מצטרף לעשותה זבה גדולה
71 אפילו כשתראה בו שהרי הוא כבר בימי נדתה.

1 שעליו תורמים, ואז קורא לה שם חלה.
2 וכן אם נפל מרוקת ופדס קהה ושרמה בימים אלו טהור על כפר
3 של תרומה, מודים הם שהוא טהור, שהמשקים היוצאים מטבול
4 יום טהורים.
5 מביאה המשנה שנחלקו באופן טהרתה: בֵּית שְׁמַאי אומרים, אף
6 שטבלה בסוף ימי טומאתה, עדיין צריכה טבילה בַּאֲחֶרונה – לסוף
7 שמונים יום ללידת נקבה וארבעים לזכר, בלילה שאחר יום
8 השמונים או הארבעים, להתירה בתרומה, משום שהסיחה דעתה
9 מאכילתה מחמת שעבר זמן רב מטבילתה הראשונה. ובית הלל
10 אומרים, אינה צריכה טבילה בַּאֲחֶרונה, שאין היסח הדעת פוסלה
11 מתרומה.

גמרא

12 מבארת הגמרא הטעמים בדיני המשנה: מה ששנינו שמוותרת
13 לאכול מעשר שני, הטעם, דְּאִמֶּר מַר, שטבול יום מיד שטביל וְעָלָה
14 מטבילתה, אִכְלָה בְּמַעֲשֶׂר שְׁנִי, ואין צריך להמתין להערב שמש
15 אלא לאכילת תרומה.
16 ומה ששנינו וְקִוְּצָהּ לָהּ חֵלָה בלא קריאת שם, הטעם שלפני קריאת
17 שם נוגעת בעיסה, משום שהחלין המבילין – האסורים באיסור טבל
18 מפני שהיב להפריש חלה מהם, לֹא חֵלָה דָּמוּ – אינם כחלה
19 שהשני מטמאה כתרומה אלא הרי הם ככל חולין, ולכן אינה
20 מטמאתם בנגיעתה, שהיא כטבול יום שדינו כשני שאינו מטמא
21 חולין.
22 ומה ששנינו וּמִקְרָת – ומקרתה לשאר העיסה, הטעם, דְּאִמֶּר מַר
23 (חלה פ"א מ"ט) מִצְוָה לְתָרוֹם – להפריש חלה מן המוקף –
24 כשהטבל שבעיסה וחלתה, סמוכים זה לזה בשעת ההפרשה.
25 ומה ששנינו וְקִוְּצָהּ לָהּ שֵׁם – לאחר שהפרישה. מבארת הגמרא,
26 שקריאת השם צריכה שתהיה על העיסה המופרשת כשהיא
27 [מִאֲבָרָא] – מחוץ לכלי שבו שאר העיסה.
28 מבארת הגמרא החידוש שבדבר: סִלְקָא דְּעֵתָהּ אִמְיָא שְׁנוֹנָה דְּלָמָּא
29 אֵתִי לְמַנְעָה בָּהּ (מאבראי) – שמא תבוא ליגע בחלה אחר קריאת
30 השם והטמאה, קָא מְשַׁמְעֵי לָן שאין לחוש לכך.
31 ומה ששנינו וְאֵם נָפַל מְרוּקָה על כפר תרומה שהוא טהור, מבארת
32 הגמרא, דְּתָנִן (טבול יום פ"ב מ"א), מִשְׁקָה טָבֹול יוֹם – משקין
33 היוצאים מגופו כגון רוקו ודמעת עינו (מִשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ), דינם
34 כְּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִים בָּהֶם – שהטבול יום נגע בהם, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ – בין
35 משקים היוצאים ממנו ובין משקים שנוגע בהם, אֵינָן מְטֵמְאִין

לקוטי-שיחות פרשת ויגש כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

למושל על כל ארץ מצרים, וסיים את דבריו במילים
 "מהרו ועלו אל אבי..." והביאו אותו לארץ מצרים.⁸

אם כן, מוכרחים לומר שיוסף ידע בוודאות שאביו
 חי ובמילים "העוד אבי חי" מסתתרת כוונה אחרת.

ב.

דברי האברבנאל: "כדי להכנס עמהם בדברים"
- והקושי בזה

האברבנאל אומר⁹ שיוסף לא שאל שאלה זו כדי
 לוודא שיעקב חי, אלא "כדי להכנס עמהם בדברים":
 יוסף ידע שאחיו יתביישו כאשר יאמר להם "אני
 יוסף", ולכן חיפש דרך לשוחח עמם גם על דברים
 אחרים, והדבר הראשון היה בקשר לאביו, תוך שהיה
 בדעתו לשאול אותם גם על בני המשפחה האחרים,
 אלא שלא הגיע לכך מפני "ולא יכלו אחיו לענות אותו
 כי נבהלו מפניו".³

על פי זה יכולים היינו לומר שרש"י סבור אכן
 שזהו פשט הפסוק, ולכן אין הוא כותב זאת בפירושו,
 שהרי כבר הסביר קודם לכן ענין זה: על הפסוק¹⁰
 "ויאמר לו איכה" אומר רש"י: "איכה, יודע היה היכן
 הוא אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל
 להשיב..." ובדומה לכך הוא מסביר על הפסוק¹¹ "אי
 הבל אחיך" – "להכנס עמו בדברי נחת..." וכאן
 מסתמך רש"י על פירושו לפסוקים ההם.

אבל פירוש זה איננו מובן כל כך בעניננו, כי לאחר
 דבריו המפורטים של יהודה אודות השפעתה של
 הישארות בנימין במצרים על יעקב, לא היה יוסף צריך
 לשאול "העוד אבי חי" כדי להכנס עמו בדברים, אלא
 צריך היה לשאול אותם מיד על משפחותיהם וכו'.

א.

**השאלה המתעוררת על פשט הפסוק "העוד אבי
 חי"**

1 כבר דובר מספר פעמים על כך שרש"י מתייחס
 2 בפירושו על התורה לכל שאלה וקושיא היכולה
 3 להתעורר בלימוד פשוטו של מקרא¹, ובמקומות שבהם
 4 אין רש"י מתייחס לקושי על הפסוק, מהווה הדבר
 5 הוכחה לכך שהוא כבר התייחס לכך בפירושו במקום
 6 קודם בתורה, או שלאמיתו של דבר, אין זו קושיא
 7 בדרך הפשט.

8 לפי זה יש להבין בפרשתנו: בסיפור² על התוודעות
 9 יוסף לאחיו, כאשר מספרים הפסוקים שיוסף אמר
 10 לאחיו "אני יוסף העוד אבי חי"³ – מתעוררת מיד
 11 שאלה, שהוזכרה, אמנם, על-ידי חלק ממפרשי התורה
 12 (ורש"י אינו מתייחס אליה) והיא:

13 תוכנה של הפרשה עד עתה הוא דברי יהודה ליוסף
 14 על סירובו של יעקב לשלוח את בנימין למצרים (מפני
 15 החשש של "ועזב את אביו ומת"⁴) ועל חששו של
 16 יהודה, שאם ישאיר יוסף את בנימין אצלו, לא יוכל
 17 יעקב לעמוד בכך "והיה כראותו כי אין הנער ומת"⁵.
 18 יוסף קלט היטב את כל הדברים הללו והם נגעו ללבו
 19 עד כדי כך ש"ולא יכול יוסף להתאפק וגו'".² אם כך,
 20 כיצד יתכן שלאחר כל זאת הוא ישאל עדיין "העוד
 21 אבי חי"?

22 גם צריך להבין: איננו מוצאים, שיוסף חיכה
 23 לתשובת⁶ אחיו על שאלתו "העוד אבי חי". מיד לאחר
 24 שראה ש"ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו
 25 מפניו"³, המשיך לדבר אליהם – "ויאמר⁷... גשו נא
 26 אלי... ויאמר אני יוסף וגו'", וסיפר להם כיצד נתמנה

(7) שם, ד ואילך.

(8) ולכן דוחק לפרש (כפי הרלב"ג, כלי יקר עה"פ. ועד"ז בפני דוד
 להחיד"א) שחשש יוסף שאמרו זה רק כדי להשיג המבוקש, החזרת
 בנימין (ע"ד מ"ש רש"י לעיל (מד, כ): ואחיו מת, מפני היראה הי' מוציא
 דבר שקר כו' – והרי יוסף ידע שזה שקר). ועיקרו: הרי כבר שאל אותם
 "השלום אביכם גו' העודנו חי" וענו לו "שלום גו' עודנו חו'" (מקץ מג,
 כזכח), ואז לא הי' להם שום טעם לשקר.

(9) ועד"ז הוא בטור הארוך כאן (בתי' הג').

(10) בראשית ג, ט.

(11) שם ד, ט.

(1) כי במקומות שאין (לרש"י) ביאור ע"ד הפשט – אף שישנו ביאור
 ע"ד הדרש – כותב "לא ידעתי" וכיו"ב (נסמן בלוק"ש ח"ה ע' 1 הערה
 2 ובשוה"ג שם).

(2) מה, א ואילך.

(3) שם, ג.

(4) מד, כב.

(5) שם, לא.

(6) ואין לומר שענו אלא שלא פירש הכתוב מענתם (ע"ד שלא פירש
 הכתוב במקומו שאלת יוסף "העוד אביכם חי היש לכם אח" (מקץ מג,
 ז) "היש לכם אב או אח" (פרשתנו מד, יט)) – כי מפורש "ולא יכלו אחיו
 לענות".

ג.

סברא אחרת: "העוד אבי חי" – תמיהה ולא שאלה

1 אפשר לענות על השאלות הנ"ל באופן אחר ולומר
2 שהמילים "העוד אבי חי" (בתוספת ה'ה"א) אינן
3 שאלה (האם "אבי חי") אלא תמיהה, כמו שמפרש
4 רש"י מספר פעמים: על הפסוק "השומר אחי אנכי"¹¹
5 אומר רש"י: "לשון תימה הוא", וכן במקומות
6 נוספים¹². וכך גם בעניננו, שיוסף תמה והתפלא על כך
7 ש"עוד אבי חי".

8 ההבדל בין הדוגמא שהובאה לבין פסוקנו כאן הוא
9 רק שבדוגמא הנ"ל (וכך ברוב המקומות הדומים)
10 מבטלת התמיהה את האפשרות המובעת על-ידי: קין
11 סבר שהוא איננו "שומר אחי". אך לא כן במקרה זה,
12 שזוהי תמיהה קיימת: יוסף יודע שיעקב חי עדיין, אלא
13 שמתעוררת אצלו תמיהה על כך, וכך כבר פירש רש"י
14 קודם לכן על הפסוק¹³ "הלבן מאה שנה יולד" – "יש
15 תמיהות שהן קיימות"

16 השאלות המתעוררות על סברא זו¹⁴.

17 (א) יעקב היה בעת ההיא בן "שלשים ומאת
18 שנה"¹⁵, הרבה פחות משנות אברהם ויצחק¹⁶. אם כך,
19 מהו הפלא "העוד אבי חי"?

20 (ב) ועיקר: מהו הקשר בין שאלה זו לבין דבריו
21 "אני יוסף"?

22 (ג) לשם מה מספר יוסף על תמיהתו לאחיו, ועוד מיד,
23 באותו רגע שהוא מתוודע אליהם – "אני יוסף העוד אבי
24 חי"?

25 (אילו היתה זו שאלה, ניתן היה לומר שאדרבה,
26 בעיקר היה חשוב לו לדעת אם אביו חי ולכן שאל
27 אותם מיד "העוד אבי חי", אבל אם הוא ידע שיעקב
28 עדיין חי ו"העוד אבי חי" הוא רק ביטוי לתמיהה, כפי
29 שהוסבר לעיל, קשה להבין מה היתה הנחיצות לגלות

יוסף").

ד.

אין אדם מקבל תנחומין על החי

והביאור בזה, בפשטות:

32 כבר קודם לכן מפרש רש"י על הפסוק¹⁷ "וימאן
33 להתנחם": "אין אדם מקבל תנחומין על החי וסבור
34 שמת, שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב ולא
35 על החי". ולפיכך – "ויתאבל"¹⁸ (יעקב) על בנו ימים
36 רבים".

37 וזוהי כוונת דברי יוסף לאחיו: "אני יוסף (ולכן
38 קיימת התמיהה) העוד אבי חי"¹⁹ – כיוון ש"אני יוסף"
39 – יוסף חי, יוצא שנעשרים ושתיים שנים רצופות הצטער
40 יעקב עליו – ואפילו יותר מכך "ויתאבל", כי אהב
41 אותו יותר "מכל בניו"²⁰ – צער נורא, בלתי רגיל כלל
42 וכלל. ואם כן, הרי זה פלא גדול ביותר כיצד יכול היה
43 יעקב לשאת צער גדול²¹ כל-כך – במשך שנים רבות,
44 ולמרות הכל להשאר בחיים.

45 לפי זה, מובן מדוע צריך היה יוסף לגלות את
46 תמיהתו זו לאחיו. זו היתה הקדמה להדגשתו בהמשך
47 דבריו את הדחיפות²² של הבאת יעקב למצרים.

48 המהירות איננה רק ב"מהרו ועלו אל אבי..."²³ כדי
49 להודיע ליעקב בהקדם האפשרי את הבשורה הטובה
50 שיוסף עדיין חי, ומיד יחדל מצעריו עליו, אלא גם
51 "רדה אלי אל תעמוד"²⁴ "ומהרתם"²⁴ והורדתם את אבי
52 הנה", כיוון שזהו ענין של סכנת נפשות. לאחר צער
53 שכזה, אין די ב"ותחי רוח יעקב"²⁵ על ידי הבשורה
54 "עוד יוסף בני חי", ועדיין יש צורך גם במהירות הענין
55 של "אלכה ואראנו".

ה.

הדגשת יוסף לגבי שליחותו למצרים

לפי האמור לעיל תוסבר גם אריכות הלשון של

(17) וישב לו, לה.

(18) שם, לד.

(19) ראה גם ש"ך עה"ת כאן.

(20) וישב לו, ג.

(21) ראה גם ספורנו, צרור המור, ועוד כאן.

(22) ראה גם עקידה כאן.

(23) מה, ט.

(24) שם, יג.

(25) שם, כז-כח.

(12) רש"י וירא יח, כה. תולדות כז, לו. שם, לח. ויצא כט, טו. ועוד.

(13) לך יז, יז (ראה רא"ם ועוד שם). וצע"ק מה שהוצרך רש"י להביא דוגמאות מנביאים ולא הביא הפסוק דכאן, אלא שבלאה"כ קשה למה לא הביא מש"נ לפני" בראשית ג, יא וכפרש"י שם "בתמי" (ראה מפרשי שם). ואכ"מ.

(14) נוסף על השאלה – בלשון חז"ל (מגילה כח, סע"א) – שאל כר' במה הארכת ימים א"ל קצת בחיי.

(15) פרשתנו מז, ט.

(16) קעה שנה (ח"ש כה, ז) וקפ שנה (וישלח לה, כה). ולהעיר מרש"י

תולדות כז, ב. וראה לקמן ע' 504 הערה 38.

כבר קודם לכן²⁹ ציין רש"י שאבילות יעקב על בנו
 יוסף היתה כנגד כ"ב שנים שבהן לא קיים יעקב מצות
 כיבוד אב ואם, ולכן בידועו שכ"ב השנים של עונש
 יעקב הסתיימו, דרש יוסף מן השבטים "מהרו ועלו אל
 אבי...". כיוון שזמן העונש הסתיים, צריך ומוכרח
 להיות "לא עכבם אפילו כהרף עין"³⁰.
 וכך יובהרו יותר דברי יוסף באומרו "מהרו ועלו
 אל אבי" – ולא "אבינו" – כי, בנוסף לכך שצערו של
 יעקב קשור ליוסף, גם רמז להם יוסף אז שהמהירות
 קשורה בו, ביכולתו של יוסף לקיים מצות כיבוד אב
 ("אבי"), מפני שכבר עברו כ"ב השנים של העונש על
 כך שיעקב לא קיים מצות כיבוד אב שלו.
 ההוראה מכך בעבודת ה':
 ישנם מקרים שבהם צריך להשתמש בכיוון של
 "שמאל דוחה"³¹ – גבורה ועונש. אבל צריך לדעת
 שנדרשת כאן זהירות יתירה שלא להשתמש במידה זו
 יותר מכפי הצורך. מיד כאשר מגיע הרגע שאין
 מוכרחים את הדחיה והגבורה, חייבים, באופן של
 מהירות לפעול בכיוון של חסד וקירוב – "ימין
 מקרבת".

(משיחות ש"פ ויגש תשל"ד)

1 יוסף, שטרם אומרו לשבטים "מהרו ועלו אל אבי..."
 2 חזר שלוש פעמים על אותו דבר: "למחיה שלחני אלוקים
 3 לפניכם", "וישלחני אלוקים לפניכם...", "לא אתם
 4 שלחתם אותי הנה כי האלוקים..."²⁶.
 5 כיון שבכל רגע שיעקב איננו פוגש ואיננו רואה את
 6 יוסף קיים חשש של סכנת נפשות לגביו, נשאלת
 7 השאלה: כיצד מסתפק יוסף בדבריו לשבטים "מהרו
 8 ועלו אל אבי...", שהם ילכו לארץ ישראל ויביאו משם
 9 את יעקב למצרים, והלא היה עליו בעצמו ללכת מיד
 10 במהירות לארץ ישראל ולראות את יעקב, כי מפני
 11 כיבוד אב היה עליו ללכת ליעקב (מתחילה) ובמיוחד
 12 כאשר הענין חייב להתבצע במהירות גדולה, ויעקב
 13 כבר היה זקן²⁷, ובנוסף לכך היה כל הענין מתבצע זמן
 14 רב מוקדם יותר.
 15 ועל שאלה זו ענה יוסף ע"י הקדמתו בהדגשה,
 16 מספר פעמים, שהימצאותו במצרים איננה בבחירתו
 17 וברצונו אלא "שלחני אלוקים" – בשליחותו של הקב"ה
 18 להיות ה"משביר (בר) לכל עם הארץ"²⁸, ולפיכך אין
 19 לו רשות ללכת מכאן.

ו.

כ"ב השנים של עונש יעקב הסתיימו

20 סיבה נוספת לנחיצות של "מהרו ועלו אל אבי..."

(29) וישב שם. רש"י ישן ס"פ תולדות.

(30) ראה רש"י (ממכילתא) בא יב, מא.

(31) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב. הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ז.

(26) שם, ה"ח.

(27) מקץ מג, כז. פרשתנו מד, כ. ועוד.

(28) מקץ מב, ו.

המשך ביאור למס' נדה ליום שלישי עמ' א

15 לא אמרתם שמי שאין לו שוורים יטול חלק גדול יותר ברעייתם,
 16 כוף דינא נמי, מאן דלית ליה עדיף. וכפי שסברתו של אותו יתום
 17 ודאי תמוהה, קמא נמי בברייתא יש לתמוה, ומה היכא דקאמרה
 18 ראיתי, סגי ו-מספיקן לה אי בתשע טבילות אם אמרה שראתה
 19 ביום, אי באחת עשרה טבילות אם אמרה שראתה בין השמשות,
 20 היכא דקאמרה איחי לא ראיתי כלל, וכי תעלה על דעתך דקאמרא
 21 חמש עשרה טבילות. אלא אימא קמי – כך היא כוונת הברייתא,
 22 שאם אמרה ראיתי ואני יודע כמה פעמים ראיתי, ואי בימי נדה
 23 ראיתי או בימי זיבה ראיתי, מטפילין אותה חמש עשרה טבילות.
 24 הגמרא מבארת מה הן טבילות אלה: אתאי קמן בימא, ויהינן לה
 25 שבע לנה – נותנים לה שבע טבילות מחשש נדה, שתטבול בשבעת
 26 הלילות הראשונים כי יש להסתפק בכל יום שמא היום כלו שבעת
 27 ימי נידותה וצריכה לטבול בלילה שלאחרי.

1 בימים הקודמים, מטפילין אותה חמש עשרה טבילות.
 2 רבא תמה על דין זה, ומדמה אותו למעשה שהיה: אמר רבא, האי
 3 דינא דלא דינא דיניי בגלחי – חוק זה שאינו חוק הגון היה לאנשי
 4 גלחי, דאית ליה תורא – מי שיש לו שור, לירעי חד יומא – צריך
 5 לרעות את כל בהמות העיר יום אחד, ודלית ליה תורא, לירעי תרי
 6 יומי. אתרמי להו יומא בר ארמלתא – נודמן להם יתום בן אלמנה,
 7 שלא היו לו שוורים, יחבי ליה תורי – נתנו לו את השוורים וכפודו
 8 לרעותם שני ימים, אול נכסינאו – הלך ושחטם, ואמר להו, דאית
 9 ליה תורא לשקול חד משקא – מי שיש לו שור מהשוורים הללו
 10 יקח עור אחד, דלית ליה תורא לשקול תרי משקי – ומי שאין לו
 11 אף שור מהם, יקח שני עורות. אמרי ליה, מאי האי דקאמרת –
 12 מהו דבר זה שאמרת. אמר להו, כוף דינא בתחלת דינא – הדין
 13 של העסק האחרון שנעשה בשוורים, הרי הוא כדין העסק
 14 הראשון שנעשה בהם, תחלת דינא, לאו מאן דלית ליה עדיף – וכי

בראשית מג, ז - ויאמרו שאול שאול האיש לנו ולמולדתנו לאמר העוד אביכם חי היש לכם אח ונגד לו על פי הדברים האלה הידוע נדע כי יאמר הורידו את אחיכם

עו

ביאור במשנה (כלים פמ"ז מ"א) "אין בין דברי רבי מאיר לדברי רבי יהודה אלא ערבת בעל הבית", ורמז ליהודה שערב ליעקב בעד בנימין וכו', ומבאר כמה וכמה דיוקים בהמשנה

כלי עץ, כלי עור, כלי עצם, כלי זכוכית - פשוטיהן טהורין, ומקבליהן טמאים. נשברו - טהרו. חזר ועשה מהן כלים - מקבלין טמאה מכאן ולהבא.

השדה, והתבה, והמגדל, כורת הקש, וכורת הקנים, ובור ספינה אלכסנדריה, שיש להם שולים, והן מחזיקין ארבעים סאה בלח, שהם כורים ביבש - הרי אלו טהורין. ושאר כל הכלים, בין מקבלין בין אינם מקבלין - טמאין; דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: דרדור עגלה, וקסטות המלכים, וערבת העבדנין, ובור ספינה קטנה, והארון, אף על פי שמקבלין - טמאין, שאינן עשוין לטלטל אלא במה שבתוכן. ושאר כל הכלים, המקבליים - טהורין; ושאינן מקבלין - טמאין.

אין בין דברי רבי מאיר לדברי רבי יהודה אלא ערבת בעל הבית.

כלים פרק ט"ז משנה א'

כלי עץ, כלי עור, כלי עצם, כלי זכוכית, פשוטיהן טהורין: הכלים שאין להם בית קיבול אינם מקבליים טומאה.

ומקבליהן טמאים: והכלים שיש להם בית קיבול מקבליים טומאה, כמו שבארנו (פרק ב, א). נשברו: הכלים.

טהרו: מן הטומאה שקיבלו קודם שנשברו; וכן אם נשברו כשהם טהורים, שבריהם אינם מקבליים טומאה. חזר ועשה מהן: מן השברים. כלים: שלמים.

מקבלין טמאה מכאן ולהבא: אבל אינם חוזרים לטומאתם הישנה, שמשנשברו בטלה טומאתם, וכשחזר ועשה משבריהם כלים, דינם ככלים חדשים שלא נטמאו עדיין.

השדה: מן ארגו.

והתבה, והמגדל: ארון בצורת מגדל.

פֶּנֶת הקש: העשוי מקש.

וּפְנֵת הקנים: העשוי מקנים.

ובור ספינה אלכסנדריה: ספינה גדולה מאלכסנדריה, ולה בור גדול של עץ, שבו מחזיקים מים מתוקים לשתי'.

שיש להם: לכל הכלים הללו שנמנו לעיל.

שולים: למטה, והם יושבים עליהם.

והן מחזיקין ארבעים סאה בלח: במשקים (כ-500 ליטר).

שהם פורים: ששים סאה.

ביבש: בדברים יבשים, כגון תבואה ופירות, שכל כלי מחזיק ביבש יותר מאשר בלח פי אחד וחצי על ידי הגודש.

הרי אלו טהורין: אינם מקבליים טומאה, שנאמר (ויקרא יא, לב): "מכל כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם, במים יובא וטמא עד הערב וטהר", ודרשו: מה שק' מתטלטל מלא וריקן, אף כל שמתטלטל מלא וריקן, יצאו כלים אלו שאינם מתטלטלים מלאים מחמת כובדם.

ושאר כל הכלים, בין מקבלין: ארבעים סאה בלח.

בין אינם מקבלין: אלא פחות מארבעים סאה.

טמאין מקבליים טומאה, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: דְרָדוֹר עגלה: חבית של עץ עגולה, ואף על פי שהיא גדולה, כיון שהיא מחוברת לעגלה, היא מתטלטלת גם מלאה על ידי העגלה.

וקסטות המלכים: כמין ארגו שיש למלכים בכותלי המרכבה שלהם ("תפארת ישראל"; עיין רמב"ם; ברטנורא); ויש מפרשים: כדים גדולים של מלכים (הערוך).

וערבת העבדנין: עריבה גדולה של עץ שמעבדי העורות משתמשים בה לשרות העורות בתוכה. ובור ספינה קטנה: שמחזיקים בו מים מתוקים לשתי'.

והארון, אף על פי שמקבלין: ארבעים סאה בלח. טמאין: מקבליים טומאה.

שאינן עשוין לטלטל אלא במה שבתוכן: שאין דרכם להיטלטל אלא כשהם מלאים (רמב"ם).

ושאר כל הכלים, המקבליים: הכלים הגדולים המחזיקים ארבעים סאה בלח.

טהורין: אינם מקבליים טומאה.

ושאינן מקבלין: שאינם מחזיקים אלא פחות מארבעים סאה.

ילקוט לוי יצחק על התורה

טמאין: מקבלים טומאה.

אין בין דברי רבי מאיר לדברי רבי יהודה אלא ערבת בעל הבית: שרבי מאיר מנה את הכלים המקבלים שהם טהורים, כדי להשיענו, שדווקא אלו טהורים, אבל שאר המקבלים טמאים, ובכללם עריבת בעל הבית, שאף על פי שהיא מחזקת ארבעים סאה בלח, מכל מקום היא מקבלת טומאה, ואילו רבי יהודה מנה את הכלים המקבלים שהם טמאים, להשיענו, שדווקא אלו מקבלים טומאה אף על פי שמחזקים ארבעים סאה בלח, אבל שאר המקבלים טהורים, ומכאן שלדעתו אף עריבת בעל הבית טהורה.

ביאור משניות קהתי

פרק טו² משנה א. השידה התיבה והמגדל... ר"י אומר דרדור עגלה...

והיינו ר"מ קחשיב הטהורין, ו' דברים, שידה, תיבה, מגדל, כוורת הקש, כוורת הקנים, בור ספינה אלכסנדרית. והשאר אעפ"י שמקבלין טמאין. ור"י קחשיב הטמאין, ה' דברים, דרדור, קוסטות, עריבת העבדנין, בור ספינה קטנה, ארון, ושאר כל הכלים אם מקבלין טהורין. והחילוק ביניהן הוא עריבת בעל הבית, שלדעת ר"מ טמאה ולדעת ר"י טהורה. וצריך להבין³:

(2) ראה ביאור כל המשנה בילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת שמיני פרק יא פסוק לב.

(3) מקשה כאן בפנים ב' שאלות, ולקמן מבאר עוד ארבעה דיוקים, ומהם:

א) כל דבר בתורה הוא בדיוק: למה ר"מ קחשיב ו' דברים דוקא, ור"י קחשיב ה' דברים דוקא?

ב) בהשעה דברים דקחשיב רבי מאיר, הנה "השידה והתיבה והמגדל" נקטם בחלוקה אחת, שיש אות ו' המחבר, ואח"כ מתחיל "כוורת הקש וכוורת הקנים" בלי אות ו' המחבר, שמשמע שהוא חלוקה וסוג אחרת, למה לא כתוב עם ו' החיבור "כוורת הקש וכו" כ"כ כמו בהשאר, ובפרט בדברי ר' יהודה הרי כולם נמנו באות ו' המוסיף?

ג) בהמשך לשאלה ב', הנה בהחלוקה השני' של רבי מאיר יש ג"כ חילוק בהלשון, דקנט "כוורת הקש וכוורת הקנים", ואח"כ עוד דבר "ובור ספינה אלכסנדרית", והנה מזה ששניהם נקראים "כוורת" מורה שהם שווים בסוג א', נמצא דבהחלוקה השני' הוא ג"כ נתחלק לשנים: א) "כוורת הקש וכוורת הקנים", ב) "ובור ספינה אלכסנדרית", ומהו השני ענינים?

ונמצא בסך הכל בדברי ר"מ בהמשנה יש ג' חלקים: א) "השידה והתיבה והמגדל", ב) "כוורת הקנים וכוורת הקש", ג) "ובור ספינה אלכסנדרית"?

ד) "ובור ספינה אלכסנדרית" נכתב בור מלא ו', אף שלפעמים כתוב "בר" חסר ו', מה הטעם דכאן מלא? וע"ז מבאר (כפנים).

א) למה רבי מאיר חשיב הטהורין ור' יהודה חשיב הטמאין.

(ועפ"י פשוט י"ל, מפני שלדעת ר"מ טהורין וטמאין שווין המה, בזה ו' דברים ובה ו' דברים, ה' דר"י, ועריבת בעל הבית. ומאחר ששווין המה לכן רוצה לחשוב ולהזכיר הטהורין, מלחשוב הטמאין, כי צריך לדבר בטהרה וע"ד לא יוציא אדם דבר מגונה כו'. ולדעת ר"י הטמאין פחות מהטהורין, כי הטמאין ה' והטהורין ז', לכן חושב הטמאין, כי צריך לשנות⁴ בדרך קצרה).

ב) מהו הענין שבעריבת בעה"ב הוא הפלוגתא ביניהם, שלדעת ר"מ טמאה, ולדעת ר"י טהורה. והענין יובן,

רבי מאיר ששמו הוא מלשון⁵ אור, ובתורתו של רבי מאיר⁶ כתוב כתנות אור באלף, הוא בחי' ז"א הנק' אור. וז"א הוא בחי' חסדים, בחי' אור שם¹⁰ מ"ה, שמחסדים ואור אין משם עדיין יניקה ללעומת זה בחי' עץ¹¹ החיים שכולו טוב.

(4) ראה פסחים ג, א.

(5) שם ג, ב.

(6) ראה לקוטי שיחות חלק כד עמוד 58 הערה 15. רשימת כ"ק אדמו"ר ז"ע חוברות כב. קיז. ראה הערה 7.

(7) בראשית ג, כא. ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות אור וילבישם. (בראשית רבה פרשה כ, ב) בתורתו של רבי מאיר כתוב כתנות אור באלף וכו'. ראה מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות חלק א' עמוד נ ואילך. ש"העור הוא הלבוש שמעלים ומסתיר ומכסה לגמרי עצם האור ורק דרך נקבי העור בוקע ההארה, וע"י עבודת הבידורים "נעשה מן ע' א', ונקרא אור היפך עור, כי האור בחי' גילוי אור אלקי בלי הסתר והעלם כלל, וכמ"ש ולא יכנף עוד מוריך... כי היפך מן ההסתר שנקרא עור לגילוי שנקרא אור". וראה גם רשימות - חוברת יב - סיום הש"ס ריגא תרצ"ג. תורת מנחם התוועדיות ה'תנש"א, חלק א' עמוד 19. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן נ. נא. נב.

(8) ראה ספר המאמרים ה'תרס"ו עמוד תקצז.

(9) ראה הערה 17.

(10) אור שם מ"ה. פירוש: שם מ"ה הוא שם הוי' במילוי אלפ"ן (אות אלף - ראה עץ חיים שער ה' רפ"א. שער יח ספ"א. ועוד) והוא: יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א בגי' 45 - מ"ה, בגי' "אדם".

(11) ראה תניא - אגרת הקדש סימן כו (קמד, א). קונטרס עץ החיים פרק י"א ואילך. ספר המאמרים ה'תרס"ו עמוד קיד. ועוד.

יהודה, ומלכות היא בתי¹⁷ גבורות והעלם, שם ב"ן, שמהגבורות יש יניקה ללעומת זה, והיא בתי עץ הדעת שממנו יש יניקה ללעומת זה.

זהו שר"מ חושב ששה מיני כלים הטעורין הוא לנגד
בחי' ז"א שהוא אות¹⁸ ו', והוא הששה מדות חג"ת
נו"ה, ויסוד.

והיינו¹⁹ שידה תיבה מגדל הם לנגד חג"ת, והם חלוקה אחת²⁰ עיקרי המדות, זהו שנקטם בחלוקה

יהודה, כל הבחי' שבארי' הם הגבורות וכן עולוה ארי' גבורה גי'
רי"ו, וכן גור מלשון (ירמי' ו' כה. תהלים לא, יד) מגור מסביב כי
הם הגבורות שהם המורא, לכן לא נאמר גור אלא ביצחק ולא בשאר
אבות שאמר לו הש"י גור בארץ הזאת, וליעקב נאמר (בראשית לו,
א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו, כי הגבורות הם בנין המלכות שהיא
הארץ, וזהו בארץ מגורי אביו שהוא יצחק שהוא בחי' גבורות. ע"ש.
(17) ראה ספר המאמרים ה'תרס"ו עמוד תקצו, וז"ל: ידוע דבחי'
מלכות הוא בחי' מלכות הוא בחי' שרש ומקור ב"ע שבאצילות,
דז"א הוא מבחי' גופו של אצילות עדיין, אבל בחי' מלכות הוא מקור
דבי"ע כו'. והנה ידוע ההפרש בין אצילות לבי"ע, דאצילות הוא
בבחי' גילוי ההעלם דאז"ס המאציל, שהוא בחי' עו"ע, שההתהוות
היא בבחי' קירוב כו', וידוע דכל עלול הוא דבוק בעילתו, ובשעה
שהוא דבוק מאד בעילתו ומקבל מהעילה, אז הוא מופשט מכל בחי'
עצמותו לגמרי, עד ששוכח לגמרי על עצמותו, ואינו מרגיש עצמותו
בבחי' מציאות לעצמו כלל, וא"כ אינו בגדר התפשטות כלל כו'. וכמו
תלמיד היושב לפני רבו, דבשעה שמקבל השפע ה"ה בטל בתכלית,
דאידיד דטריד למיבלע לא פליט*. שאינו שייך להתפשטות כלל, כי
הוא בבחי' כיווץ והתכללות בעצמותו, והעדר ההתפשטות לגמרי,
עד שלא פליט כלל להשיב לשואלו דבר כו'.

והדוגמא מזה יובן בכל בחי' עו"ע עד רום המעלות, שכאשר העילה מאיר בעלול, והעלול דבוק בעילתו לקבל ממנה, הנה אידיי דטריד למבלע, בדביקות נפלא, לא פליט, שהוא בבחי' העדר ההתפשטות כו'. וכ"ז שייך בבחי' ז"א דאצילות ולמעלה כו', שהן בבחי' עילה ועלול כו'. אבל בחי' המלכות שהיא שרש ומקור דבי"ע, הרי אינה בבחי' עו"ע, והיינו דאופן התהוותה אינו בבחי' קירוב עו"ע כו', ע"ש.

(* ע"פ חולין קח, ב. שם ח, ב. וראה תורה אור נח י, ב. וישב כח, א. הוספות לתורה אור קט, ג. סידור עם דא"ח קי, ב. ועוד.

(18) ראה תניא - אגרת התשובה פרק ד, דאותיות יהו"ה הם רמז להעשר ספירות (וכוחות), י' בחי' חכמה, ה' ראשונה - בינה, ו' - בחי' ז"א - הששה מדות, ה' אחרונה מלכות - דיבור, ע"ש.

19) מרמז דהששה מיני כלים שחושב ר"מ, שהם כנגד הששה מדות, הוא גם מדויק בהלשון המשנה.

20) ראה לקוטי תורה פרשת מסעי צ, ג וז"ל: נודע כי נצח והוד נק' יירכין לבד מגופא ונק' בדי ערבות שאין בהם לא טעם ולא ריח ופי' לבר מגופא היינו כי חג"ת הם עצם המדות ונה"י הם השפעות המדות לזולתו ולכן נק' לבר מגופא.

וְעֹנֵינִי שְׂאִין בָּהֶם טַעַם וְרִיחַ, הֵינִי, כִּי בַחֲגֹ"ת יֵשׁ עֵינַיִן הָאֶרֶץ הַשְּׂכָל וְהַטַּעַם, וְלִפִּי הָאֶרֶץ הַמּוֹחִין וְהַשְּׂכָל כִּךְ הֵם אוֹפְנֵי הַמְדוֹת בַּהֲתַפְעָלוֹת הַלֵּב אִם רַב וְאִם מְעַט, כִּי הָאֶרֶץ הַמּוֹחִין מֵאִירִים בַּחֲגֹ"ת, וְלִכֵּן בַּחֲגֹ"ת יֵשׁ בָּהֶם טַעַם הֵינִי הָאֶרֶץ הַטַּעַם מֵהַשְּׂכָל מִתְלַבֵּשׁ בַּהֲמָדָה. מִשְׁאֵכ״כ בְּנוֹ"ה כִּי נוֹ"ה הֵינִי שְׂאֵחַר שְׁנוֹסְתִּלְקוּ הַשְּׂכָל וְהַטַּעַם שֶׁל הַמְדָה מִ"מ

ורב¹² יהודה, שהשם הראשון¹³ יהודה בן יעקב, הוא בכלל¹⁴ במלכות הנבנית¹⁵ מהגבורות כמ"ש¹⁶ גור ארי'

12) הבא לקמן ראה הביאור בעבודה, הקשר בין "יהודה" לבח" גבורות - קו השמאל בח" הוד, בלקוטי לוי יצחק, הערות לתניא עמוד ח"ו ז"ל: יש ב' בחי' עצים: א' עץ החיים, ב' עץ הדעת טוב ורע. ועץ הדעת מתחיל למטה מהחזה..., ובעבודה הוא בבינונים, שבינונים הם למטה מהחזה ששם הוא עץ הדעת טוב ורע. (והיינו מה שבבינוני הרע הוא בתקפו כתולדתו כו', כי מקומו הוא למטה מהחזה ששם יש עץ הדעת טוב ורע, ועבודת הבינונים הוא במחשבה דבור ומעשה שהוא בח' אחרונה דמל' שקומתה לנגד נה"י למטה מהחזה.) הנה לפעמים ועתים רבים יש להם טמטום הלב שנעשה כאבן ולא יכול לפתוח לבו בשום אופן לעבודה שבלב זו תפלה, תפלה הוא בהוד, כי הרי התפלה מתחלת בהודו לה' כו' ובסוף התפלה מסיימים אך צדיקים יודו לשמך, כי ענין הוד הוא להשתחוות ולהודות לה' כו' כמ"ש באגה"ק פט"ו, והיינו תפלה, ותפלה הוא בחי' יהודה שהוא ע"ש הוד. ועיין בתו"א [תו"א מה, א] בד"ה יהודה אתה ע"ש. וגם לפעמים לא יוכל להלחם עם היצר לקדש עצמו במותר לו כו', המלחמה עם היצר הוא מנצח, כי פירוש נצח הוא לעמוד בנצחון נגד כל מונע מעבודת ה' כמ"ש באגה"ק שם. ומפני שבהוד שהוא סוף קו השמאל הפגם יותר מבנצח שהוא בקו הימין. (וכידוע במה שמהוד נעשה דוה, והודו נהפך עלי למשחית, והאלף הה' שלנגד הוד, הוא כולו חורבן וגלות. משא"כ באלף הד' נצח הוא רק עק"ב שנה), ע"ש. ראה לקמן הערה 28.

13) הרב המחבר מקשר כדרכו התנא "רב יהודה" ל"יהודה" בן יעקב בתורה, עפ"י מאחז"ל "שמא מילתא היא", ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב. זהר חלק א' דף ו, א. חלק ב' קעט, ב. ועוד. (ראה גם לקמן סימן קיט. קמא. קמד).

ראה עוד בהקשר בין "רב יהודה" ל"יהודה", בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס סוף עמוד קסד, דשם "יהודה" הוא אותיות שם "הוי" + אות ד', ופירושו ד' פעמים הוי' במלוי, וד' פעמים הוי' במילואו הם: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן בגי' רל"ב, וכן "רב יהודה" (202 + 30) בגי' רל"ב. ע"ש.

14) יהודה... בכלל מלכות. ראה לקוטי שיחות חלק כא עמוד 247 ובהערות שם. חלק ל סוף עמוד 219 ואילך.

15) ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ו' ופרק ז' וז"ל: והנה שם אלקים הוא שם מדת הגבורה והצמצום ולכן הוא גם כן בגימטריא הטבע לפי שמסתיר האור שלמעלה המהווה ומחיה העולם ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע ושם אלקים זה הוא מגן ונרתק לשם הוי"ה להעלים האור והחיות הנמשך משם הוי"ה ומהוה מאין ליש שלא יתגלה לנבראים ויבטלו במציאות.... הנה סיבת וטעם הצמצום וההסתור הזה שהסתיר והעלים הקדוש ברוך הוא את החיות של העולם כדי שיהי' העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו הנה הוא ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם פ' עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים זורים ורחוקים ממעלת המלך כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם וכן אפילו על שרים לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת מלך ושם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא אדון כל הארץ ונמצא כי מדה זו ושם זה הוא המהוין ומקיימין העולם להיות עולם כמות שהוא עכשיו יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו, ע"ש.

ראה דרך מצותיך כה, ב ואילך.

(16) בראשית מט, ט. וראה לקוטי תורה מהאריז"ל וז"ל: גור ארי'

אחת, שיש ו' המחבר²¹ בתיבה וו' המחבר במגדל, וחלוקה ב' כוורת הקש וכוורת הקנים, ששניהם כוורת הם לנגד נו"ה, וחלוקה ג' בור ספינה אלכסנדריה לנגד יסוד²².

ור' יהודה חושב חמשה כלים המקבלין טומאה, הוא לנגד מלכות הנבנית מהגבורות, והיא אות²³ ה'. ויהודה²⁴ מלשון הודאה, כי איהי²⁵ בהוד, ומהוד יש יניקה ללעומת זה, כי הוא סוף קו²⁶ השמאל, וכתוב²⁷ והודי נהפך עלי למשחית, שנעשה מהוד ספירה

חמשי"ת²⁸, משחי"ת, חושב²⁹ ה' דברים הטמאים. אין בין דברי ר"מ לדברי ר' יהודה אלא עריבת בעל הבית, שלר"מ שחושב הטהורין היא טמאה, ולר"י שחושב הטמאין היא טהורה.

³⁰ בעל הבית הוא³¹ ו' עמודא דאמצעייתא, תפארת³² יעקב, ועיין ברעיא מהימנא³³ פרשת עקב דף רב"ע ע"א, והוא בעל הבית, כי יעקב קראה בית בפסחים³⁴ דף פ"ח.

(28 ראה זוהר חלק ג' דף ער, א. רמג, א. יום אחד תהי' גלות לישראל, דהיינו יומו של הקב"ה שהוא אלף שנים, והיינו אלף החמישי, ד"ש (איכה א, יג) נתנני שוממה כל היום דוה, (דו"ה אותיות הוד, כנגד אלף החמישי, דהוא ספירה החמישית, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד). ע"ש.

תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס ע' רפ"ה וז"ל: גלות נמשך מבחי' הוד, שנעשה מהוד דוה, הוד ספירה החמישית, נעשה מחמיש"ת משחי"ת, כמ"ש (דניאל י, ח) והודי נהפך עלי למשחית. ועיין בעץ חיים שער הירח בדרוש דאטב"ח באותיות קץ ע"ש עכ"ל. וראה עטרת ראש סוף עמוד נ'. ספר המאמרים עת"ר ד"ה נחמוד עמוד רל. ספר הערכים-חב"ד חלק א עמוד 1.

(29 תיבת "משחית" אותיות "חמשי"ת" כנגד ה"חמשה" דברים וד"ל. (30 מבאר הלשון במשנה "עריבת בעל הבית", ומתחיל לבאר ד"בעל הבית" קאי על כללות השש מדות – בחי' ז"א. ו"עריבת בעל הבית" קאי במיוחד על בחי' מלכות כדלקמן.

(31 ו' עמודא דאמצעייתא. פירוש: ראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רמ וז"ל: "כי ו' מדות דז"א נרמזים באות ו' שבשם, הנה בפרט הוא בתפארת אות אמת בזהר* ריש פרשת ויקרא, מפני שהתפארת כולל כל ה' קצוות". ויעקב בחי' "אמת" – "תתן אמת ליעקב". ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ז עמוד קיד ואילך. שיחות קודש ה'תשל"ט שיחות מוצאי שבת ש"פ ראה בביאור זוהר שם. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשח"י עמוד נה. ילקוט לוי יצחק חלק ב סימן נט.

(* מובא לקמן סימן קסו הערה 12. וראה רשימות חוברת קסט – מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן מז הערה 5.

(32 ראה זהר חלק א דף קנו, ב. חלק ג שב, ב. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב ואילך. תורה אור פרשת נח יא, א.

(33 וז"ל: תא חזי, מנהגין טבין ושפירין הוו נהגי מארי דסעודתא דמלכא וכו' (בא וראה, כי מנהגים טובים ויפים היו נוהגים בעלי סעודת המלך, ר"ל כך ה' מנהג החכמים כשישבו בסעודת מצוה, והיתה כוונתם להמשיך שפע למלכות), בעל הבית בוצע, כדי שיבצע בעין יפה (ועל ידי זה ימשיך ברכת ה' על הלחם), ומשלים ברכתא (ומשלים ומסיים את ברכת המוצא), ולבתור בוצע וכו' (ורק אחר כך הוא בוצע), ואורח רוא (ובדרך הסוד, מה שאמרו חז"ל (כי) בעל הבית בוצע, דא עמודא דאמצעייתא (זהו עמוד האמצעי), דאיהו קו האמצעי (שהוא קו אמצעי דז"א, דהיינו התפארת דז"א – שהוא המשפיע חיות לכל המסובים) ע"ש.

(34 ראה פסחים פח, א אברהם קראו הר כמ"ש (בראשית כב, יד) בהר ה' יראה, יצחק קראו שדה כמ"ש ויצא יצחק לשוח בשדה (שם כד, סג), יעקב קראו בית כמ"ש (שם כח, יז) אין זה כי אם בית אלקים. וזהו הרמז "בעל הבית" הוא יעקב – בחי' תפארת – שקראו "בית". ראה עוד ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק שני סימן ח. חלק א סימן פה.

מתנצח לעשות המדה מחמת שכך נשאר ההסכמה אצלו, ע"ש. (21 וכמ"ש "השידה והתיבה והמגדל".

(22 "והוא כמו ועל דרך הג' הדסים חג"ת, ב' ערבות נו"ה, הלולב יסוד, יש לומר:

שידה ותיבה הוא חג"ת, ובמס' מקוואות פ"ו מ"ה השידה והתיבה שבים, כי חו"ג הם למעלה מהחזה ומכוסים באימא הנקראת ים עלמא דאתכסיא. מגדל הוא תפארת שבו שם* הוי' וכתוב גדול הוי', והוא בחי' יעקב בריח התיכון שהוא גדול וגבוה משארי הבריות. ויעקב כשבא ללבן ה' בן ע"ז שנה, (כי בן ס"ג נתברך מיצחק, וי"ד שנה נטמן בבית שם ועבר) מספר מגד"ל,

כוורת הקש וכוורת הקנים נו"ה, כי קש וקנים שהן דברים פשוטים הוא ע"ד בדי ערבות נו"ה שאין בהם לא טעם ולא ריח, בור ב' שהוא לקיבוץ המים הוא יסוד, ע"ד יקו המים אל מקום אחד, הוא יסוד כמ"ש בזה"ק פרשת בראשית דף ל"ג ע"א ע"ש". (תורת לוי יצחק כאן).

(* ראה הביאור ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן י.

(23 כנ"ל הערה 18. תניא – אגרת התשובה פרק ד, דאותיות שם הוי' נחלקים, י"ה הוא בחי' חכמה ובינה, אות ו' הוא ז"א – מדות, ואות ה' אחרונה בחי' מלכות (נוקבא), דיבור, וזהו מספר חמשה המרומז באות "ה", שהם ג"כ רמז להמספר ה' גבורות – ה' מוצאות הפה, ע"ש.

וראה תניא – שער היחוד והאמונה סוף פרק א (עז, ב). סוף פרק ד (עט, ב). אור התורה דרושים לפסח עמוד תשמח וז"ל: ה' אותיות מנצפ"ך הם מפרידים ומחלקים את הקול, כי הקול הוא פשוט כקול בהמה ולהיות הקול מתחלק לה' מוצאות אחת"ע מהגרון בומ"ף כו' הוא ע"י ה"ג מנצפ"ך. עכ"ל. וע"ש ביאור דוהו ג"כ דיש פרק היה, ואח"כ החמש אצבעות המתחלקין וכו'.

וראה גם לקמן סימן פ. ספר המאמרים ה'תרג"ט עמוד קלד ואילך. (24 מרמז דמבחינת "יהודה" יכול להיות יניקה ללעומת זה, א) דיהודה בחי' מלכות כנ"ל, (ב) השם יהודה מלשון הודאה – הוד, וממנו יש יניקה וכו'. ראה הביאור לעיל הערה 12.

(25 ראה סידור עם דא"ח קסה, ג. ועוד.

(26 קו השמאל הוא בינה, גבורה, הוד.

(27 דניאל י, ח. ראה לעיל הערה 12.

ובחי' זי"א דמל' הוא מה שמלכות היא העטרה⁴⁴

(43) פירושו: דיש ב' בחי' ב"מלכות":

(א) כמו שהוא עדיין כלול בבחי' ז"א, וזהו נק' "עטרה דיסוד ז"א" (ראה ביאור הערה 44).

(ב) כמו שהוא בפרצוף בפנ"ע, והוא ע"ד שבחי' "מלכות" המחי' עולמות ב"ע.

(44) העטרה דיסוד ז"א . . . וכמו האתרוג: ראה אור התורה דרושים לשמיני עצרת עמוד ב' קנו וז"ל: כתוב בפרי עץ חיים האתרוג הוא עטרת יסוד כו' ופי' עטרת יסוד הענין כי ביסוד יש ב' פרקין, פרק העליון זהו בחי' התקשרות לקבל ההשפעה ממקורו, ופרק ב' זהו התקשרות להשפיע וזהו הנקרא עטרת יסוד ונקרא ראש צדיק בזה ויצא קס"ב והוא נקרא מלכות שבז"א דהיינו בחי' הגילוי וההשפעה כו', ע"ש.

אור התורה פרשת בהעלותך עמוד שפ' וז"ל: ובפרי עץ חיים שער הלולב רפ"ב וז"ל והנה נודע אצלנו כי ה' אחרונה שבשם הוא סוד מלכות דז"א שהיא העטרה שלו ואינה הנוקבא ממש כי לכן ה' דבוקה בשם ואינה בפ"ע אך הנוק' היא אד' או אלקים עכ"ל, ושם פ"ג בדברי ה"ר יוסף מערכי אתרוג הוא סוד עטרה דיסוד והוא מציאות הרושם שהניחה נקודת המלכות כאשר היתה דבוקה עם היסוד למטה ממנו כו' וכשנפתשה נקודת המלכות ונעשה פרצוף נשאר הרושם עם היסוד כו' וזהו שימני כחותם על לבך כו' עכ"ל.

ואפשר לומר ההפך בין המלכות כשהיא כלולה בז"א, לבחי' מלכות כשנעשית פרצוף בפ"ע שהוא ענין גילוי אחר גילוי, שזהו משארו"ל פ"ג דברכות אם הרהור כדבור דמי או לאו כדבור דמי, דבחי' ההרהור הוא מקור הדבור היינו שמהרהר איך לדבר, משא"כ מחשבה זהו אינו שייך עדיין לדבור כלל, והרהור הנ"ל נק' מחשבה תתאה והו"ע ד' רבתי דאחד במאמר אחד יכול להבראות לכן מצינו שהדבור נקרא בשם מחשבה עיין בגמ' ספ"ג דב"מ גבי על כל דבר פשע ובמשניות שם בתוי"ט, וכן נת' במ"א דפרצוף החיצון דמלכות זהו הדבור ופרצוף פנימי הוא ההרהור ע"ד אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ואח"כ ויאמר לאדם, וא"כ בחי' המלכות כשמשלמת ז"א לע"ס זהו עד"מ ההרהור המלביש להמדות כמו עד"מ כאדם שמהרהר במה שהלב חפץ ומתאוה כו', וזוהו נבנה אח"כ עולם הדבור, וזהו ענין אחד וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כי אחד אח ד' ר"ל אח הוא ט"ס דז"א וד' רבתי בחי' מלכות המשלימתו לע"ס והוא ההרהור כנ"ל, ואח"כ ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שיומשך עולם הדבור כו', ע"ש.

נמצא דיש ג' חלקים:

(א) בחי' היסוד עצמה, שהוא עדיין כלול בהמדות, ואז בחי' מלכות – שהוא בחי' הגילוי של המדה להזולת – אינו נמנה עם המדות, וע"ד אידי דטריד למבלע לא פלט וד"ל.

(ב) בחי' מלכות, כשהוא ספירה ופרצוף בפנ"ע, ונק' ג"כ "מלכות דנוקבא" – בחי' מלכות כפי שיודרת לבי"ע.

(ג) בחי' "עטרת דיסוד", והיינו בחי' מלכות שבכל ספירה, שעדיין* כלול בהספירה, ועומד להיות פרצוף בפנ"ע, ונק' ג"כ "מלכות דדכורא".

ראה בכ"ז לקוטי תורה פרשת מסעי עמוד פט, ב. צ, א. אור התורה שם עמוד א' שסג. ספר המאמרים ה'תרנ"ט עמוד פד. ספר המאמרים תרס"ו עמוד תקצג ואילך. ספר המאמרים עטרת עמוד כד-כה. ועוד. וזהו מה שמבאר כאן.

ד"עריבת בעל הבית", דהוא בחי' "עטרת יסוד דז"א", יש לדון בו

והעריבה³⁵ שלו הוא³⁶ מלכות, ועיין במאורי אור³⁷ מע' בצק כו' בסדק המלכות שהיא עריבה ע"ש.

אמנם עוד דברים בגו, והוא כי עריבה הוא כענין שאמר דוד³⁸ ערוב עבדך לטוב, דוד הבא³⁹ מיהודה הוא בחי' מלכות, וביקש מהקב"ה⁴¹ ז"א שהוא בעל הבית, שיערוב אותו לטוב, הוא ליסוד ז"א הנקרא⁴² טוב, והוא שתהי' מחוברת ליסוד ז"א.

(35) מרמו הקשר ד"עריבת בעל הבית" לבחי' "מלכות" בג' ענינים: (א) מ"ש במאורי אור, דה"בצק" בסדקי העריבה (ראה הערה 37) הוא בחי' יסוד, וה"עריבה" עצמה בחי' "מלכות".

(ב) דוד המלך בחי' "מלכות" – שבא מיהודה, אמר "ערוב עבדך לטוב", ערוב מלשון "עריבה".

(ג) יהודה ערב ("עריבה") ליעקב (בחי' "בעל הבית"), ויהודה בחי' "מלכות".

ומבאר דבחי' "מלכות" המדובר כאן הוא בחי' מלכות שהוא "עטרת דיסוד ז"א" כדלקמן.

(36) פירושו: מבאר ש"עריבת בעל הבית", הבעל הבית הוא בחי' תפארת (שכולל כל המדות) המשפיע ל"מלכות" וע"ד ה"מדות" הנותן ומשפיע חיות למצות מעשיות.

(37) מאורי אור מערכת אות ב' סעיף לא, ע"ש. מרמו שם ד"העריבה" הוא כלי קיבול, והוא ע"ד מלכות המקבל – נוקבא, וה"בצק" בסידיקי העריבה הוא בחי' יסוד, היינו ע"ד יסוד ומלכות – יחוד דכר ונוקבא. (38) תהלים קיט, קכב. "ערוב עבדך לטוב אל יעשקוני זדים".

(39) ראה סוף מגילת רות.

(40) ראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוט חלק א' עמוד שמו ואילך.

(41) ראה דרך מצותיך קיט, ב וז"ל: האור אין סוף שבמלכות הנק' דיבור נק' שכניתי' על שם ששוכן ומתלבש בעולמות התחתונים, והאור א"ס כמו שמלושב בז"א נק' קוב"ה על שם שהוא קדוש ומובדל מהתלבשות זו וכז', ופי' יחוד קוב"ה ושכניתי' היינו גילוי אוא"ס כמו שהוא בז"א שיתגלה בבחי' הדיבור העליון עלמא דאתגליא וכז' ע"ש.

וזהו שדוד בחי' "מלכות" ביקש שיהי' מחובר ליסוד דז"א.

(42) פירושו: טוב, קאי על יסוד כמ"ש אמרו צדיק כי טוב (ישעי' ג, י). ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי נביאים וכתובים עמוד קסו ואילך וז"ל: ידוע שבחי' יסוד שנקרא צדיק עליון נקרא טוב כמ"ש אמרו צדיק כי טוב וכן האור נקרא טוב כמ"ש וירא אלקים את האור כי טוב וגם החסד נקרא טוב כמ"ש כי טוב חסדך אך טוב וחסד כו', וכז' מטעם א' והוא לפי שכל בחי' השפעה וירידת עצמו מגבוה לנמוך נקרא טוב כמו שמטבע הטוב מפני שהוא טוב בעצם יחפץ בטובות לזולתו שיומשך ריבוי טוב לזולתו והיינו ענין טבע הטוב להטיב יותר מכפי המדה, ע"ש.

ראה גם מאמרי אדמו"ר פרשיות התורה חלק ב' עמוד תתפט ובהנסמן לשם. לקוטי שיחות חלק לט, ביאורים על לקוטי לוי יצחק אגרת התשובה עמוד 51 ואילך.

וראה זהר ח"ג פרשת עקב עמוד ערב ע"א, ברכות לראש צדיק (משלי י, ח) עלמא (הברכות נמשך לראש צדיק – שהוא יסוד, שהוא מחיה את העולמות), ע"ש.

דיסוד ז"א, שהעטרה מחוברת ליסוד ז"א, וכמו האתרוג שהוא⁴⁵ מלכות הוא בחי' דמלכות מה שהיא עטרת יסוד ז"א, כמ"ש בפרי עץ חיים⁴⁶ שער הלולב, והיינו המלכות דדכורא, ואז אל יעשקוני זדים, כי מהמלכות יכול להיות יניקה ללעומת זה כי בנינה מהגבורות, וכשהיא מחוברת ליסוד ז"א הנק' טוב אין ממנה יניקה ללעומת זה.

וי"ל⁴⁷ עוד, עריבה הוא בחי' יהודה שהוא ערב⁴⁸ ליעקב שהוא בעל הבית, בעד בנימין. הנה עריבת בעל הבית הוא בחי' יהודה, וי"ל בחי' זו הוא ג"כ עטרת יסוד ז"א, והוא כי בנימין⁴⁹ הוא הרוחא דשביק בגווה דמלכות שנמשך מיסוד ז"א, הנה הרוחא הזה הוא במלכות, דהיינו ברחם דפרצוף הנוקבא, ובחי'⁵⁰ דמלכות שהוא עטרת יסוד דז"א, שהוא בבחי' דכורא, מל' דדכורא, הוא הערב בעדו. ועיין בזה"ק פרשת ויצא⁵¹ דף קנ"ה ע"ב אודה ה' וי

(47) וי"ל עוד: מבאר ומרמז כאן דעריבת בעל הבית הוא מלכות בחי' "עטרת דיסוד דז"א", בכמה פרטים:
(א) הוא דומה לאתרוג כנ"ל.

(ב) עריבה הוא יהודה, שהי' ערב לבנימין, ובנימין הוא (ג"כ) בחי' עטרת דיסוד ז"א.

(ג) מש"כ בזה"ק "בסוד ישרים ועדה", "עדה" בתיבה אחת, מחבר "עד" בחי' יסוד, עם אות "ה" בחי' מלכות – עטרת יסוד ז"א.

(ד) בהנ"ל "עדה" הוא מלשון עדי עדיים "עטרת" (כתרים) רמז ל"עטרת" יסוד.

(48) בראשית מג, ט. "אנכי אעברנו מידי תבשנו". ראה לקוטי שיחות חלק ל עמוד 215 ואילך.

(49) ראה זהר (סבא) משפטים דף צט, ב. לקוטי תורה מהאריז"ל פרשת וירא ד"ה והנה בן לשרה. מובא בילקוט לוי יצחק חלק ב' סימן מו הערה 6. ועיין ספר המאמרים ה'תנ"ט עמוד קלט-קמ.

וראה אור התורה פרשת מקץ עמוד 2206 וז"ל: ידוע דבנימין הוא בחי' צדיק תחתון שהוא בחי' ומדרגת התשוקה שיש בנבראים להתכלל במקורא א"ס ב"ה ואל אישך תשוקתך כו' שתשוקה זו נק' צדיק תחתון, פ' התקשרות המקבל אל המשפיע (כמ"ש במ"א ע"פ ושמתי כדכ"ד).

והנה מבורר בעץ חיים שער ל"ח פ"ח שבחי' בנימין הוא בחי' ההוא רוחא דשדי בגווה בביאה ראשונה כו', והענין כי עיקר הכח ויכולת העלא' מ"ן שהמקבל מעלה מ"ן מבחי' תשוקה נפלאה להתכלל במקורו הוא מצד השפע שכבר נשפע לו מן המשפיע שנשאר תמיד רשימו ממנה בהמקבל, ומצד זה יהי' תשוקתו ליכלל בהמשפיע, כי כל דבר חוזר למקורו ולכן רשימו זו גורמת בו התשוקה כו' ובחי' שפע ורשימו זה זהו הנק' רוחא דשדי בגווה ונק' צדיק תחתון שמקורו מבחי' צדיק עליון שהוא בחי' התקשרות המשפיע להמקבל (כמ"ש במק"מ פרשת ויצא דף קנ"ה ב' הרח"ו דרשר בנימין מבחי' יוסף כו' ע"ש). וזהו שרש נשמת בנימין הצדיק ע"ש.

(50) דהיינו, יהודה הוא בחי' עטרת דיסוד ז"א – המשפיע למלכות, והוא נק' מלכות דדכורא, משא"כ בנימין הוא כפי שבא ההשפעה בפועל להנוקבא בבחי' מלכות דנוקבא. ובחי' מלכות דדכורא – יהודה, הוא ה"ערב" ("עריבה"). לבחי' מלכות דנוקבא בנימין.

(51) וז"ל: הפעם אודה את ה' (בראשית כט, לה, כדי לפרש פסוק) רבי שמעון פתח ואמר (לפרש מש"כ) אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה (תהלים קיא, א, וקשה למה כתוב) בכל לבב, בכל לב מבני לוי (כי רק לב אחד יש לו לאדם), אלא דוד ברא עלאה דשמא קדישא (אלא דוד בסוד עליון על שם הקדוש הוי"ה) קא בעי לוי לאודאה לוי לקדשא בריך הוא (רצה להודות להקב"ה) אודה ה' בכל לבב (שהוא ב' לבבות, שפירושו לפי הפשט) ביצר טוב וביצר רע (השוכנים בב' חללי הלב ששרשם בחסד וגבורה), ואלין תרין

מצד ב' הבחי', וזהו שורש הפלוגתא בין ר"מ ור"י.

מצד א' הוא אינו נמנה עם המדות (ה' ספירות) – בחי' ז"א, כיון שענינו הוא "גילוי" המדות, ואז שייך בחי' טומאה וכו', וזהו דעת ר"מ.

משא"כ לשיטת ר"י הוא "עטרת דיסוד" שנחשב כמו שהוא קשור ומחובר להמדות – בחי' ז"א, ואינו מקבל טומאה. ומביא ע"ז דוגמא לב' הבחי' מה"אתרוג". ראה הערה 45.

(*) ראה עז"ז בתפארת לוי יצחק שמות עמוד כה וז"ל: המלכות בהיות באצילות, יש בה ב' מעלות, מחד גיסא ה"ה קשורה ומיוחדת עם הספירות שלמעלה ממנה, ולאידך גיסא, ה"ה גם שורש ומקור להתהוות העולמות שממנה יומשך לבי"ע, ודוגמתו במלך: תכלית הביטול, "כיון שכרע שוב אינו זוקף" (ברכות לד, רע"ב) – עליו למעלה; ותוקף המלכות שמתבטא במלוכה בפועל, "אשר יוציאם ואשר יביאם" (פנחס כז, יז) – השפעה למטה, ע"ש.

(45) וכמו האתרוג שהוא מלכות: מבאר ומביא הדמיון ד"אתרוג" ל"עריבת בעל הבית" דשניהם בחי' "מלכות" – עטרת דיסוד ז"א, והדמיון הוא בכמה פרטים:

(א) יש ה"ששה" כלים שמפרט ר"מ שהם טהורים, והכלי ה"שביעי" הוא "עריבת בעל הבית".

ועד"ז יש ה"ששה" מינים, הלולב, ב' ערבות, ג' הדסים, ויש המין ה"שביעי" ה"אתרוג".

(ב) הששה מינים דהלולב והאתרוג הוא כנגד הששה מדות – ז"א, והאתרוג הוא "העטרת דיסוד ז"א" (כמ"ש בפרע"ח).

ועד"ז כאן, הששה כלים טהורים כנגד הששה מדות – ז"א, והעריבת בעל הבית כנגד מלכות בחי' העטרת דיסוד ז"א.

(ג) האתרוג דומה לעריבת בעל הבית, דכמו האתרוג יש בו ג' ענינים: מצד א' הוא, (1) אינו נאגד עם הלולב ומיניו, (2) הוא "אוכל" המקבל טומאה, (3) הוא נאחז ביד שמאל – גבורה, ומצד שני מקרבים ומסמכים האתרוג להששה מינים.

עד"ז הוא "עריבת בעל הבית", בחי' מלכות – עטרת דיסוד ז"א, מצד א' הוא אינו חלק מהששה מדות (שיטת רבי מאיר), ומצד שני הוא עטרת דיסוד ומתחבר עם ז"א (שיטת ר"י).

(ד) לשיטת ר"י יש רמז גם ב"הגימטריא" של אתרוג, דמתחבר עם ה' מדות דז"א וכו'.

(46) פרק א.

דאברהם⁵⁷, וסופו יסוד בחי' בקר אור⁵⁸ דיוסף, בזהר⁵⁹ פרשת בלק דף ר"ד. וזהו ששמו מאיר שמאיר אור, והוא כמו התרין בקר דאברהם ודיוסף, ס"ל וקחשיב רק ששה טהורין שהם לנגד הו' מדות דז"א מחסד עד יסוד, וכמו הששה דברים שבלולב האגודים יחד, שהם ג' הדסים, ב' ערבות ולולב א', ואוחזין אותם ביד ימין, בחי' חסדים.

משא"כ עריכת בעל הבית שהוא עטרת היסוד, ע"ד האתרוג, בחי' יהודה שהוא הערב, ס"ל שמקבל טומאה, והרי⁶⁰ האתרוג אינו נאגד עם הלולב, ואוחזין אותו ביד שמאל בחי' גבורות. והאתרוג הוא אוכל שמקבל⁶¹ טומאה, משא"כ הששה דברים שבלולב שאינם אוכל

בכל לבב בסוד ישרים כו' דאינון שית כגוונא דלעילא, ועדה הוא אתר דיהודה ע"ש. דקדק לומר אתר דיהודה, והוא יהודה הוא מלכות, ואתר דיהודה הוא בחי' דמלכות מה שהיא עטרת יסוד ז"א, והוא כי יסוד נקרא עד כמ"ש⁵² ביוסף עד תאות גבעות עולם, ועטרת היסוד הוא עדה, עד⁵³ ה', כי בחי' זו דמלכות מה שהיא עטרת יסוד ז"א היא בחי' ה' אחרונה דשם הוי'.

וי"ל⁵⁴ עדה היא ג"כ מלשון עדיים⁵⁵ עדיים, דהיינו עטרת, והיינו עטרת היסוד, ע"ד כמו האתרוג שהוא עטרת היסוד, והוא השביעי מלמעלה למטה בהו' מינים שבלולב, שהם ג' הדסים חג"ת, ב' ערבות נו"ה, הלולב יסוד, האתרוג עטרת היסוד.

הנה ר"מ שהוא בחי' ז"א, שראשיתו חסד בקר⁵⁶

(57) אברהם בחי' חסד: כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה זהר חלק א' בראשית דף מז, ב. תניא – אגרת הקודש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ.

(58) יוסף... יסוד ז"א, ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לוי לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון ה' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. – ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש."

(59) עמוד א. וז"ל: מה שכתוב (תהלים ה, ד) יהו"ה בקר תשמע קולי בקר אעזר לך ואצפה. שואל תרי בקר אמאי (למה כתוב ב' פעמים מלת "בקר", ומשיב) אלא חד בקר דאברהם (אלא אחד הוא החסד של אברהם, כמ"ש [בראשית יט, כז] וישכם אברהם בבקר), וחד בקר דיוסף (ואחד הוא החסד של יוסף שהוא ביסוד), דכתיב [בראשית מד, ג] הבקר אור, ומתרגמינן צפרא נהיר (פי' התרגום על אור נהיר, הבקר האיר מצד החסד), נהיר ודאי (אור ודאי, ור"ל כי בין בחסד ובין ביסוד, כלולים כל החסדים וההשפעות, כי מהחסד נמשכים החסדים ליסוד, בסוד חסד דשריא בפום* אמה, לכן האור שלהם גדול מאד וכל אחד נקרא בקר (שע"ר ומפרשים).

ראה תורת מנחם התוועדיות ה'תשט"ז ח"ג עמוד 93.

(* ראה ילקוט לוי יצחק ענה"ת חלק א' סימן קנז, הערה 21.

(60) מרמז כאן ג' דברים ב"אתרוג":

א) האתרוג אינו נאגד עם הלולב (ראה שו"ע אדה"ז סי' תרנא ס"א), שהוא מין וסוג בפנ"ע.

ב) הלולב ומיניו אוחזין ביד "ימין" בחי' חסד, והאתרוג ביד "שמאל" בחי' גבורה.

ג) הלולב הדסים וערבות שאינם אוכל – אינו מקבל טומאה. משא"כ האתרוג הוא אוכל מין פרי – המקבל טומאה.

(61) ראה רמב"ם ריש הלכות טומאת אוכלין. (פרק ראשון הלכה א) כל אוכל המיוחד למאכל אדם, כגון לחם וענבים וזיתים וכיוצא בהם – מקבל טומאה, וכל שאינו מיוחד למאכל אדם – הרי זה טהור ואינו מקבל טומאה, ע"ש.

ספרין חד ימינא וחד שמאלא (והם ב' צדדים אחד ימין שהוא החסד ואחד שמאל שהוא הגבורה), בסוד ישרים ועדה (פירוש) אלין אינון שאר סטרין דהאי עלמא (אלו הם שאר קצוות של זה העולם – ו"ק דז"א), דהא לבב כגוונא דדרום וצפון (כי ב' הלבבות הם בחי' דרום וצפון שהם סוד חסד וגבורה), בסוד ישרים, אלין אינון שאר סטרי עלמא דאינון שית (הם רומזים על שאר רוחות העולם שביחד הם ששה קצוות), כגוונא דלעילא (כעין הוי"ק דז"א), ועדה (פירוש) דא הוא אתר דיהודה (שהיא המלכות), וכתיב ועדותי זו אלמדם (דוד אמר עדותי שהיא התורה שבעל פה סוד המלכות אלמד לישראל הרי שעדה היא במלכות, ומנין שיהודה היא במלכות על זה אמר) וכתיב ויהודה עוד רד עם א"ל וגו' (כי עוד הוא כמו עדה, ור"ל יהודה רד ומושל בכח המלכות). (רמ"ק ורא"ג ומפרשים).

(52) בראשית מט, כו. ראה לקמן סימן קסא. ילקוט לוי יצחק על התורה חלק ב' סימן טז.

(53) "עדה" נוט' "ענד" – בחי' יסוד, ואות "ה" ("עדה") הוא בחי' עטרת היסוד. וכדלקמן הוא ע"ד האתרוג שהוא בחי' עטרת היסוד, וג"כ מרומז לאות ה' אחרונה דשם הוי' כמבואר בפרי עץ חיים שם.

(54) מבאר ב' טעמים למה נק' "עדה" בחי' עטרת היסוד, א) ד"אות" ה' האחרונה הוא רמז לבחי' עטרת היסוד כנ"ל בהערה 53.

ב) "תיבת" עדה הוא מלשון עטרת.

(55) ראה שבת פח. שני כתרין אחד כנגד נשמע ואחד כנגד נעשה, וכיון שחטאו ישראל... ויתנצלו בני"א את עדיים, ע"ש.

(56) פירוש: (ראה הערה 59 מ"ש בזהר) אברהם הוא בחי' חסד וזהו שכתוב באברהם "וישכם אברהם בבוקר", בוקר הוא אור, אור הוא בחי' חסד – שאור נברא ביום ראשון כנגד מדת החסד, ומדת "החסד" הוא התחלת ההשפעה, ויוסף הוא מדת "היסוד" סוף ההשפעה – ההתחלה והסוף דהששה מדות שנעשה "אחת". עיין בכל זה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת בלק על הזהר דף רד, ע"א. לקוטי שיחות חלק לט, ביאורים בלקוטי לוי יצחק על אגרת התשובה סימן א.

אין מקבלים טומאה.

יהודה הרי מכר למצרים את יוסף יסוד, הכולל⁶² כל הששה מדות דז"א כמספרו⁶³ ו' פעמים הוי', וכשהי' יוסף⁶⁴ בן טו"ב⁶⁵ שנה. ואיך שייך לומר שיחברוהו ליוסף יסוד, ולכל המדות דז"א, ע"ד ערוב עבדך לטוב שלא יהא מקבל טומאה גם הוא כמו שהם אין מקבלין טומאה.

אך ר' יהודה ששמו הוא יהודה⁶⁶ על שם יהודה הראשון בן יעקב, ור' יהודה הי' מורינא דבית רבי כדאיתא⁶⁷ במס' מנחות ע"ש, רבי⁶⁸ הוא ע"ד בחי' יעקב, (כדאיתא במד"ר⁶⁹ פרשת ויחי שאמר רבי⁷⁰ ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, וחי' יהודה בצפורי י"ז שנים, וצפורי הוא ע"ד בחי' מצרים כמ"ש⁷¹ יחרדו כצפור ממצרים, צפר"י גי' מצרי"ם, ומדתו של רבי הוא תפארת כמו שאמר⁷² איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם, והוא כמו מדתו דיעקב, תפארת), ור' יהודה הי' מורינא שלו הוא עדמ"ש ביעקב⁷³ ואת יהודה שלח להורות לפניו גשנה, להורות הוא מלשון הוראה.

ושלחו אל יוסף, שמתחבר עם יוסף, היפך ממה

(62 מדות היסוד כולל כל המדות. ראה לעיל סימן ד הערה 10.
(63 כמספרו: היינו ד"יוסף", בגי' 156, וכן ו' פעמים הוי' (6 × 26) = 156.

(64 בראשית לו, ב. "אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו'". ראה הערה 65.

(65 "שבע עשרה שנה" בגי' טו"ב, וע"י מכירת יוסף הוא היפך ענין "ערב עבדך לטוב".

ובחי' טוב הוא יסוד (יוסף).

(66 מבאר ומרמז דר' יהודה, הוא ע"ד יהודה בתורה, ובכמה ענינים: א) רמז בשמו ר' יהודה, הוא על שם יהודה בן יעקב.

(ב) רמז בעבודתו, רב יהודה הי' מורה הוראה בבית "רבי יהודה נשיאה", והוא ע"ד בחי' יעקב (ראה הערה 67. 68), וכן יהודה שלח להורות לפניו גשנה.

(67 מנחות קד, א. "אמר רב יוסף, רבי יהודה מורינא דבי נשיאה הוה". ופירוש בחידושי הרגמ"ה, רבי יהודה מורינא, הי' מורה הוראות לפני רבי.

(68 מבאר ומקשר "רבי" לבחי' "יעקב" בכמה ענינים:

א) רבי חי בצפורי יז שנים, כן יעקב חי במצרים יז שנים.

ב) צפורי הוא ע"ד בחי' מצרים, כמ"ש בפסוק.

ג) רמז בגימטריא, "צפרי" מספר "מצרים".

ד) רבי הוא בחי' "תפארת" כמו יעקב.

(69 (פרשה צו, ט) וז"ל: רבינו... בחייו הי' דר בצפורי שבע עשרה שנה, והי' קורא על עצמו ויחי יעקב בארץ מצרים י"ז שנה, וחי' יהודה בצפורי י"ז שנים.

(70 בראשית מז, כח.

(71 הושע יא, יא.

(72 אבות פרק ב משנה א.

(73 בראשית מז, כח

שמקודם מכר את יוסף, וכתב⁷⁴ ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני, אליו ממש שמתחבר עמו, ע"ד שמלכות היא עטרת יסוד ז"א. והי' זה (אם שמקודם מכר את יוסף) מפני שנתערב בעד בנימין ומסר נפשו עליו, שבנימין הרי הוא בחי' הרוחא שנמשך מבחי' יסוד בחי' יוסף, א"כ אין חשש עוד מגבורותיו שימכור את יוסף, והוא נגש ומתחבר אליו, כמ"ש⁷⁵ ונגש חורש בקוצר שקאי על יהודה ויוסף, כמ"ש במד"ר⁷⁶ פרשת ויגש. והוא בחי' דיהודה מה שהוא עטרת יסוד ז"א, וכמו האתרג שאם שאין אוגדין אותו עם הלולב עכ"ז צריך לקרבו ולסמכו סמוך ממש אל הלולב ומינוי שלא יהי' הפסק ביניהם.

ואתרג מספרו ב' פעמים⁷⁷ בק"ר במכוון, להורות שהב' פעמים⁷⁸ בקר דאברהם ודיוסף, שהוא כל הששה מדות דז"א מראשיתם עד סיומם נמשכים בו, שהוא מתמתק בהחסדים שלהם. (אם שאוחזין אותו ביד שמאל דגבורות) ואין ממנו שום חשש יניקה ללעומת זה.

לכן לר' יהודה שהוא הוא כמו בחי' יהודה הראשון שהי' ערב לבעל הבית יעקב, והיינו שר' יהודה עצמו הוא גופא ע"ד בחי' עריבת בעל הבית, הוא ס"ל שעריבת בעל הבית טהורה.

ודקדוק הלשון במשנה אין בין דברי ר"מ לדברי ר"י, אין בין דוקא, הוא, כי הששה דברים דר"מ הם לנגד אות ו' דז"א, והה' דברים דר' יהודה הוא לנגד אות ה' דמלכות, הנה בין הו' דז"א שהוא הו' מדות מחסד עד יסוד, והה' דר' יהודה שהם בפרצוף המלכות, בינתיים הוא עריבת בעל הבית, עטרת יסוד ז"א, שלדעת ר"מ נחשבת כהה' שלמטה, ולדעת ר' יהודה נחשבת כהו' שלמעלה, זהו אין בין כו'.

וא"ש הכל בעזה"י וית'.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שו ואילך

(74 שם מד, יח.

(75 עמוס ט, יג.

(76 בראשית רבה פ' צג, וז"ל: ויגש אליו יהודה, (עמוס ט, יג) הנה ימים באים נאם ה' ונגש חורש בקוצר וגו'. חורש זה יהודה, שנאמר (הושע י, יא) ארכים אפרים יחרוש יהודה וגו', בקוצר זה יוסף שנאמר (בראשית לו, ז) והנה אנחנו מאלמים אלומים וכו'.

[ובמפרשים: דנקרא יהודה חורש, יען הוא חרש ועשה מעשה, שאמר מה בצע כי נהרג את אחינו לכו ונמכרנו וכו', וע"ז בא יוסף לקצור קצירתו במצרים והנה אנחנו מאלמים אלומים, נמצא דיהודה החורש ויוסף קצר ומלך במצרים].

(77 אתרג בגי' 604, וכן ב' פעמים בקר (2 × 302) = 604.

(78 כנ"ל הערה 59 אברהם הוא בחי' חסד ומדת "החסד" הוא התחלת ההשפעה, ויוסף הוא מדות "היסוד" סוף ההשפעה – ההתחלה והסוף דהששה מדות שנעשה "אחת". ראה לקמן סימן פד. פו.

(והיינו מה שעלהם כתוב חסר י' לרמז על גלות י' שבטים). או י"ל לוי אינו נחשב במנין השבטים, ובמנין הי"ב שבטים נכנסו אפרים ומנשה, ואפרים הם בני יוסף ולא אחיו, א"כ מה שבכה על אחיו שבטים הוא רק על י'.

ואמר דאיהו בכה נצנצה ב' רוחא קדישא ואינון לא בכו דלא שרא עלייהו רוח קודשא, א"כ בנימין שבכה נצנצה בו ג"כ רוח"ק (ובפרש"י בחומש"י שבכית בנימין ה' על משכן שילה שבחלקו של יוסף שעתיד ליפול, והוא מגמרא דמגילה פ"ק⁵). אך ביוסף ה' ב' בכיות, א' על חורבן ב' בהמ"ק, ב' על גלות ישראל, ובבנימין ה' רק בכ' על חורבן משכן שילה, ולא על גלות ישראל, כי בחורבן משכן שילה לא גלו ישראל וכו".

ואמר נצנצה ב', ב' דוקא היינו שה' זה בבחי' פנימיות ב', ואינון (היינו י' אחים) לא בכו דלא שרא עלייהו רוח קודשא, היינו אפילו הרוח קודשא דעטרה דגבורה, שזה ה' בבנימין שלכן בכה הוא, הנה י' אחים הם למטה מבחי' זו, לכן גם בחי' זו דרוח קודשא לא שרא עלייהו.

ונקט שרא עלייהו, ולא נצנצה בהם, היינו שאפילו בבחי' מקיף לא ה' עליהם, וביוסף ה' אפילו בבחי' פנימי ג"כ. וי"ל עוד מה שנקט שרא עלייהו, הוא כי הם היו עשרה, ועל עשרה הרי שורה אור השכינה שבבחי' בלי גבול ותכלית בבחי' מקיף וכמ"ש באגה"ק פכ"ג בד"ה בגזירת עירין כו"ע"ש.

הנה לא שרא עלייהו, והוא מפני שחטאו במכירת יוסף, וגרמו שנסתלקה שכינה מיעקב אביהם כמ"ש ותחי רוח יעקב אביהם שנסתלקה ממנו כשמכרו את יוסף. ועיין בתרגום יונתן⁶ ובפרש"י שם⁷.

לכן מדה כנגד מדה לא שרא עלייהו רוח קודשא אפילו כשנתוודעו מיוסף.

ואם גירסתנו מדויקת היא, הנה שינוי הלשון מה שביוסף נקט רוחא קדישא, ובהם נקט רוח קודשא.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית, פ' ויגש ע' קצה

(4) ע"י בביאור על פרש"י בלקוטי שיחות חלק י' פ' ויגש (א) עמוד 146. [מובא גם בילקוט משיח וגאולה עה"ת פ' ויגש ס"י פה עמוד 301]

(5) טז:

(6) עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור הענין עפ"י קבלה.

(7) עיין בזה בלקוטי לוי יצחק כאן.

(8) זו"ל עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שריו... ההשראה היא הארה עצומה מאור ה' המאיר בה בלי גבול ותכלית, ואינו יכול להתלבש בנפש גבולית כ"א מקיף עלי' מלמעלה מראשה ועד רגלה, כמו שאמרו חז"ל אכל בי עשרה שכינתא שרא כלומר עליהם מלמעלה.

(9) בראשית מה, כז.

(10) זו"ל: וְשָׁרַת רֹחַ נְבוּאָה דְאִסְתַּלְקַת מִיָּנָה בְּעֵדן דְּזַיְנִי: ית יוסף וְתַבְתָּ גְלוֹי יַעֲקֹב אֲבוֹהוֹן.

(11) זו"ל: שרתה עליו שכינה שפרשה ממנו.

בראשית מה, יד-טו – ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו וינשק לכל אחיו ויבך עליהם ואחרי כן דברו אחיו אתו

א. מבאר לשון הזוהר עה"פ, "עלהם" חסר אות יוד, לרמז על גלות יו"ד שבטים וכו', – לא שרתה רוח הקדש על השבטים דנענשו על מכירת יוסף – מדה כנגד מדה ויפול' על צוארי בנימין אחיו ויבך, ובנימין בכה על צואריו, רבי יצחק אמר, הא אוקמוה דבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.

והא² אוקמוה, דכתיב (איכה ה, ה) על צוארינו נרדפנו, על בי מקדשא דאיהו צואר ושפירו דכל עלמא נרדפנו, יגענו למבני ל' תרין זמנין, ולא הונח לנו, דהא לא שבקוה לן ואתחבר ולא אתבני לבתר. מה צואר כיון דאשתצי, כל גופא אשתצי עמי, הכי נמי בי מקדשא כיון דאיהו אשתצי ואתחשך, כל עלמא הכי נמי אתחשך, ולא נהיר שמשא ולא שמיא וארעא וכוכביא.

בגין³ כך בכה יוסף על דא, ולבתר דבכה על דא, בכה על שבטין דאתגלו, כד אתחריב בי מקדשא כלהו שבטין אתגלו מיד, ואתבדרו ביני עממיא, הה"ד וינשק לכל אחיו ויבך עליהם, עליהם ודאי, על כולם בכה, על בי מקדשא דאתחריב תרין זמנין, ועל אחיו עשרת השבטים דאתגלו בגלותא ואתבדרון ביני עממיא, ואחרי כן דברו אחיו אתו, ולא כתיב ויבכו, דהא איהו בכה נצנצה ב' רוחא קדישא, ואינון לא בכו דלא שרא עלייהו רוח קודשא.

זוהר ח"א דף רט ע"ב

לכאורה גם בנימין גלה, וא"כ הם י"א שבטים. י"ל כי הבכ' על גלות בנימין נכלל בהבכ' שבכה על צוארי בנימין, א"כ הבכ' דויבך עליהם הוא רק על י' שבטים

(1) [תרגום ללה"ק] ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך, ובנימין בכה על צואריו, רבי יצחק אמר הא אוקמוה, הרי כבר פירשו חז"ל על מה שנאמר צוארי בשלשון רבים, שבכה יוסף לפי שראה ברוח הקודש ששני המקדשים העתידיים ליבנות בחלקו של בנימין עתידיים ליחרב.

(2) [תרגום ללה"ק] וכבר פירשו חז"ל מה דכתיב על צוארינו נרדפנו פירושו שנרדפנו על בית המקדש שהוא צואר יופי של כל העולם, יגענו לבנותו שתי פעמים, ולא הניחו אותו לנו, כי נחרבו ולא נבנו אחר כך. ועוד דמיון בית המקדש לצואר כמו שצואר כיון שנכרת, כל הגוף נכרת עמו, כמו כן בית המקדש כיון שהוא נכרת ונחרב, כל העולם גם כן נחשך אורו, והשמש לא האיר והשמים והארץ והחוככים לא השפיעו את כחם.

(3) [תרגום ללה"ק] ובשביל זה בכה יוסף על ב' החורבנות, ואחר שבכה על זה בכה על השבטים שגלו, כי כאשר נחרב בית המקדש כל השבטים גלו ונתפזרו בין העמים. הה"ד וינשק לכל אחיו ויבך עליהם, עליהם ודאי פירוש על הכל בכה, על בית המקדש שנחרב ב' פעמים, ועל אחיו עשרת השבטים שגלו ונתפזרו בין העמים. ואחרי כן דברו אחיו אתו, ולא כתיב ויבכו כי הוא בכה לפי שנצנצה בו רוח הקודש, והם לא בכו כי לא שרתה עליהם רוח הקודש.

שנוכה להגאולה שע"י הצדי"ק ב"ב אכ"ר. ע"כ דברי פה קדוש האר"י זצוק"ל,

וא"כ אינו כמו צאתם ממצרים שאז בפ"א ועתה בצד"י. אך מבואר בפ' דילן בס' פני דוד ובספר ראש דוד בפ' שלח על הפסוק ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק ובפרש"י וישלח אמר אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק והקדים אברהם ליצחק וכאן לא הזכיר אברהם כלל וע' במדרש שתמה ע"ז, וגם השי"ת אמר לו כאן רק אנכי אלקי אביך.

ותירץ הפני דוד ע"פ המדרש שאמר הקב"ה להאבות יתן א' מכם אות אחת משמו ואני אדלג על הקץ בגלות מצרים, והשיב אברהם אם אחזיר הה"א לא אהי' אב המון גוים ויעקב אמר אם אתן היו"ד ישאר עקב, ואמר יצחק אני אתן השי"ן כי עיקר השם שלו הוא ישחק ע"ש השחוק וע' ברש"י פרשת וירא בפסוק כל השומע יצחק לי כי הרבה שחוק הי' בעולם, ובדברי הימים כתיב ושבעתו ליצחק ובתהלים כתיב לישחק כי שחוק הוא יותר משמש לשון שמחה, והחליף יצחק השי"ן בצד"י"ק כדי לדלג על הקץ, והצד"י הוא פחותה מהשי"ן שני מאות ועשר והקטין שמו שלא יהי' הגלות רק כפי מה שהקטין שמו והוא מנין רד"ו ודילג כמנין ק"ץ מארבע מאות ע"כ דברי המדרש.

א"כ לפ"ז הי' יצחק גורם שידלג על הק"ץ אבל בל"ז השיעבוד ד' מאות שנה, ולכן יעקב שהרגיש ברוה"ק שירידתו למצרים הוא הגלות ושיעבוד כמו שאמרו רז"ל שאמרו לו השי"ת אל תירא מרדה מצרימה אין אומרים אל תירא אלא למי שמתירא לכך הקדים קודם ירידתו למצרים לעורר זכות יצחק כדי לדלג על הקץ ולכך זבח לאלקי אביו יצחק, והשי"ת הסכים על ידו ואמר לו אנכי אלקי אביך עכ"ד, ובתוספת נופך קצת.

וא"כ לפ"ז גם בגאולת מצרים הי' ע"י הצד"י שלקח יצחק בעד השי"ן אבל דבר זה הי' באתכס' שזה לא הי' נגלה להמון רק ע"י הפ"א הי' הגאולה באתגליא פקד פקדתי ולע"ל תהי' הגאולה ע"י הצד"י באתגליא צמח אצמיח. וזה פי' הפסוק (מיכה ז, טו) הגאולה תהי' כימי צאתך ממצרים רק ההפרש הוא כי אז בגאולה העתידה אראנו נפלאות, ר"ל מה שהי' נפלא ומכוסה בגאולת מצרים אראנו באתגליא.

ישמח משה

מה, כב – לכולם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חליפות שמלות

א. [תוכן: א"ל הקב"ה ליוסף אתה נתת לבנימין מספר ש"י (שלש מאות כסף ועשר חליפות, מספר ש"י), חייך באותה מדה אתנהג עם אוהבי שינחלו ש"י עולמות]

ולבנימין נתן שלש מאות כסף. למה נתן לו שלש מאות כסף וחמש חליפות שמלות, נ"ל דמיעוט חליפות שתיים [וחמש פעמים שתיים] הרי עשר, וג' מאות הרי י"ש . . א"ל הקב"ה אתה נתת לבנימין אחיך י"ש לפי שהי' חביב בעיניך יותר משאר אחיך, חייך באותה מדה אתנהג עם אוהבי, וכל מי שהוא חביב לפני אתן לו י"ש עולמות שנא' (משלי ח, כא) להנחיל אוהבי י"ש, וזש"ה (תהלים פ, ב) נוהג כצאן יוסף. מכתובת רבינו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

מוז, א – ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק

ב. [תוכן: פי' הפסוק כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות – דלכאורה גאולת מצרים הי' ע"י אות פ' וגאולה העתידה ע"י אות צדיק, ומבאר דגם גאולת מצרים הי' ע"י אות צ' (ע"י אות צ' של יצחק), וזהו "לאלקי אביו יצחק", רק שהי' בהעלם ולעתיד הי' בהתגלות וזהו אראנו וכו']

ויזבח זבחים לאלקי יצחק אביו. כתיב (מיכה ז, טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, נ"ל דהנה נאמר בשם האר"י זצוק"ל על פסוק (ישעי' כד, יו) מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק כי ידוע מהמדרש (ילקוט פ' לך רמז ס"ד) דע"י האותיות מנצפ"ך היו כל הגאולות, גאולת מצרים ע"י הפ"א פקוד פקדתי, גאולת בבל ומדי ויון הי' ע"י כמ"נ כמבואר במדרש, וגאולה העתידה ב"ב ע"י אות הצד"י צמח אצמיח, ובכל גאולה שוררו והיינו מכנף ר"ל מד' אותיות אלו זמירות שמענו שהי' כבר אלו הגאולות אבל צבי ר"ל רצונינו הוא כי צבי לשון רצון הוא כמו צבי ורגיג וחמיד לצדיק,

המשך ביאור למס' נדה ליום שיש עמ' ב

תרים או שני בני יונה והביאה אותם אל הכהן אל פתח אהל
מועד, שואלת הברייתא: יכול היית לפרש שאף הרוואה שלשה
ימים בתחילת נדה וצופים תהא זכה הצריכה שבעה נקיים וקרבו,
ואם כן מה ו-כיצד? אני מקיים מה שנאמר 'אשה כי תהיה זכה דם
יהיה וזכה' שבפרשה זו לא הצריכה התורה שבעה נקיים וקרבו,
ברואה יום אחד (אכל הרוואה שלשה ימים בתחילת תהיה זכה).
משיבה הברייתא: תלמוד לומר (שם כה)

1 אינו נעשה שימור לעשירי, שאם ראתה בעשירי שלפניו אינה
2 שומרת יום האחד עשר.
3 מקשה הגמרא: הני תלבות ניהו – וכי דינים אלו מהלכה למשה
4 מסיני הם, הני קרא ניהו – הרי נלמדים הם מהכתובים, דתניא –
5 שהרי שנינו על מה שאמרה תורה (ויקרא טו כה, כה, כט) 'אשה
6 כי יזוב זוב דמה ימים רבים וגו' כימי נדתה תהיה טמאה הוא וגו'.
7 וספירה לה שבעת ימים ואחר תטהר. וביום השמיני תקח לה שתי

♦ יום ראשון א' טבת ♦

יחזקאל ליהודה ויאמר בבני רבני
ימלל פנן עבדך פתגמא קדם רבני ולא
יתקף ריגנך בעבדך ארי כפרעה בן את:

מד (יח) ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידברנא
עבדך דבר באוני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי
כמוך כפרעה:

לילה אחת שעפכה (כ"ה). דבר אחר: מה פרעה גזר
ואינו מקים, מבטיח ואינו עושה, אף אתה בן, וכי
זו היא שימת עין שאמרת לשום עינך עליו? דבר
אחר: "כי כמוך כפרעה", אם תקניטני, אהרג אותך!
ואת אדוניך (כ"ה).

כ"ה ויגש אליו. דבר באוני אדני. • יפנסו דבריא
באדניך (כ"ה). ואל יחר אפך • מכאן אתה למד שדבר
אליב קשות. כי כמוך כפרעה • חשוב אתה בעיני
כמלך, זהו פשוטו. ומדרשו: סוף ללקות עליו
בצרעת כמו שלקה פרעה על ידי זקנתי שרה על

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך ב, עמוד 212 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

אין לעשות חשבונות בשמדבר על חנוף

עושים חשבונות, ומתחילים מיד לעבוד עם כל התקף.
וכמאמר העולם "אז עס טוט וויי – שרייט מען!",
שפשוט צועקים, אף אם לא ישנה מאומה בצעקתו.
ו"מכאן אתה למד" גם בנוגע אלינו, שפשוט דבר בחנוף
הילדים, להציל אותם מסכנות רוחניות, צריכים להתחיל
מיד לעבוד בכל התקף ועם כל הכחות, ולעסוק במסירות
נפש להציל את נפשו של הילד, ובלי חשבונות ושקולים
שכליים.

ואל יחר אפך בעבדך

מכאן אתה למד שדבר אליו קשות (מד, יח. ובפירוש רש"י)
יש לענן מדוע התחיל יהודה מיד לדבר קשות, הרי היה
יכול להתחיל ב"רכות". ואם לא יפעלו דבריו, אז לדבר
קשות?
אף הטעם מובן בפשטות, כי אם היה מדבר על ענין חיצוני
שאינו נוגע כלל, אז יש מקום לעבוד עם חשבונות
ובדרכים המקבילים בשכל, אף פשוט דבר בדבר הנוגע
בנפשות ממש, "ונפשו קשורה בנפשו" (פרשתנו מד, ל), אין

שפתי חכמים

המליך אותך שאתה הייתי עבד,
ימבטיח ואינו עושה, כלומר ומה
הגזירה שגור שאין בה חסרון כיס
אפילו הכי לא קיים, מכל שכן הבטחה
שיש בה חסרון כיס שאינו מקיים, אף
אתה בן שמבטיח ואינו עושה וכי זו
וכו, אבל אינו קאי אגזר ואינו
מקיים, כי לא מצינו שיוסף גזר שום
דבר ולא קיים, וכן לא מצינו שפרעה
הבטיח בשום דבר ולא קיים הבטחתו
(הרא"ם). וקשה, מה היה לו עם פרעה
ומפני מה זלזל הוא את המלך, ויש
לומר שפך אמר יהודה ליוסף על מה
אתה בוטח, על פרעה אתה תולך
בסחון שלך, הרי פרעה עצמו גזר
ואינו מקיים, שהרי כתב בנביא
מצרים שלא יהיה עבד מלך ולא קיים
(מדרש): ! לפי פירוש זה קאי 'כי כמוך'
אין אל יחר, פירוש, שלך בקשתך
שאל יחר אפך שאם יחר אפך אהרג
אותך ואת אדוניך: תורה יט

ולמדרשו קשה, דהיה ליה למימר 'כי
אתה תהיה כפרעה', לכן פירש 'דבר
אחר, מה פרעה' וכו', כלומר שלעת
הזאת דומה אתה לפרעה, ולפירוש זה
קשה, 'אתה כפרעה' הנה ליה למימר,
לכך צריך שני הפירושים. ולכל
הפירושים קשה, היה לו לומר 'כפרעה
כמוך', כיון שהוא מדמה יוסף לפרעה,
לכן פירש 'דבר אחר אם תקניטני' וכו',
שהיה מדמה לענין הריגה פרעה
ליוסף, וטעם זה לבדו אי אפשר, דאם
כן איך אמר 'אל יחר אפך', כי איך לא
יחר אפו שהוא אומר שיהרגו, לכך
צריך גם בן לשעמים דלעיל (מדרש): ה
ולפי פירוש זה צריך לפרש ד'כי כמוך'
כפרעה קאי אמה שאמר לו 'דבר נא
עבדך דבר באוני אדני', ומהו הדבר
שאדבר לך, 'כי כמוך כפרעה', כלומר
שסופך ללקות וכו', ופירוש, שהרי
כתב בפנחסו שאין עבד מולך ולא
לובש בגדי משי, ולא קיים, שהרי

מד (יח) א דהא לא היו מדברים עם
יוסף אלא על ידי מליץ, ולא היו
יודעים שמבין לשון עברי, ואם בן איך
יוכל לדבר עם יוסף בעצמו, וקל
להבין. עוד יש לומר, דאין כבוד למלך
שאדם שפל לחוש לו באונן (רא"ם):
ב ולא בלשון רך ובשפה רפה כדרך
המדברים עם המלך, דאם לא בן למה
יכעס: ג ד'כי כמוך כפרעה' נתינת טעם
הוא אמה שאמר לו 'בי אדני',
שהצרכתי לחלות פניך ולבקש בלשון
בקשה ותחנונים ויוסף לא היה מלך,
לכך צריך לומר לו 'כי כמוך כפרעה',
חשוב אתה בעיני כמלך. אבל אין
לומר שהוא נתינת טעם למאמר 'ואל
יחר' הסמוך לו, משום דאדרבה היא
הנתינת שכינן שהוא חשוב כמלך לא
היה לו לדבר אליו קשות: ד המדרש
לא רצה לפרש שהיה מדבר עמו
דברים רבים, רק שהיה מדבר אתו
קשות, משום הכי דרשו 'סופך' וכו'.

(יט) **אֲדֹנֵי שָׂאֵל אֶת־עַבְדֵּיךָ לֵאמֹר הֲיִשְׁלַכְּם אֲבִיךָ לְכֹן אֲבָא אוֹ אֲחָא:**
אִי־אָח:

כ"י אֲדֹנֵי שָׂאֵל אֶת־עַבְדֵּיךָ • (כ"ה) מִתְחִלָּה בְּעִלְיָה | הֵינּוּ מְבַקְּשִׁים, אוֹ אֲחֻתָּנוּ אֲתָהּ מְבַקֵּשׁ? וְאָף־עַל־
בָּאתָ עֲלֵינוּ, לָמָּה הָיָה לָךְ לִשְׂאֵל כָּל אֵלֶּה, בִּתְּךָ | פִּי־כֵן: "וְנֹאמֶר אֶל אֲדֹנֵינוּ", לֹא בִּתְּךָ מִמֶּד דְּבָר.

(כ) **וְנֹאמֶר אֶל־אֲדֹנֵי יִשְׁלַכְנוּ אֲבִי וְיָלֵד זְקֵנִים קָטָן**
וְאָחִיו מֵת וְיִוָּתֵר הוּא לְבָדוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֲהָבֵוֹ:

כ"י אֲחִיו מֵת • מִפְּנֵי הִרְאָה הָיָה מוֹצִיא דְּבָר שְׁקָר | אֲצִלִּי • לְבָדוֹ לְאִמּוֹ • מֵאוֹתָהּ הָאֵם, אֵין לוֹ עוֹד
מִפִּי, אָמַר: 'אִם אָמַר לוֹ שֶׁהוּא קָיָם', יֹאמַר הִבְיָאוּהוּ | אַח.

(כא) **וְתֹאמַר אֶל־עַבְדֶּיךָ הוֹרְדָהוּ אֵלַי וְאֲשִׁימָה עֵינֵי**
עָלָיו:

(כב) **וְנֹאמֶר אֶל־אֲדֹנֵי לֹא־יִוָּכַל הַנֶּעַר לַעֲזֹב אֶת־אָבִיו**
וְעֹזֵב אֶת־אָבִיו וְמָת:

כ"י אֲעֹזֵב אֶת־אָבִיו וְמָת • אִם יַעֲזֹב אֶת אָבִיו, דּוֹאגִים אָנוּ שֶׁמָּא יָמוּת בְּדֶרֶךְ, שֶׁהָיָה אִמּוֹ בְּדֶרֶךְ מָתָה.

(כג) **וְתֹאמַר אֶל־עַבְדֶּיךָ אִם־לֹא יִרְדַּ אֲחִיכֶם הַקָּטָן**
אֲתִכֶּם לֹא תִסְפֹּן לְרֹאוֹת פָּנָי:

כ"י וְתֹאמַרְתָּ לְעַבְדֶּיךָ אִם לֹא יִחַת אֲחֻכֹּן | כַּגִּי אֶת־עַבְדֶּיךָ לֹא תִסְפֹּן לְמַחְזִי אִפִּי:

שְׁתֵּי חֲכָמִים

נִמְי צְרִיכִין אָנוּ לְפָרֵשׁ בֶּן שְׁבִירִידָה
שְׁנֵיהּ כְּשֶׁשָּׂאֵל עַל אָבִיהֶם שָׂאֵל נִמְי עַל
אֲחֵיהֶם שְׁנֵאָבֵד, וְאָז הִשְׁבִּיבוּ לוֹ שְׁמֹת
מִפְּנֵי הִירְאָה, כִּינן שְׂרָאוּ שְׁצִינָה לָהֶם
לְהַבִּיא אֶת בְּנֵימִין, שְׁמָא יַצְנָה לָהֶם
שִׁיחֲפֹשׁ אַחֵר הַנֶּאָבֵד וְיָבִיאוּ לוֹ,
וּמִשּׁוּם הָכִי הִשְׁבִּיבוּ לוֹ שְׁבָאָה לָהֶם
הַשְׁמוּעָה אַחֵר הִחִיפוּשׁ שְׁהוּא מֵת, וְקָל
לְהַבִּין: ל רֹצֵחַ לְפָרֵשׁ דְּהָאִי 'לְאִמּוֹ'
פִּירוּשׁוֹ 'מֵאִמּוֹ', שְׁלֹא יִתְכַּן לוֹמַר
'לְאִמּוֹ' אֵלֶּה בְּהוּת אִמּוֹ קִימָתָה, אֲבָל
לְאַחֵר מִיִּתְּתָה צְרִיךְ לוֹמַר שְׁנִשְׂאָר
הוּא מֵאִמּוֹ: תוֹרָה כֹּא

לָנוּ אֲבִי וְקָטָן, וּמִתְרַץ דְּהָכִי קֹאמַר,
אָף עַל פִּי כֵן וְגו': תוֹרָה כֹּא
(כ) וְאִם תֹּאמַר אֲדִירָבָה בְּזָה הָיָה
מִכְחִישׁ אֶת עֲצָמוֹ, דְּהָא בְּפִרְשֵׁת מִקְּרָן
כְּתִיב כְּשֶׁבָאוּ אֶל יוֹסֵף (וְעִל מִבִּי"א) אָמַר
לָהֶם שְׁעֲדִינוּ חֵי אֵלָּא שְׁנִמְכְּרִי, שְׁנֵאָמַר
'וְהָאֲחִיד אֵינְנוּ', וְיֵשׁ לוֹמַר דְּבִירִידָה
רִאשׁוֹנָה אָמַר 'וְהָאֲחִיד אֵינְנוּ', אֲבָל
בִּירִידָה שְׁנֵינָה הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ שְׁמֹת,
וְכֹאן מִיִּרְי בִירִידָה שְׁנֵינָה. וְאָף שְׁלֹא
נִכְתָּב בְּהִדְיָא שְׁשָׂאֵל לוֹ עַל אֲחִיו
שְׁנֵאָבֵד מָה הָיָה בּוֹ, מִכָּל מְקוֹם יְכוּלָנוּ
לוֹמַר שְׁשָׂאֵל לוֹ, דְּבָלֵאוּ הָכִי אָנוּ
מוֹכְרִים לוֹמַר כֵּן, דְּהָא כְּתִיב הָכֹּא
אֵיךְ שְׁיוֹסֵף אָמַר לָהֶם 'הוֹרִידוּהוּ אֵלַי
וְאֲשִׁימָה עֵינֵי עָלָיו', וְלֹא מְצִינוּ שְׁיוֹסֵף
הָיָה אוֹמֵר לָהֶם כֵּן, אֵלֶּה עַל כְּרִיכָה
צְרִיךְ לוֹמַר דְּהָיָה אוֹמֵר לָהֶם כֵּן אָף עַל
פִּי שְׁלֹא נִכְתָּב לְעִיל מִיִּדִי, אִם כֵּן הָכִי

(יט) ח דְּקָשָׁה לְרִשְׁי לָמָּה אָמַר לוֹ
הִירְאָה דִּירָבָר לוֹ יוֹסֵף, וְכִי לֹא יָדַע יוֹסֵף
מִה שְׁדִירָבָר, וּמִתְרַץ דְּלָךְ חוֹר הַדְּבָרִים
לוֹמַר לוֹ מִתְחִלָּה בְּעִלְיָה וְכו': כ"ה
מִשּׁוּם דְּאֵין דְּרָךְ לִשְׂאֵל עַל הַבְּנִים
וְעַל הַבְּנוֹת וְעַל הָאֲבוֹת וְעַל הָאֲמָהוֹת
אֵלֶּה בִּחְתוֹן. וְאִם תֹּאמַר לָמָּה נִקְטַ
רִשְׁי גַּבִּי יוֹסֵף 'בִּתְּךָ' וְגַבִּי אֲחִיו
'אֲחֻתָּנוּ', וְלֹא נִקְטַ אִיפְכָא, דְּהָא הֵם
הָיוּ זְקֵנִים וְיִתֵּר מִיֹּסֵף, יֵשׁ לוֹמַר מִשּׁוּם
דְּיוֹסֵף הָיָה חֲשׁוֹב בְּעִינֵיהֶם כְּמִלְכָּה, לָכֵךְ
הָיוּ אוֹמְרִים 'בִּתְּךָ הֵינּוּ מְבַקְּשִׁים',
דְּדֶרֶךְ שֶׁל חֲתָן לְנִהוּג כְּבוֹד בְּחִמּוֹ, וְכֵן
'אֲחֻתָּנוּ אֲתָהּ מְבַקֵּשׁ' וְצְרִיכִים אָנוּ
לְנִהוּג בּוֹ כְּבוֹד כְּדִי שְׁיִסְטִיב לְאַחֻתָּנוּ,
אֲבָל אִיפְכָא הָיָה גָּמָל לְיוֹסֵף, דְּאָז הָיָה
יוֹסֵף צְרִיךְ לְנִהוּג כְּבוֹד בְּהֵם: י רְצוֹנוֹ
לְפָרֵשׁ, שְׁלֹא תֹאמַר הוּאִיל וְיִוָּדַע הָיָה
יְהוּדָה שְׁבִיבִישׁ עֲלִילָה לָמָּה הִשְׁבִּיבוּ יֵשׁ

(כד) וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל־עֲבֹדֶךָ אָבִי וַנִּגְדֹּלֹךָ אֶת דְּבָרֶי אֲדֹנִי:

(כה) וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שְׁבוּ־לָנוּ מַעַט־אֲכָל:

(כו) וַנֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם־יֵשׁ אַחִינוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וַיִּרְדָּנוּ כִּי־לֹא נוּכַל לָרְאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאֶחָיו הַקָּטָן אֵינָנו אִתָּנוּ:

(כז) וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם יֹדְעֹתֶם כִּי שָׁנִים יִלְדָּה־לִּי אִשְׁתִּי:

(כח) וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאִתִּי וַאֲמַר אֶךָ טָרַף טָרַף וְלֹא רִאיוֹתִיו עַד־הַנֶּה:

(כט) וּלְקַחְתֶּם גַּם־אֶת־זֶה מֵעַם פָּנִי וְקַרְהוּ אִסּוֹן וְהוֹרִדְתֶּם אֶת־שִׁיבְתִּי בְרָעָה שְׂאֻלָּה:

כ"י◀ וְקַרְהוּ אִסּוֹן • (כ"ד) שֶׁשֶּׁשֶּׁטֶן מְקַטְרֵג בְּשַׁעַת הַסַּפְנָה. וְהוֹרִדְתֶּם אֶת שִׁיבְתִּי וְגו' • עֲקֹשׁוּ, כְּשֶׁהוּא אֲצִלִּי, אֲנִי מִתְנַחֵם בּוֹ עַל אֲמוּסָא וְעַל אַחֵיו. וְאִם

יָמוּת זֶה, דּוֹמָה עָלַי שֶׁשֶּׁלְשֶׁטֶן מֵתוֹ בְּיוֹם אֶחָד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 216)

בַּדֶּרֶךְ: אֲמוֹ מֵתָה בַּדֶּרֶךְ וְאֶחָיו נִטְרַף בַּדֶּרֶךְ, וּמוֹכֵן אִם כּוֹ, שֶׁעֲבוּרוֹ הַדֶּרֶךְ הֵיא מְקוֹם סַפְנָה. מֵה־שְׂאִי־כֵן וְהוֹדָה יָדַע שִׁיּוֹסֵף לֹא נִטְרַף בַּדֶּרֶךְ, וְלָכֵן אָמַר שִׁישׁ כָּאן חֲשָׂא בְעַלְמָא וְתוֹ לֹא.

שֶׁשֶּׁשֶּׁטֶן מְקַטְרֵג בְּשַׁעַת הַסַּפְנָה (רש"י מד, כט) כָּאן, בַּדֶּרֶךְ שֶׁל יַעֲקֹב, פֶּרֶשׁ שִׁישׁ שַׁעַת סַפְנָה שֶׁל מִמֶּשׁ, וְאֵלּוֹ לַעֲלִיל בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה, כְּתֹב "דּוֹאֲגִים אָנוּ שְׂמֹת יָמוּת בַּדֶּרֶךְ, שֶׁהֵי אֲמוֹ בַּדֶּרֶךְ מֵתָה". וַיֵּשׁ לְפָרֶשׁ, דִּהְיָה לְדַעְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִתְרַחֲשׁוּ שְׁנֵי אֲסוּנוֹת בְּמִשְׁפַּחַת בְּנֵימִין שֶׁהֵיוּ קִשּׁוּרִים

שפתי חכמים

(כט) ג דַּקְשָׁה לְרִשְׁי, דְּכָאן כְּתִיב בְּשִׁבְלִי בְּנֵימִין וְהוֹרִדְתֶּם אֶת שִׁיבְתִּי בְּרָעָה שְׂאֻלָּה, וְלַעֲלִיל בְּפֶרֶשֶׁת (מִשְׁנָה) וַיִּשְׁבּוּ כְּתֹב כֵּן בְּשִׁבְלִי יוֹסֵף דְּכְתִיב לִי • (כ"ד) כִּי אֲרֹד אֶל בְּנֵי אֲבָל שְׂאֻלָּה, וּמִתְרַץ דְּוִדָּאִי כְּכָר בְּשִׁבְלִי יוֹסֵף הוֹרִידוּ שִׁיבְתּוֹ בְּרָעָה שְׂאֻלָּה, אֲלָא עֲקֹשׁוּ כְּשֶׁהוּא וְכו', אִי נִמְי דַּקְשָׁה לְרִשְׁי לָמָּה הֵיךְ מַצְטַעַר עַל בְּנֵימִין יוֹתֵר מִרְחֵל אוֹ יוֹסֵף אוֹ שְׁמַעוֹן: הוֹאִיל וְכְתִיב בְּקָרָא 'שָׁנִים יִלְדָּה לִי

אִשְׁתִּי' וְגו'. וְלִי נִרְאָה מִדְּכְתִיב 'וְהוֹרִדְתֶּם אֶת שִׁיבְתִּי בְּרָעָה שְׂאֻלָּה', וּבְפֶרֶשֶׁת מִקֵּץ כְּתִיב (מ"ב ל"ח) 'בִּיגּוֹן שְׂאֻלָּה', יֵשׁ לוֹמַר דִּהְכִּי קָאֻמַר, כְּכָר הֵייתִי מִתְנַחֵם עַל אֲמוֹ, וְעַתָּה לֹא הֵייתִי לִי נְחוּמִין עַל אֲמוֹ וְאֲרֹד בְּרָעָה שְׂאֻלָּה, וְכִמוֹ שְׂאֻמְרוֹ רְבוּתִינוּ וְכְרוֹנָם לְכַרְכָּה (נִקְמוֹת ס"ב) 'וְהָשְׂרוּי בְּלֹא אִשָּׁה שְׂרוּי בְּלֹא טוֹבָה, וּמִפְּיִלָּא הוּא שׁוֹרָה בְּרָעָה (מִהֲרַשׁ"ל) ע' וְאִם תֹּאמַר, מִנָּא לִיָּה לְרִשְׁי' שְׂקָאִי גַם כֵּן אֲרַחֵל, דִּהָא רְחֵל

לֹא נִזְכְּרָה בְּקָרָא. וַיֵּשׁ לוֹמַר מִדְּכְתִיב לַעֲלִיל (פֶּסוּק כ"ד) 'שָׁנִים יִלְדָּה לִי אִשְׁתִּי', הֵכִי פִירוּשׁוֹ, שָׁנִים יִלְדָּה לִי וְהֵיא אִשְׁתִּי, רוּצָה לוֹמַר הִמְיוּחַדָּת לִי, לְפִי שֶׁעֵינִקֵּר דִּירְתּוֹ הֵיךְ אֲצֵל רְחֵל מִשׁוּם הֵכִי הֵיךְ מִתְאַבֵּל עַל רְחֵל, וְעַל יָדִי יוֹסֵף הֵיךְ מִתְנַחֵם, וְכִשְׁמַת יוֹסֵף וְנִשְׁאָר בְּנֵימִין הֵייתִי מִתְנַחֵם בּוֹ עַל אֲמוֹ וְעַל אַחֵיו, וְאִם יָמוּת זֶה דּוֹמָה עָלַי כְּאֵלּוֹ שֶׁלְשֶׁטֶן מֵתוֹ בְּיוֹם אֶחָד: תוֹרָה ל

(ל) וְעַתָּה כְּבֹאִי אֶל-עַבְדְּךָ אֲבִי וְהַנֶּעַר אֵינְנוּ אֲתָנּוּ וְנִפְשׁוּ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ:

♦ יום שני ב' טבת ♦

(לא) וְהָיָה כִּרְאוֹתָיו כִּי-אֵין הַנֶּעַר וּמָת וְהוֹרִידוּ עַבְדְּךָ אֶת-שִׁיבַת עַבְדְּךָ אֲבִינוּ בִּיגוֹן שְׂאֵלָה:

כ"ט • וְהָיָה כִּרְאוֹתָיו כִּי-אֵין הַנֶּעַר וּמָת • אֲבִיו מִצָּרָתוֹ.

(לב) כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת-הַנֶּעַר מֵעַם אָבִי לֵאמֹר אִם-לֹא אֲבִיאֲנוּ אֵלֶיךָ וְחִטָּאתִי לְאָבִי כָל-הַיָּמִים:

כ"ט • כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת-הַנֶּעַר • וְאִם תֹּאמַר: לָמָּה אֲנִי נֹכֵס לְתֹגֶר יוֹתֵר מִשָּׂאֵר אָחִי, הֵם כָּלָם מִבְּחוּץ וְאֲנִי נִתְקַשְׁרִיתִי בְּקֶשֶׁר חֹזֵק לִהְיוֹת מְגֻדָּה בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת.

(לג) וְעַתָּה יִשְׁבֶּנָּא עַבְדְּךָ תַּחַת הַנֶּעַר עָבֵד לְאֹדְנִי וְהַנֶּעַר יַעַל עִם-אָחִיו:

כ"ט • יִשְׁבֶּנָּא עַבְדְּךָ וְגו' • (כ"ט) שְׁלָכָל דְּבָר אָנִי מַעֲלָה מִמֶּנּוּ: לְגִבּוּרָה, וּלְמַלְחָמָה וּלְשִׁמּוּשׁ.

(לד) כִּי-אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל-אָבִי וְהַנֶּעַר אֵינְנוּ אֲתִי בֶּן אֶרָאָה בָּרַע אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֶת-אָבִי:

מה (א) וְלֹא-יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל-אִישׁ מַעֲלִי וְלֹא-עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהַתְּוֹדַע יוֹסֵף אֶל-אָחִיו:

כ"ט • וְלֹא-יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים • לֹא הָיָה יָכֹל לְסַבֵּל שְׂחִיזוֹ מִצָּרִים נִצָּבִים עָלָיו וְשׁוֹמְעִין שְׂאֵתָיו מִתְבַּיִשִּׁין בְּהַתְּוֹדַע לָהֶם.

שפתי חכמים

לְמִיכָתֵב 'גְּבוּרָה'. וַיֵּשׁ לוֹמֵר 'לְמַלְחָמָה וּלְשִׁימוּשׁ' הוּא פִירוּשׁ שֶׁל 'לְגִבּוּרָה', כְּלוֹמֵר לָמָּה אָנִי גְבוּר, לְמַלְחָמָה וּלְשִׁימוּשׁ: תוֹרָה לֹד

מה (א) ק' וְהָיָה מִשְׁמַע הַפְּסוּק, וְלֹא יָכֹל יוֹסֵף לְסַבֵּל שְׂחִיזוֹ אָחִיו מִתְבַּיִשִּׁין, 'לְכָל הָעַם הַנִּצָּבִים עָלָיו', רָצָה לוֹמֵר נִגַּד כָּל הָעַם, לְפִיכָּךְ צָוָה לְהוֹצִיאָם, דָּאִם לֹא כֵן לָמָּה הוֹצִיאָם: תוֹרָה ב

עֲצָמוֹ אֵיךְ שֶׁקָּשֶׁר אֶת עֲצָמוֹ בְּגִדֵּי שָׁנִי עוֹלָמוֹת, וַיֵּשׁ לוֹמֵר מִשּׁוּם דְּסִבֵּר שְׁמָא יוֹסֵף אֵינוֹ מֵאֲמִין בְּעוֹנֶשׁ עוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם הֵכִי הוֹצֵרָךְ לוֹ לוֹמֵר גַּם עוֹנֶשׁ עוֹלָם הַזֶּה, מִה שְׁאֵין בֶּן גְּבִי יַעֲקֹב שֶׁהָאֲמִין בְּעוֹנֶשׁ עוֹלָם הַבָּא, וְקָל לְהִבִּין: תוֹרָה לג

(לג) צ קָשָׁה מִמָּה נִפְשָׁה מִדֵּה 'גְּבוּרָה', אִם הוּא גְבוּר לְמַלְחָמָה הֲרִי כְּתִב אַחֵר כִּךְ 'לְמַלְחָמָה', וְאִם הוּא לְשִׁימוּשׁ הֲרִי גַם כֵּן כְּתִב 'לְשִׁימוּשׁ', וְלָמָּה לִּיה

(לב) פ וְאִם תֹּאמַר, וְהָא פִּירֵשׁ רַש"י לְעֵיל (מ"ט) וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים, בְּעוֹלָם הַבָּא, וְהָכָא פִּירֵשׁ בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת. וַיֵּשׁ לוֹמֵר וְהָא יְהוּדָה בְּכָאן הָיָה מְסַפֵּר הַדְּבָרִים שְׂדִיבָר עִם יַעֲקֹב, וְאִם כֵּן כִּךְ הָיָה לוֹ לוֹמֵר וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים, אֵלָּא עַל כִּרְחֹק צָרִיךְ לְפָרֵשׁ וְחִטָּאתִי לְאָבִי הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּהִיּוֹת אָבִי קָיָים, וְגַם לְעוֹלָם שְׂכָלוֹ יוֹם דְּהֵינְנוּ בְּעוֹלָם הַבָּא. וְאֵין לְהַקְשׁוֹת, לָמָּה צָרִיךְ יְהוּדָה עֵתָּה לְהִתְנַצֵּל אֶת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יט עמ' 262)

שִׁיחֵיו מִצָּרִים נִצָּבִים עָלָיו וְשׁוֹמְעִין שְׁאֲחֵיו מִתְבַּיְשִׁין
(רש"י מה, א) בְּדֶרֶךְ כָּלֵל נִקְטַת הַתּוֹב "עוֹמְדִים", וְאֵלֹהֵי "נִצָּבִים"
מוֹרָה עַל עֲמִידָה מִיִּחְדָּת. וְעַל-דֶּרֶךְ פְּרוֹשׁ רִשְׁ"י (קרח טז, כז) (כז)
"נִצָּבִים, בְּקוֹמָה זְקוּפָה". וְאַף כָּאן אֵין זוֹ עֲמִידָה סֵתָם שֶׁל

(ב) וַיִּתֵּן אֶת-קִלּוֹ בְּבִכְי וַיִּשְׁמְעוּ מִצָּרִים וַיִּשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה:
בִּיָּהֵב יָת קָלָה בְּכִיתָא וַיִּשְׁמְעוּ מִצָּרִים
וַיִּשְׁמַע אָנָּשׁ בֵּית פְּרָעָה:

כִּי־יִשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה • בֵּיתוֹ שֶׁל פְּרָעָה, כְּלוּמַר, עֲבָדָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, וְאֵין זֶה לְשׁוֹן 'בֵּית' מִמָּשִׁי, אֲלֵא כְּמוֹ "בֵּית יִשְׂרָאֵל", "בֵּית יְהוּדָה", מִישְׁנַד "בְּלַעַז".

(ג) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא יִכְבְּלוּ אֶחָיו לַעֲנֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפָּנָיו:
כִּי־יִבְהָלוּ מִפָּנָיו • מִפָּנֵי הַבּוֹשָׁה.

(ד) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו גִּשְׁוֹנָא אֱלִי וַיִּגְּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אַחֵיכֶם אֲשֶׁר-מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרִימָה:
כִּי־יִגְּשׁוּ-נָא אֱלִי • רָאָה אוֹתָם נְסוּגִים לְאַחֹר, אָמַר: 'עֲכָשׁוּ אֲחֵי נִכְלָמִים', קָרָא לָהֶם בְּלִשׁוֹן רַבָּה וַתִּתְּנוּנִים וְהִרְאָה לָהֶם שֶׁהוּא מְהוּל (כ"ה).

(ה) וַעֲתִידָהּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ וְאֶל-יִחְרָ בְּעֵינֵיכֶם כִּי־מָכַרְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם:
כִּי־יִלְמַחֲיָה • לְהִיּוֹת לָכֶם לְמַחֲיָה.

(ו) כִּי־זֶה שְׁנֵתִים הִרְעַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמִשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין-חֲרִישׁ וְקָצִיר:
כִּי־זֶה שְׁנֵתִים הִרְעַב • עָבְרוּ מִשְׁנֵי הִרְעַב.

(ז) וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם לְשׁוֹם לָכֶם שְׁאֲרִית בְּאָרֶץ וּלְהַחְיֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה:
וַיִּשְׁלַחְנִי יי קְדַמִּיכוֹן לְשׁוּאָה לָכוֹן שְׁאָרָא
בְּאַרְעָא וּלְמִקְמָא לָכוֹן לְשִׁיזְבָא רַבָּא:

שפתי חכמים

(ב) ר' דָּאָם לֹא בָן הָיָה לוֹ לְנִקְדוּר וַיִּשְׁמַע' בְּקִמְצֵן תַּחַת הַשִּׁי"ן וְיָגֵם נִצְטָר לומר שִׁבִּית' כְּמוֹ 'בִּבִּית' (מִהַרְשֵׁ"ל): תוֹרָה ג'
(ד) ש' וְאֵם תֹּאמַר מִנָּא לִיָּה לְרִשְׁ"י מִשְׁוֹם דְּהִרְאָה לָהֶם הַמִּילָה הָיָה אוֹמֵר לָהֶם 'גִּשְׁו', שְׁמָא מִשְׁוֹם שְׁרָאָה אוֹתָם נְסוּגִים לְאַחֹר הָיָה אוֹמֵר לָהֶם 'גִּשְׁו'.
וַיֹּשֶׁר לומר דְּרִשְׁ"י דִּיִּיק מִדְּכִתִּיב 'גִּשְׁו' וְלֹא כְּתִיב 'קָרְבוּ אֵלַי', אֲלֵא מִדְּכִתִּיב לְשׁוֹן הַגִּשָּׁה מִשְׁמַע הַגִּשָּׁה קְרוּבָה, וְלִמָּה הָיוּ צָרִיכִין לִיגֵשׁ כָּל כָּף קְרוּב לוֹ, אֲלֵא שֶׁהִרְאָה לָהֶם הַמִּילָה. וְאֵין לְהַקְשׁוֹת מִנָּא לִיָּה שֶׁרָאָה אוֹתָם נְסוּגִים אַחֹר, דִּילְמָא מַה שְׁאָמַר לָהֶם 'גִּשְׁו'

אֵינוֹ אֲלֵא מִשְׁוֹם שֶׁהִרְאָה לָהֶם שֶׁהוּא מְהוּל. דָּאָם בֶּן 'נָא' לָמָּה לִי, בְּשִׁלְמָא אֵי רָאָה אוֹתָם שְׁנִסּוּגִים אַחֹר מִשְׁוֹם הָכִי הוֹצִרָה לומר מִלַּת 'נָא' לְדַבֵּר עִמָּהֶם בְּלִשׁוֹן רַבָּה כְּדִי שְׁלֹא יִתְבַּיְשׁוּ, אֲבָל אִם עָמְדוּ עַל מְקוֹמָם לָמָּה דִּבֵּר עִמָּהֶם בְּלִשׁוֹן תַּחְנוּנִים, וְקַל לְהַבִּין: תוֹרָה ה'

♦ יום שלישי ג' טבת ♦

ח ויבצע לא אתון שלחיתון יתי הבא אלהן מן
קדם יי ושניני לאבא לפרעה ולרבוץ לכל
אנש ביתה ושלטי בכל ארעא דמצרים:

(ח) ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים
וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל
בכל-ארץ מצרים:

כ"י • לאב • לחבר ולפטרון.

ט אחוה וסקו לנת אבא ותימרון לה כדון
אמר בך יוסף שניני יי לרבוץ לכל מצרים
חיות לותי לא תתעבב:

(ט) מהרו ועלו אל-אבי ואמרתם אליו כה אמר
בני יוסף שמיני אלהים לאדון לכל-מצרים ודה
אלי אל-תעמד:

כ"י • ועלו אל-אבי • ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך ג, עמ' 823)

שמיני אלוקים לאדון לכל מצרים ודה אלי אל תעמד

(מה, ט)

"שמיני אלוקים לאדון לכל מצרים" – ובידי ללקטו לקבץ
כל כסף וזהב שבעולם ולהביאו למצרים, ולכן "דה אלי
אל תעמד" – כי מעכשיו אפשר שתתבצע הכונה
והמטרה של גלות מצרים, היינו שבני-ישראל יבררו ויעלו
את ניצוצי הקדושה הנמצאים בכסף וזהב זה ("העולם
עמם").

חז"ל אמרו (פסחים קט) כי "כל כסף וזהב שבעולם יוסף
לקטו והביאו למצרים כו', וכשעלו ממצרים העולם עמם".
במאמר זה רמזו חז"ל כי המטרה והתכלית של גלות
מצרים היא ברור הניצוצות המצויים בכסף ובזהב
והעלאתם לקדושה.
זהו שרמז הכתוב:

י ותתיב בארעא דגשן ותהי קריב לי את
יבניך ובני בנך וענך ותורך וכל די לך:

(י) וישבת בארץ-גשן והיית קרוב אלי אתה ובנך
ובני בנך וצאנך ובקרך וכל-אשר-לך:

יא ואזון יתך תמן ארי עוד חמש שנים כפנא
דלמא תתמספן את ואנש ביתך וכל די לך:

(יא) וכלכלתי אתך שם כעוד חמש שנים רעב
פן-תורש אתה וביתך וכל-אשר-לך:

כ"י • פן-תורש • דלמא תתמספן, לשון: "מורישת ומעשיר".

יב ויהא עיניכון חזן ועיני אחי בנימין ארי
כלישנכון אנא ממלל עמכון:

(יב) והנה עיניכם ראות ועיני אחי בנימין כפי
המדבר אליכם:

השנה את כלם יחד, לומר שפשם שאין לי שגא
על בנימין אחי שהרי לא היה במקירתו, כך אין
בלי שגא עליכם.

כ"י • והנה עיניכם ראות • בכבודי ושאיני אחיכם,
שאני מהול ככם. ועוד: "כפי המדבר אליכם"
בלשון הקדש (כ"י). ועיני אחי בנימין • (מגילה טז)

שפתי חכמים

יהיה לזה עם כפי המדבר אליכם
בלשון הקדש: תורה יג

להאביל לכל העם בשבע שני
הרעב: תורה יב
(יב) נחלת יעקב, ותימנה לי, מאי קישור

(יא) ת ולא מלשון הכרתה ושלוח כמו
'אכנו בדרך ואורי' (במדבר י"ד י"ב), כי
לא יתכן זה, שהרי היה ליוסף

(יג) וְהִגַּדְתָּם לְאָבִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רָאִיתָם וּמַהֲרַתָּם וְהוֹרַדְתָּם אֶת־אָבִי הֵנָּה:

(יד) וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרֵי בְנֵי־מִן־אָחִיו וַיִּבֶךְ וּבְנֵי־מִן בָּכָה עַל־צוּאָרָיו:

דעת, דייקן של רש"י, דביוסף כתיב: "ויפל ויבך", תרתי משמע אשני מקדשות, וילך עשה ב' פעלות על זה הרמז, מה שאין כן בנמיין דלא כתיב רק "ויבניין בכה", פעלה אחת, שלא כמו רק על חרבן אחד. וכן בבאר תרגום יונתן, ששם הוא בדרך דרש.

כ"י ויפל על צוארי בני מן אחיו ויבך. על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנמיין וסופן ליחרב. ובני מן בכה על צואריו. על משפן שילה, שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב. (ולענין)

נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך י, עמוד 148 – מתוך 'לקראת שבת')

אין להסתפק בבכיה

והבאר בזה:

ענין הבכיה הוא בכדי להקל על הבוכה. וכנראה בחוש, שפאשר האדם בוכה על המצר ומעיק לו, אין בכה של בכיה זו לתקן את הדבר שגרם אותה, אלא שבבכיתו ירוח לו, וכמו שכתוב היתה לי דמעותי לחם וגו'. ולכן: כשרואה "חרבן מקדשו" של חברו – משתתף בצערו ובוכה, אבל (עקר) התקון ובנין בית המקדש מחדש אינו תלוי בו אלא בחברו. אולם בשעה שרואה אדם את חרבן בית המקדש הפרטי שלו, אז אין לו להסתפק באנחה ובבכיה, אלא להשתדל לתקן ולבנותו מחדש על ידי שיעבד עבודתו להביא את הגאולה הפרטית בנפשו.

ויפל על צוארי בני מן אחיו ויבך ובני מן בכה על צואריו: (מה, יד)

איתא בגמרא על הפסוק "ויפל על צוארי בני מן אחיו ויבך ובני מן בכה על צואריו" "בכה על שני מקדשין שעתידין להיות בחלקו של בנמיין, ועתידין לחרב, ובני מן כו' בכה על משפן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף ועתיד לחרב".

וצריך להבין: מדוע בכה יוסף על המקדשות של בנמיין, ובנמיין בכה על המשפן שבחלקו של יוסף – והרי לכאורה אדרבה: כל אחד מהם עליו לבכות על חרבן בית המקדש שבחלקו הוא?

(טו) וַיִּנְשָׁק לְכָל־אָחִיו וַיִּבֶךְ עֲלֵהֶם וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְרוּ אִתּוֹ:

טו וינשק לכל אחיו ובכא עליהן ובתו כן מלילו אחוהי עמה:

כ"י וְאַחֲרֵי כֵן • מֵאַחַר שְׁרָאוּהוּ בּוֹכָה וְלָבוּ שָׁלֵם עִמָּהֶם. דְּבָרוּ אִתּוֹ • שְׁמַתְחֵלָה הָיוּ בּוֹשִׁים מִמֶּנּוּ.

(טז) וְהָקֵל נִשְׁמָע בֵּית פְּרָעָה לְאֹמֶר בָּאוּ אָחִי יוֹסֵף וַיִּיטֹב בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי עַבְדָּיו:

טז וקלא אשתמע לבית פרעה לאמר באו אחי יוסף וישפר בעיני פרעה ובעיני עבדוהי:

כ"י וְהָקֵל נִשְׁמָע בֵּית פְּרָעָה • כְּמוֹ: 'בְּבֵית פְּרָעָה', וְזֶהוּ לְשׁוֹן 'בֵּית' מִמֶּשׁ.

שפתי חכמים

ובנמיין הנזכר לשון 'צואר', שמע מינה לדרשה קאתי לרמוז על בית המקדש שנקרא 'צואר' כנזכר לעיל, ומה שדרשו גבי בנמיין שני מקדשות וגבי יוסף אחד, לפי שהאמת היתה כן ולא מלשון רבים ויחיד דרשו כן: תורה טו (טז) ד ענין לעיל (פסוק ב) מה שכתבתי שם: תורה יז

ב'מתנות בהוזה' כתב 'צואריו' לשון יחיד, ולא ראו הגמרא בפרק קמא דמגילה (ט"ז) ואיתא נמי התם 'כמה צוארים הוזה ליה לבנמיין' ופירש רש"י (שם ד"ה כמה) דלא גרסינן ליה שכן דרר הכתוב לקרות 'צוארי' לשון רבים וכו', וכל מה שטרח הרא"ם הוא לריק. ולי נראה דשנוי לשון קא דריש. מדיכתיב גבי אחיו ויבך עליהם, ואלו גבי יוסף

(יד) ב מדיכתיב כאן 'צוארי' ולא כתיב 'צואריו', ונאמר בשיר השירים (ה' ה) 'צוארך כמגדל השן', מה להלן מקדש אף כאן מקדש: א ואם תאמר דילמא בפשוטו, בשלמא מה שפירש לעיל גבי יוסף משום דכתיב 'צוארי' דהוא לשון רבים ולא כתיב 'צואריו', אבל כאן כתיב 'צואריו' דילמא בפשוטו, (נחלת יעקב, הרא"ם הקאריק בזה, גם

יִוָּאֶמֶר פְּרַעַה אֶל־יוֹסֵף אֲמַר לְיוֹסֵף אֲמַר לְאַחִיךָ דָּא
עֵיבִידוּ טַעֲנֵנוּ יָת בְּעִירְכֹן וְאַזְלֵנוּ אוֹבִילֵנוּ
לְאַרְעָא דְכְנָעַן:

(יח) וַיֹּאמֶר פְּרַעַה אֶל־יוֹסֵף אֲמַר אֶל־אַחִיךָ זֹאת עֲשׂוּ
טַעֲנֵנוּ אֶת־בְּעִירְכֶם וּלְכוּ־בָאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:

כ"י: טַעֲנֵנוּ אֶת־בְּעִירְכֶם ה'. תבואה.

יח וַיִּדְבְּרוּ יָת אַבְרָהָם וְיָת אֲנָשׁ בְּתִיכֹן וְעוֹלֵנוּ
לְוָתִי וְאַתָּן לְכוֹן יָת טוֹב אֶרְעָא דְמַצְרַיִם
וְתִכְלֹן יָת טוֹבָא דְאַרְעָא:

(יח) וַיִּקְחוּ אֶת־אֲבִיכֶם וְאֶת־בְּתִיכֶם וּבָאוּ אֵלַי וְאַתָּה
לָכֶם אֶת־טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָכְלוּ אֶת־חֶלֶב הָאָרֶץ:

כ"י: אֶת־טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם • אֶרֶץ גִּשְׁן, נָפֶא וְאִינוּ יוֹדַע מַה נָּפֶא, סוֹפָה לַעֲשׂוֹתָהּ כְּמַצוּלָה שְׁאִין בָּהּ דְּגִיִּים.
חֶלֶב הָאָרֶץ • כָּל "חֶלֶב", לְשׁוֹן 'מִיטָב' הוּא.

יט וְאַתָּה מִפְקָדָא דָּא עֵיבִידוּ סִיבֵּוּ לְכוֹן
מִאַרְעָא דְמַצְרַיִם עָגְלֵן לְטַפְלִיכֹן וּלְנַשְׁיכֹן
וְתִסְלֹן יָת אַבְרָהָם וְתִתִּין:

(יט) וְאַתָּה צִוִּיתָהּ זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
עֲגָלוֹת לְטַפְכֶם וּלְנַשְׁיכֶם וּנְשֵׂאתֶם אֶת־אֲבִיכֶם
וּבָאתֶם:

כ"י: וְאַתָּה צִוִּיתָהּ • מִפִּי, לוֹמַר לָהֶם. זֹאת עֲשׂוּ • כִּף אֲמַר לָהֶם, שְׁפָרְשִׁיתִי הוּא.

כ ועֵינֵיכֹן לֹא תַחֲסוּ עַל מַגִּיכֹן אֲרִי טַב כָּל
אַרְעָא דְמַצְרַיִם דְּלִכֹן הוּא:

(כ) וְעֵינֵיכֶם אַל־תַּחֲסוּ עַל־פְּלִיכֶם בִּי־טוֹב כָּל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם לָכֶם הוּא:

כא וְעֵבִידוּ כֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה לָהֶן יוֹסֵף
עָגְלֵן עַל מִימַר פְּרַעַה וַיִּהְיֶה לָהֶן וַיִּדִּין
לְאַרְחָא:

(כא) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת
עַל־פִּי פְרַעַה וַיִּתֵּן לָהֶם צֹדֶה לְדֶרֶךְ:

כב לְכָלֵּהן נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׂמֹלֶת וּלְבִנְיָמִן נָתַן
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְחֲמִשׁ חֲלָפֹת שְׂמֹלֶת:

(כב) לְכָלֶם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׂמֹלֶת וּלְבִנְיָמִן נָתַן
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְחֲמִשׁ חֲלָפֹת שְׂמֹלֶת:

כג וְלִאֲבֹהֵי שְׁלַח כָּדָא עֲסָרָא חֲמִרִין טַעֲנִין
מִטוֹבָא דְמַצְרַיִם וְעֲסָר אֲתָנִן טַעֲנִין עֵיבִיר
וּלְחָם וַיִּדִּין לְאֲבֹהֵי לְאַרְחָא:

(כג) וּלְאֲבָיו שְׁלַח כָּזֹאת עֲשֶׂרָה חֲמִרִים נִשְׂאִים מִטוֹב
מִצְרַיִם וְעֲשֶׂר אֲתָנֹת נִשְׂאֹת בָּר וּלְחָם וּמְזוֹן לְאֲבָיו
לְדֶרֶךְ:

אֶת הַעֲגָלוֹת, וְלֹא שׁוֹם חֲמוּרִים וְאֲתוֹנוֹת, וְקָל לְהִכִּין. בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מַהֲרַשׁ"ל.
מִטוֹב מִצְרַיִם • מִצִּינוּ בְּגִמְרָא שְׁשֵׁלַח לוֹ יֵין יִשְׁן
שְׂדַעַת זְקֵנִים נֹחָה הִימָנוּ, וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה: 'גְּרִיסִין
שֶׁל פּוֹל'. בָּר וּלְחָם • כְּתִירוֹמוֹ. וּמְזוֹן • לִפְתָן (כד)
גְּרַסַת רֹא"ם.

כ"י: שְׁלַח כָּזֹאת • כְּחֻשְׁבוֹן הֵנָּה, וּמַהוּ הַחֻשְׁבוֹן?
עֲשֶׂרָה חֲמוּרִים וְגו'. (רצונו שְׂמֹלֶת "כָּזֹאת" הַמִּתְּרַת וּבִכ"ף הַדְּמִיוֹן,
מוֹדָה עַל כִּי מַעֲלָם לֹא שְׁלַח לוֹ עֲשֶׂרָה חֲמוּרִים וְעֲשֶׂר אֲתָנֹת, וְכִי קָאָמַר
קָרָא: 'וּלְאֲבָיו שְׁלַח בְּעֲגָלוֹת כָּזֹאת וְגו'. כְּלוּמַר כְּחֻשְׁבוֹן הֵנָּה, שֶׁהוּא מִשָּׂא
עֲשֶׂרָה חֲמוּרִים וְעֲשֶׂר אֲתוֹנוֹת, וְהַשְׂמָתָה אֲמִי שְׁפִיר דְּלֹא מִצִּינוּ נִכְסֵיב, אֱלָא: 'וַיִּרְא

שפתי חכמים

ליה למימר 'זאת עשה', שהרי גם
לעיל נאמר בלשון יחיד 'ואתה
צויתיה', לכן פירש 'מפי' וכו'; תורה כ
(כג) ח כתב מהרש"ל מדלָא בתיב
בקרא מהו הטוב ששלח לו, שמע מינה

(יח) ו פירוש, דבמים עמוקים אין דגים
בעמקם אלא למעלה הולכים: תורה יט
(יט) † דקשה לרש"י, למה לא בתיב מי
צוה לו כן, ועוד קשה למה בתיב
אחרי' 'זאת עשו' בלשון רבים, הנה

(יז) ה והוא פעל יוצא לשלישי, כלומר
שיטענו בהבמות בתבואה, לאפוקי
שלא תפרש 'טענו את בעירכם',
כלומר שיאבילו את בהמתם דאם כן
מאי נפקא ליה מינניה (רא"ם): תורה יח

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות)

יתראה עם אביו. ולכן (אף שלא שָׁתָה יין) יין משומר אֶצְלוֹ מִשָּׁרָף זְמַן רַב - עד שְׁנַעֲשֶׂה יין וְשׁוֹ - בְּכַדִּי שִׁיְהִיָּה מִן הַמוֹכֵן בְּבוֹא הַזְמַן.

ומזה הוראה בעבודת כל אחד ואחד:

גם כְּשֶׁאֵדָם נִמְצָא בְּמַצֵּב שֶׁהַמְצָרִים וְגִבּוּלִים שֶׁל הָעוֹלָם - טְרִדוֹתַי הַגְּשָׁמִיּוֹת וְדִסְבִּיבֻתוֹ, מְפָרִיעִים אוֹתוֹ מֵעֲבוֹדַת ה', אֲסוּר לוֹ לְהִתְיַאֵשׁ כִּי, אֵלָּא אֲדַרְבֶּה - עָלָיו לְהִתְחַזֵּק בְּבִטְחוֹן גָּמוּר בִּה', שְׁבוֹדָאֵי יִצְחָחוּ בְּעִנְיָנוּ הַגְּשָׁמִיִּים בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא יִסְתִּירוּ עַל עִנְיָנוּ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁלוֹ.

ועוד הוראה בזה - עַל-דֶּרֶךְ מַתְנַת יוֹסֵף לְאֲבִיו שֶׁלֹּא הִיָּתָה עַל-פִּי צִיּוּי פְּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם, אֵלָּא מִדַּעַת עֲצֻמוֹ (כַּדְלָעִיל סֵעִיף ד'), וְלֹא מִצִּיּוֹ שִׁישָׁאֵל רְשׁוֹת מִפְּרַעַה עַל זֶה. הִיָּינוּ, דְּכִשְׁבָּא לַעֲנֵן שֶׁל מִצְרָה - מִצְוֹת כִּיבּוּד אָב, לֹא הִתְחַשַּׁב יוֹסֵף כָּלֵל עִם פְּרַעַה, וְקִיָּם הַמִּצְוָה בְּהִדּוּר גָּדוֹל וְכו'.

כֵּן הוּא בְּעֲבוֹדַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד פֶּאָשֶׁר בֹּא לְיָדוֹ עִנְיָן שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, אֵין לְהִתְחַשַּׁב עִם הַמְצָרִים וְהַהֲגָבָלוֹת דְּעוֹלָם הַזֶּה, וְיִקְיִים אֶת הַמִּצְוֹת בְּהִדּוּר.

וְעַל-יְדֵי הַנִּהְיָה זֶה, הֲרִי לֹא זֶה בְּלִבְד שִׁיִּצְלִיחַ בְּעֲבוֹדָתוֹ בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת, אֵלָּא שֶׁגַּם כָּל עִנְיָנוּ הַגְּשָׁמִיִּים מִצְּלִיחִים לוֹ.

לְכַאוֹרָה קֶשֶׁה עַל הַפִּירוּשׁ שֶׁשָּׁלַח לוֹ יִין יֶשֶׁן: כְּשֶׁאֵדָם שוֹלַח מִתְּנֶה לְחִבְרֹו עַל-מִנַּת לְכַבֵּדוֹ וּלְעִנְיָנוּ, מִשְׁתַּדֵּל לְשַׁלֵּחַ דָּבָר שֶׁאֵין לְחִבְרֹו, שָׂאָז הַדָּבָר יִקָּר אֶצֶל חִבְרֹו וְיִגְרוּם לוֹ עוֹנֵג. אוֹלָם בְּעִנְיָנוּ, מִנֵּין יָדַע יוֹסֵף שֶׁאֵין לְיַעֲקֹב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן יִין (יֶשֶׁן)?

בְּשִׁלְמָא אִם שָׁלַח לוֹ "גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל", שֶׁהוּא מֵאֶכֶל חֲשׁוֹב, יָדַע יוֹסֵף שֶׁבְּזְמַן רָעֵב יִהְיֶה חֲבִיב אֶצְלָם. אֲבָל לְהַפִּירוּשׁ שֶׁשָּׁלַח לוֹ "יִין יֶשֶׁן", מִנֵּין יָדַע יוֹסֵף שֶׁזֶה דּוֹקָא יִהְיֶה חֲבִיב עָלָיו כִּי? אֲמַנָם מִתּוֹרֵץ זֶה עַל-פִּי מַה שֶּׁפִּירֵשׁ רַשִּׁי לְעִיל עַל הַפֶּסוּק "וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ" וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ - וּמִיּוֹם שֶׁמִּכְרוּהוּ לֹא שָׁתוּ יִין, וְלֹא הוּא שָׁתָה יִין, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁתוּ - הִיָּינוּ בְּמִשָּׁף כ"ב שָׁנִים - וּמוֹכֵן שֶׁאִם אֲחִיו לֹא שָׁתוּ יִין כָּל זְמַן זֶה, וְגַם יוֹסֵף לֹא שָׁתָה (שֶׁמֶזֶה מוֹכֵן שֶׁאֵין זֶה בְּתוֹר תְּשׁוּבָה, כִּי-אִם מִפְּנֵי הַצָּעַר), עַל-אֲחֵת-כְּמָה וְכְמָה שֶׁיַּעֲקֹב שֶׁהִתְאַבֵּל גּוֹ' לֹא שָׁתָה יִין כ"ב שָׁנָה - וּמוֹכֵן הַ"נוֹחָה דַּעַתוֹ" שִׁיְהִיָּה לְיַעֲקֹב - כְּשִׁיוֹסֵף מַצִּיעַ לְשָׁתוֹת וְשׁוֹלַח "יִין יֶשֶׁן". וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לוֹמַר טַעַם נוֹסֵף עַל-פִּי "יִינָה שֶׁל תּוֹרָה" (מִלְבַּד מַה "שִׁדְעַת זְקֵנִים נוֹחָה הַיָּמִינוּ") לָמָּה בָּחַר יוֹסֵף "יִין יֶשֶׁן", כִּי בָּזָה רְמִז לְיַעֲקֹב, שֶׁאֵף בְּהִיוֹתוֹ בְּמִצְרַיִם לֹא אָבַד בְּטוֹחוֹ בִּה' שְׁעוֹד

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך י' עמוד 151 ואילך - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת')

הַרְמֵז בְּגִרְסִין שֶׁל פּוֹל

פּוֹלִים שְׁבוּרִים לְחֻלְקִים" (גוּר-אֲרִיָּה כֹאן), וּבָזָה רְמִז לוֹ שֶׁכְּמוֹ שְׁפּוֹלִים, אֵף דְּשְׁבוּרִים הֵם, הִנֵּה דּוֹקָא מֵאֶכֶל זֶה הִיָּה חֲשׁוֹב בִּיּוֹתֵר בְּמִצְרַיִם, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּ'עֵץ יוֹסֵף' בְּשֵׁם הַ"פֶּה תֹאדָר": "וְלֹכֵן נִקְרָא טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם, כִּי לֹא נִמְצָא עוֹד מִיִּן גְּרִיסִין כָּזֶה בְּשָׂרָה הָאֲרָצוֹת, וְנִקְרָא פּוֹל הַמְצָרִי", כְּמוֹ-כֵן דּוֹקָא עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁמִּכְרוּ הַשְּׁבָטִים אֶת יוֹסֵף, יִצְאָה טוֹבָה "לְמַחְיָה שֶׁלַּחֲנִי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם" (פִּרְשָׁנוּ מַה, ה), וְלֹכֵן אֵל יִצְטַעַר עַל זֶה שֶׁמִּכְרוּ הַשְּׁבָטִים אֶת יוֹסֵף.

וּלְאֲבִיו שָׁלַח . . מִטּוֹב מִצְרַיִם

מִדְרַשׁ אֲגָדָה - גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל (מַה, כג. וּבִפְרִיּוֹשׁ רַשִּׁי)

יֵשׁ לְבָאָר בְּדֶרֶךְ הַרְמֵז, הַטַּעַם שֶׁמִּכָּל טוֹב מִצְרַיִם שָׁלַח יוֹסֵף לְיַעֲקֹב דּוֹקָא גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל: יוֹסֵף יָדַע שֶׁכְּשִׁיגִיעוּ הַשְּׁבָטִים לְיַעֲקֹב וַיִּגִּדּוּ לוֹ שִׁיוֹסֵף עֲדִין חַי, יִכְרַחוּ לְהַגִּיד לְיַעֲקֹב שֶׁמִּכְרוּ אוֹתוֹ, וַיִּצְטַעַר יַעֲקֹב עַל-זֶה, וְרָצָה יוֹסֵף לְמַעַט צַעֲרוֹ שֶׁל אָבִיו. וְלֹכֵן שָׁלַח אֵלָיו גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל, כִּי גְרִיסִין שֶׁל פּוֹל "הֵם

(כד) וַיִּשְׁלַח אֶת-אֲחִיו וַיַּלְכוּ וַיֹּאמְרוּ אֵלֵהֶם אֶל-

כד וַיִּשְׁלַח ית אחוהו ואליו ואמר להון לא תתנצון בארץא :

תַּרְגּוּמוֹ בְּדֶרֶךְ:

יָרִיבוּ בְּדֶרֶךְ עַל דָּבָר מְכִירָתוֹ, לְהִתְנוּכַח זֶה עִם זֶה וְלוֹמַר: עַל-יְדֵךְ נִמְכַּר, אֲתָה סִפְרָתָ לְשׁוֹן הָרַע עָלָיו וְגִרְמָתָ לָנוּ לְשָׁנְאוֹתוֹ.

כ"א אֶל-תַּרְגּוּמוֹ בְּדֶרֶךְ • אֵל תִּתְעַסְקוּ בְּדָבָר הַלְכָהָ, שֶׁלֹּא תִרְגְּזוּ עֲלֵיכֶם הַדֶּרֶךְ. דָּבָר אַחֵר: אֵל תִּפְסִיעוּ פְּסִיעָה גָּסָה, וְתִכְנְסוּ בַּחֲמָה לַעִיר. וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, יֵשׁ לוֹמַר: לְפִי שֶׁהָיוּ נִכְלָמִים, הִיָּה דוֹאָג שֶׁמֶא

שְׁתֵּי חֲכָמִים

לֹא צָוָה לָהֶם, דָּהָא אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ וְכַרְוֵנָם לְכַרְכָּה (שם) 'שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מִהֲלָכִים בְּדֶרֶךְ וְאֵין בִּינֵיהֶם דְּבָרֵי תוֹרָה' וְכו': * כְּתַב מִהַרְשֵׁ"ל, הַפִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא אֲלִיבָא דְּחַד מֵאֵין בְּגִמְרָא, וְשׁוֹב פִּירֵשׁ רַשִּׁי דָּבָר אַחֵר

(כד) פִּירוּשׁ, אִם אֲתָם עוֹסְקִים בְּדָבָר הַלְכָה צְרִיכִים אֲתָם לַעֲיִין בּו יוֹתֵר וְאֵין דַּעַתְכֶם עַל הַדֶּרֶךְ, וּמִתּוֹךְ כִּף טוֹעָה אֲתָכֶם הַדֶּרֶךְ בְּלוֹמַר תִּתְעוּ (רַשִּׁי פֶּרֶק קִטָּא דְּמַעֲנִית י"ד ד"ה תַּרְגּוּמוֹ). וְדוֹקָא שֶׁלֹּא לַעֲיִין וְלַעֲסוֹק צָוָה לָהֶם, אֲבָל שֶׁלֹּא לְמִיגְרַס

שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוּ חֲשׁוֹב, וְלָמָּה שָׁלַח לוֹ, לְפִי שֶׁלְיַעֲקֹב הִיָּה טוֹב, לָכֵן פִּירֵשׁ שֶׁהוּא יִין יֶשֶׁן, שֶׁזֶה אֵינוֹ דָּבָר חֲשׁוֹב כָּל כֵּף, וְלְיַעֲקֹב הִיָּה דָּבָר חֲשׁוֹב מִפְּנֵי שִׁדְעַת זְקֵנִים נוֹחָה הַיָּמִינוּ וְכו' עַד כֵּאֵן לְשׁוֹנוֹ: תוֹרָה כד

(כה) וַיַּעֲלֵנוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

כה וסליקו ממצרים ואתו לארעא דכנען לות יעקב אביהון:

(כו) וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי־הוּא מִשְׁלַח בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּפֵּג לָבֹ כִּי לֹא־הָאֱמִין לָהֶם:

כו ויגידו לו לה למימר עוד כען יוסף קיים וארי הוא שליט בכל ארעא דמצרים והווי מלכא פגין על לבא ארי לא הימין להון:

וקמו: (איכה ג) "מאין הפוגות", (ירמיה מח) "וריחו לא נמר", מתרגמינן: 'וריחיה לא פג'.

כז וַיִּכְיֶהוּא מִשְׁלַח וַאֲשֶׁר הוּא־כ מוֹשֶׁל. וַיַּפֵּג לָבֹ • נְחֻלָּף לָבֹ, וְהִלֵּךְ מִלְּהָאֱמִין, לֹא הָיָה לָבֹ פִּנְהָ אֶל הַדְּבָרִים, לְשׁוֹן: מְפִיגִין טַעֲמֵן בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה,

כו ומלילו עמה ות כל פתגמי יוסף די מליל עמהון וחזא ית עגלתא דשלח יוסף למשל יתה וישרת רוח נבואה לות יעקב אביהון:

(כו) וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל־דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת־הַעֲגֻלֹת אֲשֶׁר־שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׁאת אֹתָו וַתַּחֲי רִיחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

נאמר: 'אשר שלח פרעה'. ותחי ריח יעקב. שרתה עליו שכינה, שפרשה ממנו.

כז וַיִּכְיֶהוּא מִסֵּר יוֹסֵף • סימן מסר להם, במה היה עוסק כשפרש ממנו, בפרשת 'עגלה ערופה', והווי שנאמר: "וירא את העגלות אשר שלח יוסף", ולא

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת מוצאי חנוכה תשמ"א)

וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף... וַיֵּרָא אֶת הַעֲגֻלֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף (מה, כז)

כמקדם. זהו שאמר יעקב (בפסוק הבא) "עוד יוסף בני חי" – הוא נוכח שיוסף חי ומתנהג כראוי לבנו של בחיר שבאבות, הוא עוסק בתורה הנקראת 'תורת חיים' ומקיים את מצותיה שעליהן נאמר (ויקרא יח) "וחי בהם".

לשם מה העביר יוסף לאביו סימן שהוא חי? וכי יעקב לא היה מאמין לבניו בלי סימן? והלא אמרו חז"ל (ר"ה כג) "מילתא דעבידא לאגלויי – לא משקרי בה אינשי". אלא הסימן נועד להוכיח שהוא חי כיוסף הצדיק, וישגם בהיותו במצרים, בערות הארץ, תורתו וצדקתו עמו

שפתי חכמים

כשיוסף פירש מייעקב היה יעקב מלך אותו עד עמק חברון. כדפירש רש"י לעיל בפסוק 'וישלחו מעמק חברון' (ל"ז י"ד), ויוסף אמר לו חזור בה, אמר לו יעקב איני רשאי לחזור, שחייב אדם ללכות חבירו כדכתיב בפרשת עגלה ערופה בפסוק (דברים כ"א ז) 'ידינו לא שפכה', לא פטרנוהו בלא לוייה כדפירש רש"י שם (ר"ה ד"ט), ומתוך כך למדו פרשת עגלה ערופה, ויהיה פירוש 'וירא את העגלות' לשון הבנה, שהגידו לו פרשת עגלה ערופה, או התבונן שאמת הוא: א רוצה לפרש 'וירוח' היינו נבואה, כדכתיב (דברי הימים א' י"ב י"ט) 'ורוח לבשה את עצמי': תורה כח

חי, והלא הוא עצמו היה חושדן שמא מכרוהו, ועל זה פירש מפיון שאמרו שהוא מושל, וזה אין הדעת סובלת להאמין שאיש נכרי ימשול וכל שכן במצרים שאין עבד מולך, מדהא ליתא הא נמי ליתא, לכן אמר 'לא היה לבו פונה אל הדברים', ודו"ק: תורה כו (כו) מ דקשה לרש"י, דכתיב וידברו אליו וגו' דברי יוסף' אחר 'כי לא האמין להם', דמשמע שבאו לדבר אליו ולהוכיח לו שיאמנו דבריהם, ומה היא ההוכחה שהוכיחו, אלא סימן מסר להם כו' בפרשת עגלה ערופה, ורוצה לפרש 'העגלות' דכתיב בקרא קרינן 'עגלות' בסגול'ל תחת העין ושנ"א תחת הגימל, ויש לומר

אליבא דבריייתא, ופירש גם כן שתכנסו בחמה לעיר, ושני הפירושים פירשה דבריייתא, לפי שהבריייתא סבירא ליה שפירוש 'אל תרגזו' הוא לשון התגברות הליכה, ולא ידעה דבריייתא אם הוא הליכה שאדם פוסע פסיעה גסה, או כשאדם מהלך ומן ארוך כלומר עד הלילה, לכן פירש אלו שני הפירושים, אחד של פסיעה, ואחד של תכנסו בחמה לעיר, רוצה לומר כשאדם רגז פוסע פסיעות גסות, ואמר מר פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם: תורה כה

(כו) ב לפי שפירוש של 'כי הוא' 'אם', 'אם' הוא 'אשר' (מהרש"ל: ל' נחלת יעקב), דקשה לרש"י למה לא האמין שהוא

♦ יום רביעי ד' טבת ♦

(כח) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד־יוֹסֵף בְּנִי חִי אִלְכָּה וַאֲרָאֲנוּ בְּטָרֵם אֲמוֹת:

כח וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל סֵגִי לִי חֲדָוָה עַד קָעַן יוֹסֵף בְּרִי קִנָּם אֲזִיל וְאַחֲזֶנָּה עַד לֹא אָמוֹת:

כ"ח • רב עוד • רב לי עוד שמחה וחדוה, הואיל ועוד יוסף בני חי.

מו (א) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל־אֲשֶׁר־לּוֹ וַיָּבֹא בְּאֶרֶחַ שְׁבַע וַיִּזְבַּח זִבְחִים לֵאלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק:

א וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל דֵּי לֵה וַאֲתָא לְבָאָר שְׁבַע וַדְּבַח דְּבַחִין לֵאלֹהֵי אָבוּהִי יִצְחָק:

כ"ט • בְּאֶרֶחַ שְׁבַע • כמו לבאר שבע, ה"א בסוף תבה במקום למ"ד בתחלתה. לאלהי אביו יצחק • חיב

אדם בכבוד אביו יותר מכבודם זקנו, לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם.

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנְנִי:

ב וַאֲמַר יי לְיִשְׂרָאֵל בְּחֻזִּי דְלִילָיָה וַאֲמַר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַאֲמַר הָא אָנָּה:

כ"ט • יַעֲקֹב יַעֲקֹב • לשון חבה.

(ג) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֶל־תִּירָא מִרְדָּה מִצְרִימָה כִּי־לִגְוִי גָדוֹל אֲשִׁימְךָ שָׁם:

ג וַאֲמַר אָנָּה אֵל אֱלֹהֵי דְאָבוּךָ לֹא תִדְחַל מִלְמִיחַת לְמִצְרַיִם אֲרִי לְעַם סֵגִי אֲשׁוּמָךְ תִּמְכֹּן:

כ"ט • אֶל־תִּירָא מִרְדָּה מִצְרִימָה • לפי שהיה מצר על שנזקק לצאת לחוצה-לארץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך 2, עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

לא לפחד מהגלות

להרגיש כ"בנים שגלו מעל שלחן אביהם" (ברכות ג, סוף עמוד א), ולחוש בלבם כאב וצער על המצאו בגלות. אף מאידך, אסור לו להתפעל ולהרגיש "יראה ופחד" מהמניעות והעפובים על עבודת ה' כשנמצאים בגלות, כי בודאי נתנו לו מלמעלה כל הכחות הדרושים להתגבר עליהם. ואדרבה: דוקא "לפי שהיה מצר" על הגלות, הרי הוא מגיע ל"אל תירא", כי דוקא על־ידי שמצטער על זה שהוא בגלות, ומשתוקק תמיד לשוב לארץ ישראל, הגה השתוקקות זו גופא מרימה ומגביהה את האדם למעלה מהגלות, ובמילא אין לו יראה ופחד מהמניעות והעפובים שבגלות.

אל־תירא מרדה מצרימה

לפי שהיה מצר על שנזקק לצאת לחוצה-לארץ (מו, ג. ובפירוש רש"י) לכאורה תמונה, מאחר שהפונה בהבטחת הקב"ה היתה, להסיר צערו של יעקב, מדוע נאמר בזה הלשון "אל תירא" (שלילת הדאגה על העתיד), ולא "אל תצטער" (שלילת הצער ועגמת הנפש דעכשו) וכיצא בזה? ויש לומר בדרך הרמז, דבזה אמר לו הקב"ה, שרגש של צער על זה שנזקק לצאת מארץ ישראל רגש טוב הוא, ואין לו להסירו מלבו, אלא רק את הרגש דיראה ופחד עליו להסיר מלבו. כלומר: מחד גיסא, אדם שאינו נמצא בארץ ישראל צריך

שפתי חכמים

מו (א) ׀ דקשה לרש"י, דהיה ליה למימר 'לאֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו', או 'לאֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם', דהא הוא היה העיקר בפרסום אלהות, ולא כן יצחק שקבל מאברהם: תורה ב

ד אָנא אַחות עמך למַצְרִים וְאַנָּא אַסְקָנָה אֶף
אַסְקָא וְיוֹסֵף יִשְׁוֶי יְדוּהִי עַל עֵינֶיהָ:

(ד) אָנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרֵימָה וְאַנֹכִי אֶעֱלֶךְ גַּם־עִלָּה
וְיוֹסֵף יִשִּׁית יְדוֹ עַל־עֵינֶיהָ:

כ"ט • וְאַנֹכִי אֶעֱלֶךְ • הַבְטִיחוּ לְהִיטֹת נִקְבָּר בְּאַרְצָן.

ה וְהָם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וְנָטְלוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל יָת יַעֲקֹב אֲבוֹהֶון וְיָת טַפְלֵהֶון וְיָת
נְשֵׁיהֶון בַּעֲגֻלְמָא דִּי שְׁלַח פְּרָעָה לְמַטְל
יָתָה:

(ה) וְהָם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־יַעֲקֹב אֲבוֹהֵם וְאֶת־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם בַּעֲגֻלֹת
אֲשֶׁר־שְׁלַח פְּרָעָה לָשֵׂאת אֹתוֹ:

ו וַיִּדְּבְרוּ יָת גִּיתִיהֶון וְיָת קִנְיָנֶהֶון דִּי קִנּוּ
בְּאַרְעָא דְכַנְעַן וְאֹתוֹ לְמַצְרִים יַעֲקֹב וְכָל
בְּנוֹהֵי עִמָּה:

(ו) וַיִּקְחוּ אֶת־מְקִנֵּיהֶם וְאֶת־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ
בְּאַרְצָן כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרֵימָה יַעֲקֹב וְכָל־זֶרְעוֹ אִתּוֹ:

ז וְזֶהוּ: "אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי". הָעַמִּיד לוֹ צְבוּרִין שֶׁל זָהָב
וְשֶׁל כֶּסֶף כְּמִין כָּרִי, וְאָמַר לוֹ: 'טַל אֶת אֱלוֹי'.

כ"י • אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאַרְצָן כְּנָעַן • אֲבָל מַה שֶּׁרָכַשׁ
בַּפֶּדֶן אָרֶם, נָתַן הַכֹּל לַעֲשׂוֹ בַשֶּׁבִיל חֶלְקוֹ בַּמַּעֲרַת
הַמְּכַפְלָה. אָמַר: 'נִכְסֵי חוּצָה לְאַרְצָן אֵינֶן כְּדַאי לִי',

ח בְּנוֹהֵי וּבְנֵי בְנוֹהֵי עִמָּה בְּנֵתָהּ וּבְנֵת בְּנוֹהֵי
וְכָל זֶרְעָהּ אָעִיל עִמָּה לְמַצְרִים:

(ז) בָּנָיו וּבְנֵי בָנָיו אִתּוֹ בְּנֵתוֹ וּבְנֵת בָּנָיו וְכָל־זֶרְעוֹ
הֵבִיא אִתּוֹ מִצְרֵימָה:

כ"י • וּבְנֵת בָּנָיו • סָרַח בַּת אֲשֶׁר וַיִּזְכְּדָהּ בַּת לְוִי.

♦ יום חמישי ה' טבת ♦

ח וְאֵלֶּין שְׁמֵהּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּעֲלוּ לְמַצְרִים
יַעֲקֹב וּבְנוֹהֵי בּוֹכְרָא דִיעֲקֹב רְאוּבֵן:

(ח) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה יַעֲקֹב
וּבְנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן:

כ"י • הַבָּאִים מִצְרֵימָה • עַל שֵׁם הַשָּׁעָה קוֹרָא לְהֶם הַפְּתוּכָ: "בָּאִים", וְאֵין לְתַמָּה עַל אֲשֶׁר לֹא כָּתַב אֲשֶׁר בָּאוּ.

ט וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלֹא וַחֲצֹרֶן וְכֹרְמִי:

(ט) וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלֹא וַחֲצֹרֶן וְכֹרְמִי:

שפתי חכמים

אִיפְכָא בַּפְּסוּק וַיִּקְוֶמוּ לְנַחֲמוֹ' (לְעִיל ל"ז
ל"ח) מְנָא לִיה לְרַבִּי יְהוּדָה לֹמַר
תְּאוֹמוֹת וְלְרַבִּי נַחֲמִיָּה פְלוֹתִיו, דִּילְמָא
דִּינָה לְבָדָה הִיְתָה כְּמוֹ הָכָא, דִּשְׁאֲנִי
הָתָם דְּכָתִיב 'וְכָל בְּנוֹתָיו', אִם כֵּן שָׁמַע
מִינָה דְאִיפְכָא יְחוּסִי דְרַבִּים כְּנֹזֵךְ
לְעִיל: תורה ח

(ח) ז' דְּקָשָׁה לְרִשִּׁי הָא מִשָּׁה רַבִּינוּ
כָּתַב לָנוּ אֵת הַתּוֹרָה וּבִקְמִיו כָּבֵד בָּאוּ,
וְאִם כֵּן הָיָה לִיה לְמִימַר 'בָּאוּ', וְעַל זֶה
פִּירֵשׁ 'עַל שֵׁם' וְכו': תורה ט

בַּת, (וְהוּכָא בְּרִשִּׁי פִּרְשֵׁת וַיִּשָּׁב (ל"ז ל"ח) עַל פְּסוּק
'וַיִּקְוֶמוּ כָּל בְּנֵי' כ"י), דְּהָא יוֹצֵאֵי יָרְכוּ קַחֲשִׁיב
כָּאן. (נְחֻלַּת יַעֲקֹב), וְלִי נִרְאָה לִיִּישָׁב,
שְׁדִּדְךָ הַכְּתוּב כְּשֶׁמֶדְבַּר בִּיחֻסִּי
הַרְבִּים יֹאמַר בִּיחֻד לְשׁוֹן רַבִּים, כְּמוֹ
(לְקַמֵּן פְּסוּק כ"ג) 'וּבְנֵי דִן חוֹשִׁים', וּבְנֵי
פְלֹא אֲלִיָּאב' (בְּמִדְבָּר כ"ז ח), וּמִכָּל מְקוֹם
אִף עַל גַּב דִּ'בְּנוֹתֵי' קָאֵי אֲדִינָה לְחֹדֶר,
אֲפִילוּ הָכִי הֵיכָא דְאִיפְכָא לְרַבִּינוּ
מִרְבִּינָן וְלֹא סְמִיכִינָא אֲשִׁינֻיָּא דְחִיקָא,
וְכֵן פִּירֵשׁ 'סָרַח וַיִּזְכְּדָה' וְכֵן מִשְׁמַע
בְּכָבֵא בְּתָרָא (דף קמ"ג). וְאֵין לְהַקְשׁוֹת

(ד) ע' דִּיִּיק מִדְּכָתִיב 'אֶעֱלֶךְ', מִשְׁמַע
לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל שְׁהוּא גְבוּהָ מִכָּל
הָאַרְצוֹת, וְקַל לְהַבִּין: תורה ה
(ז) ז' וְאִם תֹּאמַר, וְהָרִי גַם כְּתִיב
'בְּנוֹתָיו' לְשׁוֹן רַבִּים, וְהָרִי לֹא הָיָה לוֹ
רַק דִּינָה. וְאֵין לֹמַר כְּרַבִּי יְהוּדָה
דְּאָמַר אֲהִיּוֹת תְּאוֹמוֹת נוֹלְדוּ עִם כָּל
שְׂכֵט וְשְׂכֵט וּנְשָׁאוֹם, דְּהָא לִפְנֵי וְרִידִתָּן
מִתּוֹ כְּדִפִּירֵשׁ רִשִּׁי בְּסִמּוּף (פְּסוּק כ"ז ד"ה
כ"ג), וְגַם אֵין לֹמַר כְּרַבִּי נַחֲמִיָּה דְאָמַר
כְּנַעֲנִיּוֹת הָיוּ וּמָהוּ בְּנוֹתָיו פְּלוֹתִיו, שְׁאֵין
אֲדָם נִמְנָע מִלְּקֻרֹת לְחַתְּנָו בְּנוֹ וּלְכַלְתּוֹ

(י) ובני שמעון וימין ואהר ויכין וצחר ושאול יבני שמעון וימין ואהר ויכין וצחר ושאול : יבני שמעון וימין ואהר ויכין וצחר ושאול : יבני שמעון וימין ואהר ויכין וצחר ושאול : יבני שמעון וימין ואהר ויכין וצחר ושאול :

כ"י – בן הפנעני • בן דינה, שנבעלה לבעני. כשהרגו את שכם, לא הייתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה שמעון שישאנה (כ"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך ה, עמוד 228 – מתוך 'לקראת שבת')

יחוסו של שאול ליעקב

על שאלה כללית: מדוע בפסוק זה התורה מציגת את האם, ובשאר השמות נזכר רק האב?
אלא שהתורה כותבת את שמות בני ישראל כדי ליחס אותם ליעקב. אצל כל צאצאיו, היחס ליעקב היה רק דרך האב; בני יעקב. מכך שרק בפסוק המדבר על שאול מזכרת אמו, משמע שאף היא מיוחסת אותו ליעקב. לכן גרס רש"י בודאות שמדבר בדינה, ולכן גם צ"ל בפרושו "בן" – שהרי ללמד על יחוסו של שאול באנו.

ובני שמעון . . ושאול בן הפנעני:

בן דינה שנבעלה לבעני (מו, י. ובפירוש רש"י)
יש לעין, הרי רש"י בפרושו בא לבאר, שהפנעני היא דינה "שנבעלה לבעני" – שכם.
ואם כן תמוה: א. מהיכן מוכיח שאכן מדבר בדינה ולא בפנעני ממש? ב. מדוע מעתיק רש"י את המלה 'בן' מהפסוק, והרי פירושו הוא רק על תבת "הפנעני"?
והבאור בזה:
שפי הקשיות מתרצות אחת בחברתה, כי רש"י בא לענות

יא ובני לוי גרשון קהת ומררי :

(יא) ובני לוי גרשון קהת ומררי :

יב ובני יהודה ער ואונן ושלח ופרץ וזרח ומית ער ואונן בארעא דכנען והיו בני פריץ חצרון וחמול :

(יב) ובני יהודה ער ואונן ושלח ופרץ וזרח וימת ער ואונן בארעא פנען ויהיו בני פריץ חצרון וחמול :

יג ובני יששכר תולע ופזא ויוב ושמרון :

(יג) ובני יששכר תולע ופזא ויוב ושמרון :

יד ובני זבלון סרד ואלון ויחלאל :

(יד) ובני זבלון סרד ואלון ויחלאל :

טו אלון בני לאה דיילדת ליעקב בפדן ארם וית דינה ברתה כל נפש בנויה ובנתה תלתינ ותלת :

(טו) אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו כל נפש בנויה ובנותיו שלשים ושלש :

אלא שלשים ושתים? אלא זו יוכבד, שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר, שנאמר: "אשר ילדה אותה ללוי במצרים", לידתה במצרים, ואין הורתה במצרים.

כ"י – אלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו • הזכרים תלה בלאה והנקבה תלה ביעקב, ללמד: 'אשה מורשת תחלה יולדת זכר, איש מוריע תחלה יולדת נקבה'. שלשים ושלש • ובפרטן אי אתה מוצא

שפתי חכמים

הנה ליה למימר 'פנעני' כלל, ומתרגם בן דינה וכו', והשתא מתורץ לתירווייה: תורה יא

'הפנעני' יותר מבכלל, ולמאן דאמר שעם כל אחד נולדה תאומה עמו, ואותן אחרות היו נושאין, אם בן לא

(י) ק דקשה לרש"י, דהנה ליה למימר כבולן 'בני פנעני' למאן דאמר דכנעניות היו, ולמה כתיב גבי שאול

(מז) ובְּנֵי גֹד צִפּוֹן וְחֹגִי שׁוּנִי וְאַצָּבֹן עָרֵי וְאַרְוֹדִי
וְאַרְאֵלִי:

(יח) ובְּנֵי אֲשֶׁר יִמְנָה וְיִשְׁוּה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׁרַח
אֶחָתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִּיאֵל:

(יח) אֵלֶּה בְּנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָכֵן לְלֵאָה בְּתוֹ וַתֵּלֶד
אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ:

(יט) בְּנֵי רַחֵל אִשְׁתּוֹ יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימֵן:

כ"ט - בְּנֵי רַחֵל אִשְׁתּוֹ יַעֲקֹב • וּבְכֵלֶן לֹא נֶאֱמַר בָּהֶן "אִשְׁתּוֹ", אֲלָא שְׁהִיְתָה עֶקְרוֹ שֶׁל בֵּית.

(כ) וַיּוֹלֶד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִלְדָּהּ לוֹ אִסְמֵת
בְּת־פּוֹטִי פֶרַע בָּהֶן אֵן אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם:

(כא) וּבְנֵי בְנִימֵן בָּלֵעַ וּבֶכֶר וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אַחֵי
וְרֹאשׁ מַפִּים וְחַפְּזִים וְאַרְדִּי:

(כב) אֵלֶּה בְּנֵי רַחֵל אֲשֶׁר יָלַד לְיַעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ אַרְבָּעָה
עֶשְׂרִי:

(כג) וּבְנֵי־דָן חֲשִׁים:

(כד) וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחֲזִיאֵל וְגוּנִי וַיִּצָּר וְשִׁלֹּם:

(כה) אֵלֶּה בְּנֵי בְלָחָה אֲשֶׁר־נָתַן לָכֵן לְרַחֵל בְּתוֹ וַתֵּלֶד
אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ שִׁבְעָה:

(כו) כָּל־הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרִימָה יֵצְאִי יֶרֶכוֹ
מִלְכָּד נִשִּׁי בְנֵי־יַעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ שְׁשִׁים וְשֵׁשׁ:

כ"ט - כָּל־הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב • שִׁיּצָאוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן
לְבֹא מִצְרַיִם, וְאֵין "הַבָּאָה" זֶה לְשׁוֹן עֶבֶר אֲלָא לְשׁוֹן
הַיָּד, כְּמוֹ: (אֶסְתֵּר ב) "בְּעֶרְבִי הָיָא בָּאָה", וּכְמוֹ "וְהִנֵּה
רַחֵל בְּתוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאֵן", לְפִיכָף טַעַמּוֹ לְמַטָּה
בְּאֵל"ף, לְפִי שֶׁשִּׁיּצָאוּ לְבֹא מֵאֶרֶץ כְּנַעַן, לֹא הָיוּ
אֲלָא שְׁשִׁים וְשֵׁשׁ. וְהַשְּׁנִי: "כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב
הַבָּאָה מִצְרִימָה שְׁבַעִים", הוּא לְשׁוֹן עֶבֶר, לְפִיכָף
טַעַמּוֹ לְמַעְלָה בְּפִי"ת, לְפִי שֶׁמִּשְׁבָּאוֹ שֵׁם הָיוּ שְׁבַעִים,
שֶׁמִּצָּאוֹ שֵׁם יוֹסֵף וְשְׁנֵי בְנָיו וְנִתְוַסְּפָה לָהֶם יוֹכְבֵּד
בֵּין הַחֹמוֹת. (וַעַן) כַּבְּאוֹר לְתַרְגּוּם יוֹנָתָן, וּמִשָּׁם תִּמְצָא לְרוֹת צִמְאוֹנָף

ביתו", לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה. יעקב, שבעים היו לו, והפתוב קורא אותן: "נפש", לפי שהיו עובדים לאל אחד.

ברש"י. וּלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר: 'תאומות נולדו עם השבטים', צריכים אנו לומר שמתור לפני ירידתן למצרים, שהרי לא נמנו כאן. מציאתי ב'ויקרא רבה': עשו שש נפשות היו לו, והפתוב קורא אותן: "נפשות

כוכבי יוסף די אתגליו לה במצרים נפשמה תרין כל נפשמה לבית יעקב דעלו למצרים שבעין:

(כו) ובני יוסף אשר ילדלו במצרים נפש שנים כל הנפש לבית יעקב הפאה מצרימה שבעים:

♦ יום שישי ו' טבת ♦

כח ונת יהודה שלח קדמוהי לנת יוסף לפנא קדמוהי לגשן ואתו לארעא דגשן:

(כח) ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורית לפניו גשנה ויבאו ארצה גשן:

ומדרש אגדה: "להורות לפניו", לתקן לו בית תלמודה, שמשם תצא הוראה.

נ"י. להורות לפניו. פתגמו, לפנות לו מקום ולהורות האידן יתישב בה. לפניו. קדם שיגיע לשם.

כט ונטקיס יוסף רתכוהי וסליק לקדמות ישראל אבוהי לגשן ואתגלי לה ונפל על צורה ובקא על צורה עוד:

(כט) ויאסר יוסף מרפכתו ועל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד:

עוד", לשון רבוי הוא: אינו שם עליו עלות נוספות על חטאיו, אף כאן: הרבה והוסיף בכבי יותר על הרגיל, אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את "שמע".

נ"י. ויאסר יוסף מרפכתו. הוא בעצמו אסר את הסוסים למרפכה להודרו לכבוד אביו. וירא אליו. יוסף נראה אל אביו. ויבך על צואריו עוד. לשון הרבות בכיה, וכן: (אייב לה) "כי לא על איש ישים

לואמר ישראל ליוסף אלו אנא מית זמנא הדא מנחם אנא בטר דחזיתי ית אפיך ארי עד כען את קים:

(ל) ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך כי עודך חי:

שפתי חכמים

על צוארו שמא יבטל פגנת יעקב וכו', אבל קריאת שמע עיקר הפגנה הוא בפסוק ראשון שהוא עיקר קבלת עול מלכות שמים, והוא נפל עליו לאחר שקרא פסוק ראשון. ואם תאמר יוסף למה לא קרא גם כן את שמע, ויש לומר דיוסף היה עוסק במצות כבוד אביו ועוסק במצוה פטור מן המצוה, (סנה כ"ה) ועיין לעיל דיוסף היה פוטר עצמו בפסוק ראשון מפני שהיה טרוד בדאמרינו (ברכות י"ג) שמע ישראל וגו' זו היא קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא, מפני שהיה טרוד בגירסא עם התלמידים: תורה ל

שיעקב נראה ליוסף, שהרי יעקב לא הלך להראות לו אלא לראותו הלק, ועוד שהלק למצרים לגור שם, אבל יוסף הלך לקראתו להראות לו לאביו: ג' רש"י מפרש הפסוק שהביא כי לא על איש ישים עוד, דפסוק זה קאי בפשקדוש ברוך הוא נפרע מן הרשעים אינו נפרע מהם יותר ממה שחטאו, דהיינו אינו שם עליו וכו': ד' מקשים העולם, דילמא היה עומד ומתפלל. ונראה לי דהא אמרו רבותינו וזכרונם לברכה (ברכות כ"ז) אסור לעבור לפני המתפלל כדי שלא יבטל פגנתו, וכל שכן יוסף איך נפל

(כו) ר (מהרש"ל), דאם לא כן למה לא חשב אותן בחדשיון שאר בנים, ולכך אמר שמתו ואלו נשים נכריות הם דאינו בכלל יוצאי ירך יעקב, והפתוב מפרש מעצמו הטעם: ש פדכתיב בפרשת וישלח (לעיל ד"ו) ויקח עשו וגו' ואת כל נפשות ביתו, וצריך לומר דטעות יש ברש"י דהא נפשות עשו לא היו אלא חמשה, ומהמדרש מביא ששה, וצריך עיון: תורה כו (כח) ת רוצה לומר, מדכתיב 'להורית' חסר וי"ו שניה, יש בו אותיות 'תורה': תורה כט (כט) דאם לא כן וירכב במרפכתו מיבעי ליה: ב (מהרש"ל), דאין שיה לומר

כ"י • אַמִּוּתָּהּ הַפֶּעַם • פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגֻּמוֹהִי, וּמִדְרָשׁוֹ: הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא מִיתַתְךָ. עֲכָשׁוּ, שְׁעוּדָךְ חֵי, לֹא סְבוּר הֵייתִי לְמוֹת שְׁתֵּי מִיתוֹת: בַּעֲלֹם הָזֶה וְלַעֲלֹם הַבָּא, שְׁנִסְתַּלֵּקָה מִמֶּנִּי שְׂכִינָה, וְהֵייתִי אוֹמֵר שְׂיִתְבַּעֲנִי

(לא) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו וְאֶל־בֵּית אָבִיו אֵלֶּלְהָ וַאֲגִידָה לְפָרְעָה וְאָמַרְהָ אֵלָיו אֲחִי וּבֵית־אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן בָּאוּ אֵלָי: לא וַאֲמַר יוֹסֵף לְאַחֵוְהִי וּלְבֵית אָבוּהִי אֶסֶק וְאֲחֵוִי לְפָרְעָה וְאָמַר לֵה אֲחִי וּבֵית אָבִי דִּי בְּאַרְעָא דְכְנַעַן עָלֵי לְוִתִּי:

כ"י • וְאָמַרְהָ אֵלָיו אֲחִי וְגו' • וְעוֹד אוֹמֵר לוֹ: "וְהָאֲנָשִׁים רוּעֵי צֶאֱן וְגו'".

(לב) וְהָאֲנָשִׁים רָעִי צֶאֱן כִּי־אֲנָשִׁי מִקְנֶה הָיוּ וַיֵּצְאֻם וּבִקְרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם הִבִּיאוּ: לב וּגְבִרְיָא רָעִי עֲנָא אַרִי גְבִרִי מְרִי גִיתִי הָיוּ וְעֲנֵהוֹן וְתוֹרְהוֹן וְכָל דִּי לְהוֹן אֲתִיאוּ:

(לג) וְהָיָה כִּי־יִקְרָא לָכֶם פָּרְעָה וְאָמַר מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם: לג לֵג וִיְהִי אַרִי יִקְרִי לְכוֹן פָּרְעָה וְיִימַר מָה עוֹבְדִיכוֹן:

(לד) וְאָמַרְתֶּם אֲנָשִׁי מִקְנֶה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ וְעַד־עַתָּה גַם־אֲנַחְנוּ גַם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תַּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן כִּי־תוֹעֵבַת מִצְרַיִם כָּל־רְעָה צֶאֱן: לד לִד וְתִימְרוּן גְּבִרִי מְרִי גִיתִי הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּלִמְנָא וְעַד כְּעַן אֶף אֲנַחְנָא אֶף אֲבֹהֵתְנָא בְּדִיל דִּי תִיתְבוּן בְּאַרְעָא דְגִשְׁן אַרִי מְרַחֲקִין מִצְרָאִי כָל רָעִי עֲנָא:

כ"י • בַּעֲבוּר תַּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן • וְהִיא צְרִיכָה לָכֶם, שֶׁהִיא אֶרֶץ מְרֻעָה, וּכְשֶׁתֹּאמְרוּ לוֹ שְׂאִין אַתָּם בְּקִיּאִין בְּמִלְאכָה אַחֲרָת, יִרְחִיקְכֶם מֵעָלָיו וְיִוָּשִׁיכֶם שָׁם. כִּי־תוֹעֵבַת מִצְרַיִם וְגו' • לְפִי שֶׁהֵם לָהֶם אֱלֹהוֹת.

מז (א) וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיַּגֵּד לְפָרְעָה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאֲחִי וַיֵּצְאֻם וּבִקְרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵנִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן: מז א וַאֲמַת יוֹסֵף וְחָוִי לְפָרְעָה וַאֲמַר אָבִי וְאֲחִי וְעֲנֵהוֹן וְתוֹרְהוֹן וְכָל דִּי לְהוֹן אֲתוּ מֵאַרְעָא דְכְנַעַן וְהָא אֲנוּן בְּאַרְעָא דְגִשְׁן:

(ב) וּמִקְצֶה אֶחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים וַיֵּצְאֻם לִפְנֵי פָּרְעָה: ב וּמִקְצַת מִן אַחֵוְהִי דְבִר חֲמִשָּׁא גְבִרִין וְאַקְיִמְנוּן קָדָם פָּרְעָה:

כ"י • וּמִקְצֶה אֶחָיו • מִן הַפְּחוּתִים שֶׁבָּהֶם לְגִבּוּרָה, שְׂאִין נְרָאִים גְּבוּרִים, שְׂאֵם יִרְאֶה אוֹתָם גְּבוּרִים, יַעֲשֶׂה אוֹתָם אֲנָשִׁי מְלַחֲמָתוֹ, וְאַלֶּה הֵם: רְאוּבֵן, שְׁמַעוֹן,

שְׁתֵּי חֲכָמִים

(ל) ה' כְּלוֹמֵר, לֹא שְׂבִיקְשׁ לְמוֹת מֵאֲחֵר שְׂוָכָה לְרֵאוּת פְּנֵיו כִּפִּי הַמוּבֵן מִמֶּנּוּ, דְּאִדְרָבָה מֵאֲחֵר שְׂוָכָה לְרֵאוּת פְּנֵיו רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל שְׂיִחְיָה בְּדִי לְשִׁמּוּחַ עִם בְּנֵי בִימֵי עֲנוּיִין: תוֹרָה לֹא (לא) ו' דַּעְתּוֹ שֶׁל רַשִּׁי, שֶׁלֹּא תֹאמַר הוֹאִיל וּכְתִיב (פסוק ל"ב) וְהָאֲנָשִׁים רוּעֵי צֶאֱן וְגו', שְׂדִבְרַב בְּאִנְפֵּי נִפְשִׁיהָ הוּא, וְלֹאֲחִיו אָמַר בֵּן וְהָאֲנָשִׁים וְגו', רוּעָה לִימַר אֲנָשִׁים אַחֲרִים, אֲבָל לֹא לְפָרְעָה. לָכֶּה פִּירֵשׁ, 'וְעוֹד אוֹמֵר לוֹ דְּבִר זֶה, וְהָאֲנָשִׁים' וְגו', וְדִיִּיק מִכְּפָל לְשׁוֹן 'וְאֲגִידָה' וְאָמַרְהָ: תוֹרָה לֹב (לד) ז' לְפִי שֶׁהֵם יוֹדְעִים שֶׁהָרוּעִים רוּעֵי הַצֶּאֱן יוֹדְעִין הַוִּייתָן לְפִי שֶׁהֵם תְּמִיד אֲצִלָּן, הִלְכָּה יוֹדְעִין שְׂאִין בָּהֶם

מִמֶּשׁ, הִלְכָּה שׁוֹנָאִים כָּל רוּעֵי צֶאֱן. אִי נִמִּי לְשׁוֹן 'תוֹעֵבָה' שְׂבִיקְרָא הוּא לְשׁוֹן עֲבוּדַת אֱלִילִים, כְּלוֹמֵר שֶׁהַמִּצְרִים נוֹהֲגִים בְּבוֹד גְּדוֹל בְּרוּעֵי צֶאֱן וְהֵם נְחָשְׁבִים בְּעֵינֵיהֶם כְּעֲבוּדַת אֱלִילִים עֲצֻמָּה, מִשּׁוֹם הֵכִי יוֹשִׁיב אוֹתָם בְּמִיטַב הָאֶרֶץ: תוֹרָה א

החלשים, ואותן הביא לפני פרעה. ויהודה שהקפל שמו, לא הקפל משום חלשות, אלא טעם יש בדבר, כדאיתא ב'בבא קמא'. ובברייתא ד'ספרי' שנינו בה ב'וזאת הברכה' כמו בגמרא שלנו.

מרחיב גדר, "וילנפתלי אמר נפתלי", "וילדן אמר דן", וכן לזבלון וכן לאשר, זה לשון בראשית רבה, שהיא אגדת ארץ ישראל. אבל בגמרא בבבלי שלנו (ב"ק צב) מצינו שאותם שפפל משה שמותם הם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 396)

הברכה, אלא ענין בפני עצמו - להיותם גבורים ומפורסמים הקפלו שמותם. ואלו הגמרא הבבלי, שסגנונה ארוך יותר, מפרש ששמות החלשים נכפלו, הינו שמושה האריך בלשון הברכה כדי לחזק ולהגביר שבטים אלו.

זהו לשון בראשית רבה, שהיא אגדת ארץ ישראל, אבל בגמרא בבבלי שלנו (רש"י מז, ב) סגנון הלמוד בארץ ישראל הוא קצר ותמציתי, כנראה מסגנון תלמוד ירושלמי. לכן מפרש אגדת ארץ ישראל שנכפלו שמות הגבורים, כי לפי זה נמצא שהכפלת השמות אינו אריכות בלשון

גאמר פרעה לאחיהי מה עובדיכון ואמרו לפרעה רעי ענא עבדיך אף אנחנו אף אכהתנא:

(ג) ויאמר פרעה אל-אחיו מה-מעשיכם ויאמרו אל-פרעה רעה צאן עבדיך גם-אנחנו גם-אבותינו:

וואמרו לות פרעה לאתותבא בארעא אחינא ארי לית רעיא לענא די לעבדיך ארי תקיף בפנא בארעא דכנען ובען יתבון בען עבדיך בארעא דגשן:

(ד) ויאמרו אל-פרעה לגור בארץ פאנו כראון מרעה לצאן אשר לעבדיך כרכב הרעב בארץ כנען ועתה ישובנו עבדיך בארץ גשן:

הואמר פרעה ליוסף למימר אביו ואחיו אתו לות:

(ה) ויאמר פרעה אל-יוסף לאמר אביך ואחיו באו אליך:

וארעא דמצרים קדמך היא בדשפיר בארעא אוהיב ית אביו וית אחיו יתבון בארעא דגשן ואם ידעת ואת בהון גברין דחילא ותמננון רבני גיטי על די לי:

(ו) ארץ מצרים לפניך הוא במוטב הארץ הושב את-אביך ואת-אחיו ישובו בארץ גשן ואם-ידעת ויש-בם אנשי-חיל ושמותם שרי מקנה על-אשר-לי:

כש"י אנשי-חיל • בקיאים באמנותן לרעות צאן. על-אשר-לי • על צאן שלי.

וואיתי יוסף ית יעקב אביו ואקימנה קדם פרעה ובריו יעקב ית פרעה:

(ז) ויבא יוסף את-יעקב אביו ויעמדהו לפני פרעה ויברך יעקב את-פרעה:

כש"י ויברך יעקב • היא שאלת שלום, בדרך כל הנראים לפני המלכים לפרקים, שלוד"ר בלע"ז.

הואמר פרעה ליעקב כמה יומי שני חיוך:

(ח) ויאמר פרעה אל-יעקב כמה ימי שני חיוך:

שפתי חכמים

אמרו לפרעה אלא שהם רועי צאן, ודאי מקנה דכתיב בקרא גם כן קאי על צאן: תורה ז

ותא: תורה ג
(ו) מ רוצה לומר, אין חיל זה לשון חסידות או לשון קמון: "מדכתיב רעה צאן עבדיך" (לעיל פסוק ג), וכיון שלא

מז (ב) ח כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון וכו', והביאו רש"י בזאת הברכה (קדים ל"ג ד' דה

ט ואמר יעקב לפרעה יומי שני תותבותי
מאה ותלתין שנין ועירין ובישין הוו יומי
שני חיי ולא אדביקו ית יומי שני חיי
אבהתי ביומי תותבותהון:

(ט) ויאמר יעקב אל־פרעה ימי שני מגורי שלישים
ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא
השיגו את־ימי שני חיי אבתי בימי מגוריהם:

כ"ט שני מגורי ימי גרותי, כל ימי הייתי גר בארץ. ולא השיגו בטובה.

י ויברך יעקב ית פרעה וינפק מן קדם
פרעה:

(י) ויברך יעקב את־פרעה ויצא מלפני פרעה:

מי גשמים, אלא נילוס עולה ומשקה, ומברכתו של
יעקב ואילף, היה פרעה בא אל נילוס, והוא עולה
לקראתו ומשקה את הארץ (תנחומא).

כ"ט ויברך יעקב בדרך כל הנפטרים מלפני שרים:
מברכים אותם ונוטלים רשות. ומה ברכה ברכו?
שיעלה נילוס לרגליו, לפי שאין ארץ מצרים שותה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך ו, עמוד 31 - מתוך 'לקראת שבת')

ברכת יעקב לנילוס

העבודה־זרה של מצרים הוא, דמיון ש"אין ארץ מצרים
שותה מי גשמים, אלא נילוס עולה ומשקה" (רש"י פרשתנו
סו), חשבו המצריים שהנילוס הוא המביא להם פרנסתם.
אך כשבירך יעקב "שיעלה נילוס לרגליו", וברכתו נתקומה,
ראו שאין הנילוס עולה מכח עצמו, ורק מכח הבורא יתברך
הוא זה שעולה. ונמצא, שעל־ידי ברכת יעקב נחלשה
העבודה־זרה של מצרים.

ויברך יעקב את פרעה

ברכו שיעלה נילוס לרגליו (מז, י. ובפירוש רש"י)
לכאורה הדבר תמוה ביותר, איך ברך יעקב את פרעה
בנוגע לנילוס, והרי "פרעה והמצריים היו עובדים לאור"
(תנחומא וארא פרשה יג), ואיך ברך את פרעה בקשר לעבודה־
זרה?
יש לומר, ש'היא הנותנת'. דהרי הטעם שהנילוס היה

• שבת קודש ז' טבת •

יא ואותיב יוסף ית אביו וית אחיו ויהב
להון אחסנא בארעא דמצרים בדשפיר
בארעא בארעא דרעמסס כמא די פקיד
פרעה:

(יא) ויושב יוסף את־אביו ואת־אחיו ויתן להם
אחזה בארץ מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס
באשר צוה פרעה:

כ"ט רעמסס מארץ גשן היא.

יב וזן יוסף ית אביו וית אחיו וית כל
בית אביו לחמא לפום טפלא:

(יב) ויכלכל יוסף את־אביו ואת־אחיו ואת כל־בית
אביו לחם לפי הטף:

כ"ט לפי הטף לפי הצריך לכל בני ביתם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה, עמ' 239)

מציינו שכל ישראל, עד סוף כל הדורות, נקראים על שמו
של יוסף, ככתוב (תהילים פ) "נוהג כצאן יוסף", כי יוסף פרנס

ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו
לחם לפי הטף (מז, יב)

שפתי חכמים

(יב) ל כלומר, דרך הטף הוא לפרר
הלחם שלא לצורך, ואמר שאף לפי
צורך הטף שדרך לפרר שהוא יותר
מבדי צרכן כלכל אותו, כל שכן
שכלכל לפי הצורך לבני ביתם: תורה יג

ומשום הכי פריך ימה ברכה ברכו. אי
נמי הכל פירוש אחד הוא דברכה מממש
הוא, דדרך כל הנפטרים מלפני השרים
מברכין אותם, רוצה לומר ברכה מממש,
ועל זה קאי ימה ברכה ברכו: תורה יא

(י) כ זה הוא במדרש תנחומא, והוא
כמו דבר אחר, ש'ויברך' הוא ברכה
ממש כמו שמסיק בסוף, דלפירוש
ראשון לאו ברכה ממש הוא, אלא
כפירוש כל הנפטרים נוטלים רשות,

בכל אחד ואחד מישראל, לשלם טובה תחת רעה – בא מיוסף. כדאיתא בספר התנאי (סוף פ"ב): "וגם שלא לשלם לו כפעלו חס-ושלום, אלא אדרבה – לגמול לחיבים טובות, כמו שכתוב בזהר ללמוד מיוסף עם אחיו".

את אחיו ובני ביתם בימי הרעב. ולכאורה, האם בגלל שיוסף כלכל את בית אביו יהיו כל ישראל נקראים על שמו? אלא: הם נקראים 'יוסף' על-שם המידה הטובה שהוא השניק לכל אחד ואחד מהם. כלומר, הכח להנהיג זו, שיש

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 423)

התוצאה החיובית של מעשיהם. והוא הדין לכל מזיק ונזק: אמנם המזיק התפנו להרע, אבל אין ספק שמעשה ההזק גם לנזק טובה, שהרי המזיק אינו אלא שליח ה', וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו . . . לחם לפי השף (מז, יב) נאמר בזהר, שיש ללמד מהנהגתו של יוסף לגמול לחיבים טובות, לשלם טובה תחת רעה. ויש לבאר, דהנה אחי יוסף התפנו להרע לו, אבל בפעל יצאה ממעשיהם תועלת – "פליטה גדולה". לכן שלם להם טובה, בגלל

יג ולחמא לית בכל ארעא ארי תקיף כפנא לחדא ואשתלהי עמא דארעא דמצרים ועמא דארעא דכנען מן קדם כפנא :

(יג) **ולחם אין בכל-הארץ כי-כבד הרעב מאד ותלה ארץ מצרים וארץ כנען מפני הרעב:**

עיפות, כתרגומו, ודומה לו: (משלי כו) "כמתלהלה: הירה זקים".

כז"א ולחם אין בכל-הארץ • חוזר לענין הראשון, לתחלת שני הרעב. ותלה • כמו 'ותלאה', לשון

יד ולקוט יוסף ית כל כספא דאשתכח בארעא דמצרים ובארעא דכנען בעיבורא די אנון זבנין ואיתי יוסף ית כספא לבית פרעה :

(יד) **וילקוט יוסף את-כל-הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבר אשר-הם שברים ויבא יוסף את-הכסף ביתה פרעה:**

כז"א בשבר אשר-הם שברים • נותנין לוי את הכסף.

טו ושלם כספא מארעא דמצרים ומארעא דכנען ואתו כל מצראי לות יוסף למימר הב לנא לחמא ולמה נמות לקבלך ארי שלם כספא :

(טו) **ויתם הכסף מארץ מצרים ומארץ כנען ויבאו כל-מצרים אל-יוסף לאמר הבה לנו לחם ולמה נמות נגידך כי אפס כסף:**

כז"א אפס • כתרגומו: 'שלים'.

טז ואמר יוסף הבו מקניהם ואתנה לכם במקניהם אס-אפס כסף :

(טז) **ויאמר יוסף הבו מקניהם ואתנה לכם במקניהם אס-אפס כסף:**

יז ואיתי ית גיתיהון לות יוסף ויהב להון יוסף לחמא בסוסותא ובגיתי ענא ובגיתי תורין ובחמרין וזנגין כלחמא בכל גיתיהון בשתא הדיא :

(יז) **ויביאו את-מקניהם אל-יוסף ויתן להם יוסף לחם בפוסים ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר ובחמרים וינהלם בלחם בכל-מקניהם בשנה ההוא:**

כז"א וינהלם • כמו וינהגם, ודומה לו: (ישעיה נא) "אין מנהל לה", (תהלים כג) "על מי מנוחות ינהלני".

שפתי חכמים

ד'שבר' הוא לשון מכירה, דאי לשון מכירה הוא הנה לו לכתוב 'בשבר' אשר הוא שובר, ואז היה קאי על יוסף שמכר להם, אבל עכשיו דכתיב

שהיה קודם שבא יעקב למצרים: כי שהה"א הוא תמורת האל"ף, כי אותיות אהר"י מתחלפים: תורה יד (יד) ם רוצה לומר, שלא תאמר

(יג) מ דהיינו שנה ראשונה, דהא משבא יעקב למצרים כלה הרעב כדפי'רש"י בסמוך (פסוק י"ט ד"ה ותן) ועל פירוש דחוזר אתחילת שני הרעב

יח ושלִימַת שְׁמָא הָיָא וְאַתּוּ לְוִתָּהּ בְּשִׁמְתָא
תְּנִימָא וְאַמְרוּ לָהּ לֹא נְכִסִּי מִן רַבּוּנִי אֱלֵהִין
שְׁלִים כְּסָפָא וְגִיתִי בְּעֵידָא לְוִת רַבּוּנִי לֹא
אַשְׁתָּאֵר קֳדָם רַבּוּנִי אֱלֵהִין גְּוִיתָנָא וְאַרְעָנָא:

(יח) וַתִּתֶּם הַשָּׁנָה הַהוּא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית
וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־נִכְחַד מֵאֲדָנִי כִּי אִם־תֶּם הַכֶּסֶף
וּמִקְנֶה הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדָנִי לֹא נִשְׂאָר לִפְנֵי אֲדָנִי
בְּלִתי אִם־גְּוִיתָנוּ וְאַדְמָתָנוּ:

אל יד אדני. בלתי אם-גויתנו. כמו: 'אם לא
גויתנו'.

כ"י פֶּשֶׁנָה הַשְּׁנִית • שְׁנִית לְשָׁנֵי הָרָעָב. כִּי אִם־תֶּם
הַכֶּסֶף וְגו' • כִּי אֲשֶׁר תֶּם הַכֶּסֶף וְהַמִּקְנָה, וְכֹא הַכֹּל

יט למה נמות לעיניך גם־אנחנו גם־אדמתנו
קנה־אתנו ואת־אדמתנו בלחם ונהיה אנחנו
ואדמתנו עבדים לפרעה ותן־זרע ונחיה ולא נמות
פר זרעא ונחיי ולא נמות וארעא לא תבור:

(יט) לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲדָמָתָנוּ
קִנְה־אֶתָנוּ וְאֶת־אֲדָמָתָנוּ בַּלֶּחֶם וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ
וְאֲדָמָתָנוּ עֲבָדִים לַפְרֹעָה וְתִן־זֶרַע וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת
וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׁם:

והתחילו לזרע וכלה הרעב, וכן שנינו בתוספתא
ד'סוטה'. לא תשם • לא תהא שממה, "לא תבור",
לשון שדה בור שאינו חרוש.

כ"י וְתִן־זֶרַע • לְזֶרַע הָאֲדָמָה, וְאֶפֶס־עַל־פִּי שְׁאֵמֶר
יוסף: "ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר",
מפנין שבא יעקב למצרים, באה ברכה לרגלו,

כ ויקנא יוסף ית כל ארעא דמצרים לפרעה
ארי ובינו מצרים גבר חקלה ארי תקיף
עליהון כפנא ויהת ארעא לפרעה:

(כ) וַיִּקֶּן יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְרֹעָה כִּי־
מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי־חָזַק עֲלֵהֶם הָרָעָב
וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְרֹעָה:

כ"י וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְרֹעָה • קְנוּיָהּ לוֹ.

כא וית עמא אעבר יתה מקרי לקרי מספיי
תחום מצרים ועד סופה:

(כא) וְאֶת־הָעָם הָעֶבְרִי אֹתוֹ לַעֲרִים מִקְצֵה גְבוּל־
מִצְרַיִם וְעַד־קִצְהוֹ:

מעל אחיו, שלא יהיו קורין אותם: 'גולים' (חולין טו).
מקצה גבול־מצרים וגו'. בן עשה לכל הערים
אשר במלכות מצרים, מקצה גבולה ועד קצה
גבולה.

כ"י וְאֶת־הָעָם הָעֶבְרִי אֹתוֹ • יוֹסֵף מַעֲרִיר לַעֲרִישׁ,
לְזַכְרוֹן שֶׁאֵין לָהֶם עוֹד חֵלֶק בְּאֶרֶץ, וְהוֹשִׁיב שֶׁל עִיר
זו בַּחֲבֵרְתָּהּ. וְלֹא הֶעֱרַף הַפְּתוּיב לִכְתֹּב זֹאת, אֲלֵא
לְהוֹדִיעַ שֶׁבָּחוּ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁנִּתְּפֵנּוּ לְהַסִּיר חֲרָפָה

שפתי חכמים

בשאר ארצות, ובקראותם שהנילוס
עולה לקראתו ידעו שעל ידי ברכתו
של יעקב הוא: תורה כ
(כ) ר פירוש, ולא תחת ממשלתו, שגם
קודם זה בן היה: תורה כא
(כא) ש שלא תאמר פרעה הסמוך לו,
כי הקונה והמעביר והנותן זרע הכל
יוסף היה: ת פירוש, שלא תאמר דוקא
מקצה זה היה המדינה לא היה מחליף,
אבל באמצע המדינה לא היה מחליף,
לכך אמר 'כל הערים' וכו': תורה כב

א'לא, וגם לשון 'לא', שהרי לא
נמקשר עמו מלת 'אם', לכן פירש
דלעולם לשון 'לא' הוא, ומקרא
מסורס הוא 'אם לא גויתנו, וזהו
שנקט רש"י 'אם לא גויתנו, היינו
'בלתי', ופירושו 'אלא גויתנו': תורה יט
(יט) ז דאם לא כן, 'ותן לחם' או 'בר'
מיבעי ליה: ק ואם תאמר, אם כן
יאמרו שיוסף בדיא הוא, שהרי הוא
פתר שבע שנים יהיה רעב. ויש לומר
דלא כלה הרעב רק במצרים אבל לא

'בשאר אשר הם שוכרים', קאי על
העם שקונים התבואה מיוסף: תורה טו
(יח) ע הוסיף מלת 'אשר' במקום 'אם',
מפני שמלת 'אם' מורה על התנאי,
ואין ענין תנאי נופל כאן. והוסיף מלות
ו'בא הכל', מפני שגראה ממשוטט
שתם הכסף מיוסף, לכן הוסיף מלות
'ובא הכל ליד אדוני', כלומר כי כל
הכסף שהיה לנו לא הוצאנו אותו
לשום דבר כי הכל בא ליד אדונינו:
פ 'דיבלתי' זה אי אפשר לפרשו לשון

(כב) רַק אֲדַמֶּת הַפְּהָנִים לֹא קָנָה בִּי חֹק לַפְּהָנִים
מֵאֵת פְּרָעָה וְאָכְלוּ אֶת־חֻקֶּם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פְּרָעָה
עַל־כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת־אֲדָמָתָם:

כ"ב – הפהנים • הפהנים, כל לשון 'פהן', משרת
לאלהות הוא, חוץ מאותן שהם לשון גדלה, כמו:
"פהן מדנין", "פהן און". חק לפהנים • חק פה וכה
לחם ליום.

(כג) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם
וְאֶת־אֲדָמָתְכֶם לַפְּרָעָה הֵאֱלַכְם זֶרַע וּזְרַעְתֶּם
אֶת־הָאָדָמָה:

כ"ג – הא • כמו: הנה, כמו: "וגם אני הא דרךך בראש נתי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת פרשת ויגש תשי"א. תורת מנחם תשי"א כרך א (ב), עמ' 165)

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל הָעָם... הָא לָכֶם זֶרַע וּזְרַעְתֶּם אֶת
הָאָדָמָה (מז, כג)
"הא לכם זרע" – יוסף הצדיק שבכל דור נותן לכל אחד

(כד) וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לַפְּרָעָה וְאַרְבַּע
הַיִּדֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֵאכְלֵכֶם וְלֹאֲשֶׁר
בְּבִתְיֵכֶם וְלֵאכֹל לְטַפְּכֶם:

כ"ד – לזרע השדה • שבכל שנה. ולאשר בבתיכם • ולאכל העבדים והשפחות אשר בבתיכם. טפכם •
בנים קטנים.

(כה) וַיֹּאמְרוּ הַחִיתִּינוּ נִמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי אַדְנֵי וְהֵינּוּ
עֲבָדִים לַפְּרָעָה:

כ"ה – נמצא-חן • לעשות לנו זאת כמו שאמרתי. והיינו עבדים לפרעה • להעלות לו המס הזה בכל
שנה: לחק שלא יעבר.

שפתי חכמים

שיינרעו כדי שלא יגרע החומש:
ג משום דכתיב אחר כך בהדיא
'לטפכם', דהיינו בנים קטנים: תורה כה
(כז) ד לא שהוא התחלת ענין שהיו
מבקשים למצוא חן מעתה, כי אין לו
טעם במקום הזה (רא"ם: ח לא שיהיו
עבדים קנויים לו קנין הגוף, דהא
כתיב לעיל (פסוק כ) 'ויקן יוסף את כל
אדמת מצרים לפרעה', הרי שלא קנה
רק אדמתם ולא אותם
לעבדים: תורה כו

הקשה הרא"ם, למה לא פירש זה
לעיל גבי ויהיה בתבואות שבכל שנה,
שאז היה שב לכל הפתובים שאחריו.
(נחלת יעקב), יש לומר דכאן מוכח שפיר
דקאי אכל השנים, דעל שנה זו כבר
אמר 'הא לכם זרע' וכו', ואם כן לזרע
השדה למה לי, אלא על פרוך דלא
עשה חוק זה לשנה ראשונה בלבד,
ובשאר השנים לא יצטרכו ליתן
החומש, דאם כן מה איכפת ליה אם
יזרעו או לא, אלא על פרוך שהחוק
היה לכל שנה, ואם כן הוצרך להזהיר

(כב) א (נחלת יעקב), דכל מקום שנאמר
'פהן' סתם ולא פירש לאיזה דבר הוא
כהן, מסתמא הוא כהן לאלהות, וכל
שכן בשפירש כהן להשם או כהן
לעובדי כוכבים ומזלות. אבל 'כהן
מדנין' (שמות ב' ט"ז), 'כהן און' (לעיל מ"א מ"ח),
שמוכיר שם המדינה או שם העיר שם
שר ונשיא שלהם הוא, ולכך תרגם
אונקלוס בכאן 'בומריא' ואלו 'כהן
און' וכהן מדנין תרגם 'רפא דאון'
'רפא מדנין: תורה כג
(כד) ב לא בשנה ראשונה בלבד.

(ב) וַיִּשָּׂא אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל־אֲדָמָת
מִצְרַיִם לַפְּרָעָה לְחֹמֶשׁ רֶגֶל אֲדָמָת הַכְּהֻנִּים לְבָדֵם
לֹא הָיְתָה לַפְּרָעָה:

(כו) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וַיֵּאָחֲזוּ
בָּהּ וַיִּכְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד׃

כ"י • וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם • וְהִכֵּן? בְּאֶרֶץ גִּשְׁיָן, שֶׁהִיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. • וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ • לְשׁוֹן אֲחֻזָּה:

אֶרֶץ גִּשְׁן נִתְּנָה בִּירוּשָׁה

וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ

וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ - לָשׁוֹן אֲחוּזָה (מז, כז. ובפירוש רש"י)

בְּלִשׁוֹן "וַיֵּאָחֲזוּ בָּהּ" מִשְׁמַע שְׂאֲרֵץ גֶּשֶׁן נִתְּנָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּאֶחָזָה גְּמוּרָה.

וּלְכַאֲוֹרָה קָשָׁה, הָרִי רַק עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נֹאמֵר שְׁנִתְּנָה
הַקֶּבֶ"ה לִבִּי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲזָה, אֶךְ אֶרֶץ גִּשּׁוֹן הִיְתָה שִׁיקָת
לְמוֹצְרִים?

ההפטרה לציבור לשמו"ת לקמן עמודים רסה - רסז

(כז) ו' (גור אֶרֶיָה), שֶׁלֹא תֵאמַר שִׁיִּשְׁבוּ בְּשֵׁתֵי אֲרָצוֹת בְּמִצְרַיִם וּבְגוֹשׁוֹן:

1 מְתֵי מְסַמְּאִין בְּמַשָּׂא. אִמֵּר לָהֶן רַבִּי יְהוֹשֻעַ, עַד שְׂמִימֹק הַבֶּשֶׂר
2 כַּמְבוּאֵר בַּמִּשְׁתַּנּוּ.
3 וְעוֹד שְׂאֵלוֹ: בַּת מְשׁוּלָּחַת - בַּת שֶׁל גְּרוּשָׁה שֶׁהַחֲזִירָה בַּעֲלָהּ
4 בְּאִסּוּר אַחֵר שֶׁנִּישָׂאָה לְאַחֵר מִהָּיָא לְבָתָּן, הָאֵם נַעֲשִׂית חֲלָלָה
5 אִסּוּרָה לְבָתָּן, וְאִם אִסּוּרָהּ בְּקָל וְחֻמֵּר, וּמָה אִלְמָנָה לְבָתָּן
6 גְּדוֹל שֶׁאֵף שְׂמִיטָה קֵל יִצְחָי אִסּוּרָה שְׁנֵה כָּבֵל - שְׂאִינָה אִסּוּרָה
7 אֵל אֶלְכָן גְּדוֹל, הַחֲמִיר תּוֹרָה שֶׁנֶּהֱפֹךְ - חֲלָל, ז' - מְשׁוּלָּחַת

שלא יטעו לטעה גם כשראתה בתוך אחד עשר שאן רִאִייה דְּחִבָּה
היא, שמצוי הוא שטועים ומחליפים ראייה בראייה, אלא בדין רב
הונא דְּחִבָּה דְּלֹא רִאִייה כשומרת בתוך אחד עשר, מֵאֵי נִגְזֹר בָּהּ,
הלא אין לחוש שיטהרו גם כשראיה, שניכר שלא טיהרו אלא
משום שלא הגמרא כל היום.
עתה נקשה אחרת כתיירה להונא: שֶׁל רַב הוּנָא: וְעוֹד קְשָׁה, תִּנּוּן
במסכת זבים (פ"א מ"א) הִרְאָה רִאִייה אֶתֶּת שֶׁל זֶבֶב בֵּית שְׁמַאי

צדקך: ה את־חקיך אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי עַד־מָאֹד:
 ב ט בָּמָה יִזְכֶּה־נָּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר בְּדַבְּרֶךָ:
 י בְּכָל־לִבִּי דִרְשִׁיתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צַפֵּנִתִּי אִמְרֶתְךָ לִמְעַן לֹא אֲחֻטְא־לָךְ:
 יב בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵה לְמוֹדֵנִי חֲקִידִי: יג בִּשְׁפָתִי
 סִפְּרֹתִי כָּל מִשְׁפַּט־יְיָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשִּׁיתִי
 כְּעַל כָּל־הוֹן: טו בַּפְּקוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה
 אֶרְחֹמֶתִיךָ: טז בַּחֲקִיתֶךָ אֲשַׁתְּעָשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח
 דְּבָרֶךָ: זי גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאֲשִׁמְרָה דְּבָרֶךָ:
 יח גִּלְעִינִי וְאֶבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ: יט גַּר אֲנֹכִי
 בָּאָרֶץ אֶל־תִּסָּתֵר מִפְּנֵי מִצּוֹתֶיךָ: כ גִּרְסָה נִפְשִׁי
 לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת: כא גְּעַרְתָּ זֹדִים
 אֲרוּרִים הַשָּׁנִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גַּל מַעְלֵי חֲרָפָה
 וְבוֹז כִּי עֲדִיתִיךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ שָׂרִים כִּי
 נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יֵשִׁיחַ בַּחֲקִידִי: כד גַּם־עֲדִיתִיךָ
 שִׁעֲשָׁעִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר נִפְשִׁי
 חֲזִנִי בְּדַבְּרֶךָ: כו דְּרָכֵי סִפְּרֹתִי וְתַעֲנֵנִי לְמוֹדֵנִי
 חֲקִידִי: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאֲשִׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 בְּדַבְּרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הִסֵּר מִפְּנֵי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְיָ הוֹדֵה אֶל־תִּבְשָׁשִׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ כִּי תִרְחֹב לִבִּי: ח ג הוֹרֵנִי יְיָ הוֹדֵה דֶּרֶךְ חֲקִידִי
 וְאַצְרִנָּה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרָתְךָ
 וְאֲשִׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצָתִי: לו הִטִּילִבִּי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאֵל
 אֶל־בָּצֵעַ: לו העֲבֵר עֵינֵי מִרְאוֹת שְׁוֹא בְּדַבְּרֶךָ
 חֲזִנִי: לח הִקֵּם לַעֲבֹדְךָ אִמְרֶתְךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ:
 לט העֲבֵר חֲרָפָתִי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבַתִּי לַפְּקוּדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲזִנִי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְיָ הוֹדֵה תִשְׁוַעֲתָךְ בְּאִמְרֶתְךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־בִטַּחְתִּי בְּדַבְּרֶךָ: מג וְאֶל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטְךָ
 יִחְלָתִי: מד וְאֲשִׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

מה וְאֶתְהַלַּכָּה בְּרַחֲבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשִׁיתִי:
 מז וְאֶדְבַּרְהָ בְּעֲדִיתֶךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאֲשַׁתְּעָשֶׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאֲשֹׁא
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאֲשִׁיחָה בַּחֲקִידִי:
 ז מט זְכַר־דְּבָר לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: נ זאת
 נִחְמָתִי כַּעֲנִי כִּי אִמְרֶתְךָ חִיתֵּנִי: נא זֹדִים הִלְצֵנִי
 עַד־מָאֹד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נִטִּיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מֵעוֹלָם | יְיָ הוֹדֵה וְאַתְנַחֵם: נג זַלְעָפָה אֲחֻזָּתִי
 מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרָתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹדֵלִי חֲקִידִי
 בְּבֵית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי כָּל־לֵלָה שְׁמֹךְ יְיָ הוֹדֵה
 וְאֲשִׁמְרָה תּוֹרָתְךָ: נו זאת הִיטַח־לִי כִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נ חֲלָקִי יְיָ הוֹדֵה אִמְרָתִי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 נז חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי בְּאִמְרֶתְךָ:
 נח חֲשַׁבְתִּי דְרָכֶי וְאֲשִׁיבָה רְגְלִי אֶל־עֲדֹתֶיךָ:
 ס חֲשִׁיתִי וְלֹא הִתְמַהֲמַחְתִּי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבַלִּי רָשָׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צדְקָךָ: סג חֲבֵר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרֵי
 פְּקוּדֶיךָ: סד חֲסִדְךָ יְיָ הוֹדֵה מְלָאָה הָאָרֶץ חֲקִידִי
 לְמוֹדֵנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְיָ הוֹדֵה
 בְּדַבְּרֶךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמוֹדֵנִי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי: סז טָרַם אֲעֲנֶה אֲנִי שִׁגְגָה וְעָתָה אִמְרֶתְךָ
 שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב־אַתָּה וּמִטִּיב לְמוֹדֵנִי חֲקִידִי:
 סט טַפְּלוּ עָלַי שֹׁקֵר זֹדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב | אֲצַר
 פְּקוּדֶיךָ: ע טַפַּשׁ כַּחֲלָב לִפְנֵי אֲנִי תּוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשָׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לִמְעַן אֶלְמֹד
 חֲקִידִי: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־יְיָ מְאֹלָפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 י עג יָדִיד עֲשׂוֹנִי וַיּוֹכֹנְנוּנִי הִבִּינִי וְאֶלְמְדָה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיד יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: עה יִדְעָתִי יְיָ הוֹדֵה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתֵנִי: עו יִהְיֶנָּה חֲסִדְךָ לְנַחֲמֵנִי בְּאִמְרֶתְךָ
 לַעֲבֹדְךָ: עז יִבְאֹנִי רַחֲמֶיךָ וְאֲחִיָּה כִּי־תוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשָׁעִי: עח יִבְשׂוּ זֹדִים כִּי־שֹׁקֵר עוֹתוֹנִי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בַּפְּקוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיד

וַיִּדְעֵי עֲדֹתֶיךָ: פ יהי־לִפְנֵי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: ב פֶּלַתָּה לְתַשׁוּעָתָךְ נִפְשִׁי לְדַבְּרֶךָ
 יִחַלְתִּי: פב כָּלוּ עֵינֵי לְאִמְרָתְךָ לֵאמֹר מִתִּי
 תִּנְחַמְנִי: פג כִּי־הֵייתִי כְּנָאֵד בְּקִיטֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: פד כַּמָּה יָמִי־עֲבָדְךָ מִתִּי תַעֲשֶׂה בְרַדְפִּי
 מִשְׁפָּט: פה פָּרוּ־לִי זָרִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתְּרָתְךָ: פו כָּל־מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שָׁקֵר רַדְפוּנִי
 עֲזַרְנִי: פז בְּמַעַט כְּלוּנִי בָּאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹזֹבְתִי
 פְּקִידֶיךָ: פח כַּחֲסִדְךָ חִינִי וְאֲשַׁמְרָה עֲדֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְּבָרְךָ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וּתְעַמֹּד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עֲמְדוּ הַיּוֹם כִּי תִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תִוְרָתְךָ
 שַׁעֲשְׁעִי אֲזִי אֲבֹדְתִי בַעֲנִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי כָם חֵייתִנִּי: צד לֵךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קוֹו רְשָׁעִים לְאִבְדָּנִי
 עֲדֹתֶיךָ אֶתְּבוֹנֶן: צו לְכַל־תִּכְלֶה רְאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה
 מִצְוֹתֶיךָ מֵאֹד: מז מֵה־אֶהְבֵּתִי תִוְרָתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תִחַפְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֶתְּבוֹנֶן כִּי פְקוּדֶיךָ
 נִצְרָתִי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּלֵאתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשַׁמֹּר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מֵה־נִּמְלָצוּ לַחֲפִי אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לְפִי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֶתְּבוֹנֶן עַל־פֶּן שָׁנְאֵתִי: קה כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קֹה גֵר־לִרְגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבְתִּי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָתְךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מְאֹד יִהְיֶה חִינִי כְּדַבְּרֶךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצָּה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמֹדֵנִי: קט נִפְשִׁי
 כִּכְפִּי תִמְיֹד וְתִוְרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רִשְׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תַעֲיִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לְפִי הִמָּה: קיב נִטִּיתִי לְפִי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֵקֶב: ס קיג סַעֲפִים שָׁנְאֵתִי
 וְתִוְרָתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדַבְּרֶךָ
 יִחַלְתִּי: קטו סוּרוּ־מִמֶּנִּי מְרַעִים וְאַצְרָה מִצְוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכְנִי כְּאִמְרָתְךָ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיֹשְׁנִי

מִשְׁבָּרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַוְשָׁעָה וְאַשְׁעָה בַּחֲקִיךָ
 תִּמְיֹד: קיח סָלִית כָּל־שׁוֹנִים מִחֲקִיךָ כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לִכְן
 אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: קכ סָמַר מִפִּחְדְּךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצֶדֶק
 כָּל־תְּנִיחֵנִי לַעֲשִׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־
 יַעֲשֻׁקָנִי זָרִים: קכג עֵינֵי כָלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלִאֲמֹרָת
 צִדְקָתְךָ: קכד עֲשֶׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסִדְךָ וּחֲקִיךָ
 לְמֹדֵנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְּרוּ תִוְרָתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֶהְבֵּתִי מִצְוֹתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׂרָאֵל כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנְאֵתִי:
 פ קכט פִּלְאוֹת עֲדֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצְרָתָם נִפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֵאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא כִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצְוֹתֶיךָ יֹאבְתִי: קלב כִּי־פָּנָה־אֵלַי וּחֲנִנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֶהְבֵּי שְׁמֶךָ: קלג פִּעַמִּי הִכְּנָה בְּאִמְרָתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׁק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדֵנִי
 אֶת־חֲקִיךָ: קלו פִּלְגֵי־מַיִם יִרְדּוּ עֵינֵי עַל־לֹא־שָׁמְרוּ
 תִוְרָתְךָ: צ קלז צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלח צִוִּית צֶדֶק עֲדֹתֶיךָ וְאֱמוּנָה מֵאֹד:
 קלט צִמְתַּתִּנִּי קִנְאֵתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צָרוּפָה אִמְרָתְךָ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה:
 קמא צָעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקִידֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם וְתִוְרָתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצְאוּנִי מִצְוֹתֶיךָ שַׁעֲשְׁעִי: קמד צֶדֶק
 עֲדֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק מה קראתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֲקִיךָ אֶצְרָה: קמו קראתִיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: קמז קִדְּמִתִּי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשְׁוּעָה לְדַבְּרֶךָ יִחַלְתִּי: קמח קִדְּמוּ עֵינֵי אֲשַׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאִמְרָתְךָ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כַּחֲסִדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבוּ רַדְפִּי וְכֹה מִתִּוְרָתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קֶדֶם יָדַעְתִּי מַעֲדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתָם: ר קנג רָאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תִוְרָתְךָ לֹא

שָׁכַחְתִּי: קנָה רִיבָה רִיבִי וּגְאַלְנִי לְאַמְרֹתֶךָ חֲיִנִּי:
 קנָה רְחוֹק מִרְשָׁעִים יִשׁוּעָה בִּי־חָפְזֶךָ לֹא דָרְשׁוּ:
 קנָה רְחֻמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲיִנִּי: קנָה רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נִטִּיתִי: קנָה רֵאִיתִי
 בְּגָדִים וְאַתְקוּטָמָה אֲשֶׁר אִמְרֹתֶךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנָה רֵאָה בִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כְּחֶסֶדְךָ חֲיִנִּי:
 קס רֵאשִׁי־בְּרַךְ אֱמֶת וְלַעֲוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צְדָקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לִבִּי:
 קסב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אִמְרֹתֶךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֹב:
 קסג שֶׁקֶר שָׁנֵאתִי וְאַתְעֲבֶה תוֹרֹתֶךָ אֲהַבְתִּי:
 קסד שִׁבְעַת בָּיִת הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטֶי צְדָקָךָ:
 קסה שָׁלוֹם רֹב לְאַהֲבֵי תוֹרֹתֶךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:

קסו שְׁכַרְתִּי לִישׁוּעָתֶךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שְׁמֵרָה נַפְשִׁי עֲדוֹתֶיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
 קסח שְׁמֵרְתִּי פְקוּדֶיךָ וְעֲדוֹתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכֵי נִגְדָּךָ:
 ת קסט תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרֶךָ חֲבִינִנִּי:
 קע תָּבוֹא תַחֲנֹתִי לְפָנֶיךָ כְּאִמְרֹתֶךָ הַצִּילְנִי:
 קעא תִּפְעֲנֶה שְׁפָתֵי תְהִלָּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֶקְיֶךָ:
 קעב תַּעַן לִשְׁוִי אִמְרֹתֶךָ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צְדָק:
 קעג תִּהְיֶיךָ לְעֶזְרִי כִּי פְקוּדֶיךָ בְּחֵרְתִּי:
 קעד תִּאֲבֹתִי לִישׁוּעָתֶךָ יְהוָה וְתוֹרֹתֶךָ שְׁעִשְׁעִי:
 קעה תַּחֲיֶינִפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תַּעֲלִיתִי בְּשֵׁה אֲבִד בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי:

המשך ביאור מזמור קיח מתוך "תהילות מנחם" מעמוד ג

ובזה גופא יש ב' אופנים : א) האדם יודע שהטבע אינו מציאות לעצמו, והוא רק "כגרזן ביד החוצב בו"⁵³, אך אעפ"כ מכיון שהקב"ה ציוה שיהי' "תעשה" – כלי בדרך הטבע, אזי הטבע תופס אצלו מקום, ואומנם לא מצד הטבע עצמו, אלא מצד ציווי הקב"ה, אבל לטבע יש חשיבות כלשהי. על דרך שבאור הממלא כל עלמין נרגש שיש תפיסת מקום לעולמות.

ב) האדם מתעסק בטבע רק מפני שהקב"ה ציווה, אבל לטבע מצד עצמו אין שום חשיבות ותפיסת מקום, והוא רואה בו רק אמצעי כדי לבצע את רצון הבורא. ע"ד שבאור הסובב כל עלמין נרגש העדר תפיסת מקום לעולמות (עכ"פ בדרך של שלילה).

ואופן זה הוא מה שאמרו חז"ל⁵⁴ עה"פ⁵⁵ "והי' אמונת עתך גו' – אמונת זה סדר זרעים", "שמאמין בחי העולמים וזורע"⁵⁶.

הגם שזהו ענין טבעי שכאשר זורעים צומח, וזה לא נוגע מיהו הזורע, יהודי או להבדיל אינו יהודי. וכן אם הזרע נפל בכוונה לאדמה או שלא בכוונה (שלא ע"י פעולת האדם), שכן הטבע שבאדמה הוא להצמיח. ויתירה מזו, טבע זה נקבע באדמה הוא באופן כמ"ש⁵⁷ "זרע וקציר גו' לא ישבתו".

בכל זאת לאחר כל הנ"ל, הטבע אינו מקבל אצלו שום חשיבות ותפיסת מקום, וכשהוא זורע הוא עושה זאת לא משום שעפ"י טבע הזריעה מביאה לצמיחה, אלא אך ורק מפני שהוא "מאמין בחי העולמים" ולכן הוא "זורע".

(53) לשון הזהר ח"א לו, א.

(54) שבת לא, סע"א.

(55) ישעי' לג, ו.

(56) תוד"ה אמונת שם (בשם הירושלמי).

(57) נח ח, כב.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - א' טבת פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום רביעי - ד' טבת מפרק כג עד סוף פרק כח
יום שני - ב' טבת פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז	יום חמישי - ה' טבת מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שלישי - ג' טבת מפרק יח עד סוף פרק כב	יום שישי - ו' טבת מפרק לה עד סוף פרק לח
שבת קודש - ז' טבת פרק כ מפרק לט עד סוף פרק מג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון א' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 18, וזאת מעלה... עד עמ' י, בפרע"ח).

האדם, לכן נקראת - התורה, בשם 'לחם' ו'מזון הנפש'. כי
כמו שהלחם הנשמי זן את הגוף כשמכניסו בתוכו וקרבו
ממש, ונהפך שם להיות דם וכשר כבשרו, ואזי יחיה
ויתקיים, כך בדיעת התורה והשגתה בנפש האדם
שלומדה היטב בעיון
שכלו עד שנתפסת
בשכלו ומתאחדת עמו
והיו לאחדים - הנפש
והתורה נעשות לדבר
אחד, ואז: נעשה -
התורה, מזון לנפש וחיים
בקרבה, מחיי החיים
אין-סוף ברוך-הוא
המלבש - האין-סוף
מלובש, בחכמתו
ותורתו שבקרבה. -
בנפש היהודי הלומד
ומבין תורה, וזהו
שכתוב: "ותורתך
בתוך מעי", - כלומר,
התורה נהיית מזונה
הפנימי של הנפש, וכמו
שכתוב ב"עץ חיים"
שער מד פרק ג,
שלבשי הנשמות בגוף
עדן הן המצות, - כדי
שהנשמה שהיא מוגבלת,
תוכל "לקבל" את זיו
השכינה בגוף-עון, שהוא
אור אלקי בלתי מוגבל,
מן ההכרח שהנשמה
תצטייד ב"לבושים", שהם:

המצוות שאדם מקיים אותן בעולם-זה. ובאמור, שעלידי
מצוה, מוקפת הנפש באור אלקי כמו לבוש המקיף את הגוף;
הרי זה לבוש לנשמה בגוף-עון. והתורה היא המזון לנשמות
שעסקן בעולם הזה בתורה לשמה, וכמו שכתוב בזהר
ויקהל דף רי; ו"לשמה", הינוי בדי - כוונתו של הלומד
היא, לקשר נפשו לה' עלידי השגת התורה, איש בפי
שכלו, - עלידיכך הוא מתקשר עם הקב"ה, כמו שכתוב
ב"פרי עץ חיים". - ה"תניא" הביא כאן מספר "עץ החיים",
שהתורה היא מזון לנפש, והמצוות - לבושים. ברם, נשאלת
השאלה: אם כך - הרי שלתורה מעלתה היא, שהיא מזון
לנפש, ולמצוות - מעלתן הן, שהן לבושים לנפש; וכבר למדנו,

וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות
ידיעת התורה והשגתה על כל המצות מעשיות, - המעלה
שבידיעת והשגת התורה לגבי כל המצוות המתבצעות על-ידי
עשיה, ואפלו על מצות התלויות בדבור, ואפלו על מצות
תלמוד תורה שבדבור.

6 - כמו שנזכר בפרק
7 הקודם, שבלימוד תורה
8 קיימת מצות הבנת התורה
9 ומצות הדיבור בתורה;
10 מצות הדיבור בתורה,
11 בפה, מקיימים כשאומרים
12 פסוקי התנ"ך גם אם לא
13 מבינים פירוש המלים
14 ומושגן, ואילו המעלה
15 הגדולה שבמצות הבנת
16 התורה, אינה קיימת בשום
17 מצוה אחרת, גם בזו של
18 דיבור בתורה, כי עלידי
19 כל המצות שבדבור
20 ומעשה - שיהודי מקיים,
21 על-ידי דיבור ועשיה,
22 הקרוי ברוך-הוא
23 מלביש את הנפש -
24 בלבוש אלקי, ומקיפה
25 אור ה' מראשה ועד
26 רגלה, - מהבחינה
27 העליונה עד לבחינה
28 התחתונה שבנפש.
29 ובידיעת התורה -
30 כשיהודי מבין תורה,
31 מלבד שהשכל מלבש
32 בחכמת ה', - חכמתו של
33 הקב"ה מקיפה אותו, נוסף על כך, הנה גם חכמת ה' בקרבנו,
34 - של האדם המבין תורה, ששכלו מקיף חכמת הוי', ובלשון
35 ה"תניא": מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו מה
36 שאפשר לו לתפס ולהשיג מידיעת התורה, איש בפי שכלו
37 וכן ידיעתו והשגתו בפרד"ם. - בארבעה חלקי התורה:
38 פשט, רמז, דרוש, סוד. הרי, שבידיעת והבנת תורה, קיימת,
39 בנוסף למעלה שקיימת בשאר המצוות, שאור הוי' מקיף את
40 הנפש, מעלה נוספת, והיא מה שהנפש מקיפה את אור הוי',
41 על-ידי ששכלו מקיף שכל של תורה שהיא חכמתו ורצונו של
42 הקב"ה. ולפי שבידיעת התורה, - והבנתה, התורה מלבישת
43 בנפש האדם ושכלו ומקפת בתוכה, - בנפשו ובשכלו של

לבושים לבד, והתורה היא מזון וגם לבוש לנפש המשכלת,¹⁶
 – העוסקת בתורה, שמתלבש בה – האדם מתלבש בתורה,¹⁷
 בעיונה ולמודה, – כשהנפש עוסקת בלימוד ובעיון בתורה, וכל¹⁸
 שכן בשמוציא – את מה¹⁹
 שהוא מבין בתורה, בפיו²⁰
 בדבור, – גם בדיבור,²¹
 שהכל הדבור – הירצא²²
 מהפה, נעשה בחינת אור²³
 מקיף, – לנפש, כמו²⁴
 שכתוב ב'פרי עץ חיים':²⁵
 – בהתאם לאמור, יוצא,²⁶
 שבתורה ישנן שתי²⁷
 המעלות: מעלת המזון²⁸
 ומעלת הלבוש, ממילא התורה היא למעלה מכל המצוות, שהן²⁹
 לבושים בלבד לנפש.³⁰

ליקוטי אמרים

בחי' אור פנימי והלבושים בחי' מקיפים ולכן אמרו
 רז"ל שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות לפי שהמצוות
 הן לבושים לבד והתורה היא מזון וגם לבוש לנפש
 המשכלת שמתלבש בה בעיונה ולימודה וכל שכן
 כשמוציא בפיו בדבור שהכל הדבור נעשה בחי' אור
 מקיף כמו"ש בפרע"ח]:

1 שלבושים ברוחניות יכולים להיות למעלה במדרגה מהדבר
 2 אותו הם מלבישים. במה, איפוא, קיימת מעלתה המיוחדת של
 3 תורה לגבי מצוות? – זאת הוא בא להבהיר בהגה"ה הבאה,
 4 בהסבירו מה משמעותם
 5 של מזון ולבוש במובנם
 6 הרוחני, ובכך מוסבר
 7 שבתורה ישנן שתי¹
 8 המעלות: היא גם מזון וגם
 9 לבוש לנפש המשכלת
 10 הלוזמת תורה, וכך הוא
 11 אומר: [והמזון היא²
 12 בחינת אור פנימי, –³
 13 לנשמה, והלבושים
 14 בחינת מקיפים. – אור שמקיף את הנפש, ולכן אמרו רז"ל,⁴
 15 שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות, לפי שהמצוות הן

יום שני ב' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' י, פרק ו והנה... עד עמ' 20, שריא לעולם.

ומסתייה על הפרי, כך מסתירים כוחות הטומאה, על חיות הקדושה⁵⁸
 שבפנימיות כל דבר. קליפות אלה נחלקות לשתי מדרגות, אחת למטה⁵⁹
 מהשניה: מדרגה אחת בקליפה נקראת – "נוגה", זוהי קליפה שיש בה⁶⁰
 גם טוב, ואותם הדברים ה"מושכים" את חיותם דרך ה"הסתרה" של⁶¹
 אותה קליפה – אפשר לנצל⁶²
 אותם גם לטוב וגם לרע. כפי⁶³
 שזה ביחס לכל דבר גשמי⁶⁴
 שאפשר לקיים בו מצוה, ואז⁶⁵
 הוא נהפך לקדושה, ואפשר⁶⁶
 לעשות בו, חלילה, עבירה,⁶⁷
 ואז הוא יורד למדרגה נמוכה⁶⁸
 יותר. המדרגה השניה⁶⁹
 שבקליפה היא טמאה לגמרי ואין בה טוב כלל, והדברים ש"מושכים"⁷⁰
 את חיותם דרך קליפה זו, שאין בה, כאמור, טוב כלל, אי אפשר⁷¹
 שיהפכו לקדושה, או אף לנצל אותם בענינים טובים. דברים שהם⁷²
 אסורים באכילה – אינם יכולים להיחפך לקדושה (אבל אפשר לנצל⁷³
 אותם לעניני קדושה) ודברים שאסורים בהנאה – אין אפשרות גם⁷⁴
 לנצל אותם לטוב.⁷⁵
 והנה, זה לעומת זה עשה אלהים.⁷⁶ – הנפש הבהמית⁷⁷
 ובחיותיה ולבושיה הם ההיפך, הצד המנוגד, לעומת הנפש⁷⁸
 האלקית ובחיותיה ולבושיה. כי כמו שנפש האלהית כלולה⁷⁹
 מעשר ספירות קדושות, – עשרה הכוחות, המכוונים לעשר⁸⁰
 הספירות, ומתלבשת בשלשה לבושים קדושים, – מחשבה,⁸¹
 דיבור ומעשה של תורה ומצוות, כך הנפש דסטרא אחרא –⁸²
 הנפש של ה"סטרא אחרא", הצד שכנגד (משמעות המושג
 "סטרא אחרא" יוסבר להלן) מקלפות נגה – מהקליפות⁸³
 הנקראות "נוגה", שכפי שכבר הסברנו, יש בהן גם טוב,⁸⁴

31 פָּרָק ו. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שהנפש האלקית שבכל
 32 אחד מישראל, מורכבת מעשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כללים:
 33 "שכל", "רמות". שלשת כוחות ה"שכל" מהווים מקור ל"מדות" (לרגש):
 34 עליידי התבוננות והתעמקות של האדם, בגדלותו של הקב"ה – נוצרת
 35 בו "מדה" רגשית, יראה
 36 מהקב"ה או אהבה אליו. כן
 37 הסביר רבנו הזקן, שלכל נפש⁷
 38 אלקית – שלשה "לבושים":⁸
 39 מחשבה, דיבור ומעשה, של⁹
 40 תורה ומצוות, בהם מתלבשת
 41 הנפש האלקית. "לבושים"¹⁰
 42 אלה הם למעלה בדרגתם מן
 43 הנפש עצמה, מאחר שהתורה והקב"ה הם דבר אחד ממש, וכשהודי
 44 לומד תורה ומקיים מצוות – הוא מתקשר עם הקב"ה. במיוחד כשהוא
 45 לומד ומבין תורה, שהמעלה שבכך, היא כפולה: האור האלקי מקיף את
 46 הנפש, והנפש מקיפה את האור האלקי של תורה.
 47 בפרק הששי, אותו נתחיל ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שגם לנפש הבהמית
 48 – שהיא הצד המנוגד של הנפש האלקית (כמבואר בפרק א.) – עשרה
 49 כוחות ושלושה לבושים, ומאחר שהנפש הבהמית היא נפש של "קליפה",
 50 הרי שכוחותיה הן כוחות של טומאה, ולבושיה – גם כן לבושים טמאים.
 51 וכשהנפש מתלבשת בלבושים אלה – היא נעשית בעלת דרגה נחותה
 52 יותר מאשר היא עצמה. ביחס למשמעות המושג "קליפה", הערנו בפרק
 53 ראשון, שלמרות שהכל נברא ומקבל חיותו מאלקות, הרי כדי שתהיה
 54 לאדם אפשרות של בחירה בין טוב לרע, וכדי שהאדם יהיה כפי שעליו
 55 להיות, עליידי עבודה ויגיעה עצמית, ויהיה זכאי לשכר – יצר הקב"ה
 56 כוחות של טומאה, המכסים ומסתירים על החיות האלקית שבכל דבר
 57 ונברא. כוחות מסתירים אלה, נקראים "קליפה": כשם שהקליפה מכסה

הנובעות מאחד מעשרת הכוחות האמורים, וכגון: כשהוא חושב
איך להשיג דבר מסויים שהוא טאב לו, וכדומה, או מְדַבֵּר –
דיבורים הבאים מאחד מעשרת הכוחות האמורים, או עוֹשֶׂה –
בכוח המעשה שלו, פעולה המשמשת אחד מעשרה הכוחות
האמורים, הרי מְחַשְּׁבֵהוּ
שֶׁמַּחְשֵׁהוּ וְדַבְּרוֹ שֶׁבִּיּוֹ
וְכֵן הַמַּעֲשִׂי שֶׁבִּיּוֹ
וְשֶׁאֵד אֲבִירֵי, נִקְרָאִים
לְבוּשֵׁי מְסָאבוֹ –
לבושים לא נקיים, לְעֹשֶׂה
בְּחִינֹת אֱלוֹ הַמַּמְאֹת,
שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת בָּהֶן בְּשַׁעַת
הַמַּעֲשֶׂה או דְּבוּר או
מְחַשְּׁבָה. – אלו הם
המחשבות, הדיבורים
והמעשים שהם לבושי
הנפש הבהמית? ביחס
לנפש האלקית, יודעים
אנו, שיש לה מחשבות,
דיבורים ומעשים שהם
לבושיה, והם, כמוסבר
לעיל, המחשבה, הדיבור
והמעשה בתורה ומצוות.
בהתאם לכך, אפשר היה

לומר, שגם ביחס לנפש שמן הקליפה, אלה הם מחשבות,
דיבורים ומעשים של עבירות – בא רבנו הזקן ואומר שמדובר
כאן לא רק על עבירות, אלא כל המחשבות שאדם חושב, וכל
הדיבורים והמעשים, שהוא מדבר ועושה, שאינם לשמו של
הקב"ה ואינם באים כדי לעבודו – אף שאינם עניני איסור ועבירה
– הרי הם עדיין לבושים של "קליפה" – ובלשונו של רבנו הזקן:
וְהֵן הֵם כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר נַעֲשִׂים תַּחַת הַשְּׂמֹשׁ, – כל זמן
שאין הם נעשים לשם ענינים של תורה, או כדי לעבוד את
הש"ת, אֲשֶׁר "הַכֹּל הֵכֵל וְרַעוּת רִיחָה", וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֹהַר
בְּשִׁלְחָה, שֶׁהֵן "תְּבִירֵי דְרוּחָא בּוֹ", – דברים שרוח הקדושה
שבורה בהם. וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים וְכָל הַמַּחְשְׁבוֹת אֲשֶׁר לֹא לַה'
הָמָּה וְלִרְצוֹנוֹ וְלַעֲבוֹדָתוֹ, – וממילא הם לשם הנפש הבהמית.
שֶׁהֵן פְּרוּשׁ לְשׁוֹן "סְטְרָא אַחְרָא", – זו משמעות הביטוי

הַמְלִכְשֵׁת בְּדָם הָאָדָם, – הנפש המלובשת, כמוזכר בפרק
ראשון, בדם האדם להחיות את גופו, גם נפש זו בְּלֹלָה –
ומורכבת, מַעֲשֶׂה בְּתָרִין דְּמְסָאבוֹתָא², – מעשרה "כתרים"
של טומאה (מעשרה כוחות שבלשון הקבלה נקראים בשם
"כתרים" – "כתרים"). שֶׁהֵן:

6 – עשרה כוחות אלה:
7 שְׁבַע מְדוֹת רָעוּת – כגון:
8 מדת ה"חסד" שבטומאה
9 מתבטאת בתאוה, מדת
10 ה"גבורה" – בכעס, מדת
11 ה"תפארת" – בהתפארות,
12 וכך הלאה, הַבְּאֹת
13 מֵאֲרַבְּעַת יְסוּדוֹת רָעִים
14 הַנִּזְכָּרִים לְעִיל, – בפרק
15 הראשון, שכשם שכל דבר
16 מורכב מארבעה יסודות:
17 אש, רוח, מים ועפר, כך
18 מורכבת גם הנפש
19 הבהמית מארבעה יסודות
20 רוחניים, ובהיותה נפש של
21 קליפה – יסודותיה רעים,
22 ומהם באות כל המדות
23 הרעות, וְשֶׁכֵּן הַמּוֹלִיחַ
24 הַנַּחֲלֵק לְשִׁלְשׁ, שֶׁהֵן

25 חֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת – מְקוֹר הַמְּדוּת; – מדוע הן מקור למדות?
26 בִּי הַמְּדוּת הֵן לְפִי עֵרֶךְ הַשְּׂכָל, – כשה"שכל" גדול יותר –
27 ה"מדות" מופנות לדברים נעלים יותר, ובאם ה"שכל" קטן יותר
28 – ה"מדות" הן לדברים נמוכים יותר. בִּי תִקְנֵן – הילד הקטן,
29 חוֹשֶׁק וְאוֹהֵב דְּבָרִים קְטָנִים פְּחוּתֵי הָעֵרֶךְ, לְפִי שֶׁשְּׂכָלוֹ קָטָן
30 וְקָצֵר לְהַשִּׁיג דְּבָרִים יְקָרִים יוֹתֵר מֵהֶם, – הרי, שמדת החסד,
31 המתבטאת בתאוה ואהבה, מופנית בילד הקטן לדברים פעוטים
32 ופחותי ערך, מכיון ששכלו קטן. וְכֵן – במדת הגבורה, מִתְפַּעֵם
33 וּמִתְקַצֵּף מִדְּבָרִים קְטָנִים, וְכֵן בְּהַתְפָּאָרוֹת – מדת התפארת,
34 וְשֶׁאֵד מְדוּת. – הרי, שהשכל פועל בהתגלותן של המדות
35 ומודד אותן באיזון צורה תהייתה. משום כך נקראים שלשה
36 כוחות השכל – "מקור" לשבע המדות³, וְעֹשֶׂה בְּחִינֹת אֱלוֹ
37 הַמַּמְאֹת, בְּשֶׁאֵדָם מְחַשֵּׁב בָּהֶן – כשאדם חושב מחשבות

2. שם, מא, א; ע, א. 3. רואים אנו בלשונו של רבנו הזקן, שביחס לנפש האלקית, הוא אומר, לעיל בפרק השלישי – בתחילה שלשה כוחות השכל, ולאחר מכן את שבעת המדות, והוא מסביר שהשכל הוא "מקור" המדות, מפני שהמדות נולדות מהשכל. ואילו כאן, ביחס לנפש הבהמית, הוא מזכיר בתחילה את המדות ולאחר מכן את השכל, ומסביר שהשכל הוא "מקור" המדות, מפני שהמדות הן לפי ערך השכל. טעם השינוי בלשון הוא, כי יש הבדל יסודי בין השכל והמדות של הנפש האלקית לבין השכל והמדות של הנפש הבהמית: עיקר מהותה של הנפש האלקית, הוא שכל, ולכן היא נקראת "אדם", שהוא תואר השכל. והמדות נובעות מהשכל, כלומר: התעמקותו בגדולתו של הקב"ה יוצרת בו אהבה להקב"ה, או יראה מפניו. ואילו עיקר מהותה של הנפש הבהמית, היא מדות, והמדות בה הן טבעיות – יש לה משיכה לענינוגים גופניים, ואין היא צריכה להתבונן ב"טוב" של התאוות, כדי לרצות אותן, כי בטבעה היא נמשכת לכך. וכך גם בשאר המדות. השכל של הנפש הבהמית משמש רק כעזר בהתגלות המדות, ולכן: כפי מדרגתו הכללית של השכל – כך היא מדרגת המדות. ומשום כך מונה כאן רבנו הזקן את המדות בתחילה, ואומר שהשכל נקרא "מקור" למדות – רק מחמת שהמדות הן לפי ערך השכל. 4. קהלת א, יד. 5. חלק ב נט, א.

על קידוש השם: כשרוצים להכריח יהודי לשמך חלילה, הרי גם
 "קל שבקלים" מוסר את נפשו על קדושת השם. הרי, שאין
 שלא יהיה מצבו של יהודי מבחינה חיצונית, הנה בפנימיותו,
 שנשמתו, הוא תמיד מסור להקב"ה, אלא שזה מתגלה בזמן של
 "מסירות נפש". מכיון שכך
 – שורה בכל יהודי
 קדושתו של הקב"ה. ולכן
 אמרו רז"ל, שאפילו
 אחד שיושב ועוסק
 בתורה – שכינה שרויה
 בו, – עליו. שכן,
 כשיהודי לומד תורה,
 ניכרת התבטלותו אל
 הקב"ה גם בחיצוניותו:
 הוא משקיע את שכלו,
 להבין רצונו וחכמתו של הקב"ה – והשכינה שורה אז עליו.
 ו"כל פי עשרה שכינתא שריא" – לעולם. – במקום שעשרה
 יהודים נמצאים יחד, גם כשאין לומדים אז תורה, שורה שם
 השכינה תמיד. שכן, עשרה יהודים יחד הם עדה שלימה, ועדה
 שלימה היא כלי להשראת השכינה.

1 "סטרא אחרא", פרוש צד אחר, – "סטרא" בלשון ארמית –
 צד, "אחרא" – אחר, שאינו צד הקדושה. – אם זה אינו צד
 הקדושה, הרי זה צד אחר "סטרא אחרא", הרי שכל דבר שאינו
 קדושה – הוא "סטרא אחרא". ומהו צד הקדושה? – וצד
 הקדושה אינו אלא
 השראה והמשכה
 מקדושתו של הקדוש-
 ברוך הוא, ואין
 הקדוש-ברוך הוא שורה
 אלא על דבר שבטל
 ממלאכים עליונים בין בכח ככל איש ישראל למטה
 שבכחו להיות בטל ממש לגבי הקב"ה במסירת נפשו
 על קדושת ה'. ולכן אמרו רז"ל שאפי' אחד שיושב
 ועוסק בתורה שכינה שרויה בו וכל בי עשרה
 שכינתא שריא לעולם
 כמו מלאכים שעומדים
 תמיד בהתבטלות אל הקב"ה בכל ישותם, בין בבח' – שהביטול
 הוא רק בכוח, בפנימיותו הדבר בטל להקב"ה, ככל איש
 ישראל למטה, – בעולם זה, שבכחו להיות בטל ממש לגבי
 הקדוש-ברוך הוא במסירת נפשו על קדושת השם. – כמו
 שביביר להלן ב"תניא", שכל יהודי יש בכוחו למסור את נפשו

ליקוטי אמרים

אחר שאינו צד הקדושה וצד הקדושה אינו אלא השראה
 והמשכה מקדושתו של הקב"ה ואין הקב"ה שורה
 אלא על דבר שבטל אצלו ית' בין בפועל ממש
 כמלאכים עליונים בין בכח ככל איש ישראל למטה
 שבכחו להיות בטל ממש לגבי הקב"ה במסירת נפשו
 על קדושת ה'. ולכן אמרו רז"ל שאפי' אחד שיושב
 ועוסק בתורה שכינה שרויה בו וכל בי עשרה
 שכינתא שריא לעולם

יום שלישי ג' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 20, אבל כל מה... עד עמ' יא, סוף פ"ה.

אינה מתבטאת במתנה שהוא נותן לשונאו, ומשום כך הוא מפנה
 ממנו גם את פניו הגשמיות בשעת מעשה – כך גם ביחס
 להשפעה אלקית: כשהשפעה מושפעת לצד הקדושה, הרי זו
 השפעה פנימית, שהקב"ה רוצה, כביכול, להשפיע לו. ואילו
 ההשפעה המושפעת
 ל"סטרא אחרא", לצד
 שלא מן הקדושה, הרי זו
 השפעה חיצונית בלבד,
 בלי רצון פנימי, והיא
 נקראת "בחינת אחוריים",
 שיוצאים ממדרגה
 למדרגה – ממדרגה
 עליונה לתחתונה, רבבות
 מדרגות, בהשתלשלות
 העולמות דרך עלה ועלול – דרך סיבה (הגורם) ומסובב
 (התוצאה), וכפי שהוסבר כבר, כשהמדרגה העליונה היא סיבה
 וגורם למדרגה התחתונה הבאה ממנה. אך, בצורה זו, יש עדיין
 ערך ושייכות בין המדרגה התחתונה לעילתה, שהיא המדרגה
 העליונה, ואילו כאן ישנם נוסף על כך וצמצומים רבים, –
 המדרגה הבאה אחרי הצמצום, יורדת כל כך, שאין לה ערך
 כלל למדרגה שלפני הצמצום, והחיות של קדושה האמורה
 ירדה כל כך, עד שנתמעט כל כך האור והחיות, מעוט אחר

41 אבל כל מה שאינו בטל אצלו ותפלה, אלא הוא דבר
 נפרד בפני עצמו – הוא נראה כאילו הוא דבר נפרד לעצמו,
 אינו מקבל חיות מקדושתו של הקדוש-ברוך הוא – אלא,
 מדיכין הוא מקבל את חיותו הרי מן ההכרח שכל דבר יקבל את
 חיותו מן הקדושה, כמו
 שכתוב: "ואתה מחיה את
 בולם", אלקות וקדושה
 מחיה את הכל – מסביר
 רבנו הזקן, שה"נפרד", זה
 שאין בו ביטול להקב"ה,
 אינו מקבל חיות
 מהפנימיות של הקדושה,
 כ"א ממחיצותיה בלבד,
 אחרי שהיא עוברת
 ויורדת דרך הסתרות רבות. וזהו מה שהוא אומר: "אינו מקבל
 חיות", מבחינת פנימית הקדושה וההתנהגותה וצמצומה כבבירה
 ובעצמה, אלא מבחינת אחוריים, – כפי שיוסבר להלן, בפרק
 כ"ב, משמעותה של השפעה פנימית היא, לתת למישהו דבר
 מתוך רצון עצמי טוב, ואילו השפעה בבחינת אחוריים – היינו:
 כשנותנים דבר למישהו בגלל סיבה צדדית ולא מתוך רצון טוב.
 למשל: כשמישהו נותן דבר לשונאו, הריהו מפנה את פניו ממנו.
 פניו של אדם מסמלים את פנימיותו, וכשם שפנימיותו של האדם

1 מעוט, עד שיכול להתצמצם ולהתלבש בבחינת גלות –
2 החיות שמן הקדושה, נמצאת בגלות באותו דבר שהיא מחיה.
3 היינו: הדבר אינו בטל לחיות שלו כפי הנדרש, אלא הוא "מושל"
4 על החיות; למשל: אדם הנמצא בגלות – יש על גביו מי שמושל
5 עליו, והוא אינו יכול
6 לגלות את כוחותיו
7 ולפעול כרצונו. החיות
8 שמן הקדושה היא בבחינת
9 גלות תוך אותה דבר
10 הנפדר, – מן הקדושה ובו
11 מתלבשת החיות להחיותו
12 – להחיות את הדבר
13 הנפרד, ולקנימו מאין
14 ליש, שלא יחזר להיות
15 אין ואפס בבתחלה
16 מקדם שנברא. – הרי,
17 שכל דבר שאינו בטל
18 להקב"ה, ובהרגשתו הוא
19 כדבר נפרד – מקבל את
20 חיותו, לא מפנימיות
21 הקדושה בלבד, אלא רק
22 על-ידי התלבשותה
23 לבושים
24 וצמצומים. ולכן נקרא
25 עולם הזה ומלאו, עולם
26 הקליפות וסמרא אחרא. – למרות שהקדושה היא המחיה
27 גם את העולם-הזה, אלא מכיון שהעולם-הזה הגשמי מרגיש
28 את עצמו כדבר לעצמו, כמצאיות נפרדת, ולא נראה בו הביטול
29 להקב"ה, לכן הוא נקרא עולם של קליפות וסמרא אחרא, ולכן
30 כל מעשה עולם הזה קשים ורעים, והרשעים גוברים בו,
31 כמו שכתוב ב'עין חיים' שער מב סוף פרק ד. הגהה –
32 ב"הגהה" הבאה, עומד רבנו הזקן על כך, שהעולם הזה נקרא
33 עולם של "קליפות" ו"סמרא אחרא", למרות שהקב"ה נמצא הרי
34 בכל מקום, גם בעולם-זה, וכמו שמוסבר ב"קבלה" שזהו ה"אור"
35 אין סוף" המתלבש בעשר הספירות של ארבעה העולמות:
36 אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ועליין מלא גם עולמנו,
37 העולם-הזה, ב"אור אין סוף" – אך, אין זה סותר
38 לעובדה שהעולם-הזה נקרא עולם של "קליפות" ו"סמרא
39 אחרא": [עם היותו בתוכו] – למרות שישנן בעולם-הזה, עשר
40 ספירות דעשיה דקדושה, – שכן, עולם העשיה כלול בו גם
41 עולמנו אנו, העולם-הזה הגשמי, וגם עולם העשיה הרוחני,
42 ועשר הספירות של עולם העשיה של קדושה נמצאות גם
43 בעולמנו, וכמו שכתוב ב'עין חיים' שער מג, ובתוך עשר
44 ספירות דעשיה אלו הן עשר ספירות דיצירה, ובתוכן –
45 בעשר הספירות של יצירה, עשר ספירות דבריאה, ובתוכן –

ליקוטי אמרים

להתצמצם ולהתלבש בבחי' גלות תוך אותו דבר
הנפרד להחיותו ולקיימו מאין ליש שלא יחזור
להיות אין ואפס כבתחלה מקודם שנברא ולכן
נקרא עולם הזה ומלאו עולם הקליפות וסמרא אחרא
ולכן כל מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים
בו כמו"ש בע"ח שער מ"ב סוף פ"ד* אלא שהקליפות

הגהה

עם היות בתוכו עשר ספ'
דעשיה קדושה וכמ"ש בע"ח שער
מ"ג ובתוך עשר ספ' דעשיה אלו הן
עשר ספ' דיצירה ובתוכן עשר ספ'
דבריאה ובתוכן עשר ספ' דאצילות
שבתוכן אור א"ם ב"ה ונמצא אור
א"ם ב"ה מלא כל הארץ הלזו
התחתונה על ידי התלבשותו בעשר
ספ' דארבע עולמות אבי"ע כמ"ש
בע"ח שער מ"ז פ"ב ובספר גלגולים
פרק ב':

בעשר הספירות של בריאה, עשר ספירות דאצילות, שבתוכן
– בעשר הספירות דאצילות, אור-אין-סוף ברוך-הוא; ונמצא
אור-אין-סוף ברוך-הוא מלא כל הארץ הלזו התחתונה,
עליידי התלבשותו בעשר ספירות דארבע עולמות:
אצילות-בריאה-יצירה-עשיה,
כמו שכתוב ב'עין חיים'
שער מז פרק ב ובספר
גלגולים' פרק ב: –
ולמרות זאת, מבלי הבט
ש"אור אין סוף" מלא גם
בעולם-הזה, אין הוא בטל
להקב"ה, ונראה כדבר
נפרד, כ"מצאיות"
לעצמה, ולכן נקרא
העולם-הזה עולם של
קליפות ו"סמרא אחרא",
שהרי קדושה מסמלת רק
מה שבטל להקב"ה,
כשחסר ביטול זה להקב"ה
– זה נקרא "סמרא
אחרא". עד כאן הוסבר
שהמחשבות, דיבורים
ומעשים שאין מטרתם –
קדושה, נקראים "סמרא
אחרא", והם לבושיה של

הנפש הבהמית. ולפי זה יוצא שלבושים אלה של הנפש
הבהמית, הם באותה מדריגה כמו הנפש הבהמית עצמה, היא
– נפש של "קליפה", וגם לבושיה הם מ"קליפה" ו"סמרא אחרא".
ברם, בהיותם ההיפך מלבושי הנפש האלקית, וכפי שכבר
הוסבר, ממדריגתם של לבושי הנפש האלקית, היא למעלה
ממדריגת הנפש האלקית עצמה, והם גורמים עליה במדריגת
נפש זו, צריכים הרי לומר כך גם ביחס ללבושי הנפש הבהמית,
אלא בצד ההפכי, והיינו: לבושים אלה של הנפש הבהמית, הם
במדריגה תחתונה יותר מאשר נפש זו עצמה, והם מורידים את
נפש הבהמית למדריגה תחתונה יותר מאשר היא עצמה. ורבנו
הזקן בא להסביר להלן, שבקליפה עצמה ישנן שתי מדריגות,
אחת למטה מהשניה, ואשר בין לבושי הנפש הבהמית, ישנם
לבושי מחשבה, דיבור ומעשה של עבירות – והם למטה בהרבה
במדריגתם מאשר הנפש הבהמית עצמה, כי נפש זו היא
מ"קליפת נוגה", שיש בה עדיין גם מהטוב, ואילו לבושי
העבירות הם מאותן "קליפות" שאין בהן מהטוב כלל, ועל-ידי
התלבשות הנפש בלבושים אלה – היא יורדת למדריגה
תחתונה יותר מאשר היא עצמה: אלא שהקליפות הן נחלקות
לשתי מדריגות, זו למטה מזו. המדרגה התחתונה, היא
שלש קליפות הטמאות ורעות לגמרי, ואין בהם טוב כלל,
90

כָּל הַמַּעֲשֶׂה דְבוּר וּמַחֲשָׁבָה שֶׁל כָּל שֵׁם"ה לֹא־תַעֲשֶׂה – 20
 שלש מאות ששים וחמש מצוות ה"לֹא־תַעֲשֶׂה" שהתורה אסרה 21
 לעשות, לדבר ולחשוב, וְעִנְיָהֶן, – הדברים שאסרו החכמים 22
 בתור "ענפים" לאיסורים שמן התורה. הנה כל אלה מקבלים 23
 חיותם וקיומם משלש 24
 הקליפות הטמאות לגמרי, 25
 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם – ב"עץ 26
 חיים", סוף פֶּרֶק ה': – 27
 הרי, שמחשבה, דיבור 28
 ומעשה של איסור, נובעים 29
 מהמדריגה התחתונה 30
 יותר שבקליפות. ואילו 31

הנפש הבהמית, הרי כפי שנאמר בפרק הראשון, וכמו שיוסבר 32
 להלן, היא מקליפת נוגה, שיש בה עדיין מן הטוב. מכאן – 33
 שהלבושים הם למטה במדריגה מהנפש עצמה, והם גורמים לה 34
 ירידה. זהו פירוש מדויק לביטוי "זה לעומת זה", הצד ההפכי 35
 של הנפש האלקית, בה, לבושי: מחשבה, דיבור ומעשה בתורה 36
 ובקיום המצוות, הם למעלה במדריגה, מנפש זו עצמה וגורמים 37
 לה עליה. 38

וְנִקְרְאוּ בְּמִרְכַּבַּת יְחֻקָּא¹⁰ – ב"מרכבה" שחזה יחזקאל 1
 הנביא, בה נזכרים הדברים המכסים על אלקות, ביניהם, שלשה 2
 דברים המרמזים על שלש קליפות אלו, והן נקראות שם: "רוח 3
 סְעִירָה" וְעֵנַן גָּדוֹל וְגו'". – ו"אש מתלקחת". שלש אלו הן 4
 שלש הקליפות הטמאות 5
 לגמרי ואין בהן מהטוב 6
 כלל. ומהן – משלש 7
 קליפות אלו, נִשְׁפָּעוֹת 8
 וְנִמְשָׁכוֹת נִפְשוֹת כָּל 9
 אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְקִיּוֹם 10
 גּוֹפֵם, – נוסף על החיות 11
 מהנפש המחיה את הגוף, 12

יש לגוף גם קיום עצמי, וְנִפְשוֹת כָּל פְּעֻלֵי חַיִּים הַמְּמַאִים 13
 וְאִסּוּרִים בְּאֲכִילָה, וְקִיּוֹם גּוֹפֵם, וְקִיּוֹם וְחַיּוֹת כָּל מַאֲכָלוֹת 14
 אִסּוּרוֹת מִהַצּוּמָה, כְּמוֹ עֲרָלָה – פירות הצומחים על עצים 15
 שעדיין לא מלאו להם שלש שנים, וְכֻלְאֵי הַכֶּרֶם – תבואה 16
 שנזרעה במעורב עם ענבים, כו', – כל מה שאסור באכילה, 17
 וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר מֵט פֶּרֶק ו', – שכל הדברים 18
 האמורים מקבלים חיותם משלש קליפות אלו, וְכֵן קִיּוֹם וְחַיּוֹת 19

יום רביעי ד' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יא, פרק ז אך נפש... עד עמ' 22, וברחי רבנו.

ולמצוות, לתת צדקה, גמילות חסדים וכדומה. ברם, כשמטרה 63
 זו נעדרת מן המעשים, הדיבורים והמחשבות שלו, אֵלֶּא – 64
 מותרם היא, רְצוֹן הַגּוֹף וְחִפְצוֹ וְהַתְאוּתוֹ, וְאִפְלוּ הוּא צָרָךְ 65
 הַגּוֹף וְקִיּוּמוֹ וְחַיּוֹתוֹ מִמֶּשֶׁ, – בלעדיותו אין הגוף יכול לחיות 66
 ולהתקיים, כמו: אכילה – 67

שהגוף דורש לאכול, 68
 ובלעדי האכילה אין הוא 69
 יכול באמת לחיות. מן 70
 ההכרח, אמנם, שיעשה 71
 זאת, אֵלֶּא – מה שחסר 72
 כאן, הוא: שְׂפּוֹנָתוֹ אֵינָה 73
 לִשְׁם שָׁמַיִם כְּדִי לַעֲבֹד 74
 אֶת ה' כְּנוֹפֵי – ובהתאם 75
 למה שאמרנו, הרי צריכה 76
 להיות כוונתו של יהודי 77
 בשעת אכילתו, שיוכל 78
 לעבוד את הש"ת בכוח 79

האכילה ההיא. ברם, 80
 כשכוונה זו חסרה, לֹא 81
 עֲדִיפִי – אינם עדיפים, 82
 מַעֲשֶׂה דְבוּר וּמַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ מִנֶּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית 83
 בְּעִצְמָהּ, וְהַכֹּל כְּאִשֶּׁר לְכֹל – הנפש ומעשיה, דיבורה 84
 ומחשבתה, נִשְׁפָּע וְנִמְשָׁךְ מִמְּדִרְגָּה חֲשֹׁנִית שֶׁבְּקִלְפוֹת 85
 וּסְמִרָא אַחֲרָא, שְׁהִיא – בסדר הקליפות, קְלִפָּה רְבִיעִית 86

פֶּרֶק ז. אֵךְ נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית שֶׁבִּישְׂרָאֵל שֶׁמֻּצָּד 39
 הַקְּלִפָּה, הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּדָם הָאָדָם – להחיות אותו בחיים 40
 גופניים, כְּנוֹכַח לַעֲלִי, וְנִפְשוֹת בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת וְדָגִים 41
 מְהוֹרִים וּמְתָרִים בְּאֲכִילָה, – על-פי דין תורה, וְקִיּוֹם וְחַיּוֹת 42
 כָּל הַדּוֹמָם וְכָל הַצּוּמָה 43
 הַמֵּתָר בְּאֲכִילָה, וְכֵן 44

קִיּוֹם וְחַיּוֹת כָּל הַמַּעֲשֶׂה 45
 דְבוּר וּמַחֲשָׁבָה בְּעִנְיָנִי 46
 עוֹלָם הָיָה שְׂאִין בָּהֶם 47
 צִד אִסּוּר, – שיהיה אסור 48
 לעשותם, לדבר או 49
 להרהר בהם, לֹא שֶׁרֶשׁ 50
 לֹא עֲנָף מִשֵּׁם"ה מִצּוֹת 51
 לֹא־תַעֲשֶׂה וְעִנְיָהֶן 52
 דְּאִרְיָתָא וְדִרְבָּנָה, – 53
 כשבמחשבות, בדיבורים 54
 ובמעשים, אין צד של 55
 איסור כלל, רק שְׂאִין 56
 לִשְׁם שָׁמַיִם – הרי, כל 57
 מעשיו, דיבוריו 58

ומחשבותיו של יהודי, צריכים להיות לשמו של הקב"ה. למשל: 59
 כשיהודי אוכל, צריכה אכילתו להיות כדי שיהיה לו כוח 60
 ללמוד תורה, להתפלל ולקיים מצוה; מסחרו צריך להיות 61
 בכונה שיהיה בידו לפרנס את משפחתו, לגדל את ילדיו לתורה 62

47 שהוא עושה את המעשה בכוונה של קדושה, היא נכללת
48 בקדושה, ואילו בשעה שהוא עושה את המעשה לשם תענוג
49 גופו - הוא מוריד את החיות לרע גמור שמשלש הקליפות
50 הטמאות לגמרי. כגון דרדמ'שלי: האוכל בשרא שמינא
51 דתורא - כשאדם אוכל
52 בשר שור שמן, ושותה יין
53 מ'בשם - אלא, אין הוא
54 עושה זאת לשם תאוה,
55 כראם בכוונה, להרחיב
56 דעתו לה' ולתורתו, -
57 כדי שיוכל טוב יותר
58 לעבוד את השי"ת ולהבין
59 טוב יותר תורה, בראמר
60 רבא: "חמרא וריחא
61 בו", - כמו שאמר רבא,²
62 יין וריח טוב מרחיבים
63 דעתו של אדם, שיוכל
64 להבין טוב יותר, ולכן הוא
65 מחפש אחרי בשר טוב ויין
66 טוב, כדי שתהיה לו
67 הרחבת הדעת להבין טוב
68 יותר בתורה, זאת אומרת,
69 שאכילתו ושתייתו הן
70 בכוונה של קדושה, או -
71 לא רק שהאכילה היא
72 אמצעי, בכוונה לשם קדושה או לשם מצוה, אלא שהאכילה
73 עצמה היא מצוה, הוא אוכל בשר שמן ושותה יין טוב כדי
74 לקיים את המצוה, בשביל כדי לקיים מצות ענג שבת ויום
75 טוב - שכן מצוה לענג שבת ויום טוב באכילת בשר ובשתית
76 יין, הרי, אם האכילה והשתיה הן לשם אחת מהכוונות
77 האמורות, אזי נתברר חיות הפשר והיין שהיה נשפע
78 מקליפת נגה, ועולה לה' בעולה ובקרבן; - כמו "עולה"
79 וקרבן, שאז החיות של המעשה שעשה מכוח האכילה והשתיה
80 - נכללת בקדושה. וכן - כך גם בדיבור שאדם מדבר; אם הם
81 בכוונה של קדושה, עולה אז החיות שבדיבורים אלה לקדושה,
82 כמו: האומר מלתא דבריחותא - המשמיע בדיחה, בכוונה
83 לפקח דעתו ולשמח לבו לה' ולתורתו ועבודתו, - כדי
84 לעבוד את השי"ת, שצריכים להיות בשמחה, - לימוד תורה
85 ועבודת ה' צריכים להיות מתוך שמחה, ולכן הוא משמיע
86 בדיחה, כדי להגביר את השמחה, וכמו שעשה רבא
87 לתלמידיו שאמר לפניהם מלתא דבריחותא תחלה - לפני
88 שישב ללמוד עם תלמידיו, היה רבא אומר לפניהם בדיחה
89 ובדחי רבן. - ודעתם של תלמידיו נעשתה בדוחה עליהם, כדי
90 שיוכלו טוב יותר להבין את לימודם. כשבדיחה נאמרת במטרה
91 כזו, הרי החיות שבמלים אלו הבאה מקליפת "נוגה", נפרדת
92 מהרע ונכללת בקדושה.

ליקוטי אמרים

רביעית הנקראת קליפת נוגה שבעולם הזה הנקרא
עולם העשיה רובו ככולו רע רק מעט טוב מעורב
בתוכה [שממנה באות מדות טובות שבנפש הבהמית
שבשרא כמ"ש לעיל] והיא בחי' ממוצעת בין שלש
קליפות הטמאות לגמרי ובין בחי' ומדרגת הקדושה
ולכן פעמים שהיא נכללת בשלש קליפות הטמאות
[כמ"ש בע"ה שער מ"ט ריש פ"ד בשם הזהר] ופעמים
שהיא נכללת ועולה בבחי' ומדרגת הקדושה דהיינו
כשהטוב המעורב בה נתברר מהרע וגובר ועולה
ונכלל בקדושה כגון ד"מ האוכל בשרא שמינא דתורא
ושותה יין מבושם להרחיב דעתו לה' ולתורתו כדאמר
רבא חמרא וריחא בו' או בשביל כדי לקיים מצות ענג
שבת וי"ט אזי נתברר חיות הבשר והיין שהיה נשפע
מקליפת נוגה ועולה לה' כעולה ובקרבן. וכן האומר
מילתא דבריחותא לפקח דעתו ולשמח לבו לה'
ולתורתו ועבודתו שצריכים להיות בשמחה וכמו
שעשה רבא לתלמידיו שאמר לפניהם מילתא
דבריחותא תחלה ובדחי רבן.

1 הנקראת "קליפת נגה", - משום שמאיר בה עדיין אור
2 הקדושה, שבעולם הזה, הנקרא "עולם העשיה", רבו ככלו
3 רע, רק מעט טוב מעורב בתוכה - שכן, קליפת "נוגה"
4 המעורבת טוב ורע, קיימת גם בעולמות עליונים יותר, אלא
5 שיש הבדל בין עולם
6 לעולם: בעולם אחד
7 מהווה ה"טוב" - הרוב,
8 וה"רע" - המיעוט, כן
9 מובדל שם הרע מהטוב.
10 בעולם אחר, הטוב והרע,
11 של קליפת "נוגה", הוא
12 מחצה על מחצה, מחצית
13 טוב ומחצית רע. וישנו
14 עוד עולם בו קליפת
15 "נוגה" היא ברובה רע ורק
16 מיעוט טוב. ואילו בעולם
17 הזה, כמעט כל כולה של
18 קליפת "נוגה" היא רע
19 וחלק קטנטן הוא טוב. זאת
20 ועוד, חלק קטנטן זה של
21 טוב - מעורב ברע,
22 [שממנה - ממעט הטוב
23 שבקליפת "נוגה", באות
24 מדות טובות שבנפש
25 הבהמית שבשרא,
26 כמ"ש שנתבאר לעיל]. - בפרק ראשון, שהמדות הטובות
27 הטבעיות בבני ישראל, כרחמנות וגמילות חסדים, באות מהנפש
28 הבהמית, שהרי למרות שהנפש הבהמית היא מן הקליפה ומן
29 הרע - כיצד, איפוא, באות ממנה מדות טובות? - אלא, מכיון
30 שהיא באה מקליפת "נוגה" שיש בה גם טוב, הרי מאותו טוב
31 שבנפש הבהמית, נובעות המדות הטובות הטבעיות שבטבע בני
32 ישראל. ומכיון שבקליפת "נוגה" מעורב הטוב עם הרע - יש
33 ביכולת האדם, להשתמש במעשים, בדיבורים ובמחשבות
34 הנמשכים ממנה, גם לטוב וגם לרע, כפי שיוסבר להלן, שאותו
35 דבר עצמו אם הוא נעשה לשם שמים - הוא מעשה של קדושה,
36 ולהיפך - הוא מעשה של רע, וכך גם בדיבור או במחשבה.
37 והיא - קליפת "נוגה", בחינה ממוצעת בין שלש קליפות
38 הטמאות לגמרי ובין בחינת ומדרגת הקדושה. ולכן, פעמים
39 שהיא נכללת בשלש קליפות הטמאות [כמו שכתוב ב'עין
40 חיים' שער מט ריש פרק ד בשם הזהר], ופעמים שהיא
41 נכללת ועולה בבחינת ומדרגת הקדושה, דהיינו - מתי היא
42 נכללת בקדושה? - כשהטוב המעורב בה נתברר - ונבדל,
43 מהרע וגובר ועולה ונכלל בקדושה. - להסברת הענין,
44 משתמש עתה רבנו הזקן, בדוגמה של מעשה או דיבור, שבהם
45 החיות של המעשה או הדיבור, היא מקליפת "נוגה", כלומר,
46 ישנה כאן האפשרות לנצל אותה גם לטוב וגם לרע, ובשעה

יום חמישי ה' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 22, אך מי שהוא... עד עמ' יב, לנצח.

ליקוטי אמרים

44 שְׁהִרְשִׁימוּ מִמֶּנּוּ נִשְׁאָר בְּגוֹף, – כשאדם אכל דבר המותר
45 לשם תאוה, ובשעת מעשה נעשה הדבר רע גמור, הרי באותה
46 שעה זה נעשה חלק מגופו – ולכן גם כשאותו אדם חוזר לתורה
47 ולעבודת ה', ומעלה אתו גם את החיות – נשאר עדיין "רושם"
48 מהרע בגופו, וְעַל כֵּן
49 צָרִיךְ הַגּוֹף הַנּוֹף לְחִבּוּט
50 הַקָּבֶה, – אחרי מותו,
51 כְּמוֹ שִׁתְּכָאֵר לְקַמְּוֵי. –
52 שחיבוט הקבר הוא כמו
53 כל העונשים שלמעלה
54 הבאים כדי לזכך את
55 הנשמה, וחיבוט הקבר
56 מכון במיוחד לזכך את
57 האדם מאותו "רושם"
58 שנשאר בגופו מהתענוגים
59 הגופניים שלא לשם
60 שמים. כאמור, החיות
61 שבאכילה ושתיה לשם
62 תאוה, נכללת, לפי שעה,
63 ברע גמור של שלש
64 הקליפות הטמאות לגמרי,
65 עד שהאדם יעשה
66 תשובה, וְכֵן הַחִיּוֹת
67 שֶׁבְּמִשְׁפּוֹת זֶרַע שִׁינְאָו
68 מִמֶּנּוּ בְּתָאוֹה בְּהִמָּיִת,
69 שֶׁלֹא קָדַשׁ עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת
70 תְּשׁוּבָתוֹ עִם אֱשֶׁתוֹ
71 מְהֻרָּה. – שגם אז נכללת החיות, לפי שעה, ברע גמור של
72 שלש הקליפות הטמאות לגמרי, עד שהאדם יחזור בתשובה.
73 ברם, כל האמור הוא בשעה שהדבר עצמו מותר בעשיה, אלא
74 שהוא עושה זאת לשם תאוה ולא לשם שמים, מִה־שֶׁאֵין בֵּן
75 בְּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת וּבִיאֹת אֲסוּרוֹת, שֶׁהֵן – בהיות הם
76 עצמם דברים אסורים, מִשְׁלַל קְלִפּוֹת הַטְּמָאוֹת לְגַמְרֵי – הם
77 אֲסוּרִים וְקִשּׁוּרִים בִּידֵי הַחִיצוֹנִים – בידי הקליפות שמחוץ
78 לרשות הקדושה, לְעוֹלָם, וְאֵין – החיות שבדברים אלה, עוֹלָם
79 מִשָּׁם – מהקליפות, עַד כִּי יָבֹא יוֹמָם – שהקליפות תיעלמנה,
80 וְיִבְלַע הַקּוֹת לְנִצָּחַ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה
81 אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ", – כשהקליפות תיבטלנה, יעלו מהן ממילא
82 ניצוצות הקדושה, אִלּוּ – אפשר הדבר, שגם עתה תצא החיות
83 של הדברים האסורים מהטמאה ותעלה לקדושה, עַד שֶׁיִּשְׁעֶשֶׂה
84 תְּשׁוּבָה גְּדוּלָּה כָּל־כָּף שְׂדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כּוֹכְבוֹת מִשָּׁם,
85 שֶׁהֵיא תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה מְעֻמָּקָא דְּלִבָּא – כשהתשובה היא
86 מעומק הלב, בְּאֲהָבָה רַבָּה וְחִשְׁקָה – מתוך חשק, וְנִפְשׁוּ

1 אֵךְ מִי שֶׁהוּא בּוֹלְלִי בְּשֵׁר וְסוֹבָאֵי יוֹן, – הוא זולל בשר
2 וסובאי יין, כְּדִי לְמַלֵּאת תַּאֲוֹת גּוֹפּוֹ וְנַפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית, שֶׁהוּא
3 – התאוה, בְּחִינַת יִסּוֹד הַמִּים מֵאַרְבַּע יִסּוּדוֹת הָרָעִים שֶׁבָּהּ
4 – שבנפש הבהמית, שֶׁמִּמֶּנּוּ מֵדַת הַתַּאֲוָה – כמו שהוסבר
5 בפרק הראשון,
6 שמארבעה היסודות
7 הרעים של הנפש
8 הבהמית, באות כל
9 המדות הרעות, ותאוה
10 באה מיסוד המים, הַנֶּה
11 עַל־יְדֵי־זֶה יוֹרֵד חִיּוֹת
12 הַבְּשָׂר וְחֵינּוּ שֶׁבְּקִרְבָּהּ, –
13 שאכל ושתה, וְנִבְלַל לְפִי
14 שֶׁעָה בָּרַע גְּמוּר שֶׁבְּשִׁלְשׁ
15 קְלִפּוֹת הַטְּמָאוֹת, –
16 שאין בהן טוב כלל, וְגוֹפּוֹ
17 – של האדם שאכל ושתה
18 לשם תאוה, נַעֲשֶׂה לָהֶן –
19 לקליפות, לְבוּשׁ וּמִרְכָּבָה
20 – כמו מרכבה שהיא
21 בטלה לגמרי לרוב
22 עליה, כך גם כאן, נַעֲשֶׂה
23 גופו של האדם, בשעת
24 מעשה, כְּלוּשׁ לְקַלְפִּיהָ,
25 וכמרכבה – בטל לקליפה,
26 אבל זהו רק לְפִי שֶׁעָה.
27 עַד אֲשֶׁר יֵשׁוּב הָאָדָם
28 וְיִחְזוֹר לְעִבּוּדַת ה' וְלַתּוֹרָתוֹ, – שכן, כשאדם עושה תשובה
29 וחוזר לתורה ולעבודת ה', נפרדת החיות מהקליפות וחוזרת
30 ועולה לקדושה, כִּי לְפִי שֶׁהָיָה בְּשֵׁר הָיָה יוֹנִין בְּשֵׁר, – והאדם
31 בתאוותו הורידם שלש הקליפות הטמאות לגמרי, לְכָךְ
32 יְבֻלִּים לְחֹזֵר וְלַעֲלוֹת עִמּוֹ – יחד עם אותו אדם שאכל ושתה
33 אותם, בְּשׁוּבוֹ לְעִבּוּדַת ה', – שהרי, הוא מנצל אז את הכוח
34 שניתנוסף לו מהאכילה ומהשתיה, ובאמצעותו הוא לומד תורה
35 ועובד את השי"ת. שֶׁהוּא לְשׁוֹן "הִתֵּר" ו"מִתֵּר", – דבר שמותר
36 לאכלו או לעשותו נקרא "היתר" או "מותר", שמשמעותם
37 המילולית – התרת קשר, כְּלוּמָר שֶׁאֵינוּ קִשּׁוּר וְאֲסוּר בִּידֵי
38 הַחִיצוֹנִים – שאינו קשור בידי הקליפות, הנקראות "חיצונים",
39 מפני שהן מחוץ לרשות הקדושה. דבר של היתר אינו נמצא
40 ברשות הקליפות "חיצונים" ואינו קשור בידיו עד כדי כך –
41 שֶׁלֹא יוֹכֵל לְחֹזֵר וְלַעֲלוֹת לָהֶן. – דבר של "היתר", אם כי הוא
42 נובע מ"קליפה", יוכל לחזור ולהתעלות בקדושה. רק – ברם,
43 גם כשהחיות חוזרת לקדושה, על־ידי שהאדם חוזר בתשובה,

הואיל ועלידיהו בא לאהבה רבה זו. - עלידי אותן
עבירות שהרחיקו אותו מהקב"ה, הוא הגיע, כשעשה תשובה,
לאהבה גדולה זו. העבירות פעלו בו אותה פעולה כמו מצוות,
הן הביאו אותו לאהבה גדולה יותר להקב"ה. על-כל-פנים
מהאמור מובן, שגם כעת,
לפני היעלמות הקליפות
וביטול הרע, ישנה דרך
להעלות לקדושה את
החיות שבדברים
האסורים, וזאת על-ידי
תשובה הבאה מאהבה
רבה להקב"ה. אבל
תשובה שלא מאהבה
זו, אף שהיא תשובה
נכונה, וה' יסלח לו, -
על העבירות שעבר, מכל
מקום לא נעשו לו -
העבירות, כנכיות, -
כמצוות, ואין עולים מהקליפה לגמרי עד עת קץ, - הגלות,
שיכלע חמיות - הקליפות הנקראות מות, לנצח. - למדנו, הרי,
שהחיות שבמאכלים אסורים וביאות אסורות, אינה יכולה
להינתק לגמרי מהקליפות, אלא על-ידי תשובה הנובעת מתוך
אהבה רבה, או כשהקליפות תתבטלנה ותיעלמנה לגמרי. להלן
בא רבנו חזקן לומר שקיים איסור אחד שהחיות שלו יכולה
לעלות לקדושה גם שלא על-ידי תשובה הנובעת מאהבה רבה,
אלא כשעושה תשובה נכונה מתוך כוונה רבה בקריאת שמע
שעל המטה:

שוקקה לדבקה בו ותברך, וצמאה נפשו לה' בארץ עיפה
וצינה, - הצמאה למים, כך גם נפשו צמאה להשי"ת, להיות כי
עד הנה - עד שעשה תשובה, היתה נפשו בארץ צינה
וצלמות, היא הסמטרא-אחרא, ורחוקה מאור פני ה'
בתכלית, - נפשו רחוקה
בתכלית מהאור האלקי
הפנימי, ולזאת - ולכן,
בשעה שעושה תשובה
מתוך אהבה רבה, צמאה
נפשו - להשי"ת, ביתר
עז - חזק יותר, מצמאון
נפשות הצדיקים, -
שלא חטאו אף פעם. שכן,
צדיקים קרובים תמיד אל
הקב"ה, והם דומים למי
שנמצא תמיד במקום של
מים, שם צמאנו אינו חזק
כל כך, ואילו מי שנמצא
במדבר שממה, מקום שאין בו מים - צמאנו למים הוא חזק
בהרבה. כך גם צמאנו של ה"בעל תשובה" לאלקות חזק
בהרבה מכפי שהדבר הוא ב"צדיק", במאמרם ו': - כמו
שאומרים חכמינו ז"ל: "במקום שבעלי תשובה עומדים בו".
- במדרגה בה עומדים בעלי-תשובה, אין ביכולת צדיקים
גמורים לעמוד שם. שכן, כאמור חסר בצדיקים אותו צמאון
לאלקות, כפי שהוא בבעלי-תשובה, שהיו לפני זה רחוקים מאד.
ועל תשובה מאהבה רבה זו, אמרו - חכמינו ז"ל: "ש"דונות
נעשו לו כנכיות", - חטאיו נהפכים למצוות, וכל כך למה? -

יום שישי ו' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יב, אך החיות... עד עמ' 24, בשר ודם.

החיצונים - של הקליפות, שנעשו לבשר לחיות שבטפות, -
הריגת גופות הקליפות
נעשה על-ידי אחת הפיות
מהחרב של קריאת שמע
שעל המטה, ועולה
החיות מהם, - על ידי
הפה השני של החרב,
כידוע לידועי חן. -
(חכמה נסתרה), חכמת
הקבלה. ולכן לא הזכיר
עון זרע לבטלה בתורה
בכלל ביאות אסורות,
אף שחמור מהן, - אף
שברט מסויים חמור עון
זרע לבטלה מביאות אסורות, וגדול עונו, כבחינת הגדלות

אך החיות שבטפות זרע שיצאו ממנו לבטלה, אף שירדה
ונכללה בשלש קליפות
הטמאות - הרי זו עולה
משם בתשובה נכונה ובכוונה עצומה בקריאת שמע
שעל המטה, כנודע
מהא"י ו"ל, - ש"כוונה"
בקריאת שמע שעל המטה
מסוגלת לתקן חטא זה,
וגמרו בנפלא: -
האומרת: "כל הקורא
קריאת שמע על מפתו
באלו אוזו הרב של
שתי פיות בו", - ושתי פיות אלו הן כדי, להרג גופות

1 וּרְבוֹי הַטּוֹמָאָה וְהַקְלִיפוֹת שְׁמוּלִיד וּמְרַבָּה – את הקליפות,
2 בְּמֵאֵד מְאֹד בְּהוּצָאת זֶרַע לְבִטְלָה, יוֹתֵר מִבִּיאוֹת אֲסוּרוֹת.
3 – כלומר בכמות הוא יוצר עלידי עבירה זו הרבה יותר קליפות
4 מאשר עלידי ביאות אסורות, רק שִׁבְיָאוֹת אֲסוּרוֹת מוֹסִיף

5 בַּח וְחַיּוֹת בְּקִלְפָה

6 טְמֵאָה בְּיוֹתֵר, עַד שְׁאִינִי

7 יָכוֹל לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם

8 הַחַיּוֹת בְּתִשְׁבּוּבָה, –

9 בתשובה רגילה, (הגהה) –

10 ב"הגהה" הבאה, מסביר

11 רבנו הזקן, מדוע בביאות

12 אסורות אי אפשר

13 להעלות את החיות

14 מהקליפות, רק עלידי

15 תשובה הנובעת מאהבה

16 רבה, ואילו בזרע לבטלה

17 אפשר לעשות זאת גם

18 עלידי "תשובה נכונה":

19 מִפְּנֵי שְׁנִקְלָמָה בִּיסוּד

20 דְּנוֹקְבָא דְקִלְפָה – שכן,

21 בביאות אסורות, נקלטה

22 החיות ב"יסוד" ה"נקבה"

23 של הקליפה, הַמְקַבְּלֵת וְקוֹלֶמֶת הַחַיּוֹת מִתְקַדְּשָׁה, – שכן,

24 בשם שהדבר בצד הגשמי של עבירה זו, כך גם ברוחניות,

25 נקלטת החיות ב"נקבה" של הקליפה, מֵה "שְׁאִיזֶן בְּזֶרַע

26 לְבִטְלָה, – שונה הדבר בזרע לבטלה, שְׁאִין שָׁם בְּחִינַת נִקְבָּא

27 דְקִלְפָה, – לא קיימת כלל, במובן הגשמי של העבירה, בחינת

28 "נקבה" של קליפה, רק שְׁבַחֲוֹתֶיהָ וְחִילוֹתֶיהָ – של הקליפה,

29 מְלִבִּישִׁים – ומקיפים, לַחַיּוֹת שְׁבִטּוֹת, בְּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן –

30 ליודעי חכמת הקבלה): אֱלֹאִים־בֶּן יַעֲשֶׂה תִשְׁבּוּבָה מֵאֲהָבָה

31 רַבָּה כְּלִיפָה, עַד שְׂדוּנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ בְּזִכּוּת. – ומשום כך לא

32 נזכר בתורה, חטא זה, של זרע לבטלה, בכלל ביאות אסורות,

33 כי בהוצאת זרע לבטלה אפשר לאדם להעלות את החיות

ליקוטי אמרים

ורבוי הטומאה והקליפות שמוליד ומרבה במאד מאד בהוצאת זרע לבטלה יותר מביאות אסורות רק שבביאות אסורות מוסיף כח וחיות בקליפה טמאה ביותר עד שאינו יכול להעלות משם החיות בתשובה*

הנה"ח

(מפני שנקלטה ביסוד דנוקבא דקליפה המקבלת וקולטת החיות מהקדושה משא"כ בזרע לבטלה שאין שם בח' נוקבא דקליפה רק שכחותיה וחילותיה מלבישים לחיות שבמפות כידוע ל"ח):

והוליד ממזר שאז גם אם יעשה תשובה גדולה כל כך אי אפשר לו להעלות החיות לקדושה מאחר שכבר ירדה לעולם הזה ונתלבשה בגוף בשר ודם:

בשר ודם:

לקדושה עלידי "תשובה נכונה", רגילה אך כנה, ו"כוונה" בקריאת שמע שעל המטה, גם בלי תשובה הנובעת מאהבה רבה, וכן יוכן מאמר ד"ל: – על יסוד מה שאמרנו שבביאות אסורות, אפשר להציל את החיות מהקליפות עלידי תשובה מאהבה רבה, יובן מאמר

רבותינו ד"ל: "אִיזוהו

מַעֲנֵת שְׁלֹא יוֹכַל לְתַקֵּן¹⁰

– זֶה שְׂבֵא עַל הָעֲוֹנָה

וְהוֹלִיד מִמּוֹר", שְׂאִיז –

כשכבר הוליד ממזר, גַּם

אִם יַעֲשֶׂה תִשְׁבּוּבָה גְּדוּלָה

כְּלִיפָה – כגון תשובה

מאהבה רבה, אִי אֶפְשָׁר

לוֹ לְהַעֲלוֹת הַחַיּוֹת

לְקִדְשָׁה, מֵאַחֵר שְׂכָבָר

יִרְדָּה לְעוֹלָם הָזֶה

וְנִתְלַבְּשָׁה בְּגוֹף בָּשָׂר

וְדָם: – של הממזר

שנולד. זאת אין גם בכוח

תשובה מאהבה רבה

לבטל, ולכן זוהי עבירה

שאי אפשר לתקן. למרות

זאת, מוסבר במקום אחר, שכשהתשובה היא חזקה באופן

מיוחד, בכוחה להביא לידי כך שהממזר ימות, כלומר שגוף

הבשרי-ודם – יתבטל. כפי שידוע¹¹ הסיפור בגאון החסיד רבי

יוסף מבישנקוביץ שרבנו הזקן ציווה עליו להיעשות ל"בעל

עגלה": כשהתאכסן רבי יוסף, באחת מנסיעותיו, באכסניה

מסוימת, ערך "תיקון חצות" והתפלל מתוך בכי רב – נכח שם

באותה שעה יהודי אחד, שסטח מן הדרך הישרה, התחתן עם

גויה ונולד להם ילד. בכיותיו של רבי יוסף חדרו כל כך ללבו

ונפשו של אותו יהודי, עד שהחליט מעומק לבו לחזור לדרך

היהדות. תשובתו של אותו יהודי היתה גדולה כל כך, שהביאה

לידי כך שהממזר שנולד לו – טבע.

יום שבת קודש ז' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 24, פרק ח ועוד... עד עמ' יג, הקדוש.

את הטוב מהרע; כפי שכבר הוסבר, שעלידי אכילה לשם שמים נפרד הטוב מן הרע שבחיות המאכל. ברם, כאן מדובר על

אכילת מאכל של איסור

לשם שמים, וְגַם פָּעַל

וַעֲשֶׂה בּוֹ, וְקִרָא

וְהִתְפַּלֵּל בְּכַח אֲכִילָה

הַהִיא – שבאם היה

המדובר ביחס לאכילת

דבר המותר, ובכוח אותה

67 פָּרָק ח. וְעוֹד זֹאת בְּמֵאכְלוֹת אֲסוּרוֹת, שְׁלִכָה נִקְרָאִים בְּשֵׁם

68 "איסור", – כלומר קשור, מִפְּנֵי שְׂאִיז מִי שְׂאֵכֵל

69 מֵאֲכָל אִסוּר בְּלֹא הוֹדָע

70 – מבלי לדעת, וכוונה

71 האכילה היתה, לְשֵׁם

72 שְׁמִים, לְעֵבֶד ה' בְּכַח

73 אֲכִילָה הַהִיא, – לו היה

74 זה מאכל של היתר, היתה

75 האכילה עצמה מפרידה

ליקוטי אמרים

פרק ח ועוד זאת במאכלות אסורות שלכך נקראים בשם איסור מפני שאף

מי שאכל מאכל איסור בלא הודע לשם שמים לעבוד ה' בכח אכילה ההיא וגם פעל ועשה כן וקרא והתפלל

זה מקבל האדם, בגלל השתקעותו בתאוות "מותרות", על ידן
הוא מתגשם, ונוצר בו רצון לדבר של איסור, דבר שאינו טבעי
ליהודי. אך מְכַלֵּמָקוֹם, – גם במאכלים של היתר, כשאכל
אותם כדי למלא תאות נפשו, שקיימת עדיין האפשרות להחזירו

לקדושה, אבל כִּדְם

שְׁחֹר לְקִדְשָׁה, – לפני

חזרת האדם בתשובה,

הוא סְמִיךְ-אַחֲרָא

וְקִלְפָּה. וְגַם אַחֲרֵכָּה, –

אף לאחר שהאדם חזר

בתשובה והחזיר את חיות

המאכל לקדושה,

הִרְשִׁימוּ מִמֶּנּוּ – הרושם

מכך, נִשְׁאָר דְּבֹק בְּגוֹף,

– האדם, לְהִיּוֹת בִּי מְכַל

מֵאֲכָל וּמִשְׁקָה – שאדם

אוכל ושותה, נֶעֱשֶׂה תִּכְהֶ

דָּם וּבָשָׂר מְכֻשָּׁרוֹ. –

ומכיון שבשעה שאכל

לשם תאוה – כשהדבר

היה רע – ניתוסף בגופו

דם ובשר – נשאר בו

"רושם" מכך, גם לאחר

שחזר בתשובה והחזיר את חיות המאכל לקדושה. וְלִכְּנֵן צָרִיךְ

הַגּוֹף לְחִבּוּט הַקֶּבֶר, – שהוא עונש מיוחד לגוף, לְנִקּוּתוֹ

וְלִמְחֹרֵט מִטְּמֵאָתוֹ שְׁקִיבֵל – הגוף, בְּהִנָּאָת עוֹלָם הָזֶה

וְתַעֲנוּגָיו מִטְּמֵאָת קִלְפַת נֶגַח וְשִׁדְיֵי יְהוּדָאִין. – היצר-הרע

היהודי המגרה את האדם לתענוגים מותרים. אֶלְאִי-אִם-כֵּן מִי

שְׁלֹא נִהְנֶה מֵעוֹלָם הָזֶה כָּל יְמֵיו – או שאכן לא נהנה באמת,

או שהנאתו לא היתה מהעולם-הזה, משום שכל מה שעשה

היה רק לשם מצוה וקדושה, כְּרִבְנֵנוּ הַקִּדְוֶשׁ. – רבי יהודה

הנשיא שאמר¹ בשעת הסתלקותו, שלא נהנה מהעולם-הזה אף

לא באצבע קטנה. הרי, מי שלא נהנה מהעולם-הזה בכל משך

ימי חייו, הוא אינו זקוק לעונש זה של חיבוט הקבר כדי לנקות

את גופו; ואילו מי שאינו בדריגה כזו – זקוק גופו לעונש "חיבוט

הקבר", כדי לנקותו מהטומאה שנדבקה בו, על-ידי הנאות

העולם-הזה ותענוגיו. להלן, מסביר רבנו הזקן ענין לבוש של

הדיבור, כשמדברים דיבורים מותרים שלא לשם שמים:

1 אכילה הוא לומד ומתפלל – היתה החיות של המאכל עולה

2 לקדושה, בהיות המאכל מנוצל ללימוד ולתפלה; אִין הַחַיּוּת

3 שְׂבָה עוֹלָה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּתִבּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה כְּמוֹ

4 הַחֵתֶר, – וכל כך למה? מִפְּנֵי אִסּוּרָה – כלומר, מפני

5 התקשרות מאכל זה בִּידֵי

6 הַסְּמִיךְ-אַחֲרָא מִשְׁלֵשׁ

7 קִלְפֹת הַטְּמֵאָת. –

8 לגמרי, שאינה מרשה

9 שבמאכל

10 להתעלות לקדושה.

11 וְאִפְּלוּ הוּא אִסּוּר

12 דְּרִבְנֵנוּ, – שהחכמים אסרו

13 לעשותו, ואין הוא איסורִי

14 מדאורייתא, שְׁחִמּוּרִים

15 דְּבָרֵי סוֹפְרִים יוֹתֵר

16 מִדְּבָרֵי תּוֹרָה כו"ל. –

17 וממילא, גם דבר שחכמים

18 אסרוהו קשור בקליפות

19 הטמאות לגמרי, ואי

20 אפשר להעלותו לקדושה,

21 גם אם השתמש בו לשם

22 שמים, מבלי שידע

23 שהדבר אסור. וְלִכְּנֵן, גַּם

24 הַיֵּצֵר הָרַע וְכֵחַ הַמִּתְאַוָּה לְדְּבָרִים הָאִסּוּרִים, הוּא יָשָׁר

25 מִשְׁדֵּין נְכָרָאִין, – שד של גוי, שֶׁהוּא יָצֵר הָרַע שֶׁל אֲמוֹת

26 הָעוֹלָם, שְׁנַפְשׁוּתֵיהֶם מִשְׁלֵשׁ קִלְפֹת הַטְּמֵאָת. – ולכן

27 מתאוים הם, והיצר הרע שלהם, לדברים אסורים, המקבלים

28 חיותם משלש הקליפות הטמאות והערת כ"ק רבינו: "שבהם

29 מדובר בוח"ג רגו ועוד". מִה־שְּׂאִין-כֵּן הַיֵּצֵר הָרַע וְכֵחַ

30 הַמִּתְאַוָּה לְדְּבָרִים הָאִסּוּרִים לְמִלְאָת תַּאֲוָתוֹ, – למרות שהוא

31 עושה זאת כדי למלא תאות נפשו, וכפי שכבר הוסבר, "יורד"

32 על-ידי-זה גם הדבר המותר, אל הרע שמשלש הקליפות

33 הטמאות לגמרי; ברם, למרות זאת הוּא יָשָׁר מִשְׁדֵּין יְהוּדָאִין²,

34 – יצר-הרע "יהודי", לְפִי שְׂיִבּוֹל לְחֹזֵר לְקִדְשָׁה בְּדַלְעִיל. –

35 שגם כשאכל כדי למלא תאות נפשו, אך, מכיון, שמדובר

36 במאכל של היתר, מתעלה החיות לקדושה, כשהאדם חזר

37 ללמוד תורה ולעבוד את השי"ת; ואילו היצר-הרע לדבר של

38 איסור, אינו יצר-הרע יהודי כלל, אלא יצר-הרע זר. יצר-הרע

1. משנה סנהדרין פ"ח, ב. במדבר רבה יד, יב. 2. זהר חלק ג. רנג, א. רעז, א. 3. פרק ז. 4. ראה זוהר חלק ב. קנא, א. ובמיוחד רבי חיים וויטאל בסוף ספר הגלגולים, וספר הכוונות נה, ב. 5. כתובות קד, א.

יום ראשון

יום רביעי

א טבת, ר"ח, ו חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, רביעי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.

תניא: והנה שלשה . . . 16 לבושים אלו.

נוהגים אשר היחיד מברך - בהלל - תחלה וסוף, גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל. הנסח שאומרים הוא: "יהללוך ה' אלקינו כל מעשיך", בהשמטת תבת "על". כל התפללין מניחים קדם מוסף, אבל השעורים לומדים אחר סיום כל התפלה.

יום שני

יום חמישי

ב טבת, ז חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, חמישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: ולכן נמשלה . . . ט ומצותי.

מלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" וכמאמר (ב"ר פט"ז) כתבו כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל. כל המלחמה היתה נגד אלקות, ואל מען לערנען תורה, ואל מען מקיים זיין מצות המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת ה' ושהמצות הם חקי רצונו ית', ניט דערמאנען אין תומ"צ דעם ענין פון ג-טליכקייט.

מלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך", וכמאמר (בראשית רבה פרשה טז) "כתבו כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל". כל המלחמה היתה נגד אלקות. שילמדו תורה, שיקימו מצות המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת השם ושהמצות הם חקי רצונו יתברך, לא להזכיר בתורה ובמצות את ענין האלקות.

יום שלישי

יום ששי

ג טבת, ח חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, ששי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.

תניא: ולכן אמרו . . . חסד ומים.

ב"תורה אור" בדבור-המתחיל "תנו רבנן מצות גר חנכה": "כי אין כדאי כל הדינים", צריך להיות "כי כדאי כל הדינים".
שם, באור לדבור-המתחיל "רני ושמחי", סעיף המתחיל "ועתה נבוא": "שהוא פנימית א"א" [=אריך אנפין], צריך להיות "שהיא פנימית א"ס" [=אין סוף].

יום רביעי

שבת

ד טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כג"ח.

תניא: פרק ה. ותוספות . . . בפע"ח.

נשיאי חב"ד פלעגן מעביר זיין איין פרשה אדער צוויי דאנערשטאג ביינאכט אור ליום ששי. פרייטאג אחר חצות פלעגט מען אנהויבען נאכאמאל פון אנהויב, און מעביר זיין די גאנצע סדרה מיט דער הפטורה. שבת אינדערפריה פאר'ן דאוונען פלעגט מען

מעביר זיין נאכאמאל פון שביעי. ווען עס איז אויסגעקומען צוויי הפטורות, האט מען געזאגט הפטורת הסדרה ביום ששי, און די אנדערע הפטורה (פון שר"ח, מ"ח וכו') שבת.

נשיאי חב"ד נהגו לומר "שנים מקרא ואחד תרגום" קטע אחד או שנים ביום חמישי בערב, אור ליום ששי; ביום ששי אחר חצות היו שוב מתחילים להעביר את כל הפרשה מתחלתה עם ההפטורה; שבת בבקר לפני התפלה נהגו להעביר שוב משיעי. כשחלו שתי הפטורות, היו אומרים את הפטורת הפרשה ביום ששי, ואת ההפטורה האחרת (של שבת ראש חודש, מחר חודש וכו') בשבת.

החלומות הטובים בעניני תורה שמודיעים בחלום, בא על פי הרב על ידי שקידה גדולה בתורה ביום. דכאשר עוסק בתורה בשקידה גדולה, או עוסק בעבודה שבלב ביגיעה עצומה, הנה כאשר בליילה נשמתו עולה למעלה ושואבת לה חיים מחיי דלעלא [=מחיים העליונים] כמבאר בזהר, הנה אז מודיעים לו חדושי תורה בגליא שבתורה או בפנימיות התורה, איש איש כפי שקידת עבודתו בעבודת היום.

ה'תש"ג

ה טבת

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: ויגש, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: פרק ו. והנה . . . 20 דרוחא כו'.

ווען משיח וועט קומען, וועט מען זעהן די מעלה פון הודאה און תמימות, וואס אלע גלויבען באמונה טהורה אין ג-ט ב"ה און אין זיין תורה ומצוות. תלמוד - פארשטאנד - איז דער גרעסטער פארשטאנד האט א גרעניץ. אבער הודאה - גלויבען - גלויבען איז א געפיהל אהן א גרעניץ. מלך המשיח וועט געבען צו פארשטעהן דעם מעשה גדול פון דער תמימות - הארציגער ערענסטער עבודה.

כאשר משיח יבוא, יראו את המעלה של הודאה ותמימות, שהכל מאמינים באמונה טהורה בה' ברוך-הוא ובתורה ומצוות שלו. תלמוד - תבנה - הרי התבנה העמקה ביותר הנה מגבלת; אף הודאה - אמונה - אמונה היא רגש בלתי מגבל. מלך המשיח יסביר ויבאר את ה"מעשה גדול" של התמימות - עבודה לבבית ורצינית.

ה'תש"ג

ו טבת

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: ויגש, שני עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תניא: וכן בכל . . . שנברא.

כתיב "דע את אלקי אביך, ועבדהו בלב שלם", כי כל ענין ידיעה והשגה, אפלו בענינים היותר עמוקים, צריך לבוא בעבודה, הינו פעלת דבר בבורר וזכונד המדות והתקשרות פנימית הנקרא בלשון הקסידות עבודה.

שבת
קודש

יום שלישי

ז טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.

תניא: ולכן נקרא . . . סוף פ"ה.

השעור להפטר מחבוט הקבר הוא, שחלק ששי מהמעת-לעת [=היממה] יאמר אותיות התורה, תהלים כו'. לזכות לזכוך הנפש להפטר מכף הקלע הוא, על ידי חזרה כל היום, כמה שיש ביכולתו, משניות תניא תהלים בעל-פה.

המשך ביאור למס' נדה ליום שני עמ' א

11 נדה שפדקה עצמה ביום השביעי שחרית ומצאה טמאה, ובין
12 השמשות לא הפרישה, ולאחר ימים פדקה ומצאה טמאה. נמצא
13 שהיתה טמאה בין בתחילה ובין בסוף. בדין זה חלקו רב ולוי, רב
14 אמר, וזה ודאי, ולוי אמר, וזה ספק.
15 מבאר הגמרא את טעמיהם: רב אמר וזה ודאי, בין דמעיקרא
16 ביום שביעי בבוקר נמצאת טמאה, ועבשיו נמצאת טמאה, טמאה
17 ודאי, שודאי ראתה בימים שביניהם. ולוי אמר ספק וזה, אימר
18 פסקה ביני וביני – אפשר לומר שהיא פסקה בינתיים מלראות, ולא
19 ראתה שלשה ימים בימי זיבה, ועבשיו ראתה שוב.

1 בדקה ומצאה עצמה טהורה. דוחה הגמרא: בשלמא ספק וזה
2 אמרינן – מובנת הדעה שאומרת שהאשה ספק וזה, שאפשר לומר
3 כן בדין המשנה. שכיון שלא הפרישה בטהרה כלל ביום השביעי,
4 יתכן שהמשיכה לראות בימים שמיני תשיעי ועשירי שלא בדקה
5 את עצמה בהם, ולכן היא ספק וזה. אלא וזה ודאי נמי – וכי אפשר
6 לומר שהיא זבה ודאי, הרי לאחר כמה ימים פדקה ומצאה טהורה,
7 ואפשר שאף באותם ימים שבינתיים לא ראתה.
8 מסיקה הגמרא: אלא, כי אימר דרב ולוי – כשנאמרה מחלוקת רב
9 ולוי, שמעתא באפי נפשה איתמר – היא נאמרה כשמועה בפני
10 עצמה, ולא על אחד מהדינים שבמשנה. וכך נאמרה שמועה זו.

המשך ביאור למס' נדה ליום שני עמ' ב

26 בשלמא תתם בוב שראה קרי, אינו סותר את הימים הקודמים כי
27 לגבי ראיית קרי 'לטמאה בה' אמר רחמנא (ויקרא טו לב), ולשון
28 'בה' משמע שאינה סותרת אלא יומה – יום הראייה בלבד. ואי
29 משום איחלופי – ואם תאמר שיש להחמיר מדרבנן תסתור את
30 הימים הקודמים שמא יאמרו שגם ראיית זוב אינה סותרת אותם,
31 הרי זב כבשל קרי לא מיחלף – לא יטעו להחליפם זה בזה, מפני
32 שזיבה וקרי הם שני עניינים שונים. ולגבי נזיר שהחלף על נזי
33 סככות ופרעות נמי אין להחמיר מדרבנן שיתסור את הימים
34 הקודמים שמא יאמרו שגם טומאת מת ודאית אינה סותרתם,
35 שהרי מדרבנן, כדי לסתור, אהל מעליא בעינן – צריכים שיכנס
36 לאוהל המת ודאי, ורבנן הוא דנזיר – הם שגזרו במהלך תחת
37 סככות ופרעות שיתסור אותו יום, ואוהל ספק שהוא דין ורבנן,
38 באוהל ודאי שהוא דאורייתא, לא מיחלף. אבל הקא לגבי זבה
39 שבדקה ראשון ושביעי, אי תיישנן דלמא הואי כספק – אם אנו
40 חוששים שמא ראתה באותם ימים מסופקים שבינתיים ולכן לא
41 מצרפים אותם לחשבון, ואף על פי כן את היום הראשון מצרפים,
42 אחי לאיחלופי בראיה זיבה ודאי, כי יחשבו שמה שלא מנתה זו את
43 הימים שבינתיים מפני שראתה בהם, וחכמים היו צריכים לגזור
44 שלא יעלה לה היום הראשון לחשבון.
45 תני, רבי יוסי ורבי שמעון אמרי, נראין דברי רבי אליעזר שאמר שגם
46 הימים שבינתיים עולים לה לחשבון, מדברי רבי יהושע שרק יום
47 ראשון ושביעי עולים לה. כי אם נחשוש שמא ראתה בינתיים,
48 מדוע לא תסתור גם יום ראשון. ודברי רבי עקיבא שצריך שיהיו
49 כולם בודקים, נראין מדברי בולן. אבל הלכה כרבי אליעזר.
50 איבעיא להו, הני והנהו שפדקו עצמן יום ראשון, ובדקו שוב ביום
51 השמיני שהוא לאחר שבעת ימי ספירתם, ובשניהם מצאו טהור,
52 ושאר תנאים שבינתיים לא פדקו,

1 אמר, אין להם אלא יום שביעי בלבד, ולא היום הראשון, שמא ראו
2 בינתיים, לפיכך צריכים לבדוק עצמם במשך חמשה ימים נוספים,
3 ואחר כך יטבלו.

גמרא

4 הגמרא מביאה ברייתא, לבאר טעם מחלוקת רבי אליעזר ורבי
5 יהושע: תניא, אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע, לדברך שעלו להם
6 לחשבון היום הראשון והשביעי, אתה מונה שבעה נקיים בסירוגין
7 – בהפסקה ודילוג, והרי תתורה אמרה בזבה (ויקרא טו כח) 'וספרה
8 לה שבעת ימים ואחר תטהר', ולשון 'אחר' משמע שיהיה זמן אחד
9 שהוא אחר לכולן – לכל שבעת הימים, ולא שיהיה זמן נפרד אחרי
10 יום זה וזמן נפרד אחרי יום זה, אלא יהיו רצופים באופן שלא תהא
11 טומאה של זיבה מפסקת ביניהן. אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר,
12 ואתה שאמרת שאי אפשר למנות בסירוגין, האם אי אתה מודה
13 בנז שראתה קרי באחד מימי ספירתה, וכן נזיר שהחלף תחת אחת
14 הפקבות – נעפי אילן הסוככים על הארץ וכן תחת אחת הפקעות
15 – אבנים גדולות הבולטות מן הגדר ומאחילות על הארץ שיש
16 ספק שמא קבור שם מת, שמונה בסירוגין – שהזב, וכן הנזיר,
17 מצרף למנין את הימים הקודמים עם הימים הבאים, ואינו סותר
18 אלא אותו היום, והרי תתורה אמרה לגבי נזיר שנטמא במת ודאי
19 (במדבר ו יב) 'והימים הראשונים יפלו', שצריך לחזור ולמנות
20 נזירות כבתחילה. הרי שאף על פי שהתורה אמרה בזיבה ובנזירות
21 שצריך שיהיו הימים רצופים, מצינו בהם אופן לספור בלי שיהיו
22 רצופים.
23 מבררת הגמרא: ורבי אליעזר מדוע לא למד אף הוא מזב ונזיר
24 שאפשר למנות בסירוגין. משיבה הגמרא: רבי אליעזר סבר,

ספירת השנים עד היובל

יום ראשון א' טבת ה'תש"פ

החמישים (ראה רמב"ן עה"ת אמור כג טו).

ב. לדעת דודו של הגרע"א (שם סי' לא), אין צורך לספור בפה, אבל צריך להרהר בלב כל שנה, שהיא כך וכך ביובל, שהרי נאמר 'וספרת...'.

ולדעת הרמב"ם שצריך לספור את השנים ליובל, אומר הגר"ח מבריסק (תרושים ובאורים על הרמב"ם, פ"י ה"ה) כי משמעות הגמרא (ר"ה ח, ב) היא שקידוש היובל על ידי בית דין (שאומרים 'מקודשת השנה' רש"י ויקרא כה, י) דומה לקידוש החודש שאם לא קידשוהו בית דין אינו ראש חודש, וכך בקידוש שנת החמישים שאם לא קידשוהו בית דין, אין דין יובל על השנה. וכיון שהרמב"ם כלל יחד את שתי המצוות - לספור שנים ולקדש שנת החמישים - שהן "מסורין לבית דין הגדול בלבד", משמע שכשם שאין היובל חל אם לא קידשוהו, כך אינו חל אם לא ספרו את השנים.

אבל לדעת הראב"ד (בה"י) שגם אחר חורבן הבית וכשכית דין הגדול אינו קיים, מונים יובלות (אף שאין בהם קדושה), ודאי שהספירה אינה מעכבת, ושנת החמישים היא יובל אף שלא ספרו את השנים הקודמות.

הלכות שמיטה ויובל פרק י, הלכה א: **מִצְוַת עֲשֵׂה לְסֹפֵר שָׁנִים שֶׁבַע שָׁבָע, וְלִקְדֹשׁ שְׁנַת הַחֲמִישִׁים - שְׁנָאֲמַר: "וְסִפְרָתָ לָךְ שֶׁבַע שָׁנֹת שָׁנִים... וְקִדְשָׁתָם אֶת שְׁנַת הַחֲמִישִׁים"; וְשְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ, מְסוּרִין לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל בְּלִבָּד.**

בספר המצוות (מ"ע קמ) כתב הרמב"ם: "ספירת שני השמיטה היא נמסרת לבית דין... שימנו שנה שנה מן החמישים שנה, כמו שימנה כל איש ואיש ממנו [מאתנו] ימי העומר". ובספר 'החינוך' כתב (מצוה של) "שציווי וספרת לך דיובל צריך מנין בפה", ואינו דומה לספירה האמורה בזב (יספר לו' יספירה לה) שאינה חיוב לספור בפה אלא להשיג על מנין הימים (ראה רמב"ן עה"ת, ויקרא כג טו).

ולשיטת הר"ן (סוף פסחים, הביא ה"ט א"ח סי' תפט סק"א) ספירת השנים ליובל אינה מנין ממש, ואינה כספירת העומר שהיא מצוה לספור שבעה שבועות.

ושתי דעות נאמרו בשיטת הר"ן:

א. הגר"ע איגר (ש"ת פסקים, סי' ל ד"ה מתוך) נקט בדעת הר"ן שאין צריך לספור כל שנה שהיא כך וכך ליובל לא בדיבור ולא בהרהור, אלא לשמור על מנין השנים ולקדש את שנת

עליה לרגל למשכן שילה ונוב וגבעון

יום שני ב' טבת ה'תש"פ

רגל.

וגם הגרי"ז סולובייצ'יק (קול התורה מא, עמ' יא) חילק, שבנוב וגבעון לא נצטוו לעלות לרגל אבל בשילה היתה מצוות עליה לרגל, וראיה מהכתוב (תהלים קכב, ג) "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו". ופירש רש"י: שבית המקדש שיבנה שלמה בירושלים יהיה כמשכן שילה, וכפי שדימה הכתוב זו לזו ("אל המנוחה ואל הנחלה" - מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים), וכמו ששם (בשילה) "עלו שבטים", כך גם בירושלים תהיה מצוה לעלות לרגל.

וה'ק'ן אורה' (וזכרים קטז, ב) מדייק מדברי הרמב"ם שחיוב עליה לרגל היה גם קודם שנבנה המקדש בירושלים, והמקום המקודש היה במקומות שהעמידו את המשכן. שהרי בהלכה הקודמת כתב "מצות עשה לעשות בית לה"... וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה", וכאן ממשיך שכשננסו לארץ העמידו את המשכן בגלגל ואחר כך בשילה, ומשם באו לנוב ולגבעון ובהם יש לקיים המצוה לחגוג שלוש פעמים בשנה, בהבאת עולת ראייה ושלמי חגיגה.

הלכות בית הבחירה פרק א, הלכה ב: **בְּיוֹן שְׁנֹכְחֵנוּ לְאֶרֶץ, הָעֲמִידוֹ מִשְׁכַּן בְּגִלְגַּל... וּמִשָּׁם בָּאוּ לְשִׁילָה... וּבְשִׁמְתָ עֲלֵי - חֶרֶב, וּבָאוּ לְנוֹב... וּבְשִׁמְתָ שְׁמוּאֵל - חֶרֶב, וּבָאוּ לְגִבְעוֹן... וּמִגִּבְעוֹן בָּאוּ לְבֵית הָעֹזָלָיִם.**

האם כשהמשכן עמד בשילה, בנוב וגבעון היה חיוב לעלות לרגל?

לדעת הרמב"ן (דברים יב, ח), כל זמן שלא באו אל המנוחה ואל הנחלה ("מנוחה זו שילה, נחלה זו ירושלים", זכרים קיט, א) לא היה חיוב לעלות.

וה'פנים יפות' (במדבר כט, לט) כתב שבארבע עשרה השנים שכבשו וחילקו את הארץ, וכן כשהיו בנוב וגבעון, לא היה חיוב לעלות לרגל כי בתורה נאמר "שלוש פעמים בשנה יראה... במקום אשר יבחר", היינו בית הבחירה בירושלים. ובמשכן שילה נאמר בספר שמואל (א, א, ג) "ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחוות ולזבוח לה' צבאות בשילה", ופירש רד"ק שעלה "משנה לשנה" (ולא בכל רגל). אך ה'תרגום' ורש"י פירשו ש"היה עולה מזמן מועד למועד", היינו בכל

הארון שנגנז לאחר חורבן בית ראשון

יום שלישי ג' טבת ה'תש"פ

במטמוניות? ועוד: לדעת רבי יהודה (יומא נג, ב), הארון אכן נגנז, אך לדעת רבי אליעזר הארון הוגלה לבבל, ומדוע נקט הרמב"ם כדעה שהארון נגנז? ומבאר:

הרמב"ם פסק להלן (פ"ו ה"ט) שקדושה ראשונה קידשה לשעת וקידשה לעתיד לבוא, ולכן גם הנכנס למקום המקדש

הלכות בית הבחירה פרק ד, הלכה א: **וּבָעֵת שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת, וַיָּדַע שְׁפֹפֹז לְחֶרֶב, בָּנָה מְקוֹם לְגִנּוּ בּוֹ הָאָרוֹן לְמִטָּה, בְּמִטְמוֹנוֹת עֲמֻקּוֹת וְעֻקְלָלוֹת.**

ותמה הגר"י עמדין (הובא בספר הליקוטים במהד' פרנקל):

הרמב"ם בספר ה'יד' מביא רק עניני הלכה (או 'הלכתא למשיחא'), ואיזו הלכה יש בעובדה שבזמן החורבן נגנז הארון

פ"א ה"ג) ונפסקה הלכה (הל' מעה"ק פ"ט ה"טו) שגם בזמן הזה, לאחר שנחרב בית המקדש, הקדושה במקומה עומדת ואסור להקריב בבמות מחוץ למקדש. ואם כן, בהכרח שהארון נמצא במקום המקדש שהרי אסור הבמות הוא רק כשהארון בפנים. והארון שבנה שלמה ונגזז, במקום המקדש הוא נמצא. וכמובן גם מכך שבגמרא (יומא שס) למדו שהארון נגזז במקומו, מהפסוק המתאר את הכנסת הארון לבית המקדש "ויהיו שם עד היום הזה" (מלכים א, ח.ח), היינו שהארון נגזז ונשאר במקומו גם לאחר החורבן (ע"ר היום הזה). ולכן מביא הרמב"ם עובדה זו שהארון נגזז בבית המקדש.

בזמן הזה חייב כרת (שלא כדעת הראב"ד שקדושת המקדש בטלה בזמן הזה). ויש לומר שהלכה זו שקדושת הבית לא בטלה, היא בהתאם לקביעה שהארון במקומו נגזז, כי אם הארון הוגלה לבבל, קדושת המקום בטלה והנכנס לשם אינו חייב כרת.

וביריעות שלמה' (הל' ביהב"ח כאן) הוסיף:

בירושלמי (מגילה פ"א ה"ב) נאמר שהאיסור להקריב קרבנות בבמות מחוץ למשכן ולמקדש הוא כאשר הארון נמצא בפנים אצל המזבח, וכשהארון אינו קבוע שם, הותרו הבמות "וכגון בימי נוב וגבעון, שהיה הארון בקרית יערים" (קרבן העדה שם). ולאחר שנבנה בית המקדש נאסרה ההקרבה בבמות (לעיל

יום רביעי ד' טבת ה'תש"פ

איסור עשיית מנורה בת שבעה קנים

וה'חכם צבי' (ס"ו) התיר לעשות מנורה בת שבעה קנים המכילה שמונה נרות (גביעים לקיבול השמן והפתילה) - "שהרי אינה נראית כלל דוגמת מנורת בית המקדש שהיו לה שבעה נרות... וגם היא פסולה מדאורייתא". וה'שוואל ומשיב' (מהדו"ק ח"ג ס"א עא) נחלק עליו ואסר עשיית מנורה כזו, כי מנורת המקדש שיש לה שבעה קנים אין מניעה להוסיף בה עוד נר מכיון ש"עיקר הקפידא היא על הקנים, לא על הנרות".

ובמנורה הדולקת על ידי חשמל, כתב ה'ביע אומר' (ח"א יור"ד ס"י יב): שיש להתיר עשיית מנורה בת שבעה קנים, כי כיון שאין בה נרות (כלי קיבול השמן) הרי זה שינוי הפוסל את המנורה מדאורייתא, והאיסור הוא רק על עשיית מנורה בתבנית הכשרה במקדש.

וכעין זה כתב ה'אגרות משה' (יור"ד ח"ג ס"א לג) שמותר לעשות מנורה שאין בנרותיה כדי להכיל מידת חצי לוג שמן, הוא השיעור המעכב במקדש, שהרי "צריך שיהיה שמן כשיעור שידליק כל הלילה".

הלכות בית הבחירה פרק ז, הלכה י: ואסור לאדם שישעשה בית תבנית חֵבֶל... ומנורה בצורת המנורה; אבל עושה מנורה של חמשה קנים, או של שמונה קנים, או מנורה שאינה של מתכת.

מדברי רש"י (עבודה זרה מג, א, ד"ה אבל) מבואר שהאיסור הוא לעשות כתבנית מנורה הכשרה במקדש, ולכן אסור לעשות גם מנורה של מתכת "שאף היא, אף על פי שאינה של זהב כשרה במקדש", ורק "של עץ שרי דאינה כשרה במקדש". וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (יור"ד סי קמא ס"ח) שאסור לעשות מנורה "אפילו בלא גביעים וכפתורים ופרחים, ואפילו אינה גבוהה י"ח טפחים", וכביאור הש"ך (שם ס"ק לו) "שכל זה אינו מעכב, בדריעבד המנורה כשרה בלא גביעים וכפתורים, וכן אם אינה גבוהה י"ח טפחים". והוסיף הגר"ע איגר (יור"ד שם): אמנם, מנורה העשויה משאר המתכות אסורה גם אם היא ללא הגביעים והכפתורים, אבל מנורת זהב שהגביעים והכפתורים הם לעיכובא, יש להתיר אם אין בה גביעים או כפתורים.

יום חמישי ה' טבת ה'תש"פ

מתי מותר להשחית?

וקלקול, אבל על-מנת לתקן מותר" ושריפת הכסות על ידי איש הר הבית היא לצורך תיקון (לזרז את השומר) - יש לומר שקלקול לצורך תיקון מותר רק כשאנו דרך השחתה, כגון שריפת בגד כדי לכסות דם באפרו, שמטרת השריפה אינה השחתת הבגד אלא הצורך באפרו, ואילו המטרה בשריפת כסותו של השומר היא איבוד הבגד כדי שהשומר לא יישן שוב.

ויש לבאר על פי דיוק לשונו של אדמו"ר הזקן (שם): "כשם שצריך להזהר בגופו שלא לאבדו ולא לקלקלו ולא להזיקו, כן צריך להזהר במאודו", היינו שגדר איבוד והזיק הגוף ואיבוד הממון שווה.

וב'הלכות נזקי גוף ונפש' (ס"ד) כתב אדמו"ר הזקן שמותר להתענות לתשובה כי צער הגוף "טובה היא לו להציל נפשו", וכן "מותר להכות בניו הקטנים... כדי להדריכם... הואיל ומתכוין לטובתם, וטובתם מוטלת עליו שהם ברשותו". ולכן מותר לאיש הר הבית לשרוף את כסותו של השומר

הלכות בית הבחירה פרק ח, הלכה י: ומעמיד מנחה אחד... ואיש הר הבית הנה נקרא; והנה מותר על כל משמר ומשמר... וכל משמר שאינו עומד... נכר שהוא ישר, חובטו במקלו; ורשות ה' לו לשרף את כסותו.

ופירש הרא"ש (מידות פ"א ה"ב): "אין כאן משום כל תשחית משום דהפקר בית דין היה הפקר". והקשו אחרונים (עזרת כהנים מידות שם. דבר אברהם ח"ב ס"י): הרי איסור 'בל תשחית' הוא גם בהפקר (ראה ש"ע אדה"ח הל' שמירת גוף ונפש סי"ד)?

ותירץ ה'עזרת כהנים' על פי דברי הגמרא (שבת קה, ב) שכדי להטיל אימה על אנשי ביתו מותר לשבור כלי, וכך גם איש הר הבית יכול היה לשרוף את כסותו של איש המשמר שנדרם, כדי לזרז את השומרים.

ויש לעיין: הרי לכמה דעות, איסור 'בל תשחית' הוא גם כאשר "כוונתו כדי להראות כעס וחמה להטיל אימה על בני ביתו שאינם נוהגין כשורה" (ש"ע אדה"ח שם)? ואף שאיסור 'בל תשחית' הוא רק "כשעושה דרך השחתה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קז

שנדרם (כאשר החבטה במקל לא הועילה), ואין בזה איסור 'בל תשחית' כי טובתו של השומר (שלא יירדם שוב) היא מצד

איבוד הכסות, והוא ברשותו של איש הר הבית הממונה על השומרים (רע"ב מדות שם).

(לקוטי שיחות יח עמ' 465)

מדוע אסור לכהן גדול לצאת מירושלים? יום שישי ו' טבת ה'תש"פ

שנאמר: והיה על מצחו תמיד לרצון להם, ופירש ה'קרבן העדה' (במקור ההלכה בירושלמי יומא פ"א ה"ב) שהתורה חייבה ללבוש את הציץ תמיד כי הריצוי הוא בעודו על מצחו, וחייב ללבוש תמיד שמא יארע ענין של טומאה בעת העבודה (ואפילו בלילה, שהקטרת חלבים ואיברים כל הלילה).

וכיון שאסור לצאת למדינה בבגדי כהונה (יומא סט, א), ולדעת הרמב"ם (פהמ"ש סוכה פ"ג מ"ב) ירושלים היא בכלל מקדש ולא מדינה – הרי החיוב התמידי של הכהן הגדול לשאת את הציץ מונע ממנו את היציאה מירושלים.

ובספר 'גליוני הש"ס' (להגריי ענגל, ר"ה ה, א) ציין כמקור להלכה זו את דברי המשנה (סנהדרין יח, ב) שכהן גדול שמת אחד מקרוביו יוצא ללוות את המת "עד פתח שער העיר". ומשמע מכאן שאסור לו לצאת מחוץ לירושלים. והוסיף: "אולי טעם המשנה הוא מפאת המנחת חביתין שמביא", כתיירו צו של תלמיד ה'מנחת חינוך'.

הלכות כלי המקדש פרק ה, הלכה ז: וְיִהְיֶה בֵּיתוֹ נֶשֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיְרוּשָׁלַיִם, וְאֵינוֹ זֶה מִשָּׁם.

ותמה ה'מנחת חינוך' (מ"ע קלו): מה מקור הלכה זו שאסור לכהן גדול לצאת מירושלים?

ותחילה כתב: "נלאו כל חכמי לב למצוא להם פשר" ואחר כך מביא ביאור שחידש תלמידו:

הכהן הגדול חייב להקריב כל יום קרבן מנחה (חביתין כהן גדול), "מחצה בכורך עם תמיד של שחר ומחצה בן הערבים עם תמיד של בין הערבים" (הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"ח). וכל המביא קרבן טעון לינה בירושלים בלילה שלאחר הקרבנות ולא היה יוצא מירושלים עד למחרת (ראה תוס' ר"ה ה, א, ד"ה מה, ומקורו מספרי דברים) ולכן הכהן הגדול, שהקריב קרבן מדי יום ביומו, חייב היה ללון בירושלים מבלי לצאת ממנה.

וה'כלי חמדה' (שמות, תצוה ד) ביאר:

שיטת הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ד ה"ח) היא שהציץ מרצה על חטא הקרבת קרבן בטומאה "רק בזמן שהוא על מצחו

מתי צריך להסתפר לכבוד שבת? שבת קודש ז' טבת ה'תש"פ

שעושה לכבוד השבת, ואם אין לו פנאי בערב שבת מחמת טורח צרכי שבת יגלח ביום ה'.

והט"ז (שם סק"א) כתב טעם אחר להימנע מלהסתפר ביום חמישי - כי השערות מתחילות לצמוח ביום השלישי מתספורת השער, והמסתפר ביום חמישי גורם להתחלת הצמיחה בשבת.

והוסיף ה'אליה רבה' (שם סק"ה): למעשה, אין שום איסור לגרום להתחלת צמיחת השערות בשבת, אלא שתספורת השערות היא 'תיקון' לכבוד השבת, ואם יסתפר ביום החמישי יגרום לכך שה'קלקול' יחזור דוקא בשבת, ואין זה לכבוד השבת.

אמנם, על עצם הקביעה שהשערות מתחילות לצמוח ביום השלישי לתספורתן, הקשה ה'תוספת שבת' (שם סק"ג) שהרי "החוש מכחישו, דבאמת מתחילין לצמוח תיכף ומיד אחר הגילוח". וכן תמה על זה אדמו"ר הזקן (שם קו"א סק"א) מדברי הגמרא (תענית יז, א) שהמלך מסתפר בכל יום, היינו שישנה צמיחת שערות כבר ביום שמסתפר!

הלכות כלי המקדש פרק ו, הלכה יא: אֲנָשִׁי מַעֲמֵד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּם כָּל הַשָּׁבָת שְׁלֵמָה, וּבְחֻמֵּי שְׁלֵמָה מִתְּרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשָּׁבָת.

'אנשי מעמד' - ה'עומדים ומתפללים על קרבן אחיהם שיתקבל לרצון, ועומדים שם בשעת העבודה, וכן 'אנשי המשמר' - הכוהנים המשרתים בבית המקדש בשבוע שבו המשמרת שלהם, אסורים להסתפר באותו שבוע אך מותרים להסתפר ביום החמישי לכבוד השבת (תענית טו, ב, ורש"י שם).

וה'מגן אברהם' (א"ח תחילת סי' רט) הביא בשם רש"ל שמצוה להסתפר לכבוד השבת בערב שבת דווקא כי ביום החמישי אינו ניכר שעושה זאת לכבוד השבת. והקשה עליו מההלכה שלפנינו, שאנשי מעמד מסתפרים ביום החמישי!

ותירץ: אכן, מצוה מן המובחר להסתפר בערב שבת ממש ולא קודם לכן, אלא ש'אנשי מעמד' לא היה להם פנאי בערב שבת ולכן הקדימו להסתפר ביום חמישי.

וכן סיכם אדמו"ר הזקן (א"ח שם ס"א) להלכה: "מצוה מן המובחר לגלח בערב שבת ולא קודם לכן כדי שיהא ניכר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - א'ז' טבת ה'תש"פ

(11) אפילו מדרבנן אינו נוהג, שלא תיקנו חכמים שתי שנות שביטה, תכופות, שהוא דבר שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו.

- ד. אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה¹².
 שְׁנָאֵמֶר: מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִיטָה וְזֶה דִּבְרֵי הַשְּׁמִיטָה, וְשָׁם¹³ הוּא אוֹמֵר: מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה בְּחַג הַסּוּפוֹת; מִה שָׁם - אַחֵר שִׁבְעֵי¹⁴, אִם הַשְּׁמִיטָה כְּסָפִים - אַחֵר שִׁבְעֵי. לְפִיכָךְ¹⁵, הַלֹּהֶן אֶת הַחֵבֶר בְּשִׁבְעִית עֲצָמָה - גּוֹבֶה חוֹבּוֹ כֹּל הַשָּׁנָה, וּבְשִׁשְׁשָׁקָה חֲמֵה¹⁶ בְּלִילִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - אֶבֶר הַחוֹב¹⁷.

(12) אבל שביטת קרקע נוהגת מתחילתה. (13) במצות הקהל. והנה בספרי שם אמרו: "מקץ שבע שנים, יכול מתחילת השנה, או בסופה, הרי אתה דן: נאמר כאן קץ ונאמר להלן קץ, מה קץ האמור להלן בסופה, ולא בתחילתה, אף קץ האמור כאן בסופה ולא בתחילתה" ולא מבואר שם לאיזה "קץ" הדברים מכוונים, ורבינו פירש שהכוונה לקץ הנאמר במצות הקהל. (14) [שהרי נאמר שם: "במועד שנת השמיטה בחג הסוכות" ואם "מקץ" היינו בתחילת שנת השמיטה, למה הוצרכה התורה לאמר "במועד שנת השמיטה", אבל אם הכוונה לסוף השנה, הוצרכה לאמר "במועד שנת השמיטה" לאמר לנו שאף על פי שכבר עברה שנת השמיטה - תבואה שהביאה שליש בשביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית. ואף על פי שבסוטה מא. אמרו שהוצרכה התורה לאמר "שמיטה", שאם לא כן היינו מונים שבע שנים מעת כניסתם לארץ, ואף על פי שזה לא יהיה בשנת השמיטה - כל הטעות הזאת אין לה מקום אלא לפי האמת ש"מקץ" היינו בסוף שבע שנים, ואם כן בלי המלה "שמיטה" יש לטעות כי הכוונה לסוף שבע שנים מיום היכנסם לארץ, כנ"ל, אבל אם נפרש "מקץ", בתחילת שבע שנים, אין מקום לטעות למנות מעכשיו, כי לפי זה היה צריך להיות "מעתה" ולא "מקץ שבע שנים", אלא על כרחנו ש"מקץ" הוא בסוף שבע שנים, ולפיכך הוצרך לומר "שמיטה", שלא נטעה לומר שהכוונה לסוף שבע שנים בלי שמיטה]. (15) כלומר, לפי ששמיטת כספים אינה אלא בסוף שביעית. (16) ואין לומדים מ"הקהל" אלא פירוש המלה "מקץ" שהוא בסוף, אבל לא למדו משם, שלא תישמט אלא בחג הסוכות. (17) אלא אם כן רוצה הלווה להחזיר בתורת מתנה.

- ה. שֶׁחַט אֶת הַפָּרָה וְחִלְקָהּ עַל דַּעַת שְׁהִיּוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית¹⁸, וְנִתְעַבֵּר אֱלֹלִי¹⁹ וְנִמְצָא אוֹתוֹ הַיּוֹם סוֹף שְׁבִיעִית - אֶבְדּוּ הַדָּמִים, שְׁהִיּוֹם עֲבָרָה שְׁבִיעִית עַל הַחוֹב²⁰.

(18) וכבר עברה שביעית, ושוב אין החובות נשמטים. (19) שנעשה החדש בן שלושים יום, וקדשו ראש השנה

יום ראשון א' טבת ה'תש"פ הלכות שמיטה ויובל

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר שמצות-עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור בשה. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב לפדותו. על מה פודין אותו. ואם פודהו בשווי. וכהנים ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של גוי או המוכרו. ואם היה הגוי שותף. ודין המקבל חמור מהגוי, או הגוי שקיבל מישראל. פרה שילדה כמין חמורה. וחמורה שלא ביכרה וילדה ב' זכרים. הספיקות שיש בשני זכרים ושתי נקבות, ומי שהיה לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו.

- א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַשְׁמִיט² הַמְלֹאָה בְּשִׁבְעִית, שְׁנָאֵמֶר: שְׁמוֹט כָּל בַּעַל מִשָּׂה יָדוֹ. וְהַתּוֹבֵעַ חוֹב שְׁעִבְרָה עָלָיו שְׁבִיעִית³ - עֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנָאֵמֶר: לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְהוֹ וְאֶת אָחִיו.

(2) להניח מלגבות. (3) שהרי אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה.

- ב. אֵין שְׁמִיטָה כְּסָפִים⁴ נוֹהֶגֶת מִן הַתּוֹרָה אֲלָא בְּזִמָּן שְׁהִיּוֹבֵל נוֹהֵג, שִׁישׁ שָׁם שְׁמִיטָה קֶרְקַע⁵, שְׁהִיּוֹבֵל יָשׁוּב הַקֶּרְקַע לְבַעְלָיו בְּלֹא כֶסֶף⁶. וְדָבָר זֶה⁷ קִבְּלָהּ הוּא. אֲמָרוּ חֲכָמִים: בְּזִמָּן שֶׁאֵתָּה מְשַׁמֵּט קֶרְקַע - אֵתָּה מְשַׁמֵּט כְּסָפִים בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בְּחוּצָה לְאַרְץ; וּבְזִמָּן שֶׁאֵין שָׁם שְׁמִיטָה קֶרְקַע - אֵין אֵתָּה מְשַׁמֵּט כְּסָפִים⁸ בְּשִׁבְעִית אֲפִלּוּ בְּאַרְץ.

(4) כלומר, השמטת החובות. אבל שביטת הארץ אינה תלויה ביובל, והיא נוהגת מן התורה אף בזמן שאין היובל נוהג. (5) כלומר, עזיבת הקרקע והחזרתה למוכר. (6) [ואם כן גם בשמיטת קרקע יש שמיטת כספים ולפיכך הושוו שתיהן. אבל שביטת הארץ לא הושוותה להן]. (7) ששמיטת כספים אף על פי שהיא חובת הגוף, תלויה היא ביובל שהיא מצוה התלויה בארץ. (8) כלומר, השבת הקרקע לבעליה, והיינו ביובל.

- ג. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁹, שֶׁתָּהָא שְׁמִיטָה כְּסָפִים נוֹהֶגֶת בְּזִמָּן הַזֶּה בְּכָל מְקוֹם¹⁰ וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג¹¹, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁתַּבַּח תּוֹרַת שְׁמִיטָה הַכְּסָפִים מִיִּשְׂרָאֵל.

(9) בגיטין שם: "ותקינו רבנן דתשמיט, זכר לשביעית". (10) אף בחוץ לארץ, כשם שהייתה נוהגת מן התורה. ושם אמרו, שבבית דינן של רב רב אמי ורב אסי סידרו את הפרובול, וכן אמר שמואל: אי איישר חילי אבטליניה, משמע שהייתה שמיטת כספים נוהגת גם בבבל מדרבנן.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון א' טבת - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קט

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 ³⁸אֵינִי מְשַׁמֵּט; אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּא לִידִי לֹא יִגְשׁוּ, ³⁹וְהָרִי הוּא עִתָּהּ ⁴⁰אֵינִי יָכוֹל לִגְשׁוּ. הַתְּנָה עִמּוֹ ⁴¹שְׁלֹא ¹⁷תִּתְּבַעֲנִי - שְׂבִיעִית מִשְׁמַטָּה ⁴².

18 (38) והרי בתוך עשר שנים ישנה שנת השמיטה. (39) לאחר עשר שנים. (40) לפני הזמן. (41) הלווה עם המלווה. (42) כי כוונת התורה ב"לא יגוש" הייתה, שלא יהא למלווה על הלווה מאומה, וכאן אף על פי שאינו יכול לתבעו, הרי הלווה חייב להחזיר ההלוואה בכל רגע ורגע, והרי הוא כנתבע מעצמו.

19 י. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ וְהַתְּנָה עִמּוֹ שְׁלֹא תִשְׁמַטְנִי ²⁰שְׂבִיעִית - הָרִי זֶה נִשְׁמָט; שְׁאִינוּ יָכוֹל לְבַטֵּל דִּין ²¹הַשְּׂבִיעִית ⁴³. הַתְּנָה עִמּוֹ שְׁלֹא יִשְׁמַט הוּא חֹב זֶה ⁴⁴וְהָרִי ²²וְאִפְלוּ בְּשְׂבִיעִית - תִּנָּאז קִיָּם; שְׁפָל תִּנָּאז שְׂבִיעִית ²³- קִיָּם, וְנִמְצָא זֶה חֵיב עֲצֻמוֹ בְּמִמּוֹן שְׁלֹא חִיבָתוֹ ²⁴תּוֹרָה, שֶׁהוּא חֵיב ⁴⁵.

(43) שהרי לא התנה עם הלווה שישלם לו, אלא התנה שהשמיטה לא תשטט, וזה לא ייתכן. (44) כלומר, שלא יפטור עצמו מן החוב, כשתשטטנו שביעית, אלא ישלם לו מבלי להתחשב עם ההשטטה. (45) כמו שכתב רבינו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה טו. וצריך לומר, שהלווה חייב עצמו בפני עדים או ביתר האופנים שנזכרים שם. וייתכן, שכיוון שהתנה עמו בשעת כתיבת השטר, הרי זה כאילו כתב לו בשטר, שהדבר מועיל.

25 יא. הַקֶּפֶת ⁴⁶הַחֲנוּת - אֵינָה נִשְׁמַטָּה. וְאִם עֲשָׂאָה ²⁶מְלוֹה ⁴⁷- נִשְׁמַטָּה. שְׂכָר שְׂכִיר - אֵינִי נִשְׁמָט ⁴⁸. וְאִם ²⁷זָקָפוֹ עָלָיו ⁴⁹בְּמְלוֹה - נִשְׁמָט.

(46) והטעם הוא: שדרך להקיף זמן אחר זמן ואינו נפרע ממנו עד שזדמנו לו מעות, ואין דרך לנוגשו והרי זה כאילו הלווה עד אחר השביעית, שאין שביעית משטטתו. [=וכדאי לבדוק מדוע אין זה דומה למה שנאמר בהלכה י התנה עמו שלא יתבענו - שביעית משטטתו]. (47) כלומר, העמידו בדין. והוא הדין אם קבע לו החנווני זמן לפרעו. (48) שדרך לקבץ שכר שנה או שנתיים ביד השוכר אותו ואינו נוגשו לחיתם לו והם בידו כפיקדון. (49) [למעלה בהקפת חנות שהיא כמלווה לאחר שביעית, כתב "עשאה מלווה" אבל בשכר שכיר שאינו מלווה כלל, אלא בפיקדון כתב "זקפו עליו במלווה"].

28 יב. קִנְסוֹת שֶׁל אוֹנֵס וְשֶׁל מִפְתָּה וְהַמּוֹצִיא שֵׁם רַע ²⁹- אֵינָם נִשְׁמַטִּין ⁵⁰. וְאִם זָקָפוֹ בְּמְלוֹה - נִשְׁמָטִים. ³⁰וּמֵאִמָּתִי נִזְקָפִין בְּמְלוֹה? מַשְׁעֵת הַעֲמָדָה בְּדִין.

(50) כיוון "שאינם כשאר חובות, אבל הם חייבים שהאיש נתחייב בהם, והאיש ההוא לא יהיה פטור עד שיפרעם." [וכוונת דברי רבינו היא: שרק בממון שצריך שיקבל התובע אמרה תורה "תשטט ידך", כאילו קבלתו, אבל קנס אינו ממון שהתובע צריך לקבל, אלא ממון שהנתבע צריך לשלם, ומה יועיל אם הנתבע יסלק ידו כאילו קיבלו? הלא זה לא שילם. ולפי זה נראה שלא מועילה מחילה בקנס.]

למחר ביום שלושים ואחר. (20) ואין זה דומה להקפת חנות שאינה נשמטת, כיוון ששם אין בעל החנות תובעו כלל, אלא שלאחר זמן מרובה שהיה לוקח מחנותו מעט מעט, הוא משלם הכל כאחד. אבל כאן, שאם היה יודע שאין היום ראש השנה, היה נוטל דמי הבשר מיד, ולכן הרי זה כזקפו במלווה, ששביעית משטטתו.

1 ו. שְׂבִיעִית מִשְׁמַטָּה אֶת הַמְלוֹה. וְאִפְלוּ מְלוֹה ²שְׂבִיעִית שֶׁשׁ בּוֹ אַחֲרִית נִכְסִים - הָרִי זֶה מִשְׁמָט ²¹. ³וְאִם סִיָּם לֹא ²²שָׂדֶה בְּהִלּוּאָתוֹ - אֵינִי מִשְׁמָט ²³. ⁴וְהַשְּׂבִיעִית מִשְׁמַטָּה אֶת הַשְּׂבִיעִיָּה ²⁴; שְׁנֵאמַר: לֹא ⁵יִגְשׁ - מִכָּל מְקוֹם, לֹא לְשִׁלָּם ²⁵וְלֹא לְהַשְׂבִּיעַ ²⁶.

(21) ואין אנו אומרים ש"שטר העומד לגבות כגבוי דמי". (22) הלווה למלווה. (23) שכיוון שייחדה לו והראה לו את השדה במצריה סביב, הרי היא כגבויה כבר. (24) כגון התובע מחברו מאה זוז והלה מודה בחמישים וכופר בחמישים, שחייב שבועה כדין מודה במקצת - אם עבר על זה סוף שנת השמיטה, פטור הוא מלשלם ומלהישבע. (25) ודבר שאין השביעית משטטת את הממון - אינה משטטת גם את השבועה. (26) ושם מט. למדו זאת מן הפסוק: "וזה דבר השמיטה", ואפילו דיבור (היינו, שבועה) משטטת.

6 ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשְׂבִיעִית הַדִּינִין ²⁷וְכָל ⁷פִּיּוּצָא בְּהַ מְדָבְרִים שְׁאִם יוֹדֶה בְּהִין ²⁸שְׂבִיעִית ⁸מִשְׁמַטָּתָן ²⁹; אֲבָל שְׂבִיעִית הַשּׁוֹמְרִין וְהַשְּׂתַפִּין ³⁰ ⁹וְכִיּוּצָא בְּהִין מְשִׁבְעוֹת שְׁאִם יוֹדֶה ³¹יְשִׁלָּם ³²- הָרִי ¹⁰זֶה יִשְׁבַּע אַחֵר הַשְּׁמָטָה ³³.

(27) שהיא שבועת מודה במקצת. (28) כלומר, בכל ההלוואה שהמלווה תובעו. (29) ולכן אם לא הודה ונתחייב שבועה נשמטת השבועה. (30) שהם נעשים שומרי שכר זה לזה, שאם מבית אחד מהן נגנב דבר של שותפות חייב לשלם כשומר שכר. וזהו שכרו, שגם חברו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו. (31) לפני סוף שביעית. (32) לאחר ראש השנה של שמינית, "לפי שהם פקדון ולא מלווה". (33) כלומר, אפילו אחר השמיטה, שכבר עבר על זה זמן שמיטת כספים.

11 ח. הַלְלוּהוּ ³⁴וְתַבְּעוּ וְכַפְּרוּ בּוֹ, וְהִגִּיעַ הַשְּׁמָטָה וְהוּא ¹²בְּכַפְּרָתוֹ ³⁵, וְהוֹדָה אַחֵר שְׂעִבְרָה שְׂבִיעִית או שְׂפָאו ¹³עָלָיו עֲדִים אַחֵר הַשְּׂבִיעִית ³⁶- אֵין הַשְּׂבִיעִית ¹⁴מִשְׁמַטָּה ³⁷.

(34) ירושלמי שביעית פרק י סוף הלכה א: "פשיטא דא מילתא, מלווה שהיא נעשית כפרנית אינה משטטת". (35) שאז אין המלווה יכול לתובעו ממון ולנגשו על כך, לפי שכופר הכל פטור מלשלם, ואין לו עליו אלא שבועת היסט בלבד. (36) אבל אם הודה לפני שעברה שנת השביעית, הרי היא משטטת. (37) כיוון ששביעית אינה משטטת אלא דבר שיש בו תביעה ונגישה, שנאמר "וזה דבר השמיטה וגו' לא יגוש את רעהו".

15 ט. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ וְקָבַע לוֹ זְמַן לַעֲשׂוֹר שָׁנִים -

- 1 יג. המגרש את אשתו קדם השמטה - אין כתבתה
2 נשמת⁵¹. ואם פגמתה⁵² או זקפתה עליו במלנה -
3 נשמת.
- 4 יד. המלנה על המשפון⁵³ - אינו משמיט⁵⁴. והוא
5 שיהיה החוב פנגד המשפון; ואם היה יתר -
6 משמיט היתר.
- 7 טו. המוסר שטרותיו לבית דין ואמר להם: אתם
8 גבו לי חובי זה - אינו נשמיט; שנאמר: ואשר יהיה
9 לך את אחיך, וזה בית דין תובעין אותו. וכן בית
10 דין⁵⁵ שחתכו את הדין וכתבו⁵⁶: איש פלוני אפה
11 חיב⁵⁷ לתן לזה כך וכך - אינו נשמיט; שזה כגבוי
12 הוא, וכאלו בא לידו, ואינו במלנה.
- 13 טז. פשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה את
14 זה⁵⁸, ועוברין על הכתוב בתורה⁵⁹: השמר לך פן
15 יהיה דבר וגומר, התקין פרוזבול⁶⁰, כדי שלא לשמיט
16 החוב, עד שילוו זה את זה. ואין הפרוזבול מועיל
17 אלא בשמטת כספים בזמן הזה, שהיא מדברי
18 סופרים; אבל שמטה של תורה - אין הפרוזבול
19 מועיל בה.
- 20 יז. אין פותבין פרוזבול אלא חכמים גדולים ביותר,
21 כבית דינו של רבי אמי ורבי אסי, שהן ראויין
- 22 להפקיע ממון בני אדם⁶¹; אבל שאר פתי דינין -
23 אין פותבין⁶².
- 24 יח. זהו גופו של פרוזבול: מוסרני לכם⁶³ פלוני
25 ופלוני⁶⁴ הדינין שבמקום פלוני⁶⁵, שפל חוב שיש לי
26 שאגבנו כל זמן שארצה⁶⁶. והדינין⁶⁷ או העדים⁶⁸
27 חותמין מלמטה.
- 28 יט. אין פותבין פרוזבול אלא על הקרקע⁶⁹. אם אין
29 קרקע ללוה - מוכר לו⁷⁰ המלוה פל שהוא⁷¹ בתוך
30 שדהו, אפלו קלח של פרוב⁷². השאילו⁷³ מקום
31 לתנור או לכירה - פותבין עליו⁷⁴ פרוזבול. היתה לו
32 שדה ממשפנת⁷⁵ - פותבין עליה פרוזבול.
- 33 כ. פותבין לאיש⁷⁶ על נכסי אשתו⁷⁷, וליתומים על
34 נכסי אפוטרופוס⁷⁸. אין לו קרקע, ולערב יש לו
35 קרקע - פותבין עליה פרוזבול. היה לו חוב על
36 חברו ויש לחברו קרקע, הואיל והוא⁷⁹ תחת
37 שעבודו⁸⁰ - פותב עליו פרוזבול⁸¹.
- 61) שהרי למדו שם שהפקר בית דין הפקר, ממה שהכריז
עזרא: וכל אשר לא יבוא לשלושת ימים כעצת השרים
והזקנים יחרם כל רכושו והוא ייבדל מקהל הגולה. ובית
דינו של עזרא וכן ראשי האבות, הם בתי הדין הגדולים
שבדורם. ואף על פי שלדעת רבינו אין הדברים אמורים
אלא בזמן ששמיטת כספים אינה אלא מדברי סופרים - גם
לעקור דבר מדברי סופרים צריך לכת הפקר בית דין.
(62) וכל זה דווקא כשאין המלווה והלווה תלמידי חכמים,
אבל אם הם תלמידי חכמים יכולים למסור את הפרוזבול
אף בפני בית דין רגיל ואפילו בעל פה.
- 63) אין הכוונה שהוא מוסר את שטר החוב, אלא שהוא
מוסר את הדברים דלהלן לבית הדין, והרי זה כעין מסירת
מודעה. (64) רבינו כתב המשנה כלשונה, אבל וודאי
שכוונתו לשלושה דיינים. (65) כלומר, אם הדיינים במקום
אחר והוא מוסר דבריו כאן לפני עדים. (66) אפילו לאחר
שמיטה. (67) אם הוא מוסר דבריו לפניהם. (68) היינו,
אפילו העדים, אם הוא מוסר דבריו כאן לפני עדים, לבית
הדין שבמקום אחר.
- 69) של הלווה. וטעם הדברים שאם יש ללווה קרקע הרי
החוב כגבוי ביד בית דין. או משום שהלוואה ללווה שאין
לו קרקע זהו דבר שאינו שכיח כי מי פתי יסור הנה להלוות
לו מעות בלי בטוחות. ודווקא קרקע, שאינו יכול להשמיטה
ולהצניעה, אבל לא מטלטלין, וגם לא עבדים. (70) ללווה
מדעתו ובהסכמתו. (71) וטעמו של דבר, שכיוון שאין
אונאה כלל לקרקעות, ראוי הוא לגבות ב"כל שהוא" זה את
כל החוב. (72) כלומר, קרקע כל שהוא שאי אפשר לזרוע
בה אלא קלח אחד של כרוב. (73) כלומר, המלווה ללווה.
(74) שכיוון שיש לשואל זכות תשמיש בקרקע, הרי זה כאילו
הקרקע שלו. והוא הדין אם השכיר לו. (75) בין שהייתה
השדה של הלווה ממושכנת ביד אחרים, בין שהייתה שדה
של אחרים ממושכנת בידו.
- 76) כלומר, העשירים נמנעו מלהלוות לעניים, מפני שחששו
לשמיטת חובותיהם. ואף על פי שיכולים היו למסור
שטרותיהם לבית דין, נראה שקשה היה להם להביא כל
השטרות לבית דין. ועוד, שאין זו תקנה אלא למלווה
בשטר, ולא למלווה על פה. (59) לפי מה שכתב רבינו
בסמוך, שאין הפרוזבול מועיל אלא בשמיטת כספים בזמן
הזה שאינה אלא מדרבנן - "הכתוב בתורה" לא דווקא,
אלא דרבנן שהסמיכו על הכתוב. (60) בגיטין לו: "מאי
פרוסבול, אמר רב חסדא, פרוס בולי (=עשירים) ובוטי
(=עניים), כלומר, תקנת עשירים ועניים. עשירים שלא
יפסידו ממונם, ושלא יעברו על הלאו הנ"ל, ועניים שלא
תנעל דלת בפניהם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון א' טבת - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התירו הגויים לעשותו, כיוון שעל ידו ניכרת מצות שמיטת כספים בזמן הזה, שכל עיקרה הוא שלא תישכח תורת שמיטת כספים מישראל, והרי כל כוונתם הייתה "להשכיחם תורתך". (91) אם אמר, היה לי ואבד. וכן כתב המאירי שם, שמזמן הסכנה ואילך האמינו מכח החזקה, שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור. ורוצה לומר, שבזמן הסכנה תיקנו חכמים שיהא נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד, ואף אחר שבטלה הסכנה, נשארה התקנה במקומה. (92) שהלוח.

(76) כלומר, שהוא הלוח. (77) נכסי מלוג שהבעל אוכל פירותיהם. (78) כשלווה האפטרופוס לצורך היתומים. והמלווה כותב פרוזבול, שנכסי האפטרופוס נחשבים כשל היתומים, כיוון שהוא ממונה על אשר להם ומשועבד להם. [=וייתכן עוד כי דין אפטרופוס כאן כדין ערב להלן]. ומה שאמרו: "היתומים אינם צריכים פרוזבול", המדובר כשהיתומים הם המלווים. (79) כלומר, הלוח השני. (80) של המלווה השני. (81) שהרי הלוח השני משתעבד למלווה הראשון, מדין "שעבודא דרבי נתן".

26 כה. הוציא⁹³ פרוזבול, וטען הנתבע ואמר: מלוה
27 זו שהיא תובע אחר פרוזבול זה היתה⁹⁴, והתובע
28 אומר: קדם פרוזבול היתה - התובע נאמן⁹⁵; שאלו
29 אומר: היה לי ואבד⁹⁶ - נאמן ואף על פי שאין אנו
30 יודעים זמן הפרוזבול שאבד⁹⁷.

1 כא. אחר שלוח מחמשה - צריכים⁸² פרוזבול לכל
2 אחד ואחד; וחמשה שלוח מאחד - דיו פרוזבול
3 אחד לכל⁸³.

(93) המלווה. (94) ואין הפרוזבול מועיל כלום.
(95) "שכיוון שתקנו חכמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור" ובוודאי עשה פרוזבול שזמנו אחר הלוחה זו. (96) כלומר, ולא היה מוציא פרוזבול. (97) הרי שנאמן גם על הזמן.

(82) כל מלווה ומלווה. (83) שהרי המלווה כותב את הפרוזבול, והוא מוסר כל חובותיו לבית דין. ונראה שאם לוו כולם בשטר אחד, שאז כולם ערבים זה לזה, ויכול המלווה לגבות מאיזה שירצה, די שיהא לאחד מהם קרקע.

31 כו. טען הנתבע ואמר: מלוה יש לו אצל⁹⁸,
32 והתובע אומר: לא פי אלא הקפת חנות היא,
33 שאינה נשמטת, שהרי לא זקפתיה מלוה - הרי
34 זה נאמן; שהרי אם ירצה יאמר: מלוה היתה⁹⁹
35 ופרוזבול היה לי ואבד¹⁰⁰. שפיו¹⁰¹ שתקנו
36 חכמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר
37 מת¹⁰² ואוכל דבר אסור¹⁰³.

4 כב. כתב הפרוזבול תחלה ואחר כך הלוח - אינו
5 מועיל⁸⁴, אלא משמיט עד שיתבטל הפרוזבול אחר
6 שהלוח. נמצאת אומר: שכל מלוה הקודמת
7 לפרוזבול - אינה נשמטת בפרוזבול זה; ואם
8 הפרוזבול קודם למלוה - נשמטת בפרוזבול זה.

(84) כי הפרוזבול מועיל רק לחובות הקיימים בשעת כתיבתו.

(98) וכיוון שאין למלווה פרוזבול הרי המלווה נשמט.
(99) כדבריו. (100) ואף על פי שלא אמרו מיגו להוציא ממון - כאן ישנה גם חזקה המסייעת: חזקה שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור, ובוודאי כן הוא כדבריו שהקפת חנות היא. (101) טעם זה הוא מדוע האמינו במיגו להוציא ממון. (102) כלומר, מלווה שלא נשמטה. (103) מלווה שנשמטה.

9 כג. לפיכך: פרוזבול המקדם - פשר, והמאחר -
10 פסול. פיצד? כתבו בניסן והקדים זמנו מאדר -
11 פשר; שהרי הורע פחו⁸⁵, שאינו משמיט אלא עד
12 אדר⁸⁶. אבל אם אחר זמנו וכתבו מאדר - פסול;
13 שהרי מיפה כחו, שאינו משמיט עד אדר⁸⁷ שלא
14 בדין, שאין דינו שלא ישמיט אלא עד ניסן, בשעת
15 מסירת הדברים לבית דין.

(85) של המלווה. (86) אבל מה שהלוחה אחר כך אינו בכלל הפרוזבול, ומשמטים. (87) כלומר, מה שהלוחה מניסן (אחר כתיבת הפרוזבול) עד אייר (הזמן הכתוב בפרוזבול).

38 כז. תלמידי חכמים¹⁰⁴ שהלוח זה את זה¹⁰⁵, ומסר¹⁰⁶
39 דבריו לתלמידים¹⁰⁷ ואמר: מוסרי לכם¹⁰⁸, שכל
40 חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה - אינו צריך
41 לכתב פרוזבול; מפני שהן יודעים שהשמטת כספים
42 בזמן הזה מדבריהם, ובדברים בלבד היא נדחית¹⁰⁹.

16 כד. המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו
17 פרוזבול - אבד חובו⁸⁸. ואם אומר: היה לי⁸⁹ ואבד
18 - נאמן; שמזמן הספנה⁹⁰ ואילך בעל חוב גובה
19 שלא בפרוזבול⁹¹. ולא עוד, אלא פשיביא בעל חוב
20 את שטרו או פשיבוא לתבע במלוה על פה -
21 אומרים לנתבע: שלם לו. ואם טען הנתבע ואמר:
22 אינה פרוזבול שלו? אומרים לתובע: היה לה
23 פרוזבול ואבד? אם אומר הן - נאמן, ואם הודה
24 שלא כתב פרוזבול - אבד חובו. והיתומים⁹² אינן
25 צריכין פרוזבול.

(104) שם לו. "רבנן דבי רב אשי מסרי מיליהו להדדי (כלומר, שעשו פרוזבול בעל פה, ומסרוהו לפני תלמידים, שאינם גדולים כבית דינו של רב אמי ורב אסי. וכל זה דווקא כשהמלווה והלוחה תלמידי חכמים). רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא, אמר ליה צריכנא מידי אחרינא? אמר ליה לא צריכת". (105) בגמרא שם לא נזכר שגם הלוחה צריך להיות תלמיד חכם, ורבינו כתב זאת על פי מה שאמרו בבבא מציעא עה. "תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה בריבית, מאי טעמא, מידע ידעי דריבית אסורה

(88) שהרי שמתו שביעית. (89) פרוזבול. (90) שלא היו יכולים לקיים מצוות, ואף על פי שפרוזבול אינו מצוה - לא

19 הוֹסִיף הַפְּתוּב לְהַזְהִיר וּלְצַוֹת שֶׁלֹּא יִמְנַע¹¹⁹ אֶלָּא
20 יִתֵּן¹²⁰, שְׁנָאֵמָר: נְתוּן תִּתֵּן¹²¹ לוֹ וְלֹא יִרַע¹²² לְבַכֵּךְ
21 בְּתִתֵּךְ לוֹ וְגוֹמֵר. וְהַבְּטִיחַ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשֹׁכֵר
22 מִצְוָה זוֹ בְּעוֹלָם הַיָּהוּ¹²³, שְׁנָאֵמָר: פִּי בְּגִלְלֵי הַדִּבָּר
23 הַזֶּה יִכְרַךְ וְגוֹמֵר.

(117) כלומר, שהלווה לא יחזיר לו את חובו בזמן הפירעון.
(118) שם. וגם לעניין צדקה למדו כן מפסוק זה לפי
שהפסוק נאמר גם על צדקה וגם על הלוואה, שכן נאמר
שם: "כי פתח תפתח את ירך לו (הרי צדקה) והעבט
תעביטנו (הרי הלוואה) וגו' השמר לך פן יהיה דבר עם
לכרך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו'". (119)
"להזהיר". (120) היינו, "לצוות". (121) זהו הציווי.
(122) זוהי האזהרה. (123) והוא בכלל גמילות חסדים,
שאדם אוכל פירותיה בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם
הבא (פאה פרק א משנה א, ועיין שם בפירוש המשנה שזה
כלל לכל המצוות שבין אדם לחבירו). אלא שצריך עיון
למה הוצרכו ללמוד (קידושין מ). מפסוק במשלי: "יודף
צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד", שגמילות חסדים
אדם אוכל פירותיה בעולם הזה, ולא למדו כן מן הפסוק
הנ"ל שבתורה, שהביא רבינו.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר שמצות-עשה לקדש שנת החמשים. מאימתי
התחילו למנות שנת יובל. אם היובל עולה למנין שני
השבוע. ומאימתי בטלו היובלות. ודין כמה מצוות תלויות
בהנהגת היובל. מצות-עשה לתקוע בעשירי לתשרי בשנת
היובל. שלשה דברים מעכבין ביובל. שדין היובל ודין
השמיטה, לענין שביתת הארץ, אחד הוא.

24 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְסַפֵּר² שִׁבְעָה שָׁנִים³ וּלְקַדֵּשׁ⁴
25 שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים, שְׁנָאֵמָר: וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעָה שָׁבָתוֹת
26 שָׁנִים וְגוֹמֵר, וְקִדַּשְׁתָּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים. וְשָׁתִי
27 מִצְוַת אֱלוֹ מְסוּרִין לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל בְּלִבְדֵּי⁵.

(2) ראה בספר המצוות, עשה קמ. (3) כלומר, ארבעים
ותשע שנים, כלשון הכתוב: "שבע שנים שבע פעמים".
(4) שם (עשה קלו) כתב רבינו "שנצטוינו לקדש את שנת
החמשים, כלומר, להשבית בה עבודת האדמה, כמו
בשמיטה" (וכן הוא במניין המצוות שבהקדמת ספר יד
החזקה) ולא כתב שמצוה זו מסורה לבית-דין, שהרי מצות
השביתה מוטלת על כל ישראל (ועיין שם בהערה נוספת
תקצח). ומקור דבריו בדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן
בן ברוקא (ראש השנה ח:). שדרש פסוק זה של "וקדשתם
את שנת החמשים שנה" לומר "שמתקדשת והולכת
מתחילתה". כלומר, מראש השנה, ולא הזכיר בדבריו
שמקדשים אותה עלי-ידי בית-דין לומר מקודשת השנה כמו
שנראה שם מדברי רבנן (עיין רש"י שם). וכאן, כנראה, חזר
בו רבינו, ונקט שאפילו לדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן
בן ברוקא שהלכה כמותו (להלן הלכה יד), יש מצוה
לבית-דין לקדש ולומר "מקודשת השנה", וכן כתב החינוך
מצוה שלב (ועיין מנחת-חנינון שם). (5) בספרא בהר
פרשה ב הלכה א: "וספרת לך, בבית-דין". וסובר רבינו,

ומתנה היא דיהבו אהדדי". ולכאורה גם אם המלווה אינו
תלמיד חכם, מותר לתת לו ריבית, שהרי הלווה שהוא
תלמיד חכם נותנה במתנה, אלא שאסרו לעשות כן שמה
יבוא המלווה להקל בדין ריבית. אם כן גם לענייננו, לא
התירו פרוזבול כזה אלא כשאף הלווה תלמיד חכם, שלא
יבוא להקל בשמיטת כספים. (106) המלווה.
(107) שאינם חכמים גדולים ביותר. (108) פלוני ופלוני
הדיינים. (109) כלומר, בלא כתיבת פרוזבול, וכן בלא בית
דין חשוב. אבל כששמיטת כספים הייתה מן התורה, אף
תלמידי חכמים היו צריכים לכתוב פרוזבול ולמוסרו בפני
בית דין חשוב, ולכן שאר בני אדם שחושבים ששמיטת
כספים בזמן הזה מדאורייתא, הזקיקים חכמים לכתוב
פרוזבול ולמסרו בפני בית דין חשוב, שאם נקל להם יבוא
להקל בשמיטת כספים.

1 כח. כָּל הַמַּחְזִיר חוֹב שְׁעִבְרָה עָלָיו שְׁבִיעִית - רוּחַ
2 חֲכָמִים נוֹחָה הִימָנוּ¹¹⁰. וְצָרִיךְ הַמְלִיחָה לִזְמַר
3 לַמַּחְזִיר: מִשְׁמִיט אָנִי וְכָכָר נִפְטַרְתָּ מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ:
4 אָף עַל פִּי כֵן רְצוֹנִי שֶׁתִּקְבֹּל - יִקְבֹּל מִמֶּנִּי; שְׁנָאֵמָר:
5 לֹא יִגָּשׁ, וְהָרִי לֹא נִגְשָׁ¹¹¹. וְאֵל יֹאמַר לוֹ: בְּחוֹבִי אָנִי
6 נוֹתֵן לָךְ, אֶלָּא יֹאמַר לוֹ: שְׁלִי הֵם¹¹² וּבִמְתָּנָה אָנִי
7 נוֹתֵן לָךְ.

(110) "עניינו, שהחכמים אוהבים אותו על זה, וישר בעיניהם
מה שעשה". וטעמו של דבר, כדי שלא יימנעו מלהלוות.
(111) שם: שנאמר: וזה דבר השמיטה. "הראיה ממה שאמר
"דבר", כלומר, מאחר שהוציא הדבר מפיו, התירו".
(112) המעות, ששמטתן שביעית.

8 כט. הַחֲזִיר¹¹³ לוֹ חוֹבוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כֵּן - מְסַבֵּב¹¹⁴
9 עִמּוֹ בְּדִבְרִים עַד שִׁיאֵמַר לוֹ: שְׁלִי הֵם וּבִמְתָּנָה
10 נִתְּתִים לָךְ. וְאִם לֹא אָמַר - לֹא יִקְבֹּל מִמֶּנִּי, אֶלָּא
11 יִטַּל¹¹⁵ מִעוֹתָיו וְלֵךְ¹¹⁶.

(113) שם, מעשה ברבה שהלווה מעות לאבא בר מרתא.
(114) שם: אמר ליה (רבה לאביי), תלי ליה נמי עד דאמר
הכי (כלומר, שלי הם ובמתנה אני נותן לך). ומפרש רבינו
שהכוונה מסבב עמו בדברים, אבל לא כופהו, שהרי
במעשה הנזכר שם, לא כפה רבה את אבא בר מרתא, אלא
אביי שידלו בדברים שילך לרבה ויאמר לו: "אף על פי כן".
(115) הלווה. (116) שהרי אמרו שם: אשכחיה (אביי
לרבה) דהוה עציב. אמר ליה, אמאי עציב מר, אמר ליה הכי
הוה מעשה, אזל לגביה. ואם בדיעבד יקבל את המעות מן
הלווה אפילו בלי "אף על פי כן", לא היה לו להיות עצוב,
ולשלוח את אביי לאבא בר מרתא.

12 ל. מִי שְׁנִמְנַע מִלְּהִלוֹת אֶת חֲבֵרוֹ קִדְּם הַשְׁמִטָּה
13 שְׁמָא יִתְאַחַר הַחוֹב שְׁלִי¹¹⁷ וְיִשְׁמַט - עֶבֶר בְּלֹא
14 תַעֲשֶׂה, שְׁנָאֵמָר: הַשְׁמַר לָךְ וְגוֹמֵר. וְחֵטֵּא גָדוֹל הוּא,
15 שֶׁהָרִי הַזֶּהִיָּה עָלָיו תּוֹרָה בְּשָׁנֵי לְאוּיָן; שְׁנָאֵמָר:
16 הַשְׁמַר לָךְ פֶּן וְגוֹמֵר, וְכָל מְקוֹם שְׁנָאֵמָר 'הַשְׁמַר' אוֹ
17 'פֶּן' אוֹ 'אֵל' - הָרִי זֶה מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה. וְהַתּוֹרָה
18 הַקְּפִידָה עַל מַחֲשָׁבָה רָעָה זוֹ וּקְרָאתוֹ בְּלִיעַל¹¹⁸. וְהָרִי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון א' טבת – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שָׁנִים עֶמֶד בֵּית רֹאשׁוֹ²⁰. בֵּין שְׁחָרְבַּת הַבֵּית²¹ פֶּטַל¹⁷
מִנֶּה²². מִשְׁבֹּטְלָה נִשְׁאַרָה הָאָרֶץ חֲרָבָה שְׁבָעִים¹⁸
שָׁנָה, וְנִבְנְהָ בֵּית שְׁנִי, וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים שָׁנָה¹⁹
עֶמֶד²³. וּבִשְׁנָה הַשְּׂבִיעִית²⁴ מִבְּנִינוּ עָלָה עֲזָרָא, וְהָיָה²⁰
הַבֵּיָאָה הַשְּׁנִיָּה²⁵. וּמִשְׁנָה זֹאת הִתְחִילוּ לְמִנּוֹת מִנֶּה²¹
אַחֵר, וְעָשׂוּ שָׁנָה שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה לְבִנְיָן בֵּית שְׁנִי²²
שְׁמֻטָּה. וּמִנּוּ שְׁבַע שְׁמֻטוֹת, וְקִדְּשׁוּ שָׁנָה הַחֲמִישִׁים²³.
אָף עַל פִּי שְׁלֹא הָיְתָה שָׁם²⁶ יוֹבֵל בְּבֵית שְׁנִי, מוֹנִין²⁴
הָיוּ אוֹתוֹ פְּדִי לְקִדְּשׁ שְׁמֻטוֹת²⁷.²⁵

(16) ערכין יג. ורוצה לומר, ששה עשר יובלים שלמים, ושלושים ושש שנה מן היובל השבעה עשר. וראה בכסף-משנה ורדב"ז. (17) לאחר י"ד שכבשו וחילקו, כנ"ל. (18) לאחר חורבן בית ראשון. (19) שם יא: (20) יומא ט. כלומר, וארבע מאות ושמונים שנה ישנן מיציאת מצרים עד בנין הבית, כמו שנאמר במלכים א', ו, א, הרי שמונה מאות ותשעים. ולכשנוריד ארבעים שנה שבמדבר וארבע-עשרה שנה שכבשו וחילקו, הרי שמונה מאות ושלושים ושש, שהן ששה עשר יובלים, ושלושים ושש שנה מה היובל השבעה עשר, ושנת ל"ו היא מוצאי שביעית. וראה בכסף-משנה. (21) וישראל הלכו לגולה. (22) ראה להלן הלכה ח. (23) יומא שם. (24) ערכין שם, כרב אשי. (25) ראה להלן פ"ב הלכה טו. (26) שם לב: שאין היובל נוהג אלא כשכל יושביה עליה, כדלהלן בהלכה ח. (27) שם. וברש"י: היו מניחין שנת נ', שלא היו מניין אותה לשמיטה הבאה, מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל, ושנה שלאחריה מתחיל המנין.

ד. נִמְצְאָה לָמַד, שֶׁהַשְּׁנָה שְׁחָרְבַּת בֵּה הַבֵּית²⁶
בְּאַחֲרוֹנָה²⁸, שֶׁתְּחִלָּתָהּ מִתְשָׁרִי שְׁאַחַר הַחֲרָבָה פְּשִׁי²⁷
חֲדָשִׁים²⁹, שֶׁהָיָה מִתְשָׁרִי הוּא הַמִּנֶּה לְשְׁמֻטָּים²⁸
וְלִיּוֹבְלוֹת³⁰ - אוֹתָהּ הַשְּׁנָה מוֹצְאֵי שְׂבִיעִית הָיְתָה³¹,
וְשָׁנָה חֲמֵשׁ עָשָׂרָה מִן הַיּוֹבֵל הַתְּשִׁיעִי הָיְתָה. וּלְפִי²⁹
הַשְּׁבוֹן זֶה, שָׁנָה זֹאת, שֶׁהָיָה שָׁנָה אֶלֶף וּמֵאָה וְשָׁבַע³⁰
לְחֲרָבָה, שֶׁהָיָה שָׁנָה שְׁמֹנִים וְשָׁבַע וְאַלֶּף וְאַרְבַּע³¹
מֵאוֹת לְמִנֶּה שְׁטָרוֹת, שֶׁהָיָה שָׁנָה שֹׁשׁ וְשָׁלְשִׁים³²
וְתֵשַׁע מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לְיִצְיָרָה³² - הִיא שָׁנָה³³
שְׁמֻטָּה, וְהִיא שָׁנָה אַחַת וְעֶשְׂרִים מִן הַיּוֹבֵל³³.³⁵

(28) כלומר, בשניה. (29) שהרי הבית חרב בתשעה באב, והרי זה קרוב לשני חדשים. (30) ולכן אמרו שם יב: שאף בית שני חרב במוצאי שביעית. (31) שהרי הבית עמד 420 שנה כנ"ל, ובשנה השביעית לבניינו החלו למנות, הרי 414. יוצא שהבית חרב בסוף שביעית שניה של יובל תשיעי. (32) צ"ע, לשם מה אריכות לשון זו. (33) כלומר, שהרי אלף ומאה הן עשרים ואחד יובלות, נמצא שהשנה בה עמד רבינו היא השמיטה הראשונה ליובל הכ"ב. אלא שהלשון כאן מוזרה במקצת. ולשיטה זו, מנו יובלות לקדש שמיטות, כנ"ל, בין בזמן הבית ובין לאחריו עד היום הזה, כחכמים בערכין לג. ולא כרבי יהודה, וכדלהלן בהלכה ז.

ה. אָבֵל כָּל הַגְּאוּנִים אָמְרוּ, שֶׁמִּסְרָתָהּ הִיא בִּידְיָהֶם³⁶

שהכוונה היתה למשה שהוא במקום שבעים ואחד (סנהדרין טז.), וראה בספר המצוות לעם, שם בהערה נוספת י. [ורדן קידוש יובל, שהוא צריך לבית-דין הגדול, נלמד ממה שאמרו בראש השנה שם לדברי רבנן החולקים על ר"י בנו של ריב"ב, ולמדו מהפסוק "וקדשתם וגו' החמשים שנה" – "שנה אתה מקדש, ואי אתה מקדש חדשים", וקידוש חדשים הוא על-ידי בית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה קנג). ואף-על-פי שאין הלכה כרבנן, אלא כר"י בנו של ריב"ב, ראה למעלה, לא מצינו שר"י בנו של ריב"ב חולק עליהם בזה. ואין הכוונה לשבעים ואחד, אלא לשלושה מתוך בית-דין הגדול, ראה בספר המצוות לעם, שם הערה נוספת נח].

ב. וּמֵאִמָּתִי הִתְחִילוּ לְמִנּוֹת? מֵאַחַר אֲרַבַּע עָשָׂרָה¹
שָׁנָה⁶ מִשְׁנֻכְּנָסוֹ לְאָרֶץ. שְׁנָאֲמַר⁷: שֹׁשׁ [שָׁנִים תִּזְרַע²
שָׁדָךְ וְשֹׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר בְּרִמָּךְ - עַד שִׁיְהִיָּה כָּל אֶחָד³
מִכִּיר אֶת אֲרָצוֹ; וְשָׁבַע שָׁנִים⁸ עָשׂוּ] פְּכֻבוֹשׁ הָאָרֶץ,
וְשָׁבַע שָׁנִים בְּחִלּוֹק. נִמְצְאָה אוֹמֵר: בְּשָׁנָה שְׁלֹשׁ⁹
וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַלְפִים לְיִצְיָרָה, מֵרֹאשׁ הַשְּׁנָה¹⁰ מֵאַחַר⁶
מוֹלַד אָדָם הָרֹאשׁוֹן, שֶׁהָיָה שָׁנָה שְׁנִיָּה¹¹ לְיִצְיָרָה¹²,
הִתְחִילוּ לְמִנּוֹת. וְעָשׂוּ שָׁנָה עָשָׂר וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת¹³
לְיִצְיָרָה, שֶׁהָיָה שָׁנָה אַחַת וְעֶשְׂרִים¹⁴ מִשְׁנֻכְּנָסוֹ⁹
לְאָרֶץ, שְׁמֻטָּה. וּמִנּוּ שְׁבַע שְׁמֻטוֹת וְקִדְּשׁוּ שָׁנָה¹⁰
הַחֲמִישִׁים, שֶׁהָיָה שָׁנָה אֲרַבַּע וְשָׁשִׁים¹⁵ מִשְׁנֻכְּנָסוֹ¹¹
לְאָרֶץ.¹²

(6) ערכין יב: (7) ספרא, תחילת פרשת בהר הלכה ב. וראה להלן הלכה ח. (8) ערכין יג. (9) כלומר, בסוף השנה השלישית, והיינו מתחילת השנה הרביעית. שהרי מונים מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה, ראה להלן. (10) של שנת חמש מאות וארבע. (11) בעבודה זרה ט. אמרו, שמבריאת העולם עד תקופת אברהם, אלפיים שנה של תוהו, ומאברהם התחילו אלפיים של תורה, וארבע מאות ארבעים ושמונה שנים עד מתן תורה. לכשנוסיף את ארבעים השנה שהיו במדבר עם י"ד שכבשו וחילקו, הרי אלפיים חמש מאות ושנים שנה. (12) כיון שלדעת ר' אליעזר שבתשרי נברא העולם, הכוונה לכ"ה באלול, אלא שכיון שהאדם נברא ביום ו', והוא עיקר הבריאה, לכן אנו מונים מראש השנה, וראה בראש השנה ח. בתוספות ד"ה לתקופות, ובכסף-משנה. (13) כלומר: לפי המנין ממולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה (ר"י קורקוס). וראה למעלה. (14) עם י"ד שכבשו וחילקו, כנ"ל. כן הוא בספרא שם סוף הלכה ג. ובקידושין מ: "גדול תלמוד (מתן תורה) שקדם וכו', לשמיטין ששים ואחת (ארבעים שנה שבמדבר, ועשרים ואחת שכתב רבינו כאן), ליובלות מאה ושלוש". כלומר, לאחר עיבור שנה זו באופן שהיובל הוא בשנת הק"ד. (15) כנ"ל.

ג. שְׁבַעָה עָשָׂר¹⁶ יוֹבֵלִים מִנּוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁנֻכְּנָסוֹ¹⁷
לְאָרֶץ וְעַד שְׁנִיָּא¹⁸. וְשָׁנָה שְׁנִיָּא בֵּה, שְׁחָרְבַּת הַבֵּית¹⁴
בְּרֹאשׁוֹנָה, מוֹצְאֵי שְׂבִיעִית¹⁹ הָיְתָה, וְשָׁנָה שֹׁשׁ¹⁵
וְשָׁלְשִׁים בִּיּוֹבֵל הָיְתָה, שְׁאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וְעָשָׂר¹⁶

ח. מִשְׁגֻּלָּה⁴⁴ שֶׁכֵּט רְאוּבֵן וְשֶׁכֵּט גָּד וַחֲצִי שֶׁכֵּט¹⁹
מִנְשֵׁה בָטְלוּ הַיּוֹבְלוֹת; שְׁנֹאמֶר: וְקִרְאתֶם דְּרוֹר²⁰
בְּאֶרֶץ לְכָל יִשְׂרָאֵל - בְּזִמְנָן שֶׁכֵּל יוֹשְׁבֵיהָ עָלֶיהָ. וְהוּא²¹
שֶׁלֹא יִהְיוּ מַעֲרַבְכִין שֶׁכֵּט בְּשֶׁכֵּט, אֲלֵא כִּלְּיוֹשְׁבִים²²
כְּתִקְנָן⁴⁵. בְּזִמְנָן⁴⁶ שֶׁהַיּוֹבֵל⁴⁷ [נוֹהֵג בְּאֶרֶץ] - נוֹהֵג²³
בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁴⁸; שְׁנֹאמֶר: יוֹבֵל הִיא - כָּכָל מְקוֹם,²⁴
בֵּין כְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹא כְּפָנֵי הַבַּיִת⁴⁹.²⁵

(44) ברייתא בערכין לב: ובספרא פרשת בהר פרק ב הלכה
ג. (45) וכל אחד מכיר את ארצו, כנ"ל בהלכה ב. וראה
בהערות שם. (46) ראש השנה ט: וקידושין לח:
(47) שם. (48) לגבי שילוח עבדים (שם ושם). (49) אם כל
יושביה עליה, כנ"ל.

ט. וּבְזִמְנָן⁵⁰ שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג - נוֹהֵג דִּין עֶבֶד עֲבָרִי⁵¹,
וְדִין בְּתִי עֲרִי חוּמָה⁵², וְדִין שְׂדֵה חֲרָמִים⁵³, וְדִין
שְׂדֵה אַחֲזָה⁵⁴, וּמִקְבָּלִין גֵּר תוֹשָׁב⁵⁵, וְנוֹהֵגֶת שְׁבִיעִית⁵⁶
בְּאֶרֶץ וְהַשְׁמִטָה כְּסָפִים⁵⁷ כָּכָל מְקוֹם מִן הַתּוֹרָה.²⁶
וּבְזִמְנָן שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל [נוֹהֵג] - אֵינוֹ נוֹהֵג אַחַד מִכָּל²⁷
אֵלוֹ, חוּץ מִשְׁבִּיעִית בְּאֶרֶץ וְהַשְׁמִטָה כְּסָפִים כָּכָל²⁸
מְקוֹם מִדְּבָרֵיהֶם⁵⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁵⁸.²⁹

(50) ברייתא בערכין כט. (51) היינו שיכולים בית-דין
למכרו בגנבתו, וכן הוא מוכר עצמו. וראה בפ"א מהלכות
עבדים הלכה י. ובברייתא שם נתנו טעם לדבר: שנאמר
(ויקרא כה, מ): "עד שנת היובל יעבוד עמך". הרי
שהמדובר בזמן שהיובל נוהג. (52) הנזכר להלן בפרק יב.
וטעמו של דבר: שנאמר בפרשת בתי ערי חומה (שם, ל)
"לא יצא ביובל". משמע שהדבר תלוי ביובל (ברייתא שם).
וראה להלן שם הלכות ט"ז. (53) שם, כרבי שמעון בן
יוחאי, שנאמר (שם כז, כא): "והיה השדה בצאתו ביובל
קדש לה' כשדה החרם". ושדה חרמים, היא שדה שהחרימה
לבדק הבית או לכהנים. וראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין.
(54) שם: שנאמר (שם כה, כח): "ויצא ביובל ושב
לאחוזתו". ושדה אחוזה, היא שדה שירשה אדם ממורישיו
ומכרה. (55) שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה-זרה,
אלא שהוא אוכל נבלות. ושם: אמר רב ביבי, מאי טעמא,
אתיא טוב טוב. כתיב הכא (אצל עבד, בדברים טו, טז), "כי
טוב לו עמך", וכתיב התם (אצל גר תושב, שם כג, יז),
"בטוב לו, לא תוננו". ומכאן שגר תושב נוהג (שאנו מצווים
להחיותו) רק כשעבד עברי נוהג, דהיינו כשהיובל נוהג,
כנ"ל. (56) ראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם.
ומפורש בדברי רבינו ששמיטת קרקע בשביעית תלויה
ביובל. וצ"ע, מהיכן למד זאת רבינו, שהרי מה שאמרו
בברייתא בגיטין לו. "בזמן שאתה משמט קרקע, אתה
משמט כספים וכו'", מפרש רבינו שהכוונה ליובל, אבל
שביעית אף בזמן הזה היא מן התורה, כמו שביאר
הכסף-משנה בכמה מקומות. (57) בכסף-משנה מפרש שזה
עולה רק על שמיטת כספים. ואילו שביעית בארץ, היא מן
התורה אף בזמן הזה. וראה בספר המצוות לעם, עשה קלה,
והערה נוספת תקצו שם. (58) למעלה שם הלכה ג לענין
שמיטת כספים. וראה ברי" קורקוס שדקדק מכאן כדברי

אִישׁ מִפִּי אִישׁ, שֶׁלֹא מִנּוּ בְּאוֹתָן הַשְּׁבָעִים שָׁנָה שְׁבִין¹
חֲרָפִין בֵּית רֹאשׁוֹן וּבִגְנִין בֵּית שְׁנֵי אֲלֵא שְׁמִטוֹת בְּלִבָּד²
בְּלֵא יוֹבֵל. וְכֵן מִשְׁחָרֵב בְּאַחֲרוֹנָה לֹא מִנּוּ שְׁנַת³
הַחֲמִשִּׁים³⁴, אֲלֵא שְׁבַע שְׁבַע בְּלִבָּד מִתְחַלֵּת שְׁנַת⁴
הַחֲרָפִין. וְכֵן עוֹלָה בְּגִמְרָא עֲבוּדָה זְרָה³⁵ חֲשִׁבּוֹן זֶה⁵
שֶׁהוּא קִבְּלָה³⁶.⁶

(34) בפני עצמה. ולפי זה, מה שאמרו שם לב: מנו יובלות
לקדש שמיטין, הוא רק בזמן בית שני, וכדלהלן בפ"ב סוף
הלכה טו, שעשו כן דוגמת מה שהיו עושין בזמן בית
ראשון, כשכל יושבי הארץ היו עליה, והיתה קדושה בשנת
היובל כבשביעית. אבל לאחר החורבן, לא מנו יובלות כלל.
ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (35) ט: שאמרו שם:
"האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע הוא עומד, ניטפי חד
שתא, ונחשוב כללי כיובלי ופרטי כשבוע, ונשקול ממאה
תרי (כלומר, שתי שנות היובל שבכל מאה שנה), ונשדי
אפרטי, ונחשיבניהו לפרטי בשבוע, וידע כמה שני בשבוע".
משמע מכאן שמחלקים אף את היובלות בשבוע.
(36) כלומר, שהגאונים הורו כחשבון זה, לא מטעם שהוכיחו
כן מן הגמרא, אלא שקיבלו כן איש מפי איש, כנ"ל.

ו. וּשְׁנַת הַשְּׁמִטָה יִדְוָהּ הִיא וּמִפְרָסְמָתָא אֲצִל⁷
הַגְּאֻלִּים וְאֲנָשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵלָן לֹא מִנּוּ אֲלֵא⁸
לְשָׁנֵי חֲרָפִין, מְשַׁלְכִין אוֹתָן שְׁבַע שְׁבַע. וְלִפִּי חֲשִׁבּוֹן⁹
זֶה, תְּהִי שָׁנָה זֹאת, שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁבַע וּמֵאָה וְאַלְף¹⁰
לְחֲרָפִין, מוֹצְאֵי שְׁבִיעִית³⁷. וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִין, וְכִפִּי¹¹
הַחֲשִׁבּוֹן זֶה אָנוּ מוֹרִין לְעִנְיָן מַעֲשֵׁרוֹת³⁸ וְשְׁבִיעִית³⁹
וְהַשְּׁמִטָה כְּסָפִים; שֶׁהַקִּבְּלָה⁴⁰ וְהַמַּעֲשָׂה⁴¹ עֲמוּדִים¹²
גְּדוּלִים בְּהִרְבָּהּ, וּבִהֵן רְאוּי לְהַתְּלֹת.¹⁴

(37) שכשנחלק 1107 ל-7, נמצא 158 שמיטות, ושנה אחת
נותרת, שהיא מוצאי שביעית. וכמו כן השנה שלנו: חמשת
אלפים ושבע מאות ועשרים ליצירה, שהיא אלף ושמונה
מאות ותשעים ואחת לחורבן הבית, היא מוצאי שביעית.
(38) כלומר, לענין חלוקת שנות המעשרות: מעשר שני בשנה
ראשונה שניה רביעית וחמישית, ומעשר שני בשלישית
וששית (פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה ד). (39) שמיטת
קרקע. (40) היא מסורת הגאונים הנ"ל. (41) שכן היו
נוהגים בארץ ישראל, כנ"ל. וראה בחר"מ סימן סג סעיף א
בביאור הגר"א אות ח, וכן בחזון-איש שהאריכו בביאור
שיטת רבינו. ובקונטרס "לשנת השמיטה" של הרא"י
דלנסקי ב"התורה והמדינה" תשי"ט עמוד שיח העתיק מה
שכתוב על מצבות עתיקות שנתגלו, והכתוב שם נוטה
לשיטת הראשונה שכתב רבינו למעלה הלכה ד.

ז. שְׁנַת יוֹבֵל⁴² אֵינָה עוֹלָה מִמְּנִין שְׁנֵי הַשְּׁבָעִים⁴³,
אֲלֵא שְׁנַת תִּשְׁעֵי וָאַרְבָּעִים - שְׁמִטָּה, וּשְׁנַת חֲמִשִּׁים -
יוֹבֵל, וּשְׁנַת חֲמִשִּׁים וָאַחַת - תְּחִלַּת שְׁשׁ שָׁנִים שֶׁל¹⁵
שְׁבוּעָה. וְכֵן כָּכָל יוֹבֵל וְיוֹבֵל.¹⁸

(42) כלומר, כשהיובל נוהג, שכל יושביה עליה כמו בזמן
בית ראשון. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (43) ברייתא
בנדרים סא. ובעוד מקומות, כחכמים ולא כרבי יהודה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון א' טבת – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עשה קנג). והברייתא תלתא את הדבר בבית-דין "שקידשו בו את החודש". וייתכן שטעם הדבר הוא, שכשם שלקידוש החודש אין צורך בכל ע"א הדיינים של בית-דין הגדול אלא בשלשה מתוכם בלבד, הוא-הדין לענין תקיעה ביובול. וראה שם הערה נח. (74) כנ"ל. (75) ראש השנה שם, כרבי. (76) כלומר, אפילו שלא בפני בית-דין.

13 **יב. ובראש השנה⁷⁷ שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת⁷⁸ - לֹא הָיוּ**
14 **תּוֹקְעִין אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ⁷⁹, וְאֵין**
15 **כָּל יָחִיד וְיָחִיד תּוֹקֵעַ אֶלָּא בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁸⁰.**

(77) ברייתא שם. (78) אבל אם חל ראש השנה בחול, תוקעין בכל מקום (גמרא שם). (79) כנ"ל. (80) ובזמן שהם יושבים, כנ"ל. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכות ח"ט. ובספרא שם פ"א הלכה ה: "ביום הכיפורים, אפילו בשבת וכו'". יכול אף תרועת ראש השנה תהיה דוחה את השבת וכו', אם כן למה נאמר בעשור לחודש, אלא בעשור לחודש דוחה את השבת בכל ארצכם (היינו, אף שלא בפני בית-דין שקידשו את החודש, ובלבד שהוא בזמן שהם יושבים, כנ"ל), ואין תרועת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית-דין בלבד".

16 **יג. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים⁸¹ מַעֲפֵכִין בְּיֻבֵּל⁸²: תְּקִיעָה⁸³,**
17 **וְשְׁלוּחַ עֲבָדִים, וְהַחֲזֵר שְׁדוֹת לְבַעְלֵיהֶן. וְזוֹ הִיא**
18 **שְׁמִטַּת קֶרְקַע⁸⁴.**

(81) ראש השנה ט: כחכמים, ולא כר' יהודה ור' יוסי. (82) שאם לא עשו אחד משלשתם, לא נתקדשה השנה בקדושת יובל, ואינה אסורה בזריעה ובכל העבודות האסורות בשמיטה, ראה ברש"י ובתוספות שם. וכנראה שהקידוש (ראה למעלה הלכה א) אינו מעכב, וראה במנחת-חנין מצוה שלב. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כה, ט"א) "והעברת שופר תרועה וגו' תעבירו שופר וגו' וקראתם דרור וגו' יובל היא וגו' ושבתם איש אל אחוזתו וגו' לא תזרעו וגו'". והמלים "יובל היא" מורות על עיכוב, כלומר, רק באופן זה הוא יובל ולא באופן אחר, ומה הוא האופן שעל-ידו נתקדש היובל, שופר תרועה וקריאת דרור האמורים לפני הפסוק "יובל היא", והחזרת שדות הנאמרה לאחריו ומקרא נדרש לפניו ולפני לפניו וגם לאחריו. (83) לא מבורר לאיזו תקיעה נטכין רבינו, אם לתקיעה של בית-דין או לתקיעה של כל יחיד ויחיד (ראה למעלה הלכה י). ובראש השנה שם אמרו: "זו (=תקיעת שופר) מסורה לבית-דין", ואם כן התקיעות של היחידים (ראה למעלה שם) אינן מעכבות (וראה בסוף ההלכה הסמוכה). אבל צריך עיון, שהרי תקיעות אלו, שנלמדו מ"תעבירו שופר", סמוכות בתורה למלים "יובל היא" יותר מתקיעות של בית-דין. (84) הנזכרת בברייתא בגיטין לו. כלומר, ולא שביעית, כדעת יתר הראשונים. וראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם.

19 **יד. מֵרָאשׁ הַשָּׁנָה⁸⁵ עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא הָיוּ**
20 **עֲבָדִים⁸⁶ נִפְטָרִים לְבַתְּיָהֶן⁸⁷ וְלֹא מִשְׁתַּעֲבָדִין**
21 **לְאֲדוֹנֵיהֶם⁸⁸, וְלֹא הַשְׁדּוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעְלֵיהֶן⁸⁹, אֶלָּא**
22 **עֲבָדִים אוֹכְלִין וְשׂוֹתִים וְשִׁמְחִים⁹⁰ וְעִטְרוֹתֵיהֶם⁹¹**

הכסף-משנה שאין הכוונה אלא לשמיטת כספים, שביאר כן בפ"ט שם. ואילו בשביעית הארץ לא ביאר עוד מאומה, אבל בכתב-יד הנוסחא: "חוץ משביעית בארץ מדבריהם, והשמיטת כספים וכו'" (ר"י קורקוס). וכן הוא בחינוך (מצוה של) לפי דפוס וויניציא. ולפי"ז מפורש שגם שביעית הארץ אינה אלא מדבריהם, וראה בפאת-השולחן.

1 **י. מִצּוֹת עֲשֵׂה⁵⁹ לְתַקֵּעַ⁶⁰ בְּשׁוֹפָר בְּעֶשְׂרֵי לְחֹשְׁרֵי**
2 **בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל. וּמִצְוָה זֹאת מְסוּרָה לְבֵית דִּין⁶² תַּחֲלָה⁶³,**
3 **שְׁנֵאֲמַר: וְהַעֲבַרְתָּ⁶⁴ שׁוֹפֵר תְּרֻעָה; וְכָל יָחִיד וְיָחִיד⁶⁵**
4 **חֵיב לְתַקֵּעַ, שְׁנֵאֲמַר: תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר. וְתוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר**
5 **תִּשְׁעָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁתּוֹקְעִין בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה⁶⁶. וּמַעֲבִירִין**
6 **שׁוֹפָר בְּכָל גָּבוֹל יִשְׂרָאֵל⁶⁷.**

(59) ראה בספר המצוות, עשה קלז. (60) ולענין תקיעת ראש השנה, כתב רבינו שם ובפ"א מהלכות שופר הלכה א, שהמצוה היא לשמוע. והסביר רבינו בספר המצוות שם, "שתקיעה זו ביובול אינה אלא לפרסום החירות, ושהיא חלק מן ההכרזה, והוא אמרו: וקראתם דרור בארץ (ולכן עיקר המצוה התקיעה, דהיינו לאחרים, לפרסום הדבר), ואין ענינה כענין תקיעות ראש השנה, שהן "זכרון לפני ה'" (ולכן עיקרה השמיעה, וההתעוררות כתוצאה ממנה). וראה בהערות שם. (61) הוא יום הכיפורים. (62) הגדול. (63) כלומר, כן הוא הסדר: בתחילה תוקעין בבית-דין, ואחר-כך תוקעים כל ישראל, שהרי כן אמרה תורה "והעברת" (היינו בית-דין) ואח"כ "תעבירו" (כל אחד ואחד מישראל). וראה בקרית ספר, ובמנחת-חנין מצוה שלא. (64) כלומר, בראש הענין כתוב: וספרת לך וגו'. ושם הכוונה לבית-דין הגדול בלבד, כנ"ל בהלכה א, ולכן גם האמור להלן "והעברת", הכוונה לבית-דין. וכן מפורש בראש השנה ט: (65) ראש השנה ל. וספרא פ בהר פרשה ב הלכה ה. (66) משנה שם לג: ובמשנה שם כו: שוה היובל לראש השנה לתקיעה. וראה בפ"ג מהלכות שופר הלכה א. (67) שנאמר: "תעבירו שופר בכל ארצכם". והכוונה, לפרסם את חירות העבדים. ודוקא בגבול ישראל, אבל בחוץ לארץ לא, כמפורש בירושלמי ראש השנה פ"ד סוף הלכה א (אור שמח).

7 **יא. שׁוֹפָר שֶׁל יוֹבֵל וְשֶׁל רָאשׁ הַשָּׁנָה אֶחָד הוּא לְכָל**
8 **דְּבָר⁶⁸. וְאֶחָד⁶⁹ רָאשׁ הַשָּׁנָה וְאֶחָד הַיּוֹבֵל לְתַקִּיעוֹת⁷⁰,**
9 **אֶלָּא שְׁבִיבֵיבֵל⁷¹ תּוֹקְעִין⁷² בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ בּוֹ**
10 **אֶת הַחֹדֶשׁ⁷³ בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ,**
11 **וְכָל יָחִיד וְיָחִיד⁷⁴ חֵיב לְתַקֵּעַ כָּל זְמַן שְׁפִית דִּין**
12 **יוֹשְׁבֵינָם⁷⁵ וְשִׁלָּא בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁷⁶;**

(68) שכשם ששופר של ראש השנה אינו אלא מקרן כבשים כפוף (פ"א מהלכות שופר הלכה א), כן בשופר של יובל, כחכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה. והוא-הדין שהם שוים בשיעורם ובכל הדינים השייכים לגוף השופר, והנזכרים בהלכות שופר שם. (69) שם. (70) משנה שם. ושם נאמר גם "ולברכות". והביאו רבינו בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ח. (71) ברייתא שם ל: (72) אפילו בשבת. וראה להלן. (73) היינו, בבית-דין הגדול (ספר המצוות,

פרק אחד עשר

1) יבאר שארץ ישראל המתחלקת לשבטים לא תמכר לצמיתות. לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אלא-אם-כן העני. הקנים והזמורות שבתוכה. דין הלוקח שדה אחוזה ונטעה אילנות. ואם מותר לגאול בפחות משתי שנים. ודין מכרה בשנת היובל עצמה. ואילנות אם חוזרין לבעלים ביובל. לעולם מייפין כח המוכר שדה אחוזה, הרוצה למכור שדות אחרות לגאול הראשון. אם רצה לגאול חצי השדה. נותן שדהו במתנה. האחין שחלקו. והיורש את אשתו.

א. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל² הַמִּתְחַלֶּקֶת לְשִׁבְטִים אֵינָה נִמְכֶּרֶת¹⁷ לְצִמִּיתוֹת³, שֶׁנֶּאֱמָר: וְהָאֶרֶץ⁴ לֹא תִמָּכֵר לְצִמִּיתוֹת. וְאִם מָכַר לְצִמִּיתוֹת - שְׁנֵיהֶם⁵ עֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁶. וְאִין מַעֲשִׂיהֶן מוֹעִילִין⁷, אֲלֹא תִחְזֹר הַשָּׂדֶה לְבִעְלֶיהָ⁸ בַּיּוֹבֵל.

2) ולא חוץ לארץ, כדלהלן. 3) [כלומר, הארץ המתחלקת לשבטים, שנמכרת לזמן, אינה נמכרת לצמיתות, אבל ירושלים שלא נתחלקה לשבטים (יומא יב.) ואין משכירין בה בתים (שם. וכל זה בפ"ז מהל' בית הבחירה הי"ד), וכל-שכן שאין מוכרים בה בתים ('אבות דרבי נתן' פרק לה), כיון שגם מכירה לזמן אינה מכירה, לא שייך בה האיסור של מכירה לצמיתות. ולשון 'אבות דרבי נתן' שם: "ואין מוכרין הבית לצמיתות בתוכה (=בירושלים)". וצריך עיון. וראה במדרש תנחומא פ' בהר סוף סי' א. 4) היינו, הארץ הידועה, והיא ארץ ישראל. 5) שהרי על ידי שניהם, נעשית המכירה. 6) אבל אינם לוקין על לאו זה, מכיון שלא הועילו מעשיהם, וכן כתב רבינו בפ"ז מהל' בכורות ה"ה, שכל שאין המעשה מועיל, אינו לוקה. ולכן לא מנה רבינו לאו זה בפ"ט מהל' סנהדרין, בין הלאוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה להלן. 7) ב'ירושלמי' דמאי פ"ה ה"ח, הביאו רבינו מפיסוק זה "והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ", למי שסובר אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (ועי' פ"א מהל' תרומות ה"י) – הרי שאין מעשיהם מועילים, כדברי רבינו. וראה בהשגות הרמב"ן ל'ספר המצוות' לא-תעשה רכז. והרדב"ז כתב שדעת רבינו כר"ב (תמורה ד:) "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני". וכן נראה מדברי ה'חנינו' סוף מצוה שלט, שכתב בדעת רבינו שחייב מלקות, וזוהי דעתו של ר"ב (שם) ד"לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא", אבל זה נסתר מדברי רבינו בהל' בכורות שם, ראה למעלה.

ב. וְהַמּוֹכֵר⁸ שָׂדֵהוּ לְשָׁנִים שְׁנָה - אֵינָה יוֹצֵאָה בַּיּוֹבֵל; שְׁאִין⁹ חֹזֵר בַּיּוֹבֵל אֲלֹא דָבָר הַנִּמְכָּר סֶתֶם¹⁰ אוֹ הַנִּמְכָּר לְצִמִּיתוֹת¹¹.

8) בבא-מציעא ע"ט, א. 9) שם: "מי שאין שם יובל (היינו, אלמלא היובל) - נצמתת, יש שם יובל - אינה נצמתת, יצתה זו (שנמכרה לשנים שנה), שאף-על-פי שאין שם יובל - אינה נצמתת". 10) שבלי היובל היה הדבר חלוט ללוקח לעולם. 11) בפירוש.

ג. לֹא יִמָּכֵר¹² אָדָם בֵּיתוֹ¹³ אוֹ שָׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ, אֶף עַל

1 בְּרֵאשִׁיָּהֶם. בֵּין שְׁהִיגֵעַ יוֹם הַכִּפּוּרִים, תִּקְעוּ בֵּית דִּין² בְּשׁוּפָר, נִפְטְרוּ עֲבָדִים לְבִתְיָהֶן וְחִזְרוּ שְׂדוֹת לְבִעְלֵיהֶן.

85) ברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא בראש השנה ח: (86) עברים. (87) שמא לא יתקעו בית-דין בשופר ביום הכיפורים, ותקיעה היא אחת משלשת הדברים המעכבים את היובל, כמפורש למעלה (מנחת חינוך, מצוה שלא). (88) שמא יתקעו ביום הכיפורים, ויהיה היובל למפרע מראש השנה. (89) סיפרא פ' בהר פרק ב הלכה א. (90) על חירותם. (91) דרך החירות, כמו שאמרו בצדיקים שבעולם הבא, ש"יורשים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז.). וכן היו נוהגים חתנים וכלות, ראה סוטה מט. (92) שהרי להם מסורה מצוה זו תחילה, כנ"ל בהלכה י. וראה בהלכה הקודמת.

טו. דִּין הַיּוֹבֵל³ בְּשָׁבִית הָאֶרֶץ וְדִין הַשְּׂמִטָּה אֶחָד הוּא לְכָל דָּבָר. כֹּל שֶׁאִסּוּר בְּשָׁבִיעִית מְעַבְדֶּת הָאֶרֶץ⁴ - אִסּוּר בְּשָׁנָת יוֹבֵל, וְכָל שֶׁמָּתַר בְּשָׁבִיעִית - מָתַר בַּיּוֹבֵל, וּמִלֵּאכּוֹת שְׁלֹקִין עָלֶיהָ בְּשָׁבִיעִית⁵ - לֹקִין עָלֶיהָ בַּיּוֹבֵל. וְדִין פְּרוֹת שְׁנָת יוֹבֵל בְּאֶכֶילָה⁶ וּבִמְכִירָה⁷ וּבִבְעוּר⁸ - בְּדִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית לְכָל דָּבָר.

93) בסיפרא שם פרק ג הלכה ב: "לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל". וראה בספר המצוות לעם, לא-תעשה רכז, ובהוספה בהערה רסב. 94) בספר המצוות שם כתב גם עבודת האילן. 95) כמו זריעה זמירה, קצירה ובצירה, שלוקין עליהן מן התורה, כנ"ל בפ"א הלכה ב, וחפירה חרישה ועוד, שלוקים עליהן מדרבנן, שם הלכה ד. 96) כלומר, שיש לאכלם ולא לשרפם ולהפסידם, וכן שלא לשנותם מבריתם, כנ"ל בפ"ב הלכה ג. 97) שאין עושים בהם סחורה, אלא באופנים שנזכרו בפ"ו. 98) כנ"ל בפ"ז הלכה א.

טז. יִתְרָה⁹ שְׁבִיעִית עַל הַיּוֹבֵל, שֶׁהַשְּׁבִיעִית מְשֻׁמָּת כִּסְפִּים וְלֹא יוֹבֵל. וְיוֹתֵר יוֹבֵל עַל הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהַיּוֹבֵל מוֹצִיא עֲבָדִים וּמְשַׁמֵּיט קֶרְקַע. וְזֶה¹⁰ דִּין מְכִירַת שְׂדוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, וְהִיא מְצוֹת עֲשֶׂה¹¹, שֶׁנֶּאֱמָר: גָּאֵלָה תִּתְּנוּ לָאֶרֶץ. יוֹבֵל¹² מְשַׁמֵּיט קֶרְקַע בְּתַחֲלוֹת¹³, וּשְׁבִיעִית אֵינָה מְשַׁמֵּיט כִּסְפִּים אֲלֹא בְּסוּפָה¹⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁵.

99) סיפרא שם הלכה ו. 100) כלומר, השמטת הקרקע שהיא חזרת השדות לבעליהן ביובל. 101) ראה בספר המצוות, עשה קלח. 102) ערכין כח: 103) סיפרא שם פרק ב הלכה א: "וכשהוא אומר, וקדשתם את שנת החמישים שנה, מלמד שהיא מתקדשת מראש השנה". וכן הוא בראש השנה ח: בברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא. והיינו ביום הכיפורים, ראה למעלה הלכה יד. 104) שנאמר: "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה". 105) למעלה בפ"ט הלכה ד.

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ראשון א' טבת - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 פִּי שֶׁהֵם חוֹזְרִין אַחֵר זְמַן¹⁴, אֲלֵא אִם כֵּן הָעֲנִי;
2 שְׁנֵאמֶר: וְכִי יָמוּךְ אַחִיד וּמְכֹר מֵאַחֲזָתוֹ. אֲבָל לְמֹכֵר
3 וְלַהֲנִיחַ הַדָּמִים בְּכִסּוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת בֵּהֶן סְחוּרָה אוֹ
4 לְקַח בֵּהֶן פְּלִים אוֹ עֲבָדִים וּבִהְמָה - אֵינּוּ רִשְׁאִי;
5 אֲלֵא לְמִזְוֹנוֹת בְּלִבָּד¹⁵. וְאִם עֲבָר¹⁶ וּמְכֹר מִכָּל מְקוֹם
6 - הָרִי אֵלָיו מְכוֹרֵי¹⁷.

23 הָרִי זֶה אוֹכֵל שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת³² בְּשָׁתֵי הַשָּׁנִים, וְאֵינּוּ
24 מְחַשְׁבִּים עִמּוֹ אֲלֵא לְפִי שְׁתֵּי שָׁנִים בְּלִבָּד; שְׁנֵאמֶר: עַל
25 פִּי הַשָּׁנִים³³, לֹא עַל פִּי הַתְּבוּאוֹת.
30 משנה בערכין כט, ב. וברייתא ל, א. והוא מ'סיפרא' שם
סוף פ"ג. (31) אף-על-פי שהמכירה היא לשתי שנים מעת
לעת, כדלהלן ה"ט, בכל זאת יש חידוש בדבר, שאין
אומרים כאן ששלושים יום קודם ראש השנה יחשבו כשנה,
כדרך שאומרים לענין ערלה (פ"ט מהל' מעשר שני ה"ח).
וכן הוא ב'שיטה מקובצת' ערכין שם. (32) היינו, התבואה
שהיתה בשעת המכירה, ושתי התבואות של שתי השנים.
(33) פסוק זה נאמר לענין מקדיש שדה אחוזה. וב'סיפרא'
ובערכין שם, למדו זאת ממה שנאמר: "במספר שני תבואות
ימכר לך". כלומר, כל התבואות של השנים הללו.

26 ז. הַקְּנִיִּים³⁴ וְהַזְּמֹרוֹת וּפְרוֹת שֶׁקָּמָה שְׁבִתוֹכָה - הָרִי
27 הֵן שֶׁל לֹקֵחַ פֶּשֶׁאֵר הַפְּרוֹת שְׁלֵה. אֲבָל³⁵ אֵילָן
28 שֶׁנִּכְסַח אוֹ שִׁיבֹשׁ - שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין בּוֹ³⁶. בִּיצֵד
29 יַעֲשֶׂה? יִמְכֹּר³⁷ וְיִלְקַח בְּדָמָיו קֶרֶקַע, וְהִלְוִיחַ אוֹכֵל
30 פְּרוֹתָיָהּ עַד שֶׁתִּגָּאֵל³⁸ הַשְּׂדֵה מִיָּדוֹ.

34 תוספתא ערכין פ"ה ה"א. (35) שם. וראה בברייתא
בבא-מציעא עט, א. ומפרש אותה רבינו לענין מכר, וכן הוא
ב'שיטה מקובצת' שם בשם ר"ח. (36) המוכר אסור בו,
שהרי האילן משועבד ללוקח, והלוקח אסור להשתמש בהם,
שהרי כלה קרנו של המוכר. (37) האילן היבש.
(38) קודם היובל בפדיון, או בשנת היובל, בלא דמים, כנ"ל.

31 ח. הַלֹּקֵחַ³⁹ שְׂדֵה אַחֲזָה וְנִטְעָה אֵילָנוֹת⁴⁰ וְהַשְּׂבִיחָה, וְהַשְּׂבִיחָה
32 כְּשֶׁהִיא חוֹזֶרֶת בִּיבֹל - שְׁמִין שֶׁבַח הָאֵילָנוֹת⁴¹
33 שְׁבִתוֹכָה, וְנוֹתֵן בְּעַל הַשְּׂדֵה דָּמֵי הַשְּׂבִיחַ לִלְוִיָּהּ;
34 שְׁנֵאמֶר: וְיִצֵּא מִמֶּכֶר בֵּית⁴² - מִמְּכָר חוֹזֵר, וְלֹא
35 הַשְּׂבִיחַ.

39 ברייתא בבא-מציעא קט, א. (40) הוא-הדין אם עלו
האילנות מאלהים ('חזון איש'), אלא שכוונת רבינו לומר,
שדוקא שבח שאינו בגוף הקרקע שמין ללוקח, אבל לא
שבח שבגוף הקרקע, כגון שחרש את הקרקע והשביחה.
וטעמו של דבר, שכל שהוא בגוף הקרקע, הרי זה בכלל
"ממכר בית", שחוזר ביובל. וראה להלן הי"א והט"ז.
(41) כנ"ל. (42) פסוק זה נאמר בפרשת בתי ערי חומה,
ולמדו משם אף לשדה אחוזה.

36 ט. הַמוֹכֵר⁴³ אֶת שְׂדֵהוּ בְּזִמְן שֶׁהִיבִיל נֻהַג⁴⁴, כְּמֹ
37 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁵ - אֵינּוּ מֵתָר לְגֵאֵל⁴⁶ לְפָחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים⁴⁷;
38 שְׁנֵאמֶר: בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְּבוּאוֹת⁴⁸ יִמְכֹּר לָךְ. וְאִפְלוּ רָצָה
39 הַלֹּקֵחַ⁴⁹ - אֲסוּר; שְׁנֵאמֶר: בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֵר
40 הִיבִיל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתָךְ - אֵין פָּחוֹת⁵⁰ מִשְׁתֵּי שָׁנִים
41 מֵעֵת לַעֲתֵי⁵¹ מִיּוֹם הַמְּכִירָה⁵².

(43) משנה, ערכין כט, ב. וראה ב'סיפרא' שם. (44) היינו,
כשכל יושביה עליה. (45) למעלה פ"ה ה"ח. (46) המוכר
שלא ברצון הקונה. (47) לפני שתהא השדה שנתיים ביד

(12) 'סיפרא' שם פ"ה ה"א, ותוספתא ערכין פ"ה.
(13) [ב'סיפרא' ובתוספתא שם, ליתא "ביתו". ולמדה רבינו
מסוגיית הגמרא בקידושין כ, א - שנראה משם שמה שנאמר
(ויקרא כה, כט) "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה",
מוסב על "כי ימוך אחיך" שלמעלה, ועוד נראה שם שהסדר
הוא למכור תחילה שדה ואחר-כך בית, עיי"ש. ואם כן, אם
אסור למכור שדה אלא-אם-כן העני, כל-שכן שאסור למכור
בית אלא באופן הנ"ל]. (14) היינו ביובל, כנ"ל, או לאחר
זמן מסוים שקצב בשעת המכר, כנ"ל. (15) אם העני,
כנ"ל. (16) תוספתא, שם. (17) שאין זה איסור מפורש,
אלא שמדברי הכתוב נראה שאסור למכור שדהו אלא-אם-
כן העני.

7 ד. וְדִנְיָן בְּבֵית דִּין בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה¹⁸, וּבִשְׂדֵה דִּין
8 שְׂדֵה אַחֲזָה¹⁹. דִּין מוֹכֵר שְׂדֵה אַחֲזָה: לְחַשְׁבִּי²⁰ אֶת
9 הַדָּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת לִיבֹל²¹; וּבְכָל עֵת
10 שִׁירְצָה לְפָדוֹת - מְחַשְׁבִּים עִם הַלֹּקֵחַ עַל הַשָּׁנִים
11 שֶׁאֲבָל, וְגוֹרֵעַ מִדָּמֵי הַמְּכָר²², וּמַחְזִיר לוֹ הַשְּׂאֵר²³.

(18) כדלהלן פ"ב. (19) המפורש בפרק זה. (20) שנאמר
(שם, כז): "וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש
אשר מכר לו, ושב לאחוזתו". (21) היינו, כמה דמים
משלם הלוקח עבור כל שנה שהוא מחזיק בשדה.
(22) היינו, מהדמים שנתן הלוקח למוכר. ואולי צריך לומר:
מדמי המכר. (23) ושב המוכר לאחוזתו, כנ"ל.

12 ה. בִּיצֵד? הָרִי הַנִּשְׁאָר לִיבֹל²⁴ עֲשֹׂר שָׁנִים וּמְכֹר לוֹ
13 שְׂדֵה בְּמֵאָה דִּינָר²⁵, אֲבָלָה הַלֹּקֵחַ שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְרָצָה
14 הַמוֹכֵר לְגֵאֵל²⁶ - נוֹתֵן לוֹ שְׁבָעִים דִּינָר וּמַחְזִיר
15 שְׂדֵהוּ. וְכֵן אִם אֲבָלָה שֵׁשׁ שָׁנִים²⁷ - נוֹתֵן לוֹ אַרְבָּעִים
16 דִּינָר וּמַחְזִיר לוֹ שְׂדֵהוּ. לֹא גֵאֵלָה אֲלֵא הַנִּיחָה בִּיד
17 הַלֹּקֵחַ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל - תַּחֲזֹר לְבָעָלִים בְּלֹא
18 דָּמִים²⁸. שְׁנֵאמֶר: בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמְכֹּר לָךְ²⁹.

(24) מיום המכירה. (25) אם כן, נתן עשרה דינרים לשנה.
(26) לפדות. (27) היינו, אף-על-פי שאכל כבר רוב הזמן,
אין אומרים, שלא יחזיר לו המוכר את העודף.
(28) שנאמר (שם, כח) "ואם לא מצאה ידו די השיב לו וגו'
ויצא ביובל". (29) זה מוסב על מה שלמעלה, שמחשב
לפי השנים שאכל ולפי השנים שנתור.

19 ו. מְכָרָה³⁰ לוֹ וְהִיא מְלָאָה פְּרוֹת, וְלֵאחֵר שְׁתֵּי שָׁנִים
20 גֵּאֵלָה - אֵינּוּ יָכוֹל לומר לוֹ: הַחֲזִירָנָה לִי מְלָאָה
21 פְּרוֹת כְּמֹ שֶׁמְכַרְתִּי לָךְ. לְפִיכָךְ, אִם מְכָרָה לוֹ מְלָאָה
22 פְּרוֹת לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה³¹, וְגֵאֵלָה אַחֵר שְׁתֵּי שָׁנִים -

קיה שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון א' טבת - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(65) ברייתא שם. (66) וכאן לא שייך הקל-וחומר הנ"ל, שהרי שדה זו מכורה לו מלפני היובל. ומה ששדות אחרות יוצאות ביובל, זה הוא משום שקורא אני בהן: במספר שני תבואות ימכר לך.

12 יג. מכר⁶⁷ נקעים מלאים מים⁶⁸ או סלעים⁶⁹ שאינם ראויין לזריעה - הרי זה פודה בפחות משתי שנים; 13 שגאמר: במספר שני תבואות - שדה הראויה 14 לתבואה היא שאינה נגאלת אלא אחר שתי שנים. 15 ואם לא גאלה, אף על פי שאינה ראויה לזריעה - 16 חוזרת לבעלים ביובל⁷⁰. 17

(67) שם יד, ב: "מכר טרשים נגאלין פחות משתי שנים וכו'". וטרשים הוא מקום שאינו ראוי לזריעה. וכיון ששם כה, א - לענין הקדש, הביאו דוגמא למקום שאינו ראוי לזריעה, "נקעים עמוקים עשרה טפחים (ומלאים מים - גמרא שם) או סלעים גבוהים עשרה טפחים", לכן כתבם רבינו כאן כפירוש ל"טרשים". וראה ברבינו גרשום שם, ובפ"ח מהל' ערכין ה"ג. (68) עמוקים עשרה טפחים, כנ"ל. (69) גבוהים עשרה טפחים, כנ"ל. (70) שם: "מאי טעמא, ושב לאחוזתו אמר רחמנא, והאי נמי אחוזה היא", שהרי כאן לא תלתה התורה ב"תבואות".

18 יד. מכר⁷¹ אילנות⁷² - אין נגאלין לפחות משתי 19 שנים, שהרי ראויים לתבואות⁷³. ואם לא גאלן - 20 אינן חוזרין לבעלים ביובל; שגאמר: ושב לאחוזתו 21 - ולא לאילנות⁷⁴.

(71) שם. (72) שעושים פירות. (73) והרי הם בכלל: במספר שני תבואות ימכר לך, כנ"ל. אבל אילנות סרק יכול לגאול אותם בתוך שתי שנים (רדב"ז). (74) ואף-על-פי שהמוכר אילנות מכר גם קרקע שתחתיהם וביניהם וחוצה להם כמלא האורה וסלו (פכ"ד מהל' מכירה ה"א-ב), ייתכן שמדובר כאן באופן שמכר את האילנות לבד (רדב"ז). אולם נראה, שמכיון שאין הקרקע הזאת של הלוקח, אלא שמותר לו להשתמש בה ללקיטת הפירות בלבד (ראה בהערות שם), לכן לא שייך לומר שהמוכר ישוב לאחוזתו, שהרי לא יצאה מעולם מרשותו.

22 טו. מכר⁷⁵ שדהו לראשון, וראשון מכר לשני, ושני 23 לשלישי, אפלו מאה זה אחר זה - בשנת היובל 24 תחזור לאדון הראשון; שגאמר⁷⁶: בשנת היובל ישוב 25 השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר לו אחזת הארץ.

(75) 'סיפרא' פ' בהר פ"ה סוף ה"ד, כגירסת הגר"א שם. (76) רבינו כתב את הפסוק המתאים לענינו, אף-על-פי ששם נזכר פסוק אחר.

26 טז. מכרה⁷⁷ לראשון במאה דינר, וראשון לשני 27 במאתים, ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם 28 הראשון⁷⁸; שגאמר: לאיש אשר מכר לו. מכרה 29 לראשון במאתים, וראשון לשני במאה - הרי זה 30 מחשב עם האחרון⁷⁹. וכן⁸⁰ אם מכר במאה

הלוקח. (48) ומיעוט שנים - שתי שנים. (49) שלא ברצון המוכר. ובגמרא שם: "ולא מיבעיא מוכר דקאי ב'עשה' דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך, אלא אפילו לוקח נמי קאי ב'עשה' דבעינן שנים תקנה (= במספר שנים אחר היובל תקנה), וליכא". (50) ברייתא, שם יח, ב. (51) אותו היום ואותה שעה לאחר שנתיים (שם, ועי' רש"י שם). (52) ואין אומרים, שמכיון שהגיע תשרי, הרי זה כאילו כבר עברה שנה (רש"י). ונראה, שבשנה מעוברת, אין חדש העיבור בכלל שתי השנים, שהרי לענין בתי ערי חומה נזקקו לפסוק מיוחד להביא את שנת העיבור (להלן פ"ב ה"ה).

1 י. וצריך⁵³ שיאכל הלוקח שתי תבואות⁵⁴ בשתי 2 שנים ואחר כך יגאל; שגאמר: שני תבואות. לפיכך, 3 אם היתה אחת משתי השנים שביעית⁵⁵ או שנת 4 שדפון⁵⁶ או ירקון⁵⁷ - אינה עולה מן המניין⁵⁸.

(53) משנה, ו'סיפרא' שם. (54) כלומר, שנתיים שהיו בהן תבואות. וראה בביאורי הגר"א ל'סיפרא' שם. (55) שאסור לזרוע בה, בארץ. (56) לכל העולם, ראה להלן. (57) לכל העולם. בבבא-מציעא קו, א: "או שהיו השנים כשני אליהו". ולהלן שם: "קתני שדפון וירקון דומיא דשנים כשני אליהו (שלא היתה תבואה בכל העולם), מה שני אליהו דלא הוי תבואה כלל, אף הכא דלא הוי תבואה כלל וכו', דאמר קרא: במספר שני תבואות ימכר לך, שנים שיש בהן תבואה בעולם וכו', שביעית אפקעתא דמלכא היא (ולכן אינה קרויה שנת תבואה - רש"י ו'תוספות')". וכן נראה מלשון רבינו, שכתב "שנת שדפון" ולא כתב "נשתדפה" (רדב"ז). וראה פ"ח מהל' שכירות ה"ה. (58) של שתי השנים, אלא מחזיק בשדה שנה נוספת.

5 יא. הניחה⁵⁹ הלוקח בורה⁶⁰ שנה ואכלה שנה, או 6 אכלה שנה ונרה שנה ולא זרעה - הרי אלו עולין 7 למנין⁶¹. מכרה⁶² בשנת יובל עצמה - אינה נמכרת⁶³, 8 והדמים חוזרין⁶⁴ לבעלים.

(59) שם. (60) כאן כתב רבינו שנה שהובירה קודם, ולהלן כתב שנה שאכלה קודם. (61) כיון שהשנים הן "שני תבואות", אלא שהוא לא זרע, והפסיד לעצמו. ולפי זה הוא-הדין אם הניחה הלוקח בורה או שנייה שנתיים (כסף-משנה, ועי' רדב"ז). ובגמרא שם אמרו שהחידוש ב"נירה", שאין המוכר משלם לו דמי הניר כשהוא גואל את השדה. וכבר רמז רבינו לדין זה בה"ח, שכתב שאין שמין ללוקח אלא את שבח האילנות, אבל לא שבח שבגוף הקרקע, וראה בהערות שם, וב'אור גדול' על משנתנו. (62) ערכין שם, כשמואל שהלכה כמותו בדיני ממונות, ולא כרב. (63) שם: קל-וחומר, ומה מכורה כבר (מלפני היובל), יוצאה (ביובל), שאינה מכורה - אינו דין שלא תמכר. (64) להלן שם.

9 יב. מכרה⁶⁵ שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח 10 אוכל אותה שנה ושניה אחר היובל; שגאמר: שני 11 תבואות⁶⁶.

חלקו וזה חלקו של השני. (95) שם: "מתיב רב הושעיא, ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה (כלומר, ואם לקוחות הם, היתה הבכורה צריכה לחזור). אמר ליה רבי אלעזר, מאי אין חוזרין, אין חוזרין לבטלה". וסובר רבינו, שאין מבטלים את החלוקה הראשונה ומחלקים מחדש (כפירוש רש"י), אלא מחליפים את חלקיהם (כסף-משנה). (96) במשנה שם: ואלו שאין חוזרין ביובל (כלומר, אין חוזרין לבטלה כנ"ל, הבכורה, והיורש את אשתו והמייבם את אשת אחיו והמתנה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים המתנה כמכר (הלכה כחכמים, כנ"ל. משמע שבשאר הדברים מודים חכמים לרבי מאיר). ובגמרא שם: מאי טעמייהו דרבנן "תשובו", לרבות את המתנה, והני כולהו ירושה נינהו (ולכן אינם חוזרים ביובל). (97) שוירש כל נכסי אחיו המת (פ"ג מהל' נחלות ה"ז). ולמדו כן בבכורות שם, ממה שקראו הכתוב בכור, שנאמר: "והיה הבכור אשר תלד". (98) כנ"ל.

כא. אָבֵל הַיּוֹרֵשׁ⁹⁹ אֶת אִשְׁתּוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂרִישַׁת²³
הַבֶּעַל מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰⁰ - עָשׂוּ חֲזוֹק¹⁰¹ לְדְבָרֵיהֶם כְּשֶׁל²⁴
תּוֹרָה, וְאֵינּוּ מִחְזִיר בִּיּוֹבֵל. וְאִם¹⁰² יָרַשׁ מִמֶּנָּה בֵּית²⁵
הַקְּבֻרוֹת¹⁰³ - יִחְזִיר לִבְנֵי מִשְׁפַּחָהּ¹⁰⁴, מִשּׁוּם פָּגַם²⁶
מִשְׁפַּחָהּ¹⁰⁵, וַיִּתְּנוּ לוֹ דְּמִיָּה, וּמִנְבִּין¹⁰⁶ לוֹ דְּמֵי קָבֵר²⁷
אִשְׁתּוֹ¹⁰⁷, שֶׁהָיָה חַיֵּב בְּקִבּוּרָהּ¹⁰⁸.²⁸

(99) שם, כנ"ל. (100) ראה פ"ב מהל' אישות ה"ג, ופ"א מהל' נחלות ה"ח. וכוונת רבינו, שהרי אמרו שם, שטעמו של רבי מאיר הסובר שהיורש את אשתו אינו מחזיר ביובל, הוא משום שירושת הבעל דאורייתא, משמע מזה שלמאן דאמר ירושת הבעל דרבנן, ותקנוה לו תחת קבורת אשתו (כנ"ל בהל' אישות שם ה"ב, ד). הרי היא כמכר וחוזרת ביובל. (101) בבא-בבא קטל, ב: "גבי יובל שויהו רבנן (את הבעל) כיורש, משום פסידא דידיה" (שלא יצטרך להחזיר לקרובים, כנ"ל). וראה בתוספתא שם ד"ה גבי, וב"אור שמח'. (102) בבכורות שם, כרבי יוחנן בן ברוקה. (103) גמרא, שם. (104) ביובל. (105) שגנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם, והם יקברו בקבורת אחרים (רש"י בכתובות פד). ולכן לא עשו כאן חכמים חזיון לדבריהם שלא תחזור ביובל, כנ"ל. וראה פכ"ד מהל' מכירה הי"ז ובהערות שם. ובבבא בתרא ק, ב - ברשב"ם ד"ה משום. (106) שם. (107) שאינם משלמים עבורו. (108) ראה בהל' אישות, שם.

יום שני ב' טבת ה'תש"פ

פרק נְשִׁינִים עֶשְׂרִי

(1) יבאר המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה. ואם הקרובין פודין אותה, אם מת הלוקח או המוכר. והמוכר לראשון וראשון לשני בתוך השנה. מכר ב' בתים האחד בחצי אדר ראשון ואחד בראש אדר שני. אם הגיע י"ב חדש ולא נמצא הלוקח. ודין המקדיש בית בעיר חומה. ואם מכר בית בעיר חומה והגיע יובל תוך שנת המכר. המוכר בית בבתי החצרים או בעיר שאינה מוקפת. בית שאין בו ד' אמות על ארבע אמות, ואם הבית נחלט בירושלים. העיר שראויה

וְהַשְׁפִּיחָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ וְהָיָה רְאוּיָה לְהַמְכֹּר¹
בְּמֵאֲתָיִם - מִחֻשָּׁב לְפִי מָה שֶׁמְכָר⁸¹. וְאִם מְכָרָה²
בְּמֵאֲתָיִם וְהִכְסִיפָה וְהָיָה רְאוּיָה לְהַמְכֹּר בְּמֵאָה³
- מִחֻשָּׁב לְפִי מָה שֶׁהָיָה⁸². וְלַעֲוֹלָם מִיִּפְּיָם כַּח מוֹכֵר⁴
שָׂדֶה אֲחֻזָּה, וּמִרְעִין כַּח הַלּוֹקֵחַ.⁵

(77) 'סיפרא' שם ה"ג, ומשנה ערכין ל, א. ותוספתא שם פ"ה. (78) כלומר, שמחזיר לראשון את העודף עבור השנים שנותרו עד היובל, לפי מאה דינר שקיבל ממנו. והיינו, לטובת המוכר. (79) שם: שנאמר, והשיב את העודף לאיש, לאיש אשר בתוכה. וראה ב'שיטה מקובצת' שם אות ה. (80) שם, כרבי דוסתאי בן יהודה. (81) שם, ב. שנאמר: והשיב את העודף, העודף שבידו (היינו, לפי מאה דינר שקיבל מהלוקח). (82) שם: העודף, העודף שבקרקע (לפי שוויה עתה).

יז. הַמוֹכֵר⁸³ שָׂדֶה אֲחֻזָּתוֹ וְהָיוּ לוֹ שְׂדוֹת אֲחֵרוֹת,
וּמְכָר מְאוּתָם הַשְּׂדוֹת כְּדִי לְגָאֵל שְׂדֵה שְׁמֹכֵר - אֵין⁷
שׁוּמְעִין⁸⁴; וְשִׁנְאָמְרָה⁸⁵: וּמִצָּא כְּדִי גִאֲלָתוֹ - עַד⁸
שִׁימְצָא דָּבָר שְׂאִינוּ מְצִוִּי לוֹ בַּשְּׂעָה שְׁמֹכֵר. וְכֵן⁸⁶ אִם⁹
לָוֶה לְגָאֵל - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ; וְשִׁנְאָמְרָה: וְהַשְׁיִגָה יָדוֹ¹⁰
- לֹא שְׂלִיחָה.¹¹

(83) משנה שם, ו'סיפרא' שם ה"ב, וה', וכגירסת הגר"א שם. (84) אפילו אם הן רחוקות ורעות, והשדה שמכר קרובה ויפה (שם). (85) שם ל, ב. (86) משנה, ו'סיפרא' שם.

יח. מִצָּא⁸⁷ מְעֻטָּה⁸⁸ וְרָצָה לְגָאֵל חֲצִי הַשְּׂדֵה שְׁמֹכֵר -
אֵין שׁוּמְעִין לוֹ; וְשִׁנְאָמְרָה: כְּדִי גִאֲלָתוֹ - אוֹ גּוֹאֵל אֶת¹²
כָּלָהּ אוֹ אֵינוּ גּוֹאֵל. וְאִם רָצוֹנוֹ⁸⁹ קְרוּבִיו לְגָאֵל -
גּוֹאֲלִים; וְשִׁנְאָמְרָה: וְכָא גִאֲלוּ הַקְּרֵב אֵלָיו.¹⁵

(87) שם. (88) דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר, כנ"ל. (89) 'סיפרא' שם סוף ה"א.

יט. הַנּוֹתֵן⁹⁰ שְׂדֵהוּ מִתְּנָה - הָרִי זֶה חוֹזֶרֶת לוֹ בִּיּוֹבֵל;
וְשִׁנְאָמְרָה⁹¹: תִּשְׁבּוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ - לְרִבּוֹת אֶת¹⁶
הַמִּתְּנָה⁹².¹⁸

(90) משנה, בכורות נב, ב. כחכמים ולא כרבי מאיר. (91) גמרא שם. וצ"ע, אם במתנה יכול הנותן לגאול לפני היובל, כמו בבתי ערי חומה, להלן פ"ב ה"ד (רש"י שם). (92) יש אומרים כי מתנת רבים אינה חוזרת ביובל (חידושי ר"ע איגר על הרמב"ם בשם הרד"ק ביהושע כד, לג).

כ. הָאֲחִין⁹³ שֶׁחֲלָקוּ - כְּלָקוּחוֹת⁹⁴ הֵן, וּמִחְזִירִין זֶה¹⁹
לָזֶה חֲלָקוֹ בִּיּוֹבֵל, וְלֹא תִבְטַל⁹⁵ חֲלָקָתוֹ מִמִּפְּמוֹת²⁰
שְׁהִיתָה. וְכֵן הַבְּכוֹר⁹⁶ וְהַמִּיִּבֵּם⁹⁷ אִשְׁתּוֹ אֲחִיו - מִחְזִיר²¹
בִּיּוֹבֵל חֶלֶק שְׁנִטְלָה, וְנוֹטְלָה⁹⁸ הַחֶלֶק שֶׁנִּגְדָּה.²²

(93) בכורות שם, כרבי אסי אמר רבי יוחנן. (94) כלומר, כאילו מכר כל אחד לחבירו את חלקו תמורת חלקו של שני שקיבל הוא. ואין אנו אומרים "ברירה", שהוכרר הדבר שזה

21 בְּרֹאשׁ אֶדְר שְׁנִי: זֶה שְׁמֵכר בְּרֹאשׁ אֶדְר שְׁנִי - פִּינן
22 שְׁהִיגֵעַ אֶחָד בְּאֶדְר שֶׁל שְׁנָה הַבָּאָה¹⁹ עֲלֶתָהּ לֹ
23 שְׁנָה²⁰; וְזֶה שְׁמֵכר בְּחִצֵּי אֶדְר רֹאשׁוֹן - לֹא עֲלֶתָהּ
24 לֹא שְׁנָה עַד חִצֵּי אֶדְר שֶׁל שְׁנָה הַבָּאָה, מִפְּנֵי שְׁיִירָד
25 הַלֹּקֶחַ בְּחֹדֶשׁ הָעֵבֹרִי²¹.

(19) שהייתה פשוטה. (20) שהרי זה כאילו ירד בראש אדר של שנה שאינה מעוברת. (21) היינו, באדר ראשון שהוא מעובר, וחל עליו הדין שבשנה מעוברת אין השדה נחלטת עד סופה, היינו, עד אמצע אדר של שנה הבאה.

26 ז. הִגִּיעַ²² יוֹם שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְלֹא נִמְצָא²³ הַלֹּקֶחַ
27 לְפָדוֹת מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה מִנִּיחַ מַעוֹתָיו בְּבֵית דִּין
28 וְשׁוֹבֵר אֶת הַדֵּלֶת וְנִכְנָס לְבֵיתוֹ²⁴, וְאִימָתִי שְׁיִבּוֹא
29 הַלֹּקֶחַ - יָבּוֹא וְיִטֵּל מַעוֹתָיו.

(22) משנה שם: כתקנת הלל. (23) כלומר, שנטמן באותו יום, כדי שיהיה הבית חלוט לו. (24) שהנתינה בעל כרחו של המקבל היא נתינה טובה, בכל מקום, אלא שהלל נזקק לתקן, שתהא הנתינה טובה אפילו אם היא שלא בפני המקבל כמו כאן.

30 ח. הַמִּקְדִּישׁ בֵּית עִיר חוֹמָה, וְגֵאָלוֹ אַחֵר מִיָּד
31 הַהֶקְדָּשׁ - פִּינן שְׁעֲלֶתָהּ לֹא²⁵ שְׁנָה מִשְׁעָה שְׁנִיגָל מִיָּד
32 הַהֶקְדָּשׁ וְלֹא גֵאָלוֹ בְּעָלֶיךָ, נִחְלָט בְּיָד הַגֵּאֻלָּה²⁶. שְׁאִין
33 הַהֶקְדָּשׁ חוֹלֵט, אֲלֹא הַלֹּקֶחַ; שְׁנִיגָמֵר: לִקְנָה אֹתוֹ
34 לְדֹרֹתָיו.

(25) לבית. (26) שם: דאמר קרא "לקונה אותו", ואפילו מיד ההקדש. ולחלטיה הקדש? אמר קרא "לדורותיו", יצא הקדש שאין לו דורות.

35 ט. מֵכַר בֵּית עִיר חוֹמָה וְהִגִּיעַ יוֹכֵל בְּתוֹךְ שְׁנַת
36 הַמֶּכֶר - אֵינּוּ חוֹזְרִים²⁷ בִּיּוֹבֵל; אֲלֹא יִהְיֶה בְּיָד הַלֹּקֶחַ
37 עַד שְׁיִרְצָה הַמּוֹכֵר לְגָאֵל כָּל שְׁנַת הַמֶּכֶר, אוֹ תִמְלֹא
38 שְׁנָה וְיִחְלָט.

(27) שנאמר: לא יצא ביובל.

39 י. הַמּוֹכֵר בֵּית בְּתִי חֲצָרִים אוֹ בְּעִיר שְׁאִינָה מִקְפָּת
40 חוֹמָה פְּרָאוֹי²⁸ - הֲרִי זֶה נִגְאָל בְּכַח יָפֵה²⁹ שְׁבָדִין
41 הַשְּׂדֵה וְשְׁבָדִין הַפְּתִים הַמִּקְפִּין חוֹמָה³⁰. פִּיעֵד? אִם
42 רָצָה לְגָאֵל מִיָּד³¹ - גּוֹאֵל, פְּדִין הַפְּתִים³². הִגִּיעַ שְׁנִים
43 עָשָׂר חֹדֶשׁ וְלֹא גֵאָל - הֲרִי זֶה גּוֹאֵל³³ עַד שְׁנַת
44 הַיּוֹבֵל, פְּדִין הַשְּׂדוֹת³⁴. וּבִעֵת שְׁגִיגָלָה³⁵ - מִחֲשָׁב עִם
45 הַמּוֹכֵר וְגוֹרֵעַ לוֹ מֶה שְׁאֵאֲכָל³⁶. הִגִּיעַ יוֹבֵל³⁷ וְלֹא גֵאָל
46 - חוֹזֵר הַבֵּית בְּלֹא דָמִים, פְּדִין הַשְּׂדוֹת³⁸.

(28) היינו, בשעת כיבוש הארץ. ושתוקף החומה לפני שיבנו החצרות בתוכה. (29) היינו, שמייפים את כח המוכר. (30) כראוי. (31) ביום שמכר. (32) אבל בשדה אחוזה אינו מותר לגאול לפחות משתי שנים. (33) אפילו בשנה השנייה. וטעמו של דבר, משום שבגמרא שם אמרו: "וביובל יצא, למה לי? אמר רב פפא, לא נצרכה אלא למוכר בית

להקרא עיר חומה. כיון שעלה עזרא בבית שני נתקדשו כל הערים.

1 א. הַמּוֹכֵר בֵּית בְּתוֹךְ עִיר הַמִּקְפָּת חוֹמָה² - הֲרִי זֶה
2 גּוֹאֵלָה כָּל שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ³ מִיּוֹם שְׁמֵכר⁴ בְּכָל עֵת
3 שְׁיִרְצָה⁵, וְאִפְלוּ בְּיוֹם שְׁמֵכר. וּבְשִׁרְצָה לְפָדוֹת -
4 נִתְּנָה⁶ כָּל הַדָּמִים שְׁלֶקָה, וְאֵינּוּ גוֹרֵעַ לְלֹקֶחַ כְּלָמָה⁷.

(2) בשעת כיבוש הארץ. (3) שנאמר "והייתה גאולתו עד תום שנת ממכרו". (4) כלומר, שנים עשר חודש מיום ליום. ואין אומרים: משהגיע תשרי, תיחשב לו כשנה. (5) ואינו מחכה שתי שנים כמו במוכר שדה אחוזה. (6) שם: הרי זה כמין ריבית (שהלוקח מקבל כל כספו, ונמצא שהשתמש בשדה המוכר תמורת החזקת המעות בידו), ואינו ריבית (שאין ריבית אלא בהלוואה, ולא במכר). (7) ולא כדין שדה אחוזה.

5 ב. וְאִין הַקְּרֹבִים פּוֹדִין אוֹתָהּ, אֲלֹא הַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ
6 אִם הַשְּׂנִיגָה יָדוֹ⁸. וְיֵשׁ לוֹ לְמִכַּר מִנְכָּסָיו וּלְפָדוֹתוֹ;
7 אֲבָל לֹא יִלְוֶה וְיִגְאֹל, וְלֹא יִגְאֹל לְחֻצְאִין¹⁰.

(8) שלא הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה לעניין זה. (9) שלא נאמר כאן "ומצא כדי גאולתו" כשם שנאמר בשדה אחוזה. (10) שלעניין זה הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה.

8 ג. מֵת הַלֹּקֶחַ - יִפְדֶּה¹¹ מִיָּד בְּנֹו¹². וְכֵן אִם מֵת
9 הַמּוֹכֵר - יֵשׁ לְבָנוֹ לְפָדוֹתָהּ כָּל שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ¹³.

(11) המוכר. (12) בגמרא שם: "מהו דתימא לקונה אותו אמר רחמנא, והא (בן הלוקח) לא קנה, קא משמע לן והייתה גאולתו מכל מקום". (13) שם: "מהו דתימא ואיש כי ימכר אמר רחמנא, והאי (בן המוכר) לא מכר, קא משמע לן והייתה גאולתו מכל מקום".

10 ד. מֵכַר לְרֹאשׁוֹן, וְרֹאשׁוֹן לְשְׁנִי בְּתוֹךְ הַשְּׁנָה¹⁴ -
11 מוֹנִין¹⁵ לְרֹאשׁוֹן¹⁶. פִּינן שְׁשִׁלְמָה שְׁנָה רֹאשׁוֹנָה
12 הַחֲלֵט הַבֵּית בְּיָד הַשְּׁנִי; שְׁהַמּוֹכֵר מֵכַר לְשְׁנִי כָּל
13 זְכוֹת שְׁתִּבּוֹא לְיָדוֹ¹⁷. הִגִּיעַ שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְלֹא
14 גֵאָלָה - הֲרִי זֶה נִחְלָט בְּיָד הַלֹּקֶחַ. וְכֵן אִם נִתְּנָה
15 הַבֵּית מִתְּנָה¹⁸ וְלֹא גֵאָלוֹ כָּל שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ - הֲרִי
16 זֶה נִחְלָט בְּיָד זֶה שְׁנִתָּה לֹא מִתְּנָה.

(14) הראשונה משעת המכר. (15) י"ב חודש. (16) משעת המכר. ושם: "שנאמר: עד מלאת לו שנה (משמע, למי שהייתה אחוזה שלו מונין - רש"י)". (17) ואילו הייתה הקרקע בידו הייתה נחלטת לו, ולכן כשמכרה, נחלטת לקונה אותו לדורותיו, לא יצא ביובל. (18) והלכה זו, היא כחכמים בבכורות נב: הסוברים שמתנה כמכר.

17 ה. הִיתָה שְׁנָה מַעֲבֶרֶת - אֵינּוּ נִחְלָט עַד סוּפָהּ;
18 שְׁנִיגָמֵר: עַד מְלֹאת לוֹ שְׁנָה תְּמִימָה - לְהַבִּיא חֹדֶשׁ
19 הָעֵבֹרִי.

20 ו. מֵכַר שְׁנֵי בְתִים, אֶחָד בְּחִצֵּי אֶדְר רֹאשׁוֹן וְאֶחָד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ב' טבת - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47) שלא הקיפה חומה, אלא הקיפה בבתים, ותכופות הבתים זו לזו, כחומה. 48) ובתיה כבתי ערי חצרים. ובברייתא שם: תנו רבנן, חומה, ולא שור איגר (שגגותיה חומתה - רש"י. כלומר, שור היינו חומה כמפורש (בראשית מט, כב) ואיגר הוא כמו איגרא, דהיינו גג. שהיו גגותיה חומתה). סביב, פרט לטבריה שימה חומתה.

יד. אין המקום נקרא ערי חומה עד שיהיה בו שלש חצרות או יתר, וככל חצר מהן שני בתים או יתר, ויקיפוה חומה תחלה ואחר כך יכנו החצרות בתוכן.⁴⁹ אבל מקום שישב ואחר כך הקף, או שלא היו בו שלש חצרות של שני בתים - אינו עיר חומה, אלא בתים שבו כבתי החצרים.

49) שנאמר: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" - "שהוקף ולבסוף ישב (היינו, שהבית נבנה ונעשה מושב בעיר שכבר היה לה חומה), ולא שישב ולבסוף הוקף".

טו. אין סומכין⁵⁰ אלא על חומה המקפת בשעת⁵¹ כפוש הארץ. כיצד? עיר שלא היתה מקפת חומה בשעה שקבש יהושע את הארץ, אף על פי שמקפת עתה⁵² - הרי היא כבתי החצרים; ועיר שהיתה מקפת חומה בימי יהושע, אף על פי שאינה מקפת עתה⁵³ - הרי היא כמקפת⁵⁴. וכיון שגלו בחרבן ראשון - בטלה קדשת ערי חומה⁵⁵ שהיו בימי יהושע. כיון שעלה עזרא בביאה השנייה - נתקדשו כל הערים המקפות חומה באותה העת⁵⁶. מפני שביאתן בימי עזרא, שהיא ביאה שנייה - כביאתן בימי יהושע: מה ביאתן בימי יהושע - מנו שמטין ויובלות⁵⁷, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר; אף ביאתם בימי עזרא - מנו שמטין ויובלות⁵⁸, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר⁵⁹.

50) כלומר, להחשיב ערים כמקפות חומה. 51) מימות יהושע בן נון. 52) היינו, בזמן בית ראשון. 53) בזמן בית ראשון. אבל לאחר החורבן אין לה דין בית עיר חומה, שהרי קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא. ואף על פי שאמרו שהברייתא הנ"ל של ר' אלעזר בר יוסי סוברת קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא - בפרט זה אין הלכה כמותו. 54) שנאמר: "אשר לוא חומה (= קרי 'לו לא חומה') - אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן". 55) כר' אלעזר בן שמוע. שקדושה ראשונה, לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. 56) בקדושה שנייה. 57) לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק. 58) לקדש שמיטין. 59) והנה, מצד הקדושה היו ראויים להתחייב במעשרות מן התורה, אבל מכיון שלא באו כולם, אינם מתחייבים אלא מדרבנן.

טז. וכן לעתיד לבוא בביאה שלישית, בעת שיפנסו לארץ יתחילו למנות שמטין ויובלות, ויקדשו בתי ערי חומה, ויתחייב כל מקום שישבשוהו⁶⁰ במעשרות⁶¹. שנאמר: והביאת יי אלהיך אל הארץ

בבתי ערי החצרים, ופגע בו יובל בשנה שנייה. למאי מדמית ליה, אי לבתי ערי חומה מדמית ליה, איחלט ליה ללוקח (אחרי שנה), אי לשדה אחוזה מדמית ליה, השלמה בעי (כנ"ל בפרק י"א הלכה י"ב), להכי אצטריך וביובל יצא. ומכיון שפסוק זה מדבר בשנה שנייה של המכר, אם כן אף הפסוק "גאולה תהיה לו" הסמוך לו, מדבר אף הוא בשנה שנייה, ונמצא שגואל אף בשנה שנייה. 34) אבל בית עיר חומה נחלט ללוקח. 35) אפילו בשנה ראשונה. והרדב"ז והרש"ש שם כתבו, שבשנה ראשונה שאינו גואל אלא מטעם בית עיר חומה - אינו גורע לו מה שאכל כדין בית עיר חומה. 36) כדין השדות. אבל בבתים נותן כל הדמים שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום. 37) אפילו בשנה שנייה. 38) שהרי בבתים אין דין יובל כלל, אלא נחלט ללוקח אחר י"ב חודש.

יא. כל שהוא לפניו מן החומה, כגון הגנות³⁹ והמרחצאות והשובכות⁴⁰ - הרי הוא כבתיים⁴¹; שנאמר: אשר בעיר. אבל השדות⁴² שבתוך העיר - נגאלין⁴³ כדין השדות שחוץ לעיר; שנאמר: וקם הבית אשר בעיר - בית וכל הדומה לבית, לא השדות.

39) שבהם אילנות. ודווקא גנות של אילנות שכן דרך ליטע אילנות בחצר, אבל שדות של תבואה, שבהם נחלקו ר' מאיר וחכמים במשנה בערכין שם, אין הלכה כר' מאיר, לפי שאין דרך לזרוע תבואה בחצר. ועיין בעירובין כג: שגם שם חילקו בין זריעה לנטיעה שנטיעות הרי הם כחצר, וזריעות לא. 40) בברייתא ובסיפרא שם נזכרו גם "בתי בדים". 41) ורבינו השמיטו לפי שזרעם היה לבנותם בתוך החומה, והרי אפילו בית הבנוי בחומה אינו כבתי עיר חומה. 42) ונחלט ללוקח אחר יב חודש, כדין בתי עיר חומה. 43) כר' יהודה במשנה שם, ששדות שבתוך העיר דינן כשדות שמחוץ לעיר. 44) עד היובל.

יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו נחלט⁴⁴ כבתי ערי חומה. וירושלים - אין הבית נחלט בה⁴⁵. ובית הבנוי בחומה - אינו⁴⁶ כבתי ערי חומה.

44) שם: "מאי טעמא, דבית כתיב בהו" (שנאמר: "ובית מושב עיר חומה", ופחות משיעור זה אינו קרוי בית). ומכיון שאין זה בית, דינו כשדה שאינה ראוייה לזריעה. 45) בבבא קמא שם: דכתיב, וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות, לקונה אותו לדורותיו, וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים. כלומר, ולכן אין איש יכול להקנותו קרקע שם, ודינו כבתי ערי חצרים. 46) ובגמרא שם: אמר רבי יוחנן, ושניהם מקרא אחד דרשו: "ותורידם בעד החלון, כי ביתה בקיר החומה, ובחומה היא יושבת". ר' שמעון סבר כפשטיה דקרא (שהרי היא כיושבת בעיר החומה), ור' יהודה סבר, בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה.

יג. עיר שגגותיה חומתה⁴⁷ או שהים חומתה - אינה כמקפת חומה⁴⁸.

7) אף-על-פי שעיקרו של השם "מגרש" נקבע לאלף אמה שבצד העיר – הוא כולל גם את האלפים האחרות ששמן "שדה". וראה בהלכה הסמוכה. (8) במדבר לה. (9) משנה בסוטה כז: כר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ולא כרבי עקיבא, הדורש אלף למגרש ואלפיים לתחום שבת. ואף-על-פי שכלל בדינו, שהלכה כרבי עקיבא מחבירו, כאן שדעת רבי עקיבא בנויה על היסוד שתחומין דאורייתא, אין הלכה כרבי עקיבא, כי מבואר בכמה מקומות שתחומין דרבנן, וכן פסק רבינו בפכ"ז מהלכות שבת הלכה א. ופסק רבינו כמשנתנו, ולא כברייתא בעירובין נו: בשם רבי אליעזר בן יוסי הסוברת שלא היו ללוויים אלא אלפים אמה סביב הערים (ורש"י מפרש אף את משנתנו כברייתא שם). וראה בתוספתא ערכין סוף פ"ה, ובתוספתא סוטה סוף פ"ה, וצ"ע. (10) רחבה פנויה מזריעה ומבתים ומאילנות, לנוי העיר להיות לה לאויר (רש"י שם). וראה ברש"י שם.

ג. ונותנין¹¹ לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה¹², שאין קוברין מתייהם בתחום¹³ עריהם; שגאמר: ומגרישיהם¹⁴ יהיו לבתיהם ולרכשם ולכל חיתם - לחיים נתנו ולא לקבורה¹⁵.

(11) מכות יב. בשם רבי אבהו. (12) של שלשת אלפים אמה, וראה להלן. (13) צ"ל: "בתחום" (מעשה רוקח). (14) היינו שלשת אלפים אמה, שגם אלפים אמה של שדות וכרמים נקראו בתורה מגרשים, ונכללו בפסוק הנ"ל של: חיתם ניתנו ולא לקבורה, שהרי זו לשון הפסוקים שם: "ערים לשבת ומגרש לערים וגו' ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם. ומגרשי הערים אשר נתנו וגו' אלף אמה סביב. ומדותם וגו' את פאת קדמה אלפים באמה וגו' זה יהיה להם מגרשי הערים". (15) פרט לרוצח שמת בעיר מקלטו, שקוברים אותו שם (גמרא שם, ופ"ז מהלכות רוצח הלכות ג, ח). ולמדו זאת (מכות שם) מפסוק מיוחד.

ד. אין¹⁶ עושין בערי הלויים¹⁷ עיר מגרש ולא מגרש עיר, ולא מגרש שדה ולא שדה מגרש¹⁸. שגאמר: ושדה מגרש עריהם לא ימכר.

(16) משנה בערכין לג: (17) אבל בערי ישראל עושים שדה מגרש, ומגרש שדה (ראה להלן) ומגרש עיר, כרבי אלעזר במשנה שם (רדב"ז), שסתם משנה בבבא בתרא כד: כוותיה, בין ללשון הראשון שם ובין ללשון השני (לפי נוסחת ר"י מיגאש רבו של רבינו, שהובא בשיטה מקובצת שם: "ולהך לישנא (וכן הוא בערכין שם, לפי מה שהביא בילקוט שמעוני פרשת בהר סימן תרסה) דאמר רבי אלעזר עושים שדה מגרש, אבל לא מגרש שדה. הני מילי זרעים, אבל אילנות עבדינן"). ופסק רבינו כלשון הראשון, שלעולם מותר, והביא המשנה שם בדין מרחיקין את האילנות מן העיר משום נוי העיר, ראה בפ"ז מהלכות שכנים הלכה א. (18) ולא עיר ולא שדה עיר (חינוך מצוה שמב), וכדלהלן: ואין לוקין על לאוין אלו, לפי שאפשר להחזיר הדבר כמו שהיה (מנחת-חינוך מצוה שח). וראה להלן הלכה י.

ה. ומפיי¹⁹ השמועה למדו, שזה שגאמר לא ימכר - לא ישנה, אלא השדה²⁰ והמגרש והעיר - כל אחד²¹

1 אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיהָ וִירֻשָּׁתָהּ - מְקִישׁ יִרְשָׁתָהּ לִירֻשָּׁת
2 אֲבֹתֶיהָ: מֵהָ יִרְשָׁת אֲבֹתֶיהָ - אֵתָהּ נוֹהֵג [בָּהּ]
3 בְּחֵדוּשׁ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, אֵף יִרְשָׁתָהּ אֵתָהּ נוֹהֵג בָּהּ
4 בְּחֵדוּשׁ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ.

(60) היינו המקומות שלא החזיקו בהם בימי עזרא. אבל המקומות שהחזיקו בהם בימי עזרא, הרי הם בקדושתם, שקדושה שנייה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת עזרא לא הייתה מצד הכיבוש, אלא מצד החזקה, וחזקה לא בטלה. (61) כשיבואו כולם, יתחייבו בכל אלה מן התורה.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שנצטוו ישראל לתת לשבט לוי ערים לשבת. נותנין לכל עיר בית קברות. ואם עושין עיר מגרש או להיפך. לויים שמכרו שדה אם גואלין כישראל. ישראל שירש את אבי אמו לוי. ששבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען. שלא יטול הלוי או הכהן חלק בבזיה, ואם נטלו חייבים מלקות.

א. שֶׁבֶט לְוִי, אֵף עַל פִּי שְׂאִין לָהֶם חֶלֶק בְּאַרְצֵי, כָּכָר נְצֻטּוּ³ יִשְׂרָאֵל לְתֵן לָהֶם עָרִים לְשִׁבְתָּ וּמִגְרִישֵׁיהֶם. וְהָעָרִים הֵם שֵׁשׁ עָרֵי מְקָלָט⁴, וְעֲלִיָּהֶן שְׁתֵּים וָאַרְבָּעִים עִיר. וְכִשְׁמוֹסִיפִין עָרֵי מְקָלָט אַחֲרוֹת בִּימֵי הַמָּשִׁיחַ⁵ - הַכֹּל לְלוֹוִים⁶.

(2) שנאמר (דברים יח, א): "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל". וכן נאמר שם יד, כט, וביהושע יג, לג. ועיין ברייתא בבבא בתרא קכב. ולהלן בהלכה י. (3) שנאמר (במדבר לה, ב): "צו את בני ישראל ונתנו ללוויים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם תתנו ללוויים". וראה ביהושע בא, ב. (4) במדבר שם, ו. (5) שנאמר (דברים יט, ח"ט): "ואם ירחיב ה' אל' את גבולך וגו', ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה". ועיין רש"י שם. וראה בפ"ח מהלכות רוצח הלכה ד. (6) במכות יב: "תנו רבנן, ושמת לך מקום וכו'. ושמת לך, בחיידך. מקום (כלומר, לך מקום - ר"ח), ממקומך (שתהא מחנה לוי קולטת, ואף ערי מקלט יהיו ערי לוי - רש"י). וכשאמר הקב"ה: ושמת לך מקום, בוודאי היתה הכוונה אף לשלש הערים שלעתיד-לבוא, ועל הכל דרשו: מקום, ממקומך, שערי המקלט שייכות ללוויים וראה באור-שמח. ומכאן שגם לעתיד-לבוא לא יהיה ללוויים חלק ונחלה. ומה שאמרו בבבא בתרא שם, שעתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים, החלק השלשה עשר לא יהיה לשבט לוי אלא למלך המשיח, כמפורש בסוף הסוגיא שם, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות מלכים הלכה ח. ולא כדעת הסמ"ג לאוין רעו.

ב. מִגְרִשֵׁי הָעָרִים⁷ כָּכָר נִתְפָּרְשׁוּ בְּתוֹרָה⁸ שֶׁהֵם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אֲמָה⁹ לְכָל רוּחַ מְקִיר הָעִיר וְחוּצָה. שְׁנָאֵמַר: מְקִיר הָעִיר וְחוּצָה אֵלָּהּ אֲמָה סָבִיב, וְהֵלֶן הוּא אוֹמֵר: וּמִדֹּתָם מִחוּץ לָעִיר אֵת פְּאֵת קִדְמָה אֲלָפִים בָּאֲמָה וְגוֹמֵר; אֵלָּהּ הָרָאשׁוֹנִים - מִגְרֵשׁ¹⁰, וְאֲלָפִים שְׁמוֹדֵדִין חוּץ לְמִגְרֵשׁ - לְשָׂדוֹת וְכָרְמִים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ב' טבת - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מְשַׁלְשֶׁתָן כְּמוֹת שְׁהוּא לְעוֹלָם. וְכֵן בְּשָׂר עֲרֵי
2 יִשְׂרָאֵל.
- 19 בגמרא שם: "אילימא לא ימכר כלל, והא מדכתיב:
גאולת עולם תהיה ללוים, מכלל דמזבני. אלא מאי לא
ימכר, לא ישנה". (20) כלומר, שאמרה תורה: ושדה,
מגרש, עריהם. (21) כנ"ל. (22) נראה שמכאן מתחילה
הלכה ו. ולפי"ז הכוונה, שבשאר ערי ישראל ישנו רק דין
אחד שאין עושין עיר למגרש או לשדה, וזה מה שכתב
רבינו בהלכה ו. וגירסת רבינו במשנה היא: "אמר רבי
אלעזר וכו'. אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש, מגרש
שדה (כלשון הראשון בבבא בתרא שם), מגרש עיר, ולא
עיר מגרש שלא יחריבו את ערי ישראל". וכן היא הגירסה
בתוספתא שם סוף פ"ה.
- 3 ו. לא יסתר²³ אדם את ביתו²⁴ לַעֲשׂוֹתוֹ גִּנְהָ וְלֹא
4 יִטְעֵה²⁵ חֲרֻבּוֹ גִּנְהָ²⁶, שְׁלֹא יַחְרִיבוּ²⁷ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
- (23) תוספתא שם. (24) שבעיר. (25) שם, כחכמים ולא
כרבן שמעון בן גמליאל. (26) אלא יבנה בית חדש. וראה
במנחת בכורים שם. (27) זהו מה שאמר רבי אלעזר
במשנת ערכין שם: "ולא עיר מגרש, שלא יחריבו את ערי
ישראל", כנ"ל.
- 5 ז. כְּהִנִּים²⁸ וְלוֹיִם שֶׁמָּכְרוּ שָׂדֶה מִשְׁדֵּה עֲרִיָּהֶם אוֹ
6 בֵּית מִבְּתֵי עֲרֵי חוּמָה שְׁלֵהֶן - אֵין גּוֹאֲלִין כְּסֻדָּר
7 הַזֶּה²⁹. אֲלֹא מוֹכְרִין³⁰ הַשְּׂדוֹת וְאֶפְלוּ סְמוּךְ לַיּוֹבֵל³¹,
8 וְגוֹאֲלִין מִיָּד³². וְאִם³³ הִקְדִּישׁוּ שָׂדֶה - גּוֹאֲלִים מִיָּד
9 הַהִקְדָּשׁ לְאַחֵר הַיּוֹבֵל³⁴. וְגוֹאֲלִים³⁵ בְּתֵי עֲרֵי חוּמָה
10 כֹּל זֶמֶן שִׁירָצוּ, אֶפְלוּ אַחֵר כְּמָה שָׁנִים³⁶. שְׁנֵאמַר:
11 גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹיִם.
- (28) משנה שם. (29) היינו כסדר הנזכר בפ"א לענין שדה
אחווה, ובפ"ב לענין בתי ערי חומה. (30) ברייתא שם.
(31) כן מפרש רבינו בפירוש המשנה שם, מה שאמרו
במשנה שם: "מוכרין לעולם", שהרי אין לומר, שהמכירה
מועילה אפילו ביובל, שאם מכורה כבר - יוצאה, זו שלא
נמכרה עדיין - אינו דין שלא תמכר (ראה למעלה בפ"א
הלכה יא, ובהערות שם). ועיין ברש"י שם. ורוצה לומר,
שאף-על-פי שישאל שמכר בפחות משתי שנים לפני
היובל, משלים הלוקח אותו זמן החסר ואוכלה לאחר היובל
(שם הלכה יב), ככהנים ולוים אין הדין כן, אלא אף-על-פי
שמכר סמוך ליובל, חוזרת היא ביובל ואין צורך להשלים
ללוקח כלום. (32) אפילו ביום שמכר, ואינו מחכה שנתיים
כבשדה אחווה. (33) שם. (34) ואין השדה יוצאה לכהנים
בשנת היובל, כמו בשאר שדות (פ"ד מהלכות ערכין הלכות
יט, כא). (35) שם. (36) ואין הבית נחלט אחר שנים עשר
חדש כדין בתי ערי חומה של ישראל (למעלה פ"ב הלכה
ד).
- 12 ח. יִשְׂרָאֵל³⁷ שִׁירָשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ לִזֵּי - הָרִי זֶה גּוֹאֲלֵ
13 כְּלוּיִם³⁸ אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ לִזֵּי. הוּאֵל וְהָעָרִים אוֹ
14 הַשְּׂדוֹת שֶׁל לִוִּים - גּוֹאֲלֵ לְעוֹלָם. שְׁדִין זֶה תְּלוּי
15 בְּמִקּוֹמוֹת אֵלּוּ³⁹ וְלֹא בְּכַעֲלִים.
- (37) משנה וברייתא שם, כחכמים ולא כרבי. (38) כמבואר
בהלכה הקודמת. (39) שנאמר: כי בתי ערי הלוים היא
אחוזתם בתוך בני ישראל, להגיד מה גרם (סיפרא בהר פרק
ו הלכה ח).
- ט. וְלוֹיִם⁴⁰ שִׁירָשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל⁴¹ - גּוֹאֲלֵ
16 כְּלוּיִם⁴². וְכֵן הֵן מְזַהְרִין שְׁלֹא יִטְלוּ⁴⁶ חֶלֶק בַּבִּזְיָה⁴⁷
17 בְּשָׂעָה שְׂכּוּכִשִּׁין אֶת הָעָרִים. שְׁנֵאמַר: לֹא יִהְיֶה
18 לַכְּהִנִּים הַלּוֹיִם כֹּל שֶׁכֵּט לִזֵּי חֶלֶק וְנִחְלָה עִם
יִשְׂרָאֵל; חֶלֶק - בַּבִּזְיָה, וְנִחְלָה - בְּאֶרֶץ. וְכֵן⁴⁸ הוּא
אוֹמֵר: בְּאֶרֶצָם לֹא תִנְחַל, וְחֶלֶק לֹא יִהְיֶה לָּךְ בְּתוֹכָם
- בַּבִּזְיָה⁴⁹. וְכֵן לִזֵּי אוֹ כֵּהֵן שֶׁנִּטַּל חֶלֶק בַּבִּזְיָה -
לוֹקָה⁵⁰. וְאִם נִטַּל נִחְלָה בְּאֶרֶץ - מַעֲבִירִין אוֹתָהּ
מִמָּוְנָה⁵¹.
- (40) משנה שם לדעת כולם. (41) כלומר, ונמצא שאין
הקרקע שבידו מערי הלוים. (42) כנ"ל.
- י. כֹּל שֶׁכֵּט⁴³ לִזֵּי מְזַהְרִין שְׁלֹא יִנְחַלוּ⁴⁴ בְּאֶרֶץ
19 כְּנַעַן⁴⁵. וְכֵן הֵן מְזַהְרִין שְׁלֹא יִטְלוּ⁴⁶ חֶלֶק בַּבִּזְיָה⁴⁷
20 בְּשָׂעָה שְׂכּוּכִשִּׁין אֶת הָעָרִים. שְׁנֵאמַר: לֹא יִהְיֶה
21 לַכְּהִנִּים הַלּוֹיִם כֹּל שֶׁכֵּט לִזֵּי חֶלֶק וְנִחְלָה עִם
יִשְׂרָאֵל; חֶלֶק - בַּבִּזְיָה, וְנִחְלָה - בְּאֶרֶץ. וְכֵן⁴⁸ הוּא
אוֹמֵר: בְּאֶרֶצָם לֹא תִנְחַל, וְחֶלֶק לֹא יִהְיֶה לָּךְ בְּתוֹכָם
- בַּבִּזְיָה⁴⁹. וְכֵן לִזֵּי אוֹ כֵּהֵן שֶׁנִּטַּל חֶלֶק בַּבִּזְיָה -
לוֹקָה⁵⁰. וְאִם נִטַּל נִחְלָה בְּאֶרֶץ - מַעֲבִירִין אוֹתָהּ
מִמָּוְנָה⁵¹.
- (43) תפס רבינו את לשון הכתוב דלהלן. (44) ראה בספר
המצוות ל"ת קסט. (45) אבל בשאר ארצות שכבשן מלך
ממלכי ישראל, נוחלים וחולקים בכל ישראל (להלן הלכה
יב). וראה למעלה הלכה א שגם לעתיד-לבוא לא יהיה להם
נחלה. (46) שם ל"ת קע. (47) ספרי לפ' שופטים שם.
(48) רבינו הוסיף להביא פסוק זה, מפני שמכח הפסוק
הראשון אין למנות את איסור הנחלה ואיסור הביזיה כשני
לאוין, שהרי לאו שבכללות הוא, ואין למנותו אלא כלאו
אחד. וראה בספר המצוות שם. (49) ספרי לפרשת קרח
שם. (50) כל זה כשכבר אכל את הביזיה. אבל אם עודנה
בעין, נוטלין אותה ממנו, כמו בנחלה, ואינו לוקה. ואין זה
דומה לגזול ממון חבירו, שאף-על-פי שאכלו אינו לוקה,
לפי ששם אם משיב ממון אחר, מקיים הוא מצות "והשיב
את הגזילה", אבל כאן אינו מתקן את האיסור אלא אם מחזיר
הביזיה עצמה. וראה ברדב"ז. אולם צריך עיון, מדוע לא
הזכיר רבינו לאו זה בפ"ט מהלכות סנהדרין בכלל כל
הלאוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה בספר המצוות
שם. (51) ואינו לוקה על לאו זה, כנ"ל.
- יא. יִרְאֶה לִי, שְׁאִין הַדְּבָרִים אֲמִוּרִים אֲלֹא בְּאֶרֶץ
28 שְׁנִכְרָתָהּ עָלֶיהָ בְּרִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
29 וְיִרְשׁוּהָ בְּגִיָּהֶם וְנִתְחַלְקָה לָהֶם; אֲבָל שְׂאֵר כֹּל
30 הָאֲרָצוֹת שֶׁפִּדְשׁ מִלֶּךְ מִמְּלַכֵּי יִשְׂרָאֵל⁵² - הָרִי
31 הַכְּהִנִּים וְהַלּוֹיִם בְּאוֹתָן הָאֲרָצוֹת וּבְבִזְיָתָן כָּכָל
32 יִשְׂרָאֵל⁵³.
- (52) ראה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ב. (53) וראה לזה
ממה שנטלו הלוים חלק בבית מדין (במדבר לא, ל"ב)
שלא נכרת עליה ברית (סוף משנה).
- יב. וְלָמָּה לֹא זָכָה לִזֵּי בְּנִחְלַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְבִזְיָתָהּ
34 עִם אֲחֵיו? מִפְּנֵי שֶׁהִבְדִּיל לַעֲבֹד אֶת יְיָ, לְשִׁרְתּוֹ
35

שאפילו מצד בחינת גורל העליון שיש ספק לגביו: "איני יודע באיזה מהם חפץ", הרי ש"אתה תומיך גורלי" שיחפוז בישראל דווקא.

כך גם שבט לוי, בחינת גורל שבנשמה, היא דבר אחד עם הקב"ה "יחידה ליחדך", ומצד דרגה זו אמר ריב"ז "איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי" כי בחינת גורל שבנשמה היא למעלה לגמרי מגן-עדן, והיה מקום לחשוב שדרגה זו נשארת תמיד בבחינת "איני יודע", ועל זה אומר דוד המלך "אתה תומיך גורלי" שהקב"ה תומך גם את בחינת גורל שבנשמה שתהיה בגילוי בגוף הגשמי של שבט לוי, לאורך ימים ושנים טובות נשמות בגופים.

וגם לכל יהודי ישנו הכח לגלות איך שבתוך הגוף הגשמי שלו ובפעולותיו הפשוטות, מאיר "חלק אלוהה ממעל ממש".

(על-פי "זין מלכות" ספר זרעים סימן לא)

57) ראה בקהלת ז, כט. 58) ראה בראשית כז, מ. 59) כמו ללויים, כנ"ל. 60) כלומר, יצליחו במעשה ידי, כמו שאמרו (עבודה זרה יט): העוסק בתורה נכסיו מצליחין. ומלאכתו מתברכת (ברכות לב:). אבל לא שישליך עצמו על הציבור להתפרנס מן הצדקה, ראה בפ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה י, ובפירוש המשנה לאבות פ"ד משנה ה. ועיין רדב"ז כאן. אבל הכסף-משנה בהלכות תלמוד תורה שם נחלק על רבינו, וסברתו היא, שאם לא יתמכו בעוסקי התורה, עתידה תורה חס-ושלום להשתכח מישראל. וכן נפסק ביו"ד סימן רמו. ויגדיל תורה ויאדיר.

פְּרִיָּה וְחֻמְנָה דְּסִינְעָן

שְׂאֵלוֹ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם יִשְׁלִי אֶהְיֶה

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאלו שלום ירושלים".

יש לומר שהרמב"ם בחר פסוק זה ככותרת להלכות אלו, כדי להדגיש החיוב ללומדם, כי החיוב "עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" הוא מצות-עשה לדורות, ומוטל על כל יהודי החיוב לבנות בית המקדש בימיו, אלא שמפני שאינו יכול לעשות זאת לפועל ובמעשה, יש עליו חיוב לעסוק "בקרית"ה ועל-ידי-זה "כאילו אתם בונים אותו (כמענה הקב"ה ליחזקאל על-פי המדרש). זאת רמז הרמב"ם בפסוק "שאלו שלום ירושלים" שיש לשאול ולדרוש בדיבור, שזהו לימוד הלכות בית-הבחירה וספר 'עבודה'.

(על-פי "לקו"ש ח"ח עמוד 415)

סֵפֶר שְׁמִינִי וְהוּא סֵפֶר עֲבוּדָה

הַלְכוּתֵי תִשְׁעָה וְזֶהוּ סִדְרָן:

- 18 א. הַלְכוּת בֵּית הַבְּחִירָה. ב. הַלְכוּת פְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ
- 19 וְהַעֲוָבִידִים בּוֹ. ג. הַלְכוּת בִּיאַת מִקְדָּשׁ. ד. הַלְכוּת
- 20 אֶסְרֵי מִזְבֵּחַ. ה. הַלְכוּת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת. ו.

1 וְהַחֲרֹת דְּרָכֵי הַיְּשָׁרִים וּמִשְׁפָּטֵי הַצְּדִיקִים לְרַבִּים;
2 שְׁנֵאֲמַר: יִירוֹ מִשְׁפָּטֵיךָ לְעֵקֶב וְתִרְתָּךְ לְיִשְׂרָאֵל.
3 לְפִיכָךְ הִבְדִּילוּ מִדְּרָכֵי הָעוֹלָם: לֹא עוֹרְכִין⁵⁴ מִלַּחְמָה
4 כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל⁵⁵, וְלֹא נִחְלִין, וְלֹא זֹכִין לַעֲצֹמָן בְּכַח
5 גּוֹפֶן. אֲלֹא הֵם חֵיל הַשָּׁם⁵⁶, שְׁנֵאֲמַר: בָּרַךְ יְיָ חֵילוֹ;
6 וְהוּא בְּרוּךְ הוּא זֹכֶה לָהֶם, שְׁנֵאֲמַר: אֲנִי חִלָּקְךָ
7 וְנִחַלְתָּךְ.

54) בספרי מטות ס" קנז, לפי גירסת הגר"א: להוציא שבטו של לוי (קרית מלך). 55) כלומר, אבל מספקין מים ומזון לאחיהם ומתקנין את הדרכים (פ"ז מהלכות מלכים הלכה ט). [אבל יותר מסתבר שאינם יוצאים כלל (עיין שם הלכה י), וכוונת רבינו לומר שכשאר ישראל אינם עורכין מלחמה, אבל עורכין הן מלחמה שלא כשאר ישראל, שכל ישראל יוצאים למלחמת כיבוש ארץ ישראל, ואילו הלויים שאין להם חלק ונחלה בה (שם), אינם יוצאים. אבל למלחמה שיש להם חלק בה, אף הלויים יוצאים. וראה לזה מספרי פ' מטות (לבמדבר לא, ד) "לכל מטות ישראל תשלחו, להביא את שבטו של לוי" (וראה בהגהות הגר"א שם). הרי שבמלחמת מדין שהיה ללויים חלק בכיזה (ראה למעלה הלכה יא), יצאו למלחמה. וזהו מה שאמרו בקידושין כא: "כהן מהו ביפת תואר" (וראה במדרכי גיטין סוף פרק מי שאחזו), וכן מה שאמרו בסוטה מג. "אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", שכל זה מדובר במלחמה שיש להם חלק בה. 56) במדבר רבה פ"א סימן יב: "שאין שבחו של מלך שימנה לגיונו עם הלגיונות" (קרית מלך).

8 יג. וְלֹא שֶׁבֶט לְוִי בְּלִבָּד, אֲלֹא כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל
9 בְּאֵי הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נִדְּבָה רִחוֹ אוֹתוֹ וְהִבְיֵנוּ מִדְּעוֹ
10 לְהַבְדִּיל לַעֲמֹד לְפָנָי יְיָ לְשִׁרְתוֹ וּלְעִבְדוֹ, לְדַעַת אֶת יְיָ,
11 וְהַלֵּךְ יִשְׂרָאֵל⁵⁷ כְּמוֹ שֶׁעָשְׂהוּ הָאֱלֹהִים, וּפְרָק⁵⁸ מֵעַל
12 צִנְאוֹרוֹ עַל הַחֲשֻׁבֹנוֹת הָרַבִּים אֲשֶׁר בָּקָשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם
13 - הֲרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וְיִהְיֶה יְיָ חִלָּקוֹ
14 וְנִחַלְתּוֹ לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, וְיִזְכֶּה לוֹ⁵⁹ בְּעוֹלָם
15 הַזֶּה דָּבָר הַמְסַפֵּיק לוֹ⁶⁰, כְּמוֹ שֶׁזָּכָה לַכֹּהֲנִים לְלוֹוִים.
16 הֲרִי דָּוָד עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם אוֹמַר: יְיָ מִנֵּת חִלָּקִי וְכוֹסִי,
17 אֶתָּה תוֹמִיךָ גּוֹרְלִי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש... הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהי ה' חלקו ונחלתו לעד ולעולמי עולמים בו". עבודתו של שבט לוי היא כטעם שמו "ללוא אישי אלי", והוא המחבר את עם ישראל עם הקב"ה (אישי), ויכולתו לחיבור זה הוא משום היותו דבוק בתכלית עם הקב"ה. ודווקא משום היותו דבוק הקב"ה וביחד עם זאת הוא נחלתו, היינו שיש לו חלק בעולם "אני חלקך ונחלתך", לכן יש ביכולתו לחבר יהודים עם הקב"ה. ומביא את הפסוק "ה' מנת חלקי אתה תומיך גורלי", לומר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ויש לומר בביאור מחלוקתם: שהי"ד החזקה לרמב"ם שהוא ספר הלכות, מדבר בציווי לאדם איך לנהוג בעולם, ולכן לדעת הרמב"ם העיקר במקדש היא עבודת האדם בהקרבת הקרבנות. אבל הרמב"ן בפירושו על התורה שאינו ספר הלכה, מפרש שהעיקר במקדש הוא השראת השכינה, כיון שהרמב"ן היה מקובל, ומפרש בתורה עניינים על-פי פנימיות התורה, ולכן פירש שהעיקר במשכן הוא מקום מנוחת השכינה.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן ב)

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה לעשות בית לה'... שנאמר ועשו לי מקדש".

פסוק זה נאמר על המשכן, ומכאן מוכח שכללות הציווי על בניין בית-המקדש נאמר בנוגע למשכן, והמשכן הוא השורש והמקור לכל בתי המקדש, כולל בית המקדש השלישי.

ענין זה מתבטא גם בזה שהציווי הראשון אחרי "ועשו לי מקדש" הוא על הארון שנעשה רק פעם אחת, ולאחר שגזו יאשיהו את הארון שוב לא היה ארון, ולכילי-עלמא "בית שני היה חסר ארון", וגם בבית השלישי לא מצינו שיעשו ארון אלא ישימו את הארון שנבנה במדבר.

על-פי-זה יובן מדוע לא הביא הרמב"ם להלכה את עשיית הארון ולא ביאר את פרטי הדינים בעשייתו, אף שהביא דינים הנוגעים לתקופת ימות המשיח, וביאר בארוכה פרטי הדינים של עשיית המנורה והשולחן וכיו"ב.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן ג)

(2) לשם ה'. 'ספרי' פ' ראה (הובא בסנהדרין כ:): "שלוש מצות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ... ולבנות להם בית הבחירה". התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה ('ספר המצוות' עשה כ). (3) כולם, של יחיד ושל ציבור. ואף-על-פי "שמקריבין אע"פ שאין בית" (להלן פ"ב ה"ד, ופ"ו ה"ו) – מצוה היא לעשות בית. (4) בחג המצות, בחג השבועות ובחג הסוכות, שעל כל ישראל לבוא לעזרה לראות פני ה'. (5) בית לה'. "ונקרא מקדש, כי בו משכן השם הקדוש" (רבי אברהם בן עזרא, שם). ואף-על-פי שפסוק זה נאמר על עשיית המשכן במדבר – כולל הוא גם את משכן שילה נוב וגבעון, וגם בית המקדש שבירושלים, שהרי נאמר ועשו לי מקדש, ולא נאמר משכן (כסף-משנה). וכן מפורש בתנחומא (פרשת כי-תשא סי' יא) לבנות להם בית הבחירה, כמו שכתוב ועשו לי מקדש. וכן מבואר ב'סדר עולם' סוף פ"ו שכשהוקם המשכן ברכם משה שיזכו גם לבנין בית הבחירה, שנאמר ועשו לי מקדש (ועי' עירובין ב: ושבועות טו: שמשכן נקרא מקדש). ובפ"א מהל' מלכים ה"א הביא רבינו פסוק אחר למצוות בנין בית הבחירה "לשכנו תדרשו ובאת שמה", ועיי"ש ב'לחם משנה'. (6) בספר שמות פרשיות ויקהל-פקודי. (7) "אל המנוחה ואל הנחלה", ודרשו חכמים (זבחים קיט.) "אל המנוחה זו שילה, ואל הנחלה זו ירושלים", כי קדושת המקדש

1 הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין. ז. הַלְכוֹת פְּסוּלֵי
2 הַמִּקְדָּשִׁין. ח. הַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכֹּהֲנִים. ט.
3 הַלְכוֹת מַעֲלָה.

4 הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה

5 יֵשׁ בְּכָלֶלן שֵׁשׁ מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשְׁלֹשׁ
6 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶט: (א) לִבְנוֹת בֵּית
7 הַמִּקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא לִבְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ גָּזִית. (ג) שְׁלֹא
8 לַעֲלוֹת עָלָיו בַּמַּעֲלוֹת. (ד) לִירָאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ. (ה)
9 לְשַׁמְרוֹ סָבִיב. (ו) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית שְׁמִירָתוֹ.
10 וּבְאִוָּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

11 פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבואר בו כי מצות-עשה היא לבנות בית לה' להיות מקריבים בו הקרבנות וכיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהם בית לה'.

12 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בֵּית לַה' מוֹכֵן לְהִיּוֹת
13 מִקְרִיבִים בּוֹ הַקְּרָבָנוֹת,³ וְחֻגְגִין אֵלָיו שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
14 בַּשָּׁנָה,⁴ שְׁנָאֵמַר: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ"⁵. וְכָבֵד נִתְפָּרַשׁ
15 בַּתּוֹרָה⁶ מְשַׁכֵּן שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה רַבֵּנוּ, וְהָיָה לְפִי שְׁעָה,
16 שְׁנָאֵמַר: "כִּי לֹא כָאַתֶּם עַד עֵתָה וְגו'".⁷

~ נקודות משיחות קודש ~

הציווי על בניית המקדש נאמר בתורה "ועשו לי מקדש גו", וצריך להבין מדוע בחר הרמב"ם בשם 'בית הבחירה' ולא 'בית המקדש', ובפרט שכתב הלכות "כלי המקדש" ו"ביאת המקדש", ומדוע קבע את שם הלכות אלו "בית הבחירה".

והביאור: על הפסוק "הן האדם היה כאחד ממנו", מבואר ב'לקוטי תורה' (אמור לה, ב). שבחירה אמיתית אינה אלא בעצמותו ומהותו ית', כי "אחד ממנו" מורה על עצמותו ומהותו שאין שייך בו הגבלה. ומכיון שכן, מובן שבענין זה לא שייך שום שינוי וגירעון.

בקביעת שם זה רצה הרמב"ם להדגיש שמצד ענין הבחירה לא שייך שום שינוי בבית-המקדש, גם אם "מפני חטאינו גלינו כו'" ו"אין אנו יכולים לעלות כו'" וקדושת המקדש וירושלים היא מפני השכינה - ושכינה אינה בטילה.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן א)

~ נקודות משיחות קודש ~

ידועות שיטות הרמב"ם והרמב"ן מהו עיקר ותכלית המקדש. לדעת הרמב"ם הוא הקרבנות – "מצות-עשה לעשות בית לה' להיות מקריבים בו הקרבנות". משא"כ לדעת הרמב"ן העיקר הוא הארון – "עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון".

ד. בָּנִין שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה כְּבָר מִפְּרֶשׁ בְּמִלְכִּים²². וְכֵן
בָּנִין הָעֵתִיד לְהַבְנוֹת²³, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא כְּתוּב
בִּיחֲזָקָא²⁴, אֵינוֹ מִפְּרֶשׁ וּמִבְאָר. וְאִנְשֵׁי בֵּית שְׁנִי,
כְּשֶׁבָנוּ בִּימֵי עֲזָרָא, בְּנוּהוּ כְּבָנִין שְׁלֹמֹה וּמַעֲיִן דְּכָרִים
הַמִּפְרָשִׁים בִּיחֲזָקָא²⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בנין שבנה שלמה מפורש במלכים... וכן בנין העתיד.. אינו מפורש, ואנשי בית שני בנוהו כבנין שלמה כו".

בהלכה זאת מודגשת השייכות שבין הבית השני והבית שלעתידי, שבשניהם לא נתפרשה צורת הבית בפירוש.

וטעם הדבר הוא, כיון שהבית השני הוא כנגד יצחק שעניינו עבודת המטה – "ויצא יצחק לשוח בשדה", שמרמז על ביורו השדה שעניינו הוא למטה מעיר מושב. וי"ל שהשייכות בין הבית השני לבית שלעתידי-לבוא מודגשת גם בעניין הברזל שלא היה בבית ראשון כלל – "ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו", ומובא במדרש הטעם כיון שברזל רומז על אדום שהחריבו את בית-המקדש".

ומה שמצינו בבית שני ש"מנורה שעשו מלכי בית חשמונאי, של ברזל היתה" כיון שהברזל היה "תמורת" הזהב, והרי הוא ברזל כפי ששייך לדרגת הזהב, ובנוסף אין הברזל היה נראה מבחוץ, והמנורה היתה בצורת "שפודים של ברזל היו וחיפוס בבעץ" (מין בדיל).

ואולי יש לומר, שבענין זה יהיה חידוש בבית-המקדש השלישי, מקדש נצחי שלא שייך בו חורבן, ולא שייך בו החשש מענין של ברזל כיון שלעתידי-לבוא תתבטל המציאות של ברזל דלעו".

ויש לומר, שמרומז הדבר בדברי דוד המובאים ב'דברי הימים': "הכינותי לבית אלקי, הזהב לזהב והכסף לכסף והנחושת לנחושת הברזל לברזל גו'" כי מלך המשיח מתייחס לדוד המלך "דוד מלכא משיחא", והגם שלא השתמשו בבית ראשון ישתמשו בו בבית שלעתידי.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן ו)

(22) א', פרק ו. (23) על-ידי מלך המשיח (פי"א מהל' מלכים ה"א). (24) פרק מ. (25) על הבנין שלעתידי (מדות פ"ב מ"ה).

ה. וְאֵלֹהֵי הַדְּבָרִים שֶׁהֵן עֶקֶר כְּבָנִין הַבֵּית²⁶: עוֹשִׂין
בּוֹ קֹדֶשׁ²⁷, וְקֹדֶשׁ-הַקֹּדָשִׁים²⁸, וְיִהְיֶה לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ
מְקוֹם אֶחָד, וְהוּא הַנִּקְרָא אוֹלָם, וְשִׁלְשֹׁתֵן נִקְרָאִין
הַיִּכָּל²⁹. וְעוֹשִׂין מִחֻצָּה אַחֶרֶת סָבִיב לְהִיכָל, רְחוֹקָה
מִמָּנֹי, כְּעֵין מְלָעֵי הַחֹצֵר שֶׁהֵיוּ בְּמִדְבָּר. וְכָל הַמִּקְדָּה
בְּמִחֻצָּה זוֹ, שֶׁהוּא כְּעֵין חֹצֵר אֲהֵל מוֹעֵד, הוּא
הַנִּקְרָא עֲזָרָה³⁰. וְהַכָּל נִקְרָא מִקְדָּשׁ.

(26) כלומר, הדברים המעכבים בו. (27) הוא ההיכל.

שבירושלים תעמוד לעולם כנחלה זו שאין לה הפסק, אף שנחרב הבית (ראה להלן פ"ו הט"ז).

ב. בֵּינוֹ שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ⁸ הָעֲמִידוֹ הַמִּשְׁכָּן⁹ בְּגִלְגָל
אֶרְבַּע-עָשָׂרָה שָׁנָה¹⁰ שֶׁכָּבְשׁוּ וְשִׁחֲלָקוּ¹¹. וּמִשָּׁם בָּאוּ
לְשִׁילָה, וּבְנוּ שָׁם בֵּית שָׁל אַבְנִים, וּפִרְשׁוּ יְרִיעוֹת
הַמִּשְׁכָּן עָלָיו¹², וְלֹא הָיְתָה שָׁם תְּקֵרָה¹³. וְשֵׁם"ט
שָׁנָה¹⁴ עָמַד מִשְׁכַּן שִׁילָה, וּכְשֶׁמָּת עָלָיו¹⁵ חֶרֶב. וּבָאוּ
לְנֹב וּבְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ, וּכְשֶׁמָּת שְׁמוּאֵל חֶרֶב. וּבָאוּ
לְגִבְעוֹן וּבְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ¹⁶, וּמִגִּבְעוֹן בָּאוּ לְבֵית
הָעוֹלָמִים¹⁷. וַיְמִי נֹב וּגִבְעוֹן שָׁבַע וְחֻמָּשִׁים שָׁנָה¹⁸.

(8) לארץ ישראל. וזה היה בשנת ב' אלפים ושבעים ואחת לבריאת העולם. (9) שעשה משה במדבר. (10) שם קיה, (11) שבע שנים כבשו את הארץ ושבע חילקו (זבחים שם). (12) להיות לו אהל. (13) כתוב אחד אומר (שמואל-א, כד) "ותביאהו בית ה' שילה" (הרי נקרא "בית"), וכתוב אחד אומר (תהלים עח, ס) "ויטוש משכן שילה" (הרי נקרא "משכן"). הא כיצד (יתקיימו שני הפסוקים האלו) לא היתה שם תקרה אלא אבנים מלמען ויריעות מלמעלן (שם קיה). (14) שם קיה, ב. (15) כל מה שכתב להלן הוא במס' זבחים, שם. (16) ממה שכתב כאן "ובנו שם מקדש", ואילו בגלגל כתב "העמידו המשכן" – משמע שבנוב וגבעון היה בנין של אבנים. וכן כתב רש"י בפסחים לח, ב. אולם בפירוש המשניות (זבחים פ"ד) כתב רבינו שהמשכן שהיה במדבר הקימוהו בנוב וגבעון, וכן מפורש ב'סדר עולם' פ"ד. וכן משמע מסוטה ט, א – "משנבנה מקדש ראשון, נגנו אהל מועד קרסיו וקרשיו ובריהיו ועמודיו ואדניו". וכן בתוספתא שם פ"ג. (17) זה בית-המקדש שבירושלים שנתקיימה קדושתו לעולם. (18) זבחים, שם.

ג. בֵּינוֹ שֶׁנִּבְנָה הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַם נֶאֱסְרוּ כָּל
הַמְּקוֹמוֹת כֻּלָּן לְבָנוֹת כֹּהֵן בֵּית לֵה' וּלְהַקְרִיב כֹּהֵן
קֹרְבָן¹⁹. וְאֵין שָׁם בֵּית לְדוֹרֵי הַדּוֹרוֹת אֶלָּא בִּירוּשָׁלַם
כְּלָבָד וּבִבְהַר הַמּוֹרִיָּה²⁰ שֶׁבָּהּ נֶאֱמַר: "וַיֹּאמֶר דָּוִיד זֶה
הוּא בֵּית ה' הָאֱלֹהִים²¹ וְזֶה-מִזְבֵּחַ לַעֲלֹה לִישְׂרָאֵל",
וְאֹמַר: "זֹאת מְנוּחָתִי עַדִּי עַד".

(19) בזבחים קיב, ב – במשנה "באו לירושלים, נאסרו הבמות ולא היה להן היתר". והיה אפשר לפרש שהקרבנות שהקריבו אסורה שם. אבל מדברי רבינו נראה שגם בנין הבית למטרה להקריב בו קרבן אסור, וכן כתב גם להלן (פ"ט מהל' ביאת המקדש הי"ד). (ונראה שלמד כן מן הפסוקים שהובאו שם קיט, א "כי בחר ה' בציון, איוה למושב לו", "זאת מנוחתי עדי עד, פה אשב" (מובא להלן) – הרי שגם עשיית מושב אחר – אסור). (20) הר שבית-המקדש בנוי עליו. ונקרא מוריה, שממנו יצאה הוראה (על-ידי בית-דין הגדול שמקומו היה שם) לעולם (תענית טז). (21) כלומר, זה הוא ולא אחר. וכן הביא רבינו להלן פ"ב ה"א לגבי מזבח. ולא ידוע אם מצא כן רבינו בספרות חז"ל).

19 **אֲבָנִים יְקָרוֹת**⁴⁸ לְיֶסֶד הַבַּיִת, אֲבָנֵי גִזִּית⁴⁹; וְאוֹמַר: 19
20 "וּמִקְבֹּטֹת⁵⁰ וְהַגִּרְזָן כָּל כְּלֵי בְרָזָל לֹא נִשְׁמַע בַּבַּיִת
21 בַּהֲבִנָּתוֹ"⁵¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ ואח"כ מכניסין אותן לבנין".

וי"ל הרמז בדבר, שפעולת סיתות האבנים בעבודה הוא עניין ביטול לב האבן על-ידי מרידות (היפך השמחה) שצריך להיות "מבחוץ" דווקא, כיון שאינו אלא **הכנה** לעבודה, ואילו העבודה עצמה (הבנין בהר הבית) היא מתוך שמחה דווקא.

44 כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו "שנאמר אבנים גדולות". (45) מכילתא (סוף פרשת יתרו): "ואם מזבח אבנים וגו', רצה של אבנים יעשה, של לבנים עושה". ומכאן למדים גם לבנין הבית (כסף-משנה). (46) מגורים במגרה. (47) כרבי נחמיה בסוטה מח, ב. וכן מפורש בתמיד כו, ב. (48) כבודות. (49) אבנים מסותות. (50) פטישים. (51) ויש כאן סתירה בין הפסוקים, אלא על-כרחנו שצריך לחלק כנ"ל, שרק בבית אסור, אבל בחוץ מותר (שם).

22 **ט. וְאִין בּוֹנִין בּוֹ עֵץ**⁵² **בּוֹלֵט**⁵³ **כָּלֵל, אֶלֶּא אוֹ בְּאֲבָנִים**
23 **אוֹ בְּלִבָּנִים וְסִיד. וְאִין עוֹשִׁין אֲכַסְדְּרוֹת**⁵⁴ **שֶׁל עֵץ**
24 **בְּכָל הָעֶזְרָה**⁵⁵, **אֶלֶּא שֶׁל אֲבָנִים אוֹ לִבָּנִים.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואין בונים בו עץ בולט כלל.. ואין עושין אכסדריות של עץ בכל העזרה".

וצריך להבין, איך אכלו הכהנים את שיירי המנחות בחג הסוכות, אם אסור לבנות סוכה שלכל הפחות הסכך שלה מעץ.

ויש לומר: כיון שאיסור בניית עץ במקדש הוא משום "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך" - הרי זה בשני תנאים, האחד שיהיה בנין של עץ וגם של קבע (רמב"ם הלכות עכו"ם ספ"ו), ולדעת הכס"מ צריך להיות תנאי שלישי שיהיה קבוע בבנין.

(על"פי לקו"ש חלק כ"ט עמוד 497)

52 משום שנאמר (דברים טז, כא) "לא תטע לך... כל עץ אצל מזבח ה'" (תמיד כח, ב); ו"אף-על-פי שהוא בבנין ואינו עץ נטוע - הרחקה יתירה היא, שנאמר כל עץ" (פ"ו מהל' עבודה זרה ה"י). (53) שאם אינו בולט - מותר. שהרי בנין שלמה היה מחופה בעצים מבפנים (מלכים א, ו, י). (54) תמיד, שם. והוא אולם סגור משלש רוחותיו והרוח הרביעית פתוחה כולה. (55) היינו משער נקנור ולפנים, אבל בעזרת נשים מותר. וכדעת הראב"ד (כסף-משנה).

25 **י. וּמִרְצֻפִּין**⁵⁶ **אֶת כָּל הָעֶזְרָה בְּאֲבָנִים יְקָרוֹת. וְאִם**
26 **נִעְקְרָה אֶבֶן**⁵⁷, **אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּמִקּוֹמָהּ,**
27 **הוֹאִיל וְנִתְחַלְקָה פְּסוּלָהּ**⁵⁸, **וְאִסּוּר לְכַהֵן הָעוֹבֵד**
28 **לְעֹמֵד עָלֶיהָ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה עַד שֶׁתִּקְבַּע בְּאַרְצָא**⁵⁹.

28) הוא לפניו מן הפרוכת. (29) שהרי קדושת היכל וקדושת אולם - אחת היא, כמפורש בזבחים יד, א. וכן נראה להלן פ"ז ה"א. וראה ב'תוספות יום-טוב' כלים פ"א מ"ט, ד"ה ההיכל (הר המוריה). ויש שכתבו שמקורו ממה שנאמר (ירמיה ז, ד) "אל תבטחו לכם אלו דברי השקר לאמר היכל ה' היכל ה'", וכתב הרד"ק שם לכן אומר שלש פעמים "היכל ה'", לפי שהיו שלושה: אולם, היכל ודביר ('שביל הקודש'). (וכן מפורש במדות פ"ד מ"ו "וההיכל מאה על מאה". וכן הוא להלן פ"ד ה"ג, והכוונה לשלשה אלה). (30) נקראת כן על שם הפסוק "עזרה בצרות" (תהלים מו, ב) כלומר, שם מתפללים לאלקים ושומע ועוזר ('ערוך' ערך עזרה).

1 **ו. וְעוֹשִׁין בְּמִקְדָּשׁ כָּלִים: מְזַבֵּחַ לְעוֹלָה וְלִשְׁאָר**
2 **הַקְּרִבָּנוֹת**³¹; **וְכִבְשׁ**³² **שְׁעוֹלִים בּוֹ לְמִזְבֵּחַ, וּמִקְוָמוֹ**
3 **לִפְנֵי הָאוֹלָם מְשׁוּף לְדָרוֹם; וְכִיּוֹר**³³ **וְכִנּוֹי**³⁴ **לְקֹדֶשׁ**
4 **מִמֶּנּוּ הַפְּהִינִים יְדִיהֶם וְרִגְלֵיהֶם לְעֲבוּדָה**³⁵, **וּמִקְוָמוֹ**³⁶
5 **בֵּין הָאוֹלָם וְלְמִזְבֵּחַ מְשׁוּף לְדָרוֹם, שֶׁהוּא שְׁמָאל**
6 **הַנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ**³⁷; **וּמִזְבֵּחַ לְקֹטֶרֶת; וּמִנּוֹרָה; וְשִׁלְחָן;**
7 **וְשִׁלְשֶׁתָן בְּתוֹף הַקֹּדֶשׁ**³⁸ **לִפְנֵי קֹדֶשׁ-הַקֹּדָשִׁים.**

31) שאף-על-פי שקראתו התורה כמה פעמים "מזבח העולה" (שמות ל, כח: לה, טז; מ, י) - אין זה אלא מפני שעולת התמיד קרבה עליו פעמיים בכל יום. (32) "כמו תל בדורמו של מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ" (להלן הי"ז). (33) כמין דוד גדול, ולו דדים המריקים מים. (34) בסיסו. (35) לפני העבודה צריכים הכהנים לרחוץ ידיהם ורגליהם, וזהו "קידוש ידיים ורגלים", ראה להלן פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"א. (36) זבחים נט, א. (37) שהרי נכנס ממזרח. (38) כלומר, בהיכל. כמפורש בתורה (שמות כו, לה: ל, ו).

8 **ז. הַמִּנּוֹרָה**³⁹ **בְּדָרוֹם מִשְׁמָאל הַנִּכְנָס, וְשִׁלְחָן מִיָּמִין**
9 **שְׁעָלָיו לָחֵם הַפָּנִים. וְשִׁנְיָהֶם בְּצֵד קֹדֶשׁ-הַקֹּדָשִׁים**
10 **מִבְּחוּץ, וּמִזְבֵּחַ הַקֹּטֶרֶת מְשׁוּף מִבֵּין שְׁנֵיהֶם לַחוּץ.**
11 **וְעוֹשִׁין בְּתוֹף הָעֶזְרָה גְּבוּלִין**⁴⁰: **עַד פֶּאֶן לִישְׁרָאֵל**⁴¹,
12 **עַד פֶּאֶן לַפְּהִינִים**⁴². **וּבוֹנִים בָּהּ בָּתִּים לִשְׁאָר צִרְכֵּי**
13 **הַמִּקְדָּשׁ. כָּל בֵּית מֶהֱם נִקְרָא "לִשְׁפָה"**⁴³.

39) יומא לג, ב. ומקרא מפורש הוא (שם כו, לה). (40) מדות פ"ב מ"ו. (41) כלומר, עד כאן "עזרת ישראל" (להלן פ"ז הי"ח), ומכאן ואילך "עזרת הכהנים", "שאין ישראל נכנסים לשם אלא לסמיכה וכו'" (שם הי"ט). וגבול זה שבין עזרת ישראל לעזרת הכהנים היה בזה שעזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל אמה (מדות פ"ב מ"ו, כרבי אליעזר בן יעקב, ולהלן פ"ו ה"ג). (42) כלומר, עד כאן "עזרת הכהנים". (43) ראה להלן פ"ה הי"ז.

14 **ח. כְּשֶׁבוֹנִין הַהֵיכָל וְהָעֶזְרָה, בּוֹנִין בְּאֲבָנִים**
15 **גְּדוֹלוֹת**⁴⁴. **וְאִם לֹא מָצְאוּ אֲבָנִים, בּוֹנִין בְּלִבָּנִים**⁴⁵.
16 **וְאִין מִפְּצֻלִּין**⁴⁶ **אֶת אֲבָנֵי הַבִּנְיָן בְּהַר הַבַּיִת, אֶלֶּא**
17 **מִפְּצֻלִּין אוֹתָן וּמִסְתַּתִּין אוֹתָן מִבְּחוּץ, וְאַחֲרֵי-כֵן**
18 **מְכַנְסִין אוֹתָן לִבְנֵי**⁴⁷, **שְׁנֹאמַר: "אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת"**

וְנָשִׁים⁶⁵, כְּמִקְדָּשׁ הַמִּדְבָּר⁶⁶. וְאֵין מִבְטָלִין⁶⁷ תִּינוּקוֹת¹⁰
שֶׁל בֵּית רַבֵּן לִפְנֵינוּ. וְאֵין בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוֹחָה¹¹
יוֹם־טוֹב¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמם ובממונם אנשים ונשים".
מלשונו משמע, שכל אחד ואחד (היה) מחוייב לסייע בבנין
בית המקדש, ולכאורה זה חידוש גדול, ולעת-עתה לא
נמצא מפורש בשום מקום, ובפרט אשר בנין ביהמ"ק היא
מה"מצוות שהן חובה על הציבור, לא על כל איש ואיש"
(סהמ"צ לרמב"ם סוף מ"ע).

(על"פ דק"ר ש' חלק ו"א עמוד 109 הערה 7)

(כלומר, לא רק הבנייה גופה אינה בלילה, אלא אפילו
העסק מסביב לבנייה אינה בלילה, וראה להלן שזה אינו מן
התורה, שהרי לא נאמר אלא "וביום הקים", שההקמה היא
ביום). (64) ואף ששאר פועלים יוצאים למלאכתם מהנץ
החמה – זה נלמד מהפסוק בנחמיה ד, טו "ואנחנו עושים
במלאכה וגו' מעלות השחר עד צאת הכוכבים" (כסף-
משנה). (וראה להלן שלפי הגמרא בברכות ג: (לפי נוסחת
כת"י מינכן שם) כוונת הפסוק הנ"ל לבנין בית המקדש.
ומדובר בהכנה לבנייה ולא לבנייה גופה, שכבר נלמדה
מהפסוק "וביום הקים את המשכן". ולפיכך אמרו שם (לפי
כת"י מינכן): "ואע"פ שאין ראיה לדבר, זכר לדבר שנאמר
ואנחנו עושים במלאכה וגו' צאת הכוכבים. ואומר (שם שם,
טז) והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. מאי ואומר? וכי
תימא מעלות השחר לאו יממא הוא, ומכי איערב שמשא
לילה הוא, ומשום בנין בית המקדש מקדמי ומחשכי". הרי
שלולא הפסוק השני, היינו מפרשים שעסקו בלילה, ועל-
כרחו שמדובר בהכנה לבנייה ולא בבנייה עצמה, שעליה
נאמר "וביום הקים". ולפי שמן התורה נוהגת ההכנה לבנייה
גם בלילה, אינה מצות-עשה שהזמן גרמא, ואף הנשים
חייבות בה (ראה להלן). ומאותו הטעם לא גזרו עליה
לעשותה רק מזמן הנץ החמה, ולא מקודם, כמו שגזרו על
כל המצוות הנהוגות ביום, ראה מגילה כ.). (65) הכוונה
רק לסעד ולא לבנות ממש, שזוהי מצות-עשה שהזמן גרמא
(ה' המוריה). (66) כמו שנאמר (שמות לה, כב) "ויבואו
האנשים על הנשים", ונאמר (שם, כה) "וכל אשה חכמת לב
בידיה טו". (67) שבת קיט, ב. וכן הביא רבינו בפ"ב
מהל' תלמוד תורה ה"ב. (68) שבועות טו, ב. ונלמד
מהכתוב "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, אני ה'" –
כולכם חייבים בכבודי, אתם והמקדש חייבים בכבודי
שהזהרתי על השבת (יבמות ו. ויו"ט נקרא שבת (רש"י
שבועות, שם).

יג. המִזְבֵּחַ אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּנֵי אֲבָנִים גְּזִיתִּים⁶⁹.
וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי" -
שֶׁהִיא מִחֻבֵּר בְּאֲדָמָה⁷⁰, שֶׁלֹּא יִבְנוּהוּ לֹא עַל-גִּבִּי
כְּפִין⁷¹ וְלֹא עַל-גִּבִּי מַחְלוֹת⁷². וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר "וְאִם
מִזְבֵּחַ אֲבָנִים" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדוֹ⁷³, שֶׁאֵינוֹ רְשׁוּת
אֶלָּא חוֹבָה⁷⁴.

(56) כן מבואר בכמה מקומות בתלמוד (יומא נד. זבחים כד.
ועוד) שהיתה רצפת אבנים בעזרה. וכן נראה ממה שאמרה
תורה (ויקרא כו, א) "ואבן משכית לא תתנו בארצכם
להשתחוה עליה", ואמרו (מגילה כב, ב) "עליה אי אתה
משתחוה בארצכם, אבל אתה משתחוה על אבנים של בית
המקדש". ונראה שכן פירש רבינו מה שנאמר (דברי-הימים
ב, ג, ו) "ויצף את הבית אבן יקרה לתפארת" – שהמדובר
ברצפה (הר המוריה). (אבל אין זה מעכב, שהרי אמרו
בזבחים כד, א - שדוד קידש עד התהום, ואפילו בלא רצפה
כשר. וראה להלן). (57) זבחים שם, אבן אחת מאבני
הרצפה נעקרה ממקומה והיא מתנענעת לכאן ולכאן.
(58) כן הוא בזבחים שם: "בעי רבי אמי, נדלדלה האבן
ועמד עליה, מהו? היכא דאין דעתו לחברה (אם אין בדעתו
לחבר אותה לארץ) לא תיבעי לך דודאי חייצא (= חוצצת),
כי תיבעי לך דדעתו לחברה וכו'". הרי שברור היה להם כי
אבן זו אינה כשרה עוד בתור רצפה, וכל השאלה היתה רק
אם היא חוצצת בין הכהן לבין האדמה שתחתיה (שאחרי
שהאבן נעקרה נעשית היא במקום הרצפה, כמבואר למעלה
שדוד קידשה). (59) "ואם עבד – עבודתו כשרה, הואיל
ובמקומה עומדת" (להלן פ"ה מהל' ביאת המקדש הי"ט).
(ואף-על-פי שזבחים שם לא נפשטה הבעיה (ראה למעלה)
– סובר רבינו שבעיה זו אין לה מקום אלא לדעת רבה
בסוכה לו, ב - ש"מין במינו חוצץ", אבל לדעת רבא (שם)
ש"מין במינו אינו חוצץ) (וכן פסק רבינו בפ"ז מהל' לולב
הי"ב) – אין מקום לבעיה זו, שהרי האבנים והקרקע הם
מין אחד, שבקרקע ישנם אבנים ובאבן יש קרקע (וראה
ב'חסדי דוד' על התוספתא פ"א דמנחות) ורק בעומד על
גבי חבירו או על גבי אבנים שאין הדרך לעמוד כך – בזה
לא התירו משום "מין במינו אינו חוצץ" (ראה 'תוספות' שם
לו. ד"ה כי היכי), אבל כאן באבן שנעקרה ועומדת
במקומה, בודאי שזהו בכלל מין במינו, שאינו חוצץ
ולכתחילה לא יעמוד עליה בשעת העבודה משום שאינה
רצפה, וראה למעלה שלכתחילה צריך שתהא רצפה). ושם
בגמרא הביאו לשון שני בבעיית רבי אמי "נעקרה האבן
ועמד במקומה (כלומר, עמד בגומא – רש"י) מהו כו'",
ורבינו השמיט אותה משום שפסק כלשון הראשון בבעיית
רבי אמי (כסף-משנה, ועי' רב"ד).

יא. וּמִצְוָה מִן הַמִּבְחָר לְחַזֵּק אֶת הַבְּנֵי וְלְהַגְבִּיהוּ⁶⁰
כְּפִי כֹחַ הַצִּבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָרוּמָם אֶת בֵּית
אֱלֹהֵינוּ". וּמִפְּאֲרֵין אוֹתוֹ וּמִפִּין כְּפִי כֹחַ. אִם
יְכוֹלִין לְטוֹחַ אוֹתוֹ בְּזֶהָב⁶¹ וְלְהַגְדִּיל בְּמַעֲשָׂיו⁶² - הֲרִי
זו מִצְוָה.

(60) שבת יא, א. (61) מדות פ"ד מ"א, שכל הבית טוח
בזהב. וכן הוא בפסחים נז, א - שחיפו את ההיכל כולו
בטבלאות של זהב שהן אמה על אמה בעובי דינר זהב.
(62) שבועות טו, ב.

יב. אֵין בּוֹנֵין אֶת הַמִּקְדָּשׁ בְּלִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְיוֹם
הַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן" - בְּיוֹם מְקִימִין, לֹא בְּלִילָה.
וְעוֹסְקִין בְּבִנְיָן⁶³ מַעֲלוֹת הַשַּׁחֲרַי⁶⁴ עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים.
וְהַכֹּל חַיִּבִּין לְבָנוֹת וּלְסַעַד בְּעֶצְמָן וּבְמִמּוֹנָם, אֲנָשִׁים

אות תקנ). (88) אבל להיכל ולעזרה כשרות אם סתתן מבחוץ (למעלה ה"ח). (89) שנאמר (דברים כז, ו) "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלקיך".

טז. אָבֶן שְׁנִפְגָּמָה⁹⁰ או שְׁנִגְע בָּהּ בְּרִזְלָה⁹¹ אַחֵר
שְׁנִבְנִית⁹² בְּמִזְבֵּחַ או בְּכֶשֶׁל - אוֹתָהּ הָאֶבֶן פְּסוּלָה,
וְהַשָּׂאָר פְּשֻׁרוֹת. וּמִלְבָּנִין⁹³ אֶת הַמִּזְבֵּחַ פְּעָמִים
בַּשָּׁנָה: בַּפֶּסַח וּבַחֲגֹג⁹⁴. וּכְשֶׁמִּלְבָּנִין אוֹתָן⁹⁵ - מִלְבָּנִין
בְּמִפְּהָ⁹⁶, אֲבָל לֹא בְּכֶפֶס שֶׁל בְּרִזְלָה⁹⁷, שְׁמָא יִגַּע
בְּאֶבֶן⁹⁸ וַיִּפְסַל⁹⁹.

(90) מדות, שם. (91) מכילתא, סוף פרשת יתרו. (92) כלומר, אף-על-פי שנבנית ונעשית מחובר, לא נפסל כל המזבח בגללה, אלא אותה האבן בלבד פסולה, ואפילו אם נעשה כן לפני שנבנית ('הר המוריה', ועי' יעב"ץ בחדושו על הרמב"ם) כמבואר במדות פ"ג מ"ד. (93) בסיד. מדות, שם. (94) לפני הפסח ולפני חג הסוכות. (95) האבנים. (96) טבולות בסיד. (97) הכלי שרגילים לסוד בו. (98) כלומר יחתוך אותו, כמבואר למעלה. (99) שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם, והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, אינו בדין שיוגף המקצר על המאריך (משנה, שם).

יז. אֵין עוֹשִׂין מְדֻרְגּוֹת לְמִזְבֵּחַ, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי"; אֲלֹא בּוֹנִין קָמוּ תַל בְּדִרְוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, מִתְמַעֵט וַיִּזְרַד מֵרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ עַד הָאֶרֶץ, וְהוּא הִנָּקְרָא כְּכֶשֶׁל. וְהַעוֹלָה בְּמַעֲלֹת¹⁰⁰ עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹקָה. וְכֵן¹⁰¹ הַנּוֹתֵץ¹⁰² אֶבֶן אֶחָת מִן הַמִּזְבֵּחַ או מִכָּל הַהִיכָל או מִבֵּין הָאוֹלָם וּלְמִזְבֵּחַ¹⁰³ דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָה¹⁰⁴ - לֹקָה, שְׁנֵאָמַר: "וְנִתְּצָתָם אֶת מִזְבְּחָתָם וְגו', לֹא תַעֲשִׂין כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם".

(100) ב'ספר המצוות' ('לא תעשה' פ) כתב רבינו "שהזהרנו למעלות למזבח במעלות כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו וכו' וכל הפוסע פסיעה גסה עד שתגלה ערותו עליו - לוקה". ועי' 'משנה למלך'. (101) כלומר, כשם שאסור לעלות במעלות שזהו בזיון למזבח, כמו כן אסור לנתץ אבן, שגם זה בזיון ('הר המוריה'). [וראה בכסף-משנה, ובפ"ט מהל' עבדים ה"ו]. (102) 'ספרי' פ' ראה. (103) כן הוא בתוספתא מכות פ"ד (הוצאת צוק"מ עמ' 444 18), ואף אם נותץ מכל העזרה חייב, שכן כתב רבינו בפ"ו מהל' יסודי התורה ה"ז: "או משאר העזרה". וסמך כאן על מה שכתב שם (כסף-משנה). (104) שמתכוין לאבד. אבל אם כוונתו לתקן - מותר (כסף-משנה).

יח. הַמְּנוֹרָה וְכִלְיָהּ¹⁰⁵, וְהַשְּׁלֶחֶן וְכִלְיָו, וּמִזְבֵּחַ הַקְּטָרֶת וְכָל כְּלֵי שֶׁרֶת, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן אֲלֹא מִן הַמִּתְקַת בְּלִבָּד; וְאִם עָשְׂאוּם שֶׁל עֵץ או עָצָם או אֶבֶן או שֶׁל זָכוּכִית - פְּסוּלִין.

(105) מנחות כח, א. והיינו מלקיחה ומחתותיה.

יט. הָיוּ הַקְּהֵל עֲנִיִּים - עוֹשִׂין אוֹתָן אֲפִלּוּ שֶׁל בְּדִיל¹⁰⁶, וְאִם הָעֲשִׂירִי - עוֹשִׂין אוֹתָן שֶׁל זָהָב¹⁰⁷. אֲפִלּוּ הַמְּזִרְקוֹת וְהַשְּׁפוּדִין וְהַמְּגִרְפוֹת¹⁰⁸ שֶׁל מִזְבֵּחַ

(69) בכת"י אברבנאל ובדפוס רומי, ליתא תיבה זו. וכן נראה ב'כסף משנה' וב'קריית ספר'. וכן נכון, שהרי נאמר (שם כ, כה) "ואם מזבח אבנים תעשה לי, לא תבנה אתהן גזית", וראה למעלה ה"ח. ועי' ב'הר המוריה'. (70) זבחים נח, א. (71) שיבנה כיפה, ועליה יבנה המזבח. (72) מערות. (73) מכילתא, סוף פרשת יתרו. (74) אף-על-פי שנאמר בלשון "ואם", שמשמעו רשות.

י. יד. כָּל אֶבֶן⁷⁵ שְׁנִפְגָּמָה⁷⁶ כְּדִי שֶׁתַּחֲגֹר בָּהּ הַצֶּפֶרֶן⁷⁷, כְּסָפִין שֶׁל שְׁחִיטָה, הָרִי זֶה פְּסוּלָה לְכֶשֶׁל וּלְמִזְבֵּחַ⁷⁸, שְׁנֵאָמַר: "אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבֵּחַ ה'". וּמֵהִיכָן⁷⁹ הָיוּ מְבִיאִין אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ? מִן בְּתוּלַת הַקְּרָקַע. חוֹפְרִין עַד שֶׁמִּגִּיעִין לְמָקוֹם הַנֶּכֶד שְׁאִינוּ מְקוֹם עֲבוּדָה וּבִנְיָן⁸⁰, וּמוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הָאֲבָנִים, או מִן הַיָּם הַגָּדוֹל⁸¹, וּבּוֹנִין מִהֵן. וְכֵן אֲבָנֵי הַהִיכָל וְהַעֲזָרוֹת שְׁלֵמוֹת הָיוּ⁸².

(75) חולין יז, ב. (76) בכל דבר, אפילו שלא על-ידי ברזל (מדות פ"ג מ"ד). וראה להלן ה"טו. (77) "תחגור" מלשון חגר שאמרו חז"ל בכל מקום (הרא"ה). ויש שפירשו שהוא לשון חגורה (רש"י), כי הצפורן חוגרת עצמה בפגימה כשנכנסת בה (ריטב"א). (78) מדות, שם. (79) מדות, שם. (80) (במשנה, שם: וחופרים למטה מהבתולה, ומביאים משם אבנים שלמות שלא הונף עליהן ברזל". ולכן הביאו רבינו כאן בדין של "שלמות", ולא בהלכה הבאה בדין של "הנפת ברזל", להורות שחששו גם שמה נפגמו, ודלא כמשנה-למלך). (81) שבחול הים נמצאות אבנים חלוקות שנבראו כך מששת ימי בראשית (זבחים נד), "ומביא חלוקי אבנים". וכן פירשו ב'תוספות' (סוכה מט. ד"ה שכל). (82) בלי פגם, כמו שנאמר (מלכים"א ו, ז) "אבן שלמה מסע נבנה". אבל מבחוץ היו מסתתין ומשוין אותם בכלי ברזל ומכניסין אותם, כמו שכתב רבינו למעלה ה"ח (כסף-משנה).

טו. אֲבָנֵי הַיִּכָּל⁸³ וְעֲזָרוֹת שְׁנִפְגָּמוּ או שְׁנִגְמָמוּ⁸⁴ - פְּסוּלִין, וְאֵין לָהֶם פְּדִיוֹן, אֲלֹא נִגְזָזִים⁸⁵. כָּל אֶבֶן⁸⁶ שְׁנִגְע בָּהּ הַבְּרִזְלָה, אף-על-פי שֶׁלֹּא נִפְגְּמָה⁸⁷, פְּסוּלָה לְבִנְיָן הַמִּזְבֵּחַ וּבִנְיָן הַכֶּשֶׁל⁸⁸, שְׁנֵאָמַר: "כִּי תִרְבֶּךָ הַנֶּפֶת עָלֶיהָ וְתַחֲלִלָה". וְהַבּוֹנֶה אֶבֶן שְׁנִגְע בָּהּ בְּרִזְלָה בְּמִזְבֵּחַ או בְּכֶשֶׁל - לֹקָה, שְׁנֵאָמַר: "לֹא תִבְנֶה אֶתְהֵן גִּזִּית". וְהַבּוֹנֶה אֶבֶן פָּגוּם, עוֹבֵר בַּעֲשָׂה⁸⁹.

(83) תוספתא, מגילה פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 224 25). (84) שניטלה ממנה חתיכה ואין שם פגם (מהרי"ק). וכשנפגם או נגמם בהר הבית, ראה למעלה. (85) שכוין שנשתמש בהם קודש, אסור להשתמש בהם חול (משנה-למלך). (86) מדות פ"ג מ"ד. (87) כגון שהברזל גממה ועשה אותם גזית מבלי שיפגמה, אבל בניגעה בלחוד בלי פגיעה כלל באבן, אין הברזל פוסל. שהרי כתב רבינו להלן "והבונה אבן שנגע בה ברזל וכו' לוקה, שנאמר לא תבנה אתהן גזית", ואמרו במכילתא (סוף פרשת יתרו) "לא תבנה אתהן גזית, אין גזית אלא גזויות שהונף עליהן ברזל". וכ"ה ב'חינוך' מצוה מ. וראה ב'תורה שלמה' יתרו עמוד קסט

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ג' טבת - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לומר שלא כל הפרטים שבמגילה שמסר שמואל לדוד נאמרו בתור ציווי לדורות, ולכן היו שינויים ממקדש למקדש בכמה פרטים.

על-פי־זה יש לבאר גם את החילוק שבין המזבח לביהמ"ק, שמקומו של המזבח מכוון ביותר משא"כ מקומו של בית המקדש מחוייב שיהיה בהר המוריה אבל מקומו המדויק אינו הכרח ויכול להשתנות מבית לבית. ובזה יובן גם מה שפתח הרמב"ם את הלכות 'ספר עבודה' בפסוק "שאלו שלום ירושלים", כי מקומו של המקדש אינו מכוון ביותר אבל קשור ומוכרח להיות בירושלים.

(על-פי י"ן מלכות ספר עבודה סימן ט)

(2) שהרי הוצרכו לנביאים להעיד על מקומו. (3) כלומר, זה ולא אחר.

ב. ומסרת ביד הכל, שהמקום שפנה בו דוד ושלמה⁴ המזבח בגרן ארונה, הוא המקום שפנה בו אברהם המזבח⁵ ועקד עליו יצחק. והוא המקום שפנה בו נח כשנצא מן התבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן פשנברא. ומשם נברא. אמרו חכמים: אדם מקום פפרתו נברא.

(4) לא בנו שניהם ביחד, אלא דוד בנה שם במה להקריב בשעתה ושלמה בנה בית עולמים. (5) בזבחים סב. אמרו שראו שם את אפרו של יצחק. [ומה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר "לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אבינו ושם אותם מראשותיו" (ילקוט שמעוני בראשית רמז קט), "ומה עשה הקדוש-ברוך-הוא, ברגל ימינו הטביע האבן אשר שם יעקב מראשותיו עד עמקי תהום ועשה אותו סניף לארץ וכו' לפיכך נקרא אבן שתייה" (שם רמז קכ), והרי אבן השתייה הייתה במקום הארון, לפני ולפנים, כמפורש במשנה יומא נג: וכן נראה בראש השנה כו. שאמרו על שופר מקרן הפרה שהוא פסול לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, כיוון שהשופר בא לזיכרון הרי הוא כעבודת פנים, כלומר, כיוון שהוא לזיכרון העקידה (שם טז). הוא כלפנים, הרי שהעקידה הייתה על אבן השתייה - ברור הדבר כי העקידה הייתה אמנם על המזבח, ולא בפנים, וכמפורש בזבחים שם וכמו שכתב רבינו, וזהו טעמו של רבי יוסי שם שמכשיר קרן הפרה, מפני שהוא עבודת חוץ, אבל הרי לקח יעקב מאבני המקום ושם אותם במקום הארון ונמצא שהאבן שעליה נעקד יצחק היא בפנים, וזהו טעמם של חכמים הפוסלים קרן הפרה].

ג. מדות המזבח מכוונות הרבה, וצורתו ידועה איש מאיש. ומזבח שפניו בגי הגולה פועין מזבח שעתידי להפנות עשויה, ואין להוסיף על מדתו ולא לגרע ממנה⁷.

(6) אותם ששבו מן הגולה ובנו את בית המקדש השני. (7) אף שאינו מעכב - לכתחילה יש קפידא לעשות המזבח כעדות הנביא.

העולה, והמדות - אם יש פה בצבור, עושין אותן של זהב. אפילו שערי העזרה מחפין אותן זהב, אם מצאה ידם¹⁰⁹.

(106) שם כח, ב. (107) עבודה זרה מג, א. (108) יעים להסיר הדשן. (109) מדות פ"ב מ"ג: "כל השערים שהיו שם, נשתנו להיות של זהב". כשעלו בני הגולה היו עניים, ובנו לפי עניותם, וכשנתעשרו - ציפו כל השערים זהב.

כ. אין עושין כל הפלים מתחלתן אלא לשם הקדש. ואם נעשו מתחלתן להדיוט¹¹⁰, אין עושין אותן לגבוה. וכלי גבוה¹¹¹, עד שלא נשתמש בהם גבוה - ראוי להשתמש בהן הדיוט, ומשנשתמש בהן גבוה - אסורין להדיוט. אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבית-ההפנסת¹¹², אין בונים אותן להר הבית.

(110) אף-על-פי שעוד לא נשתמש בהם. תוספתא מכות פ"ב (צוק"מ עמוד 244 24). (111) תוספתא, שם. (112) תוספתא, שם: "אבנים וקורות שנפסלו מתחילה לבית הכנסת (כן הוא בכת"י ויין לפי 'אור הגנוז') אין בונים אותן בהר הבית", וראה ב'כסף משנה'.

יום שלישי ג' טבת ה'תש"פ

פרק שני

(1) יבאר בו כי המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו במקומו, ושמסורת היא שבמקום שבנו בו דוד ושלמה את המזבח, היה המזבח שעליו נעקד יצחק אבינו.

א. המזבח מקומו מכוון ביותר², ואין משנים אותו במקומו לעולם, שנאמר: "וזה-מזבח לעלה לישראל"³. ובמקדש נעקד יצחק אבינו, שנאמר: "ולף-לף אל ארץ המדינה"; ונאמר בדברי-הימים: "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים, בהר המוריה אשר נראה לדוד אביהו, אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבסי".

~ נקודות משיחות קודש ~

"המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנים אותו ממקומו לעולם.. הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח כו".

וצריך להבין, מדוע כתב הלשון "מכוון ביותר" רק על המזבח ולא על בית המקדש, הרי מקום המזבח נקבע לפי הבית כולו "לפני האולם משוך לדרום", נמצא שמקום המקדש הוא בהתאם למקום המזבח, ואין יתכן שמקומו של המזבח יהיה מכוון ביותר, ואילו על מקום המקדש לא כתב שיהיה מכוון ביותר אלא רק "ובנה בית המקדש במקומו".

וי"ל שכשם שמצינו כמה שינויים בבית שני לגבי בית ראשון, כמפורש ברמב"ם פ"א, שהבנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים, ואילו אנשי בית שני בנוהו כבנין שלמה, ומעין הדברים המפורשים ביחזקאל. ולכאורה אין יתכן שיהיה שינוי כלשהו מהבניין שבנה שלמה, אלא בהכרח

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום – יום שלישי ג' טבת – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טפחים לאורך ולרוחב. (17) נקרא כן מפני שהוא סובב ומקיף את המזבח מארבע רוחותיו, בניגוד ליסוד שלא היה מקיף מארבע רוחות. (18) שהרי הסובב לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, היינו שתי אמות פחות שני טפחים לכל צד.

ח. גבה כל קרן וקרן חמשה טפחים, ורבוץ כל קרן אמה על אמה. וארבע הקרנות חלולות היו¹⁹ מתוכן. וגבה מקום המערכה שמונה עשר טפחים. נמצא חצי גבה המזבח כ"ט טפחים מסוף הסובב ולמטה.

(19) זבחים נד: ולמדו זאת ממה שנאמר "ומלאו כמזרק כזויות מזבח" (זכריה ט, טו) הרי שבית קיבול יש להן כמזרקות. ורבינו סובר שכל ארבע הקרנות היו חלולות וכדעת רש"י בזבחים שם.

ט. וחוט של סקרא²⁰ היה חוגר באמצע המזבח בפשיטה טפחים מסוף הסובב ולמטה [להבדיל בין דמים העליונים²¹ לדמים התחתונים²²]. ונמצא גבהו מן הארץ עד מקום המערכה תשע אמות פחות טפח²³.

(20) צבע אדום. ולמדו כן ממה שנאמר (שמות כז, ה) "והיתה הרשת עד חצי המזבח" - "התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים התחתונים לבין דמים העליונים" (זבחים גג.). (21) עולת העוף שדמה מתמצה למעלה מן החוט. (22) חטאת העוף שמזים דמה למטה מן החוט. והוא הדין לעולת בהמה, אשם ושלמים. (23) שהרי אמת גבהו של היסוד חמישה טפחים, והסובב שלושים טפחים. הריהו תשע אמות (בנות שישה טפחים כל אחת) פחות טפח.

י. יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו הסובב, אלא היה היסוד משוף כנגד כל רוח צפון ומערב, ואוכל²⁴ בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת, וקרן דרומית-מזרחית לא היה לה יסוד²⁵.

(24) מחזיק, = תופס מקום. (25) זבחים נג: לפי שרצועה זו הייתה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של טורף, היינו בנימין שכתוב בו (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף" ועליו נתנבא יעקב אבינו ואמר "בבוקר יאכל עד" ותרגם אונקלוס "ובאחסנתה יתבני מקדשא". ורש"י בזבחים שם הביא בשם התרגום: "באחסנתה יתבני מדבחה", כלומר: המזבח ייבנה בחלקו.

יא. ובקרן מערבית-דרומית²⁶ היו שני נקבים כמין שני חטמין דקין. והן הנקראין שיתין²⁷, שהדמים יורדין בהן ומתערבין באותה הקרן באמה²⁸, ויוצאין לנחל קדרון.

(26) ששיירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבי ויש מהם ששופכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן שני הנקבים בקרן מערבית דרומית. (27) ונקראו כן מפני שהדמים שותתין לשם, וכן זה של נסכים נקרא כן מהטעם הנ"ל, ששותתין הנסכים לשם. (28) אמת המים שעוברת בעזרה.

ד. ושלשה נביאים⁸ עלו עמם מן הגולה: אחד העיד להן על מקום המזבח, ואחד העיד להן על מדותיו, ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה⁹ כל הקרבנות אף-על-פי שאין שם בית.

(8) והם חגי זכריה ומלאכי. (9) בזבחים שם לא, אמרו אלא: "שמקריבין אף על פי שאין בית", ורבינו הוסיף לבאר שדווקא על המזבח מקריבין אבל שלא במקום המזבח אין מקריבין, כמבואר להלן פרק ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב. ומה שכתב רבינו "הזה" בא להוציא מזבח שהיה בימי שלמה, לפני שנחמדש הבית, שדווקא בימי עזרא מקריבין אף על פי שאין שם בית, מפני שקדושה ראשונה שנחמדשה בימי שלמה קדשה לעתיד לבוא, גם לאחר החורבן.

ה. מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני הגולה ושעתיד להעשות - כלן עשו אמות גבה כל אחד מהן. וזה הפתוב בתורה "ושלש אמות קמתו" - מקום המערכה בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה וכן העתיד להבנות, מדת ארכו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב אמות¹⁰.

(10) הריבוע התחתון של הבניין היה כן.

ו. עשר אמות של גבה המזבח, מהן באמה פת חמשה טפחים¹¹, ומהן באמה פת ששה טפחים¹². ושאר כל אמות הבנין באמה פת ששה טפחים. וגבה כל המזבח¹³ נ"ח טפחים¹⁴.

(11) כלומר, אמות של גובה היסוד וכניסתו, כניסת הסובב וגובה הקרנות. (12) שאר אמות המזבח. (13) עם הקרנות. (14) שהרי גבהו עשר אמות: שתי אמות של היסוד והקרנות, שהן באמה בת חמישה טפחים, הן עשרה טפחים. ושמונה אמות, שהן באמה בת שישה טפחים, הן ארבעים ושמונה טפחים, בסך הכל חמישים ושמונה.

ז. וכך היתה מדתו וצורתו: עלה חמשה טפחים¹⁵ וכנס חמשה טפחים, זהו יסוד. נמצא רחב שלשים אמה ושני טפחים על רחב שלשים אמה ושני טפחים¹⁶. עלה שלשים טפחים וכנס חמשה טפחים, זהו סובב¹⁷. [עלה שמונה עשר טפחים, זהו מקום המערכה]. נמצא רחבו שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים על שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים. [עלה שמונה עשר טפחים, וכונס לקרן זוית של השמונה עשר בגין חלול מרבע לכל ארבע קרנות]. ומקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה סביב. וכן מקום רגלי הפתחים אמה סביב. נמצא מקום המערכה רחבו עשרים וארבע אמות וארבעה טפחים על עשרים וארבע אמות וארבעה טפחים¹⁸.

(15) משנה במדות שם "עלה אמה וכנס אמה". ואמה של יסוד הוא של חמישה טפחים. (16) שהרי היסוד לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, ביחד שתי אמות פחות שני

1 יב. וְלִמְטָה פִּרְצָפָה בְּאוֹתוֹ הִקְרָן הָיָה מְקוֹם אִמָּה
2 עַל אִמָּה, וְטַבְלָא שֶׁל שְׁלֹשׁ וְטַבְעַת קְבוּעָה בָּהּ²⁹,
3 שָׁבוּ יוֹרְדֵינָן לְשִׁיתִין³⁰ וּמִנְקִין אוֹתוֹ.

(29) שעל ידה מגביהים את הטבלא. (30) והוא חלל קטן שתחת היסוד.

4 יג. וְכַבֵּשׁ³¹ הָיָה בְּנוֹי לְדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, אֲרָפוֹ
5 שְׁלֵשִׁים וּשְׁתַּיִם אִמָּה³² עַל רֹחַב שֶׁש־עֶשְׂרֵה אִמָּה.
6 וְהָיָה אוֹכַל פֶּאֶרֶץ שְׁלֵשִׁים אִמָּה מִצַּד הַמִּזְבֵּחַ, וּפְזִירָה
7 מִמֶּנּוּ אִמָּה עַל הַיִּסּוֹד וְאִמָּה עַל הַסּוֹכֵב. וְאוֹיֵר
8 מִעֵט³³ הָיָה מִפְּסִיק בֵּין הַכֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ³⁴, כְּדֵי לִתֵּן
9 הָאִיבָרִים לַמִּזְבֵּחַ בְּזִיקָה³⁵. וְגִבָּה הַכֶּבֶשׁ תִּשַׁע אַמּוֹת
10 פְּחוֹת שְׁתוֹת³⁶ עַד פְּגָגָה הַמַּעֲרָכָה.

(31) והוא כמו תל המתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ.
(32) למטה בארץ היה כן אבל בשיפועו היה יותר.
(33) ומכיוון שצריך זריקה, לא די באוויר כמלוא נימא כדלהלן הלכה יד בשני כבשים קטנים, אלא צריך אוויר יותר. (34) כלומר, בין הכבש למקום המערכה.
(35) בזבחים שם למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם" - מה דם בזריקה (שהרי נאמר בויקרא א, ה "וזרקו את הדם על המזבח") אף בשר בזריקה. (36) היינו, פחות טפח.

11 יד. וְשְׁנֵי כִבְשִׁים קְטָנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, שְׁפָחָם פּוֹנִים
12 לַיִּסּוֹד³⁷ וְלַסּוֹכֵב³⁸, וּמִבְדִּילִין מִן הַמִּזְבֵּחַ כַּמְלָא
13 נִימָא³⁹. וְחִלּוֹן הֵיחָה מִמַּעֲרָבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ⁴⁰ אִמָּה עַל
14 אִמָּה, וּרְבוּבָה הֵיחָה נִקְרָאת⁴¹, שְׁפָחָה נִתְּנִין פְּסוּלִי
15 חֲטָאת הָעוֹף⁴² עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרְתָּהּ⁴³ וְתֵצֵא לְבֵית
16 הַשְּׂרָפָה⁴⁴.

(37) היינו הכבש שלצד מערב ועל ידו שופכים שיירי דם חטאת בהמה כשגומר מתנותיה. (38) היינו הכבש שלצד מזרח ועל ידו זורקים דם חטאת בהמה על גבי הקרנות. [אבל לצד מערב לא היה בו כבש קטן ליסוד]. (39) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "וזרקו את הדם על המזבח סביב" - שיהא היקף למזבח כל שהוא ואם יהיו מחוברים, שוב אין לו היקף, ואפילו בחוט אין אדם יכול לסובבו. ולפיכך די בהפסק כמלוא נימא בלבד, אבל בין הכבש הגדול לבין מקום המערכה היה צריך הפסק יותר.
(40) מפשטות הלשון נראה שלא הייתה בגגו של כבש אלא בקיר שלו. (41) רבובה כמו "נבובה" מלשון נבוכ נבוכ לוחות והיינו חלון. (42) כשאירע בה פסול בדם או בבעלים שאז הוא צריך עיבור צורה. או שהיה פסולו מספק שאף הוא טעון עיבור צורה. ולמה דווקא פסולי חטאת העוף? - מפני שמעשיה בקרן מערבית דרומית למטה, ומפני שישנן בעזרה הרבה חטאות העוף, של יולדות, חששו שמה תתערב זאת הפסולה עמה, ולכן קבעו לה מקום מיוחד. (43) ימתינו מלשרפה עד שיעבור מראה הבשר הרטוב על ידי שיליניה לילה אחד, שכיוון שלנה בלילה הרי היא נותרה וטעונה שריפה. (44) בתוך העזרה.

17 טו. וְשְׁנֵי שְׁלַחֲנוֹת הָיוּ בַּמַּעֲרָב הַכֶּבֶשׁ: אֶחָד שֶׁל

18 שִׁישׁ, שְׁנוֹתַיִן עָלָיו אֶת הָאִיבָרִים⁴⁵; וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף,
19 שְׁנוֹתַיִן עָלָיו כְּלֵי הַשֵּׁרֶת.

(45) ולא נתנו על של כסף מפני שהכסף מרתיח ויתחממו האברים ויסריחו, אבל השיש מקררו ומרחיקו מן העיפוש.

20 טז. כְּשִׁבוּנֵין הַמִּזְבֵּחַ, בּוֹנִין אוֹתוֹ כְּלוֹ אֵטוֹם⁴⁶
21 כְּמִין עֲמוּד, וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ חִלָּל כָּלָל, אֲלָא מְבִיא
22 אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת, גְּדוּלוֹת וְקִטְנוֹת, וּמְבִיא סִיד וְזֹפֶת
23 וְקוֹנִיָּא⁴⁷, וּמִמַּחֲה וְשׁוּפָף לְתוֹךְ מִלְּבָן⁴⁸ גְּדוּל⁴⁹
24 כְּמִדָּתוֹ⁵⁰, וּבוֹנָה וְעוֹלָה. וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ הַבִּנְיָן גּוֹף שֶׁל
25 עֵץ אוֹ אָבֶן בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית-מְזֻרְחִית כְּמִדַּת הַיִּסּוֹד.
26 וְכֵן נוֹתֵן בְּתוֹךְ כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן, עַד שִׁשְׁלִים הַבִּנְיָן.
27 וְיִסִּיר הַגּוֹפִים שֶׁבְּתוֹךְ הַבִּנְיָן, כְּדֵי שֶׁתִּשָּׂאֵר קֶרֶן
28 דְּרוֹמִית-מְזֻרְחִית כְּלֵא יִסּוֹד, וְיִשָּׂאֲרוּ הַקֶּרְנוֹת
29 חִלּוּלִין.

(46) סתום. (47) ניתוח אבר (=מין מתכת) כמו שעושים לציפוי כלי חרס. (48) דפוס מרובע עשוי מארבעה קרשים. (49) על האבנים ונדבקים יחד. (50) בכל מדה ומדה ששייך לו. היינו ביסוד היה נותן מלבן של ל"ב על ל"ב אמה ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של ל' על ל' בגובה ה' אמות, וזהו סוכב. ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של כ"ח על כ"ח בגובה ג' אמות, ולמעלה ממנו היה נותן בקרנות ארבעה מלבנים. כל מלבן אמה על אמה.

30 יז. אַרְבַּע קֶרְנוֹת שֶׁל מִזְבֵּחַ וַיִּסּוּדוֹ וַיִּרְבּוּעוּ מִעַכְבִּין.
31 וְכָל מִזְבֵּחַ שֶׁאֵין לוֹ קֶרֶן, יִסּוֹד וְכַבֵּשׁ וַיִּרְבּוּעַ - הֵרִי
32 הוּא פְּסוּל, שֶׁאֲרַבְעָתָן מִעַכְבִּין⁵¹. אֲכָל מִדַּת אֲרָבּוֹ
33 וּמִדַּת רֹחַבוֹ וּמִדַּת קוֹמָתוֹ אֵינָן מִעַכְבִּין, וְהוּא שְׁלֵא
34 יִפְחוֹת מֵאִמָּה עַל אִמָּה בְּרוּם שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, כְּשֶׁעוֹר
35 מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה שֶׁל מִזְבֵּחַ מְדַבֵּר.

(51) שם. סב. שאצל כל אלו כתוב "המזבח"; בקרן נאמר (ויקרא ד, יח) "קרנות המזבח" וביסוד נאמר (שם, לד) "אל יסוד המזבח" ובכבש נאמר (שם ו, ז) "אל פני המזבח" והוא הכבש שהוא פנים של מזבח שעולין לו דרך שם. וביריבוע נאמר (שמות כז, א) "רבעו יהיה המזבח". וכל מקום שנאמר "המזבח", הוא לעכב (זבחים שם). "המזבח" משמע: שכשהוא כן הוא נקרא מזבח, ואם לא לא.

36 יח. מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם מִבְּנִינוֹ: אִם נִפְגַּם מִבְּנִינוֹ⁵² טַפַּח
37 - פְּסוּל, פְּחוֹת מִטַּפַּח - כְּשֶׁר, וְהוּא שְׁלֵא יִהְיֶה
38 בַּנִּשְׂאָר אֲבֶן פְּגוּמָה⁵³.

(52) כלומר, מן הסיד והטיח שעליו. (53) שבאבן פוסלת גם פגימה כל שהיא.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) תתבאר בו צורת המנורה, גביעיה, כפתוריה ופרחיה.

39 א. הַמְּנוֹרָה מִפְּרִשֶׁת צוּרְתָּהּ בְּתוֹרָה². וְאֲרַבְעָה
40 גְּבִיעִים³ וְשְׁנֵי כְּפֹתוּרִים⁴ וְשְׁנֵי פְּרָחִים⁵ הֵיוּ בְּקִנְיָה
41 הַמְּנוֹרָה⁶, שְׁנֵאָמַר: "וּבְמִנְרָה אֲרַבְעָה גְּבִיעִים

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום – יום שלישי ג' טבת – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וארבעה בגוף המנורה, הרי שנים ועשרים בסך-הכל (מנחות שם). (15) כי פרח לכל קנה הרי ששה, ושניים בגוף המנורה כמו שנאמר "ופרחיה" (סתם פרחים הם שנים), הרי שמונה, וממה שנאמר עוד "עד פרחיה" למדו עוד אחד, הרי כאן תשעה (מנחות שם). (16) כפתור לכל קנה הרי ששה, שניים בגוף המנורה שנאמר "כפתוריה" (סתם כפתורים שנים), הרי שמונה, ושלשה במקום יציאת הקנים, הרי ביחד אחד עשר. (17) מנחות שם ותוספתא מנחות פ"ו. (18) הוא הסכום הכולל של הגביעים, הכפתורים והפרחים.

ד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים^{19?} פִּשְׁעֵשְׂאוֹהָ זָהָב²⁰, אָכַל¹³ שָׁאָר מִיָּנִי מִתְּכוּת²¹ אֵין עוֹשִׁין בָּהּ גְּבִיעִים²²,¹⁴ כְּפָתוּרִים וּפְרָחִים. וְכֵן מְנוֹרָה הִבָּאָה זָהָב, תְּהִיָּה¹⁵ כָּלָה כְּפָר עִם גִּירוֹתֶיהָ²³, וְתִהְיֶה כָּלָה מִקְשָׁה²⁴ מִן הָעֲשֻׁתוֹת²⁵; וְשָׁל שָׁאָר מִיָּנִי מִתְּכוּת אֵין מִקְפִּידִין עַל מִשְׁקָלָהּ, וְאִם הִתְּהַלְלוּ²⁶ - פִּשְׁרָהּ²⁷.¹⁸

(19) שעושים בה גביעים, כפתורים ופרחים. (20) מנחות כח. (21) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (22) להלן גבי ככר, כתב רבינו "ושל שאר מיני מתכות, אין מקפידין על משקלה". נראה שבגביעים כפתורים ופרחים, יש הקפדה שלא לעשות בשאר מיני מתכת (משנה-למלך). (23) בשמות כה, לט: "ככר זהב טהור יעשה אותה את כל הכלים האלה". (24) חתיכה אחת. (25) במנחות כח. "מנורה היתה באה מן העשת", פירש רש"י "חתיכה שלימה, ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה". (26) שאינה מקשה (כסף-משנה). (27) בדיעבד. ולכתחילה צריך לעשותה מקשה, ועיין בהלכה ה.

ה. וְאֵין עוֹשִׁין²⁸ אוֹתָהּ לְעוֹלָם²⁹ מִן הַגְּרוּטָאוֹת³⁰, בֵּין שְׁהִיתָה שָׁל זָהָב בֵּין שְׁהִיתָה שָׁל שָׁאָר מִיָּנִי מִתְּכוּת.²⁰¹⁹
(28) לכתחילה. שאם נאמר שאפילו בדיעבד אין עושין, קשה, הרי פסול של גרוטאות נלמד מזה שכתוב מקשה, ותניא (מנחות שם) "מקשה זהב, באה זהב, באה מקשה. אינה באה זהב, אינה באה מקשה". א"כ פסול של גרוטאות מנא לן? אלא ודאי זה שאין עושין הוא רק לכתחילה (משנה-למלך). (29) בכסף-משנה חסירה מילה זו. (30) שברים.

ו. הַמְּלָקְחִים³¹ וְהַמַּחְתּוֹת³² וְכָלִי הַשֶּׁמֶן אֵין מִכָּלֵל³³ הַכֶּפֶר³⁴, שֶׁהָרִי נֹאמֵר בְּמְנוֹרָה "זָהָב טָהוֹר", וְחִזּוֹר²² וְאָמַר "וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחַתְתֶּיהָ זָהָב טָהוֹר". וְלֹא נֹאמֵר²³ "גִּירוֹתֶיהָ זָהָב טָהוֹר", מִפְּנֵי שֶׁהַגְּרוּטוֹת קְבוּעִין בְּמְנוֹרָה²⁴ וְהֵם מִכָּלֵל הַכֶּפֶר³⁴.²⁵

(31) "הם הצבתים העשויים ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, ליישבן ולמשכן בפי הנרות. ועל שם שלוקחים בהם, קרויים מלקחיים" (רש"י בשמות כה, לח). (32) הם כמין בזיכין (=כפות) קטנים שחותה בהם את האפר שבר (רש"י שם). (33) מנחות פח: כתנא-קמא ולא כרבי נחמיה בברייתא ראשונה. (34) ברייתא דמלאכת המשכן פ"ט.

ז. שְׂבַעַת³⁵ קִנֵּי הַמְּנוֹרָה מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה, וְשְׂבַעַת²⁶

1 מִשְׁקָדִים⁷ בְּתִתִּיהָ וּפְרָחֶיהָ". וְעוֹד פָּרַח שְׁלִישִׁי הִיָּה
2 סְמוּךְ לִירְכָה שֶׁל מְנוֹרָה, שְׁנֹאמֵר: "עַד יִרְכָּה עַד
3 פְּרָחָה".

(2) שמות כה, לא-מ. (3) הם דומים לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר (להלן הלכה ט). (4) הם כמין תפוחים כרותיים (שם מקום) שהן ארוכין מעט כביצה ששני ראשיה כדין (להלן שם). (5) "כמו פרחי העמודים (ציורים שמצייירין בעמודים), שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ (להלן שם). והוא כמו שושן (רבינו בפירוש המשניות למנחות פ"ג משנה ז). (6) מקומם של כל אלה במנורה, ראה להלן הלכה י. (7) "כמו שקדים בעשייתן" (להלן הלכה ב).

ב. וְשָׁלֵשׁ רִגְלִים הֵיוּ לָהּ⁸. וְשָׁלֵשָׁה כְּפָתוּרִים⁹ אַחֲרֵים
5 הֵיוּ בִקְנֶה הַמְּנוֹרָה, שֶׁמֶהֱן יוֹצְאִים שְׁשֶׁת הַקְּנִים:
6 שְׁלֹשָׁה מִצַּד זֶה, וְשָׁלֵשָׁה מִצַּד זֶה. וּבְכָל קְנֶה וְקְנֶה
7 מֶהֱן שְׁלֹשָׁה גְבִיעִים¹⁰ וּכְפָתוֹר וּפְרָח, וְהַכָּל
8 מִשְׁקָדִים¹¹ כְּמוֹ שְׁקָדִים בְּעִשְׁתָּן¹².

(8) כן כתב גם בפירוש המשניות שם, וכן הוא ברש"י על התורה (שמות כה, לא) וכן כתבו בעלי-התוספות על התורה שם. אבל בגמרא (מנחות שם) אמרו רק שהיו לה רגלים, אבל לא הזכירו כמה. ובתורת העולה לרמ"א ז"ל (ת"א פט"ו) הביא: "אמרו רבותינו ז"ל שלשה רגלים היה למנורה" (משנת ראשונים). ובגלופת המנורה שבקשת טיטוס ברומא – בסיסה של המנורה מרובע, ללא רגליים (ראה ב"סיני" כרך לו עמוד כ חח, וב"שערים" ג' טבת תש"כ עמוד ג). (9) כן מפורש בתורה (שמות כה, לה). (10) מקרא מפורש הוא (שם שם, לג). (11) ביומא נב. אמרו: חמש מקראות (פסוקים) בתורה אין להן הכרע (לדעת היכן הם נוטים), ואחד מהם "משוקדים", כלומר, הפסוק "ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שם שם, לד), שספק לנו אם צריך לקרוא "ארבעה גביעים משוקדים" (שהמילה משוקדים קשורה עם "ארבעה גביעים"), או "משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שהיא קשורה ל"כפתוריה ופרחיה). לפיכך פסק רבינו, שמספק צריכים לעשות כולם משוקדים, גם הגביעים וגם הכפתורים והפרחים. שהרי גם אם אינם צריכים להיות משוקדים אין בכך הפסד, אם יעשו משוקדים. ואילו אם הם צריכים להיות משוקדים ולא נעשין כן, תהיה בזה קפידא (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (12) בפירוש המשניות (מנחות שם) כתב רבינו: "משוקדים מעשה שקדים, והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת (=החתיתה) עד שיהיה כולו שקדים שקדים".

ג. נִמְצְאוּ¹³ כָּל הַגְּבִיעִים שָׁנִים וְעֶשְׂרִים¹⁴. וְהַפְּרָחִים
10 תְּשֻׁעָה¹⁵. וְהַכְּפָתוּרִים אַחֲד־עֶשְׂרִים¹⁶. וְכָלֵן מְעַכְבִּין זֶה
11 אֶת זֶה¹⁷, וְאֶפְלוּ חֶסֶר אֶחָד מִן הַשָּׁנִים וְאֶרְבָּעִים¹⁸
12 מְעַכְבִּין אֶת כָּלֵן.

(13) מנחות כח: כט. כלומר: "נמצאת אומר". (14) שהרי בכל קנה וקנה שלשה גביעים, שהם ביחד שמונה עשר.

עשה לה מעלות וכו' מיכן אמרו אבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות. וכתב הרע"ב (תמיד פ"ג משנה ט) שהן כנגד שלש העלאות שכתובים במנורה: (א) בהעלותך את הנרות (במדבר ח, ב). (ב) העלה את נרותיה (שם שם, ג). (ג) להעלות נר תמיד (שמות כז, כ). (ד) להלן בפ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יז, כתב רבינו: "וכיצד סדר ההטבה, נכנס וכלי בידו וכוזו שמו ושל זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו וכו' ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא וכו' ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא" (וכן הוא בתמיד שם ובספרי שם). ואולי כוז היה כלי גדול, ובו היו מונחים כל הכלים הקטנים, היינו כל כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה (הר המוריה).

יב. השלחן היה ארפו שנים עשר טפח, ורחבו ששה טפחים⁴⁸. והיה מנחם⁴⁹ ארפו לארץ הפית, ורחבו לרחב הפית. וכן שאר כל הכלים⁵⁰ שבמקדש, ארפן לארפו של פית⁵¹ ורחבו לרחב הפית, חוץ מן הארפון⁵², שהיה ארפו לרחב הפית. וכן נרות המנורה כנגד רחב הפית, בין הצפון ובין הדרום⁵³.

(48) כמו שנאמר (שמות כה, כג) "אמתיים ארכו ואמה רחבו". וכרבי מאיר שאמת הכלים בת ששה טפחים (כלים פ"ז משנה י, ומנחות צז). (49) שם צו. במשנה. (50) היינו יתר השולחנות, ראה להלן פ"ה הלכה יד (רש"י שם). (51) הוא בין המזרח ובין המערב (רש"י שם). (52) שם צח. (53) כרבי אלעזר ב"ר שמעון, ולא כרבי (שם צח). שהפסוק "יערוך אותו לפני ה'" (ויקרא כד, ג) מסייע, שהרי הוא שצריך לערוך אותו לפני ה'. כלומר, צריך לצדד את פי הפתילה לעבר מערב, שהוא לפני ה'. ואילו לרבי האומר שמזרח ומערב היו עומדים, הרי היה הראשון לפני ה', ולמה צריך לצדדו לשם (כסף-משנה).

יג. ארבעה⁵⁴ סניפין⁵⁵ של זהב היו לשלחן, מפצלין⁵⁶ בראשיהן⁵⁷, שהיו סומכין בהן שתי המערכות של לחם הפנים: שנים מסדר זה, ושנים מסדר זה⁵⁸. והם הנאמרים בתורה⁵⁹ "וקשיתיו"⁶⁰.

(54) שם במשנה. (55) "כמין יתירות זהב עומדים בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה, כנגד גובה מערכת הלחם" (רש"י בשמות כה, כט). (56) מנוקבים. (57) כלומר, באותו חלק שבהן שעולה למעלה מן השולחן (תוספות יום-טוב שם פ"א משנה ו). (58) והיו בכל אחד מהם ארבעה עשר פיצולים, כמנין הקנים שהיו מכניסים (רש"י שם). (59) שמות שם. (60) מנחות צז. מימרא של רב קטינא. ונקראו כן על שם שמקשים את הלחם ומחזקים אותו שלא ישבר (רש"י שם).

יד. ושמונה ועשרים קנים⁶¹ של זהב, כל אחד מהן פחצי קנה חלול⁶², היו לו: ארבעה עשר לסדר זה, וארבעה עשר לסדר זה. והם הנקראים⁶³ "מנקהותיו"⁶⁴. ושני הבזיכין שמניחין בהן הלבושה

1 גרותיה מעפכין זה את זה, בין שהיתה של זהב בין
2 שהיתה של שאר מיני מתכות. וכל הנרות קבועים
3 בקנים³⁶.

(35) מנחות כח. (36) בראש כל קנה וקנה, היה נר אחד כעין בזך (=כף) ושם נותנים השמן והפתילות (פירוש"י במנחות שם).

4 ח. ששת הנרות הקבועים בששת הקנים היוצאים
5 מן המנורה, כלן פניהם לנר האמצעי שעל קני
6 המנורה³⁷. וזה הנר האמצעי פניו כנגד קדש-
7 הקדשים³⁸, והוא הנקרא³⁹ נר מערכי.

(37) כלומר, פיות הפתילות שלהם נוטות לנר האמצעי. וכן הוא בברייתא (שם צח): "תניא, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, מלמד שהיו מצודין פניהם כלפי נר האמצעי". (38) כלומר, פי הפתילה נוטה למערב. כן הוא במגילה בא: "נר מערכי כלפי שכניה". (39) בתלמוד (שבת כב: מגילה שם, ועוד).

8 ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריא⁴⁰, שפיהן
9 רחב ושוליהן קצר. והפפתורים כמין תפוחים
10 כרתיים⁴¹, שהן ארפין מעט, כפיצה ששני ראשיה
11 פדין⁴². והפפרים כמו פרחי העמודים⁴³, שהן כמין
12 קערה ושפתה פפולה לחוץ.

(40) מנחות כח: (41) שם מקום. והוא במנחות שם. ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "והכפתורים הוא דמות כדור שאינה עגולה מכל וכל, רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף". (42) עגולים ככד. (43) מנחות שם. ציורין שמצירין בעמודים (רש"י שם). ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "פרח צורת שושן".

13 י. גבה המנורה⁴⁴ היה שמונה עשר טפח. הרגלים
14 והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח
15 שבו גביע פפתור ופרח⁴⁵. וטפחים חלק. וטפח
16 פפתור, ושני קנים יוצאין ממנו, אחד הילף ואחד
17 הילף, ונמשכים ועולין כנגד גבה המנורה. וטפח
18 חלק. וטפח פפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, אחד
19 הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה
20 המנורה. וטפח חלק. וטפח פפתור, ושני קנים
21 יוצאים ממנו, אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין
22 ועולין כנגד גבה המנורה. וטפחים חלק. נשתירו
23 שלשה טפחים, שבהן שלשה גביעים, פפתור ופרח.

(44) מנחות כח: (45) מנחות שם. ובתוספות שם ד"ה וטפח, נשארו בתימה מה נשתנו שלשה אלו, שלשלתם לא ניתנו אלא טפח.

24 יא. ואבן היתה לפני המנורה⁴⁶, ובה שלש מעלות,
25 שעליה בהן עומד ומטיב את הנרות, ומניח עליה
26 כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה⁴⁷.

(46) תמיד ל: וספרי בהעלותך סי' ה' "בהעלותך את הנרות,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ג' טבת – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

78) שעליו הקטירו את קטורת הסמים בלבד. ונקרא גם "מזבח הזהב", כי עשוי היה עצי שטים מצופה זהב כולו. וכן נקרא "מזבח הפנימי", לפי שעמד בפנים. (79) שמות ל, ב. (80) יומא לג: (81) תוספתא יומא פרק ב (הוצאת צוק"מ עמוד 185 28) ומנחות צח:

19 יח. הפיור⁸² היו לו שנים-עשר יד⁸³, פרי שיהיו כל
20 הפהנים העוסקים⁸⁴ בתמיד⁸⁵ מקדשים⁸⁶ ממנו באחד.
21 ומוכני עשו לו⁸⁷, שיהיו בה המים תמיד, והיא חל,
22 פדי שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה, שהפיור
23 מפלי הקדש ומקדש, וכל דבר שיתקדש בכלי-קדש
24 אם לן - נפסל⁸⁸.

(82) יומא לו. במשנה. (83) כמו ברו המריק מים.
(84) ששנים עשר כהנים היו מתעסקים בהקרבת התמיד (יומא כה: , ופ"ד מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו), חוץ מהשוחרט שאינו טעון קידוש ידים ורגלים, שהרי השחיטה כשרה גם בור (רש"י שם). (85) בקרבן תמיד ש"מזכות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והם הנקראים תמידין, אחד בבורק ואחד בין הערבים, שנאמר שנים ליום עולה תמיד" (פ"א שם הלכה א). (86) ידיהם ורגליהם לעבודה. ש"מזכות עשה לקדש כהן העובד, ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה א) ויציב מצות קידוש? – מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה ומקדש (שם הלכה טז). (87) כי הכיור מכלל כלי שרת, וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה. וזה עשה כלי סביב לכיור והיו בו המים תמיד, והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך, ראשון ראשון, ואותו הכלי היה נקרא מוכני (רבינו בפירוש המשנה ליומא פ"ג). והראב"ד בהשגותיו כתב: "שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים בו את הכיור בחבל, ומשקעים אותו הוא ומימיו בבור העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה. ומפורש כל זה ביומא ובזבחים". ומה שכתב הראב"ד שזה מפורש בזבחים, הוא בדף כ. שאמרו: "כיור שלא שקעו מבערב (בבור – רש"י) וכו' ולמחר אינו מקדש". [וכנראה שלדעת רבינו יש כאן שני דברים: א. תקנת המוכני שלא יהיו הרבה מים בכיור אלא מן המוכני ישפכו לתוכו כדי הצורך ולא יותר. ועשו כן כדי שלא יפסלו המים בלינה בתוך הכיור שהוא כלי שרת, וזהו מה שאמרו ביומא לו. במשנה. ב. אם שכחו ונכנסו הרבה מים מן המוכני אלא הכיור ויש חשש שיפסלו בלינה, תיקנו שישקיעו המוכני בבור כדי שלא יפסלו מימיו בלינה, וזהו מה שאמרו בזבחים כ. וכן הביא רבינו בפ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, וראה בכסף-משנה כאן]. (88) סוכה ג.

פרק רביעי

1) יבאר בו רבינו מקום הנחת הארון, ושלמה בנה מקום לגניית הארון, ומי גנזו, ומה נגזו עמו.

25 א. אבן² היתה בקדש-הקדשים³ במערבו⁴, שעליה
26 היתה הארון מנח⁵. ולפניו צננת המן⁶ ומטה אהרן⁷.
27 ובעת שפנה שלמה⁸ את הבית, וידע שסופו לחרב,

1 על השלחן בצד המערבות⁶⁵, הן הנקראים⁶⁶
2 "כפותיו"⁶⁷. והדפוסין⁶⁸ שעשוין בהם לחם הפנים,
3 הם הנקראים⁶⁹ "קצרותיו"⁷⁰.

(61) משנה שם צו. (62) כמו חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן (רש"י בשמות שם). (63) שמות שם. (64) שם צו. ונקראים כן על שם שמנקים את הלחם מעיפוש (רש"י שם). (65) והיו מקטירין אותם בשבת לזכרון ללחם, שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהיא אזכרה למנחה (רש"י ויקרא כד, ז). (66) שמות שם. (67) שם צו. (68) "ושלשה דפוסין של זהב היה להם, אחד שנותנים בו החלה והיא בצק, והשני שאופין אותה בו, השלישי שנותנים אותה בו כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל" (פ"ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה ח). (69) שמות שם. (70) שם צו.

4 טו. אלו⁷¹ הארבעה-עשר קנים: נותן החלה
5 הראשונה על עצמו של שלחן⁷², ונותן בין ראשונה
6 ושנייה שלשה קנים⁷³, וכן בין כל חלה וחלה
7 שלשה קנים, ובין ששית וחמישית שני קנים
8 בלבד, לפי שאין על הששית אחרת⁷⁴. נמצאו
9 ארבעה-עשר בכל מערכה ומערכה.

(71) שם. (72) והיא אינה צריכה קנים חלולים תחתיה שלא תתעפש, כיון שהיא מונחת על גבי השולחן עצמו שהוא קריר (רש"י ושיטה-מקובצת שם). (73) והיו להן שלשה פיצולים בכל סניף וסניף שבהם היו תחובין. ועשו כן "כדי שתהיה הרוח מנשבת בו" (הלכות תמידין ומוספין שם הלכה ב). (74) כלומר, אין עליה משאוי שיכביד על שלמטה הימנה.

10 טז. ושני שלחנות היו באולם מבפנים על פתח
11 הבית: אחד של שיש⁷⁵, נותנין עליו לחם הפנים
12 בכניסתו; ואחד של זהב, נותנין עליו לחם ביציאתו.
13 שםעלין בקדש⁷⁶, ולא מורידין⁷⁷.

(75) מנחות צט: במשנה. ובירושלמי שקלים פ"ו הלכה ג "לית כאן של כסף (לא היה של כסף) מפני שהוא מרתח" (=מחמת הלחם, ויש לחוש שיתעפש). ועיין תמיד לא: (76) לפיכך עשו הראשון של שיש, שממנו מניחו על של זהב. וראה למעלה בדברי הירושלמי. (77) ולפיכך עשו השני של זהב. ולמדו במנחות צט. "שמעלין בקודש", ממה שנאמר (במדבר יז, ג) "את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח" – "בתחילה תשמישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח". ו"לא מורידין" נלמד ממה שנאמר (שמות מ, יח) "ויקח משה את המשכן וגו' ויקם את עמודיו", שהוא בעצמו הקימו ולא סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים לפי שאין מורידין.

14 יז. מזבח הקטרת⁷⁸ היה מרבע אמה על אמה⁷⁹.
15 והוא נתון⁸⁰ בהיכל מכוון בין הצפון לדרום, משוף
16 בין השלחן והמנורה לחוץ. ושלשון היו מנחין⁸¹
17 משליש ההיכל ולפנים, פנגד הפרכת המבדיל בין
18 הקדש ובין קדש-הקדשים.

במקדש הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, היינו שהמקדש נבנה בשביל הארון, וזוהי הכוונה ותכלית עשייתו.

(על-פי יו"ן מלכות' ספר עבודה סימן י"א)

(2) יומא נג, ב. ותוספתא שם פ"ב. ושתיה היתה נקראת (שם). ופירוש שתיה: יסוד, על שם עבודת הקרבנות, שהיא יסוד העולם, כמו שאמרו באבות פ"א מ"ב (פירוש המשניות שם פ"ה מ"ב). (3) בית שהוא קודש שבקדשים, ש"עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו' וכו' לפנים מן החומה (= חומת ירושלים) מקודש מהם וכו' קודש הקדשים מקודש מהם וכו' (ביאורי הגר"א מדות פ"ה מ"ד). (4) של קודש הקדשים. וראה להלן. (5) כן הוא בתוספתא יומא פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 186 10). (ואף-על-פי שבירושלמי' (בבא-בטרא פ"ו ה"ב) מפורש שהארון עמד באמצע, וחלק הבית עשר אמות לכל רוח (וראה בבבא-בטרא זט.), וכן בתנחומא (פרשת קדושים אות י'): "והארון באמצע ההיכל", ואם כן גם האבן היתה באמצע? – סובר רבינו שהאבן היתה יותר לצד מערב. וכנראה שמקורו מהתנחומא (שם), ופירש מה שאמרו שם: "ואבן שתיה לפני הארון", היינו לפנים מן הארון, כלומר לצד מערב. וכן פירש 'מראה הפנים' ב'ירושלמי' שם. ועי' 'תוספות' בבא-בטרא כה. ד"ה וצבא, וב'תוספות יום-טוב' שם פ"ב מ"ט). (6) כמו שנאמר (שמות טז, לג) "קח צנצנת אחת, ותן שמה מלא העמר מן, והנח אותו לפני ה'". וכן הוא בברייתא ד'מלאכת המשכן' (כסף-משנה). (7) כמו שנאמר (במדבר יז, כה) "השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת". וכן הוא בברייתא ד'מלאכת המשכן' שם. (8) ברייתא ד'מלאכת המשכן' שם. (9) יומא נב, ב. ושם נג, ב - ישנה מחלוקת בזה: יש אומרים שהארון גלה לבבל, ויש אומרים שנגנז. ורבינו פוסק שנגנז, והביא רבינו דבר זה שהוא נוגע להלכה. כי הנה פסק רבינו (להלן פ"ו ה"ט) ש"קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד-לבוא", וההולך בזמן הזה במקום המקדש חייב כרת. ומסתבר כי זה אינו אלא כשיש שם ארון וכפורת, אבל אם אין שם ארון וכפורת אינו חייב (וכעין זה אמרו במנחות כז: לענין הזאות), משום כך הביא רבינו דין זה שארון נגנז במקומו (הגהות הגר"י יעב"ץ). (10) והלא שם היה גם קודם לכן? – אלא שאמר לתתו שם לגניזה (רש"י יומא, שם). (11) יומא נב, ב. (12) שהיו מושחין ממנו כהנים ומלכים (פ"א מהל' כלי המקדש ה"ז). (13) (לדעת רבינו האי גאון 'אוצר הגאונים' ברכות, חלק התשובות סי' ו', וראה בפירוש ר"א בן עזרא שמות כח, ו - מה שהביא בשם רב האי) ורב נסים גאון (אוצה"ג שם סי' ד) הם אבני האפור (= כלומר, אבני החושן), וכן כתב ב'כסף משנה' (להלן כאן) בדעת רבינו. ולדעת רש"י והרמב"ן (שמות שם, ל) הם כתב שם המפורש שנתנו בתוך כפלי החושן, וראה להלן. (14) ביומא כא, ב - נמנו אורים ותומים בין הדברים שחסרו בבית שני. ולדעת רבינו, היינו שלא השיבו לנשאלים בהם. וכן כתב רבינו בפ"י מהל' כלי המקדש ה"י. וכן פירש 'תוספות' ביומא שם ד"ה ואורים ותומים (וכעין זה אמרו

1 בְּנֵה בּוֹ מְקוֹם לִגְנוֹ בּוֹ הָאֲרוֹן לְמִטָּה בְּמִטְמוֹנִיּוֹת
2 עֲמֻקּוֹת וְעַל־קַלְלוֹת. וְיִאֲשְׁרֵהוּ הַמֶּלֶךְ צִנֵּה וְגִנְזוּ
3 בְּמָקוֹם שֶׁבִּנְהָ שְׁלֹמֹה, שְׁנֵאָמַר: "וְיִאֲמַר לְלוֹיִם
4 הַמְּבִנִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לֵה': תָּנוּ אֶת אֲרוֹן
5 הַקֹּדֶשׁ¹⁰ בְּבֵית אֲשֶׁר בְּנֵה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ
6 יִשְׂרָאֵל, אֵין לָכֶם מִשָּׁא בִּפְתָהּ, עֲתָה עֲבֹדוּ אֶת ה'
7 אֱלֹהֵיכֶם וְגו'". וְנִגְנְזוּ עִמּוֹ¹¹ מִטָּה אַהֲרֹן וְהַצִּנְצֻנָּה
8 וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה¹². וְכָל אֵלּוּ לֹא חֲזְרוּ בְּבֵית שְׁנִי. וְאִף
9 אֲוִירִים וְתַמִּים¹³ שֶׁהָיוּ בְּבֵית שְׁנִי לֹא הָיוּ מְשִׁיבִין¹⁴
10 בְּרוּחַ-הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בָּהֶן¹⁵, שְׁנֵאָמַר: "עַד
11 עֲמֵד בָּהֶן לְאֲוִירִים וְ[וְ]תַמִּים". וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן
12 אֶלָּא לְהַשְׁלִים שְׁמֵנָה בְּגָדִים לְכֹהֵן גָּדוֹל, בְּגֵדֵי שְׁלֹא
13 יֵהָא מַחְסֵר בְּגָדִים¹⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבן היתה בקודש הקדשים במערבו, שעליה היה הארון מונח".

וצריך להבין, מאחר שהביא הרמב"ם כאן את פרטי הדינים בעשיית שאר הכלים, מדוע לא הביא את הפרטים של עשיית הארון.

ולכאורה יש לומר שעניין זה תלוי במחלוקת הרמב"ן והרמב"ם, כפי שהתבאר במקום אחר, שלדעת הרמב"ן עשיית הכלים היא מצוה בפני עצמה, ולכן מנה עשיית הארון כמצוה בפני עצמה, אבל לדעת הרמב"ם עשיית הכלים אינה מצוה בפני עצמה אלא חלק ממצות בנין ביהמ"ק, והואיל והארון אחרי שנגנז ובכל תקופת בית שני לא היה בבית המקדש, נמצא שאין זה פרט בציווי עשיית המקדש, שהרי המקדש עומד בשלימותו ללא הארון.

אבל קשה לומר כן, שהרי ידוע הכלל שדרכו של הרמב"ם להביא פסוק שאינו נזכר בגמרא כלל, מאחר שהוא מבואר יותר, כשאין נפק"מ לפועל. וממילא גם כאן מכיון שבפועל צריכים לעשות ארון במקדש, וישנם כמה פסוקים המדברים אודות עשיית הארון, היה לו להביאם, שהרי סוף-סוף צריכים לעשות ארון במקדש.

ויש לתרץ על-פי מה שכתב הגאון הרוגוצ'בי "שהארון לא היה כלי שרת". כלומר, הגם שפעל תוספת קדושה במקדש, מכל-מקום עשיית הארון אינה בשביל המקדש, שהרי לא היה כלי שרת, ולכן לא הזכיר הרמב"ם על דבר עשייתו שאינה קשורה למקדש.

ובפנימיות העניינים יש לומר, שהרי עניינו של הארון הוא תורה ("אין בארון אלא שני לוחות אבנים"), ומצד גודל מעלת התורה ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד" הרי לא יתכן לומר שהתורה היא בשביל עניין מסוים, גם לא בית המקדש.

ויש לומר שזוהי עומק דעת הרמב"ן שעיקר החפץ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ג' טבת - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והוא הנקרא "בית-דלפא". ועבי התקרה שעל-גבי
בית-דלפא אמה. ומעזיבה²⁴ גבה אמה. ועליה בנויה
על-גביו, גבה כחליה ארבעים אמה. ובגגה גבה
אמה פיור. ואמתים גבה בית-דלפא. ואמה תקרה.
ואמה מעזיבה. וגבה המעקה שלש אמות. וטס של
ברזל כמו סוף גבהו אמה, על-גבי המעקה סביב,
כדי שלא ינוחו עליו העופות, והוא הנקרא "פלה
עורב"²⁵. הרי הכל מאה אמה.

(21) אלו שעלו מגלות בבל ובנו את הבית השני (מדות פ"ד
מ"ו). (22) הוא פיתוח וציור (פירוש המשנה לרבינו, שם).
והרע"ב שם כתב: "הקורה התחתונה של תקרה היתה עוביה
אמה, ולפי שהיתה טוחה בזהב ומצוירת ציורים נאים -
נקראת כיור". (23) הגשם. כתב רבינו בפירוש המשנה
שם: "היה נהוג אצלם בבנינים לעשות לבית שני קירויים,
קירוי למעלה מהקירוי, ונותנים בין שניהם מעט הרחקה,
וקוראים אותו החלל "בית הדילפא" על שם הדלף, כדי
שלא יטף הקירוי העליון, יעמדו המים באותו החלל".
(24) הטיט והסיד שעל התקרה. (25) שמכלה את העורב,
שלא ינוח שם ולא יטנף את הגג.

ד. מן המערב למזרח מאה אמה. וזהו חשבונן:
ארבעה כתלים זה לפנים מזה, וביניהן שלשה
מקומות פנויים. בין הכתל המערבי ובין הכתל
שלפנים ממנו - חמש אמות; ובין כתל שני ושלישי
- שש אמות; ובין כתל שלישי ורביעי - שש אמות.
ואלו המדות הן של עבי הכתל עם המקום הפנוי
שבין שני כתלים. וארך קדש-הקדשים - עשרים
אמה. ובין שתי הפרוכות המבדילות בינו ובין
הקדש - אמה. וארך הקדש - ארבעים אמה. ועבי
הכתל המזרחי, שבו השער - שש אמות. והאולם -
אחת-עשרה אמה. ועבי כתל האולם - חמש
אמות²⁶. נמצא הכל מאה אמה.

(26) כן היא הנוסחא הנכונה, וכל זה במדות שם מ"ז
(כסף-משנה).

ה. מן הצפון לדרום²⁷ מאה אמה: עבי כתל²⁸
האולם - חמש אמות. ומכתל אולם עד כתל הקדש
- עשר אמות. וכתלי הקדש ששה כתלים זה לפנים
מזה, וביניהן חמשה מקומות פנויים. בין כתל חיצון
ובין השני - חמש אמות; ובין שני ושלישי - שלש
אמות; וחמש בין שלישי ורביעי; ובין רביעי
וחמישי - שש; ובין חמישי וכתל הפנימי - שש.
נמצא הכל ארבעים אמה מצד זה וארבעים אמה
מצד שפנגדו. ורחב הפית מבפנים - עשרים. הרי
מאה אמה.

(27) מדות, שם. (28) עי' ראב"ד.

ו. הפשפש והוא שער הקטן, ושני פשפשין היו

שם על אש המערכה שהיתה, ולא היתה מסייע להם).
(15) "ומפני מה לא היו שואלין בהן? - מפני שלא היתה
שם רוח הקודש, וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין
שכינה שורה עליו - אין נשאלין בו" (הל' כלי המקדש,
שם). (וראה ברמב"ן על התורה שם, שרק על-ידי רוח
הקודש היה הכהן יודע את הסדר הנכון בקריאת האותיות
המאירות). (16) כתב הראב"ד בהשגותיו "וחיסור בגדים
שאמר אינו כלום, שאינו מחשבון הבגדים". כי לדעת
הראב"ד "אורים ותומים" הם שם המפורש שהיו נותנים בין
כפלי החושן, כדעת רש"י והרמב"ן הנ"ל. ומה שנאמר
(שמות שם) "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת
התומים", אינו מעכב בדיעבד, עי' רש"י יומא ה, ב. וראה
ב'גבורת ארי' שם ה. ד"ה מאי בינייהו. וב'אבן האזל' ו'חזון
איש' כאן. ולדעת רבינו הם אבני החושן (כסף-משנה),
וראה למעלה הערה יב.

ב. בבית ראשון היה כתל מבדיל בין הקדש ובין
קדש-הקדשים, עביו אמה. וקנין שבנו הפית שני¹⁷
נסתפק להם אם עבי הכתל היה ממדת הקדש או
ממדת קדש-הקדשים, לפיכך עשו קדש-הקדשים
עביו עשרים אמה תמימות, ועשו הקדש ארבעים
אמה תמימות, והניחו אמה יתרה בין הקדש ובין
קדש-הקדשים. ולא בנו כתל בבית שני¹⁸, אלא עשו
שתי פרוכות¹⁹: אחת מצד קדש-הקדשים, ואחת
מצד הקדש, וביניהן אמה, כנגד עבי הכתל שהיה
בראשון. אבל במקדש ראשון²⁰ לא היתה שם אלא
פרכת אחת בלבד, שנאמר: "והבדילה הפרכת לכם
וגו"²¹.

(17) יומא נא, ב. (18) מפני שהיה גבוה הרבה יותר מהבית
ראשון, ולא היה הכותל יכול לעמוד בעובי אמה (בבא
בתרא ג:). ולהרחיב את הכותל אי-אפשר, משום שנאמר
(דברי הימים-א כח, יט) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"
שאין לשנות את המדות. ולבנות כותל עד הגובה שאפשר
לו לעמוד, ואת השאר לחצות בפרוכת, גם כן אי אפשר,
שמוסרת בדינו שמחיצה זו צריכה להיות או כולה בפרוכת
כמו במשכן, או כולה בבנין כמו במקדש ראשון, כמפורש
בבבא-בתרא שם (רש"י יומא, שם). (19) ולא עשו פרוכת
אחת שעביה אמה, לפי שנאמר (שמות לו, כג) "והבדילה
הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", ומשמעו
שמתחילת עובי הפרוכת ולפנים יהיה קודש הקדשים, ואם
קדושת האמה כלחוצ, נמצא שמתחילת עוביה ולפנים אינו
קודש הקדשים ('תוספות' שם). (20) היינו משכן (שנקרא
גם "מקדש", כמפורש בשמות כה, ח "ועשו לי מקדש",
וכמו שאמרו בעירובין ב:). שאילו בבית ראשון לא היה
פרוכת אלא כותל (כסף-משנה). וראה ביומא נא, ב.

ג. ההיכל שבנו בני-גולה²¹ היה מאה אמה על מאה
אמה על רום מאה. וכן היתה מדת רימו: בנו גבה
שלש אמות אטום סתום כמו יסוד לו. ורום כחלי
הבית ארבעים אמה. ורום הפיור²² שבתקרה אמה.
ועל גביו גבה שתי אמות פנוי, שיכנס בו הדלף²³,

עד למעלה כף היו: אמה אחת חלק, ורכב שלש
אמות. ואמה חלק, ורכב שלש אמות עד למעלה.
ונמצאו הרבדים⁴⁴ מקפין לפתלים. רחב כל רכב
שלש אמות עד למעלה, ויבין כל רכב ורכב אמה.
ורכב העליון היה רחבו ארבע אמות.

(38) מדות פ"ד סוף מ"ז. והכוונה לכל הנקרא "היכל", וגם
אולם בכלל (ראה למעלה פ"א ה"ה). והאולם היה רחב יותר
במזרח: חמש עשרה אמה מן הדרום, וחמש עשרים אמה
מן הצפון (מדות, שם). (39) מן המזרח, כנ"ל.
(40) "שהיו מטין הבנין מעט לצד מערב, וכשימשך לצד
המזרח מתרחב כדמות הארי שהוא רחב מלפניו וצר
מאחוריו" (פירוש המשנה, שם). (41) גזוזטאות.
(42) אצטבא. (43) התקרה שעל התחתונה שהוא הרצפה
של התיכונה שש באמה רחבה. (44) אצטבאות.

י. כל אלו המקומות הפנימיים שבין הפתלים הם
הנקראים תאים⁴⁵. נמצאו התאים המקיפין למקדש:
חמשה מן הצפון, וחמשה מן הדרום, ושלשה מן
המערב. ושלש דיוטות היו, דיוטא על-גבי דיוטא.
נמצאו חמשה עשר תאים בדרום: חמשה על-גבי
חמשה, וחמשה על גביהן. וכן בצפון חמשה עשר.
ושמונה תאים היו במערב: שלשה על-גבי שלשה,
ושנים על גביהן בדיוטא אחת. הכל ל"ח תאים⁴⁶.

(45) לשכות. (46) שם פ"ד מ"ג.

יא. שלשה פתחים⁴⁷ היו לכל אחד ואחד מן
התאים: אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן
השמאל, ואחד לתא שעל גביו. ובקרן מזרחית-
צפונית בתא שבדיוטא האמצעית היו חמשה
פתחים: אחד לתא מימין, ואחד לתא שעל גביו,
ואחד למסבה, ואחד לתא שיש בו הפשפש⁴⁸, ואחד
להיכל.

(47) מדות, שם. (48) ראה למעלה ה"ו.

יב. ומסבה⁴⁹ היתה עולה מקרן מזרחית-צפונית
לקרן צפונית-מערבית, שבה היו עולין לגגות
התאים. היתה עולה במסבה ופניו למערב. הלך את
כל פני הצפון עד שהוא מגיע למערב. הגיע
למערב, הפך פניו לדרום. הלך את כל פני המערב
עד שהוא מגיע לדרום. הגיע לדרום, הפך פניו
למזרח, והיה מהלך לדרום עד שהוא מגיע לפתחה
של עליה, שפתחה של עליה היתה פתוח לדרום.

(49) בנין עשוי כמין עמוד חלול, עשוי כמו מעלות סביב,
והעולה בו עולה דרך היקף, מדות שם מ"ה.

יג. ובפתחה⁵⁰ של עליה היו שתי פלונסות של
אריז⁵¹, שבהן עולין לגגה של עליה. וראשי
פספסין⁵² היו מבדילין בעליה⁵³ בין גג הקדש לגג

להיכל מצדי השער הגדול שבאמצע²⁹: אחד בצפון
ואחד בדרום. שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם,
ועליו הוא מפרש על-ידי יחזקאל: "השער הזה
סגור יהיה, לא יפתח"³⁰; ושבצפון בו נכנסין.
ומהלך בין שני הפתלים עד שמגיע למקום פתוח
לקדש משמאלו, ונכנס לתוך ההיכל, ומהלך עד
שער הגדול ופותחו.

(29) מדות פ"ד מ"ב. ונקרא כן מחמת גודל קדושת ההיכל,
וכן קראו לנהר פרת "הנהר הגדול" (דברים א, ז) על
חשיבותו, ראה שבועות מז: 'תוספות יום טוב' שם בשם
ראבי"ה. (30) וגו': "ואיש לא יבא בו, כי ה' אלקי ישראל
בא בו, והיה סגור".

ז. השער הגדול היה רחבו עשר אמות וגבהו
עשרים אמה. וארבע דלתות היו לו: שתיים בפנים
ושתיים בחוץ. החיצונות נפתחות לתוך הפתח
לכסות עביו של כהל, והפנימיות נפתחות לתוך
הבית לכסות אחורי הדלתות.

ח. פתחו של אולם³¹ היה גבוה ארבעים אמה ורחב
עשרים, ולא היה לו שערים³². וחמש³³ מלתריות³⁴
של מילא³⁵ היו על-גבי פתחו מלמעלה, התחתונה
עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה, וכל אחת
מחמשתן עודפת על שלמשה מונה אמה מזה ואמה
מזה. נמצאת העליונה שלשים אמה³⁶. ונדבך³⁷ של
אבנים היה בין כל אחת ואחת.

(31) מדות פ"ג מ"ז. (32) שם פ"ב מ"ג. וה'תוספות'
(בעבודה זרה מג. ד"ה אכסדרא) כתבו שהיה פרוץ במלואו,
ומכל מקום קוראים לו פתח האולם בהרבה מקומות
בתלמוד, כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במלואו לרוח
מזרחית, ונקרא "פתח" בתורה. (33) שם פ"ג מ"ז.
(34) "מלתרא היא הקורה המפותחת, שבה חופרין צורות
ודימונות, והקיבוץ בלשון המשנה מלתריות" (פירוש
המשנה שם). (35) "הוא שם למין הקורות שבהן היה
הפיתוח – או שם לבנין ההוא" (פירוש המשנה, שם).
(36) כי הקורה התחתונה מושכת על משקוף הפתח לרחבו
של פתח שהוא רחב כ' אמה, והקורה עודפת על הפתח אמה
מזה ואמה מזה, נמצא ארכה עשרים ושתיים אמה, וקורה
שנייה שלמעלה ממנה עודפת על הראשונה אמה מזה ואמה
מזה, נמצא ארכה עשרים וארבע, והשלישית כ"ו, והרביעית
עשרים ושמונה, והחמישית שלשים אמה. (37) שורה.

ט. ההיכל³⁸ היה בנינו רחב מלפניו³⁹ וצר מאחוריו
כמו אריז⁴⁰. ויציעים⁴¹ היו מקיפין לבית כלו מסביב
חוץ לכתל המסבה. ויציע התחתונה חמש. ורכב⁴²
על גבה שש⁴³. ויציע אמצעית שש. ורכב על גבה
שבע. והעליונה שבע. שגאמר: "היציע התחתונה
וגו'". וכן היו השלש יציעים מקיפים לבית
משלשה רוחותיו. וכן סביב לכתלי האולם מלמטה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ד' טבת – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ובעבודתו של יהודי הכונה לא להפחית בערכה של אף פעולה ומצוה, ולמלא את תפקידו ושליחותו תוך הקפדה מוחלטת על כל הפרטים ופרטי הפרטים.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן יב)

(2) כמפורש בדברי הימים ב ג, א. (3) מדות פרק ב משנה א. שנאמר (שמות כז, יח) "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים", ומיתור המלה "בחמישים" למדו שצריך לעשות חמישים פעמים מאה על חמישים, שהן מאתיים וחמישים אלף אמה, והיינו חמש מאות על חמש מאות אמה. (4) כלומר, חששו שמא יש קבר מתחתיו ועשו חלל זה בכדי להפסיק שהטומאה לא תעלה למעלה. והנה עצם הדבר שהיה חלול למטה מפורש במשנה (פרה פרק ג משנה ג) "הר הבית והעזרות תחתם חלול מפני קבר התהום". אבל מה שכתב "כיפין על גבי כיפין", אינו מפורש שם. ולמדו רבינו ממה ששנינו (שם משנה ו) גבי כבש שעשו מהר הבית להר המשחה, ששם היו כיפין על גבי כיפין. (5) ומה שכתב שכולו היה מקורה, לאו דווקא הוא, שהרי המזבח החיצוני היה גלוי, כמפורש באבות פרק ה משנה ה. (6) פסחים יג: "אצטבא סביב סביב מקפת, ובתוך אותו היקף עוד אחר".

ב. וְחֲמִשָּׁה שְׁעָרִים הָיוּ לוֹ: אֶחָד מִן הַמַּעְרָב, וְאֶחָד מִן הַמְּזָרָח, וְאֶחָד מִן הַצָּפוֹן, וְשְׁנַיִם מִן הַדָּרוֹם. רַחֲב כָּל שַׁעַר עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, וְגִבְהוֹ עֶשְׂרִים. וְיֵשׁ לָהֶם דְּלָתוֹת.

ג. לַפָּנִים מִמֶּנּוּ סוּרָג⁸ מִקֵּיף סָבִיב, גִּבְהוֹ עֶשְׂרֵה טַפָּחִים⁹. וְלַפָּנִים מִן הַסּוּרָג הַחִיל¹⁰, [גִּבְהוֹ] עֶשְׂרֵי אַמּוֹת¹¹. וְעָלָיו הוּא אוֹמֵר בְּקִינּוֹת: "וַיֵּאבֵל חָל וְחֹמָה" - זוֹ חֹמַת הָעֶזְרָה.

(7) מהר הבית. (8) מחיצה עשויה נקבים נקבים כמיטה מסורגת בחבלים. (9) כתב הכסף משנה בשם הרא"ש שהסורג נעשה לטלטל בשבת ולזה היה גבוה עשרה טפחים כדין כל מחיצה, שהיקף הר הבית "הוקף ולבסוף פתח", ואינו מועיל בקרפף שהוא יותר מבית סאתיים (=מאה אמה על חמישים אמה), להתירו בטלטול (עירובין כד). וכאן בחומת הר הבית בנו מתחילה את חומת הר הבית ואחר כך בנו פתחו בפנים, ולכן בנו אחר כך את הסורג. ואף שאין זה אלא מדרבנן, שהרי מן התורה כל מה שהוא מוקף ארבע מחיצות הוא רשות היחיד, ובמקדש לא גזרו על שבות - לא על כל השבותים אמרו כן. (10) "חיל הוא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הר הבית". (11) במשנה שם: "החיל עשר אמות" ופירש הרע"ב שם: "מקום פנוי עשר אמות והוא נקרא חיל" ולפי זה לא היה שום גובה. אבל רבינו כתב בפירושו המשנה שחיל הוא חומה ולפי זה יפה היא הנוסחא כאן "גובהו".

ד. לַפָּנִים מִן הַחִיל הָעֶזְרָה¹². וְכָל הָעֶזְרָה¹³ הִיְתָה אֶרֶץ קַפ"ז עַל רַחֲב קל"ה. וְשִׁבְעָה שְׁעָרִים הָיוּ לָהּ: שְׁלֹשָׁה מִן הַצָּפוֹן הַסְּמוּכִין לַמַּעְרָב. וְשְׁלֹשָׁה מִן

קִדְש־הַקֳּדָשִׁים⁵⁴. וְלִוְלִין⁵⁵ הָיוּ פְתוּחִין בְּעֻלְיָה לְבֵית קִדְש־הַקֳּדָשִׁים, שִׁבְהֵן מִשְׁלָשִׁין אֶת הָאֲמִנִין⁵⁶ בְּתַבּוֹת⁵⁷, בְּדִי שְׁלֹא יִזְנוּ עֲיִנֵיהֶם⁵⁸ מִבֵּית קִדְש־הַקֳּדָשִׁים. וּפַעַם אֶחָת בַּשָּׁנָה⁵⁹ מִפֶּסַח לְפֶסַח מְלַבְּנִין⁶⁰ אֶת הַהִיכָל.

(50) שם, שם. (51) שהיו בהן מדריגות. (52) קורות, שהיו כרוחב פסת היד, ומשום כך נקראו פספסין (תויו"ט מדות פ"ב מ"ו). וראה להלן פ"ה ה"י. (53) עליית ההיכל. (54) אף-על-פי שהיו שתי פרוכות בין ההיכל לבין קודש הקדשים (פ"ז מהל' כלי המקדש הט"ז) - עשו גם הפספסין, מפני חומר קדושת עליית קודש הקדשים יותר מקודש הקדשים עצמו, שבקודש הקדשים כהן-גדול נכנס לו פעם אחת בשנה, ובעליית קודש הקדשים אין נכנסים שם אלא פעם אחת לשבע שנים, כמבואר להלן פ"ז הכ"ג ('תפארת ישראל' שם). (55) "לול הוא פתח קטן" (פירוש המשנה, שם). (56) כשהיו צריכים לתקן כותלי קודש הקדשים. (57) כתב הראב"י" (הובא בתויו"ט שם) שהתיבות היו פרוצות לרוח אחד, במקום שהיה להם לתקן אצל החומה, ובשלש צדדין היו סתומות. ואצל החומה אין דרך להסתכל ימין ושמאל. (58) יזונו, לשון הנאה, כמזונות שמשביע עצמו ממראית נוי המלאכה ונהנה. ואף-על-פי ש"קול מראה וריח אין בהם מעילה" - איסור יש (פסחים כו.). (59) מדות פ"ג מ"ד. (60) בסיד.

יום רביעי ד' טבת ה'תש"פ

פרק חמישי

(1) יבאר בו רבינו צורת בנין הבית, וכמה אורך הבנינים, וכמה לשכות היו.

א. הַר הַבֵּית, וְהוּא הַר הַמִּזְבֵּיחַ², הִיְהָ חֲמִש־מֵאוֹת אַמָּה עַל חֲמִש־מֵאוֹת אַמָּה³, וְהִיָּה מִקֵּף חֹמָה. וְכַפִּין עַל-גַּבִּי כַפִּין הָיוּ בְנוֹיּוֹת מִתַּחְתָּיו, מִפְּנֵי אֵהָל הַטָּמְאָה⁴. וְכָל הִיְהָ מִקְרָה⁵ סָטוּ לַפָּנִים מִסָּטוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

ההוראה מתחילת פרק ה', "הר הבית והוא הר המזריה" שדוגמתו צריכה להיות בנוגע לבית המקדש הפרטי של כל אחד מישראל, שענייני הקדושה תופסים אצלו את המקום הגבוה והחשוב בחייו. בנוסף, גם ההליכה בדרכי התורה צריכה להיות בצורת הר, שלא רק שאינו מתבייש ח"ו ביהדותו אלא שהנהגתו היא מתוך "גאון יעקב" באופן של הגבהה ורוממות.

ההוראה מתחילת פרק ו', ש"המקדש כולו לא היה אלא במעלה ההר", כך גם עבודתו של יהודי בביהמ"ק הפרטי צריכה להיות באופן שאינו עומד במקומו אלא עולה במעלות מדרגה לדרגה בעילוי אחר עילוי.

וההוראה מפרק ז', "מצות-עשה לירא מן המקדש כו",

ורחבה מצפון לדרום, אבל עזרת נשים עצמה הייתה מרובעת. (22) בארבע פינותיה מבפנים. (23) כלומר, ארבעים על ארבעים. (24) בתקרה. (25) בבניין השלישי שייבנה במהרה בימנו.

ח. ומה הם משמשות? דרומית-מזרחית - לשפת הנזירים, ששם מבשלין את שלמיהם ומגלחין את שערם; מזרחית-צפונית - לשפת דיר - העצים, ששם פהנים בעלי-מומין²⁶ מתלעים בעצים²⁷, שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול²⁸; צפונית-מערבית - לשפת המצרעים²⁹; מערבית-דרומית - בה היו נותנין יין ושמן, והיא היתה נקראת "לשפת בית שמניא"³⁰.

(26) שאינם ראויים לעבודה. (27) "מסירים העצים שנמצא בהם תולעת, כמו שאמר (שביעית פרק ב משנה ג), מסקלין על הרמת האבנים שהושלכו בדרך". (28) למערכה "שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר שנאמר תמימים יהיו לכם" "וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח, התליע יבש גורר את המקום שהתליע". (29) שאחר שטבל בשביעי והעריב שמשו, רשאי הוא להיכנס לעזרת נשים, אבל אסור הוא להיכנס לעזרת ישראל, עד שיביא קרבנותיו ביום שמיני שלו וכשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל למתן דם ושמן ביום שמיני, טובל הוא בלשכה זו וממתין שם עד שיכניס בהונותיו. (30) מדות שם. ואף שגם יין היה שם, לא נקראת על שם היין, מפני שהנסכים אינם מעכבים את הזבח, אלא על שם השמן שהוא מעכב את הקרבן.

ט. עזרת-הנשים היתה מקפת גזוזטרא, כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלה³¹ והאנשים מלמטון, כדי שלא יהיו מערפבים³². ובית גדול היה בצד העזרה בצפונה מבחוץ, בין העזרה והחיל, והיה פנוי כפה³³ ומקף רבדין³⁴ של אבן, והוא היה נקרא "בית-המוקד"³⁵. ושני פתחים היו לו: אחד פתוח לעזרה, ואחד פתוח לחיל.

(31) כשיושבות על הגזוזטרא. (32) בשעת שמחת בית השואבה שעשו בעזרת נשים בחג הסוכות. (33) גג עגול. (34) איצטבאות. (35) [בפירוש המשנה (שבת סוף פרק א) כתב רבינו כי שם הייתה מדורת אש תמיד לקיום האש שעל המזבח. אבל בפירושו לתלמוד שם חזר בו, ופירש כי שם היו הכהנים מתחממים].

י. וארבע לשכות היו בו³⁶: שתיים קדש ושתיים חל³⁷. וראשי ספססין³⁸ מבדילין בין הקדש והחל. ומה היו משמשות? מערבית-דרומית - לשפת הטלאים³⁹; ודרומית-מזרחית - לשפת עושי לחם הפנים⁴⁰; מזרחית-צפונית - בה גנזו בית חשמוני אבני מזבח ששקצום מלכי יון⁴¹; צפונית-מערבית - בה יורדין לבית הטבילה⁴².

הדרום סמוכין למערב. ואחד במזרח, מכון פגוד בית קדש-הקדשים באמצע¹⁴.

(12) היא עזרת ישראל. נודילג על עזרת נשים, שהייתה לפני עזרת ישראל, מפני שחומת עזרת ישראל הייתה מקיפה מסביב, ואילו עזרת נשים לא הייתה אלא במערב. (13) "הוא מתחילת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשרה אמה אחורי ההיכל - ומקום זה הוא שחיבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא מקדש מוחלט". (14) ברכות נד. במשנה: "שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים".

ה. כל שער מהן היה רחבו עשר אמות וגבהו עשרים אמה. והיו לו דלתות מחפות¹⁵ זהב, חוץ משער מזרחי, שהיה מצפה נחשת דומה לזהב¹⁶. ושער זה הוא הנקרא שער העליון¹⁷, והוא שער ניקנור¹⁸.

(15) מצופות. (16) לפיכך לא הוצרכו לצפותו זהב. (17) סוכה נא: במשנה. "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים". (18) מדות פרק א משנה ד. ונקרא כן על שם איש חסיד שהעמיד הדלתות ושמו ניקנור, ונעשו לו נסים בלחותיו כמסופר ביומא לח. ויש שכתבו שנקרא כן על שם גוי ששמו ניקנור שהיה שר צבא ביוון, ובא להילחם בישראל והרגוהו, וכרתו את ראשו וזרועו ותלו אותם על שער משערי בית המקדש.

ו. העזרה לא היתה מכוננת באמצע הר הבית, אלא רחוקה מדרום הר הבית יתר מפל הרוחות¹⁹, וקרובה למערב יתר מפל הרוחות. ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב, ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון.

(19) כי כל רוחב העזרה, מצפון לדרום, הוא מאה ושלשים וחמש אמה, נמצא שהנותר מהר הבית משתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושישים וחמש אמה, כי כל הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. נמצא שהנותר מהר הבית בשתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושלוש עשרה אמה, אם כן היא "רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות", כי המרחק מדרום הר הבית הוא מאתיים וחמישים אמה, "וקרובה למערב יתר מכל הרוחות", כי המרחק בינה למערב הוא מאה אמה "ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב" כי בינה לצפון הוא מאה וחמש עשרה אמה "ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון" כי בינה למזרח הוא מאתיים ושלוש עשרה אמה.

ז. ולפני העזרה במזרח היתה עזרת-הנשים. והיא היתה ארד²⁰ מאה אמה ול"ה על רחב²¹ קל"ה. וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה²² של ארבעים אמה²³, ולא היו מקורות²⁴, וכן צתידין להיות²⁵.

(20) ממזרח למערב. (21) מצפון לדרום. וזהו ביחס לעזרת ישראל, שהייתה ארוכה וצרה: ארוכה ממזרח למערב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ד' טבת - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המטבחים - שם פרק ג משנה ה) לכותל העזרה (=הצפוני) שמונה אמות. (52) הם הננסין הנ"ל. (53) [ברור שמלה זו שייכת להלכה הבאה: "בצידו מקום השלחנות וכו'"].

יד. מקום⁵⁴ השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות¹⁹ של שיש⁵⁵, שמוניחין עליהן הנחתים⁵⁶ ומדיחין⁵⁷ את הפסח⁵⁸ לבשלו⁵⁹. ושמונה שלחנות היו. ובצד מקום²¹ השלחנות מקום הטבעות⁶⁰ - ארבע ועשרים אמה, ושם שוחטין את הקדשים⁶¹.²³

(54) במשנה שם: מן הטבעות לשולחנות ארבע (=אמות), מן השולחנות לננסין ארבע" ומפרש רבינו: מן הטבעות לחצי השולחנות - ארבע אמות, ומן חצי השלחנות לננסין - ארבע אמות, ואם כן מידת השולחנות שמונה אמות. (55) ולא עשאו של זהב, כדי שלא יחמם הבשר ויתקלקל. (56) של קדשי קדשים הנאכלים לכהנים בעזרה. (57) מקור הדחה זו בחולין קיג. וראה בפרק ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י לעניין בשר חולין, שאינו יוצא מידי דמו אלא בהדחה ומליחה, והוא הדין לבשר קדשים. (58) [במשנה (תמיד פרק ד משנה ב ושקלים פרק ו משנה ב) מפורש שעל השולחנות הללו היו מדיחים את הקרביים, וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. ומה שכתב להלן הלכה יז שבלשכת המדיחין היו מדיחין את הקרביים, ומקורו ממדות פרק ה משנה ג - שם המדובר בכרס, שעליו מפורש בתמיד שם ובהלכות מעשה הקרבנות שם שמדיחים אותו בלשכת המדיחין ולא על השולחנות של שיש שבעזרה, לפי שזבלו רב. אבל מה שכתב רבינו כאן "ומדיחים את הבשר" - אין לו מקור במשנה שעשו כן על השולחנות הנ"ל. ונראה שלמד כן רבינו מהדחת קרביים שהיא בעזרה. ועוד, קל וחומר הוא: אם הקרביים שיש בהם זבל - מודחים בעזרה, כל שכן בשר, שאין בו זבל אלא דם, שוודאי מודה בעזרה]. (59) שדווקא לבשלו צריך הוא הדחה, אבל לצלי אינו צריך הדחה. (60) טבעות היו "קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה". (61) כלומר, קדשי קדשים ששחיתם בצפון, אבל קדשים קלים ששחיתם בכל מקום בעזרה.

טו. ובין מקום הטבעות והמזבח - שמונה אמות.²⁴ והמזבח - שתיים ושלשים. והפכש - שלשים⁶². ובין הפכש ולכתל דרומי - שתיים ועשרה אמה ומחצה.²⁶ מפתל צפוני של עזרה עד פתל המזבח שהוא רחב - ששים ומחצה⁶³. וכנגדו מפתל האולם עד פתל מזרחי של עזרה שהוא ארץ - שש ושבעים⁶⁴.²⁹

(62) הכבש היה ארכו שלושים ושתיים אמה, אבל לא היה אוכל בעזרה אלא שלושים אמה, לפי שהיה פורח אמה על יסוד ואמה על סוכב. (63) שהרי כל הרוחב מאה ושלושים וחמש, צא מהן שישים ושתיים אמה של מזבח וכבש, ושתיים עשרה וחצי מה שבין כבש לכותל דרומי, הרי ששים ומחצה. (64) הא כיצד? עשרים ושתיים אמה מה שבין האולם למזבח (למעלה הלכה יב), שלושים ושתיים המזבח, אחת עשרה עזרת כהנים ואחת עשרה עזרת ישראל, הרי שבעים ושש.

(36) בבית המוקד. (37) שבית המוקד בנוי מקצתו בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בנוי בחול. ונראה שהחלק הצפוני היה חול, והחלק הדרומי, הסמוך לעזרה, היה קודש. (38) חתיכות עצים מברדילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול, כדי שלא ינהגו בקודש מנהג חול. (39) שהיו טלאים מבוקרים לתמידין "ואין פחותין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש". ולשכה זו הייתה בקודש. (40) בלשכה זו היו עושים לחם הפנים וגם לשכה זו הייתה בקודש, שהרי "אפייתם בפנים בעזרה". (41) כשכבשו היוונים את ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו עליו לעבודה זרה, וכשנצחום החשמונאים גנזו אבני אותו מזבח בלשכה הזאת. ולשכה זו הייתה בחול. (42) כהן שראה קרי יורד דרך לשכה זו במחילה (=תעלה שתחת הבית) לבית הטבילה ששם יש מקווה לטבול בו. ואף לשכה זו הייתה בחול.

יא. היורד לבית הטבילה מלשכה זו היה הולך במסבחה⁴³ ההולכת תחת המקדש פלו, והנרות דולקות מפאן ומפאן עד שמגיע לבית הטבילה. ומדורה היתה שם⁴⁴, ובית הפסא של פבוד⁴⁵. וזהו פבוד⁴⁶: מצאו נעול פידוע שיש שם אדם.

(43) במערה. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה, אלא "הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו". (44) בלשכה שהייתה בצפונת מערבית שבה יורדים לבית הטבילה, והיא לשכת בית המוקד הנזכרת בתמיד פרק ג משנה ג. (45) תמיד פרק א משנה א. וכתב הראב"ד בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". (46) שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם.

יב. ארץ העזרה מן המזרח למערב מאה ושמונים ושבע⁴⁷, וזהו חשבונן: מפתל מערכי של עזרה⁴⁸ עד פתל ההיכל - אחת עשרה אמה. וארץ ההיכל פלו⁴⁹ - מאה אמה⁵⁰. בין האולם למזבח - שתיים ועשרים. המזבח - שתיים ושלשים. מקום דריסת רגלי הכהנים, והוא הנקרא עזרת כהנים - אחת עשרה אמה. מקום דריסת רגלי ישראל, והוא הנקרא עזרת ישראל - אחת עשרה אמה.¹³

(47) היינו מהתחלת עזרת ישראל במזרח עד סוף אחת עשרה אמה שמאחורי קודש הקדשים במערב. (48) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. (49) היינו קודש הקדשים, ההיכל והאולם. (50) עם עובי הכתלים שבאמצע.

יג. ורחב העזרה מן הצפון לדרום מאה ושלשים וחמש, וזהו חשבונן: מפתל צפוני⁵¹ עד בית המטבחים - שמונה אמות. בית המטבחים⁵² - שתיים עשרה אמות ומחצה, ושם תולין ומפשיטין את הקדשים בצידו⁵³.¹⁸

(51) שם משנה ב: "מן הננסין (הם העמודים הקטנים שבבית

ומפני שהייתה עשויה במחבת כמו שנאמר "על מחבת בשמן תעשה" קרויה חביתין.

פרק ששי

(1) יתבאר בו כי המקדש לא היה במישור, וכמה גובה קרקע ההיכל יותר ממקומות אחרים שם.

- 22 א. המקדש פלו לא היה במישור, אלא במעלה
- 23 ההר. כשאדם נכנס משער מזרחי של הר הפית,
- 24 מהלך עד סוף החיל בשוה, ועולה מן החיל
- 25 לעזרת הנשים בשתיים-עשרה מעלות. רום² פל
- 26 מעלה חצי אמה, ושלחה³ חצי אמה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המקדש כולו לא היה במישור אלא במעלה ההר כו".

וממשיך לפרט את העלויות מהחיל לעזרת הנשים, וממנה לעזרת ישראל, ומשם אל האולם והמזבח. ולכאורה, לשם מה הקדים שהמקדש היה במעלה ההר, והלא זה מובן מהפירוט הנ"ל שהבא למקדש עולה מעזרת נשים לעזרת ישראל וכו'.

ואין לומר שכוונת הרמב"ם ב"מעלה ההר" לומר שהוא בדווקא, ובית המקדש במעלה ההר היא לעיכובא, כי צריך ביאור מהיכן המקור לכך, ובפרט שהרי "הדברים שהם עיקר בבית... קודש וקודש הקדשים...אולם ועזרה הם בדוגמת המשכן, והמשכן היה במישור דווקא ולא במעלה ההר.

לכן צריך לומר, שאין בכוונתו לפסוק הלכה, שהמקדש צריך להיות במעלה ההר, אלא שכך היא המציאות בפועל. ומה שפתח בהקדמה זו, יש לומר בפשטות, שמדבר בתחילה בכללות הענין ואח"כ הפרטים שבו כדי להקל על הלומד, כמו שבריבוי מקומות מקדים את המספר הכללי - לתועלת הזכרון.

ובפנימיות העניינים, ישנה הוראה בקשר למקדש הפרטי, שהכניסה צריכה להיות באופן שמעלה ומרומם את עצמו ואת חלקו בעולם, עד שהעולם כולו נהיה דירה לו יתברך. ואף שאינו דין לעיכובא, מכל-מקום כך היא המציאות שהמקדש היה במעלה ההר, והנכנס בו מהלך כו' ועולה כו'. וההסברה בזה: מלשון הרמב"ם משמע שסדר ביאת המקדש היא באופן של עליה אחר עליה, וכך הוא גם בסדר העבודה הרוחנית שיהיה באופן של מהלך ועולה, מהלך ועולה. וגם לאחר ההגעה למקום הכי גבוה, הרי זה רק בנוגע למצב בהווה, ובוודאי שלגבי העילוי שיבוא בעתיד נחשבת דרגתו עכשיו לחסרון, ולכן זקוק תחילה לשלימות בבניית ותיקון המקדש וכליו (בדרגה נעלית יותר) ואח"כ תהיה ביאת המקדש בשלימות הדרושה בעילוי אחר עילוי עד אין סוף.

(על"פ יין מלכות' ספר עבודה סימן טו)

- 1 טז. פל המרבע הזה הוא הנקרא צפון, הוא המקום
- 2 ששוחטין בו קדשי-קדשים.

- 3 יז. שמונה⁶⁵ לשכות היו בעזרת ישראל: שלש
- 4 בצפון, ושלש בדרום. שבדרום: לשכת המלח,
- 5 לשכת הפרוה, לשכת המדיחין. לשכת המלח - שם
- 6 נותנין מלח לקרבן; לשכת הפרוה⁶⁶ - שם מולחין
- 7 עורות הקדשים⁶⁷, ועל גגה היתה בית טבילה לכהן
- 8 גדול ביום-הספורים; לשכת המדיחין - שם היו
- 9 מדיחין קרבי הקדשים⁶⁸, ומשם מסבה⁶⁹ עולה לגג
- 10 בית-הפרוה. והשלש שבצפון: לשכת הגזית⁷⁰,
- 11 לשכת הגלגל, לשכת העץ. לשכת הגזית - שבה
- 12 סנהדרי גדולה יושבת⁷¹. וחציה היתה קדש, וחציה
- 13 היתה חל. ולה שני פתחים: אחד לקדש ואחד לחל.
- 14 ובחצי של חל היו הסנהדרין יושבין⁷². לשכת הגלגל
- 15 - שם היתה בור שממלאין ממנו בגלגל⁷³, ומשם
- 16 מספקין מים לכל העזרה. ולשכת העץ⁷⁴ היתה
- 17 אחורי שתיהן, והיא היתה לשכת פהן גדול, והיא
- 18 הנקראת לשכת פרהדרין. וגג שלשתי שנה. ושתי
- 19 לשכות אחרות היו שם בעזרת ישראל: אחת מימין
- 20 שער מזרחי, והוא לשכת פינחס⁷⁵ המלביש⁷⁶; ואחת
- 21 משמאלו, והוא לשכת עושה חביתין⁷⁷.

(65) במדות פרק ה משנה ג נמנו רק שש לשכות, ושם פרק א משנה ד נמנו שתיים נוספות: לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חביתין. (66) "פרוה שם איש אמגושי (מכשף) שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה ונהרג, על כן נקראת הלשכה על שמו". (67) בפרק ה' מהלכות איסורי מזבח הלכה יג כתב רבינו ש"בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים". והנראה שרבינו סובר שהמלח היה מוצנע בלשכת המלח, אבל מליחת העורות הייתה בלשכת הפרוה, והיו נוטלין המלח מלשכת המלח. (68) היינו הכרס. (69) כמין כבש בלי מעלות ומפני שהולכת בעיגול נקראת מסיבה. (70) נקראת כן מפני שהייתה עשויה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין. (71) "ועיקר מעשיהם - שהיו יושבין ודינן את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין". (72) שבחצי של קודש אסור לישב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. (73) ספל כמו "וגולה על ראשה" הנזכר בזכריה. (74) אף ש"אין בונים בו עץ בולט כלל", היינו קבוע בבניין, אבל בלא בניין מותר. וייתכן עוד שלא נקראת של עץ אלא מפני שהניחו בה עצים. (75) לא מפורש במשנה שזו הייתה בימין, אלא למד כן רבינו ממה שנאמר "אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פינחס המלביש ואחת לשכת עושי חביתין", ומסתבר שהתנא מדבר על ראשון-ראשון ועל אחרון-אחרון. (76) שהיה "הממונה על מעשי בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדייטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל". (77) כהן גדול היה מקריב בכל יום מנחה, מחציתה בבקר ומחציתה בערב,

- 22 לְעֶזְרֶת-הַנָּשִׁים, שֶׁשָּׁם הַלְוִיִּים נֹתְנִין הַפְּנֻרוֹת
23 וְהַנְּבָלִים וְהַמְצֻלְתִּים וְכָל כְּלֵי הַשִּׁיר. וְעַל הַדּוֹכָן¹⁹
24 הַעוֹלָה מֵעֶזְרֶת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרֶת-הַכֹּהֲנִים הָיוּ הַלְוִיִּים
25 עוֹמְדִים בְּשַׁעַר שְׁאוּמֵרִים שִׁירָה עַל הַקֶּרֶבֶן²⁰.
- 18 שם משנה ו. (19) ערכין יג: והנה, יש מקומות
בתלמוד שהדוכן נקרא מקום שהכהנים עומדים לברך את
העם (חגיגה טז. ר"ה לא: ועוד), ופעמים שנקרא כן המקום
שהלויים עומדים בשיר על הקרבן (יומא כ: ושם נג. וערכין
יג: ועוד). והנראה, כי הדוכן הוא איצטבא שעומדים עליה,
ועיקרה הונח על מקום שהלויים עומדים עליו בכלי שיר,
והושאל גם למקום שהכהנים עומדים עליו לברך את העם.
ושוב הושאל שם זה לקרוא לנשיאות כפים בשם דוכן (הר
המוריה). (20) "ומתי אומר שירה? על כל עולות הציבור
החובה, ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין" (פ"ג מהלכות
כלי המקדש הלכה ב).
- ז. הַלְשָׁכוֹת²¹ הַבְּנוּיֹת בַּקֶּדֶשׁ וּפְתוּחוֹת לַחֹל: אִם הָיוּ
26 גְּבוּלָתֵיהֶן שְׁוִין עִם הַקֶּרֶעַ הַעֲזָרָה - תּוֹכֵן חֹל וְגִבּוֹתֵיהֶן
27 קֶדֶשׁ; וְאִם אֵינָן שְׁוִין - אַף גְּבוּלָתֵיהֶן חֹל, שֶׁהַגִּבּוֹת
28 וְהַעֲלִיּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ²². לְפִיכָךְ²³ גָּגִים אֵלּוּ אֵין
29 אוֹכְלִין שָׁם קֶדְשֵׁי-קֶדְשִׁים²⁴, וְלֹא שׁוֹחֲטִין קֶדְשִׁים
30 קָלִים²⁵.
21 פסחים פה: פו. (22) בקדושת העזרה. וראה בהר
המוריה. (23) פסחים שם. (24) שנאכל רק בעזרה.
(25) כל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של
עצרת, נקראים "קדשי קדשים". ו"שלמים של יחיד והבכור
והמעשר והפסח, נקראים קדשים קלים" (פ"א מהלכות
מעשה הקרבנות הלכה ז).
- ח. הַבְּנוּיֹת לַחֹל וּפְתוּחוֹת לַקֶּדֶשׁ²⁷ - תּוֹכֵן קֶדֶשׁ
32 לְאֹכִילַת קֶדְשֵׁי-קֶדְשִׁים²⁸, אֲבָל אֵין שׁוֹחֲטִין שָׁם
33 קֶדְשִׁים קָלִים, וְהַנִּכְסֵי לְשָׁם בְּטָמְאָה - פְּטוּרִים²⁹.
34 וְגִבּוֹתֵיהֶן חֹל לְכָל דְּבָרָם³⁰.
26 זבחים נו. (27) לעזרה. (28) שריבתה התורה חצרות
הרבה לאכילת קדשי קדשים, אף-על-פי שאין דינם כעזרה
ממש (זבחים שם). (29) אבל אסור (זבחים שם).
(30) שאפילו לכתחילה מותר הטמא להיות שם.
- ט. הַמְּחֻלּוֹת³¹ הַפְּתוּחוֹת לְעֶזְרָה - קֶדֶשׁ³², וְהַפְּתוּחוֹת
36 לְהַר הַבֵּית - חֹל³³. הַחֲלוּנוֹת³⁴ וְעֵבֵי הַחוּמָה -
37 כְּלָפְנִים³⁵, בֵּין לְאֹכִילַת קֶדְשֵׁי-קֶדְשִׁים בֵּין לְטָמְאָה.
38 (31) המערות – פסחים פו. (32) בקדושת העזרה. (33) אין
עליו קדושת עזרה. (34) שם פה: (35) כתב הראב"ד
בהשגות: "בששונים לקרקע העזרה, ומשכחת להו בבר
שורא". וכן הוא בגמרא פסחים שם. ורבינו השמיט כאן
דברים אלו, כנראה, משום שסמך על מה שכתב למעלה
הלכה ז בלשכות (כסף-משנה). אולם, הגר"א בביאורו
לאו"ח סימן נה ס"ק כו, כתב שרבינו לא גרס כל סוגיא זו
בפסחים שם.
- 2) גובה. מדות פ"ב משנה ג. (3) משך רוחב המעלה,
דהיינו מקום דריסת הרגל חצי אמה, וארכה בכל רוחב ההר
לצפון ולדרום (רש"י יומא טז.), ולשון שלחה כדתניא (בבא
קמא ב: ושלח (את בעירה – שמות כב, ד) זה הרגל, וכן
הוא אומר (ישעיה לב, כ) משלחי הרגל (תויו"ט מדות שם).
ב. וּמֵהֶלֶךְ⁴ כָּל עֶזְרֶת-הַנָּשִׁים בְּשׂוּהָ, וְעוֹלָה מִמֶּנָּה
2 לְעֶזְרֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא תַּחֲלַת הַעֲזָרָה בַּחֲמֵשׁ-עֶשְׂרֵה
3 מַעֲלֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה, וְשִׁלְחָה חֲצִי
4 אַמָּה.
(4) מדות שם משנה ה.
ג. וּמֵהֶלֶךְ⁵ כָּל עֶזְרֶת יִשְׂרָאֵל בְּשׂוּהָ, וְעוֹלָה מִמֶּנָּה
5 לְעֶזְרֶת הַכֹּהֲנִים כַּמַּעֲלָה גְּבוּוּהָ אַמָּה. וְעַלֶּיהָ דּוֹכָן⁶,
6 יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה,
7 וְשִׁלְחָה חֲצִי אַמָּה. נִמְצְאָת עֶזְרֶת-הַכֹּהֲנִים גְּבוּוּהָ עַל
8 שָׁל יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחְצָה.
5 שם משנה ו. (6) אצטבא. ועליו היו הלויים עומדים
בשעה שאומרים שירה (להלן הלכה ו).
ד. וּמֵהֶלֶךְ⁷ כָּל עֶזְרֶת-הַכֹּהֲנִים וְהַמְזֻבָּח וּבֵין הָאוּלָם
10 וְלַמְזֻבָּח בְּשׂוּהָ. וְעוֹלָה מִשָּׁם לְאוּלָם בְּשִׁתִּים-עֶשְׂרֵה
11 מַעֲלֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה, וְשִׁלְחָה חֲצִי
12 אַמָּה⁸. וְהָאוּלָם וְהַהִיכָל כֻּלּוֹ בְּשׂוּהָ.
13 (7) מדות פ"ג משנה ו. (8) במשנה שם: "ושלחה אמה",
אבל בספרים אחרים כלשון רבינו (עיין שינויי נוסחאות שם.
וכן הוא ביומא טז. ועיין כסף-משנה).
ה. נִמְצָא גְּבוּהַ קֶרֶעַ הַהִיכָל עַל קֶרֶעַ שַׁעַר הַמְּזֻרָח
14 שָׁל הַר הַבֵּית שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִים אַמּוֹת⁹. וְגְבוּהַ שַׁעַר הַר
15 הַבֵּית עֶשְׂרִים אַמָּה¹⁰. לְפִיכָךְ הָעוֹמֵד כִּנְגַד שַׁעַר
16 הַמְּזֻרָח אֵינוֹ רֹאֶה פֶּתַח הַהִיכָל¹¹. וּמִפְּנֵי זֶה¹² עָשׂוּ
17 כְּתָל שַׁעַל-גְּבֵי שַׁעַר זֶה נְמוּךְ, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה כְּהֵן הָעוֹמֵד
18 בְּהַר הַמִּשְׁחָה¹³ רֹאֶה¹⁴ פֶּתַח הַהִיכָל¹⁵ בְּשַׁעַר שְׁמֹנֶה
19 מִדֹּם הַפָּרָה¹⁶ נִכַּח הַהִיכָל¹⁷.
20 (9) הא כיצד? עזרת נשים גבוהה מהר הבית בשש אמות
(למעלה הלכה א), עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים בשבע
אמות וחצי (למעלה הלכה ב), עזרת הכהנים גבוהה מעזרת
ישראל בשתי אמות וחצי (למעלה הלכה ג) והאוּלָם גבוה
מעזרת הכהנים בשש אמות (למעלה הלכה ד) הרי ביחד
עשרים ושתיים אמות. (10) מדות פ"ב משנה ג.
(11) שהרצפה שלו גבוהה בשתי אמות יותר. (12) שם
משנה ד. (13) הר הזיתים שבמזרח בית-המקדש, ופני
הכהן למערב. (14) ממעל לכותל הר-הבית. (15) כמו
שכתוב (במדבר יט, ד) והזה אל נכח פני אהל מועד וגו'.
(16) פרה אדומה. (17) בפרה פ"ג משנה ט שנינו: "כנגד
בית קדשי הקדשים", וגם רבינו כתב כן בפ"ג מהלכות פרה
הלכה ב. ובתוספות חדשים בפרה שם כתב ששניהם אמת,
וצריך שיראה את קדש-הקדשים מבעד להיכל.
- 21 ו. וְלִשְׁכוֹת¹⁸ הָיוּ שָׁם תַּחַת עֶזְרֶת יִשְׂרָאֵל פְּתוּחוֹת

השמיט מזמור לתודה, מפני שמפרש שמה שאמרו בסוף "ואומר ארוממך", זהו פירוש למה שאמרו בתחילה "שיר של תודה" (משנה-למלך). ובברייתא שם אמרו שאומרים גם שיר של פגעים, היינו יושב בסתר עליון וגו', אבל כל זה אינו אלא בבית שני, שהיו מצירים להם בשעת הבנין, וכן הוא בתוספות שם ד"ה עד (משנה-למלך). (53) במשנה שם: הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת, אבל לפי מסקנת הגמרא (שם טו: טז.) שאין טעם בדבר אלא על-פי נביא נאכלת ועל-פי נביא נשרפת, פנימית וחיצונה לא דוקא, אלא כמו שיאמר נביא (כסף-משנה).

יג. וכן אם הוסיפו על העזרה⁵⁴, מקדשין אותה בפשירי המנחה. מה ירושלים התורה שנאכלת בה מקדשתה, אף העזרה שירי המנחות שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין אותה בהן. ואוכלין אותן בסוף המקום שקדשו⁵⁵.

(54) מימרא של רמי בר חמא שם טו. (55) נראה מדברי רבינו שאין המקום מתקדש אלא על-ידי האכילה. וכן נראה ממה שכתב בהלכה הקודמת "עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו ועומדין שם ואוכלים שם לחם תודה". וכדעת רבו הר"י מיגש (מובאת ברשב"א שם).

יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכפדר הזה - אין קדוש גמור⁵⁶. וזה שעשה עזרא⁵⁷ שתי תורות - זכרון הוא שעשה⁵⁸, לא במעשיו נתקדש המקום, שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותמים⁵⁹. ובמה נתקדשה? בקדשה ראשונה שקדשה שלמה, שהוא קדש העזרה וירושלים לשעתו, וקדשן לעתיד לבוא⁶⁰.

(56) משמע שקצת קדושה יש, ובמהרי"ט (ח"ג סימן לג) כתב שאם נתקדש שלא במלך ואורים ותמים אף-על-פי-כן יש בה קדושה מדרבנן. [וכן נראה מלשון המשנה (שם יד): "וכל שלא נעשית בכל אלו, הנכנס לשם אין חייב עליה" - משמע שחייב אין שם, אבל איסור יש]. (57) נחמיה יב, לא. (58) שם טז. בגמרא לדעת רב הונא. (59) ש"אורים ותמים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקודש" (למעלה פ"ד הלכה א). (60) שם.

טו. לפיכך⁶¹ מקריבין הקרבנות פלן אף-על-פי שאין שם בית בנוי⁶²; ואוכלין קדשי-קדשים בכל העזרה אף-על-פי שהיא חרבה ואינה מקפת במחצה; ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף-על-פי שאין שם חומות; שהקדשה [ה]ראשונה⁶³ קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.

(61) מגילה י. בברייתא. (62) (אבל מזבח - צריך. ראה למעלה פ"ב הלכה ד, ובפ"ב מהלכות מעשר שני הלכה א). (63) שנתקדשה בימי שלמה.

טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדשה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ -

י. בית-דין³⁶ שרצו³⁷ להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה - מוסיפין. ויש להם למשך העזרה עד המקום שרצו מהר הבית³⁸, ולמשך חומת ירושלים עד מקום שרצו³⁹.

(36) של שבעים ואחד (להלן הלכה יא). (37) כתבו בתוספות (זבחים לג. ד"ה וליעבד) שאין מוסיפין על העזרות אלא-אם-כן מצאו פסוק שצריכים להוסיף, שהרי נאמר (דברי הימים-א כח, יט): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" ומכאן למדו בכמה מקומות בתלמוד (זבחים שם, וסוכה נא:); שאין להוסיף כלום על העזרה. יש להעיר כי רבינו לא הזכיר כלל את האיסור הזה של תוספת על ההיכל והעזרות (יריעות שלמה). (38) כאן הגביל רבינו על עד הר הבית, ורמז לזה ממה שנאמר (בראשית כב, יד): "בהר ה' יראה", שעל ההר אין רשות להוסיף (אור שמח). (39) בלי שום הגבלה. וראה למעלה בהוספה על העזרה.

יא. אין מוסיפין⁴⁰ על העיר⁴¹ או על העזרות אלא על-פי המלך, ועל-פי נביא, ובאורים ותמים, ועל-פי סנהדרין של שבעים ואחד זקנים. שנאמר: "ככל אשר אני מראה אותך, וכן תעשו"⁴² - לדורות. ומשה רבנו מלך היה⁴³.

(40) שבעות יד. במשנה. (41) ירושלים. (42) ללמדך שאף לדורות אין להוסיף אלא על-ידי אלו (שם יט: טו.). (43) נוסף לזה שהיה נביא, זבחים קא.

יב. וביצד⁴⁴ מוסיפין על העיר⁴⁵? עושין בית-דין שתי תורות⁴⁶, ולוקחין להם חמץ שבהם⁴⁷, והולכים בית-דין אחר שתי התורות⁴⁸, ושתי התורות זו אחר זו⁴⁹, ועומדין בקנורות ובנבלים ובצלצל⁵⁰ על פל פנה ופנה ועל פל אבן (ואבן)⁵¹ [גדולה] שפירושן, ואומר: "ארוממך ה' פי דליתני וגו'⁵²", עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו, ועומדין שם. ואוכלים שם להם תודה אחת משתי התורות, והשניה נשרפת⁵³. ועל-פי הנביא שורפין את זו ואוכלין את זו.

(44) שבעות יד. במשנה. (45) ירושלים. (46) במשנה שם. כלומר, מה שאמרנו "שתי תורות", אין הכוונה אלא ללחם החמץ שבהן (שם טו. בגמרא), היינו שני לחמי החמץ המורמים לכהן משתי קרבנות תודה. ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא (תפארת ישראל שם). (48) שם טו: בגמרא בפירוש דברי המשנה. (49) גמרא שם. כלומר, שני כהנים היו נושאים אותן זה אחר זה (ראה רש"י שם). ובמשנה שם לפי הספרים שלפנינו: "וכל ישראל אחריהם", אבל בכמה נוסחאות נשמטו הדברים הנ"ל. (50) כלי שיר. ברייתא שם. (51) בברייתא שם: "כל אבן גדולה". (52) הוא מזמור שיר חנוכת הבית. והנה בברייתא שם אמרו: "ת"ר שיר של תודה בכינורות ובנבלים וכו' אומר ארוממך" וכו', ופירש"י שיר של תודה היו אומרים שם בכינורות, ומהו שיר של תודה מזמור לתודה. ורבינו

יִשְׂרָאֵל, לְעִנְיָן שְׂבִיעִית וּמַעֲשָׂוֹת וְכִיּוּצָא בְּהֵן, לֹא
קִדְּשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא? ⁶⁴ לְפִי שְׁקִדְשָׁת הַמִּקְדָּשׁ
וְיִרוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי הַשְּׂכִינָה, וְשְׂכִינָה אֵינָה בְּטִלָּה ⁶⁵;
וְהִרִי הוּא אֹמֵר: "וְהַשְּׂמוּתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם", וְאָמְרוּ
חֲכָמִים ⁶⁶: אֶף-עַל-פִּי שְׁשֻׁמוּמִין ⁶⁷, בְּקִדְשָׁתָן הֵן
עֹמְדִים; אֲבָל חֵיבוּ הָאָרֶץ בְּשְׂבִיעִית וּבְמַעֲשָׂוֹת
אֵינָה אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהָיָה כַּפּוּשׁ רַבִּים ⁶⁸, וְכִיּוּן שְׁנִלְקָחָה
הָאָרֶץ מִיְדֵיהֶם בְּטֹל הַכַּפּוּשׁ וְנִפְטָרָה מִן הַתּוֹרָה
מִמַּעֲשָׂוֹת וּמִשְׂבִּיעִית, שֶׁהִרִי אֵינָה מִן אָרֶץ-
יִשְׂרָאֵל ⁶⁹. וְכִיּוּן שֶׁעָלָה עֲזָרָא וְקִדְּשָׁה, לֹא קִדְּשָׁה
בְּכַפּוּשׁ, אֶלָּא בְּחֻזְקָה שֶׁהַחֲזִיקוּ בָּהּ ⁷⁰, וּלְפִיכָךְ כָּל
מְקוֹם שֶׁהַחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי כָּבֹל וְנִתְקַדְּשׁ בְּקִדְשַׁת עֲזָרָא
הַשְּׂנִיָּה - הוּא מִקְדָּשׁ הַיּוֹם, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁנִלְקָחָה
הָאָרֶץ מִמֶּנִּי ⁷¹, וְחֵיבוּ בְּשְׂבִיעִית וּבְמַעֲשָׂוֹת עַל הַדֶּרֶךְ
שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת תְּרוּמָה ⁷².

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קידשה
לעתיד-לבוא ... לענין שביעית ומעשיות... לא קידשה
לעתיד-לבוא."

וממשיך "וכיון שעלה עזרא, לא קידשה בכיבוש אלא
בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי
בבל ונתקדש בקדושת עזרא השניה הוא מקודש היום כו".
ויש להקשות, כיון שקדושה שקידש עזרא היתה לשעתה
ולעתיד-לבוא, כלומר שהיה בכוחו לקדש את ארץ ישראל
בקדושה לעולם, מדוע קידש רק חלקים מסויימים ולא
קידש את כולה.

והביאור בזה: עליית עזרא היתה על-ידי רשותו של כורש
להחזיק בארץ, ולכן לא יכול היה עזרא לעשות פעולות
נוספות בחזקת וקידוש הארץ יותר מכפי המוכרח ללא
רשותו של כורש, מה גם שידע שלעתיד-לבוא יקדשו
הכל.

גם צריך להבין, מהי המעלה בקדושת עזרא בכיבוש וחזקה
על קדושת יהושע על-ידי "כיבוש רבים", הרי גם בזמן
יהושע היתה חזקה לאחר הכיבוש, וכקושיית ה'כסף
משנה' כאן "מי עדיף חזקה בלא כיבוש מחזקה עם
כיבוש".

ויש לומר: קנין תלוי בכוונה לקנות, וגדולה מזה מצינו
שאם החזיק בנכסי הגר ואח"כ עשה קנין אחר, בטלה
החזקה. ולכן, כיון שכבר קנו בכיבוש, הרי מה שהחזיקו
אח"כ לא היה לשם קנין, וממילא איננו קנין של חזקה.
וההוראה מגודל מעלתה של חזקה, שממנה לומדים לכל
פעולה ופעולה של יהודי בענייני קדושה, שאם יש בה
תוקף של "חזקה" יש בה ענין נצחי לעד ולעולמי עולמים,
ואין אף אחד בעולם שיכול לבטלה.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן טז)

(64) פ"א מהלכות תרומות הלכה ה. (65) וכן מפורש בדברי
הימים ב ז, טז "והקדשתי את הבית הזה וכו' עד עולם".
ושם ל ח "למקדשו אשר הקדש לעולם" (אור שמח).
ובשבועות טז: "מקדש שקדושתו קדושת עולם" (מהר"י
קורקוס בשם בעה"ת, ועיין שם בתוספות ד"ה קדושתו).
וראה להלן פ"ז הלכה ז. (66) מגילה כח. במשנה.
(67) בדפוס רומי: "ששוממין", וכן הוא במשנה שם.
(68) ראה למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה, ובהוספה
(שם). (69) ש"ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא
בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל,
וזהו הנקרא כיבוש רבים" (הלכות תרומות שם הלכה ב).
(70) כלומר, צירפו את כל החזקות של כל אחד ואחד לחזקה
כללית, עבור כלל ישראל, ובה קדושה. (71) [לפי שאין
קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר - פ"א מהלכות
תרומות הלכה י. ועיין שם בהלכה ה ובהערה נוספת שם].
(72) (פרק א הלכה כו, שתרומות ומעשרות בזמן הזה אינן
אלא מדרבנן, כיון שלא באו כולם לארץ ישראל. ומכיון
שלא הוסיף רבינו גם "ובהלכות שמיטה ויובל", נראה
שדעתו ששביעית הארץ מן התורה אף בזמן הזה, וכדעת
הכסף-משנה בשיטת רבינו בפ"י מהלכות שמיטה הלכה ט.
וכן נראה מדבריו בספר המצוות, עשה קלה (ראה "ספר
המצוות לעם" שם הערה נוספת תקצו) ובפירושו רבינו
לתלמוד מסכת שבת סח. - הוא הקטע "מפירוש קדמון
למס' שבת" שבספר "מספרות הגאונים" הוצאת הר"ש אסף
ירושלים תרצ"ג עמ' 192, וראה ב"חידושי הרמב"ם
לתלמוד" (ההולך ונדפס) עמ' מז הערה 7).

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

(1) יבואר בו כי מצות-עשה לירא מן המקדש, ומה היא
היראה הזאת, ושאסור לישב בו, והחיוב לירא ממנו גם
לאחרי חורבנו.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לִירְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ ², שְׁנֵאמַר: ¹⁶
וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ. וְלֹא מִן הַמִּקְדָּשׁ אֲתָה יִירָא ³, אֶלָּא ¹⁷
מִמִּי שֶׁצִּוָּה עַל יִרְאָתוֹ. ¹⁸

(2) יבמות ו, א. ו'ספרא' קדושים פ"ז ה"ז. (3) שם ו, ב.
ופירשו שם ה'תוספות' ד"ה יכול, שהכוונה שלא ישתחוה
לו לשם אלהות.

ב. וְאֵי זֶה? הִיא יִרְאָתוֹ? לֹא יָכֹס אָדָם לְהִירָבִית ¹⁹
בְּמִקְלֹוֹ אוֹ בְּמַנְעַל שְׂפָרְגָלָיו אוֹ בְּאַפְסָנְדָּתוֹ ²⁰ אוֹ בְּאֵבָק ²¹
שֶׁעַל רִגְלָיו אוֹ בְּמַעוֹת הַצְּרוּרִין לוֹ בְּסִדְיָו. וְאֵין ²²
צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאֲסוּר לָרִיק בְּכָל הֵר הַבֵּית ²³, אֶלָּא אִם ²⁴
נִזְדַּמֵּן לוֹ רֵק - מְבַלְעוֹ בְּכִסּוֹתָיו ²⁵. וְלֹא יַעֲשֶׂה הֵר ²⁶
הַבֵּית הֶרֶךְ שֶׁיָּכֹס מִפְּתָח זֶה וַיֵּצֵא מִפְּתָח שְׂפָנָה ²⁷
כְּדֵי לְקַצֵּר הַדֶּרֶךְ ²⁸, אֶלָּא יִקְיֵפוּ מִבַּחוּץ. וְלֹא יָכֹס לוֹ ²⁹
אֶלָּא לְדַבֵּר מִצְוָה ³⁰.

(4) 'ספרא' שם ה"ט, יבמות שם, וברכות נד, א. (5) המטה
אשר בידו (פירוש המשנה, ברכות פ"ט ד"ה לא יקל).
(6) "בגד שילבש האדם על בשרו להזיע בו ולא יטנף בגדיו
החמודות בזיעה, ואין מנהג אדם לצאת בו לבדו עד שילבש

שֶׁל עֲזָרָה, שֶׁהוּא שֶׁעַר נִקְנֹר²⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכוּן
כְּנֶגֶד בֵּית קֹדֶשׁ-הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל הַנִּכְנָס לְעֲזָרָה, יִהְיֶה
בְּנֶחֱת²⁹ בְּמָקוֹם שֶׁמֶתֶר לוֹ לְהִכָּנֵס לְשָׁם, וְיִרְאֶה
עֲצָמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד לִפְנֵי ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיוּ
עֵינֵי וְלִפֵּי שָׁם כָּל הַיָּמִים". וּמִהֶלֶךְ בְּאִמָּה וּבִירְאָה
וּרְעֵדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּבֵית אֱלֹהִים נִהְלַךְ בְּרָגְשׁ".³⁰

(26 ברכות נד, א - במשנה. (27 היינו שלא ינהג קלות ראש, ענינו שלא ירבה בשחוק ודברי שעשועים (פירוש המשניות לרבינו, שם). (28 רש"י שם פירש, דהיינו שער המזרחי של הר הבית. (29 כתב הראב"ד בהשגותיו: פירוש שלא ילך דרך הדיוטות. וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ח (הר המוריה). (ויתכן כי למד כן מפשטות דברי הכתוב קהלת ד, יז "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים", וראה בברכות כג.).

ו. וְאִסּוּר לָכָל אָדָם³⁰ לֵישֵׁב בְּכָל הָעֲזָרָה. וְאִין יוֹשִׁיבָה
בְּעֲזָרָה אֲלָא לְמַלְכֵי בֵּית-דִּין בְּלִבְד³¹, שֶׁנֶּאֱמַר:
"וַיֵּבֶן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי ה'". וְהַסְתַּדְרִין³²
שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁבֹּת הַגְּזִית, לֹא הָיוּ יוֹשְׁבֵין אֲלָא
בְּחֻצְיָהּ שֶׁל חָל.³³

(30 יומא כה, א. ושם נסמן. ולא נתבאר אם איסור זה מן התורה או מדרבנן (משנה-למלך). (וב'ספר המצוות' עשה כא, נראה שהוא מן התורה. וראה ב'ספר המצוות לעם' שם עמוד סה הערה פד, וראה להלן ה"ז). (31 שחלק להם המקום כבוד, להראות שמלכותם שלימה (רש"י בסוטה מ:). (32 יומא, שם.

ז. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַמֶּקְדָּשׁ הַיּוֹם חָרַב בְּעוֹנוֹתֵינוּ, חֵזֶק
אָדָם בְּמִוֶּרְאוֹ³³ כְּמוֹ שֶׁהָיָה נוֹהֵג בּוֹ בְּכַנְיָנוּ: לֹא יִכָּנֵס
אֲלָא לְמָקוֹם שֶׁמֶתֶר לְהִכָּנֵס לְשָׁם³⁴, וְלֹא יוֹשֵׁב
בְּעֲזָרָה³⁵, וְלֹא יִקַּל רֹאשׁוֹ כְּנֶגֶד שֶׁעַר הַמְּזֻרָה.
שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת שְׁבֹתֵי תַשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשֵׁי תִירְאוּ" - מֵהַ
שְׁמִירַת שְׁבֹת לְעוֹלָם, אֶף מִוֶּרְאֵי מִקְדָּשׁ לְעוֹלָם,
שֶׁאֶף-עַל-פִּי שֶׁחָרַב בְּקִדְשָׁתוֹ עוֹמֵד.³⁶

(33 ב'ספרא' קדושים פ"ז ה"ח, וביבמות ו, ב - בברייתא: "בזמן שאין בית המקדש קיים, מנא לן? - תלמוד-לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירה האמורה בשבת - לעולם, אף מורא האמורה במקדש, לעולם". וכן בברכות סב, ב - הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבבת עינו, שנאמר (מלכים"א ט, ג) "והיו עיני ולבי שם כל הימים". וראה למעלה פ"ו ה"ט". (34 אם הוא טהור, אולם כהיום כולנו טמאי מתים ואין לנו אפר פרה להטהר, והנכנס שם חייב כרת. (35 (שאיסור ישיבה בעזרה הוא מטעם מורא ('ספר המצוות' שם) ומורא מקדש הוא לעולם, כדלהלן).

ח. בְּזִמְנָן³⁶ שֶׁהַמֶּקְדָּשׁ בְּנוֹי אִסּוּר לוֹ לְאָדָם לְהִקַּל אֵת
רֹאשׁוֹ מִן הַצּוֹפִים³⁷, שֶׁהוּא חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְלִפְנֵים.
וְהוּא שִׁיחִיָּה רוֹאֶה אֵת הַמֶּקְדָּשׁ³⁸, וְלֹא יִהְיֶה גִּדֵּר
מִפְּסִיק בֵּינוֹ וּבֵין הַמֶּקְדָּשׁ.³⁹

עליו בגד אחר" (פירוש המשנה, שם). (7 ברכות סב, ב. וכתבו ה'תוספות' (ב"מ כו. ד"ה בהר) שלא אסרו אלא אם המעות בפרהסיא, אבל אם הן בצנעא - מותר. (8 בברכות שם: "וריקקה מקל-וחומר ממנעל, ומה מנעל שאין בו דרך בזיון, אמרה תורה של נעלך מעל רגליך, ריקקה שהיא דרך בזיון - לא כל-שכן". (9 למד כן ממה שאמרו בברכות כד, ב - לענין עומד בתפלה וצריך לרוק (הר המוריה). (10 שם נד, א - במשנה. (11 כן הוא במגילה כה, ב - לענין בית הכנסת, שאין נכנסים בו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, וכל-שכן בבית המקדש (כסף-משנה).

ג. וְכָל הַנִּכְנָסִין¹² לְהַר הַבֵּית - נִכְנָסִין דֶּרֶךְ יָמִין,
וּמִקִּיפִין, וְיוֹצְאִין דֶּרֶךְ שְׁמָאל¹³; חוּץ מִמֵּי שְׁאֲרֵעוֹ
דְּבִיר¹⁴, שֶׁהוּא מְקִיף עַל הַשְּׁמָאל¹⁵. לְפִיכָּךְ הָיוּ
שׂוֹאֲלִין לוֹ: "מֵה לֶךְ מְקִיף עַל הַשְּׁמָאל?"¹⁶ "שְׁאֵנִי
אֲבִל"¹⁷. "הַשּׂוֹכֵן בְּבֵית הַזֶּה יִנְחַמְךָ"¹⁸. "שְׁאֵנִי
מִנְדָּה"¹⁹. "הַשּׂוֹכֵן בְּבֵית הַזֶּה יִתֵּן בְּלִבְכָּךְ²⁰ וְתִשְׁמַע
לְדַבְרֵי חֲבֵרֶיךָ וּיקְרֹבֶכָּךְ"²¹.

(12 מדות פ"ב מ"ב. (13 "כגון מי שנכנס אל שער שושן הבירה (שבמזרח) אינו הולך לצד שער חולדה (שבדרום) אלא לצד שער טדי (שבצפון), וכן תקיש לכל הנכנס אל שאר השערים" (פירוש המשנה' מדות, שם). (ומתוך שרבינו העתיק הלכה זו כאן, נראה שהוא סובר שאף זה ממדת היראה והכבוד שיכנס דרך ימין). (14 שהוא אבל או מנורה, כדלהלן. (15 שאם נכנס מן המזרח, פונה אל הדרום. (16 מכאן שגם איטר מקיף בימין של כל העולם, שאם לא כן, מה שאלה היא זו? שמה איטר הוא ('מגן אברהם' סי' תרנא ס"ק כא). (17 אם היה עונה שהוא אבל. (18 כן אומרים לו השומעים. (19 אם היה עונה שהוא מנודה. (20 כן עונים לו. (21 כדעת רבי יוסי במשנה, שם.

ד. כָּל שֶׁהַשְּׁלִים²² עֲבוּדָה וְנִסְתַּלַּק לוֹ, אֵינוֹ יוֹצֵא
וְאֲחוּרָיו לְהִיכָל, אֲלָא מִהֶלֶךְ אַחֲוֹרָנִית מְעֻט מְעֻט,
וּמִהֶלֶךְ בְּנֶחֱת עַל צִדּוֹ²³, עַד שֶׁיֵּצֵא מִן הָעֲזָרָה. וְכֵן
אֲנָשֵׁי מִשְׁמֶרֶת וְאֲנָשֵׁי מַעֲמָד²⁴ וְלוֹיִם מְדוּכָּנִן כָּף הֵם
יוֹצְאִין מִן הַמֶּקְדָּשׁ, כְּמִי שְׁפוּסֵעַ אַחֵר תִּפְלָה
לְאֲחוּרָיו²⁵. כָּל זֶה לִירְאָה מִן הַמֶּקְדָּשׁ.²⁶

(22 יומא נג א. (23 כן הוא ביומא, שם: "מצדד פניו והולך". (24 "אי-אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, וקרבתו הציבור הם קרבן של כל ישראל, ואי-אפשר שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת הקרבן, לפיכך תיקנו נביאים הראשונים שיבחרו מישראל כשרים ויראי חטא, ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד" (פ"ו מהל' כלי המקדש ה"א). (25 כמפורש ביומא נג, ב. ובפ"ה מהל' תפלה ה"י. ונראה שגם בתפילה מותר לו ללכת על צדו כמו במקדש (הר המוריה)).

ה. לֹא יִקַּל²⁶ אָדָם אֵת רֹאשׁוֹ²⁷ כְּנֶגֶד שֶׁעַר מְזֻרָחִי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ד' טבת - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד הר הבית - כמחנה ישראל, ומפתח הר הבית עד
פתח העזרה, שהוא שער ניקנור - כמחנה לויה,
ומפתח העזרה ולפנים - מחנה שכינה. והחיל
ועזרת הנשים מעלה יתרה בבית עולמים.

(51) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"א (הוצאת צוק"מ עמוד
570 10), וזבחים קטז, ב. (52) מחנה יהודה, מחנה ראובן,
מחנה אפרים ומחנה דן (במדבר כ).

יב. פל' ארץ-ישראל מקדשת מכל הארצות.⁵⁴ ומה
היא קדשתה? שמביאין ממנה העומר ושתי הלחם
והבכורים,⁵⁵ מה שאין מביאין בן משאך ארצות.⁵⁶

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו"

וממשיך בהלכה הבאה "עשר קדושות הן בארץ ישראל,
וזה למעלה מזו". וצריך להבין, מדוע לא כללם ביחד וכתב
אחד עשר מעלות לארץ ישראל.

והביאור בזה: מלבד היות עשר מספר שלם, המורה על
שלימות, הרי שיש להוסיף את הפירוש הפנימי בלשון
הרמב"ם "ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות", היינו
שקדושתה המיוחדת של ארץ ישראל נלקחת מכל
הארצות, היינו מעבודת הביורים בחוץ לארץ, ולכן עתידה
ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות."

(עלפי "יון מלכות" ספר עבודה סימן יח)

(53) (מה שכתב רבינו "כל ארץ ישראל", נראה שכיוון למה
שאמרו במנחות פג, ב - במשנה "כל הארצות היו כשירות",
וכפירש"י שם "כל הארצות שבארץ ישראל" (וראה בפירוש
המשניות, שם). אלא שלדעת רש"י זה כולל יהודה ועבר
הירדן והגליל, ואילו לדעת רבינו אין מביאים ביכורים
מעבר הירדן אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ב מהל' ביכורים
ה"א. ובדבר הבאת העומר מעבר הירדן, ראה בר"ן לנדרים
כב. וברש"י לנסהדרין יב:). (54) כלים פ"א מ"ו.

(55) (במשנה, כלים שם "והביכורים ושתי הלחם", משום
שבדיעבד אם הביא ביכורים קודם שתי הלחם הם כשרים
'תוספות אנשי שם', שם) ורבינו שינה מלשון המשנה
משום שלכתחילה אין להביא ביכורים קודם שתי הלחם,
כמפורש במשנה מנחות סח:). (56) שהרי "אמר ה' בעומר
(ויקרא כג, י) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, ואמר
בשתי הלחם (שם שם, יז) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה,
ואמר בביכורים (דברים כו, ב) ולקחת מראשית כל פרי
האדמה אשר תביא מארצך" (פירוש המשניות, כלים שם).

יג. עשר קדושות⁵⁷ הן בארץ-ישראל⁵⁸, וזה למעלה
מזו: עזרות המקפות חומה⁵⁹ מקדשות משאך
הארץ: שמשלחין מתוכן את המצרעים⁶⁰; ואין
קוברים בתוכן⁶¹ מת עד שירצו שבועה טובי העיר⁶²
או כל אנשי העיר⁶³; ואם יצא המת חוץ לעיר, אין
מחזירין אותו לתוכה אף-על-פי שרצו כלן
להחזירו. רצו בני העיר⁶⁴ להוציא הקבר מן

(36) ברכות סא, ב. (37) "מקום שיכולים לראות משם הר
הבית, ומשם והלאה אין יכולים לראותו" (רש"י שם).
(38) ומה שאמרנו למעלה (ה"ז) שאף-על-פי שחרב המקדש
אסור להקל ראש, אין זה אלא כנגד שער המזרח בלבד, אבל
להקל ראש מן הצופים ולפנים לא אסרו אלא בזמן
שהמקדש בנוי ('הר המוריה', וראה ב'מאירי' ברכות, שם).

ט. אסור לאדם לעולם³⁹ שישפנה⁴⁰ או שיששן בין
מזרח למערב⁴¹. ואין צריך לומר שאין קובעין
בית-הקפא בין מזרח למערב בכל מקום⁴², מפני
שההיכל במערב. לפיכך לא יפנה למערב ולא
למזרח, מפני שהוא פגוד המערב, אלא בין צפון
לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל מים⁴³ מן הצופים
ולפנים, לא ישב ופגיו כלפי הקדש, אלא לצפון או
לדרום, או יסלק הקדש לצדדין.

(39) אפילו בזמן שהמקדש חרב. וכדעת תנא-קמא ורבי
עקיבא בברכות שם. וראה להלן. ואף-על-פי שקלות ראש
לא נאסר. (40) לצרכיו הגדולים. (41) ברכות ה, ב. וסובר
רבינו שאפילו האדם לבדו אסור לישן בין מזרח למערב.
ואילו ה'תוספות' (שם ד"ה כל) כתבו שדוקא כשיישן עם
אשתו שהדבר גנאי לשכב אצל אשתו מפני התשמיש.
(42) אפילו בחוץ לארץ. ואף-על-פי שקלות ראש לא נאסרה
חוץ למקדש אלא בזמן שהמקדש קיים (למעלה ה"ח) -
לעשות צרכיו שהוא גנאי יותר גדול, אסרו בכל מקום
ואפילו בשעה שאין לנו מקדש ('הר המוריה').
(43) 'ירושלמי' ברכות פ"ט ה"ה.

י. ואסור לאדם⁴⁴ שיעשה בית תבנית היכל⁴⁵;
אכסדרה תבנית אולם⁴⁶; חצר פגוד העזרה⁴⁷; שלחן
בצורת שלחן; ומנורה בצורת מנורה⁴⁸. אבל עושה
הוא מנורה של חמשה קנים או של שמונה קנים⁴⁹,
או מנורה שאינה של מתכת⁵⁰ אף-על-פי שיש לה
שבועה קנים.

(44) עבודה זרה מג, א. ואפשר שאינו אסור אלא מדרבנן,
כל שלא התכוון לקדש ('קריית ספר'). (45) כשיעור גבהו
ארכו ורחבו (שו"ע יו"ד סי' קמא ס"ח). (46) אף-על-פי
שאכסדרא אינה אלא שלשה דפנות, ואילו באולם היו ארבע
דפנות - כיון שפתח האולם היה רחב וגבוה מאד ולא היו
לו דלתות, היה דומה לאכסדרה ('תוספות' מנחות כח: ד"ה
אכסדרא). (47) כלומר, כתבנית העזרה, וכן בגמרא שם.
(48) אף-על-פי שהיא בלא גביעים וכפתורים ופרחים, כיון
שאינם מעכבים בה כשבאה משאר מתכות, כמפורש למעלה
פ"ג ה"ד (שו"ע יו"ד שם). (49) שמנורה של מקדש היתה
בת שבעה קנים. (50) מפני שמנורת המקדש אין עושין
אותה אלא של מתכת (למעלה פ"א ה"ח).

יא. שלש מחנות⁵¹ היו במדבר: מחנה ישראל, והוא
ארבע מחנות⁵²; ומחנה לויה, שנאמר בה: "וסביב
למשכן יחנו"; ומחנה שכינה, והוא מפתח חצר
אהל-מועד ולפנים. וינגדן לדורות: מפתח ירושלים

1 אהל הטמאה⁸²; ואין עושין בה כבשונות⁸³, מפני
2 העשן⁸⁴; ואין מגדלין בה תרנגולות, מפני
3 הקדשים⁸⁵; וכן לא יגדלו הפהנים תרנגולים בכל
4 ארץ ישראל, מפני הטהרות⁸⁶; ואין הבית נחלט
5 בה⁸⁷; ואינו מטמא בנגעים; ואינה נעשית עיר
6 הנדחת; ואינה מביאה עגלה ערופה, לפי שלא
נחתלקה לשבטים⁸⁸.

(66 כלים, שם מ"ח. 67) ראה למעלה פ"ו הט"ו.
(68 בבא קמא פב, ב. ותוספתא נגעים פ"ו (הוצאת צוק"מ
עמוד 625 8), ו"אבות דרבי נתן' פרק לה. 69) יש אומרים
שבזמן הזה שכולנו טמאי מת ועיר הקודש בידי גוים, לא
נאמרו הדברים דלהלן בירושלים (רדב"ז סי' תרגל).
(70 בבא קמא שם. שאף-על-פי שבמקום אחר מותר להלין
המת לכבודו (פ"ד מהל' אבל ה"ח) - בירושלים אסור (ראה
בשיטה מקובצת' שם). ויש אומרים שהחומרא בירושלים
היא בזה שבמקום אחר איסור הלנה הוא כל הלילה (פ"ח
ביו"ד סי' שנו ס"ק א בשם רדב"ז), ואילו בירושלים אסור
להלין אחר השקיעה (ראה ב"זמנים" להגרמ"ל זק"ש עמוד
מז). (71 תוספתא נגעים, ו"אבות דרבי נתן' שם.
(72 אף-על-פי שקוברו מחוץ לעיר. 73) יומא יב, א. מפני
שאינה שלהם, שירושלים לא נחתלקה לשבטים (שם).
(74 תוספתא ו"אבות דרבי נתן' שם. "אי זהו גר תושב, זה
עכ"ם שקיבל עליו שלא יעבור עכ"ם עם שאר המצוות
שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל, הרי זה מקבלין אותו והוא
מחסידי אומות העולם. ולמה נקרא שמו תושב, לפי שמותר
לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל" (פ"ד מהל' איסורי ביאה
ה"ט), וב"ספרי' פ' כ"חצא (דברים כג, טז) למדו כן מן
הפסוק "אשר יציל מעם אדוניו" - "לרבות גר תושב".
"באחד שערין" - "בשערין, ולא בירושלים".
(75 כלומר: לכתחילה אין לקבור בירושלים אף מלך ונביא,
אלא שקברי בית דוד וקבר חולדה לא היו בתחילה בתוך
העיר אלא שהקיפו העיר אחר שנקברו, ומפני כבודם לא
פגע ולא נגע אדם בהם מעולם (מהר"ט בתשובה סי' לו).
(76) הם נביאי בית ראשון" (פירוש המשניות, סוטה ט, יב).
(77) היינו להפוך הזרעים, והוא בכלל זורע כדאיתא בשבת
ע"ג ("יריעות שלמה"). (78) בבא קמא שם. שדרך גינות
לזבלן ויש סרוחן (רש"י שם). (79) כך שמה, והיא היתה
צריכה לקטורת, והיינו כיפת הירדן (רש"י שם). (80) בבא-
קמא שם. שדרכם ליגדל באשפה, ומתים שם ומטמאים
הקדשים שבירושלים. (81) קורות יוצאין מן הכותל.
(82) שמה יהא כזית מן המת מוטל בארץ, והגוזזותראות
מאהילות עליו ועל האנשים העוברים תחתיהם ונמצאת
מרבח את הטומאה. (83) משרפות סיד לקדירות.
(84) שם. שמשחיר את החומה וגנאי הוא (רש"י).
(85) שהתרנגולים מנקרים באשפה, ומביאין בשר שרצים
בפיהם ומטמאין את הקדשים. (86) בבא קמא עט, ב -
במשנה. (87) כדן בית ערי חומה, אלא גאולה תהא לו אם
ירצה לגאול, ואם יגיע יובל יוצא ביובל כבתי ערי חצרים.
(88) זה מוסב על ארבעת הדברים האחרונים, שבכל אחד
מהם נאמר בתורה מיעוט למעט ירושלים: בבתי ערי חומה,

1 המדינה⁶⁵ - מפנין אותו. וכל הקברות מפנין, חוץ
2 מקבר נביא או מלך. קבר שהקיפתו העיר, בין
3 מארבע רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו: אם
4 היתה בינו ובין העיר יתר מחמשים אמה לכאן
5 וחמשים לכאן - אין מפנין אותו עד שירצו כלן,
6 פחות מקאן - מפנין אותו.

(57 כלים, שם. 58) כן כתבו 'מלאכת שלמה' (שם)
והרע"ב (שם בסוף הפרק) בשם הגאונים, שמה שאמרו
במשנה שם: עשר קדושות, היינו עשר קדושות בארץ
ישראל, ואילו ארץ ישראל עצמה אינה בכלל. (59) לדעת
הר"ש והרע"ב שם, היינו מוקפות חומה מימות יהושע בן
נון, כמו בבתי ערי חומה (ערכין לב). וראה ב'תוספות'
ערכין לב, ב - ד"ה קדשן. (60) "שנאמר (במדבר ה)
וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, זה
המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת
ישראל ולפנים, שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת
שלשתן במקום אחד, ת"ל במצורע: בדרך ישב מחוץ למחנה
מושבו, זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה
מצורע שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבירו,
אף כל שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבירו.
לפיכך משלחין את המצורע חוץ לג' מחנות שהוא חוץ
לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה, מה שאין הזב
מטמא" (פ"ג מהל' ביאת מקדש ה"ב). ועיירות המוקפות
חומה, למדו בגזירה-שוה "מושבו" שנאמר במצורע (ויקרא
יג, מו) "מחוץ למחנה מושבו", מ"מושבו" שנאמר בבתי ערי
חומה (שם כה, כט) "בית מושב עיר חומה" ('תוספות'
ערכין, שם). (61) שם במשנה: "ומסבין לתוכן מת עד
שירצו", ונראה שנוסחות רבינו שם: "ומסבין לתוכן
וכו'", היינו שמניחין אותו במשכבו ואין קוברין אותו בעיר
עד שירצו בני המדינה (כסף-משנה). (62) שבעה חשובים
שעל פיהם מתנהגת העיר. (63) כן כתב גם בפירוש
המשניות, שם. (64) תוספתא בבא-בבא פ"א, ירושלמי
נזיר פ"ט ה"ד, ומסכת שמחות פ"ד. (65) מדברי רבינו
נראה שאין המדובר אלא בעיירות המוקפות חומה, אבל
במקורות הנ"ל נראה, שאף בערים אחרות הדברים אמורים
(הר המוריה').

7 יד. ירושלים מקדשת⁶⁶ משאר העירות המקפות
8 חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים
9 מחומתה⁶⁷. ואלו דברים⁶⁸ שנאמרו בירושלים⁶⁹: אין
10 מלינין בה את המת⁷⁰; ואין מעבירין⁷¹ בתוכה
11 עצמות אדם⁷²; ואין משפירין בתוכה פתים⁷³; ואין
12 נותנין בתוכה מקום לגר תושב⁷⁴; ואין מקימין בה
13 קברות, חוץ מקברי בית-דוד וקבר חלדה, שהיו
14 בה⁷⁵ מימות נביאים הראשונים⁷⁶; ואין נוטעים בה
15 גנות ופרדסים; ואינה נזרעת ואינה נחרשת⁷⁷, שמה
16 תסרח⁷⁸; ואין מקימין בה אילנות, חוץ מגנת
17 ורדים⁷⁹ שהיתה שם מימות נביאים הראשונים; ואין
18 מקימין בה אשפה, מפני השרצים⁸⁰; ואין מוציאין
19 הימנה זיזין⁸¹ וגוזזטראות לרשות-הרבים, מפני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ד' טבת - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 יט. עֲזַרְת־הַפְּהָנִים¹⁰³ מְקַדֶּשֶׁת מִמֶּנָּה, שְׁאִין יִשְׂרָאֵל
15 נִכְנָסִין לְשֵׁם אֱלֹא בְשַׁעַת צְרִיכָהּ: לְסְמִיכָהּ¹⁰⁴
16 וּלְכַפָּרָה¹⁰⁵ וְלִשְׁחִיטָה¹⁰⁶ וְלִתְנוּפָה¹⁰⁷.

(103) כלים, שם. וראה למעלה פ"ה שם, שהוא מקום דריסת רגלי הכהנים, אחת-עשרה אמה. (104) שהיו בבעלים. (105) במשנה שם לא נזכרו אלא סמיכה ושחיטה, ורבינו הוסיף כפרה, דהיינו וידוי שהוא בעת הסמיכה (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ד) ומצאנו וידוי הנקרא כפרה ביומא מ, ב: "וכלה מכפר את הקודש - בכפרת דברים הכתוב מדבר", וראה ב"ה המוריה). (106) שכשרה בזר (פ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"א). (107) שהיא בבעלים (פ"ט שם ה"ו).

17 כ. בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזִבְחָהּ¹⁰⁸ מְקַדֵּשׁ מִמֶּנָּה, שְׁאִין
18 בְּעַל־מוֹמִין וּפְרוּעֵי-רָאשׁ וּקְרוּעֵי-בְגָדִים¹⁰⁹ נִכְנָסִין
19 לְשֵׁם.

(108) כלים, שם מ"ט. (109) במשנה שם, לא נזכרו קרועי בגדים. וטעמו של רבינו משום שכתוב "ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרעו", הוקשו קרועי בגדים לפרועי ראש, וכן כתב רבינו להלן פ"א מהל' ביאת מקדש הי"ד, וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס. והוא-הדין לשתויי יין, כמפורש בתחלת הל' ביאת מקדש (הגרע"א), ועי' להלן שם (הלכה יד) שדעת רבינו שזהו איסור מן התורה, ושהראב"ד חלק עליו בזה.

20 כא. הַהִיכָל מְקַדֵּשׁ מִבֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזִבְחָהּ, שְׁאִין
21 נִכְנָס לְשֵׁם אֱלֹא רְחוּץ יָדָם וְרַגְלֵיהֶם¹¹⁰.

(110) כלים, שם. מפשטות דברי רבינו נראה שצריך קידוש ידים ורגלים כמו לעבודה, ראה להלן פ"ה מהל' ביאת מקדש.

22 כב. בֵּית קֹדֶשׁ-הַקֹּדֶשִׁים מְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ¹¹¹, שְׁאִין נִכְנָס
23 לְשֵׁם אֱלֹא כֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם-הַכִּפּוּרִים בְּשַׁעַת
24 הָעֲבוּדָה¹¹².

(111) כלים, שם. (112) "אמר (ויקרא טז, ב) ואל יבא בכל עת אל הקודש וכו' בזאת יבא אהרן וגו', והוא יכנס בזה המקום ביום צום כיפור ד' פעמים. הראשונה בקטורת, ויקטיר שם בקודש הקדשים כמו שאמרו במס' יומא, והפעם השנית בדם הפר, והפעם השלישית בדם השעיר, והפעם הרביעית יכנס להוציא את הכף ואת המתחה מקודש הקדשים" (פירוש המשניות, שם).

25 כג. מִקּוֹם שֶׁהָיָה בְּעֻלְיָהּ¹¹³ מִכּוֹן עַל קֹדֶשׁ-הַקֹּדֶשִׁים
26 אֵין נִכְנָסִין לוֹ אֱלֹא פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ¹¹⁴ לִידַע מַה
27 הוּא צָרִיךְ לַחֲזֹק בְּדָקוֹ. בְּשַׁעַת שֶׁנִּכְנָסִין הַבָּנָאִים
28 לְבָנוֹת וּלְתַקֵּן בְּהִיכָל¹¹⁵ אוֹ לְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת
29 הַטְּמֵאָה, מִצְוָה שֶׁהָיָה הַנִּכְנָסִין כֹּהֲנִים תְּמִימִים. לֹא
30 מִצְוָה תְּמִימִים - יִכְנָסוּ בְּעַל־מוֹמִין. וְאֵם אֵין שָׁם
31 כֹּהֲנִים - יִכְנָסוּ לְוִיִּם. לֹא מִצְוָה לְוִיִּם - יִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל.
32 מִצְוָה בְּטָהוּרִים. לֹא מִצְוָה טְהוּרִים - יִכְנָסוּ טְמֵאִים.
33 טְמֵא וּבַעַל-מוֹם - יִכְנָס בְּעַל-מוֹם, וְאֵל יִכְנָס טְמֵא,

נאמר (ויקרא כה, ל) "וקם הבית וגו' לקונה", ובירושלים זה לא שייך, לפי שלא נתחלקה לשבטים. בנגעים נאמר (שם יד, לד) "בבית ארץ אחוזתכם", ואין ירושלים בכלל זה מהטעם הנ"ל. בעיר הנדחת נאמר (דברים יג, יג) "באחת עריך", וירושלים אינה "עריך" כנ"ל, ובעגלה ערופה נאמר (שם כא, א) "באדמה אשר וגו' נותן לך לרשתה", וירושלים אינה בכלל כנ"ל.

1 טו. הַר הַבֵּית מְקַדֵּשׁ⁸⁹ מִמֶּנָּה, שְׁאִין זִבְיִן⁹⁰ וְזִבּוֹת
2 נְדוֹת וְיוֹלְדוֹת נִכְנָסִין לְשֵׁם⁹¹. וּמִתֵּר לְהַכְנִיס הַמֵּת
3 עֲצָמוֹ⁹² לְהַר הַבֵּית, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר טְמֵא־מֵת שֶׁהוּא
4 נִכְנָס לְשֵׁם.

(89) כלים, שם מ"ח. (90) "הזוב האמור בתורה, הוא שכבת זרע הבא מחוללי החללים שהיא מתקבצת בהן, וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי שכבת זרע, ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה מוזרת: אבל שכבת זרע לבנה קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת" (פ"ב מהל' מחוסרי כפרה ה"א). (91) משלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מחנות שהוא חוץ להר הבית (פ"ג מהל' ביאת המקדש ה"ג), וזהו איסור מן התורה. (92) פסחים סז, א. ולמדו זאת ממה שנאמר (שמות יג, יט) "ויקה משה את עצמות יוסף עמו" - "עמו במחיצתו", במחנה לויה.

5 טז. הַחִילִי⁹³ מְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ, שְׁאִין עֲפוֹם וְטְמֵא־מֵת
6 וּבוֹעַל נִדָּה⁹⁴ נִכְנָסִים לְשֵׁם⁹⁵.

(93) כלים, שם. ומהו החילי? ראה למעלה פ"ה ה"ג. (94) מפורש בפסחים סח, א - שבוועל נדה כטמא מת לענין שילוח מחנות. (95) זהו איסור מדרבנן (ראב"ד).

7 יז. עֲזַרְת־הַנָּשִׁים⁹⁶ מְקַדֶּשֶׁת מִן הַחִיל, שְׁאִין טְבוּל-
8 יוֹם⁹⁷ נִכְנָס לְשֵׁם⁹⁸. וְאִסוּר זֶה מִדְּבָרֵיהֶם, אֲבָל מִן
9 הַתּוֹרָה מִתֵּר לְטְבוּל-יוֹם לְהַכְנִס לְמַחֲנֶה לְוִיָּהּ.
10 וְטְמֵא־מֵת שֶׁנִּכְנָס לְעֲזַרְת־הַנָּשִׁים, אֵינוֹ חַיֵּב חֲטָאת⁹⁹.

(96) כלים, שם. (97) טמא שטבל, ועדיין לא העריב שמשו. (98) "הרחקנו מעזרת נשים טבול יום ולא נרחיק מחוסר כיפורים, לפי שטבול יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה, וזה כולו על השורש הנזכר, כל שטומאתו חמורה מטומאת חבירו, חמור שילוחו משילוח חבירו" (פירוש המשנה, כלים שם). (99) שאינו אסור מן התורה אלא במחנה שכינה, ואילו עזרת נשים היא מחנה לויה (למעלה ה"א).

11 יח. עֲזַרְת־יִשְׂרָאֵל¹⁰⁰ מְקַדֶּשֶׁת מִעֲזַרְת־נָשִׁים, שְׁאִין
12 מִחֲסֵר-פְּפוּרִים¹⁰¹ נִכְנָס לְשֵׁם. וְטְמֵא שֶׁנִּכְנָס לְשֵׁם,
13 חַיֵּב כִּרְתָּה¹⁰².

(100) כלים, שם. והוא מקום דריסת רגלי ישראל, אחת-עשרה אמה (למעלה פ"ה ה"ב). (101) שעדיין לא הביא קרבנותיו. (102) ואף מחוסר כיפורים בכלל זה, שכן מפורש במשנה שם שמחוסר כיפורים שנכנס לעזרה חייב חטאת. ובמנחות כז, ב - מפורש שבמזיד חייב כרת.

- 1 **שֶׁהִטְמָאָה דְּחוּיָהּ בְּצִבּוּר¹¹⁶. וְכָל הַנִּכְנָסִין לְהִיכָל¹¹⁷**
 2 **לְתִקְוָן, יִכְנָסוּ בְּתִבּוֹת. אִם אֵין שָׁם תִּבּוֹת אוֹ אֵין אֶפְשָׁר**
 3 **לָהֶם שְׂעִיעֵשׁוּ בְּתִבּוֹת, יִכְנָסוּ דֶּרֶךְ פִּתְחִים.**

10 **אֶהֱלֵה הָעֵדֶת⁵ - כְּלוּמַר, אַתֶּם תִּהְיוּ שׁוֹמְרִים לוֹ. וְהָרִי**

11 **נֶאֱמַר: "וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת אֶהֱלֵה מוֹעֵד", וְנֶאֱמַר:**

12 **"וְהַחֲנִים קִדְמָה לִפְנֵי אֶהֱלֵה מוֹעֵד מִזְרָחָה מִשָּׁה**

13 **וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שָׁמְרוּ מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ⁶."**

14 **אָבֵל לִפִּי דַעַת הַפִּירוּשׁ הַמִּיּוּחָס לְהַרְאֵב ד' לְתַמִּיד כֹּז.**

15 **שָׁמְרוּ גַם בְּלֵילָה. (5) זֶה נֶאֱמַר בְּמִשְׁכָּן, וּמִמֶּנּוּ לְמַדוּ**

16 **לְמִקְדָּשׁ. (6) הֵעֵתָקָה הַפִּסּוּק אֵינָה מְדוּרִיקָה.**

17 **ג. וְאִם בְּטָלוּ שְׁמִירָה, עָבְרוּ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה⁷, שְׁנֶאֱמַר:**

18 **"וְשָׁמְרָתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ", וְלִשׁוֹן שְׁמִירָה**

19 **אֲזַהֲרָה הִיא. הָא לְמִדָּתָה, שְׁשִׁמִּירָתוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה,**

20 **וּבִטּוֹל שְׁמִירָתוֹ מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה.**

21 **(7) בְּסִפְר הַמִּצְוֹת שֶׁ: "וּבִמְכִילָתָא אִמְרוּ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְשָׁמְרוּ**

22 **אֶת מִשְׁמֶרֶת אֶהֱלֵה מוֹעֵד אֵין לִי אֵלָא בַעֲשֵׂה, בְּלֹא תַעֲשֶׂה**

23 **מִנִּין, תְּלַמּוּד לֹמַר וְשָׁמְרָתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ". [וְאִילִי**

24 **לְמַדוּ כֵן מִסּוֹף הַפִּסּוּק שֶׁ: "וְלֹא יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף", וְהַשְׁמַר**

25 **דְּלֹא לְאוֹ].**

26 **ד. מִצְוֹת שְׁמִירָתוֹ, שְׁיִהְיוּ הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים מִבְּפָנִים**

27 **וְהַלּוּיִם מִבְּחוּץ. וְאַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים עֲדָה שׁוֹמְרִין אוֹתוֹ**

28 **בְּכָל לַיְלָה תְּמִיד בְּאַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים מְקוֹם: הַכֹּהֲנִים**

29 **בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת⁸, וְהַלּוּיִם בְּאַחַד וְעֶשְׂרִים מְקוֹם.**

30 **(8) תְּמִיד כֹּז. מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם בְּתוֹרָה (בְּמִדְבָּר ג, לח) שְׁלוֹשׁ**

31 **פַּעֲמִים שְׁמִירָה: "שׁוֹמְרִים", "מִשְׁמֶרֶת", "לְמִשְׁמֶרֶת" (תְּמִיד**

32 **שֶׁם).**

33 **ה. וְהִיכָן הֵיוּ שׁוֹמְרִים? כְּהִנֵּה הֵיוּ שׁוֹמְרִים בְּבֵית**

34 **אֲבִטְיָנָס⁹ וּבְבֵית הַנִּיצוּץ¹⁰ וּבְבֵית הַמּוֹקֵד¹¹. בֵּית**

35 **אֲבִטְיָנָס וּבֵית הַנִּיצוּץ הֵיוּ עֲלִיּוֹת פְּנוּיּוֹת בְּצֵד שְׁעָרֵי**

36 **הָעֶזְרָה, וְהָרֹבֵכִין¹² הֵיוּ שׁוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמּוֹקֵד**

37 **כְּפֹה¹³ וּבֵית גְּדוֹל הָיָה מִקֶּץ רֹבְדִין¹⁴ שֶׁל אֶבֶן, וְזֻקְנֵי**

38 **בֵּית-אֶבֶן¹⁵ שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם הֵיוּ יֹשְׁבִים שָׁם¹⁶, וּמִפְּתָחוֹת**

39 **הָעֶזְרָה¹⁷ בִּידָם¹⁸.**

40 **(9) הִיא הַלִּשְׁכָּה שֶׁעוֹשִׂים בָּהּ הַקְּטוֹרוֹת, וְנִקְרָאת "בֵּית**

41 **אֲבִטְיָנָס" עַל שֶׁם הָאוֹמְנִים מִפְּטָמֵי הַקְּטוֹרוֹת שֶׁהֵם מִמִּשְׁפַּחַת**

42 **אֲבִטְיָנָס. (10) הִיא כְּעֵין אֲכַסְדְּרָה פְּתוּחָה מִרוּחַ אַחַת לִפְנֵים**

43 **מִשְׁעַר הַנִּיצוּץ לְצֵד הָעֶזְרָה שֶׁנִּכְנָסִים מִהַשְׁעַר לְתוֹכוֹ וְנִיצוּצֵי**

44 **חֲמָה מִנְצִיעִין בָּהּ וְהִיטָה אֲשֶׁה (=אש שלה) מְרֻבָּה לִכְן**

45 **נִקְרָאת הַלִּשְׁכָּה בֵּית הַנִּיצוּץ (הַרָא"ש שֶׁם). (11) עַל שֶׁם**

46 **הַמְדוּרָה שְׁדוֹלָקָת שֶׁם תְּמִיד נִקְרָאת בֵּית הַמּוֹקֵד, וּבְמְדוּרָה**

47 **זוֹ הִיא מִתְחַמֵּם מִי שֶׁטְבֵּל (פִּירוּשׁ הַמִּשְׁנִיּוֹת מְדוּת פֶּרֶק א**

48 **מִשְׁנָה ו). [וְאִילוּ בִשְׁבַת פֶּרֶק א מִשְׁנָה יא פִּירוּשׁ רַבִּינוּ שְׁלִקְחוּ**

49 **מִמֶּנָּה אֵשׁ לְמִזְבֵּחַ, אֲבָל חֹזֵר בּוֹ רַבִּינוּ בְּפִירוּשׁוֹ לְתַלְמוּד**

50 **שֶׁם]. (12) בְּחֹזֵר כְּהוֹנָה, וְקוֹרְאִים לָהֶם רֹבִין מִפְּנֵי שֶׁלֹּא**

51 **הִגִּיעוּ עוֹד לְעִבּוּדָה, וְלִדְעַת רַבִּינוּ (מִהִלְכוֹת כְּלִי הַמִּקְדָּשׁ**

52 **הַלֵּכָה ט"ו) כְּשִׁיגְדֵל הַכֹּהֵן וְיַעֲשֶׂה אִישׁ הָרִי הוּא כֹּשֶׁר**

53 **לְעִבּוּדָה אֲבָל לֹא הֵיוּ מִנִּיחִים אוֹתוֹ לְעִבּוּד בְּמִקְדָּשׁ עַד**

54 **שִׁיחִיה בֶּן כ' שָׁנָה". (13) גָּגוּ עֲגוּל. (14) שׁוֹרוֹת שֶׁל אֲבָנִים**

55 **כְּעֵין אֲצִטְבָּאוֹת בּוֹלְטוֹת מִכּוֹתֵלִי הַחוּמָה מִבְּפָנִים לְתוֹךְ בֵּית**

יום חמישי ה' טבת ה'תש"פ

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יִתְבָּאֵר בּוֹ כִּי שְׁמִירַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִצְוֹת-עֲשֵׂה הִיא, וְכִיצַד הֵיוּ שׁוֹמְרִים אוֹתוֹ, וּמִי הֵיוּ שׁוֹמְרֵיו, וְאִם אִירַע קָרִי לֹאחַד מֵהַשׁוֹמְרִים, וְשִׁמְעִידִים מִמוֹנָה עַל כָּל הַשׁוֹמְרִים.

- 4 **א. שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה², וְאַף-עַל-פִּי שְׁאִין**
 5 **שָׁם פֶּחָד מְאֻיָּבִים וְלֹא מְלֻסְטִים, שְׁאִין שְׁמִירָתוֹ**
 6 **אֶלָּא כְּבוֹד לוֹ. אֵינּוּ דוֹמָה פְּלִטְרִין³ שִׁישׁ עֲלָיו**
 7 **שׁוֹמְרִין לְפִלְטְרִין שְׁאִין עֲלָיו שׁוֹמְרִין.**

(2) "וְהוּא אִמְרוּ יִתְעַלָּה לֵאחֶרֶן: וְאֵתָה וּבִנְיָן אֲתָךְ לִפְנֵי אֶהֱלֵה עֵדוֹת, כְּלוּמַר, אַתֶּם תִּהְיוּ לִפְנֵי תְּמִיד". (3) אֶרְמוֹן. בְּסִפְר הַמִּצְוֹת שֶׁם בְּשֶׁם מְכִילָתָא, וְהוּא בְּסִפְרֵי זוֹטָא, "גְּדוּלָה לְמִקְדָּשׁ שִׁישׁ עֲלָיו שׁוֹמְרִים, לֹא דוֹמָה פְּלִטְרִין שִׁישׁ עֲלָיו שׁוֹמְרִין, לְפִלְטְרִין שְׁאִין עֲלָיו שׁוֹמְרִין".

- 8 **ב. וְשְׁמִירָה זוֹ מִצְוֹתָה כָּל הַלַּיְלָה⁴. וְהַשׁוֹמְרִים הֵם**
 9 **הַכֹּהֲנִים וְהַלּוּיִם, שְׁנֶאֱמַר: "וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אַתָּה לִפְנֵי**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ה' טבת – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

28) בתמיד כו. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתוך אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכים] שמור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים".

ט. ועוד שומרים בלשפת הקרבן²⁹, ובלשפת הפרכת³⁰, ואחורי בית הכפפת³¹.

29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. 30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). 31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת.

י. ומעמידין ממנה אחד על כל משמרות השומרים, ואיש הר הבית³² היה נקרא. והיה מחזר על כל משמר ומשמר כל הלילה, ואבוקות דלוקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר לו "איש הר הבית³³, שלום עליך!" נכר שהוא ישן, חובטו במקלו³⁴, ורשות היה לו לשרף את כסותו³⁵. עד שהיו אומרים בירושלים: מה קול בעזרה? קול בן לוי לוקה³⁶ ובגדיו נשרפין, שאישן על משמרתו.

32) היינו שר הר הבית. 33) כלומר, אינו עומד ואומר לו לאיש הר הבית. 34) ואף שאין נכנסין במקל לעזרה (למעלה פרק ז הלכה ב) - לצורך מצוה מותר. 35) ואין בזה משום בל תשחית, שהפקר בית דין הפקר (הרא"ש). 36) משמע שרק בן לוי לוקה.

יא. בשחר, קדם שיעלה עמוד השחר סמוך לו³⁷, יבוא הממנה של מקדש³⁸ וידפק על הפתחים שבבית המוקד, והן פותחין לו. נטל את המפתח ופתח את השער הקטן³⁹ שבין בית המוקד ובין העזרה ונכנס מבית המוקד לעזרה. ונכנסו אחרי הפתחים, ושתי אבוקות של אור בידם. ונחלקו לשתי כתות: פת הולכת למזרח, וכת הולכת למערב. והיו בודקין והולכין את כל העזרה⁴⁰, עד שגיעו שתי הכתות למקום בית עושי חבתין⁴¹. הגיעו⁴² אלו ואלו, אומרים: שלום! הכל שלום? והעמידו עושי חבתין לעשות חבתין⁴³.

37) בתמיד כו. אמרו: "וכי באיזה שעה בא הממונה, לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחריו". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שהוא קרוב לעלות השחר, וכן הוא בפרק ב מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא לעניין תרומת הדשן. 38) "הממונה שעל הפייסות". 39) שבתוך השער הגדול שבו נכנסים מבית המוקד לעזרה. 40) לראות אם כל הכלים עומדים במקומם. 41) היא הלשכה שמשמאל השער המזרחי. 42) נפגשו שתי הכתות הנ"ל. 43) כלומר, להחם חמין לרבוכה (למנחת כהן גדול הנעשית במחבת, שנאמר "מורבכת תביאנה") ולהקטירה אחרי הקטרת איברי התמיד.

יב. בסדר הזה עושין בכל לילה ולילה⁴⁴, חוץ

המוקד ועל גבה שורה אחרת יוצאת מהכותל קצרה משורה שתחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. 15) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום. 16) ובמקום חול היו ישנים, שהרי אין ישיבה בעזרה. 17) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. 18) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששנינו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה".

ו. לא היו הכהנים השומרים ישנים¹⁹ בבגדי-כהנה²⁰, אלא מקפלין אותן ומניחין אותן בנגד ראשיהן, ולובשין בגדי עצמן²¹. וישנים על הארץ, בדרך כל שומרי חצרות המלכים שלא יישנו על המטות.

19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. 20) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנו אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנו רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. 21) בגדי חול שלהם.

ז. ארע קרי²² לאחד מהן, הולך במסבה²³ שתחת הקרקע²⁴, שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל²⁵, וחוזר ויושב אצל אחיו הכהנים²⁶ עד שנקפתחין השערים בבקר יוצא והולך לו²⁷.

22) טומאת קרי (תמיד שם). 23) הוא גשר שיורד בה למערה. 24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. 25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. 26) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לוי, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לוי - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחדוהו שעומד לעבוד עבודה. 27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו".

ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שערי הר הבית, ועל ארבע פנותיו מכוונו, ועל ארבע פנות העזרה מבחוץ. שאסור לישוב בעזרה, ועל חמשה שערי העזרה חוץ לעזרה, שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ²⁸, הרי שמונה-עשר מקום.

הלכות כלי המקדש

והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות. שש מצות עשה, ושמונה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לעשות שמן המשחה. (ב) שלא לעשות פמחה. (ג) שלא לסוף ממנו. (ד) שלא לעשות פמתפנת הקטרת. (ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטרת. (ו) לשאת הארון על הכתף. (ז) שלא יסורו הפדים ממנו. (ח) שיעבד הלוי במקדש. (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חברו במקדש. (י) לקדש הכהן לעבודה. (יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים. (יב) ללפש בגדי כהנה לעבודה. (יג) שלא יקרע המעיל. (יד) שלא יזח החשן מעל האפוד.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שמצות-עשה לעשות שמן המשחה, ואיך עשאו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין העושה שמן המשחה כמעשהו וכמשקלו.

א. מצות עשה לעשות שמן המשחה² שיהיה מוכן לדברים שצריכים משיחה בו³, שנאמר: וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ.

(2) ראה ב"ספר המצוות לעם", עשה לה, והערה קנו, ומה שצוין שם. (3) בו נמשח המשכן וכל כליו, ולדורות מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד (להלן הלכה ז). ובתוספתא בבא קמא פ"ז (הוצ' צוק"מ עמ' 358 22): "אין השמן מקבל כלום (כלומר, אינו מתערב עם משקין אחרים) לפיכך מושחין בו את המלכים".

ב. וְכִכָּה עֲשֹׂהוּ מִשֶּׁה רַבְּנוּ בַּמִּדְבָּר⁴: לָקַח מִן הַמֶּרֶץ וְהַקֶּנָּמוֹן וְהַקֵּדָה, מִכָּל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת חֲמֵשׁ מֵאוֹת שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, וּמִקֶּנָּה הַבֶּשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתָם. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְקִנְיָן בֶּשֶׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתָם - שְׁשֹׁקְלִים אוֹתוֹ בִּשְׁתֵּי פַעַמִּים⁶, חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתָם בְּכָל פַּעַם. וְשָׁחַק כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבִדּוֹ⁷, וְעָרַב הַכֹּל⁸, וְשָׂרָה אוֹתָן בְּמִים⁹ וַכִּין וּמִתּוֹקִין¹⁰ עַד שֶׁיֵּצֵא כָּל פֶּחָן בְּמִים, וְנָתַן עַל הַמִּים שֶׁמֶן זֵית הַיֵּין, וְהָיוּ שְׁנֵים עָשָׂר לֵג, כָּל לֵג אַרְבַּע רִבְעִיעוֹת¹¹, וּבִשָּׁל הַכֹּל עַל הָאֵשׁ עַד שֶׁאֲבָדוּ הַמִּים וְנִשְׁאַר הַשֶּׁמֶן, וְהִנֵּחוּ בְּכָלִי לְדוֹרוֹת.

(4) כמפורש בשמות שם, כג"כ. (5) הוא "מר דרור" שבפסוק שם. וראה להלן הלכה ג מה הוא מור, ומה הוא קנמן וקידה, וקנה בושם. (6) כריתות ה. ושם אמרו שצריך שתי הכרעות, ורבינו לא הזכיר זאת, ובפירוש המשניות נראה שאין צריך להכריע (הר המוריה). (7) נראה שלמד כן ממה שנאמר (שמות שם, לד) "בר בכד",

1 מְלִילִי שֶׁבֶת שְׁאִין בִּידָם אוֹר⁴⁵, אֶלָּא בּוֹדֵקִין בְּנֵרוֹת הַדּוֹלֵקִין שֶׁם מְעַרְב־שֶׁבֶת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מלילי שבת, שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת".

והקשה ב'כסף משנה', והלא "אין שבות במקדש", ומדוע שלא יטלטלו את הנרות הדלוקים שם מבעוד יום. ותירץ, שאני הכא דאפשר בעניין אחר. והקשה ב'לחם משנה' משני מקומות ברמב"ם שסובר ש"אין שבות במקדש" גם במקום ש"אפשר בעניין אחר".

האחד: מכה"ג שהיה זקן או חולה, מלבנין עשישיות של ברזל באש מבערב, ולמחר מטילין אותם במים כדי שתפוג צינתן, ויורד וטובל או מערבין מים חמין במי המקוה עד שתפוג צינתן (עבודת יוה"כ פ"ב). ומכאן ראייה שגם כשאפשר להטיל מים חמים למקוה מבלי לעבור על איסור שבות, בכל זאת הרשות בידו לעבור על איסור שבות ולטלטל עשישיות מלובנות שהם מוקצה.

והשני: מכהן שהיה מתנמנם, שמותר להעירו באצבע צרידה על ידי השמעת קול, הגם שבוודאי אפשר להעירו באופן אחר, כגון טלטולו וכד'.

ויש לומר: מה שהתירו שבות במקדש, הוא רק בעבודות המקדש אבל לא בעניין שכל כולו כבוד המקדש, ומכיון שכל פרק ח' בהלכות אלו עוסק בכבוד המקדש, כמו שמתחיל בהלכה א' מפרק זה "שאין שמירתו אלא כבוד לו", הרי שגם עניין בדיקת המקדש לאור הנרות שבכל בוקר, היא עניין של כבוד המקדש, ולכן לא התירו בו שבות במקום שאפשר בעניין אחר.

(על-פי לקוטי שיחות חכ"א עמוד 238)

~ נקודות משיחות קודש ~

"בסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מלילי שבת כו'".

וצריך להבין, מדוע סידר הרמב"ם דין זה בהלכה בפני עצמה, ולא סידרה עם הלכה י"א, שהרי לכאורה הלכה י"ב היא פרט בהלכה י"א שלפני זה.

ויש לומר, לאור האמור לעיל שבהלכה זו יש חידוש נוסף וגדר חדש בשמירת המקדש, כי בלילי שבת קיימו את הפעולות הקשורות בכבוד המקדש בעילוי גדול יותר, ומבלי לעבור על איסור שבות.

(על-פי לקוטי שיחות חכ"א עמוד 243)

(44) שאף בשבת עושים כן, ש"זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". (45) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש.

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת בֵּית-הַבְּחִירָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ה' טבת – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ו. אחד הסף את עצמו ואחד הסף את אחרים; 21
שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר. הסף כלים 22
ובהמה ועובדי פוכבים שהם כמותה 23 או שסף
מתים 24 בו - פטור; שנאמר: על פשר אדם לא ייסף. 24

(22 שם ו: 23) כבהמה, שנאמר "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (קידושין סה.) "עם הדומה לחמור". (24) שאינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים" (כריתות שם).

ז. אין מושחין ממנו לדורות 25 אלא פהנים גדולים 26
ומשוח מלחמה 27 ומלכי בית דוד בלבד 28. אפילו פהן
בן פהן 29 מושחין אותו, שנאמר: והפהן 30 המשיח
תחתיו מפניו וגומר. 28

(25) אבל בזמן מרע"ה משחו ממנו גם את בגדי הכהונה ואת המשכן וכל כליו כמבואר בתורה. (26) שם ה: (27) הוריות יב. (28) ומלכי ישראל אינם נמשחים אלא בשמן אפרסמון. (29) כריתות שם. והיינו כהן גדול בן כהן גדול. (30) שאף-על-פי שאין מושחין מלך בן מלך, משום שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל (להלן הלכה יא), והרי גם כהן גדול, בנו יורשו (להלן פ"ד הלכה כ) – גילתה התורה שכהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה.

ח. בבית שני, שלא היה שם שמן המשיחה, 31 היה
פהן גדול מתרבה בלבישת בגדים 32 בלבד, שהיה
לובש בגדי פהנה גדולה 33. 31

(31) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה א. (32) מגילה ט: (33) "שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשיחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה בשמן המשיחה, כך מתרבה בבגדים" (להלן פ"ד הלכה יב), "כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמונה בגדים ופושטן, וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום" (שם הלכה יג).

ט. כיצד מושחין את הפהן? 34 צק את השמן על
ראשו וסף ממנו על גבי עיניו 35 כמין פי יונית, פנה
כ; שנאמר: ויצק משמן המשיחה על ראש אהרן
וימשח אותו 36 לקדשו. ומלכי בית דוד מושחין אותן
כמין גזר על ראשו 37. ולא ימשח במקומות אחרות,
ולא ירבה בשמן 38. 37

(34) כבריייתא ראשונה בכריתות שם, שיציקה קודמת למשיחה. (35) בגמרא שם משמע שסיכה זו אינה מאותו שמן שעל ראשו, אלא נתניה חדשה מן הפך. וכן יש לפרש בדברי רבינו. ו"ממנו" שכתב, אין כוונתו לשמן שבראש אלא לשמן שבפך. (36) כלומר, יציקה בתחילה ומשיחה אחריה (גמרא שם). (37) כריתות שם. (38) שכל שסך במקום שאינו צריך או מרבה בשמן ללא צורך, הרי הוא דומה לשאר אדם שסך בו כמבואר להלן הלכה י (כסף-משנה).

י. הנותן 39 משמן המשיחה על גבי מלך או פהן גדול 38

ונראה שגרס בגמרא שם "שלא יניח משקל במשקל וישחוק" (הר המוריה) ונאף-על-פי שזה נאמר בקטורת – הרי למדו שמן המשיחה מקטורת בגזירה-שוה "ובמתכונתו – במתכונתה" (שם), והוא-הדין לענין זה. (8) אף זה נלמד מקטורת שנאמר בה (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". (9) ברייתא בהוריות יא: כדברי רבי יוסי. (10) לא נודע מקור דברים אלו. (11) (ראה בפ"א מהלכות עירובין הלכה יג).

ג. המר הוא הים הצרור פניה שפיהו 12 הידוע
לכל, שמתפשטין פה בני אדם בכל מקום. והקנמון
הוא העץ שפא מאי הדו, שריחו טוב ומתגמרים 13
בו בני אדם. והקדה היא הקשט 14. וקנה בשם הם
הקנים הדקים פתכן האדמים הפאים מאי הדו
וריהן טוב, והם ממניי הפשמים שנותנין אותם
הרופאים בפרי 15. 7

(12) כן פירש הגאון (ר' אברהם בן-עזרא בשמות שם בשמו) והוא המוסק שבכרכות מג. והראב"ד השיג עליו, וכתב: "אין דעתי מקבלת שינסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל-שכן דם חיה טמאה", והרמב"ן עה"ת (שמות שם כד) כתב "זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טומאה ולא מיאוס". (13) ומתבשרמים. (14) צריך עיון: הרי אונקלוס תרגם קדה "קציעתא", ורבינו מנה להלן פ"ב הלכה ג קציעה לחוד וקושט לחוד (כסף-משנה). ואולי קציעה אינה קציעתא (הר המוריה, עיין שם). (15) במיני רפואה, ראה ירמיה ח, כב.

ד. העושה שמן המשיחה כמעשה הזה וכמשקל
הזה ולא הוסיף ולא גרע 16: במזיד - חייב פרת,
בשוגג - מביא חטאת 17 קבועה; שנאמר: אשר
ירקח פמהו ונכרת מעמיו 18. והוא שיעשה 19 אותו
להמשח בו; אבל אם עשהו להתלמד או לתנו
לאחרים - פטור. 13

(16) בכריתות שם: "אמר רבא, שמן שפטמו לחציין פטור", אבל "הוסיף" לא ידענו משם, ואולי למדה רבינו מן הסברא, שכשם שלמדו שם מן הפסוק "ובמתכונתו לא תעשו כמותו" לפטור העושה לחצאין, כן יש ללמוד משם לפטור העושה בהוספה יתר על מתכונתו. (17) כריתות ב. (18) נוסף ע"פ דפוסים חדשים. (19) שם.

ה. הסף משמן המשיחה פניה 20: במזיד - חייב פרת,
ובשוגג - מביא חטאת קבועה; שנאמר: ואשר יתן
ממנו על זר ונכרת מעמיו. ואין חייבין 21 אלא על
סיכת שמן המשיחה שעשה משה; שנאמר: ממנו -
מזה שנאמר בו: שמן משחת קדש יהיה זה לי.
ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ מזה שעשה
משה. 20

(20) כדעת רבי יהודה שם ו: וראה להלן הלכה י. (21) שם ה.

50) שבוטות טו. בברייתא. 51) שנאמר "וימשחם ויקדש אותם" – אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה (שם).

יג. הפפות והקערות שמקבלין בהם המנחות, וכן המזרקות שמקבלין בהן הדם, ושאר כלי השרת - כלן של כסף ושל זהב היו; ומתיר לעשותן משאר מיני מתכות, כמו שבארנו⁵². וכלן מתקדשין במלאכתן⁵³. ואם נשברו - מתייר אותם⁵⁴ ועושה אותן כלי אחר, ואין קדשתן מסתלקת מהן לעולם⁵⁵.

52) למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכות יח"ט. 53) אף-על-פי שכבר כתב רבינו למעלה בהלכה הקודמת, שהכלים מתקדשים במלאכתם – חזר רבינו וכתבו כאן, להשמיענו שגם המזרקות שהם כלי לח ונמשחו מבפנים ומבחוץ (להלן הלכה יט), כדי לקדשם מבפנים ומבחוץ – מתקדשים בעבודתם מבפנים ומבחוץ, אף-על-פי שעבודתם אינה אלא מבפנים (יריעות שלמה). 54) ראה להלן הלכה יד. 55) כן מפורש להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא: "נטמא כשיצא פותחו עד שיטהר ומכניסו בפנים וחזר ומרדדו עד שיסתם הפתח ויחזור כתבנית הכלים" (והוא מזבחם צד: צה). הרי שקדושתו אינה מסתלקת (אור שמח).

יד. כלי הקדש שנקבו או שנסדקו - אין סותמין אותן, אלא מתיבין אותן ועושים אותן חדשים⁵⁶.

56) [בזבחים פח. בברייתא: "כלי קודש שניקבו אין מתיבין אותן, ואין מתיבין לתוכן אבר (=עופרת). נפגמו, אין מתקנין אותן". ונראה שלפני רבינו היתה שם הנוסחא: "כלי קודש שניקבו מתיבין אותן", והיינו להתיבם מחדש].

טו. סכין שנשמש מן הנצב⁵⁷ או שנפגם - אין מתיבין אותו ואין משיחין אותו; אלא גוזזין אותו בצד ההיכל⁵⁸ בין הקדש והאולם לדרום, ועושים אחרים. שאין עניות במקום עשירות⁵⁹.

57) זבחים שם. 58) כן מפורש במדות פ"ד משנה ז: "בית החליפות (ליד ההיכל) ששם גוזזים את הסכנים" (אור שמח). 59) זבחים שם: וראה להלן פ"ח הלכות דה.

טז. שתי מדות של יבש⁶⁰ היו במקדש: עשורין וחצי עשורין. העשורין - למנחות⁶¹, וחצי העשורין - לחלק בו מנחת כהן גדול שבכל יום⁶².

60) מנחות פז. במשנה. 61) ש"כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, אין כל אחת מהן פחותה מעשורין" (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה). 62) היא הנקראת מנחת חביתין (שם הלכה ד). "וכיצד עשיית חביתין כהן גדול, מביא עשורין שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשורין שבמקדש" (שם פ"ג הלכה ב).

יז. ושבע מדות⁶³ של לח היו שם: היין⁶⁴, וחצי היין, ושלישית ההין, ורביעית⁶⁵ ההין; ולג, וחצי לג, ורביעית. ולמה היו חצי ההין ושלישית ההין

1 שפכר נמשחו - פטור; שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר, ואין אלו זרים אצלו. אבל הסף⁴⁰ ממנו אפלו למלך וכהן גדול - חייב; שנאמר: על בשר אדם לא ייסף - כל אדם במשמע. וכהן גדול⁴¹ שנטל שמן המשחה מראשו וסף במעיו - חייב כרת. והוא שייסוף ממנו בכזית⁴².

39) שם ו: כרבי יהודה. אבל שם נאמר כן על סף, וראה להלן בדברי רבינו שבסיכה חייבים גם על מלך וכהן גדול. 40) נלמד ממה שנאמר להלן, שכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסף במעיו – חייב כרת, ראה בכסף-משנה. 41) כריתות שם. 42) אף-על-פי שבגמרא שם נראה שבסיכה חייבים על כל שהוא, ורק בנתינה צריך כזית – סובר רבינו שכיון שבברייתא שם נאמר מפורש "כמה יסוך ויהא חייב – רבי יהודה אומר כזית", ולא אמרו "כמה יתן", על-כרחנו שלמדו סיכה מנתינה: מה נתינה בכזית, אף סיכה בכזית, ועיין רב"ד וכסף-משנה.

יא. אין מושחין את המלך אלא על גבי המעון⁴³. ואין מושחין מלך בן מלך, שהמלכות ירשה למלך לעולם; שנאמר: הוא ובניו בקרב ישראל. ואם היתה שם מחלקת - מושחין אותו, כדי לסלק המחלקת ולהודיע לכל שזהו מלך⁴⁴ לבדו. כמו שמשחו שלמה מפני מחלקת אדוניו⁴⁵, ויואש מפני עתליה⁴⁶, ויהואחז מפני יהויקים אחיו⁴⁷. וזה שמשח אלשע ליהוא⁴⁸ - לא בשמן המשחה משחו, אלא בשמן אפרסמון⁴⁹. ודבר זה מסרת ביד החכמים.

43) שם ה: בברייתא: כדי שתימשך מלכותו. ולמדו כן ממה שנאמר (מ"א א, לג-לד) "והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם". 44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר "הוא ובניו בקרב ישראל" – "בזמן ששלום בישראל", כלומר, רק אז עוברת המלכות בירושה בלי משיחה. 45) מלכים שם, לט. 46) מלכים-ב יא, יב. ולא היתה משיחה זו בשמן המשחה, שהרי יאשיהו אביו גזזו, אלא בשמן אפרסמון (כריתות שם). 47) שם כג, ל. 48) שם ט, א. ואין זה שייך לכאן, שהרי הוא לא היה בן מלך, אלא להלכה ז, שאין מושחין אלא למלכי בית דוד, ועל זה כתב וזה שמשח וכו' וכן הוא בגמרא שם. 49) ואף-על-פי שגם אצל יהואחז לא היה שמן המשחה אלא שמן אפרסמון (ראה למעלה) – שם אילו היה שמן המשחה היו מושחים אותו בו, ואילו בזמנו של יהוא היה עוד שמן המשחה, ואף-על-פי-כן לא משחוהו בו אלא בשמן אפרסמון, מפני שלא היה ממלכי בית דוד.

יב. כל כלי המקדש⁵⁰ שעשה משה במקדש לא נתקדשו אלא במשיחתו בשמן המשחה, שנאמר: וימשחם ויקדש אתם. ודבר זה אינו נוהג לדורות⁵¹, אלא הפלים כלן ביין שנשמתמשו בהן במקדש במלאכתן נתקדשו; שנאמר: אשר ישרתו כם בקדש - בפירות הם מתקדשין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ה' טבת - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלל י (עיי"ש עמוד מ הערה ב) ש"אין מונים אמרו קח לך סמים, אלא מונים הקטרת הקטורת בכל יום". וכן כתב גם בפ"ג מהל' תמידין ש"מצות-עשה להקטיר הקטורת". (5) העתקת הפסוק אינה מדויקת. (6) "הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי" (להלן ה"ד). (7) "היא הצפורן שנותנין אותה בני האדם במוגמרות" (שם). (8) הוא "כמו דבש שחור וריחו קשה" (שם). (9) כריתות ו, ב.

ב. אחד עשר סממנים¹⁰ נאמרו לו למשה מסיני, והם שעושים אותן במשקל מכון¹¹. ומסיפין עמהן בלא משקל מלח¹² סדמית¹³ וכפת הירדן¹⁴ ועשב אחד שמעלה עשן¹⁵. ולא היו יודעים אותו אלא אנשים ידועים¹⁶, והוא היה הלקה בידם איש מפי איש.

(10) שם. (11) ראה להלן ה"ג. (12) אף-על-פי שיש אומרים שקטורת אינה צריכה מלח (מנחות כ. ועי' לחם-משנה בפ"ה מהל' איסורי מזבח הי"א) - זה אינו אלא בשעת ההקטרה, אבל בשעת העשיה הכל מודים שצריכה מלח (ראה משנה-למלך). ויש ללמוד כן ממה שנאמר (שמות ל, לה) "ממולח טהור קודש" - שיהא ממולח (רמב"ן שם, וראה להלן ה"ה שלמדו ממילה זו גם שצריך לערב). ולדעת ה'תוספות' (כריתות ו. ד"ה מלח) הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן. אבל לא נראה כן מדברי רבינו, ראה משנה-למלך. (13) מן הפסוק "ממולח טהור קודש" שלמעלה, אין ללמוד שצריך דוקא מלח סדומית, ובוודאי זהו מהלכה למשה מסיני, וראה להלן. ובדין מליחת הקרבנות הצריכו מלח סדומית לכתחילה, ולמדו כן (מנחות כא.) מן הפסוק "ולא תשבית מלח" - "הבא מלח שאינה שובתת", ועי' 'משנה למלך' בפ"ה מהל' איסורי מזבח, שם. ומה שאמרו (כריתות ו. ולהלן ה"ג) "מלח סדומית רובע הקב", אין זה אלא במדה, אבל במשקל לא היה מכון (כסף-משנה). (14) ב'שיטה מקובצת' (כריתות שם) פירש שהוא עשב הגדל על שפת הירדן, וכפת הוא מלשון "כיה" (= חוץ, שפה), ולא ידענו מהיכן הוציאו חכמים כי צריך כפת הירדן לקטורת. ולדעת ה'תוספות' (כריתות שם) אף כפת הירדן באה כדי לשרות בה את הצפורן. אבל מדברי רבינו אין נראה כן, ראה משנה-למלך. ואולי למדו כן מהלכה למשה מסיני. (15) לענין קטורת של יום הכיפורים, למדו חכמים (יומא נג.) שהיא צריכה מעלה עשן, משום שנאמר שם "כי בענן אראה על הכפורת". ומן הפסוק השני הנאמר שם "וכסה ענן הקטורת", למדו שם גם לשאר ימות השנה, ועי' משנה-למלך. (16) יומא לח, א.

ג. וזהו משקל אחד עשר סממנים: נטף ושחלת וחלבנה ולבונה - מפל אחד משקל שבעים מנה. והמנה מאה דינרין. ומר וקציעה ושפלת גרד וברכום - מפל אחד ששה עשר מנה. קשט - שנים עשר מנה. קנמון - תשעה מנים. קלופה - שלשה מנים. משקל הפל: שלש מאות וששים ושמונה מנה¹⁷. שחוקין הפל הדק. מוסיפין לה רבע הקב מלח סדומית, וכפת הירדן ומעלה עשן כל שהוא.

1 ורביעית ההין? למדידת הנסכים של זבחים⁶⁶. ולג
2 - למדידת שמן המנחות⁶⁷. וחצי לג - למדידת שמן
3 לכל גר מנרות המנורה⁶⁸. ורביעית - לחלק בה
4 השמן להכתין⁶⁹.

(63) שם: במשנה. (64) "הוא שנים עשר לוג" (שם פ"ב הלכה ז). (65) "מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז דינרין וחצי דינר בקירוב" (פ"א מהלכות עירובין הלכה י"ב). (66) כמו שנאמר (במדבר כח, יד) "ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יי". (67) שלכולן לוג שמן (מנחות פח. פט. ופי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז). (68) שם פח: (69) שם. שהרי היו שם שלשה לוגין שמן לשתים עשרה חלות, רביעית לכל חלה (פי"ג שם הלכה ג).

5 יח. ואין לנו דבר למד בו הין, ולמה היה שם?⁷⁰
6 הואיל והיה במקדש מימי משה, שמדד בו שמן⁷¹
7 לשמן המשחה. ובחצי לג⁷² שהיה במקדש היו
8 מודדין מים למי סוטה ושמן לתורה. וברביעית
9 שהיתה שם היו מודדין שמן לחם הנזיר ומים
10 לטהרת מצרע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו⁷³,
11 אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.

(70) כיון שאין לנו דבר למדוד בו. (71) למעלה הלכה ב, וכן מפורש במנחות פז: פח. (72) משנה שם פח. (73) שם.

12 יט. כל המדות⁷⁴ האלו קדש ומפלי השרת, אלא
13 שמדות הלח נמשחו מופנים ומבחוץ, וכלי היבש
14 לא נמשחו אלא בפנים. לפיכך, ברוצי⁷⁵ מדות הלח
15 - קדש⁷⁶, וברוצי מדות היבש - חל⁷⁷.

(74) שם צ. במשנה. (75) מה שנופל מן הכלי אחר שנתמלא (רש"י שם). (76) "וברוצי היין והשמן קודש, לפי שהוא יורד על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, ולמה יתקדשו הבירוצין אף-על-פי שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול" (שם פ"ב הלכה ט). (77) "בירוצי המדות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש" (שם).

פרק שני

(1) יבאר בו רבינו כי הקטורת נעשית בכל שנה, וממה עושים אותה.

א. הקטרת נעשית בכל שנה ושנה², ועשיתה³ מצות
עשה⁴, שנאמר: ואתה קח לך סמים וגומר.
ונתפרשו בתורה ארבעה מסממנים, והן: נטף⁵,
ושחלת⁶, וחלבנה⁸, ולבונה. ושאר סממנים הלקה
למשה מסיני⁹.

(2) מפני שצריך להביאה מתרומה חדשה (שקלים פ"ד מ"ה, ופ"ד מהל' שקלים הי"ב). (3) צ"ל: ועשייתה. (4) ב'ספר המצוות' (עשה כח) כתב: "שנצטוו הכהנים ליתן את הקטורת בכל יום, פעמים על מזבח הזהב". וכן כתב שם

הירדי", וצ"ל: "עוד הינדי" = עץ הודו, והוא קינמון. וכן הוא למעלה פ"א ה"ג. (27) היא קלופה (פירוש המשניות, שם). (28) היא כיפת הירדן (שם).

ה. כיצד מפתמין? את הקטרת? מביא תשעה קבין בורית פרשנה³⁰ וישף בה את הצפרין³¹, ואחר כך שורה את הצפרין באחד ועשרים קבין³² של יין קפריסין³³ או יין לכן ישן חזק ביותר³⁴, ואחר כך שוחק³⁵ כל אחד מן הסמנים בפני עצמו³⁶ הדק, וכשהוא שוחק אומר: הדק היטב³⁷, הדק היטב, כל זמן ששוחק, ומערב הפל³⁸.

(29) כריתות שם. כלומר, כיצד כותשין ומתקנין (רש"י שם). (30) סבון הבא מאותו מקום (רש"י שם). (31) מפני ששחורה היא שפין אותה (= משפשפין אותה) כדי שתהא נאה (גמרא רש"י שם). (32) כריתות, שם. (33) יין שבה מאי קפריסין. ויש מפרשים, יין הבא מקליפת אילן ששמו צלף הנקראת קפריסין, ראה ברכות לו, א (רש"י שם). (34) בגמרא שם אמרו שצריך להביא יין קפריסין. ורק אם אין לו יין קפריסין, מביא חמר חוורין עתיק (= יין ישן), וצ"ע ('הר המוריה'). (35) שנאמר (שמות ל, לו) "ושחקת ממנה הדק". (36) שנאמר (שם, לד) "בד בדר יהיה", וראה למעלה פ"א ה"ב. (37) שהקול יפה לבשמים (כריתות שם), וב'כלבו' (סי' לח) הטעים בזה שהאותיות הללו יוצאות מן הגרון ומוציאות הבל. (38) שנאמר (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". וראה למעלה ה"ב שיש ללמוד מזה גם שישים עליה מלח.

ו. וכל מעשיה בקדש³⁹ בתוך העזרה ומשל הקדש⁴⁰. והמפטם את הקטרת מן החליץ או בכלי של חליץ - פסולה⁴¹.

(39) שנאמר (שם, לב): "קודש היא, קודש תהיה לכם" (צ"ל: "קודש הוא, קודש יהיה לכם") מכאן שכל מעשיה לא יהיו אלא בקודש" (כריתות ו.), היינו משום שנאמר פעמיים קודש, והרי שנה עליו הכתוב לעכב (כסף-משנה). ואף-על-פי שפסוק זה לא נאמר בקטרת אלא בשמן המשחה – למדו קטרת משמן המשחה, ראה למעלה פ"א ה"ב, ועי' משנה-למלך. (40) כלומר, בכלי שרת. וכמסקנת הגמרא בשבועות יא, א. וכן הוא ב"ירושלמי" שקלים פ"ד ה"ג. ועי' בתוספות' שם ד"ה מכל מקום, וב'שיטה מקובצת' ערכין י, ב - אות יב. (41) כרעת רבי יוסי בר חנינא ב"ירושלמי" שקלים, שם.

ז. פצמים בשנה היו מחזירין אותה⁴² למכתשת⁴³. בימות החמה היו מפזרים אותה, כדי שלא תתעפש; ובימות הגשמים צוברין אותה, כדי שלא יפוג ריחה⁴⁴.

(42) צ"ל: "אותה". (43) כריתות ו, ב. ושוחקין אותה שם שנית (כסף-משנה). (44) אין זה קשור למה שלמעלה, אלא דבר בפני עצמו הוא, שחוץ ממה שהיו שוחקים אותה, היו מפזרים אותה בימות החמה, ובימות הגשמים צוברים אותה (כסף-משנה).

וּמִקְטִיר מִמֶּנָּה בְּכָל יוֹם עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהב¹⁸ מִנָּה. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה מִנָּה - פְּנֹגֶד יְמוֹת הַחֹמֶה¹⁹; וְהַשְׁלֵשָׁה מִנִּים הַנִּשְׁאָרִים שׁוֹחֵק אוֹתָם עֶרֶב יוֹם הַכַּפּוּרִים דִּקָּה מִן הַדִּקָּה²⁰, עַד שְׁמוּצִיא מִמֶּנָּה מְלֵא חֲפָנָיו לְהִקְטִיר בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים; וְהַשְׁאָר הוּא מוֹתֵר הַקְטֵרֶת שְׁאֻמָּרָנוּ בְּשִׁקְלִים²¹.

(17) "מנין משקלם לא מצינו במקרא, אלא שהיא הלכה למשה מסיני. ושמעתי דאסמכיה אקרא (שיר השירים ד, יג) "שלחך פרדס רמונים", שלחך בגימטריא הכי הוי (= שס"ח), ומדרש לא ראייתי" (יראים סי' רעט). בתוספות הרא"ש לכריתות ו, א (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) כתב, וזה לשונו: הכי גמירי לה, ודורשי רשומות אסמכיה אקרא דשלחך פרדס רמונים, דנדרש במדרש על קטורת הסמים, וכמנין שלחך היו מפתמין (שס"ח) מנה וארבע סממנין משקל שבעים שבעים הם ר"פ, וד' משקלם ט"ז, וט"ז הם ד"ס מנין (הרי: "פרדס"). (ואמנם בפסוק שלאחריו מונה כמה מסממני הקטורת: "נדר וכרכום קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מור ואהלות". אלא שהחשבון הנ"ל עודנו לקוי בחסר, שהרי לא ניתן שום רמז על משקלם של קושט, קנמון וקלופה. ויתכן כי משקלם (העולה ביחד עשרים וארבעה מנים) רמוז במלה "רמונים" שמנינה, במספר קטן, עולה עשרים וארבעה. (18) שמות ל, א-ח. (19) "ולא היו עושין כנגד ימות הלבנה, לפי שהיה חסר בשנה מעוברת" (הרא"ש שם). (20) דקה ביותר. (21) כלומר, בהל' שקלים פ"ד ה"ב. וראה בפירושי הרא"ש והרע"ב לשקלים פ"ד מ"ה, שכתבו שגם אחד-עשר המנים שנשארו בשנה פשוטה, שאינה אלא שני"ד ימים, נכנסו למותר הקטורת.

ד. נִטָּף הָאָמֹר בְּתוֹרֶה הוּא עֲצֵי הַקֶּטֶף שְׁיוּצֵא מֵהֶן הַצִּירִים²². וְהַשְׁחֵלֶת הִיא הַצִּפְרִין²³ שְׁנוֹתֶינָן אוֹתָהּ בְּנֵי הָאָדָם בְּמִגְמְרוֹת²⁴. וְהַחֲלָבָנָה - כְּמוֹ דְּבֶשׂ שְׁחוֹר, וְרִיחוֹ קָשָׁה²⁵, וְהוּא שְׂרָף אֵילָנוֹת בְּעֵרֵי יוֹן. וְהֵיוּ שְׁמוֹת הַסְּמָנִים בְּלִשׁוֹן עֶרֶבִי: עוֹד בִּלְסָאן, וְאַצְפָּאָר טִיב, וּמִינֶעָה, וְלִכְאָן, וּמוֹסְקִי, וְקִצִּיעָה, וְסִבְבֵּל אֶלְגִּטוֹרִין, וְזַעֲפָרִין, וְקִשְׁט, וְעוֹד²⁶, וְקִשֶּׁר סִלִּיפָה²⁷. וְעֵנֶבֶר²⁸.

(22) בכריתות, שם: "תנו רבנן, פיטום הקטורת הצרי וכו' רבי שמעון אומר, הצרי אינו אלא שרף (הנוטף) מעצי הקטף. ופירש הרמב"ן (שמות ל, לד) לדעת רבינו כי "רבי שמעון בא לחלוק ולומר שאין הצרי מסמני הקטורת כי הוא אינו אלא שרף, ובקטורת אין השרף נכנס בו אלא הקטף עצמו". (למד כן מלשון נטף שהוא מבנין קל, ומוסב על האילן, וכן תרגם אונקלוס: "נטף – נטופא", כמו ששינונו בפאה פ"ז מ"א "כזית הנוטפה" (=זית הנוטף שמן) ואילו הצרי היה נקרא נטף, מבנין נפעל, ועי' כסף-משנה). ופסק רבינו כרבי שמעון, ולפיכך כתב שהוא העץ. (23) כן תרגם אונקלוס "שחלת – טופרא", היינו צפורן. (24) בבשמים. (25) כריתות ו, ב. במימרא של רבי חנא בר בזנא בשם רבי שמעון חסידא. (26) (בפירוש המשניות, כתב רבינו: "עוד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ה' טבת - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשחרית וכו', על-כרחו שחציו לאו דווקא, אלא כל שראוי להקטיר (משנה-למלך). (57) דלא כרש"י שם ד"ה לשליש.

- י. עשאה להתלמד בה⁵⁸ או למסרה לצבור - 13
- פטור⁵⁹. הריח בה ולא עשאה - אינו חייב פרת, אלא 14
- דינו פדין כל הנזה מן ההקדש⁶⁰. לא חייבה תורה 15
- פרת אלא לעושה במתכנתה להריח בה. 16

(58) שם ה, א, ו, א. (59) שנאמר "לא תעשו לכם" - "לכם (=להנאתכם) הוא דאסור, אבל למוסרו לציבור (או ללמוד בו) פטור" (שם ה.). (60) שחייב קרבן מעילה. והיינו בשעה שעולה תמרתה, אבל לאחר שתעלה תמרתה, אין מועלין בה (פ"ה מהל' מעילה הט"ז).

- יא. מזבח הזהב שבהיכל⁶¹ - עליו מקטירין הקטרת 17
- בכל יום, ואין מקריבין עליו דבר אחר. ואם הקטיר 18
- עליו קטרת אחרת שאינה כזו⁶², או שהקטיר עליו 19
- קטרת כזו שהתנדב אותה יחיד או רבים⁶³, או הקריב 20
- עליו קרבן, או הסיף נסף - לוקה; שנאמר: לא 21
- תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה וגומר. 22

(61) מפורש בתורה כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו. (62) כגון חיסר אחד מסממניה (למעלה ה"ה). (63) מנחות נ, א. נ, ב. והיינו כשלא מסרה לצבור (כסף-משנה ו'תוספות' שם ד"ה יכול). ויתכן גם כי מאחר שהביאה נדבה ולא חובה, היא קטורת זרה ('אבן האזל').

- יב. בעת שמוליכין⁶⁴ את הארון⁶⁵ ממקום למקום - 23
- אין מוליכין אותו לא על הפהמה ולא על העגלות, 24
- אלא מצוה לנטלו על הכתף. ולפי ששכח דוד⁶⁶ 25
- ונשאו על העגלה, נפרץ פרוץ בעזא. אלא מצוה 26
- לנשאו על הכתף, שנאמר: פי עבדת הקדש עליהם 27
- בכתף ישאו. 28

(64) הכהנים ('ספר המצוות' עשה לד.). (65) (אף-על-פי שמן הפסוק שהביא בסוף הלכה זו, יש ללמוד גם לשולחן ולמנורה ולמזבח הזהב, שהרי כולם משא בני קהת (במדבר ד), ועליהם הוא אומר (שם ז, ט) "ולבני קהת לא נתן (= עגלות) כי עבודת הקודש עליהם, בכתף ישאו", וכן פירש רש"י בסוטה לה, א - ד"ה לא נתן, כי "עבודת הקודש" הנ"ל כוללת כל הכלים האלה - דעת רבינו כי אין להוכיח כי מצוה זו של נשיאה בכתף היא גם לדורות אלא בארון, שמפורש בו בדברי הימים (א טו, טו) "וישאו בני הלויים את ארון האלקים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במוטות עליהם". אבל בכל יתר הכלים הנ"ל, שאין לנו הוכחה מפורשת לדורות, אין מצותם אלא לשעה. וראה ב'ספר המצוות לעם', עמוד עא והערה נוספת קנז, ועי' ב'מנחת חינוך' מצוה שעט). (66) סוטה, שם.

- יג. בשנשאים אותו על הכתף - נושאים פנים כנגד 29
- פנים⁶⁷, ואחוריהם לחוץ ופניהם לפנים. ונזהרים⁶⁸ 30
- שלא לשמטו הפדים מן הטבעות. שהמסיר אחד מן 31

- ח. נתן לתוכה דבש כל שהוא - פסולה⁴⁵. חסר אחד 1
- מסממניה⁴⁶ - חייב מיתה⁴⁷, שהרי נעשית קטרת 2
- זרה⁴⁸. פטמה⁴⁹ מעט מעט במתכנתה⁵⁰ - כשרה. 3
- אפלו פטים⁵¹ פרס בשחרית ופרס בין הערבים. 4

(45) כריתות שם, ו'ירושלמי' יומא פ"ד ה"ה. והיינו משום שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (רש"י שם, וברייאתא דבר קפרא המובאת בסידורי התפלה, וראה בכסף-משנה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א). (46) כלומר, אחד מאחד-עשר הסממנים המנויים למעלה. אבל אלה שבאו לתקן את הקטורת אינם בכלל זה ('בית יוסף' או"ח סי' קלג, וראה במשנה-למלך כאן ה"ג). (47) כריתות, שם. (48) גם להלן פ"ה מהל' עבודת יום הכיפורים, כתב רבינו: "הקטיר קטורת של קודש הקדשים כזית בהיכל, חייב מיתה". ונראה שלמדו כן מקטורת חסירה ביום הכיפורים, כמו שלמדו ביומא נג, א - לענין מעלה עשן ('חזון איש' להלן בהלכות יום הכיפורים). (אבל יש להבין: למה לא הביא רבינו כאן גם אם חיסר בה מעלה עשן, כמו שכתב בהל' יום הכיפורים שם הכ"ה, ועוד למה כתב להלן בסמוך ה"א שהמקטיר קטורת זרה במזבח הזהב שבהיכל - לוקה, ולא כתב שחייב מיתה, וראה בשו"ת "בית זבול" לחותני הגרי"מ חרל"פ ח"א סי' כה. וב'בית יוסף' שם כתב: "מיחייב מיתה משום מקטיר קטורת זרה, כדאשכחן בבני אהרן (ויקרא י, א-ב) שנתחייבו מיתה מפני שהקטירו קטורת באש זרה"). (49) כריתות ה, א. ו, ב. (50) לפי חשבון משקלה הכללי, עשה מעט ממנה. (51) חצי מנה (שם).

- ט. העושה קטרת מאחד עשר סממניו⁵² אלו לפי 5
- משקלות אלו⁵³ כדי להריח בה, אף על פי שלא 6
- הריח - חייב פרת⁵⁴ על עשייתה, אם עשה מזיד; 7
- ובשוגג מביא חטאת קבועה⁵⁵. אף על פי שלא עשה 8
- המשקל פלו אלא חציו⁵⁶ או שלישו⁵⁷, הואיל ועשה 9
- לפי משקלות אלו - חייב פרת. שנאמר: במתכנתה 10
- לא תעשו לכם, איש אשר יעשה כמותה להריח בה 11
- ונכרת מעמיו. 12

(52) אבל אם חיסר אחד מסממניה, אינו חייב על עשייתה, כן מפורש בתוספתא מכות פ"ג ('אור שמח'). (53) אף-על-פי שלא עשה אלא שיעור הקטרה אחת דהיינו חצי מנה, שכשרה, כמבואר למעלה ה"ח ('הר המוריה'). (54) כריתות ב, א. ו, א. וכן מפורש בתורה (שמות ל, לח) "איש אשר יעשה כמותה להריח בה ונכרת מעמיו" הרי שכיון שעשה להריח בה אע"פ שלא הריח בה - חייב (כסף-משנה). (55) "שאינו משתנה בשינוי עניני האדם, אלא מקריב כשבה או שעירה בין שיהיה עשיר או עני, וזו היא הנקראת חטאת קבועה" (פירוש המשניות כריתות פ"א מ"א, וראה בפ"א מהל' שגגות ה"ד). (56) חצי משלוש מאות וששים ושמונה מנים, דהיינו מאה ושמונים וארבע, כריתות ו, ב: "קטורת שפיטמה לחצאין חייב, דכתיב והקטורת אשר תעשה, כל שתעשה, והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים". ומכיון שאמרו שאפשר פרס

להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם
אנשים משמח אלקים במה משמח? מכאן שאין אומרים
שירה אלא על היין. (10) "ממותר תרומות הלשכה".
(11) כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין
למזבח. (12) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור
ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם
ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים
שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (13) על עולת נדבת
צבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה
קבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל
נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא
על אכילה ושתיה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו
לקולא.

ג. לוי האונן¹⁴ - מתר לעבד ולשורר¹⁵. ואין פוחתין
משנים עשר ליום¹⁶ עומדים על הדוכן בכל יום
לומר שירה על הקרבן, ומוסיפין עד לעולם¹⁷. ואין
אומרים שירה אלא בפסח בלא פלי; ששקרו השירה,
שהיא עבודתה, בפסח. ואחרים היו עומדים שם
מנגנין בכלי שיר. מהן ליום, ומהן ישראלים
מיחסינ המשיאין לפניהם¹⁸. שאין עולה על הדוכן
אלא מיחס. ואין אלו המשוררים על פי הפלים
עולין למנגן השנים עשר.

(14) "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל
עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה
הוא אונן מדברי סופרים". (15) כן הוא בספרא פרשת
שמיני (פרק ב הלכה ט) לענין שיר ואם שיר שצריך שמחה
מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמותרת. (16) במשנה,
כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי
הימים א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על
פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, -
העמידו מספר הלויים המשוררים בפה כנגד מספר המנגנים
בכלים. (17) [כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי
על כינורות מוסיפין עד לעולם]. (18) שכהנים היו נושאים
בנותיהן.

ד. ובמה הם מנגנין? בנבלים וכלילים וכנורות
וחצוצרות¹⁹ והצלצל²⁰. ואין פוחתין משני נבלים,
ולא מוסיפין על ששה. ואין פוחתין משני כלילים,
ולא מוסיפין על שנים עשר²¹. ואין פוחתין משתי
חצוצרות, ולא מוסיפין על עשרים ומאה²². ואין
פוחתין מתשעה כנורות, ומוסיפין עד לעולם.
והצלצל אחד בלבד.

(19) מיני כלי שיר. (20) הם שתי חתיכות רחבות של
מתכות ומכים זו על זו. (21) וזהו כנגד שנים עשר יום
שהחליל מכה לפני המזבח. (22) שם יג: שנאמר (דברי
הימים ב ה, יב) "ועמם כהנים למאה ועשרים מחצרים
בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערבב הקול.

ה. בימי המועדות פלם ובראשי חודשים היו
הכהנים תוקעים²³ בחצוצרות בשעת הקרבן והלויים

הבדים²⁴ מן הטבעות - לוקה; שנאמר: בטבעת
הארץ יהיו הבדים, לא יסרו ממנו.

(67) כדי שלא ליתן אחור לארון (במדבר רבה פ"ה). וכן
נראה בעבודה זרה כד, ב ('מאיר'). (68) יומא עב, א.
(69) בגמרא שם: "המסיר בדי ארון". ודעת רבינו כי אין
הכוונה לשני הבדים דווקא אלא אפילו לאחד מהם. וראה
ב'מנחת חינוך' מצוה צו.

יום שישי ו' טבת ה'תש"פ

פרק נשלישי

(1) יתבאר בו כי כל זרע לוי מובדל לעבודת המקדש, ודין
בן לוי שקבל עליו כל מצות לוייה חוץ מדבר אחד.

א. זרע לוי פלו מבדל לעבודת המקדש, שנאמר:
בעת ההיא הבדיל יי את שבט הלוי. ומצות עשה
להיות הלויים פנויין ומכניין לעבודת המקדש, בין
רצו בין שלא רצו²⁵; שנאמר: ועבד הלוי הוא את
עבדת אהל מועד. וכן לוי שקבל עליו כל מצות
לוייה²⁶ חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו, עד
שקבל את פלן.

(2) בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם
שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר
"חלף עבודתם" הרי זו כמצות עשה שמתן שכרה בצידה,
שאין כופין עליה], תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל
כורחו". (3) לשורר, לשמור ולהיות שוער.

ב. עבודה שלהן היא שיהיו שומרים את המקדש.
ויהיו מהן שוערין לפתח שערי המקדש ולהגיה²⁷
דלתותיו²⁸, ויהיו מהן משוררין לשורר על הקרבן
בכל יום. שנאמר: ושרת בשם יי אלהיו בכל אחיו
הלויים. אי זהו שרות שהוא בשם יי? הרי אומר:
זו שירה. ומתי אומר שירה? על כל עולות הצבור
החובה²⁹ ועל שלמי עצרת³⁰ בעת נסוף היין³¹. אבל
עולות נדבה שמקריבין הצבור³² לקנין למזבח³³, וכן
הנסכין הפאין בפני עצמן³⁴ - אין אומרים עליהן
שירה³⁵.

(4) לסגור. (5) ומה שאמרו (סוכה נו:): "מגיפי דלתות
שבמקדש היו נוטלין שכרן מלחם הפנים", הרי שכהנים
מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם
הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים
שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות
אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. (6) שמזכירין בו
שם שמם. (7) שנאמר (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות
על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו
עולות ציבור חובה. (8) שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי
שלמיכם" - מה עולה קדשי-קדשים אף שלמים קדשי-
קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. (9) "שאין
אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר

נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שכן לוי כשר מבין שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני כן.

- ח. זה שנאמר בתורה בלויים: ומבין חמשים שנה ישוב מצבא העבדה - אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש ממקום למקום, ואינו מצוה נזהגת לדורות. אבל לדורות - אין הלוי נפסל בשנים³⁸ ולא במומין³⁹ אלא בקול; שיתקלקל קולו⁴⁰ מרב הזקנה⁴¹ - יפסל לעבודתו במקדש. ויראה לי, שאינו נפסל אלא לומר שירה, אבל יהיה מן השוערים⁴².

שנאמר (במדבר ד, מז) "מבין שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה, כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבין שלשים ועד בן חמשים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית עולמים)". (39) [כן כתב גם בפירוש המשנה בחולין שם. אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל מועד שבמדבר]. (40) חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב ה, יג) "ויהי כאשר אחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד". הרי שצריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (41) והוא הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (42) שהרי גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחדים, ראה למעלה הלכה ג.

- ט. שמואל הרואה⁴³ ודוד המלך חלקו⁴⁴ הלוים לארבעה ועשרים משמרות, ועובד משמר בכל שבת. וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות, וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים⁴⁵. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהן איש על עבודתו⁴⁶. וכל הלוים מזהרין על עבודת המזבח, שנאמר: אף אל פלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימתו. לא יקרבו - לעבודה, אבל לגע - מתרין⁴⁷.

(43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפנים הרואה". (44) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמנותם". (45) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמן) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומר". (46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביעומו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם

- אומרין שירה; שנאמר: וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצצרות. החצצרה היתה נעשית מן עשת של פסח²⁴. עשה אותה מן הגרזטאות של פסח²⁵ - פשרה²⁶; משאר מיני מתכות - פסולה. והחלילין שהיו מנגנין בהן היה אבוב²⁷ שלהן²⁸ של קנה, מפני שקולו ערב. ולא היה מחלק אלא באבוב יחיד, מפני שהוא מחלק יפה²⁹.

(23) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם", (24) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא מדרבנן. (25) שברי כסף. (26) שנאמר במנורה "מקשה היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". (27) ואבוב הוא הקנה של החליל. (28) כלומר, של החלילים. (29) כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין מאריך לאחר שתיקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול.

- ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מפה³⁰ לפני המזבח: בשחיטת פסח ראשון³¹, ובשחיטת פסח שני³², וביום טוב הראשון של פסח, וביום הראשון של עצרת³³, ובשמנה ימי החג³⁴. וחליל זה³⁵ דוחה שבת, מפני שהוא חליל של קרבן, וחליל של קרבן עבודה היא ודוחה את השבת.

(30) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. (31) בארבעה עשר לחודש ניסן. (32) ש"מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני". (33) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. (34) חג הסוכות. (35) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא, והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה.

- ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחלה. שנאמר: זאת אשר ללוים מבין חמש ועשרים שנה, וקתוב אחד אומר: מבין שלשים שנה. הא פיצד³⁶? חמש ללמד, ואינו נכנס לעבודה עד שיעגיל ויהיה איש³⁷; שנאמר: איש איש על עבודתו.

(36) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). (37) ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו

לחקור ולדרוש ולברר ולהכשירם לעבודת הקרבנות, ועיין ביריעות שלמה).

ב. וְצִירֶיךָ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְנֹהֵג בֵּהֶן כְּבוֹד הַרְבֵּה¹⁶
וְלִהְיוּ אוֹתָם לְכָל דָּבָר שֶׁבִקְדָּשָׁה: לְפָתַח בְּתוּרָה¹⁷
רִאשׁוֹן¹⁸, וְלִבְרָךְ רִאשׁוֹן¹⁹, וְלִטֵּל מִנֶּה יָפֵה רִאשׁוֹן²⁰.

(3) גיטין נט: (4) כן הביא גם בספר המצוות (עשה לב).
אבל לפנינו בגמרא שם "לפתוח ראשון". ועיין פירש"י שם.
(5) ברכת המוציא וברכת המזון (רש"י בגיטין שם).
(6) שאם בא לחלוק עם ישראל, עושה ישראל שני חלקין
שווין, וכהן בורר איזה שירצה (רש"י שם). "וזה כולו
כשאין שם חכם גדול ממנו, אבל אם היה ממזר תלמיד-
חכם, וכהן גדול עם-הארץ – ממזר תלמיד-חכם קודם"
(פירוש המשניות שם פרק ה).

ג. מֹשֶׁה רִבְּנוֹ חֵלֵק הַכֹּהֲנִים²¹ לְשִׁמּוֹנָה מִשְׁמֹרוֹת,²²
אַרְבָּעָה מְאֻלְעָזִיר וְאַרְבָּעָה מְאִיתָמָר.²³ וְכֵן הָיוּ עַד
שְׁמוֹנֶה הַנְּבִיאִים. וְכִימִי שֶׁמּוֹאֵל חֵלֵקם הוּא וְדוֹדוֹ²⁴
הַמֶּלֶךְ לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מִשְׁמָרָם²⁵, וְעַל כָּל מִשְׁמָר
וּמִשְׁמָר רֹאשׁ אֶחָד מֵמִנֵּהוּ²⁶. וְעוֹלִין לִירוּשָׁלַם
לְעִבּוּדָה²⁷ מִשְׁמָר לְכָל שָׁבֹת, וּמִיּוֹם הַשָּׁבֹת לְיוֹם
הַשָּׁבֹת הֵן מִתְחַלְּפִין, מִשְׁמָר יוֹצֵא וְהָאֲחֵר שֶׁהוּא
אֲחֵרֵי וְנִכְנָס, עַד שֶׁיִּגְמְרוּ. וְחֹזְרִין חֲלִילָה.²⁸

(7) תענית כז. (8) היינו ששמואל חלקם לשש עשרה
משמרות, ודוד העמידן על עשרים וארבע (גמרא שם).
(9) הוריות יג. (10) תענית כז. במשנה.

ד. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַמִּשְׁמֹרוֹת שְׁוִים²⁹
בְּרִגְלֵיהֶם³⁰. וְכָל שִׁבּוּא מִן הַכֹּהֲנִים בְּרִגְלֵי וְרִצָּה לְעַבֵּד³¹
- עוֹבֵד וְחֹלֵק עִמָּהֶם, וְאֵין אוֹמְרִין לוֹ: לָךְ עַד
שֶׁיִּגְעֵעַ מִשְׁמָרְךָ. שְׁנֵאֲמָר: וְכִי יָבֵא הַלְוִי³² מֵאַחַד
שְׁעָרֶיךָ³³ וְגוֹמֵר.

(11) סוכה נה: במשנה. ובספר המצוות (עשה לו) כתב
רבינו: "שנצטוונו שיהיו הכהנים עובדים במשמרות, היינו
בכל שבוע תעבוד משמרות, ולא תהיה יד הכל מעורבת אלא
ברגלים בלבד". הרי שעיך המצוה היא לעבוד בכל השנה
במשמרות, ולא כמו שכתב כאן שעיך המצוה היא לעבוד
ברגלים ביחד, ועיין "ספר המצוות לעם" עמוד עב הערה
קסג. (12) כלומר, הכהן (רש"י שם), ראה להלן הלכה ו.
(13) וגומר: "ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת", וממה שנאמר
"מאחד שעריך" למדו (סוכה שם) שהמדובר ברגלים, ראה
להלן הלכה ו.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³⁴ בְּקִרְבָּנוֹת הַרְגָּלִים³⁵,
וּבְחִלּוּק לָחֶם הַפָּנִים³⁶, וּבְחִלּוּק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל
עֶצֶר; אֲבָל נְדָרִים וְנִדְבוֹת וְתַמִּידִין - אֵין מְקַרְבִּין
אוֹתָן אֶלָּא מִשְׁמָר שְׁזִמְנוּ קְבוּעָה³⁷ וְאֶפְלוּ בְּרִגְלֵי.
שְׁנֵאֲמָר: חֵלֵק בְּחֵלֶק יֹאכְלוּ, לְבַד מִמִּפְרֵי עַל
הָאֲבוֹת. כְּלוּמָר: חֵלֵק בְּחֵלֶק יֹאכְלוּ בְּקִרְבָּנוֹת
הַצִּבּוּר³⁸, וְאֵין חֵלֵק בְּחֵלֶק בִּשְׂאֵר הַדְּבָרִים, שֶׁכָּבֵר

זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא
הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם.
(47) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם
ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק
י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים
להם היתה הרהור אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת
רבינו הדברים אומרים לזרים. הרי שבלי החשש של טמאה
היו מותרין ליגע.

י. וְכִשֶּׁם שֶׁהַלְוִים מְזַהְרִין שְׁלֹא לְעַבֵּד עֲבוֹדַת
הַכֹּהֲנִים, כִּף הַכֹּהֲנִים מְזַהְרִין שְׁלֹא לְעַבֵּד עֲבוֹדַת
הַלְוִים; שְׁנֵאֲמָר: גַּם הֵם גַּם אֲתָם. וְכֵן הַלְוִים עֲצָמָם
מְזַהְרִים שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד מֵאֲכַת חֲבֵרוֹ, שְׁלֹא יִסִּיעַ
הַמְשֹׁרֵר לְשׁוֹעֵר וְלֹא הַשׁוֹעֵר לְמְשֹׁרֵר; שְׁנֵאֲמָר:
אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל מִשְׁאֵוֹ.

יא. לְוִים שֶׁעֲבָדוּ עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים אוֹ שְׁסִיעַ לְוִי
בְּמִלְאָכָה שְׁאִינָה מִלְּאֲכָתוֹ - חֲיִבִּין מִיתָה⁴⁸ בְּיָדֵי
שְׁמַיִם; שְׁנֵאֲמָר: וְלֹא יָמָתוּ. אֲבָל כִּהֵּן שֶׁעֲבָד עֲבוֹדַת
לְוִי - אֵינוֹ בְּמִיתָה, אֶלָּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹.

(48) ערכין שם וכאביי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש
שמייע אינו עובר אלא על גזירת חכמים, נראה שנוסחא
אחרת הייתה שם לפני רבינו. והמדובר כשחברו לא היה
יכול לעשות בלי סיועו שאם לא כן אין לחייבו, שהרי
"מסייע אין בו ממש". (49) הראב"ד השיגו וכתב עליו:
"והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי
הרי דריש ליה לעונש ואזהרה". אבל רבינו סמך על
המכילתא (ספרי זוטא) שהביא בספר המצוות (לאווין עב).
וזה לשון הספרי זוטא שם (הובא בילקוט שמעוני שם): במה
דברים אומרים בעבודת המשכן, אבל בעבודת בית האלקים
הלויים על הכהנים במיתתה, ואין הכהנים על הלויים אף
בלא תעשה", ונראה שרבינו גרס: "ואין הכהנים על הלויים
אלא בלא תעשה".

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו מכל שבט לוי לעבודת
המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם.

א. הַכֹּהֲנִים הִבְדִּילוּ מִכָּל הַלְוִים לְעִבּוּדַת הַקִּרְבָּנוֹת,
שְׁנֵאֲמָר: וַיִּבְדֵּל אֶהֱרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים.
וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הִיא לְהַבְדִּיל הַכֹּהֲנִים וְלִהְיוֹתָם
לְקִרְבָּן². שְׁנֵאֲמָר: וְקִדְּשֵׁתוּ כִּי אֵת לָחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא
מְקַרֵּב.

(2) [יתכן כי הכוונה למה שאמרו במדות פ"ה משנה ד:
"לשכת הגזית – סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה
את הכהונה וכו' שלא נמצא בו פסול לובש לבנים וכו',
ויום-טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן
הכהן, וכן היו אומרים: ברוך המקום ברוך-הוא שלא נמצא
פסול בזרעו של אהרן, וברוך-הוא שבחר באהרן ובבניו
לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי-הקדשים". וזוהי המצוה
על הסנהדרין "לקדש הכהנים ולהכניסם לקרבן", כלומר,

(28) בבא קמא שם. (29) בברייתא שלפנינו שם: "ועבודתה ועורה שלו". אבל רש"י שם מביא כנוסחת רבינו: "עבודתה ועורה לאנשי משמר" (עיין כסף-משנה). וכן הוא בירושלמי יבמות פ"א הלכה ו'. וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז', שכהן בעל מום חולק בקדשים ואוכל, וקל-וחומר כאן כשהקרבן שלו, שבוודאי חולק ואוכל. והוא-הדין שיש לו חלק בעורות, שכל שיש לו חלק בבשר, יש לו חלק בעורות (שם הלכה כא). (30) שם ק'. על מה שאמרו בברייתא: "ואם היה זקן או חולה, נותנה לכל כהן שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר" – שאלו: "האי זקן או חולה היכי דמי, אי דמצי עביד עבודה, עבודתה ועורה נמי תהוי ידיה (כמבואר למעלה הלכה ז', וראה בירושלמי יבמות שם). ואי דלא מצי עביד עבודה, שליח היכי משוי? אמר רב פפא, שיכול לעשות על-ידי הדחק. עבודה, דכי עביד על-ידי הדחק, עבודה היא ומשוי שליח (= כל כהן שירצה, כנ"ל). אכילה, דכי אכיל על-ידי הדחק, אכילה גסה היא, ואכילה גסה לאו כולם היא, משום הכי, עבודתה ועורה לאנשי משמר".

- ט. היה טמא בקרבנות הצבור וכל הפהנים טמאים³¹
 - נותנו לבעלי מומין טהורים שפאותו משמר,³²
 ועורו ועבודתו לאנשי משמר הטמאים.³³

(31) כלומר, כל הכהנים שבכל המשמרות, כמו שכתב להלן בפ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יד', שטומאה דחיה היא בציבור, ואם ישנם כהנים טהורים במשמר אחר, מחזירים אחריהם. (32) בבבא קמא שם אמרו: "אם היה כהן טמא בקרבן ציבור, נותנה לכל מי שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר. היכי דמי, אי דאיכא טהורים, טמאים מי מצו עבדי. ואי דליכא טהורים, עבודתה ועורה לאנשי משמר, הא טמאים ניהו ולא מצו אכלי. אמר רבא, אימא: לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר". ורבינו היפך הדברים, ומכאן השיגו הראב"ד (ועיין כסף-משנה). ובעל אור-שמח תיקן דברי רבינו כדלהלן: "נותנו לאנשי משמר הטמאים ועורו ועבודתו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר". ועדיין ישנה סתירה בין דברי הגמרא לדברי רבינו, שבגמרא שם מפורש שנותנה לכל מי שירצה, ורבינו כתב "נותנו לאנשי משמר". ונראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בדברי הגמרא הנ"ל, וכן אמנם מסתבר, שהרי הקרבן הזה אינו שלו, אלא של ציבור (אלא שזכה בו על ידי הפייס, ראה בתוספות ר"ד), ולפיכך אינו בידו לתתו לכל מי שירצה, אלא נותנו לאנשי משמר, וראה באור-שמח שם.

- י. היה הקרבן של פהן גדול³⁴ והיה אוגן - נותנו לכל פהן שירצה, ועורו ועבודתו לאנשי משמר.³⁵
 פיון שפנה גדול האוגן ראוי לעבודה³⁶, כמו
 שיתפאר³⁷, הרי זה עושה שליח לקרבנו.³⁸

(33) בבא קמא שם. (34) אבל אינו ראוי לאכילה, ולפיכך יש לו זכות בעבודה ולא באכילה. (35) להלן פ"ב מהלכות ביאת המקדש הלכה ו'.

- יא. כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי
 אבות³⁹, עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום⁴⁰

- חלקו אותם האבות והקבועים כל משמר ומשמר
 בשבתו.⁴¹

(14) משנה שם. (15) ולא פר העלם דבר של ציבור, שעירי עבודה-זרה ועולות לקיץ המזבח (שם נו). שכולם אינן חובות הרגל. (16) בשבת שבתוך הרגל. ואף-על-פי שאינו מחובת הרגל (וראה להלן שעבודת לחם הפנים באמת אינה אלא במשמר הקבוע) – למדו כן (שם) מפסוק מיוחד "חלק כחלק יאכלו", שישנה אכילה (ולא הקרבה) שאף היא לכל המשמרות, והיינו חילוק לחם הפנים, שאין בו אלא אכילה, שהרי העבודות שבו כבר נעשו בשבת הקודמת. (17) משנה שם. (18) [כלומר, כל מה שאמרנו למעלה ("וכי יבוא הלוי מאחד שעריך – ושרת", שבקרבנות הרגלים כולם שוים, וכמו כן בחילוק לחם הפנים, אף-על-פי שאינו מחובת הרגלים, כיון שאינו אלא אכילה כולם שוים) – כל זה אינו אלא "בקרבנות הציבור", היינו בדברים שנשארו לציבור ולא חלקו אותם האבות, היינו חובת הרגל וחילוק לחם הפנים, אבל בדברים שכבר חלקו האבות, כלומר דברים שאינם מחובת הרגל, - אינם אלא למשמר הקבוע באותו שבת, ועיין הר המוריה).

- ו. וכן עבודת לחם הפנים¹⁹ - במשמר שזמנו קבוע²⁰; אבל עבודת שתי הלחם²¹ - בכל המשמרות²². ומנין שאינו מדבר אלא ברגלים?²³
 שזמנו: מאחד שעריך מכל ישראל - בשעה שכל ישראל באין בשער אחד. ומנין שאינו מדבר אלא בכהנים? שזמנו: חלק כחלק יאכלו, ואין שם מתנות במקדש להאכל אלא לפהנים בלבד.²⁴

(19) תוספתא סוכה פרק ד (הוצאת צוק"מ עמוד 200 7).
 (20) שאינו מחובת הרגל. (21) תוספתא שם. (22) "שהן באות חובת הרגל" (תוספתא שם). (23) סוכה נה:
 (24) בספרי פרשת שופטים (לדברים יח, ו) למדו כן ממה שנאמר "ושרת" – "בראוי לשרות, יצאו לויים שאינן ראויין לשרות". ועיין כסף-משנה.

- ז. וכן פהן²⁵ שהיה לו קרבן - הרי זה פא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה; שזמנו: וכל פהן אות נפשו ושרת. ואפלו חטאתו ואשמו הוא מקריבו²⁶ ומכפר על ידי עצמו, והעור של קרבנו ואכילתו שלו. ואם רצה לתן את קרבנו לכל פהן שירצה²⁷ להקריבו - נותן, ועור הקרבן ועבודתו לאותו פהן בלבד שנותן לו.²⁸

(25) בבא קמא קט: (26) מנחות עד. (27) פירוש, אף אם אינו מאותו המשמר (אור שמח).

- ח. היה הפהן בעל הקרבן²⁸ בעל מום - נותן קרבנו לאנשי משמר, והעור שלהם²⁹. היה זקן או חולה שיכול לעבד על ידי הדחק³⁰ - נותן קרבנו לכל פהן שירצה, והעור והעבודה לאנשי משמר. ואם אינו יכול לעבד כלל - הרי הקרבן כלו לאנשי משמר.³¹

אמור (פרשה ב הלכה ב): "נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד, ואפילו שעה אחת מניין? תלמוד לומר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, אפילו שעה אחת. ומילא ידו ללבוש את הבגדים - אפילו שעה אחת".

יד. איין⁴⁵ בין כהן משיח בשמן המשחה למרבה בגדים אלא פר שמביא כהן המשיח אם שגג באחד מן המצות שחייב עליהן חטאת, שנאמר: אם הכהן המשיח יחטא וגומר; אבל לשאר הדברים שוים הם.

(45) מגילה ט: במשנה.

טו. אין מעמידין כהן גדול אלא בית דין של אחד ושבעים⁴⁶. ואין מושחין אותו אלא ביום⁴⁷, שנאמר: ביום המשיח אתו. וכן אם נתרבה בגדים בלבד - אין מרבין אותו אלא ביום⁴⁸. ואין ממניין שני כהנים גדולים כאחת⁴⁹.

(46) תוספתא סנהדרין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 418 17). (47) ספרא פ' צו (פרשה ג הלכה ד). (48) שהרי הוקשו משיחה וריבוי, ראה למעלה הלכה יב (כסף-משנה). ועוד אפשר ללמוד ממה שנאמר "שבעת ימים ילבשם" (קריית ספר). (49) [בספרא פ' צו (שם) למדו כן ממה שנאמר "ביום המשיח אתו" - "אותו" - אין מושחים שני כהנים גדולים כאחד". וכן הוא בירושלמי יומא פ"א הלכה א. הרי לא אמרו אלא "אין מושחין" ולא דיברו על ריבוי בגדים. ורבינו שכתב "ואין ממנין", נראה שכלל גם ריבוי בגדים בדן זה, היינו משום שהוקש ריבוי בגדים למשיחה כמבואר למעלה. ועוד שבירושלמי שם מפרש רבי יוחנן הטעם משום איבה, ואם כן אין חילוק בין ריבוי למשיחה, וראה להלן הלכה יט].

טז. ממניין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך⁵⁰. והוא הנקרא סגן⁵¹, והוא הנקרא ממנה⁵². ויהיה עומד לימין כהן גדול תמיד⁵³, וזה פבור הוא לו. וכל הכהנים מתחת יד הסגן.

(50) כן הוא במלכים-ב (כג, ד) "ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה". ושם כה, יח: "את שריה כהן הראש, ואת צפניהו כהן משנה" (אור שמח). (51) במקרא לא נמצא אלא "סגנים" (בלשון רבים). ואם כן ביחיד, אפשר לנקד או סגן על משקל מלך המלכים, או סגן על משקל דבר דברים. (52) כן הוא בסנהדרין יט. "היינו סגן, היינו ממנה". (53) משנה יומא ט. סנהדרין שם ומנחות צד.

יז. ועוד ממניין⁵⁴ קתיקולין⁵⁵ להיות לסגן כמו הסגן לכהן גדול. ואין פוחתין משנים⁵⁶. וממנים אמרפליין⁵⁷, אין פחות משבעה⁵⁸, ומפתחות⁵⁹ העזרה בידם⁶⁰. רצה האחד לפתח - אינו יכול עד שיתפנסו כל האמרפליין ויפתחו⁶¹.

(54) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב. (55) בלשון יוון שר

1 אחד מימות השבת, והאחר ביום של אחרי, 2 והאחר ביום של אחרי. ולכל בית אב ואב ראש 3 אחד ממנה עליו³⁷.

(36) תוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 216 16) ירושלמי שם פ"ד הלכה ב. (37) יומא ט. במשנה והוריות יג.

4 יב. וממניין כהן גדול³⁸, הוא ראש לכל הכהנים. 5 ומושחין אותו בשמן המשחה, ומלבישין³⁹ אותו 6 בגדי כהנה גדולה⁴⁰; שנאמר: והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק וגומר. ואם אין שם שמן המשחה - 7 מרבין אותו בכדי כהנה גדולה בלבד⁴¹; שנאמר: אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו 9 ללבש את הבגדים - כשם שמתרבה בשמן המשחה, 10 כך מתרבה בבגדים. 11

(38) עיין בירושלמי יומא פ"א הלכה א שהוא מתמנה בפה, ועיין תוספתא יומא יב: ד"ה כהן גדול, וראה להלן הלכה טו, שאין מעמידים אותו אלא בב"ד של ע"א. (39) כסדר הכתוב: "אשר יוצק על ראשו וגו' ללבוש את הבגדים", הרי המשיחה קודמת ללבישה. וזהו רק לדורות, אבל בעת המילואים של אהרן הכהן היתה הלבישה לפני המשיחה, שכן נאמר (ויקרא ח, ח"ב) "וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן", וכן כתב הרמב"ם (שמות כט, ד) וכן מפורש בספרא פ' צו (פרשת המילואים הלכה י) "שלאחר שמלביש, היה מושחין". לפי שכל הכלים שהיו בימי משה משחיתן מקדשתן, והיו צריכים למשוך גם את הבגדים, ולא משחו אותם בפני-עצמן אלא משחום על גבי הכהן הגדול. וכן כתב הראב"ד בפירושו לספרא שם: כשמן הטוב וכו' שיורד על פי מדותיו, כלומר, שמה שהיה יורד השמן על פי מדותיו נתקדשו הבגדים, נמצא שמשיחת הבגדים היתה ביחד עם משיחת אהרן (יריעות שלמה). (40) "הארבעה של כל כהן (=כתונת, מכנסים, מצנפת ואבנט), ומעיל ואפור, וחושן וציץ" (להלן פ"ח הלכה ב). (41) ראה גם למעלה פ"א הלכה ח.

12 יג. כיצד⁴² מרבין אותו בבגדים? לובש שמונה 13 בגדים ופושטן וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים 14 יום אחר יום; שנאמר: שבעת ימים ילבשם הפהן 15 תחתיו מבניו. וכשם שרובי בגדים שבעה, כך 16 משיחה בשמן שבעה, יום אחר יום. ואם עבד⁴³ 17 קדם שיתרבה בבגדים כל שבעה או קדם שימשח 18 כל שבעה - עבודתו פשרה; הואיל ונתרבה או 19 נמשח פעם אחת - נעשה כהן גדול לכל דבר⁴⁴.

(42) יומא ה. (43) (לכתחילה אינו עובד, לפי שלכתחילה אינו חשוב כהן גדול עד שיהיו ריבוי שבעה ומשיחה שבעה, ואם כן הרי הוא כמיותר בגדים (להלן פ"ה הלכה ה), אלא שבדיעבד הרי הוא ככהן גדול ועבודתו כשרה, ועיין ראב"ד). (44) כן הוא ביומא שם, וכן הוא בספרא פ'

וראה למעלה שם), וכל זה אינו אלא כשניהם שווים: שניהם משוחים או שניהם מרובים בבגדים, אבל כשאחד משוח ואחד מרובה בבגדים, שאינם שווים, שהרי משוח קודם למרובה בבגדים – כשיש צורך בכך, כגון שחלה הכהן הגדול או נודקן, אין איבה כלל. וכמו שאמרו בעבודה זרה נה. "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבבור בגבבור ועשיר בעשיר". וכן אמרו ביומא עג. (לפי נוסחת כ"י מינכן) "כי אית ליה איבה בדכוותיה (=בדומה לו), בדטור מיניה (=בקטן ממנו) לית ליה" (ואף-על-פי שלהלכה פוסקים כרבנן שם, שגם בדטור יש איבה, ושלפיכך כהן משוח שעבר אינו משמש ככהן גדול (שם יג.) – יתכן שגם כהן גדול המרובה בבגדים אינו משמש בפועל ככהן גדול. וכן יש לדייק קצת מלשון רבינו שכתב להלן "ומרובה בגדים העומד לשרת". ולעולם המדובר כשיש שמן המשחה, אלא שכיון שאסור למשוח השני, כמבואר למעלה, הרי זה כאילו אין לנו שמן המשחה, ומותר לרבותו בבגדי כהונה. ועיין ריטב"א למכות יא.). (67) שאינו ראוי עתה לעבודה (נזיר מז:). (68) שעובר מחמת קרי, ראוי לעבודה לאחר שיטוה, והעובר מחמת מום אינו ראוי לעבודה כלל (נזיר שם). וגם העובר מחמת מום עובר, אינו כשר עד שיתרפא, וזה טובל וטהור לאחר שהעריב שמשו (תוספות שם). (69) שדינו ככהן הדיוט (להלן הלכה כא). (70) לפי שמשוח מלחמה תלויים בו רבים, שהרי עושה מלחמה עבורם, ולפיכך מצוה להחיותו קודם לסגן (נזיר שם). (71) כן כתב רבינו בפירוש המשניות (בשקלים פ"ה משנה ב). אבל זה אינו בהוריות שם, ולמדו רבינו ממה שאמרו בירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב, שאמרכל נותן לקתליקון, וקתליקון נותן לכהן גדול, הרי שקתליקון קודם לאמרכל. והוא בין הסגן לאמרכל, עיין כסף-משנה. (72) [היינו: כהן הדיוט, ראש בית אב, ראש משמר, גזבר, אמרכל, קתליקול, סגן (שהם תמיד) וכהן גדול שאף הוא תמיד. אבל משוח מלחמה אינו אלא בעת מלחמה, עבר מחמת קרי ועבר מחמת מום אינם אלא במקרה. ואף מינוי שני כהנים גדולים כאחד: האחד במשיחה והאחד בריבוי בגדים (ראה למעלה) אינו אלא מקרה, כשהוצרכו לכך, ורק בשעה שיש שמן המשחה. אבל אם אין שמן המשחה, אין לרבות שני כהנים גדולים בבגדים, משום איבה, כמבואר למעלה, וראה בכסף-משנה, באור-שמח ובהר-המוריה).

15 כ. פְּשִׁימוֹת הַמֶּלֶךְ או פֶּהֶן גְּדוֹל או אֶחָד מִשְׁאֵר
16 הַמִּמְנִים - מַעֲמִידִין תַּחְתּוֹ בְּנוֹ⁷³ או הָרְאוּ לִירֵשׁוֹ.
17 וְכָל הַקּוֹדֵם לְנִבְלָה⁷⁴ - קוֹדֵם לְשָׁרְרוֹת הַמֶּת. וְהוּא
18 שְׂיִהְיָה מִמֶּלֶךְ מְקוֹמוֹ⁷⁵ בְּחֻמָּה⁷⁶, או בִּירְאָה⁷⁷ אָף
19 עַל פִּי שְׂאִינוֹ כְּמוֹתוֹ בְּחֻמָּה⁷⁸. שְׁנָאֵמַר בְּמֶלֶךְ: הוּא
20 וּבְנוֹ בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל - מִלְּמַד שֶׁהַמְּלָכוֹת יִרְשָׁה. וְהוּא
21 הַדִּין לְכָל שְׂרָרָה שֶׁבְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוֹדָּה לָהּ -
22 זֶכֶה לְעֲצֻמוֹ וּלְיָרְעוֹ.

(73) בספרי פ' שופטים (לדברים יז, כ) "הוא ובניו, שאם הוא מת, בנו עומד תחתיו וכו', מניין לכל פרנסי ישראל שבניהן עומדים תחתיהם? תלמוד-לומר בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל - בנו עומד תחתיו". (74) בספרא פ'

כללי (תפארת ישראל שקלים שם אות יט). (56) ירושלמי שם. "והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונים על ממון הקהל פחות משנים, מפסוק והם יקחו את הזהב, ומיעוט כל לשון רבים - שנים" (פירוש המשניות שקלים שם). (57) שקלים פ"ה משנה ב. ובהוריות יג. "מאי אמרכל? אמר רב חסדא: אמר כל"א (=שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו - רש"י). וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 8). "ותרגום: ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג, לב) ואמרכלא דממנא על רברבי לואי" (פירוש המשניות שקלים שם). (58) שקלים שם. (59) בתוספתא שקלים שם: "אמרכל מה היו עושיין, שבע מפתחות העזרה בידן". וכן כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד, ששבעה שערים היו לעזרה. (60) ומה ששינו בתמיד פ"א משנה א, שהמפתחות היו בידי זקני בית אב, וכן כתב רבינו למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה ה - יתכן כי זקני בית אב הם האמרכלים (מעשה רוקח, ועיין משנה-למלך). ואף-על-פי-כן לא היו פותחים אלא ברשות הממונה על נעילת שערים (להלן פ"ז הלכה ג). וראה בהר המוריה. (61) תוספתא שקלים שם.

1 יח. וּמִמֶּנִּין גִּזְבְּרִין מִתַּחַת יְדֵי הָאֲמֶרְכָּלִין, וְאֵין
2 פּוֹחֲתִין מִשְׁלָשָׁה⁶² גִּזְבְּרִין. וְהַגִּזְבְּרִין הֵם שְׂגוּבִין כָּל
3 הַהֶקְדָּשׁוֹת, וּפּוֹדִין אֶת הַנֶּפֶדָּה מִיָּה⁶³, וּמוֹצִיאִין אוֹתָן
4 בְּדִבְרֵים הָרְאוּיִין לָהֶן לְהוֹצִיאָן⁶⁴.

(62) משנה שקלים שם. (63) תוספתא שקלים שם. (64) ברמב"ם כתב-יד על קלף: "לדברים הראוין להוצאה" (תוספת ראשונים בשקלים שם).

5 יט. כֹּהֵן הַגָּדוֹל הַמְּשִׁיחַ קוֹדֵם⁶⁵ לְמֶרְכָּה בְּגָדִים⁶⁶.
6 וּמֶרְכָּה בְּגָדִים הָעוֹמֵד לְשִׁירַת קוֹדֵם לְמְשֻׁחַ שְׁעָבֵר
7 מִחֻמַּת קְרִי⁶⁷. וְהָעוֹבֵר מִחֻמַּת קְרִי קוֹדֵם לְעוֹבֵר
8 מִחֻמַּת מוֹם⁶⁸. וְהָעוֹבֵר מִחֻמַּת מוֹם קוֹדֵם לְכֹהֵן
9 מְשֻׁחַ מִלְחָמָה⁶⁹. וּמְשֻׁחַ מִלְחָמָה קוֹדֵם לְסֹגֵן⁷⁰.
10 וְסֹגֵן קוֹדֵם לְקַתְּלִיקוֹל⁷¹. וְקַתְּלִיקוֹל קוֹדֵם לְאֲמֶרְכָּל.
11 וְאֲמֶרְכָּל קוֹדֵם לְגִזְבֵּר. וְגִזְבֵּר קוֹדֵם לְרֹאשׁ מִשְׁמֶר.
12 וְרֹאשׁ הַמִּשְׁמֶר קוֹדֵם לְרֹאשׁ בֵּית אָב. וְרֹאשׁ בֵּית אָב
13 קוֹדֵם לְכֹהֵן הַדְּיוֹט מִשְׁאֵר הַכֹּהֲנִים. וְנִמְצָאוּ הַכֹּהֲנִים
14 תָּמִיד שְׂמֹנֶה מַעֲלוֹת⁷² זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה.

(65) הוריות יג. בברייתא, והיינו להקדים את המשוח ולהחיותו, אם זקוק לכך, או לפדותו מבית השביה לפני שנוקקים להחיות ולפדות את המרובה-בגדים (גמרא שם): (66) [וצריך עיון, הרי "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" (למעלה הלכה טו). ועוד, שבבית ראשון, שהיה שמן המשחה, לא היו מרבים בבגדים, ובבית שני לא היה שמן המשחה כלל. ועיין תוספות בהוריות שם ובנזיר מ. ד"ה וכן משוח. ונראה שדעת רבינו, שאף-על-פי שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד, וגם אין מרבים שני כהנים גדולים בבגדים כאחד (ראה למעלה הלכה טו) – אין איסור למשוח האחד והשני לרבות בבגדים, שהרי כל טעמו של איסור זה הוא משום איבה, כמפורש בירושלמי (יומא פ"א הלכה א,

פרק חמישי

(1) יבאר בו שהכהן הגדול צריך שיהיה גדול מאחיו בכל, ושצריך לנהוג כבוד בעצמו.

א. כהן גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים בניו, בכח, בעשר, בחכמה ובמראה. אין לו ממון - כל הכהנים נותנים לו משלהן כל אחד לפי עשרו, עד שיעשיר יותר מעשיר שבכלן.

(2) יומא יח, א. (3) "ירושלמי" יומא פ"א ה"ג, "ספרא" פ' אמור (פ"ב ה"א), תוספתא יומא פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 180 28) ובבלי שם (בבבלי ליתא "במראה"). נוי הוא יופי הפנים, ואילו מראה הוא הוד הקומה, וגם חן הצורה (מהריק"ו). (4) שם ושם.

ב. ואין אחד מכל אלו מעבב, אלא כל זה למצוה; אבל אם נתרפה מכל מקום - נתרפה.

(5) כן נראה מזה שבבית שני לא היו חכמים (יומא, שם) אף שהיא המעלה הגדולה שבכולן (הר המוריה).

ג. וחיב כהן גדול לנהג כבוד בעצמו, ולא יקל בעצמו עם שאר העם. ולא יראו אותו ערם לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא ולא בשמסתפר. שנואמר: הכהן הגדול מאחיו - מלמד שנוהגין בו גדלה ותרה. רצה הוא שירחצו אחרים עמו - הרשות בינו.

(6) תוספתא סנהדרין פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 420 14). (7) (בתוספתא שם: "ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ", וכן הוא בסנהדרין כב, א - לענין מלך, וכן בדברי רבינו בפ"ב מהל' מלכים ה"ג. ולפי"ז אסור לראותו בבית המרחץ, אפילו אם אינו ערום לגמרי, ואם כן צ"ל בדברי רבינו "ולא יראו אותו ערום (ו)לא בבית המרחץ"). (8) כן הוא בתוספתא שם, בדברי תנא קמא, ודלא כרבי יהודה שם. ומדובר כשהכהן הגדול צריך לאחרים לשמשו, וכמו שאמרו בפסחים נא, א - לענין רב ותלמיד, וכן דעת רבינו שם. ראה ב"כסף משנה" פ"ה מהל' תלמוד תורה ה"ו. אבל בלי צורך זה אסור, וכמו שכתב מקודם שלא יראו אותו בבית המרחץ.

ד. לא יפגס לבית המשתה ולא לסעודה של רבים, אפלו הם של מצוה. אבל הולך הוא, אם רצה, לבית האבל. וכשהוא הולך - אינו הולך בערבוניא עם שאר הכהנים, אלא מסבין אותו הכהנים וחולקין לו קבוד. והסגן ממעצו בינו לבין העם, והסגן ומשוח שבערב¹² מימינו, וראש בית אב והאבלים וכל העם משמאלו. ואומר לאבלים: תנחמו! והן מכבדין אותו כפי כחן.

(9) (בתוספתא שם): "והולך להברות את אחרים, ואחרים באין להברותו". ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא "ואינו הולך להברות את אחרים, אבל אחרים באין להברותו", כמו

שמיני (פרק א הלכה ב) "ובנים לא היו להם, שאילו היה להם בנים, היו קודמין לאלעזר ואיתמר, שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד". וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 9) "בן קודם, אח קודם, כל הקודם בנחלה - קודם בשרה". (75) כן הוא בספרא פ' צו (פרק ה הלכה ב) "מבניו יעשה אותה, מלמד שהבן קודם לכל שבעולם, יכול אף-על-פי שאינו ממלא מקום אביו? תלמוד-לומר אשר ימלא את ידו, בזמן שימלא את מקומו של אביו - הוא קודם לכל אדם, ואם אינו ממלא מקום אביו - יבוא אחר וישמש תחתיו". (76) בפ"א מהלכות מלכים הלכה ז, כתב רבינו: "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה". וצריך לומר, שכן היא כוונת רבינו גם כאן: בחכמה וביראה, ש"כל מי שאין בו יראת שמים, אף-על-פי שחכמתו מרובה, אין ממנין אותו למיניו מן המינוין שבישראל" (לשון רבינו שם). (77) כן הוא בתוספתא (שקלים שם): "ובלבד שיהנוג כמנהג אבותיו". (78) כתובות קג: ובהלכות מלכים שם כתב רבינו: "היה ממלא (מקום אביו) ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו".

כא. משוח מלחמה - אין בנו מתמנה תחתיו⁷⁹ לעולם, אלא הרי הוא כשאר הכהנים⁸⁰: אם נמשח למלחמה - נמשח, ואם לא נמשח - לא נמשח. וכשכהן משוח מלחמה משמש במקדש - משמש בארבעה בלים, כשאר כהנים. מעלין משררה לשררה גדולה ממנה, ואין מורידין⁸¹ אותו לשררה שהיא למטה ממנה; שמעלין בקדש ולא מורידין. ואין מורידין לעולם משררה שבקרב ישראל אלא אם סרח⁸².

(79) יומא עב: עג. וספרא שם (הלכה א). יש מסבירים הלכה זו, שרק מיניו של שררות כגון כהן גדול או מלך וכו' עובר בירושה, אבל משוח מלחמה שאינו מינוי של שררה, אלא מינוי של קדושה - אינו עובר בירושה (שו"ת חתם-סופר חלק א"ח סימן יב). (80) יומא עג. (81) ברכות כח. ועוד. (82) שם כז: במעשה של רבן גמליאל שהורידהו מנשיאותו. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ב הלכה א, שנשיא שחטא מלקין אותו ואין מחזירין אותו לנשיאותו, וראה בפ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ט.

כב. וכהן גדול שעבר עברה שחיב עליה מלקות - מלקין אותו בבית דין של שלשה⁸³, כשאר מחיבי מלקות, וחוזר לגדלותו⁸⁴.

(83) שאם תאמר להלקותו בבית-דין של עשרים ושלשה נמצאת עלייתו ירידתו, שמצד אחד אתה רוצה להעלותו ולכבדו ולדגנו בפני בית-דין גדול יותר, ומצד שני אתה מורידהו ומבזהו בפני רבים (ירושלמי שם). וראה בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה א. (84) שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, אני ה'" - "כביכול, מה אני בקדושת (לעולם), אף אהרן בקדושתו" (ירושלמי שם).

במלך להלן שם. וכן נראה במשנה סנהדרין יח, א - שלא אמרו אלא "וכשמברין אותו וכו'", ולא נאמר דבר על הבראתו לאחרים. וראה להלן, ועי' ב'אור שמח'. (10) (במשנה, שם: "וכשהוא מנחם אחרים", נראה מזה שאינו חייב לנחם, אלא אם רצה - מנחם). (11) כמו שמפרש להלן, שהוא עומד מימינו, וכשהאבלים והעם משמאלו - נמצא כהן גדול באמצע. (12) שעמד תחת כהן גדול שאירע בו פסול, וכשחזר הכהן הגדול לעבודתו - עבר זה ואינו עובר עוד ככהן גדול (פ"א מהל' יום הכיפורים ה"ג).

ה. מַת לוּ מַת - אֵינוּ יוֹצֵא אַחֲרָיו¹³, וְאֵינוּ יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ¹⁴ אוּ מִן הַמִּקְדָּשׁ. וְכָל הָעָם בָּאִים לְנַחְמוֹ לְבֵיתוֹ. וְהוּא עוֹמֵד בְּשׁוּרָה¹⁵, וּסְגָן מִיָּמִינוֹ¹⁶ וְרֹאשׁ בֵּית אֵב וְכָל הָעָם מִשְׁמָאלוֹ. וְאוֹמְרִים לוֹ: אָנוּ בִּפְתָרְךָ! וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: תִּתְּבָרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם!

(13) כרבי יהודה בסנהדרין יח, א - במשנה. (14) אף-על-פי שאמרה התורה (ויקרא כא, יב) "ומן המקדש לא יצא", שנראה שרק מן המקדש לא יצא - הרי אמרו (שם יט.) ש"מן המקדש לא יצא" היינו "מקדושתו לא יצא". כלומר, לא יגורם לצאת מקדושתו ולהיטמא. אם-כן אין הבדל בין אם יוצא מן המקדש לבין אם יוצא מפתח ביתו (כסף-משנה). (15) "שלאחר שקוברין את המת, מתקבצין האבלים ועומדים בצד בית הקברות, וכל המלוין את המת עומדין סביב להן שורה לפני שורה" (פ"ג מהל' אבל ה"א). (16) ומשום שעבר אינו בא לנחמו (וראה למעלה ה"ד), שכיון שעבר מעבודתו ככהן גדול, יש חשש שהכהן הגדול יחשוד בו שהוא שמח לאידו ולאבלו (גמרא, שם).

ו. וְכַשְּׁמִבְרִין אוֹתוֹ¹⁷ - כָּל הָעָם מִסְבִּין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא מִסֵּב עַל הַסֶּפֶסֶל¹⁸. וְאֵינוּ קוֹרֵעַ עַל מָתוֹ¹⁹ בְּשָׂאֵר הַכֹּהֲנִים²⁰, שֶׁנֶּאֱמַר: וּבִגְדָיו לֹא יִפְּרוּ. וְאִם קָרַע - לֹקֶה. אָבֵל קוֹרֵעַ²¹ הוּא מְלַמֵּשׁ כִּנְגַד רִגְלָיו²². וְאֵינוּ מְרַבֵּה פָרַע²³ לְעוֹלָם²⁴, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע, וְאֶפְלוּ בַּעַת שְׁלֹא יִכְנָס לְמִקְדָּשׁ²⁵; אֲלֹא מִסְפֵּר מַעֲרֵב שַׁבַּת לְעֵרֵב שַׁבַּת²⁶. וְאֵינוּ מִסְפֵּר בַּתַּעֲרָר²⁷, אֲלֹא בְּזוּג²⁸. רֹאשׁ שְׁעָרָה זֶה²⁹ בְּעֵקֶר זֶה, עַד שִׁירָאָה כָּאלוֹ הוּא צִמַּח כְּאַחַת³⁰. שֶׁנֶּאֱמַר: רֹאשׁם לֹא יִגְלָחוּ, וּפָרַע לֹא יִשְׁלַחוּ, כְּסוּם יִכְסְמוּ אֵת רֹאשֵׁיהֶם³¹.

(17) שם יח, א - במשנה. וראה בפ"ד מהל' אבל ה"ט שהאבל ביום ראשון אסור לאכול משלו ומברים אותו אחרים. (18) כלומר, ספסל זקוף, לפי שספסל אינו חייב בכפיית המיטה (ראה פ"ה מהל' אבל ה"ח), אבל על מיטה זקופה אסור לשבת ('ירושלמי' סנהדרין פ"ב ה"ב), שכהן גדול חייב בכל דיני אבלות ('ירושלמי' שם, ופ"ז מהל' אבל ה"ו). (וראה ב'קונטרס דיני שמחות בכהן גדול' במבוא לשיטה על מועד-קטן לרבנו ידידיה, תלמידו של רבינו יחיאל מפריש' עמוד 34). (19) להלן בדין פריעה, לא כתב "על מתו", עיי"ש. (20) שקורעין בבגד העליון מלמעלה,

כשאר העם. (21) היינו בבגדים השייכים לו ולא בגדי כהונה (ראה בשיטה על מועד קטן כ: עמ' זה, וריטב"א שם). (22) הוריות יב, ב - במשנה, וכדעת רב. (23) בכהן הדייט, כתב רבינו (להלן פ"א מהל' ביאת המקדש ה"א) שפרע הוא שלשים יום. (24) כאן לא כתב "על מתו", כמו שכתב למעלה בדין קריעה, וכן מפורש ב'ספר המצוות' (לא-תעשה קסג), שאפילו שלא בדרך אבלות אסור לכהן גדול לפרוע, ועי' 'מנחת חינוך' מצוה קנ, אות ב. (25) שאילו כהן הדייט אינו אסור לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש, אבל כהן גדול אסור לגדל פרע לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש (פ"א מהל' ביאת המקדש ה"י). (26) הואיל ומשמרות של כהונה מתחדשות בשבת צריך להסתפר מפני המשמרת החדשה, שתראה אותו ביפיו (סנהדרין כב: בגמרא וברש"י). (27) שערות ראשו. (28) במספריים. (29) סנהדרין, שם. (30) ולא שער התחתון בלבד היה מגלח, אלא על דרך זה היה מגלח שער שלישי שלמעלה מהשני, ומשייר השער הרביעי כדרך ששייר השני, ומגלח השער החמישי כדרך שגילח השער התחתון והשלישי - ועל דרך זה היה משייר ומגלח עד תום כל השערות שבראש (כסף-משנה). (31) כעין כוסמת וכו' ראשו של זה בצד עיקרו של זה ('תוספות' סנהדרין שם ד"ה כסום). והפסוק הזה נאמר בכהן גדול, שהרי בפסוק השני שם נאמר "ויין לא ישתו כל כהן", מכלל שהפסוק הזה אינו מדבר בכל כהן, אלא בכהן גדול בלבד (כסף-משנה בשם הרא"ש).

ז. וּבֵית יְהִיָּה לוֹ מוֹכֵן בְּמִקְדָּשׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא לְשַׁבַּת פֶּהֶן גְּדוֹל³². וְתַפְאֲרָתוֹ וּכְבוֹדוֹ שִׁיְהִיָּה יוֹשֵׁב בְּמִקְדָּשׁ כָּל הַיּוֹם³³, וְלֹא יֵצֵא אֶלָּא לְבֵיתוֹ בְּלֵבָד בְּלִילָה³⁴ אוּ שְׁעָה אוּ שְׁתַּיִם בַּיּוֹם. וְיְהִיָּה בֵּיתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם וְאֵינוּ זֶז מִשָּׁם³⁵.

(32) מדות פ"ה מ"ד. (33) כמו שכתוב "ומן המקדש לא יצא" ('קריית ספר'). (34) ומה שנאמר "ומן המקדש לא יצא", היינו "מקדושתו לא יצא" (סנהדרין יט.). (35) כן נראה במשנה סנהדרין יח, א: "ויצא עמהן עד פתח שער העיר" ('הדר המקדש'). ויתכן כי למדו כן מן הפסוק "ומן המקדש לא יצא", שלדעת רבינו גם ירושלים בכלל המקדש, ראה בפ"ב מהל' שופר ה"ח. ולפי זה, ישנם שלשה מובנים לפסוק זה: א' שאין כהן גדול מפסיק עבודתו אף-על-פי ששמע שמת לו מת (פ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ו). ב' שאינו יוצא אחר מתו (למעלה ה"ה). ג' שאינו יוצא מירושלים. ועי' בכסף-משנה למעלה ה"ה שכתב שהדרשה שאינו יוצא אחר מתו, אינה אלא אסמכתא, ואם כן קל-יחומר שדרשה זו שלא לצאת מירושלים אינה אלא אסמכתא, ועיקר הפסוק ללמד שאינו מפסיק עבודתו.

ח. פֶּהֶן גְּדוֹל דֵּן וְדַנִּין אוֹתוֹ³⁶, וּמַעֲיִדִין עָלָיו. וְאֵין דִּנִּין אוֹתוֹ דִּינֵי נַפְשׁוֹת³⁷ אֲלֹא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל³⁸ בְּלֵבָד; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַדָּבָר הַגְּדוֹל³⁹ יָבִיאוּ אֵלָיָהּ⁴⁰.

(36) סנהדרין יח, א - במשנה. (37) דיני נפשות דווקא. שם יח, ב. וראה למעלה פ"ד ה"כ שחלקין אותו בבית-דין של

13 וְאַחַד בְּאַבְנֵי טוֹבוֹת שֶׁאֶפֶס מֵאֲחֻרָיו. וְיִבְנֶה
14 לְהִיכָל וְיִשְׁתַּחֲוֶה. וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁמַע הַסֶּגֶן⁵⁴ קוֹל רִגְלָיו⁵⁵
15 שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא⁵⁶, מִגְבִּיהַ לֹא אֶת
16 הַפְּרִכֶּת⁵⁷. וְאַחֵר שֶׁיֹּצֵא יִפְנֹסוּ אָחִיו הַפְּהִנִים⁵⁸
17 וְיִשְׁתַּחֲוּ וְיִצְאוּ.

(51) תמיד פ"ז מ"א. (52) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה, שם. שא"אפשר לפרש שמדובר ביום הכיפורים, וכשהוא נכנס לפני ולפנים, שהרי נכנס שם בארבעה בגדי לבן בלבד ('תפארת ישראל' שם). (53) ואין זו ביאה ריקנית (= בלי עבודה) להיכל שחייבים עליה מלקות (מנחות כז:), שהשתחויה אף היא כעבודה, וכן כתב רבינו בפ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ד, וכן הוא ב'תוספות' מנחות שם ד"ה להיכל. (54) במס' תמיד, שם: "הממונה", אבל הוא הממונה הוא הסגן (למעלה פ"ד הט"ז). (55) היינו קולם של פעמוני הזהב שבשולי המעיל ('תוספות יום-טוב' תמיד, שם). (56) כשנכנס לא היה צריך להגביה, כי היתה נפתחת מאליה כשהולך ודוחק אותה לפנים, אבל כשיצא לא היה יכול לדחוק כך, מפני שהיה יוצא מאחוריו דרך כניסתו (ביאורי הגר"א במשנה, שם). (57) היינו הפרוכת שבפתחו של היכל, ראה יומא נד, א. ולהלן פ"ז הי"ז. (58) שכל זמן שהכהן הגדול משתחוה שם, זהו כבודו שלא יהיה אחר עמו ('יריעות שלמה').

18 יב. בְּכָל יוֹם שֶׁיִּרְצֶה לְהִקְטִיר הַקְּטֹרֶת - מִקְטִיר⁵⁹.
19 וְנוֹטֵל חֶלֶק בְּרֹאשׁ⁶⁰ בְּקֶדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ כֻּלָּן. פִּיצֵד?
20 כְּשִׁירְצָה אוֹמֵר: זֶה הַחֲטָאת שְׁלִי⁶¹ וְזֶה הָאֵשֶׁם שְׁלִי.
21 וְאֵינוֹ עוֹבֵד בְּפִס, אֶלָּא כָּל עֵת שֶׁיִּרְצֶה לְהִקְרִיב -
22 מִקְרִיב כָּל מָה שֶׁיִּרְצֶה. וְהָרִי הוּא בְּקֶדְשֵׁי הַגְּבוּל⁶²
23 כְּשֶׁאֵר הַפְּהִנִים⁶³.

(59) ביומא יד, א - במשנה: "אם רצה להקריב, מקריב". ורבינו נקט להקטיר, שאפילו קטורת שמעשרת ומעולם לא שנה בה אדם (שם כו.) - אף-על-פי-כן מקטיר כהן-גדול בכל יום שירצה (וכן הוא במס' תמיד פ"ו מ"ג). (60) יומא, שם. ואף-על-פי שלא הקריב. שאם הקריב, מה צריך להשמיענו שיטול בראש (כסף-משנה בשם רש"י). הרי כל כהן המקריב - העור של קרבנו ואכילתו שלו (למעלה פ"ד ה"ז). (61) נראה שזה אינו אלא כשישנן עוד חטאות. אבל אם אין שם אלא חטאת אחת, אינו יכול ליטול כולה, אלא רק מחציתה, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' תמיד ומוספין ה"ד. ועי' ב'ירושלמי' יומא פ"א ה"ב, וב'שיירי קרבן' שם ('יריעות שלמה'). (62) שנוהגים בכל ישראל, ולא דווקא בבית המקדש, כמו: תרומות ומעשרות וחלה וכו'. (63) תוספתא יומא פ"א.

24 יג. בְּזֶמַן שֶׁרוֹצֶה כֹּהֵן גָּדוֹל⁶⁴ לְהִקְרִיב, הִנֵּה עוֹלָה
25 בְּכֶשֶׁ וְהַסֶּגֶן מִימִינוֹ. הִגִּיעַ לְמַחְצִית הַכֶּכֶשׁ⁶⁵ - אָחֻז
26 הַסֶּגֶן בְּיָמִינוֹ וְהַעֲלֵהוּ. וְהוֹשִׁיט לוֹ הַכֹּהֵן שֶׁהוּא
27 מוֹלִיךְ אֶת רֹאשׁ הָעוֹלָה הָאֲבָרִים שֶׁבִּידוֹ, וְסוֹמֵךְ
28 עֲלֵיהֶן⁶⁶ וְזוֹרְקֵן לָאֵשׁ⁶⁷.

(64) תמיד פ"ז מ"ג. (65) ששם היו מונחים האיברים,

שלשה. (38) ראה להלן הערה מא. (39) כלומר, דבר גדול, היינו דיני נפשות, של אדם גדול, כגון כהן-גדול (סנהדרין טז. ויח:). (40) אל משה רבינו שהוא שקול כנגד שבעים ואחד (שם טז: ורש"י שם).

1 ט. הִנֵּה יוֹדֵעַ עֲדוֹת - אֵינוֹ חַיֵּב לְהַעֲדִי⁴¹, וְאֶפְלוּ
2 בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל⁴²; שָׁזָה אֵינוֹ כְּבוֹד לוֹ שֶׁיִּלָּךְ וְיַעֲדֵר.
3 וְאִם הִתְהַ עֲדוֹת לְמַלְךְ יִשְׂרָאֵל⁴³ - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ
4 בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל וְיַעֲדֵר לוֹ.

(41) לדעת ה'תוספות' (שם יח: ד"ה מעיד) מדובר בדיני ממונות, אבל אם זה נוגע לאיסור חייב הוא להעיר, שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. אבל מדברי רבינו נראה שאין חילוק (ראה להלן שמדובר בדיני נפשות), וכן כתב ה'כסף משנה' בפ"א מהל' עדות ה"ג. (42) של שבעים ואחד. שהרי אמרו בסנהדרין יח, ב - שמה שאמרו שכהן גדול מעיד, היינו למלך. וראה להלן, והרי ברור שכשם שאין דנין כהן-גדול בדיני נפשות (ראה למעלה) אלא בבית-דין של שבעים ואחד (כמבואר למעלה ה"ה), כן בוודאי אין דנין את המלך אלא בשבעים ואחד, הרי שאפילו בב"ד הגדול אינו מעיד אלא למלך (לחם-משנה פ"א מהל' עדות ה"ג). (43) כוונתו למלכי בית דוד, שדנין אותם (פ"ב מהל' סנהדרין ה"ה). ובגמרא (סנהדרין, שם) שהקשו איך מעיד למלך, והלא מלכי ישראל אין דנים אותם, ולא תירץ שמדובר במלכי בית דוד - יתכן כי עוד לא פורש להם חילוק זה, עד הסוגיא דלהלן שם יט. (לחם-משנה הל' עדות, שם).

5 י. וּכְבֹר בְּאַרְנוּ בְּסִפֵּר קִדְשָׁה⁴⁴, שֶׁהוּא אֶסּוֹר בְּאַלְמָנָה
6 וּמִירְצָה עַל הַבְּתוּלָה⁴⁵. וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים⁴⁶. וְאִם
7 נָשָׂא שְׁתֵּים - אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲבֹד בְּיוֹם הַצֹּם⁴⁷ עַד
8 שִׁיגְרֹשׁ לְאַחַת. וְחוֹלֵץ⁴⁸, וְחוֹלְצִים לְאִשְׁתּוֹ⁴⁹,
9 וְיִמְכְּמוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאִם גִּרֹשׁ אִשָּׁה - מִתֵּרֵת לְהַנָּשָׂא
10 לְשָׂאָר הָעָם⁵⁰.

(44) פ"ז מהל' איסורי ביאה ה"א. (45) שם ה"ג. (46) שם, ועי' בראב"ד שם. (47) יומא יג, ב: "וכפר בעדו ובעד ביתו - ולא בעד שני בתים". (48) משנה שם יח, א. והיינו אם מת אחיו בלי בנים והוא אינו יכול לייבם, מפני שהוא אסור באלמנה, ומצווה על הבתולה, ואין 'עשה' של יבום דוחה 'עשה' (של בתולה) ולא-תעשה (של אלמנה), ואף מן האירוסין אסורה משום גזירה (שם יט. והל' איסורי ביאה שם, ה"ב). (49) אם הוא מת בלא בנים. "שהמלך אינו חולץ, שנאמר: וירקה בפניו, וזה בזיון, ואפילו רצה אין שומעין לו, שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והואיל ואינו חולץ אינו מייבם, וכן אם מת הוא, כיוון שא"אפשר לייבם את אשתו, כך אין חולצין לה, אלא תשב לעולם בזיקתה" (פ"ב מהל' מלכים ה"ג). אבל כהן-גדול שמייבמן את אשתו - חולצים לה. (50) שמכיון שמייבמן את אשתו, על-כרחו אין דינו כמלך שאלמנתו אסורה להנשא.

11 יא. בְּזֶמַן שֶׁפֶהַן גָּדוֹל⁵¹ נִכְנָס לְהִיכָל⁵² לְהַשְׁתַּחוּת⁵³
12 - שְׁלֹשָׁה אוֹחֲזִין בוֹ: אֶחָד בְּיָמִינוֹ, וְאֶחָד בְּשִׁמְאֻלוֹ,

יום ש"ק ז' טבת ה'תש"פ

פרק נשי

(1) יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל כשרים ויראי חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד.

א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו; וקרבנות הצבור הן קרבן של כל ישראל, ואי אפשר שיהיו ישראל כלן עומדין בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים הראשונים³, שיבחרו מישראל כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות. והם הנקראים אנשי מעמד. וחלקו אותם ארבעה ועשרים מעמדות, כמנן משמרות כהנה ולויה. ועל כל מעמד ומעמד אחד מהן מונה על כלם, והוא נקרא ראש המעמד.

(2) תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהו כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוה וגו' ויצא". (3) שמאל ודוד.

ב. בכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת. מי שהיה מהן בירושלם או קרוב לה - נכנסין למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה שבת; והרחוקים שבאותו מעמד - פיון שהגיע מעמד שלהן הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן⁵.

(4) בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג: "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

ג. ומה הן עושין אלו המתקבצין בין בירושלם בין בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת שלהן ובשלישי וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין, מפני כבוד שבת⁶; ובאחד בשבת אינם מתעניין, כדי שלא יצאו מענג שבת לצום⁷.

(6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת מזיק לגוף "ושינוי וסת תחילת חוליו".

ד. ובכל יום ויום משבת שהיה מעמדן מתפללין ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה⁸, ועוד מוספין תפלה אחת בין שחרית ומנחה, והיא יתרה להן⁹. ונושאים בפיהן הפהנים במעמד שלש פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה, ובנעילה¹⁰. וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי פעמים בכל יום: בשחרית ובתפלה השנייה שמוסיפין¹¹; אבל במנחה לא היו קורין בספר

ומשם מצות הולכתם למזבח (הגר"א שם). (66) על האיברים, וראה להלן הי"ד. (67) של המערכה שבמזבח. שאף הנתחים צריכים זריקה, ונלמד ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם". הוקש בשר לדם: "מה דם בזריקה, אף בשר בזריקה" (זבחים סב: ופ"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד).

יד. וכך היו מושיטין⁶⁸ לו שאר האברים: כל אחד ואחד נותן האברים שבידו לראשון, והראשון נותן לכהן גדול, והוא סומך וזורק לאש. ואם רצה לסמן בלבד ויהיה [פהן] אחר זורק לאש - עושה. ואין שם סמיכה על האברים אלא לכהן גדול בלבד, מפני כבודו⁶⁹; אבל כל הסמיכות על בעלי חיים הם. (68) תמיד, שם. (69) מנחות צד, א.

טו. פשיגדל הפהן ונעשה איש⁷⁰ הרי הוא פשר לעבודה; אבל אחיו⁷¹ הפהנים לא היו מניחין אותו לעבד במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה. ואינו נכנס לעזרה לעבודה תחלה אלא בשעה שהלויים אומרים שירה⁷².

(70) חולין כד, ב: "מאימתי כשר לעבודה, משיביא שתי שערות". (71) חולין, שם. (72) ערכין יג, ב: "אין קטן נכנס לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר". ומפרשה רבינו בכהן, שכן משמע הלשון "לעבודה". וקטן לא דוקא, אלא כשלא הגיע לעשרים שנה (כסף-משנה), ועי' ראב"ה.

טז. אין הפהן עובד תחלה⁷³, וכן פהן גדול⁷⁴ אינו עובד תחלה, עד שיקביא עשירית האיפה משלו ועובד בידו⁷⁵; שגאמר: זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לו ביום המושח אתו. ואם עבד קדם שיקביא עשירית האיפה, וכן פהן גדול שעבד בכהנה גדולה קדם שיקביא עשירית האיפה - עבודתו פסולה⁷⁶.

(73) מנחות נא, ב. תוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוק"מ עמוד 179 14), 'ספרא' פ' צו פ"ג ה"ג, ו'ירושלמי' שקלים פ"ז ה"ג. (74) שם. (75) תוספתא, 'ספרא' ו'ירושלמי' שם. (76) כן הוא בתוספתא ו'ירושלמי' שם, אבל ב'ספרא' שם אמרו: פסולה. ועי' משנה-למלך.

יז. פהן⁷⁷ שלא עבד צדין ממיו שמנוהו פהן גדול - הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו בתחלה, פשאר חנוף כל פהן הדיוט; ואחר כך מקריב עשירית האיפה שניה, שהיא חנוף פהן גדול; ואחר כך מקריב עשירית האיפה שלישית⁷⁸, שהיא חבתי פהן גדול שמקריב בכל יום, כמו שיתבאר⁷⁹. ומעשה שלשתן שוה הוא⁸⁰.

(77) מנחות עה, א. (78) שם. (79) בפ"ג מהל' תמידין ומוספין מה"ח ואילך. (80) שהן "רבוכה" (= חלוט ברותחין) כמפורש במנחות, שם. ועי' במשנה-למלך.

13 ז. פָּרָשָׁה גְדוּלָּה קוֹרְאִין אוֹתָהּ בַּשָּׁנִים²², וְקִטְנָה
14 קוֹרֵא אוֹתָהּ אֶחָד. וְשְׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת שְׁקוֹרְאִין שְׁחֲרִית -
15 הֵם שְׁחֻזְרִין וְקוֹרִין אוֹתָן בַּתְּפִלָּה הַשְּׁנִיָּה בַּסֶּפֶר,
16 וְחֻזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָן בְּמִנְחָה עַל פֶּה.

(22) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון.

17 ח. שְׁמֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה לֹא הָיוּ אֲנָשִׁי מַעֲמֵד עוֹשִׁין מַעֲמָד
18 בַּשְּׁחֲרִית²³. וְכָל יוֹם שֵׁשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוֹסֵף לֹא הָיָה בּוֹ
19 מַעֲמָד לֹא בַּתְּפִלָּה שְׁנִיָּה שֶׁלָּהֶם וְלֹא בְּמִנְחָה²⁴, אֲלֵא
20 בַּשְּׁחֲרִית וּבִנְעִילָה בַּלְבָּד. וְכָל יוֹם שֶׁהָיָה בּוֹ קָרְבַּן
21 הָעֲצִים לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמָד בְּנְעִילָה, אֲלֵא בַּשְּׁחֲרִית
22 וּבַתְּפִלָּה שְׁנִיָּה וּבְמִנְחָה.

(23) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחרית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף.

23 ט. וּמָהוּ קָרְבַּן הָעֲצִים? זֶמַן קָבוֹעַ הָיָה לְמִשְׁפָּחוֹת
24 מִשְׁפָּחוֹת²⁵ לְצֵאת לַיָּעָרִים לְהֵבִיא עֲצִים לְמַעֲרֵכָה.
25 וְיוֹם שֶׁיָּגִיעַ לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה זֶה לְהֵבִיא הָעֲצִים, הָיָה
26 מְקַרְבִּין עוֹלוֹת נִדְבָה, וְזֶהוּ קָרְבַּן הָעֲצִים. וְהָיָה לָהֶם
27 כְּמוֹ יוֹם טוֹב²⁶, וְאֶסוּרִין בּוֹ בְּהִסָּפֵד וּבְתַעֲנִית²⁷
28 וּבְעֲשִׂית מְלָאכָה. וְדָבָר זֶה מִנְהַג²⁸.

(25) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנור בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. [נואף על פי שאמרו (ראש השנה יט): שבטלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה

1 תוֹרָה, אֲלֵא עַל פֶּה, קוֹרְאִין אֶת שְׁמַע¹². וְלֹא הָיָה
2 מִתְקַבְּצִין לְתַפִּילַת מִנְחָה בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ
3 טְרוּדִין לַשַּׁבָּת.

(8) ו"נקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה". (9) [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע מינה שמתענין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה. ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא מוסף"? נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן כתב הכסף משנה וכן הוא בפירוש ר"ח. ולפי זה יש במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם אותה התפילה היתירה]. (10) אבל במנחה אין נשיאות כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית וכו' בשחרית [ובמוסף]". (12) ומה שאמרו (תמורה יד): "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה אלא להוציא אחרים ידי חובתן.

4 ה. וְקוֹבְצִין לְכָל תְּפִלָּה מֵאַרְבַּע תְּפִלוֹת אֵלוֹ וְעֹמְדִין
5 שָׁם לְתַפִּילָה וְלִתְחִנָּה וּלְבִקְשָׁה¹³ וּלְקִרְוֹת בַּתוֹרָה נִקְרָא
6 מַעֲמָד.

(13) כוונת רבינו למה שאמרו (שם כז:): שהיו מתענין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו.

7 ו. וּבִמָּה הָיוּ קוֹרְאִין? בַּמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית¹⁴. בַּיּוֹם
8 הָרִאשׁוֹן קוֹרְאִין בְּרֵאשִׁית¹⁵ וְיָהִי רִקְיעַ¹⁶. בַּשֵּׁנִי -
9 יָהִי רִקְיעַ וְיָקוּוּ¹⁷. בַּשְּׁלִישִׁי - יָקוּוּ וְיָהִי
10 מְאֻרוֹת¹⁸. בַּרְבִּיעִי - יָהִי מְאֻרוֹת וְיִשְׂרָצוּ.
11 בַּחֲמִישִׁי - יִשְׂרָצוּ¹⁹ וְיִתְצָא הָאָרֶץ²⁰. בַּשִּׁשִּׁי -
12 יִתְצָא הָאָרֶץ²⁰ וְיִכְלָא²¹.

(14) "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם כז: כמו בראשי חודשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד). (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ז' טבת – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) [לדעת התוספות (פסחים נ. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

1 י. אָפְלוּ יַחֲדָה שְׁהַתְנַדְּבִי 29 עֲצִים אוֹ גִזְרִים בְּמַעֲרָכָה
2 - אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם 30 בְּהַסְפֵּד וּבְהַעֲנִית וּבְעֲשִׂית
3 מְלֶאכָה. וְדָבָר זֶה מִנְהָג.

(29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (30) שמביאם למקדש.

4 יא. אֲנָשִׁי מַעֲמֵד אֲסוּרִין מְלֶסְפָּר וּמְלַכְבֵּס כָּל שַׁבָּת
5 שְׁלֵהֵן. וּבְחֻמֵּי מִתְרִין, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת 31. וּמִפְּנֵי
6 מָה אָסוּר עֲלֵיהֶם לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְגְּסוּ
7 לְמַעֲמָדָם כְּשֶׁהֵם מְגֻלִּין, אֲלֹא יִסְפְּרוּ וּיִכְבְּסוּ מִקֳּדָם.

(31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי.

פרק שביעי

(1) בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממונים היו במקדש, ועל מה היו ממונים.

8 א. חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר מְמַנִּין הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ, 2 וְכֵן מְמַנִּים
9 לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר מִחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר דְּבָרִים אֵלּוּ מְמַנֵּה
10 אֶחָד. וְאֵלּוּ הֵן: (א) עַל הַזִּמְנִים 3. (ב) עַל נַעֲלִילת
11 שְׁעָרִים 4. (ג) עַל הַשּׁוּמְרִים 5. (ד) עַל הַמְשׁוֹרְרִים 6. (ה)
12 עַל הַצִּלְצֹל עִם שָׁאָר כְּלֵי שִׁיר 7. (ו) עַל הַפְּסִסוֹת 8. (ז)
13 עַל הַקְּנִיָּם 9. (ח) עַל הַחֻזְמֹתוֹת 10. (ט) עַל הַנְּסָכִים 11.
14 (י) עַל הַחֻלְלִין 12. (יא) עַל הַמִּיִּם 13. (יב) עַל מַעֲשֵׂה
15 לֶחֶם הַפָּנִים 14. (יג) עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת 15. (יד) עַל
16 מַעֲשֵׂה הַפְּרֻכָּת 16. (טו) עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְהֵנָּה 17.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חמשה עשר ממונים היו במקדש, וכן ממונים לעולם על כל דבר מחמשה עשר דברים אלו. ממונה אחד. ואלו הן, על הזמנים, על נעילת השערים כו'".

המספר חמשה עשר - י"ה, קשור לגאולה, כיון שמרמז על שתי אותיות הראשונות של שם הוי', שהן "הנסתרות לה' אלוקינו", למעלה מאותיות ו"ה שהן "והנגלות לנו", שבזמן הגלות קליפת עמלק מפרידה בין י"ה ל"נגלות לנו", ולכן אין אנו רואים את הי"ה בתוך "והנגלות" (ו"ה), וזהו שכתוב "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק כו'", ולעתיד לבוא כשיזכר זרע עמלק ויבנה בית המקדש, אז יהיה גילוי שם הוי' בשלמותו.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן כא)

(2) שקלים פרק ה משנה א. (3) הוא גביני כרוז הנזכר במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. (4) שם: "בן גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג. (5) שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירושו לפי מסקנת הגמרא ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף-משנה). תפקידו מבואר בהלכה ד. (6) שם: "הוגרוס בן לוי על השיר". תפקידו מבואר בהלכה ה. (7) שם: "בן ארוזה על הצלצל". וכשהקיש על הצלצל, היה סימן ללויים לפתוח בשיר (תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. (8) שם: "מתתיה בן שמואל על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. (9) שם: "פתחיה על הקנים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. (10) שם: "יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן בהלכה י. (11) שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יב. (12) שם: "בן אחיה על חולי מעיים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יד. (13) שם: "נחוניא חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. (14) שם: "בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן שם. (15) שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו מבואר להלן שם. (16) שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו מבואר להלן בהלכה טז. (17) שם: "ופנחס המלביש". תפקידו מבואר להלן בהלכה כ.

17 ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּמַּנִּים אֵלּוּ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים
18 הַרְבֵּה, כְּדֵי לְהַכִּין הַמְּלֶאכָה שֶׁהוּא מְמַנֵּה עֲלֵיהֶם 18. זֶה
19 שְׁעַל הַזִּמְנִים - הוּא וְאֲנָשָׁיו מְשַׁמְרִים אֶת הַזִּמְנִים.
20 פִּינּוֹן שֶׁיִּגְעֵעַ עֵת הַקֶּרֶבֶן מִכְרִיז הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו
21 בְּרִשּׁוֹתָיו וְאוֹמֵר: עֲמִדוּ כְּהֵנִים לְעִבּוּדָה 19, וְלִזְמִין
22 לְדוּכּוֹן 20, וְיִשְׂרָאֵל לְמַעֲמָד. וְכִיּוֹן שֶׁיִּשְׁמַע קוֹלוֹ יָבוֹא
23 כָּל אֶחָד לְמִלְאכָתוֹ.

(18) שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים. (19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ: (20) אף-על-פי שזמן הלויים לעמוד על הדוכן לומר שירה, הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים בשוה עם הכהנים (יריעות שלמה).

24 ג. זֶה שְׁעַל נַעֲלִילת שְׁעָרִים - עַל פִּי נוֹעֲלִין וְעַל פִּי
25 פּוֹתְחִין 21, וְאֵין הַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין כָּכָל יוֹם לַפְּתִיחַת
26 הַשְּׁעָרִים 22 אֲלֹא בְּרִשּׁוֹתָיו. וּבְכָל יוֹם תּוֹקְעִין בְּמִקְדָּשׁ
27 שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת לַפְּתִיחַת הַשְּׁעָרִים: תְּקִיעָה תְּרוּעָה
28 וְתְקִיעָה.

(21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף שהיה ממנה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפתוחם בבוקר". [ואף-על-פי שהפתיחה קודמת לנעילה - הקדים רבינו הנעילה לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מעת לעת, קדמה הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחריו, וכמו שהדגישו הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה]. (22) סוכה ג: במשנה.

ד. זֶה שְׁעַל הַשּׁוּמְרִים - הוּא אִישׁ הַר הַבֵּית 23

22 בְּשַׁעַה שֶׁמִּנְסְכִין הַמִּים⁴¹. וְכָל הַתּוֹקְעִים שְׁתּוֹקְעִים
23 עַל הַקֶּרְבָּנוֹת - מִתַּחַת יָד זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים
24 וּבִבְשׁוֹתָו. וְכָל אֵלֹו הַתְּקִיעוֹת בְּחֻצְרוֹת הֵן⁴².

34 שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על-
פי שתוקעים גם בגבולין - עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא
במקדש]. (35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים
זריזים הם (בקיאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב
בהם יורו משפטיך ליעקב - רש"י) והתקיעות היו בשביל
העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה
לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין
ונגעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין
המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי
רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. (36) שם במשנה. היינו
אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת
בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם).
(37) בסוכה שם: "שלוש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו
מה ששינו במשנה (שם נא): "הגיעו לעזרה (=לעזרת
נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את
השער, וראה להלן, ועיין בכסף-משנה]. (38) שם במשנה:
"שלוש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששינו
במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא
הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער,
וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה"].
(39) שם במשנה. וזהו מה ששינו שם מח. "היה ממלא מן
השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י
שם). (40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר נתמלאו
מערב-שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב-
שבת [חבית של זהב]" (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן
אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה רוקח).
(41) במשנה שם: "ושלוש על גבי מזבח". ופירש רש"י
כשזוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מה. וזוקפין את הערבה
בצידי המזבח ותקעו והריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה הג כתב,
שזקיפת הערבה היתה בשעה שמנסכין המים על גבי
המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה). (42) שם
נא:

25 ז. זֶה שֶׁעַל הַצִּלְצָל - הוּא הַמַּעֲמִיד כָּל הַמְּשׁוֹרְרִים
26 עַל פִּי כָּלִי שִׁיר שְׁפוּעֵדִין⁴³ עִם הַלְוִיִּם, כְּמוֹ
27 שֶׁבְּאַרְנו⁴⁴.

(43) שעזורים. (44) למעלה פ"ג הלכה ג.

28 ח. זֶה שֶׁעַל הַפִּסִּיּוֹת - הוּא מְפִיס בֵּין הַכֹּהֲנִים בְּכָל
29 יוֹם, עַד שֶׁיִּהְיֶה כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלָאכְתּוֹ שְׁזָכָה
30 בָּהּ בְּפִיס. וְאַרְבַּע פְּעָמִים הָיוּ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם.
31 וּבִהֲלֻכוֹת תְּמִידִין⁴⁵ אֲבָרָא בִּיעִיד הָיוּ מְפִיסִין.

(45) פרק ד הלכה ג.

32 ט. הַמִּמְנָה שֶׁעַל הַקָּנִים - הוּא שְׁפוּסְקִין עִמּוֹ שִׁמְכּוֹר
33 הַקָּנִים לְקֶרְבָּנוֹת כֹּף וְכָף בְּסֻלַּע. וְכָל מִי שֶׁהוּא חֲבִיב
34 תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה⁴⁶ - יָבִיא דְּמִיהֶם לְמִקְדָּשׁ,
35 וְזֶה הַמִּמְנָה נוֹתֵן הַקָּנִים לְכַעֲלֵי הַקֶּרְבָּנוֹת, וְעוֹשֶׂה

1 שֶׁמִּסְבֵּב עַל הַלְוִיִּם²⁴ בְּכָל לַיְלָה, וְכָל מִי שֶׁיֵּשֶׁן עַל
2 מְשָׁמְרוֹ - מַלְקָה אוֹתוֹ בְּמָקְלוֹ וְשׁוֹרֶף אֶת פְּסוּתוֹ²⁵.

(23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח
מהלכות בית הבחירה הלכה י. (24) משמע שעל הכהנים
לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה
מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים זריזים הם
(ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט ט שם).
(25) כלומר, רשאי גם לשרוף את כסותו.

3 ה. זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם
4 הַמְּשׁוֹרְרִים שְׁעוֹמְדִים עַל הַדּוֹכֵן לּוֹמַר שִׁירָה בְּפֶה,
5 וְעַל פִּיו תּוֹקְעִין עַל הַקֶּרְבָּנוֹת²⁶. אֵין פּוֹתְחִין²⁷
6 בְּמִקְדָּשׁ מֵאַחַת וְעֶשְׂרִים תְּקִיעָה²⁸ בְּכָל יוֹם: שְׁלֹשׁ²⁹
7 לְפִתְיַחַת שְׁעָרִים³⁰, וְתִשַּׁע לְתִמִּיד שֶׁל שַׁחֲרִי³¹, וְתִשַּׁע
8 לְתִמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים. וְיוֹם שֶׁיֵּשֶׁן בּוֹ קֶרְפֵּן מוֹסֵף
9 - מוֹסִיפִין תִּשַּׁע עַל קֶרְפֵּן מוֹסֵף. וְאִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ
10 אוֹ יוֹם טוֹב לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
11 לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁיֵּשֶׁן שָׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין³² - אֵין
12 תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, אֲלָא תּוֹקְעִין
13 תִּשַּׁע בְּלִבְדֵּי לְכָל הַמוֹסְפִין³³.

(26) להלן הלכה ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממונה על
כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעו"ש).
(27) סוכה שם במשנה. (28) כלומר, תשע פעמים תר"ת
(=תקיעה, תרועה, תקיעה). (29) תקיעה, תרועה ותקיעה,
כמבואר למעלה הלכה ג. (30) שערי העזרה.
(31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלויים אומרים
בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין
הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות
תמידין ומוספין הלכה ז. (32) כלומר, שלשה קרבנות
מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. (33) בסוכה
נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני
עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין
על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם
ובמועדיכם] ובראשי חרשיכם [ותקעתם], הוקשו כל
החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר,
כתוב חרשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש
שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש-
השנה) ואמר רחמנא חרשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים
תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא
תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה
ב].

14 ו. בְּעֶרֶב שַׁבָּת מוֹסִיפִין שֹׁשׁ³⁴: שֶׁלֹּשׁ לְהַבְטִיל אֶת
15 הָעָם מִן הַמְּלָאכָה³⁵, וְשֹׁלֵשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ
16 לְחֻלָּה³⁶. וּבִרְגֵל מוֹסִיפִין שְׁלֹשׁ לְפִתְיַחַת שֶׁעַר
17 הַתְּחִתּוֹן³⁷, וְהוּא שֶׁעַר עֶזְרַת נָשִׁים, וְשֹׁלֵשׁ לְפִתְיַחַת
18 שֶׁעַר הָעֲלִיּוֹן³⁸, הוּא שֶׁעַר נֶגְנוֹר. וְלָמָּה נִקְרָא שֶׁעַר
19 עֲלִיּוֹן? לְפִי שֶׁהוּא לְמַעַל מְעֻזַּת נָשִׁים. וְכֵן תּוֹקְעִין
20 שְׁלֹשׁ לְמַלְוֵי הַמִּים³⁹ שֶׁמִּנְסְכִין בְּחָג. וְאֵין תּוֹקְעִים
21 לְמַלְוֵי הַמִּים בְּשַׁבָּת⁴⁰. וְתּוֹקְעִין שְׁלֹשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ

החותמות ומקבל פנגדן מעות. אם הותירו המעות
- הותירו להקדש⁵⁷, ואם פחתו המעות - ישלם זה
שעל החותמות מבייתו. מי שאבד⁵⁸ חותמו -
ממתנין לו עד הערב. אם מצאו במעות יתר פדי
חותם שטוען⁵⁹ - נותנין לו, ואם לאו - אין נותנין
לו. ושם כל היום⁶⁰ כתוב על החותם, מפני
הרמאים, שלא ישאא החותם אצלו עד שיוקרו
הנסכים⁶¹.

(55) משנה בשקלים שם. (56) אבל מצורע עני, שאינו מביא
אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש,
וחותמו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה).
(57) והממונה על החותמות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן
שנתערבו במעות הקדש, שיד הקדש על העלינה (משנה
שם). (58) שם משנה ה. (59) כלומר, אם נמצאו מעות
יתירות מכדי החותמות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה
שנאבד לו. (60) בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים
אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי
הכוונה היא, על-פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב
שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החודש ושם
המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה
ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירושו הרא"ש שם:
"ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו).
(61) כן הוא בפירוש המשניות לפי הפירוש השני.

יג. משלשים יום לשלשים יום⁶² פוסקין שער היין
והסלת⁶³ עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים
- מספק להן כמו שפסקו עמו, ואם הוזלו - מספק
להן פשער הזול. והשכר שמשפך הקדש
בשערים אלו - הוא הנקרא מותר נסכים, ולוקחין
בו עולות לקיץ המזבח⁶⁴. ואין מקציצין את המזבח
בעולות עוף⁶⁵, שאין בקרבנות הצפור עוף⁶⁶.

(62) שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט. (63) לא
כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נכלל בסולת, כמו שנאמר:
בלול בשמן" (תוספות יום-טוב שם פ"ה משנה א).
(64) [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר
התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה
סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר
התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם:
"ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה
ג) תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות". ולכן פסק
בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים
בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר'
חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם
הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת - אין זה דין במותר
הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן,
אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים"
כמו שדקדק רבינו שם. ובזה פסק כברייתא בכתובות קו:
"מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים".
אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על
המותרות שיקריבו עולות", על-כרחו שמה שאמרו שכלי

חשבון עם הגזרין ונותנין לו. משלשים יום
לשלשים יום פוסקין עמו השער. ואם הוזלו הנסכים
- מספק בשער הזול, ואם הוקרו - מספק כמו
שפסקו עמו; שיד הקדש על העלינה⁴⁷. וכן קן
שנמצא פסול או שנפסל קדם שיקרב - נותן אחר
תחתיו⁴⁸.

(46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי
כפרה הלכה ג. (47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת
לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק
לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה
להלן הלכה יג) - סובר רבינו כי הוא-הדין לקנינים
(כסף-משנה). (48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל
הקנין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר
המספק את הקנין מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר'
יוסי, מפני שהתנא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין
מו: ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה).

י. זה שעל החותמות⁴⁹ - הוא שמקבל דמי הנסכים
ממחייבי נסכים ונותן להם חותמות. וזה שעל
הנסכים - הוא שמוכר הנסכים⁵⁰.

(49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך
לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות
ומקבל ממנו חותם". (50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא
ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים".

יא. כיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד
כתוב עליו עגל⁵¹. והשני כתוב עליו זכר⁵².
והשלישי כתוב עליו גדי⁵³. והרביעי כתוב עליו
חוטא⁵⁴.

(51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי
ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). (52) הוא סימן
לנסכי איל, שתרגום אייל - דיכרא. והם שני עשרונים סולת,
שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. (53) הוא סימן
לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן
ורביעית ההין יין. (54) סימן לנסכי שלש בהמות של
מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת
ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך
ובהונות), ושלש רביעית יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). ונקרא המצורע חוטא,
לפי שבעונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן
הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון
הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם).

יב. כל מי⁵⁵ שביא קרבנותיו למקדש נותן דמי
הנסכים לזה הממנה על החותמות, ונותן לו
חותמות כמנין הקרבנות שלו. ואם היה מצרע
עשיר⁵⁶ - נותן לו חותם אחד שכתוב עליו חוטא.
והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממנה על
הנסכים, ונותן לו נסכים כמנין החותמות וכמו
שכתוב בהן. ולערב באים זה אצל זה, מוציא את

ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כט:). (77) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. (78) שקלים שם ויומא עא: (79) שקלים שם. (80) היינו: שבעים ושתים נימים (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "נירין", כמו שכתב רבינו. (81) שרוחב קודש-הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום-טוב בשקלים שם).

יז. ושלש עשרה פרוכות היו במקדש שני⁸²: שבע על שבעה שערי העזרה, ואחת על פתח האולם, ואחת על פתח ההיכל, ושתים לדכיר בינו ובין הקדש, ושתים כנגדן בעליה⁸³.

(82) מימא של רב ביומא נד. (83) להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש-הקדשים (רש"י שם).

יח. פרכת⁸⁴ שנטמאת בולד הטמאה⁸⁵ - מטבילין אותה בפנים⁸⁶ ומכניסין אותה מיד, לפי שאינה צריכה הערב שמש⁸⁷. ושנטמאת באב הטמאה⁸⁸ - מטבילין אותה מבחוץ⁸⁹ ושוחטין⁹⁰ אותה בחילו⁹¹, מפני שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה חדשה - שוחטין אותה על גב האצטבא⁹², כדי שיראה העם⁹³ את מלאכתה שהיא נאה.

(84) כלומר, אחת משלוש-עשרה פרוכות הנ"ל (תויו"ט שקלים שם משנה ד). (85) היינו משקין טמאים שגזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א"ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יז: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) – אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"י סולמין). (86) בים-של-שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם). (87) שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו. (88) בשרץ או נבילה וכיוצא בהם. (89) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (90) כדי לנגבה. (91) חוץ לעזרה. (92) במשנה שם: "על גג האצטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באצטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד). (93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוחטים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).

יט. וכל הפלים שהיו במקדש היו להם שניים ושלישים⁹⁴, שאם יטמאו הראשונים - יביאו השניים תחתיהם.

שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה, אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היו להם הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת) – יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם). ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב, ד"ה רבי חייה בר יוסף. (65) שבועות יב: ועיין בתוספות שם ד"ה ואין. (66) היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין עוף (תו"כ פרק ז פרשתא ו).

יד. הפתנים⁶⁷, מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד⁶⁸, ואוכלין בשר הרבה⁶⁹, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק אחד⁷⁰ - הם חולין במעיהן. לפיכך מעמידין ממה אחד, שיהיה מבקר אותן ומרפא כל תחלואיהן, ועוסק בהן תמיד הוא ואנשיו שתחת ידו.

(67) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. (68) ש"כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (69) כן הוא בירושלמי שם. (70) "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה בגדים: כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם, ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "ושותין מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היו להם הרבה בגדים, וגם מה שהיו שותים מים].

טו. וכן ממנין אחד להיות חופר בורות ושוחטין ומתקן הבורות של רבים, כדי שיהיו המים מצויין בירושלים לכל אחד מיושביה ולכל עולי הרגלים⁷². ואחד ממנה על כל אפגי לחם הפנים⁷³, והוא מתקן כל מלאכתו. ואחד ממנה על כל אפגי הקטרת⁷⁴, והוא מתקן מלאכתה.

(71) בירושלמי שם: "והוה ידע (=והיה יודע) האי דין כיף מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיף אית ביה שרבויה (=חמימות), ועד היכן שרבויה מטיא (עד היכן חמימותו מגעת)". (72) רש"י (בבבא קמא נ. ויבמות קכא): פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירוש המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. (73) שקלים שם. (74) שם.

טז. זה שעל הפרכת ממנה על כל אורגי הפרוכות והרוקמין בהן שיהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתים פרוכות היו עושין בכל שנה⁷⁶ להבדיל בין הקדש לקדש הקדשים⁷⁷. וחוטיו הפרכת כפולין ששה ששה. וארבעה מינין היו בה: שש ותכלת וארגמן ותולעת שני. וכל אחד מהן כפול ששה. הרי ארבעה ועשרים חוטין⁷⁸. וטפח היה עבה⁷⁹. ועל שנים ושבעים נירין⁸⁰ היתה נארגת. ארפה ארבעים אמה, ורחבה עשרים אמה⁸¹.

13 וּמִצְנֶפֶת הָאֹמֶרָה בְּאֶהָרָן הָיָה הַמִּגְבָּעַת הָאֹמֶרָה
14 בְּבִנְיָו, אֲלֵא שִׁכְחָה גְדוֹל צוֹנֶה בָּהּ כְּמִי שְׁלֹפֶף עַל
15 הַשֶּׁבֶר¹⁴, וּבִנְיָו צוֹנֶפֶן בָּהּ כְּכֹבֵעַ, וְלִפְיֶכָּה נִקְרָאת
16 מִגְבָּעַת¹⁵.

9) גם במשנה מסכת יומא (לא: וע). נקראו בגדי כהן גדול – "בגדי זהב", אף-על-פי שארבעה מהם הם בגדי לבן, כשל כהן הדיוט. (10) זה מוסב למה שאמר "בגדי כהן גדול", ולא למה שכתב "בגדי זהב", שהרי בגדי זהב לא היו שמונה אלא ארבעה (כסף-משנה). (11) מפורש בתורה (שם כח, ד-לו) "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפור ומעיל וגו', ועשית ציצן זהב טהור". (12) כמפורש בתורה (שם, לט) "ואבנט תעשה מעשה רוקם". (13) עי' ב'מגדל עוז' וב'קרית ספר' שהעתיקו: "ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט". והיינו שבאבנט של כהן-גדול נאמר "מעשה רוקם", ו"הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות וכו'", ואילו אבנט של כהן-גדול אין צורך שתהיינה בו צורות, ועי' ב'יריעות שלמה'. (14) מגלגל ומחזיר, מגלגל ומחזיר סביב ראשו, כמין תחבושת. וסובר רבינו ששתייהם כעין סודר ארוך, אלא שיש חילוק ביניהם בענין הלבשה. אבל הראב"ד כתב: "אין מעשהו של זה כמעשהו של זה, מצנפת ארוך הרבה, וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים, אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו, חדין מלמעלה והן קצרין". ורש"י בפירושו של התורה כתב ששניהם הם כמין כובע. (15) שאותיות גיכ"ק מתחלפות, והרי "מגבעת" כמו "מקבעת", והוא מלשון קובע (= כובע, ראה שמואל-א יז, לח). וכן תרגם אונקלוס (שמות כח, מ) "ומגבעות" – "וכובעין" (כסף-משנה בשם רמב"ן).

17 ג. בְּגָדֵי לָבָן הֵם אֶרְפָּעָה פָּלִים שֶׁשְּׁמֹשׁ פָּהָן פָּהָן
18 גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים: כְּתָנָת, וּמִכְנָסִים, וְאַבְנֵט,
19 וּמִצְנֶפֶת¹⁶. וְאַרְפָּעָתָן לְבָנִים, וְחוּטָן כְּפֹל שֶׁשָּׁה¹⁷,
20 וּמִן הַפֶּשֶׁתָּן לְבָדוֹ הֵם¹⁸. וְשִׁתֵּי כְּתָנֹת¹⁹ אַחֲרוֹת²⁰ הֵיוּ
21 לוֹ לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים: אֶחָת לוֹכְשָׁה
22 בְּשִׁחַר²¹, וְאַחַת בֵּין הָעֶרְפִּים²². וְשִׁתֵּיהֶם בְּשָׁלְשִׁים
23 מָנָה מִשָּׁל הַקֶּדֶשׁ²³. וְאֵם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף
24 מִשָּׁלוֹ²⁴. וּמִקְדִּישׁ הַתּוֹסֶפֶת וְאַחַר כֶּף עוֹשָׂה בָּהּ
25 הַכְּתָנֶת²⁵.

16) כן הם נקראים במשנה (יומא לד:). (17) שם עא, ב. (18) ואינם שעטנו, "שעבודת היום בבגדי בוץ" (שם לה:). (19) במשנה (שם לד:): "בשחר היה לובש פילוסין (=פשתן מעולה) של שמונה עשר מנה, ובין הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה". ומפרש רבינו שהמדובר בכתנות בלבד (ועי' רש"י שם). וגם בגמרא שם לה, ב - לא דיברו אלא על הכתנות ('מעשה רוקם'). (20) אפשר שמילה מיותרת היא בטעות-סופר ('שור'ת רמ"ע מפאנו סי' קב, וראה ב'משנה למלך' ר'מעשה רוקם'). (21) לעבודת פנים של שחרית. (22) להוצאת כף ומחתה. (23) כחכמים במשנה, שם. ובגמרא שם לה, א - אמרו, ששל שחרית צריך להיות יותר יקרים משל ערבית, ורבינו לא הזכיר מזה כלום, וצ"ע

1 כ. זֶה הַמָּוֶנָה עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְּהֵנָה עוֹסֵק בְּהִכְנֵת
2 בְּגָדֵי כְּהֵנִים הַדְּיוּטִים וּבְגָדֵי כְּהֵן גְּדוֹל וּבְאַרְיֶגְתָּן⁹⁵,
3 וּמִתַּחַת יָדוֹ נַעֲשֶׂה הַפֶּל. וְלִשְׁכָּה הָיְתָה לוֹ בְּמִקְדָּשׁ⁹⁶.

95) במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" – היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירוש המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. (96) פ"א משנה ד.

פָּרָק שְׁמִינִי

1) יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו מטושטשים או משוחקים.

4 א. בְּגָדֵי כְּהֵנָה שְׁלֹשָׁה מִינִים: בְּגָדֵי כְּהֵן הַדְּיוּט,
5 וּבְגָדֵי זֶהָב², וּבְגָדֵי לָבָן³. בְּגָדֵי כְּהֵן הַדְּיוּט הֵם
6 אֶרְפָּעָה פָּלִים⁴: כְּתָנָת, וּמִכְנָסִים, וּמִגְבָּעַת⁵, וְאַבְנֵט.
7 וְאַרְפָּעָתָן שֶׁל פֶּשֶׁתָּן לְבָנִים⁶, וְחוּטָן כְּפֹל שֶׁשָּׁה⁷.
8 וְהָאֲבָנֵט לְבָדוֹ רְקוּם בְּצֶמֶר⁸.

2) של כהן גדול, וראה להלן ה"ב. (3) שהכהן הגדול משמש בהם ביום הכיפורים, וראה להלן ה"ג. (4) מפורש בתורה (שמות כח, מ-מב) "ולבני אהרן תעשה כתנות, ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם מכנסי בד". (5) צ"ל: מגבעת. (6) (כן הוא ב'ספרא' פ' מצורע (פי"ג ה"ג-ד) "יכול יהו מטמאים בין צבועים בין שאינן צבועים, תלמוד-לומר בבגד צמר או בבגד פשתים, מה פשתים ככרייתתה, אף צמר ככרייתתו – אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד-לומר לפשתים ולצמר, מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה", ועי' 'מנחת חינוך' סוף מצוה קא). (7) יומא עא, ב: דברים שנאמרו בו שש, חוטן כפול ששה, וראה להלן ה"ד. (8) כלומר, הוא שעטנו. וכדעת רבי ביומא יב, ב. ואף-על-פי שאין זה מפורש בתורה אלא בכהן-גדול, שנאמר (שם לט, כט) "ואת האבנט שש משזר, ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם", ובכהן-גדול הכתוב מדבר, שהרי נאמר כאן "רוקם", ונאמר להלן (שם כח, לט) גבי כהן גדול "ואבנט תעשה מעשה רוקם" (ראה 'תוספות' יומא ו. ד"ה אמר לך) – למדו כהן הדיוט מכהן-גדול, ממה שנאמר (שם כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", להורות כי אבנטו של כהן גדול, זהו אבנטו של כהן הדיוט (יומא שם בגמרא). ומה שכתב רבינו "רקום בצמר" נראה כדעת רלב"ג בפרשת תצוה, שכתב כי האבנט היה ממין אחד של צמר בלבד, אבל מדברי ה'תוספות' שבת כא. ד"ה שמחת, נראה שהיה משלושת מיני צמר: תכלת וארגמן ותולעת שני (משנה-למלך. ועיי"ש).

9 ב. בְּגָדֵי זֶהָב הֵן בְּגָדֵי כְּהֵן גְּדוֹל⁹, וְהֵם שְׁמֹנֶה
10 פָּלִים¹⁰: הָאֶרְפָּעָה שֶׁל פֶּל כְּהֵן, וּמַעֲלִי, וְאַפּוֹר,
11 וְחוּטָן, וְצִיץ¹¹. וְאַבְנֵטוֹ שֶׁל כְּהֵן גְּדוֹל מַעֲשֵׂה רְקוּם
12 הוּא¹², וְהוּא דוֹמָה בְּמַעֲשָׂיו לְאַבְנֵט כְּהֵן הַדְּיוּט¹³.

- (משנה למלך). (24) שם לד, ב - במשנה. (25) שם לה, ב - בגמרא.
- ד. בגדי כהנה מצותן שיהיו חדשים²⁶, נאים²⁷ ומשולשים²⁸, כדרך בגדי הגדולים²⁹; שנאמר: לכבוד ולתפארת. היו מטשטשין³⁰ או מקרעין³¹ או ארפין יתר על מדתו³² או קצרים פחות ממדתו³³ או שסלקן באבנט³⁴ ועבד - עבודתו פסולה. היו משחקין³⁵ או שהיו ארפים וסלקן באבנט עד שנעשו במדתו ועבד - עבודתו כשרה³⁶.
- (26) בזבחים יח, ב - למדו כן מה שנאמר "בד" - שיהיו חדשים (כשעה שהיו בבדי פשתן - רש"י). (27) שנאמר (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". וראה להלן. (28) צ"ל: "ומשולשים", וכן הוא בדפוס וויניצא. (29) ע"י בשבת קיג, א: "אם אין לו להחליף (בגדים לשבת), ישלשל בגדיו". ופירש רש"י: "ישלשל בגדיו כלפי מטה, כדרך עשירים שיושבים בביתם, ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ". (30) בטיט (זבחים יח:). (31) והפסול הוא מפני שהוא מחוסר בגדים, ש"הבגדים הקרועים כמו שאינם", כמו שכתב הרמב"ן ב'ספר המצוות' לא-תעשה קסד, וראה ב'קריית ספר'. (ומה שכתב רבינו להלן (פ"א מהל' ביאת המקדש הי"ד) שאם עבד קרוע בגדים עבודתו כשרה - שם אין הפסול מחמת מחוסר בגדים, אלא מחמת ניוול, דוגמת פרועי ראש (ראה שם ה"ו), כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך תפירה) את הקריעה, שאין בו משום מחוסר בגדים, שהרי הוא שלם (ואף-על-פי שאין מתקנים בגדי כהונה, שאין עניות במקום עשירות, להלן ה"ה, ולמעלה פ"א ה"ט - אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד כשר), אבל משום ניוול יש בו, מכיון שמותר לשלול הקריעה (פ"ט מהל' אבל ה"א), על-כרחנו לא בטל מבגד זה דין קריעה על המת. ומדוקקים דברי רבינו, שכאן כתב: "בגדיו מקורעין", שהבגד מקורע, וכאילו אינו, ואילו להלן כתב: "קרועי בגדים", היינו שהבגד שלם (שתוקן על-ידי שלייה), אלא שהאדם "קרוע בגדים" על מתו, כנ"ל. וראה ב"סיני" כרך יט עמ' קפג). (32) זבחים, שם - כרב. (33) כרב ושמואל, שם. ונראה שזה נלמד ממה שנאמר "מדו בד" - שיהא כמדתו", ראה בפסחים סה, ב. וזהו לעכב. (34) היינו, שהיו כמדתו וסלקן באבנט, ועל-ידי-זה נעשו פחות ממדתו. ועבודתו פסולה מפני שדין בגדים אלו כדין בגדים קצרים ממדתו - "אבנט מיגז גיז", כלומר, הקיפול שעל-ידי האבנט קוצץ הבגד ומקצרו. כרב בזבחים שם, וראה להלן. (35) ישנים. שאע"פ שמצוותם שיהיו חדשים - אין זה מעכב בדיעבד (זבחים, שם). (36) כרב, שם - ש"אבנט מיגז גיז", ראה למעלה הערה לג.
- ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשו צואין - אין מלפנין אותן³⁷ ואין מכבסין אותן, אלא מניחין לפתילות³⁸ ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שבלו - גוזזין אותן³⁹. ובגדי לכן שעובד בהם פיום הצום - אינו עובד בהם פעם שניה לעולם, אלא נגזזין במקום
- ו. מכןסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם - היו עושין מהן פתילות⁴¹ ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה⁴². וכתנות כהנים הדיוטים שבלו - היו עושין מהן פתילות למנוחת תמיד⁴³.
- (41) סוכה שם, במשנה. (42) אבל למנוחה אינן כשרות, לפי שיש בהן צמר, שאינו ראוי לפתילה, שנאמר בה "להעלות נר תמיד" - "שתהא השלהבת עולה מאליה" (שבת כ: כא). (ואף-על-פי שלדעת רבינו (למעלה ה"א) אין באבנט של כהן-גדול אלא מין צמר אחד בלבד, בכל זאת אינו ראוי להדלקה, שדינו ככרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין שפסול (שם כא). ודלא כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שמחת, שבמקדש לא גזרו על זה, אלא כמו שכתב ה'מאירי' שם, שגם במקדש אסור). (43) שבת, שם. והוא-הדין למצנפת. ולא בא למעט אלא אבנט, שיש בו גם צמר, כמבואר למעלה (כסף-משנה), ומכנסים שאינם כבוד למנוחה (תפארת ישראל' סוכה פ"ה מ"ג אות יב). (ועי' 'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג).
- ז. כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל צבור⁴⁴. ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור ומתרו⁴⁵. וכן כל כלי השרת⁴⁶ ועצי המערכה⁴⁷ שפקסרן יחיד לצבור - הרי הן כשרין. אף כל קרבנות הצבור⁴⁸ שהתנדב אותן יחיד משלו - כשרים, ובלבד שימסרם לצבור.
- (44) יומא לה, ב. (45) שם. (46) 'ירושלמי' שם ה"ב. (47) תענית כח, א. ו'ירושלמי' שם ה"א. (48) תוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 176 4): "כל קרבנות הציבור וכו' ואם נתנדבו לעצמן כשרים, ובלבד שימסרם לציבור". וכן הוא בראש השנה ז, א. ('אור שמח').
- ח. בגדי כהנים הדיוטים היו עושין מהן מחלצות רבות⁴⁹. ויששה ותשעים חלון היו במקדש⁵⁰ להניח בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר, ושם כל משמר קתוב על חלונותיו, וכלן סתומות. וכשיבנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלחן - פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הפלים; וכשיצאו - מחזירין הבגדים לחלונותיהן וסותמן.
- (49) מלשון הכתוב (זכריה ג, ד) "והלבש אותך מחלצות".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ז' טבת – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

14 יג. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'שֶׁש' או 'בֶּד' - הוּא
15 הַפְּשָׁתִים וְהוּא הַבּוֹיָן⁵⁸. וְהַכֹּלֶת הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם
16 - הִיא הַצֶּמֶר הַצָּבִיעַ קִצְעָם שְׁמִים, שֶׁהוּא פְתוּדָה⁵⁹ מִן
17 הַפְּחִל⁶⁰. הָאֲרָגְמָן הוּא הַצֶּמֶר הַצָּבִיעַ אָדָם⁶¹, וְתוֹלַעַת
18 הַשָּׁנִי הוּא הַצֶּמֶר הַצָּבִיעַ בַּתּוֹלַעַת⁶².

(58) יומא עא, ב. וזבחים יח, ב. (59) מעורב (פ"א מהל' טומאת צרעת ה"ד). (60) כלומר, הוא מעורב קצת עם צבעי הכותל. ובפ"ב מהל' ציצית ה"א: "כפתוך שבכחול. ושם ה"ג כתב רבינו שצובעים אותו בדם חלזון, ועי' משנה-למלך. (61) לדעת רש"י (שמות כה, ד) ארגמן הוא מין צבע ששמו ארגמן, ועי' משנה-למלך. (62) "והתולעת הוא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החורבין, והם כמו האוג. ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן" (פ"ג מהל' פרה אדומה ה"ב).

19 יד. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'שֶׁש' או 'שֶׁשׁ מְשֻׁר'
20 - צָרִיף שִׁיחָהּ הַחוּט כְּפוֹל שִׁשָּׁה⁶³. וּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר
21 'בֶּד', אִם הָיָה חוּט אֶחָד לְבָדוֹ - קָשָׁר; וּמִצָּה מִן
22 הַמִּבְחָר שִׁיחָהּ כְּפוֹל שִׁשָּׁה⁶⁴. וּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ
23 'מְשֻׁר' בְּלִבָּד⁶⁵ - צָרִיף שִׁיחָהּ חוּטָן כְּפוֹל שְׁמֹנֶה⁶⁶.

(63) יומא, וזבחים שם. (64) בזבחים, שם: "בד, שיהו של ברך – חדשים: שזורים – שיהו חוטן כפול ששה". "בד, חד חד לחוריה משמע!?" – "אלא – יש מהם למצוה, ויש מהם לעכב". ופירש רבינו, שגם כפול ששה הוא אחד מאלה שאינם אלא למצוה ולא לעכב, ודלא כפירוש רש"י שם. ועי' כסף-משנה. (65) כלומר, "משזור" בלא "שש", והיינו רימוני המעיל (להלן פ"ט ה"ד). (66) יומא עא, ב.

24 טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'מַעֲשֶׂה רֹקֵם' - הוּא
25 שֶׁתְּהִינָה הַצּוּרוֹת הַנּוֹעֲשׂוֹת בְּאִרְיָה נְרָאוֹת מִצַּד אֶחָד
26 בְּפָנֵי הָאֲרִיג⁶⁸. וּמַעֲשֶׂה חֲשִׁב' הוּא שֶׁתְּהִיָּה הַצּוּרָה
27 נִרְאִית מִשְׁנֵי צַדִּינָן פָּנִים וְאַחֹר.

(67) שם עב, ב: "רוקם מעשה מחט, לפיכך פרצוף אחד. חושב מעשה אורג, לפיכך שני פרצופות". ורבינו העתיק כלשון התוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 178 24), "מעשה חושב שתי פרצופות, ומעשה רוקם פרצוף אחד". וכ"ה בברייתא ד'מלאכת המשכן' (הובא ב'ילקוט שמעוני' פ' תרומה), ראה ב'הר המוריה'. (68) כן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ח ה"ב (לפי גירסת ר"ש סירילאו, ועי' משנה-למלך): "מעשה רוקם פרצוף אחד. חושב שתי פרצופות. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: מעשה רוקם – ארי מכאן וחלק מכאן: מעשה חושב – ארי מכאן וארי מכאן, וחרינא אמר: מעשה רוקם – ארי מכאן וארי מכאן: מעשה חושב – ארי מכאן ונשר מכאן". ופסק רבינו כדיעה הראשונה, וסתם רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה – שאין קפידא בזה, ואיזה מין צורה שירצה יעשה (משנה-למלך).

28 טז. וְכִיצַד מַעֲשֶׂה הַפְּגָדִים? הַפְּתָנָת, בֵּין שֶׁל כֹּהֵן
29 גָּדוֹל בֵּין שֶׁל כֹּהֵן הַדִּיּוֹט - מְשַׁבְּצַת הֵיתָה⁶⁹, שֶׁהִיא

כלומר, עושים להם כמה חליפות (כל חליפה היא: כתונת ומכנסים, מגבעת ואבנט – למעלה ה"א). ומקור דבריו בחגיגה כו, ב - שכל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יבואו שניים ושלישים, וסובר רבינו שהוא-הדין לבגדי כהונה. וכן מפורש ב'ירושלמי' (יומא פ"ג ה"ו) "ולבני אהרן תעשה כתנות, רבנן אמרי שתי כתנות, לכל אחד ואחד" (הובא ב'תוספות' חגיגה ג. ד"ה חרש, וראה ב'טורי אבן' שם). (50) במס' תמיד פ"ה מ"ג: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשיש הכלים", וכתב שם רבינו בפירושו, כי כל מין בגד היה מונח בחלון בפני עצמו. ומכיון שהיו לכל אחד ואחד מעשרים וארבע המשמרות חלונות מיוחדים, הרי שבסך-הכל היו תשעים וששה חלונות. (ואף-על-פי שבתוספתא סוכה פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 200 14) מפורש ש"עשרים וארבע חלונות היו שם, כנגד עשרים וארבע משמרות לוייה", וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, בסוף מסכת סוכה – צריך לומר שלכל אחד היה חלון גדול אחד, ובו עוד שלשה חלונות קטנים).

1 ט. וְלִמָּה עָשׂוּ אֲרֻבָּה חֲלוֹנוֹת לְכָל מְשֻׁר? לְפִי
2 שְׁלֹא יִהְיוּ הַפְּלִים מְעַרְבִּינָן⁵¹. אֲלֵא כָּל הַמְּכַנְסִים
3 בְּחִלּוֹן אֶחָד, וְכְתוּב עָלָיו מְכַנְסִים. וְכֵן הָאֲבָנִיטִים
4 בְּחִלּוֹן אֶחָד, וְכְתוּב עָלָיו אֲבָנִיט. וְכֵן הַמַּצְנָפּוֹת כָּלָן
5 בְּחִלּוֹן אֶחָד, וְהַפְּתָנּוֹת כָּלָן בְּחִלּוֹן אֶחָד.

(51) שאם יהיו מעורבין, יבוא לשנות את סדר הלבשיה, שהוא: מכנסים תחילה ואחריהם הכתונת, ואחריה האבנט, ואחרי המצנפת (להלן פ"ה ה"א). וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, מס' תמיד שם. ועי' 'יריעות שלמה'.

6 י. כֹּהֵן גָּדוֹל מְנִיחַ בְּגָדֵי זָהָב בְּלִשְׁכָּה שְׁלוֹ⁵² בְּלִיָּה
7 אוּ בַּעַת שִׁינָא מִן הַמִּקְדָּשׁ.

(52) מכיון שלא נזכר במשנה חלון מיוחד עבור בגדי הכהן הגדול, למד רבינו שלא היה לו חלון אלא היה מניחם בלשכתו ('הר המוריה').

8 יא. בְּגָדֵי כֹהֵנָה מִתֵּר לְהִנּוֹת כֹּהֵן⁵³. לְפִיכָף לּוֹבֶשֶׁם
9 בְּיוֹם עֲבוּדָתוֹ וְאֶפְלוֹ שְׁלֹא בִּשְׁעַת עֲבוּדָה; חוּץ מִן
10 הָאֲבָנִיט, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֶׁעֲטָנָיו⁵⁴, אֲסוּר לְכַהֵן הַדִּיּוֹט
11 לְלַבְּשׁוֹ אֲלֵא בִּשְׁעַת עֲבוּדָה.

(53) יומא סט, א. וראה ב'תוספות' שם ד"ה בגדי, שכתבו שלכתחילה אסור, אלא שאינם חייבים בקרבן מעילה, לפי "שלא ניתנה תורה למלאכי השרת". (54) שם, וערכין ג, ב. וראה בפ"י מהל' כלאים הל"ב, ובראב"ד כאן ושם. (55) סימן ההלכה כאן היה טעות הדפוס, וצריך להעמידה להלן לפני המילים "אין הכהנים" ('הר המוריה'), וכן נראה בדפוס רומי (ר"מ) שכאן אין שום ריוח, ולהלן יש ריוח.

12 יב. אֵין⁵⁶ הַפְּהָגִים לּוֹבֶשֶׁין לְעֲבוּדָה אֲלֵא צֶמֶר
13 וּפְשָׁתִים בְּלִבָּד⁵⁷.

(56) כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ראה למעלה. (57) כלאים פ"ט מ"א.

יחסר ולא יותיר", כמפורש בפסחים סה, ב ('הר המוריה').
 יח. המכנסים⁷⁶, בין של פהן גדול בין של פהן
 הדיוט, הם מתחננים עד ירכים; שהוא למעלה מן
 הטבור קרוב מן הלב, עד סוף היד, שהוא
 הארכבה. ושנצים⁷⁷ יש להם, ואין להם לא בית
 הנקב⁷⁸ ולא בית הערוה⁷⁹, אלא מקפין פמין פיס.⁸⁰

(76 נדה יג, ב. 77 רצועות (רש"י שבת צב). 78 שלא
 יתלכלך. 79 תיק לערוה. שלא יבוא לידי הרהור עבירה
 (רש"י נדה, שם).

יט. המצנפת של פהן גדול או הדיוט - ארכו שש
 עשרה אמות⁸⁰. והאכנט - רחבו כמו שלש
 אצבעות⁸¹, וארכו שתיים ושלשים אמה⁸², מקיפו
 ומחזירו כרך על גבי כרך. ובגדי כהנה פלן - אין
 עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה אורג;
 שנאמר: מעשה ארג⁸³.

(80 כן כתב הרמב"ן (שמות כח, לא) בשם רז"ל.
 81 שפחות משלש אצבעות אינו בגד, ועי' זבחים יט, א.
 ולהלן פ"י ה"ח (יריעות שלמה). 82 'ירושלמי' יומא
 פ"ז ה"ג. 83 יומא עב, ב.)

1 פתים פתים באריגתה, כמו בית הפוסות⁷⁰, כדרך
 2 שעושין האורגין בבגדים הקשים. ובית יד⁷¹ של
 3 נארג בפני עצמו, ומחפזין אותו עם גוף הפתנת
 4 בתפירה⁷².

(69 שנאמר (שמות כח, לט) "ושבצת הכתונת שש". ואף
 שזה נאמר באהרן, ובבניו אמר סתם (שם, מ) "תעשה
 כתנות" - הכוונה היא תעשה כתנות כמו הנזכרת (רמב"ן
 שם לט, כח). ויש סמך לזה מיומא יב, א - שנראה משם
 שאין בין כהן-גדול לכהן הדיוט אלא אבנט בלבד, הרי
 שהכתנות שוות (משנה-למלך). 70 ראה בפירוש המשנה,
 חולין פ"ג מ"א. 71 שרוול. 72 יומא עב, ב.)

5 יז. ארך הפתנת - עד למעלה מן העקב⁷³. וארך בית
 6 יד שלה - עד פס יד⁷⁴. ורחבו - כרחב היד⁷⁵.

(73 כמבואר למעלה, שצריך שבגדי כהונה לא יהיו לא
 ארוכים ולא קצרים אלא כמדתו (כסף-משנה). וראה בפ"ה
 מהלי דעות ה"ט, שבגד של תלמיד-חכם צריך שיהיה עד
 עקבו. ומקורו מבבא-בבא נז, ב. וכיון שבגדי כהונה
 צריכים להיות לכבוד ולתפארת, צריך שיהא עד עקבו ולא
 יותר ('יריעות שלמה'). 74 יומא, שם. 75 למד זאת
 ממה שנאמר (ויקרא ו, ג) "מדור בד" - "בדור, כמדתו, שלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - א"ז טבת ה'תש"פ

שכיב מרע שצוה ואמר לתן לפלוני כף וכף, בין
 26 בחל⁸ בין בשבת⁹, בין כתב¹⁰ בין לא¹¹ כתב - זכו
 27 הכל כשימזות¹² בכל מה שנתן להם, ואינו צריך
 28 קנין; שדברי שכיב מרע ככתובין¹⁴ וכמסורין¹⁵ הן¹⁶.
 29 ודבר זה מדברי סופרים¹⁷. ואף על פי¹⁸ שאינו אלא
 30 מדבריהם, עשו אותה כשל תורה¹⁹, כדי שלא
 31 תטרף²⁰ דעתו עליו כשידע שאין דבריו קנינים²¹.
 32

(6 כלומר, "שוכב חולה". "ואלישע חלה את חליו" (מלכים-
 ב יג, יד) תורגם: "ואלישע מרע ית מרעה". 7 כחכמים,
 ולא כרבי אליעזר (שם קנו). וכרבי יהושע, ולא כרבי
 אליעזר (שם קנו:). 8 שיכול לכתוב. 9 שאינו יכול
 לכתוב. 10 שם קנו. עובדא במתנת שכיב מרע, שהיה
 כתוב בה, ועוד מקומות. [ואם עבר וכתב בשבת, ראה בפרק
 ל מהלכות מכירה הלכה ז]. 11 משנה, שם קנו: וכן שם
 קעה. 12 שם קלו. וראה להלן הלכה ח. 13 שם קנא:
 מימרא של רב נחמן. 14 היינו, כקרקע שקונים בשטר.
 15 היינו, כמטלטלין שקונים במסירה או במשיכה.
 16 שם, קנא. 17 שם, קמו: כרבא בשם רב נחמן, ולא
 כרבי זירא בשם רב, וכרב נחמן בשם רבה בר אבוא, שלמדו
 זאת מן התורה. ויש אומרים שגם לדעתם הוא מדברי
 סופרים, והפוסקים שמצאו אינם אלא אסמכתא, וראה
 ב'תוספות' שם קמו. ד"ה מנין. 18 מסקנת הגמרא שם,

יום ראשון א' טבת ה'תש"פ

הלכות זכיה ומתנה

פרק שמיני

(1 נתבאר אי זה אדם נידון ככריא ואי זה נידון כשכיב מרע
 לעניין חילופי דיניהן במתנות, והחילוק שיש בין שכיב מרע
 למצווה מחמת מיתה ומשפטיהם ומתנותיהם.)

18 א. הסומא או הפסח² או הגדם³, או החושש
 19 בראשו או בעינו או בידו או ברגלו וכיוצא בהן⁴ -
 20 הרי הוא ככריא לכל דבריו⁵ במקחו או במקפרו
 21 ומתנותיו.

(2 שנקטעו רגליו. 3 שנקטעו ידיו. 4 שאינו חושש
 בכל גופו. 5 שכן כתוב בשטר שכיב מרע (בבא-בבא
 קנג:). "כד הוה קציר ורמי בערסיה (=כשהיה חולה ושוכב
 במיטה)". ומכאן, שכל שלא הגיע למצב זה אינו נחשב
 כשכיב מרע.)

22 ב. אכל החולה שתשש פח כל הגוף וכשל פחו
 23 מחמת החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק,
 24 והרי הוא נופל על המטה - הוא [הנקרא] שכיב
 25 מרע⁶, ומשפטי מתנותיו אינם כמתנת כריא. כיצד?

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון א' טבת – ספר קנין – הלכות זכיה ומתנה קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לתת מתנה לעובר - לא קנה, ולא מועילה הסברא שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, וראה למעלה פ"ו הערה קלז]. (33) אע"פ שהמזכה לעובר לא קנה, שהרי הוא כמי שלא בא לעולם (הלכות מכירה, שם). (34) כרבי יצחק בשם רבי יוחנן, שם קמב: שהעלה נימוק זה להסביר את המשנה שם קמ: שרבינו מביא את תוכנה להלן הלכה ו. (35) ויש כאן גמירות דעת גמורה, וזה מועיל אף שאינו בעולם. (36) בהלכות מכירה, שם.

על רקע של סתירה בין שתי מימרות של רב נחמן.
 (19) לענין מחילת שטר חוב (שם). וראה להלן פ"י הלכה ב.
 (20) תבולבל. (21) שם בדברי רב נחמן, ולפי הפירוש השני
 של הרשב"ם שם ד"ה מתנת. וכמו שכתב שם ד"ה ועשאוה
 כשל תורה, שמאותו הטעם, שלא תטרף דעתו, עשאוה כשל
 תורה.

- 9 ו. אָמַר ³⁷: אַם ³⁸ יִלְדָּה ³⁹ אִשְׁתִּי זָכָר - וְטַל מִנָּה, וְאִם
10 נִקְבָּה - מֵאֲמִתִּים ⁴⁰, וְיִלְדָּה זָכָר - נוֹטַל מִנָּה; יִלְדָּה
11 נִקְבָּה - נוֹטַלֶת מֵאֲמִתִּים; יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה ⁴¹ - הַזָּכָר
12 נוֹטַל מִנָּה, וְהַנִּקְבָּה מֵאֲמִתִּים; יִלְדָּה טַמְטוּסִים ⁴²
13 וְאֲנֹדְרִיגִינוּס ⁴³ - נוֹטַל בַּפְּחוֹת שְׂבִשְׁנֵיהֶם ⁴⁴.

1 ג. לְפִיכָךְ²², אַם²³ אָמַר 'קְנוּ²⁴ מִמֶּנִּי' - אֶפְלוּ בַּשָּׂפָת²⁵
2 קוֹנִין²⁶ מִמֶּנּוּ; שֶׁזֶּה הִקְנִין אִינוֹ צָרִיךְ²⁷.

(22) כלומר, כיון שחששו שמא תטרף דעתו עליי.
 (23) מימרא של רבי לוי, בבבא-בטרא קנו: (24) שאין לו
 בטחון גמור שיקיימו את דבריו באמירתו גרידא.
 (25) שאסור לעשות בו קנין, וכל פעולה של מקח וממכר
 (פרק כג מהלכות שבת הלכה יב). [ואע"פ שזה הקנין אינו
 צריך ואינו מועיל - אסור, מפני שנראה כקונה. ועיי' שם
 הלכה יד]. (26) אם כי הקנין מיותר - עושים זאת כדי
 להפיס דעתו (גמרא שם). (27) והריהו כאילו אינו, ולפיכך
 התיירוהו בשכיב מרע. ומכאן, שאם הקנין הכרחי כגון
 במתנת שכיב מרע במקצת (להלן הלכה טו) - לא התיירוהו
 אף בשכיב מרע, בנגוד לשיטת הרשב"ם שם ד"ה קונין
 משכיב ומרע וכו', וה'תוספות' שם, ד"ה קונין משכ"מ. ומה
 שהתירו בגט שכיב מרע שתסגור ותפתח הדלת ותקנה הגט
 בשבת (גיטין עז:): - שם אין קנין החזקה ניכר כל-כך אלא
 דומה כנועל בית לשמרו, ולפיכך התיירוהו בשכיב מרע
 (מאירי שם, ולחם-משנה כאן).

- ד. ואִין²⁸ עֲכִיב מָרַע צָרִיף לִזְמַר 'אַתֶּם עַדִּי'²⁹, אֶלֹא
כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶת דְּבָרָיו הָרִי זֶה יַעַד; שְׁאִינִי³⁰ אָדָם
מִשְׁטָה בַשַּׁעַת מִיתָהּ³¹.

(28) בבא-בתרא קעה. מסקנה סופית של רבא. (29) כדין כל הודאה שצריך לומר כן, שאם לא - אומר לו: "משטה הייתי בך" (סנהדרין כט: ופ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ו). (30) כך נמק רבא את מסקנתו, אחר שפתר את הבעיא (וראה הגהות הב"ח שם אות א). (31) אבל בריא, אם לא אמר "אתם עדי", יכול לומר משטה אני בך, כמבואר למעלה. [ושם בגמרא הכריעו גם, שאין צריך לומר "כתובו", ורבינו השמיטו. וראה במגיד-משנה בשם הרשב"א, וצ"ע].

- ה. שְׁכִיב מִרְעָ³² שְׁצִיָּה לָתֵת מִתְּנָה לְעֹפֶר שְׁבַמְעִי
אֲמוֹ - זָכָה³³ הָעֹפֶר; מִפְּנֵי³⁴ שִׁדְעָתוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה
אֶצֶל בְּנוֹ³⁵, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֹנוּ.³⁶

32) הוא-הדין לבריא, כמו שנראה מדברי רבינו בפכ"ב מהלכות מכירה הלכה י (ראה מגיד-משנה שם), אלא שבשכיב מרע מספיק באמירה, ואילו בבריא צריך קנין. וראה פירוש המשניות לרבינו, בבבא-בטרא פרק מי שמת (קמ:): [ואע"פ שמתעם זה ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", אמרו שפסיקות דמים לבן ולבת בעת הקידושין נקנית באמירה (למעלה פ"ו הלכה יז, ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יד) - אין זה אלא בדבר שבא לעולם (למעלה פ"ו ה"ז), אבל אם ישנם "תרתי לריעותא" (=שני חסרונות): דברים בעלמא בלי קנין, וגם אינו בעולם כמו בריא האומר

37) משנה שם קמ: והיינו, שכ"ב מרע, הנזכר לעיל, שהרי בברייתא צריך קנין ולא די באמירה בלבד. וראה במגיד-משנה מה שכתב בשם ר"י מיגאש. (38) שם. (39) כלומר אם תלד, וכ"ה במשנה שם. (40) כן דרכו של אב לדאוג יותר לבתו, שאינה יכולה לחזור אחר מזונותיה, ככן (שם קמא). (41) כלומר, תאומים. [ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא במשנה שם: "האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ילדה זכר יטול מנה. נקבה מאתים, ילדה נקבה נוטלת מאתים. ילדה זכר ונקבה, זכר נוטל מנה, נקבה נוטלת מאתים". וכן הוא בכ"י מינכן (והמילים "אם זכר מנה, אם נקבה מאתים" שלפני המילים "ילדה זכר ונקבה" - חסרות) ולפי"ז על-כרחנו נפרש "ילדה זכר ונקבה" - היינו שילדה תאומים, ומה שאמרו ברישא "האומר אם ילדה אשתי וכו'", היינו שאמר שני הדברים ביחד: אם ילדה זכר יטול מנה, נקבה מאתים. ורשב"ם שם גרס במשנה כמו שהוא לפנינו, ופירש ששתי בבות הן במשנה. וילדה זכר ונקבה, היינו ילדה זכר ונקבה, אבל בתאומים אין להם כלום. והוכיח כן מהגמרא, שם קמא: באומר "המבשרני". ורבינו סובר שרק שם אין להם כלום, מפני שלידת תאומים אינה בשורה בשבילו. אבל כשמזכה לבניו - מזכה גם לתאומים, שהרי הם ילדיו – לחם-משנה]. (42) אדם שמקומם של אברי המין - אטום. ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה א. (43) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. ודעת רבינו, שדינו כספק זכר וספק נקבה, ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה כד. ולגבי קדושת הבכור, נתמעט בפירוש (בכורות מב). וראה בפ"ב מהלכות בכורות, הלכה ה. (44) כן פסק גם בפ"ה מהלכות נחלות, הלכה ב. ומקור הדברים, מהרישא של המשנה שם: "הניח בנים ובנות וטומטום וכו' הזכרים דוחים אותו אצל נקבות וכו' הנקבות דוחות אותו אצל זכרים", ובעצת רבא בגמרא שם ש"דוחים אותו ויש לו", כפחות שבשניהם. ומה שאמרו במשנה שם: "האומר אם תלד אשתי זכר וכו' ילדה טומטום אינו נוטל" - הוא לדעת רבן שמעון בן גמליאל, שאמר בדין מקדיש עובר אם זכר ואם נקבה, ש"אם ילדה טומטום ואנדרוגינוס, אין קדושה חלה עליהן", שלדעתו אין כוונת המקדיש אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. ואין הלכה כמותו, אלא שאם אמר "אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואף אביי חזר בו (שם). (52) כלומר, לא זו בלבד שאין קנינו אלא לאחר מיתה - אלא שגם אינו זוכה בזה למפרע משעת אמירה ולא כדעת ה'תוספות' (גיטין יד: ד"ה הא) שזוכה למפרע. וראה 'קצות החושן' סימן רנ ס"ק א שהאריך בזה.

ט. לפיכך⁵³ מוציאים לכתובת⁵⁴ האשה ומזון¹⁰ האלמנה והפנות⁵⁵ מיד אלו שצוה לתת להם⁵⁶; שהרי במיתתו⁵⁷ נתחייבו הנכסים בכתובה ובמזונות, ואילו שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה.

(53) כלומר, לפי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. (54) היינו, "כתובת בנין דכרין" (פס"ז מהלכות אישות הלכה ז), שהיא כירושה ואינה גובה מנכסים משועבדים (=לקוחות ומקבלי מתנה) כמפורש בכתובות נב: ונה. וכן פסק רבינו בפ"ט שם הלכה ט. אבל סתם כתובה - גובה אף ממשועבדים (פס"ז שם הלכה י). ועיין מגיד-משנה. (55) שאין מוציאים למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים (גיטין מח: ופרק יח מהלכות אישות הלכה יג). (56) בבא-בבא קלג. מימרא של רבא, לגבי מזון האלמנה. וסובר רבינו שהוא-הדין למזון הבנות ולכתובת בנין דכרין. והראב"ד בפ"ט מהלכות אישות שם חולק על רבינו בזה, עיין שם. (57) אין הכוונה ל"עם גמר מיתה", לעומת מתנת שכיב מרע שהיא "לאחר גמר מיתה" (ראה בבא-בבא קלג.), שהרי כתובת בנין דכרין היא כירושה (למעלה הערה נג) וירושה אינה אלא לאחר גמר מיתה (ועיין 'קצות החושן' סימן רנב ס"ק א) - אלא בשניהם, גם בכתובת בנין דכרין ומזון האשה והבנות, וגם במתנת שכיב מרע, אין הדבר נגמר אלא לאחר גמר מיתה. ומה שכתב "במיתתו" היינו לאחר גמר המיתה, ולפי ששניהם באים כאחד - אין מתנת שכיב מרע יכולה לבטל מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין. וכן כתב הרי"ף בבבא-בבא פרק ח (קלג). וכן כתב גם רבינו בעצמו בפ"ט מהלכות אישות שם: "הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה - הרי המתנה וחייב הנכסים בתנאים אלו (=מזון האלמנה והבנות וכתובת בנין דכרין) באין כאחד, ולפיכך אלמנתו ובנותיו ניזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה". וב'קצות החושן' שם הטעים הלכה זו, שמתנת שכיב מרע שבאה בבת אחת עם התנאים הנ"ל אינה מבטלת אותם, מפני שמתנת שכיב מרע אינה אלא "דברי תלמיד", כלומר מרצונו של האדם עצמו, ואילו מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין הם "דברי הרב", כלומר תקנת חכמים, וכלל הוא בידנו - דברי הרב ודברי התלמיד, דברי הרב קודמין, ומקור לזה דברי הגמרא בתמורה כה. "אמר על הבכור עם יציאת רובו (=שאז נתקדש מאליה בקדושת בכורה), עולה (=יתקדש לעולה) - דברי הרב (=קדושת בכורה שהיא במצות התורה) ודברי התלמיד (=קדושת עולה שהיא בנדבת לבו של האדם) דברי מי שומעים?" כלומר, חלה עליו קדושת בכורה. וראה בלחם-משנה כאן. ועיין בהלכות אישות שם הערה נז. ולהלן פרק יב הלכה י ובהערה מג.

י. מתנת⁵⁸ שכיב מרע שכתוב בה קנין⁵⁹, בין שהיתה¹¹

זכר לעולה, ואם נקבה לשלמים" אין קדושה חלה על הטומטום, שהרי אפילו אם הקדישו בפירוש לכך אינו קדוש, לפי שאינו ראוי לקרבן, אמנם אם יאמר "אם זכר ואם נקבה - הרי אלו למזבח", וילדה טומטום - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפס"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו", וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה ו "כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" - אין עליו קדושה כלל. ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפס"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו", וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה, ו"כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" אין עליו קדושה כלל ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו איזה קרבן שירצה, כנ"ל, אבל לעולם כוונת המקדיש גם לטומטום ואנדרוגינוס. וכמו שכתב כאן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה כאן, ובלח"מ בהלכות איסורי מזבח שם.

ז. שכיב מרע⁴⁵ שאמר לו: נכסיו למי? ואמר להם: דומה⁴⁶ שיש לו בן או שאשתו מעברת, עכשו⁴⁷ שאין לו בן או שאין אשתו מעברת נכסיו לפלוני⁴⁸; ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעברת, אף על פי שהפילה או מת הבן אחר כך - אין⁴⁹ מתנתו מתנה.⁶

(45) שם, קמו: - קמו. (46) עד עכשיו חשב. (47) ששאלתם העמידה אותו על הטעות. (48) "נכסיו" ולא "כל נכסיו" - הרי ששייר לעצמו כל שהוא, וראה להלן. (49) בגמרא שם אמרו שזה אפילו לחכמים שחולקים על רבי שמעון בן מנסיא, ואינם חולכים אחרי אומד הדעת, באופן שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר-כך בא בנו - מודים הם כאן כיון שגילה דעתו מפורש. ואע"פ שרבינו פוסק כרבי שמעון בן מנסיא (לעיל פ"ו הלכה א) - הביא גם הלכה זו, להשמיענו שאע"פ שלענין אומדנא (בפ"ו שם) יש הבדל בין כתב כל נכסיו לבין שייר לעצמו כל שהוא - כאן במפרש, אפילו אם שייר לעצמו, אין מתנתו מתנה.

ח. מתנת⁵⁰ שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה⁵¹. ואין אחר זוכה בדבר שצוה לו, בין במתקני⁵² בין במטלטלי, אלא לאחר מיתה⁵².

(50) בבא-בבא קלה. ויותר מפורש שם קלו. (51) כלומר, לאחר גמר המיתה, ולא עם גמר המיתה. וכרעא ולא כאביי,

16 וְלֹא שֵׁיר פְּלוֹם⁷⁸, אִם עֶמֶד - חוֹזֵר⁷⁹. וְאֶפְלוֹ⁸⁰ קָנוּ
17 מִיָּדוֹ פְּדֵי לִפְתּוֹת אֶת כַּחוֹ⁸¹. בֵּין שְׁהֶקְנָה פֶּל נִכְסִיו
18 לְאַחֵד⁸² בֵּין שְׁפִתְכֶם לְשֹׁנִים⁸³. שְׂאֵמֶד דַּעַת הוּא,
19 שְׂלֹא נָתַן זֶה הַפֶּל⁸⁴, אֲלֵא שְׁנֵתְפֹן שְׂלֹא יִקְנוּ פְּלוֹם
20 אֲלֵא לְאַחֵר מוֹתוֹ.

(75) משנה, שם קמו: ומימרא של שמואל שם קנא:
(76) ודוקא כל, כדלקמן. (77) שלא כתב מפורש שזו היא
מתנת שכיב מרע, וראה להלן הלכה יז. (78) במשנה, שם:
"ולא שייר בקרקע", אבל בגמרא שם קנ: שרקע לאו
דוקא, ואפילו מטלטלין - הם שיור. וראה להלן הלכה טו.
(79) כלשונו של שמואל. ובמשנה שם: "אין מתנתו קיימת",
שאפילו לא חזר במפורש, המתנה בטלה מאליה, אם עמד,
וראה להלן הלכה כז, ובשו"ע סימן רנ סעיף ב. (80) שם,
כדברי שמואל. (81) שבלי זה אינו קונה אפילו לאחר
מיתה, כמבואר למעלה הלכה יא. (82) גיטין ט. מימרא של
רב נחמן. (83) במשנה, ובמימרא של שמואל: "הכותב כל
נכסיו לאחרים", - לשון רבים. וראה בשו"ע שם סעיף יא,
ובסמ"ע שם ס"ק לב. (84) כלומר בחייו, שאין אדם נותן
כל נכסיו לאחרים כל זמן שהוא חי.

21 טו. שֵׁיר⁸⁵ פְּלוֹם לְעֶצְמוֹ, בֵּין קֶרְקַע⁸⁶ בֵּין מִטְּלָטְלִין⁸⁷
22 - הֵרִי⁸⁸ זֶה מִתְּנָה בְּמִקְצָת, וּסְתָמָה⁸⁹ בְּמִתְּנַת בְּרִיא, שְׁקוּנָה
23 מִזְמַן הַפְּתִיבָה⁹⁰. לְפִיכָף אֵינוֹ חוֹזֵר⁹¹. וְהוּא
24 שְׁקָנוּ מִיָּדוֹ; שְׂמִתְנַת שְׂכִיב מְרַע בְּמִקְצָת צְרִיכָה
25 קָנָן⁹², בֵּין עֶמֶד⁹³ בֵּין לֹא עֶמֶד.

(85) משנה, שם קמו: וגמרא שם קנא: (86) משנה, שם.
(87) גמרא שם קנ: (88) משנה, שם. (89) כשלא כתב
מפורש כי היא מתנת שכיב מרע. (90) [בפ"א מהלכות
מכירה הלכה ז, כתב רבינו בשטר מכירה או מתנה: "כיון
שהגיע השטר לידו קנה", וכן כתב להלן הלכה יח. וכן הוא
בשו"ע חושן-משפט סימן קצא סעיף א (ועיין שם בבאור
הגר"א ס"ק ב), ואם כן צריך להיות כאן: "מזמן הנתינה",
כלומר: נתינת השטר ליד המקבל. (91) כיון שכבר קנה
מחיים. והמגיד-משנה (להלן הלכה טז) הביא כן בלשון
הגמרא בבא-בבא-בבא-בבא: (שם קמו:) "שייר קרקע
כל שהוא - מתנתו קיימת". (92) גמרא שם קנא:
(93) ככל מתנת בריא.

26 טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנְתָן סֵתָם; שְׁהֵרִי אָנוּ
27 אוֹמְדִין דַּעַתוֹ וְאוֹמְרִין: הוּאִיל וְשֵׁיר⁹⁴, לֹא נִתְפֹּן
28 אֲלֵא לְהֶקְנֹת לוֹ מַחֲיִים בְּמִתְּנַת בְּרִיא.

(94) וזהו סימן שלא מחמת מיתה נתן, שהרי שייר לעצמו,
אלא האמין שיחיה עוד ויצטרך לשויר זה.

29 יז. אֲבָל⁹⁵ אִם נָתַן לוֹ הַמִּקְצָת בְּפִרוֹשׁ בְּמִתְּנַת שְׂכִיב
30 מְרַע⁹⁶, שְׂאֵינוֹ אֲלֵא לְאַחֵר מִיתָה - אֵינוֹ צָרִיךְ קָנָן.
31 וְאִם עֶמֶד - חוֹזֵר; וְאִם לֹא עֶמֶד - קָנָה זֶה הַמִּקְצָת.
32 וְאִם הָיָה בָּהּ קָנָן - לֹא קָנָה אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה מִיָּפָה
33 כַּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁹⁷.

(95) שם בגמרא. (96) זהו "מצוה מחמת מיתה" בגמרא

1 בְּמִקְצָת⁶⁰ נִכְסִיו בֵּין שְׁהִיתָה בְּכָל נִכְסִיו⁶¹ - חוֹשְׁשִׁין
2 לָהּ שְׂמָא לֹא גָמַר לְהֶקְנֹתוֹ אֲלֵא בְּשִׁטְר⁶²; וְהוּאִיל⁶³
3 וּמִתְּנָה זֶה לֹא תִקְנָה אֲלֵא לְאַחֵר מִיתָה - אֵין שִׁטְר
4 לְאַחֵר מִיתָה, וְהֵרִי הַמִּתְּנָה בְּטִלָּה⁶⁴.

(58) בבא-בבא קנב. כשמואל, שהלכה כמותו בדיני
ממונות, ולא כרב. (59) והוא-הדין לקנין גרידא בלי
כתיבה (הגהות מיימוניות). (60) והיינו, שגילה דעתו
בפירוש שנותן מחמת מיתה, שאז אינו צריך קנין (להלן
הלכה יז), אבל באופן אחר, הקנין אינו מיותר אלא אדרבה
- הכרחי, כמבואר להלן הלכה טו (מגיד-משנה). וראה
ברשב"ם וב'תוספות' שם ד"ה מתנת שכיב מרע.
(61) שאין צריך קנין (למעלה הלכה ב). (62) שוויתר על
הזכות של שכיב-מרע, ורוצה להקנות לו בקנין רגיל.
(63) שהרי עם כל זה, אינו מכוון אלא למתנת שכיב מרע,
שהיא לאחר מיתה, כנ"ל. (64) יש אומרים, שאף אם נמסר
השטר למקבל בחיי הנותן, אינו קונה, אחרי שכוונת הנותן
היתה שיקנה אחר מיתה (הגהות מיימוניות). וראה להלן
הלכה יב, ובמה שכתבנו שם. [ומה שכתב להלן פרק יב
(הלכה טו) שזמנו של שטר מוכיח עליו שכוונתו להקנות
הגוף מהיום, ומה שכתב "לאחר מיתה" אינו אלא לפירות
- אין זה אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע, אין
זמנו מוכיח עליו, שמקנה לו הגוף מהיום, - שוודאי לא
נחכוון להקנות לו אלא לאחר מיתה].

5 יא. וְאִם⁶⁵ קָנוּ מִמֶּנּוּ פְּדִי⁶⁶ לִפְתּוֹת כַּח הַמִּקְבָּל⁶⁷,
6 בְּגוּן⁶⁸ שְׁפִתְכֹב: וְקָנִינוּ מִמֶּנּוּ מוֹסִיף עַל מִתְּנָה זֶה -
7 הֵרִי הִיא קִיָּמָת⁶⁹.

(65) שם בגמרא, דברי רבא ואחרים. (66) והדגיש את זה
מפורש בעת הקנין או בשטר כדלהלן. (67) ולא לבטל
זכות מתנת שכיב-מרע. (68) על נוסח אחר, ראה להלן
הלכה יג. (69) והיא מתנת שכיב מרע.

8 יב. שְׂכִיב מְרַע⁷⁰ שְׂאֵמֶר אֶתְבּוֹ⁷¹ וְתָנוּ לְפִלּוּנִי
9 מְנָה⁷², וְמֵת קָרַם שְׂיִכְתְּבוּ וְתָנוּ לוֹ⁷³ - אֵין כּוֹתְבִין
10 וְאֵין נוֹתְנִין; שְׂמָא לֹא גָמַר לְהֶקְנֹתוֹ אֲלֵא בְּשִׁטְר,
11 וְאֵין שִׁטְר לְאַחֵר מִיתָה.

(70) שם קלה: מימרא של רבי אלעזר, והסכים לו רבי יוחנן.
(71) שטר קנין. (72) קרקע שוה מנה, שקנינה בשטר (וראה
לחם-משנה). [והמדובר במצווה מחמת מיתה שאינו צריך
קנין (להלן הלכה יז). וראה למעלה הלכה יז. (73) שאם
כתבו ומסרו בחיים, קנה המקבל מיד, שאינה גרועה ממתנת
בריא, ומכאן שמדובר בשטר קנין, ומנה היינו קרקע שוה
מנה (לחם-משנה).

12 יג. וְאִם אָמַר אֶתְבּוֹ פְּדֵי לִפְתּוֹת כַּח הַמִּקְבָּל, בְּגוּן⁷⁴
13 שְׂאֵמֶר תָּנוּ מְנָה לְפִלּוּנִי, וְאֵמֶר וְאֵף כְּתָבוּ וְתָנוּ לוֹ
14 - הֵרִי אֵלוּ כּוֹתְבִין וְחוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לְאַחֵר מִיתָה.

(74) שם קלו.

15 יד. שְׂכִיב מְרַע⁷⁵ שְׁפִתְכֹב כָּל⁷⁶ נִכְסִיו מִתְּנָה סֵתָם⁷⁷,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם, ולהלן הלכה כג. וראה בהשגת הראב"ד. (97) למעלה הלכה י"א.

1 יח. אל תטעה בשכיב מרע שכתב כל נכסיו ופרש
2 שנתן הכל מעכשיו והקנה מחיים⁹⁸; שאין⁹⁹ זה מתנת
3 שכיב מרע, אלא כשאר כל מתנות הבריאים, שאם
4 הגיע השטר ליד המקבל או שקנו מיד הנותן - קנה
5 הכל, ואין יכול לחזור בו.

(98) כלומר, אל תטעה שזוהי מתנת שכיב מרע.
(99) כלומר, אלא דע שאין זה מתנת שכיב מרע, כיון שפירש
שמקנה לו מחיים. וזה נלמד מתוך ההלכה הבאה, שאם
כתב לו מחיים בלבד הרי זו מתנת בריא. וכן הוא בכמה
מקומות בתלמוד, שישנה מתנת שכיב מרע שהיא במתנת
בריא (מגיד-משנה).

6 יט. הנותן¹⁰⁰ מתנה כשהוא שכיב מרע, וכתב בה
7 'בחיים ובמות', או 'מחיים'¹⁰¹ ובמות', בין בכל בין
8 במקצת¹⁰² - הואיל וכתוב בו 'ובמות', הרי זו מתנת
9 שכיב מרע. שזה שכתוב בה 'ובמות' - שלא יקנה
10 אלא לאחר מיתה¹⁰³; וזה שכתוב בה 'מחיים' -
11 סימן לישב את דעתו שיתנה מחלי זה¹⁰⁴.

(100) בבא-בטרא קנן. ושם מחלוקת רב ושמואל על רקע
עובדא מסויימת, ונהרדעי פסקו כרב. (101) כאמימר ולא
כרבא, שאם כתב "מחיים" כוונתו שיקנה מחיים, אלא גם
בזה, כאומר "בחיים", כוונתו לסימן טוב וליישב דעתו,
כדלהלן. (102) שהרי כתב בפירוש "ובמות" (וראה למעלה
הלכה טז). וראה במגיד-משנה ולחם-משנה. (103) כיון
שהוא שכיב מרע. ואולם, בריא הכותב כן, כוונתו להקנות
לו מהיום ועד עולם (לקמן פ"ב הלכה טז). (104) גמרא
שם. שלפי שהזכיר מיתתו, לא רצה להיות פותח פיו לשטן,
ולפיכך כתב שם "בחיים" או "מחיים", לאמר: המקום
יצילני מחולי זה ולא אמות (רשב"ם שם).

12 כ. שכיב מרע¹⁰⁵ שנתן הנכסים¹⁰⁶, שהדבר גלוי¹⁰⁷
13 שהן כל נכסים שיש לו - הרי זה כמתנה במקצת,
14 ואם קנו מידו¹⁰⁸ ועמד¹⁰⁹ - אינו חוזר; חוששין¹¹⁰
15 אנו, שמא¹¹¹ נשארו לו נכסים אחרים במדינת הים.
16 עד שיאמר 'כל נכסי שהן אלו'¹¹², או¹¹³ שהיה
17 מחזק¹¹⁴ שאין לו נכסים אלא אלו, ואחר כך תהיה
18 המתנה בכל.

(105) שם קמח: מימרא של רב אחא בר מניומי בשם רב
נחמן. (106) ולא כתב בשטר "כל נכסי נתונים לך". ומה
שאמרו שם: "שכתב כל נכסיו לאחרים", היינו שפירט כל
הנכסים הידועים לנו (רשב"ם ור"י מיגאש שם).
(107) כלומר, שעד כמה שגלוי וידוע לנו, אין לו כאן נכסים
אחרים. (108) שהרי מתנה במקצת צריכה קנין.
(109) ואם מת זוכה המקבל אף בלי קנין, כדין מתנת שכיב
מרע בכולה. וכל החשש, שמא היא מתנה במקצת, אינו
אלא לטובת המקבל (מגיד-משנה). ויש חולקים עליו. וראה
הגהת הרמ"א לחושן-משפט סימן רנ סעיף ט.

(110) בספרות התלמודית, משתמשים בביטוי "חוששים" אף
להקל, וראה סמ"ע שם ס"ק כט. (111) אחרי שלא כתב
מפורש: "כל הנכסים". ויש אומרים שגם הקנין מראה
שהתכוון למתנת בריא (משנה-למלך בשם הרשב"א).
(112) כעין גירסת הר"ח והרי"ף: "כל נכסי אלו הן".
ובנוסחתו שם: "כל נכסי". ויש אומרים שאם הלשון "כל
נכסי אלו הן" אינו נותן מקום לשיור, כל-שכן שהלשון "כל
נכסי" מוכיח שאין לו יותר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש,
וראה בכסף-משנה). (113) כתשובת מר בר רב אשי, שם.
(114) והיינו, שמקובל בסביבה זו, שאדם זה אין לו נכסים
יותר, ולא שצריך עדים על כך. וראה סמ"ע שם ס"ק לא.

19 כא. שכיב מרע¹¹⁵ שכתב כל נכסיו לאחרים -
20 רואין: אם במקצת¹¹⁶ כתבם: מת - קנו¹¹⁷ פלו, עמד
21 - חוזר¹¹⁸ בקלו; ואם¹¹⁹ כנמלך¹²⁰, אחר ששיר חזר
22 וכתב, וקנו¹²¹ מידו על כל אחד ואחד: מת - קנו
23 פלו¹²², עמד - אינו חוזר אלא באחרון; שהרי נתן
24 לו כל הנכסים הנשארים.

(115) מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן (שם).
(116) שלכתחילה היה בדעתו לחלק את כל נכסיו, כגון
שחילק לכולם בבת אחת, בלי הפסק. ראה שו"ע סימן רנ
סעיף יא. (117) אפילו בלי קנין, כדין שכיב מרע (שו"ע
שם). (118) אף אם היה קנין בייפוי כח (ראה שו"ע שם).
(119) לשון המימרא. (120) שלכתחילה לא היה בדעתו
לחלק כל נכסיו. וההוכחה לכך היא ההפסקה שבין מתן
למתן, ויוצא שלראשונים היתה זו מתנה במקצת, ולאחרון
היא מתנה בכולה. (121) כדין מתנת שכיב מרע במקצת,
שצריכה קנין. (122) גם האחרון, ואע"פ שאצלו היא מתנת
שכיב מרע בכולה. וצריך לאמר שקנינו היה בייפוי כח,
כנ"ל הלכה י"א (ראב"ד ומגיד-משנה).

25 כב. הכותב¹²³ כל נכסיו¹²⁴ לעבדו¹²⁵ ועמד - חוזר
26 בנכסים, ואינו חוזר בעבד; שהרי יצא¹²⁶ עליו שם
27 בן חורין.

(123) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן.
(124) דוקא כל נכסיו, אבל אם שיר - אף עצמו לא קנה
(פ"ז מהלכות עבדים הלכה א). (125) שנכסיו קנויים לו,
וגם הוא עצמו קנוי לעצמו ויוצא לחרות (הלכות עבדים שם
הלכה ב). (126) ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד, ואדוניו
יודעים זאת, ולפיכך יש להניח שכוונתו היתה לשחרר
העבד מיד. וראה 'תוספות' שם ד"ה ואינו (מגיד-משנה
בשם הרשב"א, ובשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף טו,
וסמ"ע שם ס"ק מח).

28 כג. שכיב מרע¹²⁷ שצוה מחמת מיתה, כגון שהיתה
29 דעתו נוטה שהוא מת ודאי, ונפרש¹²⁸ דבר זה מכלל
30 דבריו¹²⁹, אף על פי שקנו מידו¹³⁰ במקצת, אם עמד
31 - חוזר.

(127) שם קנא: פסק דין של רב נחמן. ודוקא שכיב מרע,
אבל בריא שצוה מחמת המיתה, אין דינו כמצוה מחמת
מיתה, אלא-אם-כן מת סמוך לצוואתו יום או יומיים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון א' טבת - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִמְנוּ וְהָלַךְ עַל מְשַׁעְנָתוֹ¹⁴⁷ - אוֹמְדִין אוֹתוֹ עַל פִּי
 רופאים¹⁴⁸: אִם מִחֲמַת חָלִי הָרָאוּשׁוֹן מֵת - מִתְּנָתוֹ
 קִיָּמָה; וְאִם¹⁴⁹ לֹא - אֵין מִתְּנָתוֹ קִיָּמָה. וְאִם הָלַךְ
 בְּשׁוֹק בְּלֹא מְשַׁעְנָת - אֵינוֹ צָרִיךְ אֲמִדָּה¹⁵⁰, אֶלָּא
 בְּטָלוּ¹⁵¹ מִתְּנֻתָּיו הָרָאוּשׁוֹנוֹת.

(146) גיטין עב. במשנה, לענין גט. ובגמרא (שם עב:) אמר רב הונא שגיטו של שכיב מרע כמתנתו, וכתב הר"ן שם שלכל הענינים שווים הם. (147) כיון שלא הלך עוד כדרכו בלי משענת, מתעורר אצלנו ספק, שמא עוד לא הבריא מחולי ראשון. (148) זה לא נזכר במשנה, והיא תוספת של רבינו, כי אמידה של בריאות יכולה להיות רק על-פי מומחים לה. ובפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח, לא הביא זאת רבינו. (149) יוצא מתוך השקלא-וטרוא, שם. (150) [כן אמרו בגיטין שם לענין גט, לדעת רב הונא הסובר שגם בגיטו של שכיב מרע, אם עמד חוזר כמו במתנתו - שאם הלך בלי משענת אינו צריך אומד, ופשוט שהוא-הדין במתנה. ואף-על-פי שגם בהלך בלי משענת, יתכן שהחולי הראשון גרם לו ליפול לחולי השני אשר ממנו מת - אין אנו חוששים לכך, אלא כיון שעמד מחוליו הראשון, בטלה המתנה, וכמו כן בטל הגט לדעת רב הונא, שגם אם עמד חוזר. אבל לפי דברי רבה ורבא שחלקו על רב הונא (שם עג.) וסוברים שבגט אפילו אם עמד אינו חוזר, וכל הספק אינו אלא מפני שאמר בתנאו: "זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" - יש חשש אף בהלך בלי משענת שמא גרם לו החולי הראשון ליפול לחולי השני, ונמצא שמת מחולי זה שעליו דיבר. ולפיכך לא חילק רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח בדין זה של "האומר הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה" בין הלך במשענת לבין הלך בלי משענת, שבכל אופן צריך אומד, שאע"פ שלענין "עמד" הרי זה "עמד" כנ"ל, לענין "אם מתי מחולי זה" יש חשש שמותו נגרם לו מחוליו הראשון, ועיין כסף-משנה]. (151) היינו מאלהן, אע"פ שלא אמר שחזר בו. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף ב, ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק ה שהביא מקור לזה.

כז. מִתְּנָתוֹ¹⁵² שְׁכִיב מְרַע שְׁאֵין פְּתוּב בָּהּ¹⁵³ שְׁמִתוֹף
 הַחָלִי הַזֶּה שְׁצִוָּה בּוֹ מֵת¹⁵⁴, וְאֵין הָעֵדִים מְצִוִּין
 לְשַׁאֵל לָהֶם¹⁵⁵, אֶף עַל פִּי שְׁהָרִי זֶה הַמְצִוָּה מֵת¹⁵⁶ -
 הָרִי הַמְּתָנָה בְּטָלָה¹⁵⁷. שְׁאֵין מִיתָתוֹ רְאִיָּה¹⁵⁸; שְׁמָא
 מִחָלִי שְׁנָתָן בּוֹ הַמְּתָנָה נִרְפָּא¹⁵⁹, וְאַחֵר כִּף חָלָה חָלִי
 אַחֵר וּמֵת¹⁶⁰. לְפִיכָךְ הַנִּכְסִים בְּחֻזְקַת הַיּוֹרְשִׁין¹⁶¹, עַד
 שְׁיָבִיא¹⁶² רְאִיָּה¹⁶³ שְׁמִתוֹף הַחָלִי הַזֶּה שְׁנָתָן בּוֹ מִתְּנָה
 זוֹ מֵת.

(152) שם קנ. וכאב"י ולא כרבה, שאת שיטת רבה העמידו כרבי נתן, ואת רבי נתן זיהו אחרי כן עם רבי מאיר שהוא יחיד ואין הלכה כמותו, אלא כחכמים (רי"ף שם), בניגוד לרשב"ם שם ד"ה חולים, שפוסק כרבה ורבי נתן, שהוא מפורסם בספרות התלמודית כדין מומחה. (153) וכיון שלא כתבו בו כן, אפשר שנתרפא מאותו חולי ושוב מת מחולי אחר, ואין למקבל כלום כנ"ל הלכה כו. (154) אחרי

(הגהות מיימוניות להלן הכ"ד. (128) אף שלא אמר מפורש, וכל-שכן אם אמר כן מפורש, וראה בשו"ע שם סימן רנ סעיף ז. (129) כמו האשה שהתאוננה ואמרה: "וי, שאשה זו הולכת למות", ואמרו זוהי מצוה מחמת מיתה (בבא-בטרא שם). (130) כן פסק רב נחמן שם. והיינו בייפוי כח. אחרת לא היה קונה המקבל אפילו כשלא עמד, כאמור למעלה הלכה יז.

1 כד. וְהַמְּפָרֵשׁ¹³¹ בִּיָּם¹³², וְהַיּוֹצֵא בְּשִׁירָא¹³³, וְהַיּוֹצֵא
 2 בְּקוֹלָר¹³⁴, וְהַמְּסַבֵּן¹³⁵, וְהוּא שֶׁקָּפִץ עָלָיו הַחֵלְ¹³⁶
 3 וְהַכְּבִיד עָלָיו חָלָיו¹³⁷ - כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעַתָּם¹³⁸ פְּמִצָּה
 4 מִחֲמַת מִיתָה, וְהָרִי דְּבָרָיו פְּכֻתוּבִין וְכַמְסוּרִין,
 5 וְכַמְקִיִּין אוֹתָן אִם מֵת¹³⁹; וְאִם נִצַּל וְעָמַד¹⁴⁰, אֶפְלוּ
 6 קָנוּ מִיָּדוֹ בְּמַקְצָת - חוֹזֵר, בְּדִין כָּל מְצִוָּה מִחֲמַת
 7 מִיתָה.

(131) המפליג לדרך רחוקה. משנה גיטין סה: לענין גט. ובגמרא שם סו. הביאו המימרא של רב הונא, המשווה מתנה לגט. והיינו, שגם במתנה - דין אלו כמצוה מחמת מיתה. (132) שהדרך בים היא הרת סכנות. (133) עם חבר אנשים למדבר, וראה פירוש המשניות לרבינו, שם. (134) מובל מטעם המלכות מבית הסוהר לגרדום, וראה פירוש המשניות, שם. (135) הוספה של רבי שמעון שזורי במשנה שם. ובחולין עה: פסקו כמותו. (136) ירושלמי גיטין פ"ו הלכה ז (הובא בר"ן לגיטין שם). (137) היינו, שתש כל הגוף. (138) זו היא שיטת הר"ף, שמה שאמר רב הונא שמתנה דומה לגט, שהוא כמצוה מחמת מיתה, היינו בכל ארבעת הדברים האלו, ואע"פ שהיוצא בשיירה והמפרש בים, דעתם לחזור, ואינם הולכים למות - אף הם כמצוי מחמת מיתה הם, לפי שדעתם לעזוב מקום זה, ולהשתקע במקום אחר, לפיכך אם חזרו לכאן, מתנתם בטלה אפילו אם נתנו מקצת מנכסיהם ובקנין (נמוקי-יוסף לב"ב פ"ט בשם רבינו יונה, וראה סמ"ע סימן רנ ס"ק כב). ויש חולקים על זה ואומרים שרק מסוכן ויוצא בקולר שהולכים למות, דינם כמצוי מחמת מיתה (הרא"ש בגיטין שם). (139) [זהו ביוצא בקולר ובמסוכן, ואילו יוצא בשיירה ומפרש בים - כשהגיעו למחוז חפצם והשתקעו שם, וראה בהערה למעלה]. ועיין "באר היטב" סימן רנ ס"ק יז. (140) ויוצא בשיירה ומפרש בים שחזרו למקומם הראשון, כנ"ל.

8 כה. שְׁכִיב מְרַע¹⁴¹ שְׁנָתָן מִחָלִי לְחָלִי, אִם¹⁴² לֹא
 9 עָמַד¹⁴³ וְלֹא הָלַךְ עַל מְשַׁעְנָתוֹ בְּשׁוֹק¹⁴⁴ - מִתְּנָתוֹ
 10 מִתְּנָה¹⁴⁵.

(141) שנתן כל נכסיו, או צוה מחמת מיתה וחילק מקצת נכסיו. גיטין עג. מימרא של רבי אלעזר בשם רב, וכן מסקנת הגמרא שם. (142) מסקנת הגמרא שם. (143) בין החולי הראשון לבין החולי השני. (144) דוקא בשוק. אבל הלך במשענת בבית אין זו עמידה (חושן-משפט סימן רנ סעיף ב בהגהת הרמ"א). (145) שבוודאי יש בו עדיין מחולי ראשון, ומת מחמתו.

11 כו. עָמַד¹⁴⁶ בֵּין הַחָלִי שְׁצִוָּה בּוֹ וּבֵין הַחָלִי שְׁמָת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא רק שלא צוה להעלים אחר מותו כמו שצוה לעשות את זה לפני מותו, אלא גם אמר מפורש שיגלו אותה אחרי מותו, וראה למעלה פ"ה הלכה ב, שכל שלא אמר כן מפורש - הרי היא מתנה טמורה, ואינה מתנה.

ב. מִצְוָה⁶ מִחֲמַת מִיתָה אֵין צָרִיךְ לִזְמַר 'גָּלוּ אֶת הַמֵּתָנָה'⁷, אֲלֵא אַף עַל פִּי שֶׁהִיא פְּתִיבָה סֶתֶם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מְסֻתֶּרֶת הִיא⁸.

(6) הרי"ף, שם בשם רב האי גאון. (7) שמתוך טרדתו אינו יכול להאריך, וכמו כן לא הצריכו בו, לענין גט, לומר "תנו" כמפורש בגיטין סו: (כסף-משנה). (8) אבל אם אמר להם במפורש: "אל תגלו" - הרי זו מתנה טמורה ואינה כלום ('קצות החושן' שם).

ג. שְׂכִיב מְרַע⁹ שְׁצִוָה וְאָמַר: יִטַּל פְּלוֹנִי¹⁰ פֶּל נֶכְסִי, אוּ מִקְצֵת נֶכְסִי¹¹, אוּ 'יִחְזִיק', אוּ 'יִזְקָה', אוּ 'יִקְנֶה' - בְּלִן לְשׁוֹן מִתְנָה הִיא¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר¹⁴ 'יִחְסֹן'¹⁵ אוּ 'יִירָשׁ' עַל¹⁶ מִי שְׁאֵאוֹ¹⁷ לִירָשׁוֹ - הֲרִי זֶה קְנָה¹¹.

(9) בבא-בבא-בבא קמח: מימרא של רב ששת. (10) אם כי לשון עתיד הוא, ואינו קונה בבארי (למעלה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח). (11) [לפי המבואר להלן, צריך לפרש כאן באופן שציוה במפורש שהוא נותן לו במתנת שכיב-מרע (ראה למעלה פ"ח הלכה יז). שאם לא כן, דינה כמתנת בריא ולא מועילה בה לשון עתיד]. (12) בכ"י תימן: "הן". [ואע"פ שכל אלו לשון עתיד הן, ואינן מועילות במתנת בריא (ראה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח, ובראב"ד שם) - במתנת שכיב מרע הן מועילות, לפי שאין אדם משטה בשעת מיתה ובוודאי מכון הוא להקנאה גמורה (רמ"ה שם). ויש מפרשים, מפני שבשכיב-מרע אין הקנין נגמר אלא לאחר מיתה, ולפיכך מועילה לשון עתיד (ב"ח סימן רנג), או מפני שבשכיב מרע הקילו שלא תטרף דעתו עליו (לבוש שם, ולפי כל הטעמים הנ"ל אין הדברים אמורים אלא במתנת שכיב מרע בכולה, אבל במתנת שכיב מרע במקצת נכסיו, שדינה כמתנת בריא, אינה מועילה לשון עתיד, וראה בהערה שלמעלה]. (13) ברייתא שם. (14) ואף אלו לשונות של עתיד הן. (15) לשון ירושה בארמית. (16) לפי שיטת רבי יוחנן בן ברוקה (שם קל.), שהלכה כמותו, ששכיב מרע יכול לעשות אחד הראוי ליורשו כדורש יחידי (ראה להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). (17) שראוי באותה השעה להיות אחד מן היורשין, כגון בן בין הבנים או אח בין האחים כשאינו בן.

ד. אָמַר¹⁸ 'יִהְיֶה פְּלוֹנִי בֶּהֱן', 'יַעֲמֹד בֶּהֱן', 'יִשְׁעֵן בֶּהֱן' - לֹא קְנָה²⁰.

(18) בבא-בבא-בבא קמח, בעיא שלא נפתרה. (19) יש מקום לספק, אם כוונתו להנאה של מתנה או לאיזו הנאה כל שהיא, וכן בביטויים הסמוכים: "יעמד" "ישען" לא ברור אם התכוון למתנה, או לאיזה שמושים מסויימים, וזו היא הבעיא. (20) כבכל ספק משפטי, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה.

ה. שְׂכִיב מְרַע²¹ שֶׁכָּתַב פֶּל נֶכְסִיו לְאַחֵר²²: אִם אֵינוֹ

מות המצווה, היו עושים שטר שישמש לראיה ביד המקבל, והיו כותבים בו שמתוך אותו חולי מת (רשב"ם שם). (155) שאם יש עדים שמת מתוך חולי זה - זוכה המקבל. כן יוצא מתוך דברי רבי יעקב שם קנג: (וראה 'תוספות' שם ד"ה והן). וכן נראה מדברי רב הונא שם קנד. (156) והיה לנו לומר שקברו מוכיח עליו, כלומר, הרי הוא מת לפנינו, ויש כאן "חזקה דהשתא" (=חזקה של עכשיו), שמכיון שרואים אותו עכשיו מת, בוודאי מת מחולי זה - אין אנו אומרים כן, אלא חוששים שמא מת מחולי אחר, כדלהלן. (157) שהרי אם עמד מחולי ראשון - נתבטלה המתנה, כמבואר בהלכה הקודמת. (158) כאביי שם, שרוב החולים חיים, ולפיכך אין אנו מתחשבים עם המצב של עכשיו, שהוא מת לפנינו, אלא מניחים שהבריא מחוליו הראשון ומת אחריו כן ממחלה אחרת. (159) כלומר, אין כאן הנחה ודאית, אלא ספק הדבר בדינו. (160) ואם כן, המתנה בטלה, כנ"ל. (161) מכיון שהדבר ספק, כאמור, מעמידים הנכסים בחזקת הבעלים הראשונים, כדין כל ספק, וראה להלן פ"ט הלכה כג שאם החזיק המקבל במטלטלין, על הנותן להביא ראיה. (162) המקבל. (163) בעדים.

יום שני ב' טבת ה'תש"פ

פרק תשיעי

(1) נתבאר בו משפטי שכיב מרע שציוה להסתיר מתנתו, ומשפט הלשון שהוא מועיל באמירתו, ואיכות המקבלים כגוי ועבד וגר, ואם המקבל רוצה במתנה, ודיני חזרת השכיב מרע בפירוש או שהיא ניכרת מתוך מעשיו והנמשך אחר זה, וכן גם כן אם כתב חלוקת נכסיו ולא יצא הכתב מרשותו, והדומה לזה.

א. שְׂכִיב מְרַע² שְׁצִוָה וְאָמַר: לֹא תָגִלוּ מִתְנָה זוֹ וְלֹא תִודִיעוּ בָּהּ אֶדָם אֲלֵא לְאַחֵר מִיתָה³ - הֲרִי זוֹ מִתְנָה קְנָמָה, וְאִינָה מִתְנָה מְסֻתֶּרֶת; שְׁבַעַת שְׁהִקְנָה⁴, שְׁהִיא אַחֵר מוֹתוֹ, הֲרִי אָמַר⁵ 'גָּלוּ אוֹתָהּ'.

(2) רי"ף בבא-בבא-בבא פרק ג בשם רב האי גאון - ומקור לזה בתוספתא שם פ"ח: "הכותב דייתקי (=מתנת שכיב מרע) והיה מתיירא מן היורשין, נכנסין אצלו כמבקרין אותו ושומעין דבריו מבפנים ויוצאין וכותבין מבחוץ". הרי שאע"פ שנוזהר שלא לגלות, אין זו "מתנה טמורה" שלהלן, שאינה מתנה (רמב"ן בבא-בבא-בבא מ:). (3) מכאן שאם צוה להעלים אף לאחר מיתה, אינה מתנה, כמו כל "מתנה טמורה", ולפיכך כלל רבינו לעיל פ"ה הלכה א יחד את הבריא ואת השכיב-מרע בדין זה של מתנה גלויה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שכל עיקר פסול "מתנה טמורה" אינו אלא שמה יחזור הנותן וימכור לאחר, אחר נתינה זו, ונמצא מפסיד ללוקח (למעלה שם), וזה לא שייך כאן, שהרי מחיים יכול הוא לחזור בו (למעלה פ"ח הלכה יד). וגם לאחר מיתה אין חשש, כי רק הנותן מתנה טמורה, עורר עליו את החשד, בנתנו מתנה טמורה, אבל את היורשים אין לחשוד בכך - וצריך לומר שלא חילקו חכמים בגזירתם, וכיון שתיקנו כן בבארי - גזרו גם בשכיב מרע ('קצות החושן' סימן רמב ס"ק ד). (4) שהקנין חל. (5) והיינו,

בנים, והוא יחלוץ לאשתו - יאמרו שתנשא לשוק (עיין תוספות' קידושין יח. ד"ה כאן, ו'ערוך השולחן' שם).

ח. לפיכך³⁶, אם נָתַן לְגֵר מִשְׁאֵר הַגְּרִים³⁷ - מִתְּנָתוֹ¹⁷
קִיַּמְתָּ³⁸.¹⁸

(36) כן מפורש בדברי הרי"ף שם. (37) שהורתם שלא
בבקדושה, ואינו בדין ירושה גם מאביו. (38) שאין בזה
שום גזירה שמא יחשבוה לבנו יורשו, ראה למעלה.
ויכל-שכן שיכול ליתן מתנת שכיב מרע לישראל. וראה
ב'תוספות' בבא-בתרא שם ד"ה כל, שכתבו שגר שאין לו
יורשין - אינו יכול לתת מתנת שכיב מרע לשום אדם, כיון
שהוא אינו בר ירושה, כלומר אינו מוריש.

19 שְׁכִיב מְרַעֵה³⁹ שְׁהוּדָה שֵׁשׁ לוֹ לְפָלוּנִי אֶצְלִי כֶּךָ
20 תְּנֻהוּ לוֹ⁴⁰; אוֹ שְׁאֲמַר: כָּלִי פָלוּנִי פִקְדוֹן הוּא
21 בְּיָדִי לְפָלוּנִי, תְּנֻהוּ לוֹ; חֲצֵר פָּלוּנִית שֶׁל פָּלוּנִי
22 חֹב שֵׁשׁ לִי בְּיַד פָּלוּנִי אֵינוֹ שְׁלִי, שֶׁל פָּלוּנִי
23 הוּא - בְּכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בֶּהֱן הוֹדָאתוֹ
24 הוֹדִיעָה⁴². וְאֶפְלֹי⁴³ הוֹדָה תִּגְר לְבָנוֹ שְׁאִין הוֹרְתוֹ
25 בְּקִדְשָׁה - דְּבָרֵי קִדְּמִין⁴⁴. אֶפְלוֹ הוֹדָה שְׁכִיב מְרַעֵה
26 לְעִכְשָׁם⁴⁵ - נוֹתֵנִין⁴⁶ לוֹ.

39) בבא־בִּתְרָא שם. 40) מדברי רב ושמואל שם. 41) שאם לא אמר כן, יש חשש שהתכוון רק שלא להשביע את בניו (להלן פ"י הלכה ד'), ובמקום שאין חשש זה אמנם לא צריך שיאמר "תנו" (עיי' שם). 42) שהודאת בעל הדין - כמאה עדים, והיא כהודאת בריא, שאם עמד אינו חוזר, שאין זו מתנה אלא הודאה שהדבר של המקבל (מגיד־משנה בשם ר"י מיגאש). 43) בבא־בִּתְרָא שם, שאי־סור הגר הודה שנכסיו שייכים לבנו שלא היתה הורתו כבקדושה. 44) שאין זו מתנה אלא הודאה שהנכסים ששייכים למקבל, כנ"ל. ואין כאן ענין מתנת שכיב מרע. 45) שאסור לתת לו מתנת חנם, ואין בו דין מתנת שכיב מרע, כמבואר להלן. 46) שאין כאן מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים לגוי, כנ"ל.

י. אָבֶל שָׁכַיב מֵרַע שְׂצוּהָ לִתֵּן לְעִפּוֹ"ם מִתְּנָה - אֵין
שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׂזָה כְּמִי שְׂצוּהָ לְעִבֵּר עֲבֵרָה⁴⁷ מִנְּכִסּוֹ.

47) כמבואר למעלה פ"ג הלכה יא, שאסור לתת מתנה לגוי. וי"ע פ"ה שלא נמצא מקור להלכה זו בגמרא (באר הגולה סימן רנו אות ח) - סברא היא: כיון שמתנת שכיב מרע היא תחנת חכמים - לא תיקנו חכמים במקום איסור (משנה למלך).

29 יֵאָמֶר׃ 48 פְּלוֹנִי עֲבָדִי יַעֲשֵׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִיזִין׃ 49 אוֹ
30 יֵאָמֶר׃ 51 יַעֲשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִיזִין׃ 52 אוֹ הָרִי הוּא בֶּן
31 חוֹרִיזִין׃ 53 - כּוֹפִין׃ 54 אֶת הַיּוֹרֶשֶׁת וּמִשְׁחָרְרִין אוֹתוֹ׃ 55
32 שְׁעָבָד יֵשְׁנוּ בַּמִּקְצֵת מִצֹּת׃ 56

(48) תוספתא גיטין פ"ה (הוצאת צוקמ. עמ' 330.14):
 "האומר עשו פלוני עבדי בן חורין לאחר מיתה - לא אמר
 כלום, וכופין את היורשים לקיים דברי המת". וכן הוא

1 רְאוּי לִירְשׁוֹ - נוֹטֵלֵן מְשׁוּם מִתְנָה²³; וְאִם רְאוּי
2 לִירְשׁוֹ - נוֹטֵלֵן מְשׁוּם יִרְשָׁה²⁴. בְּמָה דְּבָרִים
3 אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיא הַיּוֹרֵשׁ הַזֶּה אֶחָת מִבְּנוֹתָיו, אוֹ
4 אֶחָד מִכָּל בְּנֵי בְנָיו, אוֹ אֶחָד מִכָּל אַחֲיוֹ, וְכִיּוֹצֵא
5 בָּהֶן מְשֹׁאֵר יוֹרְשִׁין; אֲבָל אִם פְּתִיחוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי -
6 לֹא עֲשֶׂהוּ אֵלָּא אֶפּוֹטְרֹפּוֹס, כְּמוֹ שְׁבֹאֲרֵנוּ²⁵.

21) שם קלג. מימרא של רב הונא. 22) אפילו כתב מפורש בלשון מתנה (ראב"ד להלן הלכה ו. וכו"כ רבינו להלן פ"ב הלכה ד). 23) ואם אמר לזה: "אחריו לפלוני" - אחרי מות זה, שייכים הנכסים לפלוני האחר, כמבואר להלן פ"ב ה"ד. 24) ואפילו אמר לו: "אחריו לפלוני", אין לאותו פלוני כלום בנכסים אחרי מות הראשון, כיון שמקבל בירושה, וירושה אין לה הפסק (ראה להלן שם). כן הוא בגמרא בבא-בבא שם בביאור ההבדל בענין זה בין ירושה ומתנה. 25) למעלה פ"ו הלכה ב"ג.

ו. 26 מִיָּמָיו שָׁאֲמָרוּ לוֹ בְּשַׁעַת 27 מִיתָתוֹ: נִכְסֵיךָ לְמִי הֵן? 7
שָׁמָּה לְפָלוּגִי? וְאָמַר לָהֶן: אֵלֶּה לְמִי? רֹאשִׁי: אִם 8
רָאִי לְיִרְשׁוֹ - נוֹטֵלֵן מִשּׁוּם יִרְשָׁה; וְאִם לֹא - נוֹטֵלֵן 9
מִשּׁוּם מִתְנָה. 28 10

(26) בבא-בִּתְרָא שם. מִימְרָא שֶׁל רַב נַחֲמָן. (27) תְּשׁוּבָה בלשון תְּמִיּהָה. וְזֶה נֶחֱשֶׁב כְּהַסְכְּמָה לְדַבְרֵיהֶם, וְכֵאֵילוֹ אָמַר מַעֲצָמוֹ לַתָּת אֶת נַכְסָיו לְפָלוּנִי. (28) רָאָה לְמַעֲלָה, בַּהֲבֹדֶל שֶׁבֵּין יְרוּשָׁה לְבֵין מִתְנָה.

11 ז. גר²⁹ שׁישׁ לוֹ בֶּן שְׁאִיז הוֹרְתוֹ בְּקֶדְשָׁהּ³⁰ - הוֹאִיל
 12 וְאִינוֹ יוֹרְשׁוֹ³¹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ³², כִּף אִינוֹ
 13 יָכוֹל לִתֵּן לוֹ קֵל נִכְסָיו בְּמִתְנֵת שְׂכִיב מְרַע, לֹא קֵל
 14 נִכְסָיו וְלֹא מִקְצָתוֹ³³. שְׁלֹשׁוֹן יִרְשָׁה וּמִתְנָה לְגַבִּי
 15 יוֹרֵשׁ אַחֵד הֵן³⁴; וְאִם תֹּאמַר יִקְנֶה, נִמְצָא זֶה יוֹרֵשׁ
 16 אֶת אָבִיו³⁵.

29) בבא-בבא קמט. מימרא של רבא, על רקע העובדה שאיסור גיורא (איסור הגר). 30) כלומר, נתעברה ממנו בעודו גוי, ואחר-כך נתגיירו. 31) בבא-בבא קמט. שהרי גם הכן וגם האב הם גרים, וגר אינו יורש גר, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין יז:). 32) פ"ו מהלכות נחלות, הלכה י. 33) [אם נתן לו בפירוש במתנת שכיב מרע שאינו אלא לאחר מיתה, שאם לא כן דינה כמתנת בריא, כמבואר למעלה פ"ח הלכות טזי ('ערוך השלחן' סי' רנו ס"ק א)]. וראיה לכך מסוגיית הגמרא בבבא-בבא קמט, שם, ממה שאיסור גיורא לא נתן מתנת שכיב מרע במקצת. ודברי הגר"א סימן רנו ס"ק א צ"ע. 34) כלומר, שכל דין מתנת שכיב מרע ביורשים, הוא רק מתורת ירושה, שהרי אפילו אומר לו בלשון מתנה, הרי זה כירושה (להלן פ"ב הלכה ד). והוא מלשון הרי"ף שם. 35) גזירת חכמים היא ('בית יוסף' סימן רנו) שמי ששמע שנתן לבן זר מתנת שכיב מרע, בין בלשון ירושה ובין בלשון מתנה, יחשוב שבן זה יורש את אביו והוא בנו גמור לכל דבר, ואם יהיו לו עוד שני אחים שהורתם ולידתם בקדושה, וימות אחיהם בלי

5 יג. שְׂכִיב מֵרַע⁶⁰ שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחֵר, וְאָמַר
6 הִלָּה: אֵינִי רוֹצֶה בָּהֶן - לֹא קָנָה.

(60) בבא־בֶּתְרָא קלז: קלח. מימרות מנוגדות של שמואל ורבי יוחנן, והכריע רבי אבא בר ממל שם, שאם אמר מיד, אינו רוצה - לא קנה. וכתב שם הרי"ף שהמדובר בשכיב מרע שדבריו ככתובים וכמסורים. אבל בבריא, לא מספיק מה שכתב אלא צריך למסור השטר למקבל. וראה למעלה פ"ד הלכה א בדין מתנת בריא.

7 יד. שֶׁתֵּק⁶¹ וְאַחֵר בֶּן צֹחַ - קָנָה; שֶׁדִּבְרֵי שְׂכִיב מֵרַע
8 בְּכִתּוּבֵין וּכְמִסּוּרֵין הֵן, וְכִינּוּן שֶׁשֶּׁתֵּק אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר
9 בָּהֶן.

(61) שם, כדברי ההכרעה של רבי אבא בר ממל. והמדובר כששתק גם לאחר מיתה, אבל אם שתק מחיים ושוב צווח - לא קנה, שהרי מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. וכן כתב הנמוקריסוף בבא־בֶּתְרָא פ"ט דפוס ווילנא דף סב. ד"ה משזכה (נתיבות־המשפט סימן רמח, ב'משפט האורים' ס"ק ו).

10 טו. שְׂכִיב מֵרַע⁶² שֶׁכָּתַב לְזֶה, וְחָזַר וְכָתַב לְאַחֵר -
11 הָאֲחֵרוֹן קָנָה⁶³; שִׁישׁ⁶⁴ לוֹ לְחַזֵּר עַד שְׁמִימוֹת⁶⁵. בֵּין
12 כָּל בֵּין בְּמִקְצָת⁶⁶, בֵּין לְעֶצְמוֹ בֵּין לְאַחֵר⁶⁷. וְאֶפְלוּ⁶⁸
13 כָּתַב וְזָכָה⁶⁹ לְרֵאשׁוֹן, וְכָתַב וְזָכָה לְאַחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן
14 קָנָה; שֶׁשְׂכִיב מֵרַע שֶׁזָּכָה, עֲדִין מִתְּנָת שְׂכִיב מֵרַע
15 הִיא.

(62) שם קנב: מימרת רב דימי, ש"דייתקי מבטלת דייתקי".
(63) שהכתיבה השניה ביטלה את הראשונה. (64) שם קמו:
במשנה. (65) שהרי אין המתנה חלה כִּי־אם אחר מיתה.
(66) כוונת רבינו למתנת שכיב מרע בכל נכסיו, וחזר בו ממקצת נכסיו. ומקור הדברים שחזרה מועילה במקצת נכסיו, הוא מהלכה יז, עיין שם (הגר"א סימן רנ ס"ק ל).
ועיין כסף־משנה כאן). (67) כגון כאן, שהוא חוזר בו מהמתנה כדי לתת אותה לאחר. (68) שם קנב: כשמואל ולא כרב. (69) לדעת ר"י בן מיגאש שם, היינו שזיכה לו עלידי אחר, ועשה כן כדי לייפות כחו (ראה למעלה פ"ח הלכה י, ולהלן הלכה יז, ובסמ"ע שם ס"ק מג).

16 טז. אֲבָל⁷⁰ שְׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב וְזָכָה וְקָנָה⁷¹ מִיָּדוֹ -
17 אֵין לְאַחֵר קָנָן כְּלוּם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ לֹא לְאַחֵר
18 וְלֹא לְעֶצְמוֹ⁷², בֵּין שֶׁנָּתַן הַכֹּל בֵּין שֶׁנָּתַן מִקְצָת⁷³.

(70) מימרא של שמואל, שם. (71) היינו, שיש שני דברים: זיכוי וקנין. ומכיון שטרח כל־כך - סימן הוא שהתכוון למתנת בריא, וקנה מיד. (72) שם קנב. בשם רב הונא מכופרי. (73) לדעת הש"ך (רנ ס"ק טז) היינו כשפירש שנותן במתנת שכיב מרע, שבאופן אחר דינה כמתנת שכיב מרע (למעלה פ"ח הלכה יז) שאם לא כן למה לנו זיכוי וקנין, הרי מתנה במקצת לעולם היא כמתנת בריא. ברם, דעת ר"י בן מיגאש, שאם פירש דינה כמתנת שכיב מרע - אע"פ שזכה וקנה.

19 יז. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁴ שֶׁחָזַר בְּמִקְצָת - חָזַר בְּכָל⁷⁵. כִּיצַד?

בירושלמי שם פ"א הלכה ה, שאם אמר מפורש שחררו (בלשון ציווי), הכל מודים שכופין את היורשים. וכן פסק רבינו להלן פ"ו מהלכות עבדים הלכה ד. וכן בבבלי גיטין מ. (49) כוונתו לצוות שישחררוהו לאחר מותו, כלשון התוספתא הנ"ל, שהרי מתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה, והמדובר במתנת שכיב מרע בכל נכסיו או במצוה מחמת מיתה (למעלה פ"ח הלכות יד־טז). (50) ירושלמי שם. וכן בבבלי שם מ: (51) בירושלמי ובבבלי שם אמרו, שכל זה בשטר, וכן כתב רבינו בפ"ז מהלכות עבדים הלכה ב. ברם, כל זה אינו אלא שיהא משוחרר לגמרי, אבל שיהא דינו כהפקר ושיכופו היורשים לשחררו - די באמירה בלבד. (52) כלומר, בלשון זה רוצה לשחרר אותו, ושיחול השחרור לאחר מיתה, כנ"ל. (53) אף זה לשון שחרור, וראה להלן. (54) תוספתא שם ("לענין עשו אותו בן חורין") וירושלמי שם ("לענין עשיתי ו"הרי הוא"). (55) בלשון "עשו אותו בן חורין" עדיין הוא עבד גמור, אלא שכיון שצויה לשחררו, מצוה לקיים דברי המת. ובלשון "עשיתי אותו בן חורין" ו"הרי הוא בן חורין" הרי הוא כאילו הפקירו, כנ"ל, והמפקיר עבדו ומת, היורש כותב לו גט שחרור (פ"ח מהלכות עבדים הלכה יג, וכ"ה בשו"ע יו"ד סימן רסז סעיף עד), ולפי שגילה דעתו לשחררו - מצוה על היתומים לקיים דברי אביהם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), והיאך אנו כופים את היורשים (באומר "עשו אותו בן חורין") לעבור על דברי תורה - כל האיסור לשחרר עבדו אינו אלא בשחרור בחינם, כעין מה שאמרה תורה בגויים "לא תחנם", ודרשו חכמים (ע"ז כ.): "לא תתן להם מתנת חנם", אבל אם עשה לו העבד טובה, אין איסור זה. וכיון שאמר שישחררוהו בוודאי עשה לו טובה, שהרי הוא בחזקת כשרות, ובוודאי לא יצווה לעבור על איסור 'עשה' (מגיד־משנה בשם רשב"א. וראה בהשטות הרמב"ן לגיטין לח:). (56) אלו שהאשה חייבת בהן. כלומר, אע"פ שלגוי אסור לתת שום מתנה, אף באופן שהגוי נתן לו פעם מתנה, שהרי איסור מתנה לגוי נלמד מהפסוק (דברים יד, כא) "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי" - "לנכרי במכירה ולא בנתינה" (פ"י מהלכות ע"ז הלכה ד), וזו אינה מכירה, שהרי אינו חייב לתת לו מתנה זו - כיון שעבד ישנו במקצת מצוות, מותר ליתן לו מתנה (אבן־האזל). [אבל עדיין לא מבורר, למה הוצרך רבינו לטעם זה, שעבד ישנו במקצת מצוות, הרי גם לגר תושב מותר ליתן מתנה, כמפורש למעלה פ"ג הלכה יא].

1 יב. אָמַר⁵⁷: פְּלוֹנִית שֶׁפָּתְתִי⁵⁸ עָשׂוּ לָהּ קִרְת רֹחַ -
2 עוֹשִׁין לָהּ קִרְת רֹחַ, וְאֵינָה עוֹבְדָת אֱלֹא עֲבוּדָה
3 שֶׁהִיא רוֹצֶה בָּהּ מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת הַיְדוּעוֹת לְעֲבָדִים
4 בְּאוֹתוֹ מְקוּם⁵⁹.

(57) גיטין מ. מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (58) והוא־הדין לעבד (מגיד־משנה). (59) כדעת הרי"ף שם. ולדעת רש"י שם, ד"ה ועושין לה קורת רוח, אם אין רוחה מתקרת אלא בשחרור, כופין את היורשין לשחררה. וכל זה משום מצוה לקיים את דברי המת (גמרא שם).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ב' טבת - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 **כא. מְכַרְוּ פֶּלַח נֶכְסֵיוֹ: אִם הַמְעוֹת עֲצָמָן קִימוֹת⁹⁷,**
14 **אִם עֲמֵד - חוּזָר; וְאִם הוֹצִיָא הַמְעוֹת - אֵינוֹ יָכוֹל**
15 **לְחַזֵּר.**

(96) שם קמט. (97) הרי כאילו יש לנו הוכחה שהתכוון לחזור בו, אם יעמוד, שלפיכך שמר במיוחד על כסף המכירה, להחזירו עם הבראתו. ור"י מיגאש פירש להיפך: אם המעות קיימות, אינו חוזר, שהמעות הללו הן שיוור, ואין זו "מתנה בכולה". ועיין מגיד-משנה.

16 **כב. מִתְּנָה⁹⁸ שֶׁהָיָא סֵתָם, וְלֹא נִתְפָּרַשׁ בָּהּ שֶׁהָיָה**
17 **בְּרִיא כְּשֶׁנָּתַן אוֹ שֶׁהָיָה שָׂכִיב מְרַע, הוּא אוֹמֵר:**
18 **שָׂכִיב מְרַע הָיִיתִי⁹⁹, וְהָיָה עֲמֵדִי¹⁰⁰, וְאִחֲזַר בְּמִתְנָתִי;**
19 **וּמִקְבָּל מִתְּנָה אוֹמֵר: בְּרִיא הָיָה¹⁰¹, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר**
20 **- עַל הַמְקַבֵּל¹⁰² לְהַבִּיא רְאִיָּה¹⁰³ שֶׁבְּרִיא הָיָה. לֹא**
21 **מֵצֵא רְאִיָּה - נִשְׁפָּע¹⁰⁴ הַנּוֹתֵן שְׁבוּעַת הַסֵּת¹⁰⁵ וְיִפְטָר,**
22 **וְתַעֲמֵד הַקֹּרֵקַע בְּחֻזְקַת הַנּוֹתֵן¹⁰⁶.**

(98) שם קנג. במשנה, כחכמים ולא כרבי מאיר. (99) כלומר, ונתתי כל נכסיי שיזכה בהם המקבל לאחר מיתה. (100) אף שעכשיו הוא בריא, אין אנו מעמידים אותו בחזקת בריא, ודלא כרבי נתן שם קנג: (101) ונתן נכסיו בקנין. (102) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. (103) בעדים. (104) כדין כל כופר בכל. (105) מתקנת חכמים. (106) שקרקע עומדת תמיד בחזקת בעליה הראשונים.

23 **כג. אֲבָל אִם הָיוּ מְטַלְטְלִין בְּיַד הַמְקַבֵּל - מִתּוֹךְ**
24 **שֶׁיָּכוֹל לֹאמַר יְשָׁלִי הֵן¹⁰⁷, יִשְׁבַּע הַסֵּת¹⁰⁸ שֶׁבְּרִיא הָיָה**
25 **כְּשֶׁנָּתַן לוֹ מִתְּנָה זֹה.**

(107) כדין כל מחזיק במטלטלין (פ"ח מהלכות טוען ונטען הלכה א). וראה במגיד-משנה. (108) שהרי גם הטוען "שלי הן", נשבע היסת (הלכות טוען ונטען שם).

26 **כד. מִי¹⁰⁹ שֶׁמָּת וְנִמְצְאָת¹¹⁰ מִתְּנָה קְשׁוּרָה עַל**
27 **יָרְכוּ¹¹¹, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָא בְּעֵדִים, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ לְיָפוֹת**
28 **כַּח אֱלוֹ שֶׁנָּתַן לָהֶם¹¹² - הָרִי זֶה אֵינָה פְּלוּם; שְׁאֵנִי**
29 **אוֹמֵר: כְּתֻבָּה וְנִמְלָךְ¹¹³.**

(109) בבא-בבא קלה: (110) בכת"י תימן: "ונמצאת". (111) מה שמסלק את החשש, שמא השטר מזויף. (112) והואיל וייפה כחם, אין לחשוש שמא לא גמר להקנות להם אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה - כמפורש למעלה פ"ח הלכה יא. ולפיכך הוצרך רבינו לטעם שמא נמלך, וכן פירש ר"י מיגאש. [וכ"ה במשנה בבא-מציעא יח. "מצא דייתקי וכו' הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן"]. אבל הרשב"ם שם פירשה, כנראה, בלי יפוי כח, שהרי כתב שם בטעם הדברים, שכיון שלא אמר השכיב-מרע שיתנו, אלא כתב שטר - שמא לא גמר להקנות אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. (113) התחרט. וחוששין כן, כיון שלא צויה בפיו. וכן פירש ר"י מיגאש.

1 **נָתַן⁷⁶ פֶּלַח נֶכְסֵיוֹ לְרֹאשׁוֹ, וְקִנּוּ⁷⁷ מִיָּדוֹ לְיָפוֹת אֶת**
2 **כַּחוּ⁷⁸, וְחִזְר וְנָתַן מִקְצָתוֹ לְאַחַר, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ פְּדִי**
3 **לְיָפוֹת אֶת כַּחוּ⁷⁹ - הַשְּׂנִי קִנְהוּ⁸⁰, אֲבָל הָרֹאשׁוֹן לֹא**
4 **קִנְה פְּלוּם⁸¹, בֵּין שְׁעֵמֶד בֵּין שְׁמָת.**

(74) שם קמח: בעיא שנפשטה. (75) [ב'שולחן ערוך' שם סעיף יב כתב: "מסתמא חזר בכל", כנראה שאין זה דבר ברור, ואעפ"כ אין להוציא ממון מספק מן היורשים. וראה למעלה פ"ח הלכה כז, ולהלן הערה עח]. (76) ברייתא שם. (77) כלומר, אף שגם קנו מידו (מגיד-משנה). (78) שאם לא כן, הקנין גורע, כמו שכתב למעלה פ"ח הלכה י. (79) [מכיון שהדבר ספק (ראה למעלה הערה עג) - כתב רבינו "וקנו מידו" שמא היא מתנה במקצת, ו"כדי לייפות את כחו" שמא היא "מתנה בכולה" ואינה צריכה קנין, והקנין גורע כדלעיל פ"ח הלכה י, אלא-אם-כן ייפה את כחו (שם הלכה יא) וראה ב'אור שמח']. (80) [גבי ראשון, כתב שלא קנה בין שעמד בין שמת, וכאן לא פירש, ונראה שאינו קונה אלא לאחר מיתה, שהרי ספק הוא שמא היא מתנה בכולה, שאינה קונה אלא לאחר מיתה, ראה למעלה הערה עג]. (81) שהרי חזר בו הנותן.

5 **יח. נָתַן⁸² מִקְצָת נֶכְסֵיוֹ⁸³ וְקִנּוּ⁸⁴ מִיָּדוֹ, וְאַחַר כֵּן נָתַן**
6 **פֶּלַח לְאַחַר⁸⁵, וְקִנּוּ⁸⁶ מִיָּדוֹ פְּדִי לְיָפוֹת אֶת כַּחוּ⁸⁷: אִם**
7 **מָת - קִנְה הָרֹאשׁוֹן הַמְקַצָּת, וְקִנְה הַשְּׂנִי אֶת**
8 **הַשְּׂאָר⁸⁸; וְאִם עֲמֵד - רֹאשׁוֹן קִנְהוּ⁸⁹, שְׂנִי לֹא קִנְהוּ⁹⁰.**

(82) ברייתא שם, ולפי מסקנת הגמרא. (83) שדינה כמתנת בריא. (84) סתם בלי יפוי כח כדין מתנה במקצת (למעלה פ"ח הלכה טו). (85) וזו היא מתנת שכיב מרע בכולה, ראה למעלה פ"ח הלכה כא. (86) אף שקנו. (87) שאם לא כן, הקנין גורע - כדלעיל פ"ח הלכה י. (88) כדין מתנת שכיב מרע בכולה. (89) שהיא מתנה במקצת, שדינה כמתנת בריא. (90) כדין מתנת שכיב מרע בכולה, שאם עמד חוזר (למעלה פ"ח הלכה יד).

9 **יט. שָׂכִיב מְרַע⁹¹ שֶׁהִקְדִּישׁ פֶּלַח נֶכְסֵיוֹ וְלֹא שִׁיר**
10 **פְּלוּם, אוֹ הַפְּקִיר אוֹ חֶלְקֵן לְעֲנִיִּים, אִם⁹² עֲמֵד -**
11 **חוּזָר בְּכָל⁹³.**

(91) שם קמח: בעיות שלא נפשטו, אם אף אלו דינם כדין כל מתנת שכיב מרע, או שמא ביחס להקדש ועניים והפקר שהוא גם לעניים וגם לעשירים - מתכוון הוא להקנות בלב שלם, בין אם יחיה ובין אם ימות. (92) הבעיות שלא נפתרו בגמרא, ונשארו בתיקו. (93) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. ולדעת רבינו, ההקדש או העניים והזוכים מן ההפקר, הם ה"מוציאים" בניגוד לדעת הרא"ש (הביאו הגהות מיימוניות), שאין מבטלים מעשה על יסוד אומדנא של ספק.

12 **כ. מְכַרְוּ פֶּשְׁהוּא⁹⁴ שָׂכִיב מְרַע - מִמְּכָרוֹ קִיָּם בְּבְרִיא.**

(94) נלמד ממה שנאמר בהלכה הבאה. (95) השו"ע (סימן רנ סעיף ג) מוסיף כאן: "אם מקצתם מכר". שהרי אם מכר הכל, זהו הדין בהלכה הבאה.

הלכה טו), וכאן אפילו קניין לא יועיל, שהרי מטבע אינה נקנית בחליפין (פרק ו מהלכות מכירה הלכה א), וראה שולחן-ערוך סימן רנ"ג סעיף יח. (6) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לדעת רב. (7) טמון אי-שם. (8) אלא נותנים מהרכוש הגלוי שיש לו. ביום לדעת הרשב"א (הובא במגיד-משנה) אין זה אלא אם יש כסף בעין, נותנים, אבל אם אין כסף בעין, אין מוכרים מהנכסים לתת לו את תמורתם, כי "מנה" פירושה: כסף מזומן, ולא שווה מנה. וכן נראה מדברי רבינו בפרק ג מהלכות טוען ונטען הלכה ח (מגיד משנה, ועיין שם).

ב. וכן⁹ שכיב מרע שֶׁאָמַר: הֲלוֹאֶה¹⁰ אוּ פָקְדוֹן¹¹ שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי תִּנּוּ אוֹתָהּ לְפָלוֹנִי - דְּבָרָיו קִיָּמִין, וְאִין צָרִיף לְמַעַמַּד שֶׁלְשֶׁתָּן¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר: תִּנּוּ שֶׁטֶר פְּלוֹנִי לְפָלוֹנִי - זָכָה בְּמָה שֶׁיֵּשׁ בְּשֶׁטֶר¹⁴, וּכְאֵלוּ קִתְּבָ¹⁵ וּמִסְרָ¹⁶, אָף עַל פִּי שְׁלֹא מִשֶּׁף הַשֶּׁטֶר. וְאִין¹⁷ הַיִּירֶשׁ¹⁸ יָכוֹל לְמַחֵל שֶׁטֶר זֶה שֶׁנָּתַן בְּמִתְנַת שְׂכִיב מְרַע. וּמִפְּנֵי מָה הַמּוֹכֵר אוּ נֹתֵן שֶׁטֶר חוֹב לְחֻבְרוֹ, וְחִזְרָה וּמִחֲלוּ הַיִּירֶשׁ - מְחֻלוּ¹⁹; וּשְׂכִיב מְרַע שֶׁנָּתַן שֶׁטֶר חוֹב, אֵין הַיִּירֶשׁ יָכוֹל לְמַחֵל? מִפְּנֵי שֶׁקֶנֶן הָרֹאֶה בְּשֶׁטֶר מִדְּבָרֵיהֶם²⁰, לְפִיכָף הַיִּירֶשׁ עֲדִין זֶה הַשֶּׁטֶר שֶׁלֹּו הוּא מִן הַתּוֹרָה וּמוֹחֵל; וּמִתְנַת שְׂכִיב מְרַע, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מִדְּבָרֵיהֶם, עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁל תּוֹרָה, וּכְאֵלוּ קִנָּה מִמּוֹן שֶׁבְּשֶׁטֶר מִן הַתּוֹרָה וְהִגִּיעַ לְיָדוֹ וְלֹא נִשְׁאַר לַיִּירֶשׁ בּוֹ קֶנֶן, וּלְפִיכָף אֵינוֹ מוֹחֵל.

(9) בבא בתרא קמ"ז: וקמח. מימרא של רבא בשם רב נחמן. אף כאן במחלק כל נכסיו או במצווה מחמת מיתה. (10) יש אומרים שאין דין זה אמור אלא בהלוואה שביד ישראל, אבל בהלוואה שביד גוי, שנאמר עליו (תהלים קמד, ח): "אשר פיהם דיבר שווא וימינם ימין שקר", אין אמון לישראל בהם, ואף השכיב מרע אין דעתו סומכת עליו, שיפרע חובו (הגהות מיימוני בשם רבינו אליעזר ממיץ). (11) קל וחומר הוא מהלוואה, שאינה בעין (ועיין בבבא בתרא שם שישנה סברא ש"מעמד שלוששת" אינו מועיל אלא בפיקדון ולא בהלוואה), ואף על פי כן, מועילים דברי שכיב מרע כקניין בבריא - כל שכן שדבריו מועילים בפיקדון שהוא בעין. וכן נראה בבבא בתרא קמט. בעניין איסור גיורא. (12) מדברי הרי"ף שם. כלומר, דברי שכיב מרע הם כאילו מסר ב"מעמד שלוששת", המועיל בבריא (למעלה פרק ג הלכה ג). וכן מבואר בגמרא (בבא בתרא שם). (13) שם קנא. פסק הלכה של רב נחמן. (14) כלומר, לא רק בנייר של השטר, אלא גם במה שכתוב בו. (15) שטר מתנה על השטר הזה. (16) ראה בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא. ואף על פי ששם מפורש שאינו קונה אלא אם כתב בשטר המכירה (או המתנה) "קנה שטר פלוני וכל השעבוד שיש בו" - כאן בשכיב מרע, אף על פי שלא פירש שיקנה השטר וכל שעבודו, אנו תולים שהכביד עליו חלי ולפיכך לא באה מחשבתו לידי ביטוי, וכן אמרו גם לעניין גיטין שאף על פי שבריא האומר "כתבו גט לאשתי" אין כותבים ונותנים עד שיאמר "תנו" - בשכיב

1 כה. ואם¹¹⁴ זָכָה בָּהּ לְאַחֵר¹¹⁵, בֵּין מִן הַיִּירֶשִׁין¹¹⁶
2 בֵּין שְׁאֵינוֹ מִן הַיִּירֶשִׁין - כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּהּ
3 קִנְיִין¹¹⁷, כָּכָל מִתְנַת שְׂכִיב מְרַע.

(114) משנה, שם. (115) כגון שהמתנה כללה כמה אנשים שהזכירם בשטר, וזיכה את המתנה לאחד מהם. ולדעת התו"ט (בבא-בתרא פ"ח משנה ו) צ"ל "לאחד", וכ"ה בכ"י תימן. (116) והחידוש שבדבר, שאף זיכוי השטר ליורש, משמש גילוי דעת גם למי שאינו יורש, וראה סמ"ע שם. (117) שהמסירה לאחד, משמשת גילוי דעת על רצונו של הנותן לקיים את הדברים הכתובים בשטר, ושאין דעתו לחזור בו.

4 כו. וכן¹¹⁸ מִי שֶׁכָּתַב שֶׁטֶר חוֹב עַל עַצְמוֹ בְּשֵׁם
5 אַחֵר¹¹⁹, אוּ בְשֵׁם אֶחָד מִבְּנָיו [או] מִן הַיִּירֶשִׁין, וְנָתַן
6 הַשֶּׁטֶר עַל¹²⁰ יַד שְׁלִישׁ, וְאָמַר לוֹ: יְהִיָּה זֶה אֲצִלְךָ,
7 וְלֹא פָּרַשׁ לוֹ כְּלוּם¹²¹, אוּ שֶׁאָמַר לוֹ: הִנֵּחַ עַד שֶׁאָמַר
8 לְךָ מָה תַּעֲשֶׂה, וְמָת - הָרִי זֶה אֵינָהּ כְּלוּם.

(118) משנה בבבא-מציעא כ. "מצא שטר בין שטרותיו, ואינו יודע מה טיבו - יהא מונח עד שיבוא אליהו", שמא הפקידו הלוח אצלו וכתב ללוות ולא לזה (באר הגולה סימן רנ סעיף כה, ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה). (119) בשביל אחר, שהוא חייב ממון לאותו אחר. (120) כ"ה בדפוס רומי ובכ"י תימן. ובדפוסים חדשים נדפס בטעות "עד". (121) שמא כתב ללוות ולא לזה, כנ"ל.

יום שלישי ג' טבת ה'תש"פ

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע הנותן מעות או חובות או המודה בהן לאחרים, ומה שנמשך אחר זה, וכן אם נאמר ליורש בחלום שהן של אחרים, ודין אם אמרו היתומים שעשו כדבר אביהם, או שאמרו שחזרו בו אם נאמנין, ודין שכיב מרע השולח מתנה לאחר ולא הגיע לידו, ודין הנותן מתנות לאחרים הרבה ולא הספיקו הנכסים לשיעורי המתנות, או שיצא עליהן חוב כיצד דינן, ודין שכיב מרע הנותן דבר שאין בו ממש.

9 א. שְׂכִיב מְרַע² שֶׁאָמַר: תִּנּוּ³ מִנִּי⁴ לְפָלוֹנִי, וְמָת -
10 יִתְּנוּ לְאַחֵר מִיתָה; שְׁדָּבָרִי שְׂכִיב מְרַע כְּכַתוּבִין
11 וְכִמְסוּרִין דְּמוֹ⁵, וְאִין⁶ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עַל מִנִּי קָבוּר⁷
12 הוּא אוֹמְרָ.

(2) גיטין יג. במשנה, ולפי פירושו של רב פפא. (3) לעומת מה שכתב למעלה פרק ח הלכה יב שאם אמר: "כתבו ותנו לפלוני מנה", שאין כותבין ונותנין אחר מיתה, שכיוון שאמר גם "כתבו", לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. (4) בין "מנה זו" בין מנה סתם. (5) בגמרא שם, ועוד בכמה מקומות בש"ס. ומדובר כאן במחלק כל נכסיו, שלאחד יצאה בחלקו מנה, או אף בנותן לאחד מנה בלבד, אלא שמצווה מחמת מיתה (ראה למעלה שם הלכה יז), שאם לא כן, הרי זו כמתנת בריא שצריכה קניין (שם)

למעלה שאם אמר דבריו כמוסר - נאמן, כמו כן ישנה נאמנות בהא דלהלן אף על פי שלא אמר מפורש כמוסר אלא שהעניין מוכיח כן. (32) דווקא באחד צריך "מיגו", אבל שניים יכולים להוציא ממון אפילו בלי "מיגו". (33) בכתב יד תימן: "מעשר שני". (34) במקום שהעד אינו יכול להגיע אליו. (35) שאין מוציאין ממון על פי עד אחד. (36) במקום שהוא יכול ליטול בעצמו. (37) שהרי יש לו מיגו, שיכול הוא ליטלם בעצמו ולעשות בהם כרצונו, ולפיכך נאמן לאמר כי אביהם אמר לו כן. ואף על פי שלא אמר דבריו כמוסר, אין חשש של "השבעה", מאחר שהטמין הכסף בפני העד הזה ובמקום שהעד יכול ליטלו משם, בוודאי דברי אמת מסר לו (נימוקי יוסף שם).

ז. הרי"ף³⁸ שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו ולא ידע היכן החביאם, ואמר לו בחלום: קח וקח הם, במקום פלוני הן, ושל פלוני הן, ושל מעשר שני הן, ומצאן במקום פלוני שנאמר לו ובמנין שנאמר לו - זה היה מעשה, ואמר חכמים: דברי חלומות לא מצלין ולא מורידין.

(38) אף זה בברייתא שם.

ח. שכיב מרע³⁹ שהודה⁴⁰ שיש לפלוני בידו מנה, ואמר יתומים: חזר ואמר לנו אבינו פרעתיו⁴¹ - נאמנין, ונשבעין⁴² על זה שביעת הסת.

(39) בבא בתרא קעה. מימרא של רבה. (40) בגמרא שם: "שכיב מרע שאמר". אבל רבינו רצה להדגיש בזה, שהיה בדרך הודאה, וכמו שכתב למעלה הלכה ד. (41) כלומר: בעת שאמר להם "מנה לפלוני בידו" סבור היה שעודנו חייב לו ואחר כך נזכר שפרע לו (תוספות שם דיבור המתחיל חזר) ורק שכיב מרע, שאין דעתו מיושבת עליו, נאמן בזה, ולא בריא (תוספות שם). ואם אמר שפרע אחר כך נאמן אפילו אם היה בריא (תוספות שם, וראה בהגהות מיימוני). (42) כדין כל כופר הכל. והיינו, כשהתובע טוען שלא זוהי ידו מתחת ידו של אביהם וברי לו שלא אמר פרעתו, כי אחרת אין נשבעים היסט על טענת שמא (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז).

ט. אומר⁴³ תנו, ואמר יתומים: חזר ואמר לנו אבינו פרעתיו⁴⁴ - אין נאמנין⁴⁵.

(43) המשך המימרא של רבה לפי המסקנה בגמרא שם. (44) כלומר, נזכר אחר כך שפרע כנ"ל. (45) שכיוון שאמר "תנו", ודאי דקדק היטב בדבר וידע שלא פרע, ואינו נאמן לומר שנזכר אחר כך. אולם, אם טוענים שאמר להם אביהם שפרע אחר כך ודאי נאמנים, וראה ש"ך שם סעיף קטן יד.

י. אומר⁴⁶: מנה לפלוני בידו⁴⁷, ואמר יתומים: נתנו⁴⁸ - אין נאמנין; שהרי לא אומר תנו⁴⁹, ומנין ידעו שחביבין לתן⁵⁰?

(46) בבא בתרא שם בסוגיית הגמרא. (47) והיינו, בדרך הודאה, שאם לא כן יש חשש של "השבעה" שהרי המדובר כשלא אמר "תנו" כדלהלן, אלא שהיתומים לא ידעו מזה,

מרע, כותבים ונותנים אף באופן זה כמו שכתב רבינו בפרק ב מהלכות גירושין הלכה יב (כסף משנה בשם הר"ן). (17) שם קמז: מימרא של רב נחמן. (18) דווקא היורש, אבל השכיב מרע עצמו הרי הוא יכול גם לחזור בו ממתנתו, וכך מפורש ברי"ף בפרק מי שמת (בבא בתרא שם). (19) כמפורש בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב. (20) כלומר, התוכן הכתוב בו אינו דבר ריאלי (וראה להלן הלכה טו), וכלשונו של רבינו (למעלה פרק ו מהלכות מכירה הלכה י): "ואין הראייה נתפסת ביד", ולפיכך אין בו קניין מן התורה.

ג. שכיב מרע²¹ שאמר: מנה לפלוני בידו, אם אומר תנו²² - נותנין, לא אומר תנו - אין נותנין; שאמר²³ לא אומר מנה יש לפלוני בידו אלא כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להן ממון²⁴.

(21) שם קעד: מימרא של רב ושמואל. (22) ששוב אין חשש שמא עושה כן כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם ממון. (23) שם בגמרא. (24) בלשון הגמרא שם: "אדם עשוי שלא להשביע את בניו".

ד. לפיכך²⁵, אם אומר זה דרך הודאה²⁶, ולא היה שם חשש הערמה - נותנין אף על פי שלא אומר תנו.

(25) כן הוא ברי"ף בפרק גט פשוט, והוכיח זאת ממימרא אחרת שם (הובאה להלן הלכה ח): "שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידו ואמר יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיו נאמנין", הרי שאם לא אמרו כן - נותנין, ולפיכך חילק בין אמר כן דרך הודאה לבין אמר כן דרך הערמה. (26) היינו, שניכר מדבריו שזו היא הודאה רצינית. ואף על פי שבברייתא שהודה יש טענת "השבעה" אפילו אם הודה בדרך הודאה, כמפורש בדברי רבינו בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה א בשכיב מרע אין חוששים כל כך. והא ראייה, שהרי טענת "השטאה" ישנה בברייתא ואינה בשכיב מרע כלל (למעלה פרק ח הלכה ד). ועיין לחם משנה כאן.

ה. פיוצא²⁷ בו: ראו את אביהם שהטמין מעות בשדה²⁸ תבה ומגדל, ואמר 'של פלוני הן', 'של מעשר שני הן': אם פמוסר²⁹ - דבריו קניינין; אם פמערין³⁰ - לא אומר כלום.

(27) ברייתא בסנהדרין ל. ואף הרי"ף שם, נתן הלכה זו כדוגמא להלכה הקודמת. (28) ארון מסויים. (29) בלשון צוואה (רש"י שם). ולפיכך אין חוששים כל כך ל"השבעה". (30) שלא יראוהו כעשיר.

ו. וכן³¹ אם בא אחד³² ואמר להם: אני ראיתי את אביכן שהטמין מעות בשדה תבה ומגדל, ואמר 'של פלוני הם', 'של מעשר שני הן': אם היו טמונין בפית³⁴ - לא אומר כלום³⁵; בשדה³⁶ - דבריו קניינין³⁷. כללו של דבר: כל שאלו יכול לטל - דבריו קניינין; ואם לאו - לא אומר כלום.

(31) אף זה בברייתא שם. ורוצה לומר שחזן ממה שאמרנו

קדימה (מגיד משנה). (61) מדברי הרי"ף. (62) היינו, לפי האחרונים, כמו שמסביר הרי"ף, שחלוקה זו מעמידה אותנו על רצונו של הנפטר, לתת לזה כפליים או פעם וחצי מן השני. ולעניין כתובה, עיין בפרק כ מהלכות אישות הלכה ד. ח. ולעניין חוב, עיין בפרק כ מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. (63) המשך הברייתא שם. (64) אחרי שכולם קיבלו את המתנה בעת אחת. והמדובר כשלא הניח נכסיו ליורשים, שאם הניח להם, גובה מהם (מגיד משנה להלן הלכה יד בשם הרשב"א). (65) היינו, לפי האחרונים כדלהלן. (66) מדברי הרי"ף, שם.

- 18 יד. אָבֵל⁶⁷ אִם אָמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי,
19 וְאַחֲרָיו⁶⁸ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְפָלוֹנִי, וְאַחֲרָיו אַרְבַּע מֵאוֹת
20 לְפָלוֹנִי - כָּל הַקּוֹדֵם⁶⁹ בְּשֹׁטֶר זָכָה. לְפִיכָךְ, אִם יֵצֵא
21 עָלָיו שֹׁטֶר חֹב - גּוֹבֶה מִן הָאֲחֵרוֹן; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה
22 מִשְׁלָפְנָיו; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה מִשְׁלָפְנֵי פָּנָיו.

(67) לשון הברייתא, שם. (68) שכאן הוא מדגיש את הקדימה והאחרון. (69) שאם אין סכום מספיק בעיובונו לחלוקת כולם, ייקח הראשון, שקיבל את המתנה, קודם לאלו שבאים אחריו.

- 23 טו. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁰ שְׁאָמַר: יִדְוֹר פְּלוֹנִי בְּבֵית זֶה, יֵאכֹל
24 פְּלוֹנִי פְּרוֹת דָּקָל זֶה - לֹא אָמַר פְּלוֹם; שְׁלֹא⁷¹ הִקְנָה
25 לָהֶם דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁהִדְרָה וְהֵאכִילָה וְכִיּוּצָא
26 בְּהֵן הָרִי הֵן כְּדַבּוּר וּכְשִׁנָּה שְׁאֵין נִקְנִין⁷². אָבֵל⁷³ אִם
27 אָמַר: תָּנוּ בֵּית זֶה לְפָלוֹנִי כְּדִי שִׁדְּוֹר בּוֹ עַד זְמַן
28 פְּלוֹנִי, אוֹ: תָּנוּ דָּקָל זֶה לְפָלוֹנִי כְּדִי שִׁיֵּאכֹל פְּרוֹתָיו
29 - דְּכָרִיו קִנְיָן; שֶׁהִרִי הִקְנָה לָהֶם הַגּוֹף לְפְרוֹת⁷⁴,
30 וְהַגּוֹף דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(70) שם קמו: מימרא של רב נחמן. (71) מדברי הרי"ף מיגאש. ולרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן) טעם אחר על אכילת פירות. (72) כלומר, אף בבריא בקניין. ואם כן גם האמירה בשכיב-מרע, שהיא במקום קניין, אינה מועילה (גמרא שם). (73) המשך המימרא שם. (74) ראה פרק כג מהלכות מכירה הלכה א.

יום רביעי ד' טבת ה'תש"פ

פרק אחד עשר

(1) נחבארו בו משפטי שכיב מרע שלא ביאר בדבריו, אם שלא ביאר מי הם המקבלים, אם שלא ביאר שיעור הדבר הניתן להם או עניינו, וכל הנמשך אחר זה, וכן לדון כוונתו במתנותיו וכל התלוי בזה ומה שהוא נמשך בזה.

- 31 א. שְׂכִיב מֵרַע² שְׁאָמַר: נָכְסִים אֵלוּ לְבָנִי - אֵין
32 הַבְּנוֹת בְּכָלָם³. הִזְהָ⁴ לוֹ בֶן אֶחָד וּבֵת, אוֹ בֶן וּבֵן
33 הַבָּנִים⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אָמַר 'לְבָנִי', שֶׁהוּא לְשׁוֹן
34 רַבִּים - אֵין נוֹתֵנִין אֶלָּא לְבָנוֹ; שֶׁהֵבֵן הָאֶחָד נִקְרָא
35 בְּנִים⁶.

(2) יוצא מתוך ההלכה שלפנינו. (3) דווקא בשכיב

ראה להלן. (48) שהם פרעו בעצמם, בניגוד להלכות הקודמות, שטענתם הייתה שאביהם פרע. (49) ויש חשש של "השבעה", כמבואר למעלה הלכה ג אלא שנתברר לבסוף שאמירתו הייתה בדרך הודאה, כנ"ל. (50) שהרי לא ידעו שאמירתו הייתה בדרך הודאה עד שנתברר הדבר לבסוף, ואם כן ודאי סברו שאמר כן שלא להשביע את בניו ובוודאי לא נתנו. דוגמא לכך מה שאמר בבבא מציעא יז. "אמרו לו (=בית הדין) צא תן לו (=לבעל חובך) ואמר פרעתי, נאמן - חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן", לפי ש"צא תן לו" הוא פסק-דין ברור ויודע שעליו ליתן, אבל "חייב אתה ליתן לו" אינו פסק-דין ברור ולפיכך אינו נאמן לומר פרעתי, שוודאי לא פרע כיוון שלא ברור לו שצריך לשלם (מגיד משנה). וראה בראב"ד.

- 1 יא. אָמַר 'תָּנוּ', וְאַמְרוּ 'תּוֹמִים 'נִתְּנוּ' - נֶאֱמָנוּ,
2 וְנִשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁנֵתָנוּ.

- 3 יב. שְׂכִיב מֵרַע⁵¹ שְׁנָתָן מִנָּה לְאֶחָד וְאָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ⁵²
4 מִנָּה זֶה לְפָלוֹנִי, וְהוֹלֵךְ וּמִצְאָו שְׁמַת: אִם קָיָם הִזְהָ
5 בְּשַׁעַה שְׁנָתָן לוֹ הַשְּׂכִיב מֵרַע⁵³ - יִתְּנוּ לְיֹרְשֵׁי מִי
6 שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שֶׁדְּבָרֵי⁵⁴ שְׂכִיב מֵרַע כְּכַתוּבִין
7 וְכַמְסוּרִין⁵⁵ הֵן. וְאִם לֹא הִזְהָ קָיָם⁵⁶ - יִחְזְרוּ לְיֹרְשֵׁי
8 מִשְׁלַח; שְׁאֵין קִנְיָן לְמֵת⁵⁷.

(51) גיטין יד: (52) וכלל הוא ש"הולך לאו כוזבי", ואין המקבל זוכה עד שיגיע לידו (למעלה פרק ד הלכה ד) - זה אינו אלא בבריא אבל בשכיב מרע אמרו "הולך כוזבי" (גמרא שם). (53) שאז יכול היה השליח לזכות בעבורו. (54) מדברי הרי"ף שם. (55) ואינו צריך קניין. ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה ח) וכאן הרי מת המקבל בחיי השכיב מרע? - כיוון שטרם ונתן המנה לשליח בוודאי דעתו שיקנה מיד (ש"ך בחושן משפט סימן קכה סעיף קטן לו בשם בית יוסף). (56) בשעה שנתן השכיב-מרע לשליח. (57) מדברי הרי"ף שם.

- 9 יג. שְׂכִיב מֵרַע⁵⁸ שְׁאָמַר: תָּנוּ⁵⁹ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי,
10 וְשְׁלֹשׁ מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי, וְאַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי -
11 אֵין אוֹמְרִין: הַקּוֹדֵם בְּשֹׁטֶר זָכָה⁶⁰. לְפִיכָךְ⁶¹, אִם לֹא
12 הֵנִיחַ תְּשַׁע מֵאוֹת - חוֹלְקִין הַנִּמְצָא לְפִי⁶² מֶה שֶׁנִּתְּב
13 לָהֶן. וְאִם⁶³ יֵצֵא עָלָיו שֹׁטֶר חֹב - גּוֹבֶה מִכָּל⁶⁴,
14 מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מֶה שֶׁנִּתְּב לָהֶן⁶⁵. פִּיצוּד⁶⁶?
15 הִזְהָ הַחֹב אַרְבַּע מֵאוֹת וְחִמְשִׁים - בַּעַל הַמֵּאֲתִים
16 נוֹתֵן מֵאָה, וּבַעַל הַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת מֵאָה וְחִמְשִׁים, וּבַעַל
17 הָאַרְבַּע מֵאוֹת נוֹתֵן מֵאֲתִים.

(58) בבא בתרא קלח. (59) והיינו, במחלק כל נכסיו ללא שיור, או במצווה מחמת מיתה. (60) שאין אדם יכול להוציא שני משפטים כאחד, והוא התכוון בעצם לתת לכולם בבת אחת, אלא שהכריח היה לו לפרט את שמות המקבלים בזה אחרי זה. ויש אומרים שאם הסכום שווה בכולם, שהיה יכול לכוללם יחד, ולא לפרט בזה אחרי זה, - יש כאן דין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ד' טבת - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"משבושת, מדלא מיייתין לה בגמרא דילן". ועיין כסף-משנה. וכתב הש"ך (שם ס"ק לט) שהמדובר באופן שהיורשים מסכימים לשלם לאחד מהם, אבל אם רוצים לדחותם, - יכולים הם לעשות כן כמו בשני יוסף בן שמעון שיצא שטר חוב על אחד מהם, ששניהם יכולים לדחותו (פכ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ח). וראה בלחם-משנה כאן.

- ד. שְׁכִיב מֵרַע²² שְׁאָמַר: נָכְסִי לְפָלוֹנִי וּפָלוֹנִי וּפָלוֹנִי¹³
- חוֹלְקִין בְּשָׂוִה, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה.¹⁴

(22) יוצא מתוך ההלכה הבאה. ומדובר במחלק או במצוה מחמת מיתה.

- ה. אָמַר²³: נָכְסִי לְפָלוֹנִי וּלְכָנִי - חוֹלְקִין: פָּלוֹנִי נוֹטֵל¹⁵
- מִחֲצָה, וְכָל בְּנֵי מִחֲצָה²⁴. וּמַעֲשֵׂה²⁵ בְּאֶחָד שְׁאָמַר¹⁶
- לְאִשְׁתּוֹ: נָכְסִי לִיךָ וּלְבָנֶיךָ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: תֵּטֵל הִיא¹⁷
- מִחֲצָה, וְכָל הַבָּנִים מִחֲצָה.¹⁸

(23) בבא-בבא קמא. כדעת רב יוסף. (24) וכך הם דברי רבי בברייתא שם: "והיתה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן ומחצה לבניו". (25) בבא-בבא קמא. (26) לשיטת רבינו, הכלל נוטל תמיד מחצה, לא רק במקום פרט אחד כבהלכה הקודמת, אלא אף כלפי כמה פרטים.

- ו. אָמַר: לְפָלוֹנִי וּפָלוֹנִי וּלְכָנִי פָלוֹנִי - נוֹטֵלִין בְּנֵי¹⁹
- פָּלוֹנִי מִחֲצָה²⁶, וְהַשָּׂנִים הָרִאשׁוֹנִים מִחֲצָה.²⁰

(26) לשיטת רבינו, הכלל נוטל תמיד מחצה, לא רק במקום פרט אחד כבהלכה הקודמת, אלא אף כלפי כמה פרטים.

- ז. שְׁכִיב מֵרַע²⁷ שְׁאָמַר: יִחְלַק פָּלוֹנִי בְּנָכְסִי - יֵטֵל²¹
- מִחֲצָה²⁸. תָּנוּ²⁹ חֵלֶק³⁰ לְפָלוֹנִי בְּנָכְסִי - יֵטֵל אֶחָד²²
- מִשְׁשָׁה עֶשְׂרִי³¹. וַיֵּשׁ מִי שְׁהוּרָה: יֵטֵל רְבִיעִי²³
- הַנֶּכְסִים³².

(27) בבא-בבא קמא. (28) שם. (29) שם. (30) שם. (31) שם. (32) שם. (33) שם. (34) שם. (35) שם. (36) שם. (37) שם. (38) שם. (39) שם. (40) שם. (41) שם. (42) שם. (43) שם. (44) שם. (45) שם. (46) שם. (47) שם. (48) שם. (49) שם. (50) שם. (51) שם. (52) שם. (53) שם. (54) שם. (55) שם. (56) שם. (57) שם. (58) שם. (59) שם. (60) שם. (61) שם. (62) שם. (63) שם. (64) שם. (65) שם. (66) שם. (67) שם. (68) שם. (69) שם. (70) שם. (71) שם. (72) שם. (73) שם. (74) שם. (75) שם. (76) שם. (77) שם. (78) שם. (79) שם. (80) שם. (81) שם. (82) שם. (83) שם. (84) שם. (85) שם. (86) שם. (87) שם. (88) שם. (89) שם. (90) שם. (91) שם. (92) שם. (93) שם. (94) שם. (95) שם. (96) שם. (97) שם. (98) שם. (99) שם. (100) שם.

- ח. שְׁכִיב מֵרַע³³ שְׁאָמַר: תָּנוּ חֵלֶק לְפָלוֹנִי בְּבוֹר²⁵
- הַיֵּין³⁴ שִׁישׁ לִי - יֵטֵל רְבִיעִי הַיֵּין. אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ²⁶
- חֵלֶק לְחֲבִית³⁵ - הָרִי מַעֲוֵט³⁶, וַיֵּטֵל שְׁמִינִית הַיֵּין.²⁷
- אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְקֶדְרָה³⁸ - נוֹטֵל חֵלֶק מִשְׁנֵים²⁸
- עֶשְׂרִי מִן הַיֵּין. אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְטַפְחִית³⁹ -²⁹
- נוֹטֵל חֵלֶק מִשְׁשָׁה עֶשְׂרִי מִן הַיֵּין שְׁבַבּוֹר; שְׁהָרִי גִלָּה³⁰
- דַּעְתּוֹ שֶׁלְחֵלֶק מוֹעֵט נִתְּבוֹן⁴⁰.³¹

(33) ברייתא שם. (34) ברי"ף וברשב"ם: בור של מים.

מרע אין הבנות בכלל בניו, לפי שבשעת מיתה אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא, אבל במתנת בריא - אף הבנות בכלל, כמפורש למעלה פרק ו הלכה יד, ועיין שם הערה פח. (4) בבא-בבא קמא: בעיא שנפתרה על-ידי רבא ורב יוסף. (5) שאינו בכלל בניו (בבא-בבא קמא שם) בלשון בני אדם (רשב"ם שם). (6) כמו במדבר כו, ח: "ובני פלוא אליאב".

- ב. שְׁכִיב מֵרַע⁷ שְׁאָמַר: נָכְסִי לְטוֹבִיָּה, וְנָתַת, וְכָא¹
- אֶחָד שֶׁשָּׁמוֹ טוֹבִיָּה וְאָמַר: 'אֲנִי הוּא' - נוֹטֵל⁸. וְאִם²
- הַחֲזִיק⁹ שָׁמוֹ רַב¹⁰ טוֹבִיָּה - אֵינוֹ נוֹטֵל¹¹. וְאִם הָיָה³
- שְׁכִיב מֵרַע גָּס¹² בּוֹ וְקוֹרָא אוֹתוֹ בְּשָׁמוֹ¹³ - נוֹטֵל¹⁴.

(7) כתובות פה: מימרא של רבי יוחנן. (8) אע"פ שיש בסביבה עוד אחד ושמו טוביה, שגם אותו אפשר להביא בחשבון - כיון שזה שלפנינו הזדרז לבוא, נותנים לו (שו"ע חושן-משפט סימן רנג סעיף כט). שוודאי כיוון לו, ואין חשש לרמאות, שהרי סוף הדבר להגלות (סמ"ע שם ס"ק סג). (9) שם בגמרא. (10) מוסמך להוראה. (11) מפני שאין לזהות אותו עם טוביה סתם, שלרב לא היה קורא בשמו. (12) רגיל בו. (13) בינו לבין עצמו (משנה-למלך). (14) אע"פ שקרא לו כן בפני אחרים - כיון שרגיל לקראו תמיד כן בינו לבין עצמו (משנה-למלך).

- ג. פָּאוּ¹⁵ שָׁנִים לְתַבְעִ, וְכָל אֶחָד מֵהֵן מִחֲזֵק שָׁמוֹ⁵
- טוֹבִיָּה, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֵם תִּלְמִיד חֶכֶם - תִּלְמִיד⁶
- חֶכֶם קוֹדֵם¹⁶. אִין בֵּהֵן תִּלְמִיד חֶכֶם, וְהָיָה אֶחָד מֵהֵן⁷
- שָׁכֵן¹⁷ אוֹ קְרוֹב - הוּא קוֹדֵם. הָיָה¹⁸ אֶחָד שָׁכֵן וְאֶחָד⁸
- קְרוֹב - שָׁכֵן קוֹדֵם¹⁹. שְׁנֵיהֶם²⁰ קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם⁹
- שְׁכָנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים - יַעֲשׂוּ²¹ הַדִּינִין¹⁰
- כְּמוֹ שִׁירָאָה לָהֶם; כָּל מִי שֶׁדַּעְתָּן נוֹטָה שָׁעֵל זֶה¹¹
- אָמַר - נוֹתֵנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.¹²

(15) המשך הסוגיא שם. (16) כי מן הסתם רוצה אדם, ההולך למות, להנות תלמיד-חכם מנכסיו, שמצוה רבה היא (ברכות לד: - רש"י). (17) כלומר, חבר הרגיל אצלו במשא ומתן (רמ"א שם). (18) בעיא שנפתרה, שם. (19) בהתאם למה שנאמר במשלי כז, י: "טוב שכן קרוב מאח רחוק". והמדובר כשהקרוב אינו ראוי ליורשו, שאם ראוי ליורשו - הוא קודם לשכן (ש"ך סימן רנג ס"ק לח בשם ה'טור'). (20) שם. (21) זהו פירושו של רבינו למונח התלמודי: שוודא דדייני. והוא, שהדיינים יעשו לפי אומד דעתם, למי היתה כוונת הנותן לתת. וכן פירש רש"י שם. ברם ה'תוספות' שם, ד"ה שוודא דדייני, פירשו: שהדיינים נותנים למי שהם רוצים. וראה למעלה פרק כא מהלכות מכירה הלכה טו. ומה שאמרו בתוספתא (בבא-בבא קמא פרק יא צוק"מ עמ' 418): "האומר תנו מאתים דינר ליוסף בן שמעון, והיו שם שני יוסף בן שמעון, אין דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולא לזה היה אוהב, אלא שניהם חולקים בשווה". - "התוספתא - כדעת רב בשני שטרות (שאמר: 'יחלוקין' (כתובות צד). ואין הלכה כן [אלא כשמואל שם שאמר שוודא דדייני] - מאירי בכתובות פה: עמוד 380. וכן כתב הרא"ה שם שהתוספתא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) בעיא בגמרא שם, שלא נפשטה, אך הרי"ף פתר אותה ממה שאמרו שם קכח. שאין המלוה גובה חובו מיתומים ומעבדים, הרי שהם כמטלטלין, כיון שאפשר להסתירם, אע"פ שמן הדין הם כקרקע. ועיין נמוק-יוסף שם. 35) והיינו, אם אמר "כל מטלטלין שלי". שאם לא כן, הם כחיטים ושעורים (מגיד-משנה). 36) כלומר, אין נוהגים לטלטלה. אבל הריחיים העליונה, שרגילים לטלטלה כדי לתקנה, - היא בכלל מטלטלין (גמרא ורי"ף שם).

יד. אָמַר⁵⁷: כָּל הַמְטַלְטֵל⁵⁸ - נוֹטֵל אֶף רֵחִים¹⁸
הַתְּחִתוֹנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ.¹⁹

57) שם. 58) משמע, כל מה שאפשר לטלטלו, אם כי אין נוהגים לעשות כן.

טו. שְׂכִיב מֵרַע⁵⁹ שְׁאָמַר: נָכְסִי לְפָלוּנִי - נוֹטֵל כָּל הַמְטַלְטֵלִין⁶⁰ וְכָל הַקְּרָקְעוֹת⁶¹ וְהַפְּגָדִים⁶² וְהַעֲבָדִים²¹ וְהַבְּהֵמָה וְהָעוֹפּוֹת⁶³. וְהַתְּפִלִּין עִם שְׁאָר סִפְרֵים - הַכֹּל בְּכֹלל הַנִּכְסִים. אָבֵל סִפֵּר תּוֹרָה - לֹשׁ בּוֹ סֵפֶק⁶⁴ אִם הוּא בְּכֹלל⁶⁵ נָכְסִים אוֹ אֵינֶנּוּ⁶⁶; לְפִיכָּה, אִם תִּפְסֹד²⁴ - אֵין מוֹצִיאִין⁶⁷ מִיָּדוֹ.²⁵

59) שם קנ: וקנא. 60) לא נאמר מפורש בגמרא, אבל יוצא מתוך פירוט הדברים דלהלן. 61) מפורש שם. 62) גם זה מפורש שם. 63) כל זה מפורש שם. והעיר בלחם-משנה על "כספים ושטרות" שנוכרו בגמרא שם, והשמיטם רבינו. 64) בעיא שם בגמרא. 65) שהרי יכול למוכרו לצרכים מסויימים, כגון לישא אשה (שם). 66) שהרי אין לו רשות למוכרו לכל דבר. ואין להעיר: אם אינו בכלל הנכסים, למה אינו שויר במתנת השכיב-מרע, שיצריך קנין כמתנת בריא (למעלה פ"ח הלכה טו)? - שכיין שאינו בכלל הנכסים, אין זה שויר (אורי-שמח). 67) למעלה (פרק ט הלכה ד) בדין ספק במתנת שכיב מרע, פסק רבינו "לא קנה", ולא כתב ש"אם תפס אין מוציאין מידו" - שם כל המתנה מוטלת בספק, אבל כאן אין ספק על עיקר המתנה, אלא על ספריהתורה אם גם הוא בכלל או לא (לחם-משנה). [וראה בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה יב, וצ"ע].

טז. שְׂכִיב מֵרַע⁶⁸ שְׁאָמַר: תִּנּוּ מְאֲתִים זֶזוּ לְפָלוּנִי בְּכוּרֵי כְּרָאוֹי⁶⁹ - נוֹטֵלֵן וְנוֹטֵל בְּכוּרְתוֹ.²⁶

68) בבא-בבא קלח. בברייתא. 69) אלו הן מילים מיותרות, ולפיכך הן באות לרבות שנוטלין נוסף על חלק בכורה שלו. וראה בסמוך אם לא הזכיר מילה מיותרת זו.

יז. אָמַר⁷⁰ בְּכֹכּוֹרְתוֹ⁷¹ - יָדוֹ עַל הָעֲלִיּוֹנָה: רָצָה²⁸ חֶלֶק בְּכוּרָה - נוֹטֵל⁷², רָצָה⁷³ מְאֲתִים זֶזוּ - נוֹטֵל.²⁹

70) שם, המשך הברייתא. 71) ולא אמר: כראוי לו. 72) אם חלק הבכורה הוא יותר ממאתים זוז, שאינו יכול לסלק אותו מהבכורה, אם כי יכול לגרוע מחלקם של יתר היורשים. ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ג, ובסמ"ע סימן רנ"ג ס"ק יח. 73) ואם לא הזכיר לא "כראוי לו" ולא "בכורתו", ראה לקמן.

35) למלאות מן הבור לתוך חבית. 36) שמילת "חבית" באה למעט ממדת הבור. כלומר, שלא צריך מן הבור, אלא בכדי למלאות חבית. 37) שכך שיעור חכמים (רי"ף שם). 38) מה שצריך לשים בקדרה, הקטנה מחבית. 39) כד קטן לשתייה. 40) שיטת הר"ח, שהלכה זו רק במתנה, אבל במקח - הדמים מודיעים, היינו, שהוא מקבל חלק לפי חשבון המעות שנתן (מגיד-משנה). אבל רבינו אינו סובר שהדמים מודיעים, כמו שנראה למעלה פכ"ז מהלכות מכירה הלכה ג (לחם-משנה).

ט. וְאֵין⁴¹ גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ לְדִין אַחֵר.

41) מדברי הרי"ף שם. לפי שאין אנו יודעים יפה לנמק את השיעורים האלו שנתנו כאן חכמים. ורק לענין "תנו חלק לפלוני בנכסי", למדו בכאן (רי"ף שם).

י. שְׂכִיב מֵרַע⁴² שְׁאָמַר: תִּטַּל⁴³ אֲשֵׁתִי כְּאֶחָד מִן הַבְּנִים⁴⁴ - נוֹטֵלֶת כְּאֶחָד מִבְּנָיו. וְאִם⁴⁵ נולד⁴⁶ לוֹ בְּנִים אַחֵר הַצּוֹאָה - מְצַטְרֵפִין עִם אֵלּוּ שֶׁהֵיוּ בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה, וְנוֹטֵלֶת חֶלֶק עִם כָּלָן. בִּיצֵד? הֵיוּ שְׁלֹשָׁה בְּנִים בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה, וְלֹאֲחֵר זָמַן נולדו לוֹ שְׁנַיִם - נוֹטֵלֶת כְּאֶחָד מִן הַחֲמִשָּׁה, שֶׁהוּא שְׁתוֹת כָּל הַמָּמוֹן.⁷

42) בבא-בבא קכח: מימרא ששלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא. ואף שם לא הוזכר שכיב מרע, וראה למעלה הלכה ז והערה כו, ולהלן בהערה הבאה. 43) וזהו לשון המועיל רק בשכיב מרע (ראה למעלה פרק ט הלכה ג). 44) היינו, חלק שוה כאחד מן הבנים. 45) כדברי התוספת של רבא, בגמרא שם. 46) ואם מתו אחר הצוואה, ונתרבה חלקם של אלה שנשארו - נוטלת אף היא כאחד מהם (רשב"ם). ויש מפקפקים בזה (מגיד-משנה בשם הראב"ד).

יא. וְאִינָהּ⁴⁷ נוֹטֵלֶת עִמָּהֶם אֵלּא בְּנִכְסֵים שֶׁהֵיוּ לוֹ בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה. אָבֵל נָכְסִים שֶׁבָּאוּ לוֹ אַחֵר זָמַן הַצּוֹאָה⁴⁸ - אֵין לָהּ חֶלֶק חֶלֶק; שְׁאֵין אָדָם מְקַנֶּה דָּבָר שְׁלֹא בָּא בְּרִשְׁתּוֹ.¹¹

47) מדברי רבא. 48) כן גם ברשב"ם שם, ד"ה ובנכסים של עכשיו.

יב. שְׂכִיב מֵרַע⁴⁹ שְׁאָמַר: מְטַלְטֵלִין שִׁישׁ לִי לְפָלוּנִי¹² - נוֹטֵל כָּלִי תַשְׁמִישֵׁי⁵⁰, אָבֵל לֹא חֲטִים וּשְׁעוּרִים¹³ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן⁵¹. אָמַר⁵²: כָּל מְטַלְטֵלִין שְׁלִי - נוֹטֵל¹⁴ הַכֹּל⁵³.¹⁵

49) שם קנ. וגם שם לא הוזכר "שכיב מרע" אלא שמכיון שלא הוזכרה אלא אמירה בלי קנין, ע"כ שמדובר בשכיב מרע. 50) תשמישי הבית, שרק אלו הם בכלל "מטלטלין" בלשון בני אדם. 51) כגון בהמות (רשב"ם שם ד"ה לבד מחיטי ושערי) וסחורות ופרקמטיאות (רמ"ה), שאינם בכלל "מטלטלין". 52) שם. 53) שמילת "כל" באה לרבות, אף אלו.

יג. וְהַעֲבָדִים⁵⁴ בְּכֹלל⁵⁵ הַמְטַלְטֵלִין, אָבֵל לֹא רֵחִים הַתְּחִתוֹנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁהֵרִי הִיא מִחֻבַּת לְאָרְצָה⁵⁶.

19 כב. אָמַר⁸⁴: תָּנוּ נְדוּנָא לְבִתִּי כֶּךָ וְכֶּךָ בְּגָדִים, כֶּךָ וְכֶּךָ
20 פָּלִים; הוֹזְלוּ הַבְּגָדִים וְהַפָּלִים אַחֵר כֵּן - הָרוּחַ
21 לִיתוּמִּים, וְנוֹתְנִין לָהּ כֶּשֶׁעַר הַזּוּל. וְכֵן⁸⁵ אָמַר: אֲמַר
22 תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז דְּמֵי הֵינִין⁸⁶ לְבִתִּי, וְהוֹקֵר הֵינִין -
23 הָרוּחַ לִיתוּמִּים, וְנוֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז⁸⁷.
24 מַעֲשֶׂה⁸⁸ בְּאַחַד, שְׁהִיָּה יוֹצֵא בְּקוֹלָר⁸⁹ וְאָמַר: תָּנוּ
25 לְפִלּוּנֵי אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז מִהֵינִין⁹⁰ שֶׁל מְקוֹם פִּלּוּנִי;
26 וְאָמְרוּ חֲכָמִים: יִטַּל אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז מִדְּמֵי אוֹתוֹ
27 הֵינִין. שְׁלֹא נִתְּפוֹן זֶה לִתְּנוֹ לֹא מִן הֵינִין מִשְׁקַל אַרְבַּע
28 מֵאוֹת זֶז⁹¹, וְלֹא נִתְּפוֹן אֶלָּא לְדָמִים⁹²; וְזֶה שִׁיחֲדוֹן⁹³,
29 כְּדֵי לִיפּוֹת אֶת כְּחוֹ⁹⁴. וְשׁוּב⁹⁵ מַעֲשֶׂה בְּאַחַד שְׁאָמַר:
30 הִדְּקַל לְבִתִּי, וְהֵנִיחַ שְׁנֵי חֲצָאֵי דְקָל⁹⁶; אָמְרוּ חֲכָמִים:
31 תִּטַּל הַשְּׁנֵי חֲצָאִים. שְׁלֹזָה נִתְּפוֹן, וְהֵם שִׁקְרָא דְקָל.
32 וְשׁוּב מַעֲשֶׂה⁹⁷ בְּאַחַד שְׁאָמַר: תָּנוּ לְפִלּוּנֵי בֵּית
33 הַמִּחְזִיק מֵאָה כּוֹרִינִין⁹⁸, וְנִמְצָא הַבֵּית שִׁישׁ לִזְה
34 הַמִּצְוֶה מִחְזִיק מֵאָה וְעֶשְׂרִים; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: זָכָה
35 בְּבֵית זֶה⁹⁹. שֶׁהַדְּבָרִים מְרַאֵין שְׁפּוֹנוֹתוֹ לִזְה¹⁰⁰ הֵיתָה;
36 שֶׁכָּל הַנוֹתָן¹⁰¹ - פְּעִין יִפֶּה נוֹתָן¹⁰². וְכֵן כָּל כּוֹצֵא
37 בַּדְּבָרִים אֵלֶּי.

יח. וכן ⁷⁴ אם אָמַר: תְּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִית אֲשֶׁר־
פָּרְאוּ לָהּ ⁷⁵ - נוֹטְלֶתֶן וְנוֹטְלֶת כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם אָמַר
'בְּכֻתֻּבָּתָהּ' - יִדָּה עַל הָעִלּוּנָה ⁷⁶.

4 י"ט. אָמַר: תָּנוּ מֵאֲתָיִם זֶה לְפָנָי בַּעַל חֻבֵּי פְּרָאִי
5 לוֹ - נוֹטֵלֵן וְנוֹטֵל אֶת חֻבּוֹ. אָמַר 'בְּחֻבּוֹ' - אֵין לוֹ
6 אֵלָא חֻבּוֹ.⁷⁷

7	כ. שָׁכִיב מֵרַע ⁷⁸ שָׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת וְזוֹ לְפָלוּגִי
8	וַיֵּשֶׂא בְּתִי - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מִתְנוֹת, כָּל
9	אֵיזֶה מֵהֶן שִׁירְרָצָה יִקַּח ⁷⁹ . לְפִיכָךְ, אִם רָצָה לִקַּח
10	הַמַּעֲוֹת וְלֹא יֵשֶׂא הַבַּת - יִקַּח. אָבָל אִם אָמַר: יִקַּח
11	בְּתִי וְתָנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת וְזוֹ - הֲרִי זֶה תְּנֵאיוֹ ⁸⁰ , וְלֹא
12	יִזְכֶּה בַּמַּעֲוֹת עַד שִׁיקַח הַבַּת.

13 כֹּא. שְׁכִיב מֵרַע⁸¹ שְׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ לְבִתִּי
14 בְּכַתְּבָתָהּ, אוֹ לְכַתְּבָתָהּ, אִם דֶּרֶךְ אֲנֹשִׁי הָעִיר לְהוֹסִיף⁸²
15 בְּשׁוּמַת הַגְּדוּנִיָּא⁸³ וְלִכְתֹּב שׁוּה מִנָּה בְּמֵאתִים - אֵינָה
16 נוֹטֶלֶת אֶלָּא מֵאתִים זָזוּ; שְׁהִירִי לֹא אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת
17 זָזוּ סֶתֶם, אֶלָּא בְּכַתְּבָתָהּ. כְּלוּמַר: תָּנוּ לָהּ מָה שֶׁתִּהְיֶה
18 שׁוּמַתָּהּ בְּכַתְּבָתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ.

81) בבא-מיעא קד: לפי מסקנת הגמרא. 82) משום כבוד הכלה. 83) שהיא מכניסה לו, ושהוא זוכה בהם, בגוף ובפירות, והוא אחראי להם ומשעבד נכסיו לשם כך, ועם פרידתה ממנו או לאחר מיתתו היא מקבלת בחזרה את תמורתם, והם "נכסי צאן ברזל" (פרק טז מהלכות אישות הלכה א) ומשום כבודה של האשה היו שמים את ערך

יום חמישי ה' טבת ה'תש"פ

פרק שנים עשר

1) נתבאר בו משפטי שכיב מרע שנתן נכסיו ליורשיו או לאחד מהן והתנה בהן, וכן כל הנותן נכסיו לאחר ואחריו לאחר מה דינן, והנותן נכסיו לאחר מותו, וכל הדומה לזה. ונסתיים הפרק בביאור שראוי לחסידים להסתפק במה שיש להם ולא יקבלו מתנות שנאמר ושונא מתנות יחיה.

- א. שְׂכִיב מֵרַע² שָׁאֵמַר³: בְּנִי⁴ פְּלוֹנִי יִירָשְׁנִי⁵ - הֲרִי¹²
זֶה יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ לְבִדּוֹ⁶, וְלֹא יִירָשׁוּהוּ שְׁאָר הַבָּנִים.¹³
וְכֵן⁷ אִם אָמַר עַל בֵּית בֵּין הַבָּנוֹת, אוֹ אֶחָד בֵּין הָאֲחִין,¹⁴
אוֹ שְׁאָר יוֹרְשֵׁינָם⁸ - דְּבָרָיו קִיָּמִין.¹⁵

2) בבא-בתרא קל. במשנה, וכרבי יוחנן בן ברוקה, שנפסקה הלכה כמותו, שם בגמרא. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא - לא (להלן הלכה ב). 3) דוקא אמר, אבל כתב - לא קנה בנו, שלא כתב אלא לעשותו אפוטרופוס (למעלה פ"ו הלכה ב, ולהלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). 4) אבל למי שאינו ראוי ליורשו, אינו יכול להוריש במקום שיש יורשים (גמרא שם, וכ"ה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה א). 5) דוקא כשאומר בלשון ירושה, אבל אם אמר בלשון מתנה - אין הבדל בין בריא לשכיב מרע, ובין מי שראוי ליורשו לבין מי שאינו ראוי ליורשו - בכל אופן יכול ליתן כאוות נפשו (להלן הלכה ה, והלכות נחלות שם הלכה ה). 6) ולמדו כן מהפסוק (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" - "התורה נתנה רשות להנחיל לכל מי שירצה" (בבא-בתרא שם) שהרי לא נאמר שינחלו בניו אלא הנחילו את בניו - הרי שהוא המנחיל לכל מי שירצה מבניו (רשב"ם שם). והמדובר במקרה שאין בכור, שאם יש בכור - לא אמר כלום, שנאמר "לא יוכל לבכר וגו'" (הלכות נחלות שם הלכה ב). 7) ברייתא שם. 8) בבת בין הבנות, כשאין בנים; באח בין האחים, כשאין לא בנים ולא בנות. ובשאר יורשין, כשרק הם היורשים, ואין אחרים קודמים להם.

- ב. אֶבֶל הַבְּרִיא⁹ - אֵין דְּבָרָיו קִיָּמִין¹⁰.

9) שנתן כל נכסיו לאחד מיורשיו, בלשון ירושה, ובקנין, כדין מתנת בריא. 10) שם קלא. בעיא של רבא. ולדעת רב האי, הרי"ף ורי"מ, מיגאש, היא בעיא שלא נפתרה "ולא עבדינן בה עובדא" (=לא עושים בה מעשה), וראה 'נמוקי יוסף', שאפילו תפס המקבל מוציאים ממנו, וכן נראה מלשון רבינו. וראה למעלה פ"א הלכה טו והערה סו. ולהלן בהלכות נחלות שם הלכה ד, ובלחם-משנה שם.

- ג. שְׂכִיב מֵרַע¹¹ שָׁאֵמַר: נְכָסִי לְפְלוֹנִי¹², וְאַחֲרָיו¹³ לְפְלוֹנִי - אֵין לְשָׁנִי אֵלָּא מֵה שִּׁשְׁיָר רֵאשׁוֹן¹⁴.

11) בבא-בתרא קלז. בברייתא, וכרבן שמעון בן גמליאל, שכן פסק רבי יוחנן שם, הלכה כמותו. ודוקא שכיב מרע. 12) כלומר: נכסי במתנת שכיב מרע לפלוני, שאינו ראוי ליורשו. 13) אחרי מותו של פלוני, והוא-הדין אם אמר לו "אם תמות" ('טור' חושן-משפט סימן רמח, בשם רבינו

הזכיר בפירוש לא "יין" ולא "דמי יין" (ועיי"ש מה שכתב במה שאמרו "כדי לייפות כחו"). ומתוך דברי רבינו, נראה שגם שם: "מחמרא דנהר פניא, כדי לייפות כחו". 95) כתובות קט: בעיית רב אשי שנפשטה על-ידי אבימי מהגרוניא בשם רבא. 96) שיש לו שותפות בשני דקלים נפרדים, בכל אחד מהם - חצי. ונחלקו המפרשים בדבר: יש אומרים שהניח גם דקלים אחרים, והספק היה אם יכולים היורשים לדחותה ולתת לה שני חצאים אלה, ופסקו להלכה שיהיה על התחתונה (רש"י שם). ויש מפרשים, שלא הניח אלא שני חצאים אלה, והספק היה אם יכולה ליטלם, כיון שאינו דקל שלם, ופסקו להלכה שיכולה ליטלם. ולפי דעה זו, אם יש לו דקלים אחרים בוודאי יכולה לתבוע דקל שלם (רא"ש שם סימן יד). וכתב הבית-יוסף בסימן רנג, שדעת רבינו נוטה כדעה השניה, ועיין מגיד-משנה. 97) בבא-בתרא עא. כדעת רב אשי. 98) בכ"י תימן: "כדין", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו "מאה גולפי" שבגמרא שם. שאפשר לסדר על פני השטח שלו, באורך וברוחב - מאה כדים. 99) אם אין לו אחר פחות מזה. 100) למרות שהוא יותר גדול משהוא אמר. 101) שם, בדברי רב אשי. 102) ואין אנו אומרים כמר זוטרא שהתכוון לתת לו רק שטח של מאה כורים מתוך הבית, והיתר השאיר ליורשים (רשב"ם שם ד"ה מאה ועשרים).

- 1 כג. שְׂכִיב מֵרַע¹⁰³ שָׁאֵמַר: תָּנוּ לְבְנִי שְׁקָל¹⁰⁴ בְּכָל שָׁבֶת, או¹⁰⁵ שָׁאֵמַר: אֵל תִּתְּנוּ לָהֶם אֵלָּא שְׁקָל, וְנִמְצָא שְׁאִינוֹ מִסְפִּיק לָהֶם אֵלָּא סֵלַע בְּכָל שָׁבֶת - 2 3 4 נֹתְנִים לָהֶם כָּל צֶרֶפֶן¹⁰⁶; וְשֵׁלָא¹⁰⁷ נִתְּבֵן זֶה לְהַרְעִיב 5 אֶת בְּנָיו, אֵלָּא לְיָרֵז אוֹתָם, שְׁמָא יְרוּיחוּ בְּהוֹצָאָה¹⁰⁸ 6 יוֹתֵר מִדִּי.

103) ברייתא בכתובות טז: 104) חצי סלע. 105) כרב חסדא בשם מר עוקבא (שם ע). שסיכם את ההלכה בניגוד לנאמר בברייתא. 106) שבוודאי זה היה רצונו, כדלקמן. 107) גמרא שם. 108) כלומר, ירחיבו ויגדילו הוצאתם.

- 7 כד. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁצִּוָּה וְאָמַר: אֵל תִּסְפְּדוּהוּ - אֵין 8 סוֹפְדִין אוֹתוֹ¹⁰⁹. אֵל¹¹⁰ תִּקְבְּרוּהוּ מִנְכָּסָיו¹¹¹ - אֵין 9 שׁוֹמְעִין לוֹ שְׁיָחוּס עַל מָמוֹן בְּנֵיו וְנִפְּלִי עֲצָמוֹ עַל 10 הַצְּבִיר, שֶׁאִסּוּר לְהַנִּיחוֹ בְּלֹא קְבוּרָה¹¹², אֵלָּא פּוֹפִין 11 אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְקַבְּרוֹ מִנְכָּסָיו.

109) בסנהדרין מז: נסתפקו בזה אם כבוד המת הוא ויכול לוותר עליו, או הוא כבוד החיים, ואין בידו לוותר, ונפשטה מברייתא של רבי נתן שהוא כבוד המת. וכן פסק רבינו בפרק יב מהלכות אבל, הלכה א. 110) כתובות מח. מימרא של רב מתנה. 111) אלא מן הצדקה (רש"י שם). 112) שהקבורה מצוה הי, א שנאמר כי קבור תקברנו (הלכות אבל שם). וכל המלין מתו עובר עליו בלא-תעשה (סנהדרין מז:). ואם ציוה שלא לקברו כלל, בעיא היא בסנהדרין שם, וראה בהלכות אבל שם.

האחרים, ושם בברייתא במימרא של רב אחא בריה דרב עויא מפורש שאמר למי שראוי ליורשו: נכסי לך ואחריו לפלוני - אין לשני במקום ראשון כלום (הובא למעלה הלכה ד) - אלא על-כרחנו שכאן באומר תנו שקל לבני, מדובר כשפירש ואמר לא משום ירושה אני נותן, אלא משום מתנה, ועיין ראב"ד. וראה להלן הערה הבאה. (25) אפילו אם נתן סתם, ולא פירש שאין זה בירושה אלא במתנה שיש לה הפסק - כיון שלא בא ליד היורשים אלא מסר לשליש עבורם, יעשה שלישי מה שהושלש בידו. וכן כתב ה'בית יוסף' סימן רמח, בשם הר"ן. ובסברא זו מתרץ שם את הסתירה שהובאה למעלה בהערה הקודמת. (26) בניגוד למה שכתב בפרק יא הלכה כג. (27) שבשני האופנים הנ"ל אין אנו אומרים שכוונת הצמצום היתה לזרז אותם (כמו בפרק יא שם), אלא לחסוך מן הנכסים למען האחרים, המקבלים נכסיו לאחר מותם של אלה.

- ז. נכסי לפלוני, ואחריו לפלוני: מת ראשון - קנה 18
שני; מת שני - הרי אלו של יורשי השני; 29; מת שני 19
בחי ראשון - יהיו הנכסים של יורשי ראשון. 20

(28) ברייתא בבבא-בבא-בבא-בבא: קט: ושם מעשה בשלשה מקבלים, ורבינו כתב בשנים והוא-הדין לשלשה (ראה מגיד-משנה). (29) שכיון שבשעת מותו של ראשון אין השני בחיים, אינו זוכה בנכסים אלו. שהנותן לא כיון ליורשי השני אלא לשני עצמו.

- ח. ואף על פי שאין לשני אלא מה ששיר ראשון, 21
אסור 31 לראשון למכור ולתן גופו, אלא אוכל 22
הפרות 32 עד שימות ויזכה השני. 23

(30) שם קלז. כרשב"ג בברייתא השנייה, הנראית כסותרת לברייתא הראשונה (שבהלכה ז). וכפי שפורשו הדברים בשקלא-וטריא שם. (31) שברייתא ראשונה - בדיעבד, וברייתא שניה - לכתחילה. כדי שיתקיים רצונו של הנותן, שהשני יזכה אף הוא בנכסים. (32) או מוכר אותם לאחרים.

- ט. ואם 33 עבר הראשון ומכר ונתן במתנה - אין 24
השני מוציא מיד הלקוחות; שאין לשני לא מן 25
הגוף ולא מן הפרות אלא הנשאר. וכל המשיא 26
עצה לראשון למכור - נקרא רשע 35. ואפילו היה בהן 27
עבדים והוציאן הראשון לחרות 36, או פלים ועשאן 28
תכריכים למת 37 - מעשיו קמיין. 29

(33) כרשב"ג בברייתא הראשונה שם. (34) מימרא של אב"י, שם. (35) רק המשיא נקרא רשע, אחרי שהוא חוטא ולא לו, אבל מקבל המתנה עצמו שמכר, שעשה זאת להנאתו - אף כי עשה איסור, אינו נקרא רשע (רשב"ם שם). (36) מימרא של רבי זירא בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר ב'עשה' (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), ויש כאן טענה שמא לא נתן לו על-מנת שיעשה עבירה בנכסיו - בכל זאת זאת מה שעשה עשוי (שם בגמרא). (37) מימרא של רב יוסף בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהם אסורים בהנאה כדין כלי המת (פ"ד מהלכות אבל, הלכה

יונה). (14) שכל זמן שהמתנה בידו - היא כולה שלו, גם הגוף וגם הפירות, ולפיכך יכול למכרה. ואז אין לו לשני כלום, ראה להלן הלכה י. אבל מה ששייר יש לו, לפי שאמר "ואחריו לפלוני", והמקבל הראשון אינו ראוי ליורשו, ואין זו אלא מתנה שיש לה הפסק.

- ד. ואם 15 היה הראשון ראוי לירשו 16, כגון שהיה 1
בן מקלל הבנים 17 - אין לשני כלום 18; שכל לשון 2
מתנה 19 לירש הרי הוא כלשון ירשה, וירשה אין 3
לה הפסק 20, ואף על פי שאמר 'ואחריו לפלוני'. 4

(15) שם קלג. בשם רב אחא בנו של רב עויא. (16) אע"פ שגם השני ראוי ליורשו (מגיד-משנה). (17) ובאופן שאין חשש שלא עשאו אלא אפוטרופוס, כגון ששייר משהו, שלא נתן לו כל נכסיו (לעיל פ"ו ה"ב) או שהיה באמירה בלבד (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). והוא-הדין לבת בין הבנות במקום שאין בנים, ולאח בין האחים אם אין לו בנים ובנות. (18) אם מת הראשון, אלא הכל ליורשין. (19) כן דעת הגאונים, שאפילו כתב במפורש לשון מתנה, הרי זו ירושה (אם לא שכתב במפורש שאינו נותן בירושה אלא במתנה, כדלהלן). ויש חולקים על זה (מגיד-משנה). (20) מימרא של רב אחא שם, שמכיון שעשאו ליורש, אינו יכול שוב להפסיק את שלשלת הירושה, ומגלה את רצונו בזה, שאין אדם מתנה לעקור דבר מן התורה (רשב"ם שם).

- ה. אבל הבריא שנתן מתנת בריא 21 על דרך זה, 5
וכתב לזה: נכסי לך, ואחריו לפלוני - אין לשני 6
אלא מה ששיר ראשון, בין שהיה הראשון 22 ראוי 7
לירשו בין שלא היה ראוי לירשו 23. 8

(21) דוקא בלשון מתנה, שהרי בלשון ירושה אין דבריו קיימים כלל, כמבואר למעלה הלכה ב. (22) [כוונת רבינו להשמיענו, שמה ששייר ראשון יש לו לשני, וכפי הנוסח שכתב להלן הלכה ו: "השני קונה מה שמשיר הראשון"]. (23) אחרי שבריא אין בכחו להנחיל למי שירצה בתורת ירושה, וכל כחו אינו אלא בלשון מתנה - מתנה יש לה הפסק, ויש לשני מה ששייר ראשון.

- ו. שכיב מרע שאמר: נכסי לך, ואחריו לפלוני, 9
והיה ראשון ראוי לירשו, ופרש ואמר: לא משום 10
ירשה אני נותן לך, שאין לה הפסק, אלא במתנה, 11
והרי הפסקתיה - השני קונה מה שמשיר הראשון 12
לפיכך, אם נתן המעות על יד שלישי 25, או שאמר: 13
תנו לבני שקל בקל שפת, ולא משום ירשה אני 14
נותנם להם, והנשאר מן הנכסים אחר מותם יהיה 15
לפלוני - אין נותנין להם אלא שקל 26, אף על פי 16
שאינו מספיק להם 27. 17

(24) דבר זה למד רבינו, ממה שאמרו (בבא-בבא קט"ז): "האומר תנו שקל לבני בשבת, וראויין ליתן להם סלע, נותנין להם סלע וכו' ואם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם כו' אין נותנים להם אלא שקל" - הרי שאפילו בבנו אם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם - יורשים

כעבר ומכר או נתן במתנה, שהרי יכול לסלק חובו במעות, וכן יכול לסלק הכתובה במעות (מגיד-משנה). ומהר"ם מרטנבורג חולק על רבינו ('טור' סימן רמח). (49) שהם שלו, והוא יכול למכרם אפילו בכתחילה (למעלה הלכה ח). (50) לא מן הגוף ולא מן הפירות, שלאחר מותו אין לו כלום, שהכל שייך לשני (סמ"ע שם סעיף-קטן יח). (51) שמייחד נכסים מסויימים לגביית החוב. והיא מילה יוונית, ופירושה משכון ושעבוד (מוסף הערוך, ערך אפתק ב). ויש אומרים שהיא נוסטריקון "אפה (=על פה) תהא קאיי", כלומר, ממנה תתבע חובך (ערוך שם, ורש"י ב"ק יא:).

יב. שְׂכִיב מַרְעֵי שְׂאֵמֶר לְאִשָּׁה פְּנוּיָה: נָכְסִי לָךְ, וְאַחֲרֶיךָ לְפָלוּנִי, וְעַמְדָּה וְנִשְׂאָתָא⁵² - בַּעַל לִוְקָח⁵³ הוּא⁵⁴, וְאֵין הַשְּׂנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל⁵⁵. וְאִם⁵⁶ אָמַר לָהּ בְּשֵׁהיא נִשְׂאָתָה: נָכְסִי לָךְ, וְאַחֲרֶיךָ לְפָלוּנִי, וְמִתָּה - הַשְּׂנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל; שְׂפִינָן שְׂזַכְתָּה בְּנָכְסִים עַל תְּנָאֵי זֶה בְּשֵׁהיא נִשְׂאָתָה, נִמְצָא בְּאֵלֹהֵי אָמַר לָהּ בְּפִרוּשׁ: אַחֲרֶיךָ יִקְנֶה פְּלוּנִי, לֹא הַבַּעַל. לְפִיכָךְ, אִם מִכְרָה⁵⁷ נָכְסִים אֵלֶּה בְּשֵׁהיא תַּחַת בַּעֲלָהּ⁵⁸, וְמִתָּה תַּחַת בַּעֲלָהּ - יַעֲמִדוּ נָכְסִים בְּיַד הַלִּוְקָח⁵⁹. שְׂאֵם יוֹצִיא הַבַּעַל מִיַּד הַלִּוְקָח מִפְּנֵי שְׂמִכְרָה בְּשֵׁהיא נִשְׂאָתָה⁶⁰ - הֲרִי הַשְּׂנִי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל⁶¹, וְהַלִּוְקָח חֹזֵר וּמוֹצִיא מִיַּד הַשְּׂנִי, שְׁהֲרִי מִכְרָה לוֹ, וְאֵין לוֹ אֲלָא מֶה שְּׁשִׁיר רֵאשׁוֹן, וְאֵין בְּשִׁלְשֶׁתָן מִי שְׁהוֹצִיא מִמּוֹן אֲלָא הַלִּוְקָח⁶², וְלִפְיָכָךְ תַּעֲמִיד בִּידוֹ. מַעֲשֵׂה⁶³ בְּאֶחָד שְׂאֵמֶר: נָכְסִי לְאִמִּי⁶⁴, וְאַחֲרֶיהָ לְיֹרְשִׁי, וְהִיתָה לוֹ בֵּת נִשְׂאָתָה, וְמִתָּה הַבֵּת בְּחַיִּי בַּעֲלָהּ וּבְחַיִּי אִם אֲבִיָּהּ, וְאַחֵר כִּף מִתָּה הִזְקָנָה; וְאַמְרוּ חֲכָמִים⁶⁵: אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן נָכְסִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְאִשְׁתּוֹ, וְלֹא זָכָתָה בֵּהֶן הָאִשָּׁה אֲלָא אַחֵר שְׁמִתָּהּ⁶⁶. אֲבָל אִם הִנִּיחָהּ⁶⁷ הַבֵּת בֶּן אוֹ בֵּת, הִיּוֹ יוֹרְשִׁין הַנָּכְסִים; שְׂמִשְׁמַע יוֹרְשִׁין וְאַפְּלוּ יוֹרְשִׁי יוֹרְשִׁין⁶⁸. וְאֵלֹהֵי אָמַר: וּבְשִׁתְּמוֹת הִזְקָנָה הֲרִי הֵן לְבֵתִי מַעֲכָשׁוֹ, הִיָּה⁶⁹ הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן אַחֵר מִיתָת אִשְׁתּוֹ⁷⁰.

(52) כתובות צה: מימרא ראשונה של אביי, וכמו שפירשו אותה בשקלא-וטריא שם. (53) אבל אין להשיא לה עצה זו כדי להבריא את הנכסים מן השני (שם בגמרא, וכמו שאמרנו למעלה הלכה ט). (54) מתקנת אושא (כתובות ג.). (55) כאילו מכרה לאחר (למעלה הלכה ט). (56) מימרא שניה של אביי, וכמו שפירשוה שם. (57) זו שאמר לה שכיב מרע, כשהיא נשואה: "נכסי לך ואחר כך לפלוני". (58) שאם היה המדובר בנכסיה (=נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל) הבעל מוציא מיד הלקוחות (פכ"ח מהלכות אישות הלכה ז). (59) היינו שלכתחילה מעמידים הנכסים בידי הלווקח, שהרי בסופו של דבר הם עתידים לעמוד בידו, ולמה צריך לטרוח בחינם (מגיד-משנה). וזה בניגוד לפירוש רש"י שם ד"ה ומוקמינן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ומוקמינן. (60) שאילו מכרה כשהיא ארוסה, אינו מוציא מיד הלווקח,

(כא) ויש כאן טענה שמא לא נתן אלא על-מנת שיהנו בני אדם מנכסיו, ולא על-מנת לאסרם בהנאה - בכל זאת מה שעשה עשוי (גמרא שם).

י. בַּמָּה³⁸ דְּבָרִים אֲמֹרִים³⁹? בְּשִׁמְכָהּ רֵאשׁוֹן אוֹ נָתַן מִתָּה⁴⁰ לְאַחֲרִים; אֲבָל אִם מִכְרָן רֵאשׁוֹן אוֹ נָתַן לְבָנוֹ מִתָּה אוֹ לְאַחַד מִיֹּרְשָׁיו - לֹא עָשָׂה פְּלוֹם⁴¹. וְכֵן⁴² אִם נָתַן⁴³ מִתָּה שְׂכִיב מַרְעֵי, אֲפִלּוּ לְאַחֲרִים - לֹא עָשָׂה פְּלוֹם; שְׂאֵין מִתָּה שְׂכִיב מַרְעֵי קוֹנֶה אֲלָא לְאַחֵר מִיתָה⁴⁴, וּבְשִׁמּוֹת⁴⁵ יִקְנֶה הַשְּׂנִי⁴⁶.

(38) שם קלז: מימרא של רב הונא בנו של רב יהושע, במעשה שהיה. (39) שאם עבר ומכר - אין השני מוציא מיד הלקוחות. (40) מתנת בריא. (41) שכוונת הנותן כשאמר "ואחר כך לפלוני", לא היה בדעתו שיוכל המקבל הראשון לתתם לבניו או ליורשיו, שאם כן לא עשה ולא כלום - שכל מה שיש לאדם הוא נותן לבניו. אבל כשאינו יכול לתתם לבניו או ליורשיו, אע"פ שיוכל לתתם לאחרים, אין אדם חוטא (שהרי אסור למכור ולתת לאחרים כנ"ל הלכה ח) ונותן לאחרים (מגיד-משנה). ולרשב"ם והראב"ד פירוש אחר בדברי הגמרא שם. (42) שם קלז. מימרא של רבי יוחנן. (43) מקבל-מתנה ראשון זה. (44) מימרא של אביי שם. וכן פסק רבינו למעלה פ"ח הלכה ט. (45) היינו, בשעת מיתה, לפני גמר המיתה, שהנותן רצה לזפות בנכסים את המקבל הראשון רק כל זמן שהוא זקוק להם, ולא כשהוא עומד למות, ואינו יכול להנות מהם, שאז רוצה הוא שיעברו לאחרים. אבל שכיב מרע הנותן נכסיו לאחרים, מעוניין הוא להחזיק בהם עד הרגע האחרון, ולפיכך אינו זוכה המקבל אלא לאחר גמר המיתה, ראה רשב"ם שם ד"ה וכבר קדמו. [והמדובר כשהנותן נתן לראשון ולשני במתנת שכיב מרע, אבל אם נתן במתנת בריא ובקנין, אין צריך לדקדק שהשני קודם למקבל מהראשון, אלא אפילו שניהם שווים - השני קודם, שהרי הוא קונה מן התורה, ואילו המקבל מהראשון אינו זוכה אלא מדין מתנת שכיב מרע, שחכמים עשו דבריו ככתובים וכמסורים, וראה למעלה פ"ח הלכה ט, ובהערה נו שם]. (46) שהוא, הזוכה בגמר מיתה, קודם למקבל מן הראשון בתורת מתנת שכיב מרע, שאינו זוכה אלא לאחר מיתה.

יא. הִיָּה חוֹב עַל הָרֵאשׁוֹן אוֹ כְּתַבְתָּ אִשָּׁה⁴⁷, וּבָאוּ לְבֵית דִּין לְהַפְרֵעַ מִנָּכְסִים אֵלֶּה, אָף עַל פִּי שְׁהֵרֵאשׁוֹן קָנִים - אֵין בֵּית דִּין מַגְבִּין אוֹתָם מִגּוֹף הַנָּכְסִים⁴⁸, אֲלָא מִן הַפְּרוֹת בְּלִבְדָּה⁴⁹ שְׂמִינָן לָהֶם. מֵת הָרֵאשׁוֹן, וּבֹא בַּעַל חוֹבוֹ וְאִשְׁתּוֹ לְגַבּוֹת מִנָּכְסִים אֵלֶּה - אֵין מַגְבִּין לָהֶם פְּלוֹם⁵⁰. אֲפִלּוּ עֲשָׂאֵן אֲפוֹתִיקַי⁵¹, אוֹ שִׁיחֲדָן לְאִשְׁתּוֹ בְּכַתְּבָתָהּ - אֵינָן גּוֹבִין מִנָּכְסִים אֵלֶּה פְּלוֹם, אֲלָא הֲרִי הֵן שֶׁל שְׂנִי.

(47) כגון שגירש את אשתו. (48) אע"פ שאמרנו לעיל (הלכה ט) שאם עבר ומכר או נתן, אין השני מוציא מיד הלקוחות - כל זמן שלא גבה המלוה בחובו ולא גבתה האשה בכתובתה, אע"פ שהנכסים משועבדים להם, אין זה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ה' טבת - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המקבל. (81) של בן זה, שלו כתב נכסיו, ולא של בניו האחרים. (82) מימרא של עולא, בגמרא שם. (83) ואנו אומרים שבשעת מיתתו מחל לבנו (הרי"ף). (84) ראה למעלה פרק ח הלכה ה. ואלמלא סברא זו - שייכים הפירות לכל היורשים, ראה להלן הערה צב. (85) משנה, שם. (86) שהם כתלושים, ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה יז. (87) שהרי לא נתן לבן אלא גוף הקרקע, ואילו הפירות נשארו לאב, ובמותו נפלו לירושה לפני כל בניו. (88) משנה, שם קלו. (89) סתם ולא פירש שמוכר רק הפירות (רשב"ם). (90) היינו, הפירות. אבל גוף הקרקע, אינו מכור, שהרי אינו שלו, מכיון שנתנה לבנו. ואם רצה הלוקח לחזור בו מן המקח, חוזר בו, שהרי הוא רצה לקנות גם הגוף וגם הפירות (נמוק"י ווסף). (91) בבא-בבא קל"ט. (92) לקרקע, וצריכים לה, שלא הגיעו להבצר. (93) מה שוים במצב זה, שהם מחוברים וצריכים עוד לקרקע. (94) שהרי על-פי הדין הם של האב, וכשמכר האב ללוקח - הכל ללוקח. אלא שאם עודם ברשות האב בשעת מיתתו, הוא מוחל אותם לבנו, מפני שדעתו קרובה אליו, כמבואר למעלה, וראה מגיד-משנה. (95) בבא-בבא קלו. במשנה. (96) כלומר: בפירות. (97) בבא-בבא קל"ט, פלוגתא רבי יוחנן וריש לקיש, והלכה כריש לקיש. (98) בגמרא שם תלו הלכה זו בעיקרון זה, אם קנין הפירות קנין הגוף, ואז אינו יכול למכור, או לאו קנין הגוף, ואז יכול היה הבן למכור. (99) כריש לקיש שם. שהלכה זו היא בין שלושת ההלכות שרבה פסק כריש לקיש ביבמות לו. ולרבי יוחנן הסובר קנין פירות קנין הגוף, אין מכירתו של הבן מכירה, אלא אם מת האב בחייו, שבאו הנכסים לרשותו, אבל אם מת הבן בחייו האב, שלא באו הנכסים לרשותו של הבן, הרי הנכסים נחשבים כאילו הם של האב, אע"פ שאין לו אלא פירותיהם - שקנין פירות קנין הגוף.

יד. מתנת¹⁰⁰ בריא¹⁰¹ שפתיב ביה מ'היום וילאחר מיתה¹⁰² - הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאינו קונה אלא לאחר מיתה; שמשמע דברים אלו: שאף על פי שקנה הגוף מהיום, אינו זוכה בו ואוכל פירות אלא לאחר מיתה.

100 ברייתא שם קלה: וכפירושה על-ידי אביי. 101 והיינו, שעשה בה קנין ככל בריא, ראה סמ"ע סימן רנז ס"ק יא. 102 רק לענין זה, דינה כמתנת שכיב מרע, אבל לענין חזרה, אין דינה כמתנת שכיב מרע שיכול לחזור בו, אלא מכיון שעשה קנין אינו יכול לחזור בו. וכן פירשו רשב"ם ורמב"ן. ויש אומרים, שגם לענין חזרה - דינה כמתנת שכיב מרע (מגיד-משנה).

טו. שטר¹⁰³ מתנה¹⁰⁴ שפתיב בו שקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין¹⁰⁵ בין שלא היה בו קנין¹⁰⁶, בין שפתיב בו זמן ובזמן זה חי היה, הזמן מוכיח¹⁰⁷ שמתים הקנה לו¹⁰⁸, ואינו זוכה¹⁰⁹ אלא לאחר מיתה¹¹⁰; שאילו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה פותב בו זמן¹¹¹. לפיכך, אף על פי שאין פתיב בו מ'היום

שאינ לבעל בנכסיו ארוסתו כלום עד שיכנסו (הלכות אישות שם הלכה ח). (61) שכיון שהשכיב-מרע אמר לה כשהיא נשואה, הרי זה כאילו אמר לה: אחריך ולא הבעל, כנ"ל. (62) לפי שבאמת הדברים חוזרים וסובבים, שהרי מיד כשהלוקח מחזיקם בא שוב הבעל ונוטל, ושוב בא השני ומוציא מיד הבעל, ושוב הלוקח מוציא מיד השני וחוזר חלילה וכו' וכו' ולפיכך קבעו חכמים שהנכסים נשארים ביד מי שהוציא ממון, הוא הלוקח (גמרא שם). (63) בבא-בבא קכה: (64) שם: "לסבתא", ומפרש הרשב"ם: "לזקנתי". ורבינו מפרש: "סבתא" ביחס לבתו, והיא - אמו. (65) בבא-בבא קכה שם. (66) וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא. (67) כ"ה בכ"י תימן. (68) כרב הונא, שם. אחרת היו זוכים בהם יורשי הסבתא, כדין מת שני בחיי הראשון (למעלה הלכה ז). (69) יוצא מתוך הסברת רבי אלעזר לדברי רב הונא, וכן דייק הרי"ף שם. ויש חולקים בזה (מגיד-משנה). (70) שאין זה "ראוי" אלא מוחזק ביד הבת למפרע. ושכתוצאה מזה אם מכרה האם, בטל המכר למפרע (רשב"ם שם).

1 יג. הפותב⁷¹ נכסיו לבנו⁷² ולאחר⁷³ מות⁷⁴ - הרי הגוף של בן מזמן השטר, והפירות לאב עד ש'מות⁷⁵. לפיכך⁷⁶: האב אינו יכול למכור⁷⁷, מפני שהן נתונים לבן; והבן אינו יכול למכור⁷⁸, מפני שהן ברשות האב. מת האב והנחית⁷⁹ פירות מחברים לקרקע⁸⁰ - הרי הן של בן⁸¹, מפני⁸² שדעתו⁸³ של אדם קרובה אצל בנו⁸⁴. הו⁸⁵ תלושין או שהגיעו להבצר⁸⁶ - הרי הן של יורשין⁸⁷. עבר⁸⁸ האב ומכר⁸⁹ - מכורין⁹⁰ עד ש'מות, וכש'מות האב מוציא הבן מיד הלוקחות. ואם⁹¹ היו שם פירות מחברין⁹² - שמיין⁹³ אותם ללוקח⁹⁴, ונותן הבן דמיהם. היו תלושין או שהגיעו להבצר - הרי הן של לוקח. עבר⁹⁵ הבן ומכר - אין ללוקח כלום⁹⁶ עד ש'מות האב. מכר⁹⁷ הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת האב - פש'מות האב קנה הלוקח; שאין לאב אלא פירות, וקנין⁹⁸ פירות אינו קנין הגוף⁹⁹.

71 בבא-בבא קלו. במשנה, כדעת ר' יוסי. 72 והיו לו עוד בנים אחרים. 73 בכ"י תימן: "לאחר". וכ"ה במגדל-עוז ובמגיד-משנה. 74 ובשטר כתוב זמן הנתינה, והרי זה כאילו היה כתוב: "מהיום ולאחר מותו", לפי שיטת רבי יוסי (שם), שהלכה כמותו, וראה להלן הלכה טו. 75 כן פירשו בגמרא שם, את שני הביטויים האלה: "מהיום" ו"לאחר מותו", שלכאורה הם סותרים זה את זה, - שכוונתם: גוף מהיום, ופירות לאחר מיתה, שכל זמן שאפשר לנו לפרש את דבריו, שלא תהיה בהם סתירה, אנו עושים זאת. ועיין רשב"ם שם ד"ה גט ואינו גט, וראה בהלכה הבאה. 76 משנה, שם. 77 כלומר: מכירה סתם, שמשמע גם הגוף וגם הפירות. 78 אף כאן מכירה סתם, כנ"ל. 79 יוצא מתוך המשנה, שם קלח: כמו שהסיקו בגמרא (שם קלט). 80 שעל-פי הדין הם שייכים לכל היורשים, שהרי הפירות הם של האב ולא של הבן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פי הפסוקים: "ברוך הגבר אשר יבטח בה", והיה ה' מבטחו" (ירמיה יז, ז) ו"אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה" (תהלים קמו, ג). וכתב במגדל-עוז, שכתבו כאן רבינו בסוף הלכות זכיה ומתנה, כדי לחתום ההלכות האלו בענין טוב ויפה.

סליקו להו הלכות זכיה ומתנה בסיעתא דשמיא

יום שישי ו' טבת ה'תש"פ

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות לידע דין חלוקת הקרקעות בין השתפין. והרחקת נזק כל אחד מהם משכנו ומבעל המצר שלו. ודין בעל המצר.

ובאור כל הדינים האלו בפרקים אלו:

(1) כולל היזק ראייה וכיצא בו. (2) כולל נזקי רכוש.

פרק ראשון

(3) נתבארו בו משפטי חלוקת השותפין באלו דברים כופין זה לזה לחלוק או שיישאר לאחד מהם הכול ויקנה חלק חבירו בדמים, והנמשך אחר זה.

א. אחד הקונה מחברו חצי שדהו, או שנים שקנו מאחד שדה, או שירשו, או שנתנה להן במתנה, או שהחזיקו בה מן ההפקר, או נכסי גר, כללו של דבר: כל שיש ביניהם שתפות בקרקע, ובקש אחד מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו: אם יש באותה קרקע דין חלקה - כופה את שאר השתפין וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה - אין אחד מהן יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין במטלטלין. במה דברים אמורים? בשאין אחד מהן מכיר את חלקו. במקום שהן שתפין בו, אלא יד כלן משתמש בכל המקום; אבל אם היה אחד מהן מכיר חלקו, אף על פי שאין בה דין חלקה - כופה כל אחד מהן את חברו להבדיל בין חלקו לחלק חברו.

(4) בבא בתרא ב. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן (שם ג.) ושם יא. במשנה. (5) כן נראה בבבא מציעא ז: ובפירוש רבינו חננאל שם (אור שמח). (6) כלשון המשנה בראש המסכת: "השותפין", לשון סתמית ללא כל הבדל, איך הוקמה שותפות זו. (7) משנה שם יא. ושם ג. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן במשנה שם ב. (8) פירוש דין חלוקה - להלן הלכה ד. (9) במשנה שם יא. מפורטים גם דברים שהם מטלטלין. וראה להלן הלכה ה. (10) הרי"ף, סמוך למשנה הנ"ל יא. ולמד זאת מהמירא של רב אשי שם ג. "שהלך זה בתוך שלו והחזיק" (וראה תוספות שם דיבור המתחיל רב אשי) וכן כתב רבינו להלן פרק ב הלכה י: "וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וכו' אף על פי שלא קנו מידם, אין אחד מהם יכול לחזור

ולאחר מיתה' - קונה לאחר מיתה. וזה שפותבין בכל המתנות והממכרות מעכשו ואף על פי שיש בשטר הזמן - להרויח הדבר פותבין בו, אף על פי שאינו צריך.

(103) כרבי יוסי, שם קלו. במשנה, ולא כרבי יהודה החולק עליו שם. וכמו שפסק רב הלכה כמותו (שם). (104) של בריא (סמ"ע סימן רנו ס"ק א). ואילו מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין - כיון שאינו צריך קנין, יש חשש שנתכוון להקנות בשטר לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה י). ולדעת הנמוקי יוסף (בבא-בתרא פרק ט דפוס ווילנא ע"ב) מתנת שכיב מרע שכתוב בה מהיום, דינה כמתנת בריא וזקוקה לקנין, וראה להלן הערה קט. (105) שזה אף רבי יהודה מודה, כמו שהעלו בשקלא-וטריוא שם. (106) אלא השטר עצמו משמש קנין כשהגיע ליד המקבל (פ"א מהלכות מכירה הלכה ז). (107) כדברי רב נחמן בשטת רבי יוסי, וכן מפורש בברייתא של רבי יוסי שם. (108) גוף הקרקע. (109) לאכול פירותיה. (110) וכלל הוא בידינו: "אין שטר לאחר מיתה" (בבא-בתרא קנב). (111) נכל זה אינו אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע אין הזמן מוכיח, כי ודאי לא נתכוון להקנות אלא לאחר מיתה, ראה למעלה פ"ח הלכה י, והערה סב. (112) ראה ברשב"ם (שם קלו) ד"ה מוכיח.

טז. פריא¹¹³ שנתן מתנה וכתב בשטר מחיים ובמות' - הרי זו מתנה גמורה¹¹⁴ מחיים, שהרי פתוב בו מחיים¹¹⁵; וזה שכתוב בו ובמות' - כמי שאומר מעתה ועד עולם, וכמו נו"י השטר הוא זה.

(113) יוצא מתוך פלוגתת רב ושמואל (שם קנג.), שבו נפסקה ההלכה כרב, הובאה למעלה פרק ח הלכה יט, ונראה משם שרק בשכיב מרע כוונתו לאחר מיתה, וזה שכתב "מחיים" הוא לסימן יפה, אבל בבריא אנו אומרים להיפך, שעיקר כוונתו מחיים, וזה שכתוב "ובמות", הוא כמו שאומרים "מעתה ועד עולם", וכמו שכתב רבינו. (114) לגוף ולפירות. (115) ובבריא אין לומר שכתב כן "ליישוב דעתו שיחיה מחולי זה", כמו שאמרו בשכיב מרע (פ"ח הלכה יט).

יז. הצדיקים¹¹⁶ הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם, אלא בנתיים בה' פרוץ שמו, לא בנדיבים¹¹⁷. והרי נאמר: ושוגא מתנת יחיה.

(116) קידושין נט. ושם מעשה ברב גידל שלא רצה לקבל מתנה. ובחולין מד: אמרו: "רבי אלעזר כי הווי משדרי ליה מבי נשיאה מידי לא שקיל, וכי הווי מזמני ליה לא אזיל" (כששלחו לו מבית הנשיא איזו מתנה, לא היה מקבל. וכשהזמינו אותו לסעודה, לא היה הולך), אמר: לא קא בעי מר דאיחיה? (אינו רוצה שאחיה?) דכתיב ושונא מתנות יחיה, רבי זירא - כי הווי מזמני ליה אזיל, אמר אתייקורי הוא דמתייקורי בי (=מתכבדים הם בי). [ורבינו לא כתב שאם מזמינים אותו - מותר, מפני שפסק כרבי אלעזר החולק על רבי זירא, וראה בהגהות מיימוניות]. (117) על-

33 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תְּמִיד³³, וְאֵינוֹ עֹשֵׂי לְשֹׁכֵר, כְּגוֹן
34 מְרַחֵץ אוֹ מַצֵּעַ אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אֵינוֹ יָכוֹל לֹמַר לוֹ:
35 הַשְׁתַּמֵּשׁ אִתָּהּ יוֹם וְאֵנִי יוֹם, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: כָּכָל
36 יוֹם אֲנִי רוֹצֶה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.

(14) שם יג. ושם, פלוגתת רב יהודה ורב נחמן אם אומרים "גור או אגוד" (ראה להלן), והלכה כרב יהודה, כמו שפסק אמימר (שם יג:). וכבריינתא שהובאה שם. (15) היינו, אלה שזכרו למעלה: קונה מחבירו חצי שדה, שניים שקנו שדה, יישו, ניתנה לה מתנה, וכו' מן ההפך. ובכולם יש דין של "גור או אגוד". והראב"ד להלן הלכה ג חולק על זה וכתב שלא אמרו "גור או אגוד" אלא בירושה ומתנה, אבל במקח וממכר לא אמרו כן, שהרי השני אומר לו: על דעת כן נשתתפנו, שלא נחלק, ועיין שם. (16) נלמד מדברי רבא לרב נחמן, שם יג. (17) זהו "גור או אגוד" שבגמרא שם. וכפירוש הערוך (ערך גר ב, לפי נוסחת הכסף-משנה): גור: משוך, כלומר, קנה. אגוד: אמשוך, כלומר, אקנה, היינו מכור. (18) ואם כן התובע את החלוקה הוא הקובע את השער, בין לעצמו, במקרה שהוא קונה, ובין לחבירו כשיקנה הוא (בניגוד לרש"י שם דיבור המתחיל אית דינא, שפירש גוד: קרן. אגוד: אקון, שלעולם, הקונה קובע את השער וראה כסף משנה). ונראה מדברי רבינו שאפשר לקבוע גם שער העולה על שווי האמיתי של החפץ, ויש חולקים על זה (ראה במגיד משנה). (19) והכול תלוי בתובע האומר "גור או אגוד", שיוכל לומר כן בשני הצדדים: גם גור, שהאחר יקנה, וגם אגוד שהוא יקנה. אבל אם הנתבע הוא עני ואינו יכול לקנות, אין זה מפריע לתובע להגיד לו "או קנה או מכור". כן הכריע הר"ף שם בניגוד לדעת החולקים על זה (מגיד משנה). (20) משנה שם קעב. והובאה שם יג. (21) מפשטות דברי רבינו נראה שהכול תלוי בהתנהגות האב המוריש (כסף משנה). ויש אומרים שהעיקר תלוי בגדלם ובקטנם, שאם הם גדולים וראויים להשכיר, משכירים והשכר לאמצע. ואם הם קטנים, שאינם ראויים להשכיר, אינו יכול לכופו להשכיר (מגיד משנה). וראה בתוספות שם יג: דיבור המתחיל אם). (22) ואין העשיר יכול לומר, שהוא רוצה להשתמש בחלקו, כי הרי זה יפריע להשכיר את החלק השני (מגיד משנה בשם הרשב"א). (23) אבל אם ירצה העשיר יכול לבטל את השותפות על ידי זה שיאמר לו "גור או אגוד", ור"י מיגאש השאיר זאת בספק, מאחר שהדבר עומד לשכר ואולי דינו כדבר שיש בו דין חלוקה, וראה מגיד-משנה. (24) משנה שם. (25) כלומר, אף על פי שאין העני יכול להשתמש בבית הבד או בבית המרחץ - אומר לו העשיר: מה איכפת לי אם אינך יכול, מצידי תוכל לקחת זיתים או עבדים ולהשתמש בהם. (26) שכל שאינו נותן אפשרות משני הצדדים: "גור או אגוד" - אינו יכול להכריחו. (27) אף על פי שאין לו משלו. וכן נראה שם יג. שגם עבד כנעני שאין לו לשלם הרי הוא בכלל "אגוד" על ידי שילוה מאחרים. (28) כלומר: אף שאין לו כסף, יכול הוא לבקש מהשותף שיאפשר לו זאת על ידי מכירה לאחרים. ויש חולקים על זה (שולחן ערוך סימן קעא, סעיף ו). (29) מכאן משמע שמה שאמר למעלה "אם עשאה האב"

בחבירו". ועיין להלן. (11) ברי"ף שם נוסף: "ואינו יכול להשתמש בחלקו של חבירו", וראה להלן. (12) כי מאחר ששניהם מכירים כל אחד ואחד חלקו - הרי התקיימה כאן חלוקה ביניהם ואינם שותפים עוד בחצר. ואף על פי שלא עשו זאת בקניין, אינם יכולים לחזור עוד אחר שחלקו, כי הרי כל השותפות הייתה מתחילה רק עד שיתחלקו ואף על פי שאנו פוסקים להלכה "האחים שחלקו לקוחות הם" ואין אנו אומרים שהובר הדבר למפרע שכל אחד ואחד קיבל חלקו המיוחד לו - מכל מקום מעכשיו אנו קובעים כי כל אחד ואחד קיבל חלקו המיועד לו מתחילה בעת התחלת השותפות לכשיתחלקו ביניהם, ולפיכך אינם צריכים קניין (אבן האזל להלן פרק ב הלכה י). (13) הבדלה זו מחיצה היא, אלא שיש הבדל בין מקום שיש בו היזק ראייה, שצריכה להיות גבוהה ארבע אמות (כדלהלן פרק ב הלכה טז) לבין מקום שאין בו היזק ראייה, שדי לה בגובה כל שהוא (מגיד משנה).

ב. אַחַד¹⁴ מִן הַשְּׁתֵּפִינִי¹⁵ שֶׁאָמַר לְחִבְרוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין
בוֹ דִּין חֵלְקָה, אוֹ¹⁶ בְּדֶבֶר שֶׁאֵי אִפְשָׁר שִׁיחֲלֹקוּ, כְּגוֹן
שִׁפְחָה אוֹ פְּלִי: מְכַר לִי חֵלְקֶךָ בְּכֶךָ וְכָךְ, אוֹ קָנָה
מִמֶּנִּי¹⁷ בְּשַׁעַר הַזֶּה¹⁸ - הִדִּין עִמּוֹ, וְכּוֹפִין אֶת הַנִּתְבָּע
לְמִכַּר לְחִבְרוֹ אוֹ לְקִנּוֹת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵין הַנִּתְבָּע
רוֹצֶה לְקִנּוֹת, אוֹ לֹא יִמָּצֵא בְּמָה יִקְנֶה - אֵינוֹ יָכוֹל
לְכַף אֶת חִבְרוֹ לְקִנּוֹת מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ בְּשַׁעַר הַזֶּה; וְהָרִי
שֶׁהָרִי יָכוֹל לֹמַר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֶקְנֶה, אֲלֹא
שֶׁאֶמְכֹּר¹⁹. לְפִיכָךְ²⁰: שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד
עָשִׂיר, שֶׁהֵנִיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם מְרַחֵץ אוֹ בֵּית הַבֵּד: אִם
עָשָׂאן הָאֵב²¹ לְשֹׁכֵר - הַשֹּׁכֵר לֹא מַצֵּעַ²², כָּל זְמַן
שֶׁיִּרְצֶה לַעֲמֹד בְּשִׁתְּפוֹתוֹ²³; עָשָׂאן²⁴ הָאֵב לַעֲצֹמוֹ -
אֵינוֹ יָכוֹל לְכַף לְכָף אַחִיו לְהַשְׁפִּיר אוֹתָם, אֲלֹא
מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם כְּדֶרֶךְ שֶׁהַשְׁתַּמֵּשׁ אֲבִיהֶם. וְהָרִי
עָשִׂיר אוֹמֵר לַעֲנִי: קַח לָךְ זֵיתִים, וּבּוֹא וְעֲשֵׂה אוֹתָם
בְּבֵית הַבֵּד; קָנָה לָךְ עֲבָדִים, וְיִבְאוּ וְיִרְחֲצוּ
בְּמְרַחֲצִי²⁵. וְאֵין הָעָנִי כּוֹפֶה אֶת הָעָשִׂיר לְקִנּוֹת
חֵלְקֶךָ²⁶. אֲלֹא אִם כֵּן אָמַר לוֹ: קָנָה מִמֶּנִּי אוֹ מְכַר
לִי, וְהָרִינִי לָזֶה וְקִנְיָה²⁷ אוֹ מוֹכֵר²⁸ לְאַחֲרִים וְקִנְיִן
- הִדִּין עִמּוֹ. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן: אֵינוֹ קוֹנֶה, אֲלֹא
הָרִינִי מוֹכֵר חֵלְקִי - מוֹכְרִין אוֹתָהּ לְאַחֲרִים. אָמַר כָּל
אֶחָד מֵהֶם: אֵינוֹ מוֹכֵר, אֲלֹא כָּל אֶחָד מֵהֶן רוֹצֶה
שִׁיקְנֶה חֵלֶק חִבְרוֹ, אוֹ שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן רוֹצֶה לֹא
לְקִנּוֹת חֵלֶק חִבְרוֹ וְלֹא לְמִכַּר חֵלְקוֹ, אֲלֹא יִשְׁאָרוּ
שְׁתֵּפִינִי בְּגוֹף - הֵיאָף הֵן עוֹשִׂין? אִם הִיָּה הַמָּקוֹם
עֹשֵׂי לְשֹׁכֵר²⁹ - מִשְׁפִּירִין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין שְׁכָרוֹ; וְאִם
אֵינוֹ עֹשֵׂי לְשֹׁכֵר: אִם חָצֵר הוּא - שׁוֹכְנִין בָּהּ שְׁנֵה
שְׁנֵה³⁰, שְׁאֵי-אִפְשָׁר שִׁישְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת, מִפְּנֵי
הַזֶּק רְאִיָּה, שֶׁהָרִי אֵין בָּהּ דִּין חֵלְקָה³¹, וְאֵין אָדָם
עֹשֵׂי לְטָרַח כָּל שְׁלָשִׁים יוֹם לַפְּנוֹת מִחֲצָר לְחֲצָר,
אֲלֹא מִשְׁנֵה לְשְׁנֵה; וְאִם מְרַחֵץ הוּא - נִכְנָסִין לָהּ
שְׁנֵיהֶם תְּמִיד בְּכָל יוֹם³². וְכֵן כָּל דֶּבֶר שֶׁרְאִי

17 כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבִּין [לְכָל אֶחָד וְאֶחָד]; וְלֹא אֶת
18 הַגִּנָּה, עַד שִׁיְהֶא בֶּה חֲצִי קֵב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא
19 אֶת הַפְּרָדֶּס, עַד שִׁיְהֶא בּוֹ בֵּית שְׁלֹשָׁה קִבִּין לְכָל אֶחָד
20 וְאֶחָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁴⁷ בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וּכְיֹצֵא
21 בָּהֶם; ⁴⁸ אֲבָל בְּכָבֵל וּכְיֹצֵא בָּהֶם ⁴⁹ - אֵין חוֹלְקִין אֶת
22 הַשָּׂדֶה, עַד שִׁיְהֶיָּה בֶּה כְּדֵי ⁵⁰ חֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה ⁵¹
23 וְחֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה; וְלֹא אֶת הַפְּרָדֶּס ⁵², עַד שִׁיְהֶיָּה בּוֹ
24 שְׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת לְזֶה וְשְׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת
25 לְזֶה. כְּדֵי עֲבוֹדַת אָדָם אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד; וְשָׂדֶה ⁵³
26 שְׁמֹשְׁקִין אוֹתָהּ בְּכָלִי - עַד שִׁיְהֶא בֶּה כְּדֵי שְׁמִילָא
27 הַפּוֹעֵל יוֹם אֶחָד לְזֶה וְיוֹם אֶחָד לְזֶה.

(36) משנה בבבא בתרא יא. (37) היינו, אם יש הרבה שותפים, ויש ביניהם אחד, שאין לו אלא חלק קטן - אף הוא צריך לקבל בשיעור של דין חלוקה. ואם לאו, מעכב הוא את החלוקה (סמ"ע קעא סעיף קטן ה). (38) משנה שם. (39) ובית - כחצר (הגהות מיימוני אות ה). (40) חרץ מארבע אמות של פתחים (להלן פרק ב הלכה א). (41) היינו סאה (=שישה קבין) וחצי סאה אורך על רוחב סאה והוא שטח של שלוש אפלים שבע מאות וחמישים אמה (רבינו בפירוש המשניות שם). (42) שלא כדאי להשקיע מאמצים בחרישה וזריעה בשטח קטן מזה (תוספות שם דיבור המתחיל ולא את השדה). (43) שזורעין בה ירקות, והיא חשובה אף בשטח קטן. (44) גמרא שם יב. (45) כרם (רש"י דיבור המתחיל פרדס) או שדה אילן אחר, כמבואר בסוף ההלכה (מגיד משנה). (46) משנה שם יא. (47) גמרא שם יב. (48) שהקרקע חשובה ושווייה דומה לזה שבארץ ישראל. (49) שהקרקע אינה חשובה כל כך. (50) מסקנת רב יוסף שם יב. (51) שאין פועל לפחות מיום (רש"י שם). ובגמרא שם דנו בדבר אם הכוונה ליום חרישה בעונת החרישה, או ליום חרישה בעונת הזריעה. ורבינו לא ציין כלל, אם כוונתו לזו או לזו, ובפירוש המשניות כתב שהעיקר שיהיה בכל חלק שיעור של עבודת יום אחד, "בחרישה או זריעה וכיוצא בהן", וראה לחם-משנה. (52) מימרת רבא בר קטינא שם. (53) שם מימרת רב נחמן, וכפירוש הר"ח (תוספות שם דיבור המתחיל דוולא) והיינו, בבבל, בהקבלה לגינה בארץ ישראל (לחם משנה וסרה בזה קושיית התוספות שם).

28 ה. אֵין ⁵⁴ חוֹלְקִין אֶת הַטְּרַקְלִין, וְלֹא אֶת הַמּוֹרְן ⁵⁵,
29 וְלֹא אֶת הַשּׁוּבָה, וְלֹא אֶת בֵּית הַבַּד, וְלֹא אֶת
30 הַמְּרֻחֵץ, וְלֹא אֶת הַטְּלִית, עַד שִׁיְהֶא בְּכָל חֵלֶק מִהֶן
31 כְּדֵי לְזֶה וּכְדֵי לְזֶה ⁵⁶. אִם מְרַחֵץ חֵלְקוֹ - עַד שִׁיְהֶא
32 בְּכָל חֵלֶק מִהֶן כְּדֵי מְרַחֵץ. וְאִם שּׁוּבָה - עַד שִׁיְהֶא
33 כָּל חֵלֶק שּׁוּבָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְכֵן בְּטְלִית וּבִשְׂאֵר כָּל
34 הַדְּבָרִים. אֵין ⁵⁷ בָּהֶן כְּדֵי לְזֶה וּכְדֵי לְזֶה - מַעֲלִין ⁵⁸
35 אוֹתוֹ בְּדָמִים, וְיֵשׁ [לוֹ] לִזְמַר לְחִבְרוֹ: אוֹ מִכֹּר לִי אוֹ
36 קִנְיָה מִמֶּנִּי. אֲמַר ⁵⁹ אֶחָד מֵהֶם: חֵלֶק זֶה, אֵף עַל פִּי
37 שְׁאִין הַחֲלָקִין שְׁוִים ⁶⁰, אֲנִי אֶטֶל אֶת הַפְּחוֹת וְטֵל
38 אֶתָּה אֶת הַיֵּתֶר ⁶¹ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁהֲרִי אוֹמֵר לוֹ:

לאו דווקא עשאה האב כפירושו של הכסף-משנה אלא כדעת האומרים שהכול תלוי אם ראוי להשכיר או לאו וכמו שכתב המגיד-משנה. (30) את עיקרון החלוקה לזמנים, למד הר"י מיגאש מתשובת רב נחמן (שם יג). הסובר שאין אומרים "גור או אגוד", לשאלת רבא, מה יעשו בחפץ השייך לבכור ופשוט, ועל כך ענה רב נחמן שזה משתמש בו יום אחד וזה יומיים. והוא הדין למקום שאין אפשרות של גור או אגוד (מגיד משנה). והראב"ד בהשגתו חולק על זה ואומר שאין האחד יכול להכריח את השני לחלוקת שנים, שהשני יכול לטעון, שהוא אינו מוכן להיות נע ונד. ועוד, אם אין לו להיכן יפנה, מה תהא עליו, אלא: או תסבול היזק ראייה או תחלוק. (31) ואי-אפשר לכופו על חלוקה, אף על פי שיש היזק ראייה. (32) מקור לדברים אלו בבביתא (שם יג). והובאה למעלה) שבמרחץ שעשה האב לעצמו משתמשים בה ביחד כדרך שהשתמש בה אביהם (מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). ועוד ראייה ממה ששאלו שם מה עושים בבכור ופשוט שהניח להם עבד ובהמה טמאה - מכלל שבפשוט ופשוט לא הייתה כל בעייה, מפני ששניהם יכולים להשתמש יחד (ר"י מיגאש, וראה בתוספות שם דיבור המתחיל בכור ופשוט). ואם אינו ראוי להשתמש בו יחד, יש אומרים שמחלקים אותו לימים (ר"י מיגאש). (33) שאם רק מזמן לזמן, הרי אפשר לקיים חלוקה בין השותפים בשימוש לזמנים נפרדים.

1 ג. אֶחָד הַשּׁוּבָר מִחִבְרוֹ מְקַצֵּת חֲצֵר אוֹ שָׂדֶה שְׁאִין
2 בֶּה דִין חֲלָקָה ³⁴, אוֹ שְׁנַיִם שְׁשָׁכְרוּ מְקוֹם אֶחָד
3 בְּשִׁתְּפוּת - כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לָכֹף אֶת חִבְרוֹ וְלִזְמַר
4 לוֹ: אוֹ שְׁכָר מִמֶּנִּי חֲלָקִי, אוֹ הַשְּׁכָר לִי חֲלָקָה ³⁵. וְאִם
5 יֵשׁ בֶּה דִין חֲלָקָה - חוֹלְקִין.

(34) כלומר, לא בחצר ולא בשדה (ובשולחן-ערוך חושן משפט סימן קעא סעיף ט היפך הסדר: "מקצת שדה או חצר שאין בה דין חלוקה"). (35) הראב"ד חולק על זה ולדעתו, אין מקום להלכות אלו, של גור או אגוד אלא בירושה ומתנה, אבל לא בשכירות ובמקח-ומכר מפני שיכול השותף לטעון, שעל מנת כן שכרו או קנו לכתחילה בשותפות, שימשיכו ככה. ורבינו סובר כי התובע יכול לדחות את טענת השותף בטענה נגדית, שבזמן השכירות חשב אמנם שיוכל להיות בשותפות עם זה, ורק אחרי כן נתברר לו שזה אינו לפי רוחו (מגיד משנה בשם הרשב"א).

6 ד. אֵי זֶהוּ דִין חֲלָקָה? כָּל ³⁶ שְׂאֵלוֹ יִחְלַק לְפִי
7 הַשְּׁתֵּפִין, נִינֵעַ לְפָחוֹת ³⁷ שְׁבָהֶם חֵלֶק שְׁשֵׁם הַכָּל קְרוֹי
8 עָלָיו; אֲבָל אִם אֵין שְׁם הַכָּל נִקְרָא עַל הַחֵלֶק - אֵין
9 בֶּה דִין חֲלָקָה. כִּיצַד ³⁸? כָּל חֲצֵר ³⁹ שְׁאִין בֶּה אַרְבַּע
10 אַמּוֹת ⁴⁰ עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵינָה קְרוּיָה חֲצֵר. וְכָל
11 שָׂדֶה שְׁאִין בֶּה כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבִּין ⁴¹ - אֵינָה
12 קְרוּיָה שָׂדֶה ⁴². וְכָל גִּנָּה ⁴³ שְׁאִין בֶּה כְּדֵי זְרִיעַת חֲצִי
13 קֵב - אֵינָה קְרוּיָה גִנָּה. וְכָל ⁴⁴ פְּרָדֶס ⁴⁵ שְׁאִין בּוֹ כְּדֵי
14 זְרִיעַת שְׁלֹשָׁה קִבִּין - אֵינוֹ קְרוֹי פְּרָדֶס. לְפִיכָךְ ⁴⁶: אֵין
15 חוֹלְקִין אֶת הַחֲצֵר, עַד שִׁיְהֶיָּה אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד
16 וְאֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין; וְלֹא אֶת הַשָּׂדֶה, עַד שִׁיְהֶיָּה בֶּה

1 אין רצוני לקח מתנה⁶², אלא הואיל ואין בה דין
2 חלקה בשנה הרי אנו מעלין בדימים.

~ נקודות משיחות קודש ~

על פי מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה ש"רוב דיני התורה אינן אלא לתקן הדעות ולישר כל המעשים" ומתוך הדינים וההלכות למדים עניינים והוראות בעבודת ה', יש לומר, שעניין השכנים בעבודת ה' הוא שאין להסתפק בעבודה עם עצמו וצריך לפעול גם על כל אלו שבסביבתו שיהיו "שכנים" שלו בענייני יהדות, תורה ומצוותיה.

(עו פי לקו"ש חלק כ"ו ע' 307)

(54) משנה שם יא. (55) "מין ממני ארמונים" (רבינו בפירוש המשניות). (56) ולא פורש כמה השיעורים של כל חלק וחלק בדברים אלו. (57) ברייתא שם יג: (58) והיינו, לפי העיקרון של גוד או אגוד, כמבואר בסמוך. (59) כרבן שמעון בן גמליאל שם "מסתבר טעמו" (רי"ף שם). ויש חולקים ופוסקים כתנא קמא שיכול לומר לו טול אתה שיעור ואני פחות (הגהות מיימוני אות ט). (60) ויש אחד מהם גדול ואחד קטן. (61) ויש בו כשיעור. (62) בהתאם לכתוב: "ושונא מתנות יחיה", כמו שנימקו בגמרא שם. וראה למעלה בסוף הלכות זכייה ומתנה. וכסף מחיר הדבר - אין לי (גמרא שם).

יום ש"ק ז' טבת ה'תש"פ

פרק שני

(1) נתבארו בו משפטי חלוקת החצר המשותפת לבעלי בתים מיוחדים כל בית לכל אחד מהם, וכן אם רצו השותפין לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה, ומה שיש לשותפין זה על זה משמירת הנזקין אחר שחלקו, והנמשך אחר זה.

3 א. חצרות² הכפרים³, שכל אחד ואחד בונה לו בית⁴
4 ונמצאת החצר שבין שני הבתים⁵ משתפת לכל בני
5 הבתים - הרי יש לכל פתח ופתח⁶ ארבע אמות⁷
6 לפניה⁸ ברחב כל הפתח⁹; והנשאר מן החצר: אם
7 יש בו ארבע אמות על ארבע אמות לכל שתף ושתף
8 - חולקין אותה; ואם לאו - אין חולקין אותה. שכל
9 חצר שאין לה ארבע אמות על ארבע אמות - אינה
10 קרויה חצר, כמו שבארנו¹⁰. כיצד? היו שני שתפין,
11 לזה שני בתים¹¹ ולזה בית אחד: זה שיש לו שני
12 בתים - מודדין לו מן החצר ארבע אמות לכל בית
13 ובית על כל רחב הפתח, אפלו היה עשר אמות;
14 וזה שיש לו בית אחד - נותנין לו ארבע אמות
15 ברחב פתחו לפני פתחו; והנשאר מן החצר: אם יש
16 בה שמונה אמות, כדי שיהא לזה ארבע אמות על
17 ארבע אמות ולזה ארבע אמות על ארבע אמות חוץ
18 מן הפתחים - יש בה דין חלקה, וחולקין; פחות
19 מזה - אין בה דין חלקה.

(2) בבא-בבא יא. ברייתא ומימרא של רבי אסי בשם רבי יוחנן. (3) דוקא של הכפרים והדומה להם, וזה לפי שיטת הר"י מיגאש, ראה בסמוך. (4) כלומר, כל אחד ואחד בונה בקרקע הפקר וכל אחד זוכה בחצר, ולפיכך זה שיש לו פתח אחד, זוכה הוא בארבע אמות כנגד פתחו, ואם יש לו שני פתחים זכה בשמונה אמות, אבל שנים שקנו חצר בשותפות, בין שיש לו פתח אחד בין שיש לו שני פתחים, אין לו אלא ארבע אמות בלבד, וכן דעת ר"י מיגאש בבבא-בבא יא שם, והובא במגיד-משנה, ועיין להם-משנה. (5) היינו, שמקודם היתה אדמת הפקר, כנ"ל, ואחרי שהקימו הבתים הקיפו את השטח, ואז זכה כל אחד בחצר, בהתאם למספר הפתחים שלו. (6) היינו פתח לכל בית, כמבואר להלן, ואם היו כמה פתחים בבית אחד, אם כל פתח ברוח אחרת, יש לכל פתח ופתח ארבע אמות, כמבואר להלן הלכה ב, עיין שם. (7) לפרק שם משאו (להלן הלכה ג). ויתר החצר יש לו תשישים אחרים. (8) כלומר, בעומק החצר. (9) כמדת רחבו, כן מדת השטח. ויש אומרים, שלעולם יש לו רחב ארבע אמות, אף באופן שהפתח אינו רחב ארבע אמות, לפי שאי אפשר לפרק משאו בפחות מד' אמות (רא"ש שם סימן לח). ונחלקו הראשונים, מה זכותו בד' אמות אלו: יש אומרים שאע"פ שהן מיוחדות לו - גם חבירו יכול להשתמש בהם לפרקים, ויש אומרים שהן קנויות לו לגמרי (ראה במגיד-משנה להלן הלכה ג). (10) למעלה פ"א הלכה ד. (11) בברייתא שם: "לזה פתח אחד, ולזה שני פתחים". ומפרש רבינו "פתחים": בתים. שאם יש שני פתחים בבית אחד, אין לו אלא ארבע אמות בשביל פתח אחד בלבד, אם לא שהם בשני רוחות כדלהלן הלכה ב.

ב. בית¹² שיש לו פתחים רבים מפל רוחותיו - יש
21 לו ארבע אמות לכל רוח¹³. ואם¹⁴ יחד לו¹⁵ פתח -
22 אין לו אלא ארבע אמות כנגד פתחו¹⁶.

(12) שם יא. מימרא של אמימר, בחפירה (כן הנוסחא ברי"ף ובר"י מיגאש שהובא במגיד-משנה) דסופלי (=מקום שמעבדים בו עורות - ר"י מיגאש) שיש לה ארבעה פתחים מכל צד ויש לה ארבע אמות לכל פתח. הרי לפנינו חידוש כפול: א' שמקום זה דינו כבית, ויש לו ארבע אמות (ר"י מיגאש). ב' שיש ארבע אמות לכל פתח ופתח כשכל אחד ואחד ברוח אחר. וזהו מקורה של הלכה זו שבדברי רבינו [והשמיט את החידוש הראשון, שגם לחפירה דסופלי יש ארבע אמות - שממה שכתב להלן (הלכה ה) שלול של תרגולין אין לו ארבע אמות, וכפי ההסברה בגמרא שם שהתרגולין מטפסים ועולים בעצמם, מוכח שמקומות אחרים שאינם דומים ללול של תרגולין - יש להם ארבע אמות]. (13) פתח אחד לכל רוח ורוח, כנ"ל. (14) שם, במימרא של אמימר. (15) כלומר, השאיר כל הפתחים ואינו משתמש אלא באחד מהם. ועיין להלן הלכה ז ובהערה שם. (16) הראב"ד השיג כאן על דברי רבינו, וכתב שלא אמרו בגמרא שייחוד מפקיע שאר הרוחות אלא בחפירה דסופלי, אבל בבית אינו מפקיע, ויש לו ארבע אמות לכל רוח.

ג. אכסדרה¹⁷: אם אפשר לו להפגס לתוכה במשאו²³

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- שכחצר חוץ מאלה שבפתח - יש לו (רמ"א סימן קעב, סעיף ת).
 1 - אין לה ארבע אמות; ואם לאו - יש לה ארבע
 2 אמות. שלא אמרו שיש לכל פתח ופתח ארבע
 3 אמות, אלא לפרק שם משאו.
 17) שם יא: מימרא של רב הונא. "אכסדרא", שאין לה
 דפנות כלל (רש"י), או שיש לה רק שלשה דפנות ופתוחה
 מצד רביעי (תוספות שם ד"ה הכא).
 4 ד. בית¹⁸ שעזר¹⁹ או מרפסת²⁰ - יש להם ארבע
 5 אמות²¹. היות²² חמשה בתים פתוחים למרפסת,
 6 והמרפסת פתוחה לחצר - אין לה אלא ארבע
 7 אמות²³.
 18) ברייתא שם. (19) חדר קטן (שיש בו ארבע אמות
 לפחות, ראה להלן הלכה ח) שהוא על יד השער הגדול
 והוא שייך לאחד מבני החצר, וכל בני החצר עוברים דרך
 החדר הזה, ואעפ"כ יש לו דין בית ויש לו ארבע אמות
 בחצר [ואעפ"כ שמכניסים המשאוי דרך החדר - צריך הוא
 ארבע אמות בחצר, בכדי לפרק את המשאוי, וכ"ה להלן
 בבית שחציו מקורה וקיריו כלפי חוץ, ועיין יד רמ"ה].
 20) מקום גבוה בחצר, שפתחי העליות פתוחים אליו.
 21) למטה ליד החצר, לצורך המפרסת. (22) ברייתא שם.
 23) שהרי כולם נכנסים דרך המרפסת, ונחשב הכל כבית
 אחד וכפתח אחד.
 8 ה. לול²⁴ של תרנגולים - אין לו ארבע אמות²⁵.
 24) שם, בעיא שנפתרה. (25) שהתרנגול מטפס ועולה
 מטפס ויורד, ואינו זקוק לארבע אמות כמו חמור, שמפרקים
 אותו ממשאו (גמרא שם).
 9 ו. בית²⁶, חציו מקרה²⁷ וחציו שאינו מקרה²⁸, בין
 10 שיקרונו כלפי פנים²⁹ בין שיקרונו כלפי חוץ³⁰ - אין
 11 לו ארבע אמות³¹.
 26) שם, בעיא שנפתרה. (27) מכוסה בתקרה. (28) ויש
 בו ארבע אמות על ארבע אמות. שאם לא כן, אין בו מקום
 לפרק משאו, ובוודאי יש לו בחצר (מגיד-משנה בשם
 הרשב"א). (29) שוודאי יכול לפרק בחוץ בחלק שאינו
 מקורה. (30) שצריך להכניסו דרך החלק המקורה אל
 החלק שאינו מקורה ולפרקו שם. (31) בחצר. אלא מפרק
 את החמור בבית, כנ"ל.
 12 ז. בית³² סתום³³ - יש לו ארבע אמות³⁴. פרץ את
 13 פצימיו³⁵ - אין לו ארבע אמות³⁶.
 32) שם, יב. (33) שהיה בו פתח אחד בלבד וסתמו אותו
 (כסף-משנה למעלה הלכה ב). (34) בחצר. ואעפ"כ שאמרנו
 למעלה (הלכה ב) שאם יש לו פתחים בכל רוח ואינו
 משתמש אלא באחד מהם, אעפ"כ שלא סתמם, אין לו ארבע
 אמות אלא כנגד הפתח שהוא משתמש בו - כאן, שאין לו
 אלא פתח אחד בלבד וסתמו, בוודאי עומד הוא לפתחו
 היום או מחר, שהרי אין לו פתח אחר (כסף-משנה שם).
 35) מסגרת הפתח. (36) שכיון שביטלו מתורת פתח,
 הסתלק מארבע אמותיו שבחצר. ויש אומרים, שארבע אמות
- ח. בית³⁷ שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות³⁸ -
 14 אין לו ארבע אמות בחצר³⁹. אלא אם יש בחצר
 15 ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה⁴⁰ עד פתח הבית
 16 הנה - חולקין. והזבל⁴¹ של חצר⁴² מתחלק לפי
 17 הפתחים⁴³. אבל⁴⁴ אכסניא⁴⁵ של מלך - לפי בני
 18 אדם.
 37) סוכה ג: ברייתא, ולפי שפירשוה שם. (38) שאז אין
 עליו תורת בית, והוא עומד ליהרס (סוכה, שם). (39) היינו
 ארבע אמות של הפתח. אבל ארבע אמות בחצר, חוץ משל
 פתח - יש לו, כדלהלן. (40) המדובר, כגון ששני השותפים
 יש להם בתים קטנים, פחות מארבע אמות כל אחד, ולפיכך
 כופה אחד את השני לחלוק בחצר, אם יש בו ארבע אמות
 לזה וארבע אמות לזה, אעפ"כ שאין לאף אחד מהם ארבע
 אמות בשביל הפתח, חוץ מארבע אמות הנ"ל (מגיד-משנה,
 וראה בראב"ד). (41) ברייתא בבבא-בבא-בבא-בבא: יא:
 (42) שנערס בחצר במשך הזמן על-ידי השכנים הזורקים
 מתוך בתיהם, וכל אחד ואחד מהם רוצה לזכות בו, לזבל
 בו שדותיו (רש"י שם). (43) שהרי דרך הפתחים
 השליכוהו שם (רש"י שם). (44) בעיא שנפתרה מברייתא
 שם. (45) הרי"ף מביא שם שני פירושים למילה
 "אכסניא": א' זבל של אכסניא (וכן פירשו הר"ח והר"י
 מיגאש). ב' אכסניא של מלך כשגובים אותם (וכן פירש"י
 שם: "חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא
 בבתיהם"). ומכיון שכתב רבינו "אכסניא של מלך" נראה
 שהיינו כפירוש השני שבר"ף וביפרש"י (מגיד-משנה),
 באופן ששני הדינים הנ"ל אינם דומים: "זבל של חצר" הוא
 לזכות לבני החצר, ואילו "אכסניא של מלך" הוא לחובה
 לבני החצר. ועיין סמ"ע סימן קעב, ס"ק כ.
 ט. השתפין⁴⁶ שרצו לחלק דבר שאין בו דין חלקה
 20 אף על פי שהן מפסדין⁴⁷ את שמו - חולקין⁴⁸.
 21 ובכתביה⁴⁹ הקדש⁵⁰, אף על פי שרצו - לא יחלקו⁵¹.
 22 במה דברים אמורים⁵²? בכרך אחד⁵³; אבל בשתי
 23 פריכות - חולקין⁵⁴.
 24 (46) משנה, שם יא. (47) שהחלק לא יהיה ראוי לשאת את
 השם הקודם של העצם השלם. (48) בזה אין כל חידוש,
 אלא בא להשיענו שבכתבי הקודש אעפ"כ שרצו אין
 חולקין (מגיד-משנה בשם רש"י). (49) שם. (50) היינו,
 עשרים וארבעה ספרי התנ"ך, ובזמנם היו רגילים לכתבם
 בגלין כספר-תורה (רש"י שם ד"ה כתבי הקודש).
 51) שחלוקה זו יש בה משום בזיון כתבי הקודש (רש"י
 שם). ויש שכתבו, שאפילו אם יגיע לכל אחד ספר שלם,
 ואפילו אם יגיע לזה תורה ולזה נביאים - אין כבודם של
 ספרי הקודש שיחלקו בב"ד אחר שנתחברו בכרך אחד
 (מגיד-משנה בשם רשב"א). (52) מימרא של שמואל, שם
 יג: (53) שיש שם בזיון, כנ"ל. (54) אעפ"כ שבכל כריכה
 ספר אחר מכתבי הקודש. והיינו, אם רצו לחלוק, כמו שכתב
 בתחילת ההלכה, וכמו שאמר רב שלמן, בגמרא שם. וכן

שלמדו זאת מחלוקת הארץ בגורל. ואע"פ ששאלו שם: מה לחלוקת ארץ ישראל שהיתה גם ב'אורים ותומים' - הרי תירץ שם רב אשי שבמקום 'אורים ותומים' יש לנו היום ההנאה מההסכמה ההדדית. אולם הרא"ש בתשובה (הובאה בחושן-משפט סימן קעג סעיף ב ברמ"א) כתב שגורל אינו אלא בירור ולא קנין. ונראה שלפניו היתה הנוסחה בגמרא שם "אלא אמר רב אשי בההיא הנאה וכו'" - שלפי"ז חזרו בהם ממה שלמדו מחלוקת ארץ ישראל (הגר"א שם ס"ק ד), וכן דעת הראב"ד בהשגה, שכתב שלא נתחווירו לו דברי רבינו (לחם-משנה, ואור-שמה כתב שהשגת הראב"ד שייכת להלן בהלכה יב, עיין שם בהערה עו).

כתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ורצו לחלוק, שיקח אחד מהם ספר-תורה זה, וחבירו ספר אחר", וראה בלחם-משנה.

1 י. מקום⁵⁵ שאין בו דין חלקה שרצו שתפין לחלקו, 2 אף על פני⁵⁶ שקנו מידם - כל אחד מהן יכול לחזור 3 בו; וזה קנין דברים⁵⁷ הוא, כמו שבארנו⁵⁸. אבל⁵⁹ 4 אם קנו מידם וזה רצה ברוח פלוני וזה רצה ברוח 5 פלוני - אינן יכולים לחזור בהם⁶⁰. וכן⁶¹ אם⁶² הלך 6 זה בעצמו⁶³ והחזיק⁶⁴ בחלקו, וזה בעצמו והחזיק 7 בחלקו⁶⁵, אף על פי שלא קנו מידם - אין אחד מהם 8 יכול לחזור בחברו.

13 יב. האחיז⁷² שחלקו - הרי הן פלקוחות זה מזה⁷³, 14 ואין להם דרך⁷⁴ זה על זה, ולא סלמות זה על זה⁷⁵, 15 ולא חלונות זה על זה, ולא אמת המים זה על זה; 16 שפיון שחלקו, לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק 17 חברו. לפיכך יש לומר לאחיז: בשהיתה השדה פלה 18 לאחד - היה מעביר בה אמת המים הזאת במקום 19 למקום; אבל עתה, שנעשית זה חלקי - יש לי⁷⁶ 20 להסיר אמת המים מעלי. וכן סותם החלון⁷⁷ 21 המשקיף על חלקו, ובונה⁷⁸ בצד הסלם, אף על פי 22 שהוא מבטל תשמישו. והוא הדין בשנים שקנו⁷⁹ 23 שדה מאחד, וחלקו - לא נשאר לאחד מהם זכות 24 בחלק חברו, ומפסיק אמת המים מחלקו וסותם 25 החלונות⁸⁰.

55) משנה בבבא-בבא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי רב אסי בשם רבי יוחנן. 56) כמו שביררו בשקלא-וטריא שם. 57) שאין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש, כגון על חפץ, או אף על שעבוד של קרקעות. ואילו פעולה של חלוקה - אין בה ממש, ואין הקנין חל עליה. 58) בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה יד. וזה לשונו שם: "הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני - שיחלקו השדה שביניהם - הרי זה קנין דברים ואינו מועיל כלום, שהרי לא הקנה לחבירו דבר מסוים וידוע". 59) מסקנת הגמרא שם, לבירור המימרא של רבי יוחנן. 60) שהרי נחלקו, וזכה כל אחד בחלקו, בקנין שיש בו ממש. 61) מימרא של רב אשי, לבירור דבריו של רבי יוחנן, שם. 62) היינו, אחרי שהסכימו ביניהם על החלוקה. 63) לפנינו בגמרא אין המלים "בעצמו" - "בעצמו", שבדברי רבינו, אבל ישנם בגמרא כ"י מינכן וברי"ף ובעוד ראשונים. [וראה להלן, שלדברי רבינו אין צריך לשום קנין בחלוקת השותפות. ולפיכך אין צריך שיאמר כל אחד לחבירו "לך חזק וקני", אלא אף אם הלכו כל אחד ואחד בעצמו - אע"פ שאין זה קנין - הרי זו חלוקה]. 64) לדעת רבינו והר"ף אין כאן קנין חזקה, אלא מכיון שכל אחד ואחד נטל חלקו, הרי נתחלקו ביניהם, וחלוקה אינה צריכה קנין, כמבואר למעלה פ"א הלכה א הערה יב. 65) [מאחר שלא היה כאן שום קנין חזקה, אלא זוהי חלוקה, כנ"ל, - לא די בזה שאחד ילך ויחזיק, אלא צריך ששניהם יחזיקו כל אחד בשלו, ועיין מגיד-משנה].

9 יא. האחיז⁶⁶ שחלקו⁶⁷, ופשו ביניהם גורל - פיון 10 שפלה גורל לאחד מהן קנו פלן⁶⁸. בהנה⁶⁹ שנעשית 11 להם, ששמו זה מזה לדבר שהספימו⁷⁰ עליו, גמר 12 כל אחד מהן ומקנה לחברו⁷¹.

66) בבא-בבא קו: ברייתא של רבי יוסי. 67) היינו, שביררו חלקים שוים, והגורל צריך להכריע למי שייך כל חלק. 68) אם הם שנים, קנה השני חלקו. ואם הם שלשה - הראשון קנה חלקו, והשנים את שני החלקים האחרים, כשאנים מחולקים ביניהם, ואם רוצים לחלוק - יחלקו. ויש מפרשים, כשסומנו החלקים לפי תולדותם: ראובן, שמעון, לוי וכו', וכיון שראובן זכה בחלק זה וזה, זכה שמעון על-ידו ואח"כ לוי וכו' וכו' (מגיד-משנה). 69) מסקנת רב אשי, שם. 70) לחסל את השותפות, ובוודאי מעוניינים הכל שדבר ביצוע החלוקה יקום מהר ולא יתעכב עוד. 71) דעת רבינו, שהגורל הוא קנין. וכן נראה בגמרא שם,

72) שם ז: ועוד. מימרא של רב נחמן בשם שמואל, בניגוד לשיטת רב. 73) ואין אנו אומרים "בכירה": הוברר הדבר למפרע שזהו חלקו של זה וזהו חלקו של זה אלא לקוחות הם זה מזה בעת החלוקה, גיטין כה. ורמב"ם פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה כ. והקדים זאת בהלכה זו, מפני שזהו יסודה, שכיין שהם כלקוחות זה מזה, הם מוכרים זה לזה בעין יפה, ואינם משיירים כלום אחד אצל חבירו, כדין כל מוכר (בבא-בבא סד: ופכ"ה מהלכות מכירה הלכה ג), ואע"פ שאין זה מפורש בגמרא, שזהו טעמה של הלכה זו - נראה כן בסוגיית הגמרא ב"ב סה. ועיין מגיד-משנה. 74) שאם אחד קבל חצר חיצונה ואחד פנימית, אין הפנמי יכול לדרוש דרך מהחצר החיצונה, אף כי דרך כזו היתה קיימת בחיי אביו, שהרי עם החלוקה כאילו מכר את חלקו, היינו, החצר החיצונה לאחים, ומכר כדרך המוכרים בעין יפה ולא השאיר לעצמו דרך, ובעל החצר החיצונה, ביחס לחצר שלו, אינו מוכר, שנאמר גם עליו שמכר בעין יפה. אלא לוקח הוא (רשב"ם שם סה. ד"ה אין להם דרך ו'תוספות' ז: ד"ה אין להם דרך). 75) שאחד קיבל בית וחצר, והשני - עליה, ונמצא הסולם עומד בחצרו של השני (רש"י שם ז: ד"ה ולא סולמות). או שאחד קיבל בית, והשני - חצר ועלייה, ונמצא הסולם נשען על ביתו של השני ('תוספות' שם). 76) [בכ"י תימן: "יש לו". ולפי"ז יכול לכוף לבעל אמת המים להסירה מעליו. וכן כתב הרא"ש (ב"ב פ"א סימן כ) בשם רבינו "שצריך לסתום החלון ולהסיר אמת המים מעליו". והכסף-משנה השמיט מדברי

והצחקו שאינו מוחל, שהיזק היזק קבוע" (להלן פי"א הלכה ז). וראה לכך ממה שאמרו בגמרא (ב"ב ב:) שלפי המפרש במשנה שם "השותפין שרצו לעשות מחיצה - בונים את הכותל באמצע" - "מחיצה-כותל" - על כרחנו שהיזק ראה לאו שמה היזק, שהרי נאמר במשנה שרק אם רצו שניהם בונים את המחיצה. ואם יש חזקה בהיזק ראה, אין ראה מהמשנה שהיזק ראה לאו שמה היזק, שהרי כאן החזיקו כמה שנים בלי מחיצה. אלא על-כרחנו שלמאן דאמר היזק ראה שמה היזק - לא מועילה חזקה (ר"י מיגאש). ומה שאמרו להלן (פ"ז הלכה א') שמועילה חזקה בחלון, אע"פ שיש שם היזק ראה - כאן אחד מזיק את השני, ולפיכך לא מיחה בו, שאומר לו הרי גם אתה ניוזק ממני, והייתי מצפה שאתה תתבע את בנין המחיצה, כמו שכתב ר"י מיגאש בתחלת בבא-בתרא. ועיין עוד ברא"ש שם סימן ב. נראה במגיד-משנה שהביא עוד בשם ר"י מיגאש שמחלק בין חלון לחצר, בזה שבחלון עשה מעשה בפתיחת החלון, אבל ראה להלן פ"ז הלכה א והערה ב].

- טו. רחב⁹³ מקום הפתל - משל שניהם. וכמה יהיה רחבו? הפל⁹⁴ כמנהג המדינה⁹⁵. ואפלו⁹⁶ נהגו⁹⁷ לעשות מחיצה ביניהם בקנים ובהוצין⁹⁸. ובלבד שלא יהיה אור שישתפל בו ויראה את חברו⁹⁹.

(93) משנה, שם ב. (94) שם. (95) היינו, כמנהג השותפים לבנות כשחולקים ביניהם, ולא כמנהג שאר הבנינים במדינה (מגיד-משנה). (96) שם ד. (97) אבל אם המנהג הוא פחות מזה, אין משגיחים בו. שאם לא כן, למה צריכה הגמרא לפרוט את אלו דוקא (הגהות מיימוניות אות כ בשם ה'תוספות'), ומכאן שאף במקום שאמרו "הכל כמנהג המדינה" אין הכל בכלל. ויש גם יוצאים מן הכלל. וראה ב'תוספות' שם ב. ד"ה בגויל. (98) כפות תמרים (רש"י ורבינו גרשום).

- טז. כמה גבה הפתל? אין פחות מארבע אמות¹⁰⁰. וכן בגבה¹⁰¹, כופה¹⁰² להבדיל גנתו מגנת חברו במחיצה גבוהה עשרה טפחים¹⁰³. אבל¹⁰⁴ בקבעה - אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת חברו, אלא במקום שנהגו¹⁰⁵. רצה¹⁰⁶ להבדיל בקעתו מבקעת חברו - כונס לתוך שלו ובונה. ועושה חזית¹⁰⁷ כמו¹⁰⁸ אמה בסיד מבחוץ¹⁰⁹, כדי להודיע שהפתל שלו. לפיכך¹¹⁰, אם נפל הפתל - המקום והאבנים שלו. ואם¹¹¹ עשו מדעת שניהם - בונים הפתל באמצע, ועושין חזית מפאן ומפאן¹¹². לפיכך, אם נפל הפתל - המקום והאבנים של שניהם.

(99) שם ה. במשנה. (100) מפני שבמחיצה פחותה מזה, עדיין אפשר להסתכל מעליה נואע"פ שגבהו של אדם אינו, בדרך כלל, יותר משלש אמות - יכול הוא להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו ולהציץ עד גובה ארבע אמות - 'תוספות' חגיגה יא. ד"ה ברום]. (101) משנה שם ב. לפי הפירוש הפשוט שהמדובר בשתי גינות סמוכות זו לזו. וראה להלן הערה קיב. (102) אפילו בסתם, שאין שם מנהג

הרא"ש את המילים "ולהסיר אמת המים מעליו", ומתוך זה יצא לו, שבאמת המים אינו יכול לכופו. והוכיח כן מהלשון "יש לי להסיר" שהמדובר על הניזק, ולפיכך בא לפרש בדברי רבינו שגם בחלון סותם הוא בעצמו. ומוכיח כן ממה שכתוב להלן: "ובונה בצד הסולם" שוודאי הכוונה לבעל החצר ולא לבעל העלייה]. (77) לדעת הרא"ש (שם) כוונת רבינו שיכול לכופ לבעל החלון שיסתום חלונו, וכן כתב הריב"ש (הובא בכסף-משנה). אבל הראב"ד (ברא"ש שם) סובר שאינו יכול לכופו לסתום חלונותיו, אלא שאם רצה לבנות כותל סמוך להם - יכול לעשות זאת. והטעם הרשב"א בחידושי משום "שהוא לא נתחייב לו בבנין", כלומר לא נתחייב לתת לו הוצאות הסתימה. ובהסתמך על דברי הראב"ד הנ"ל שהובאו ברא"ש כתב ב'אור שמח' שכן גם כוונת דברי הראב"ד בהשגה כאן, שכתב בהלכה יא: "לא נתחווירו דבריו", והשגה זו אינה שייכת להלכה יא אלא להלכה יב, וההתחלות הדומות "האחין שחלקו" - "האחין שחלקו" הן שגרמו לדברים להעתק ממקומם. וראה למעלה, שלפי פירוש הכסף-משנה בדברי רבינו - דעתו כדעת הראב"ד. (78) בעל החצר, וראה למעלה. (79) שהרי כל עיקר הטעם באחים שחלקו הוא מפני שהם כלקוחות המוכרים בעין יפה, כמפורש בבבא-בתרא סה. (הגר"א סימן קעג ס"ק ה). (80) והוא-הדין שבונה בצד הסולם, כנ"ל.

- יג. אבל⁸¹ שנים שקנו שדה משני אנשים⁸² או משני אחין⁸³ - אין לאחד מהן להפסיק אמת המים, ולא לשנות דבר מן הנזקים שהחזיקו בהן המוכרין⁸⁴.

(81) (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (82) שלא היו שותפים (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש). (83) אף כאן שלא היו בשותפות (שם). (84) שהרי כל קנינם מהמוכרים, ואינם קונים זה מזה ואינם מוכרים זה לזה כלל, ולפיכך הם מקבלים את כל הזכויות של המוכרים.

- יד. חצר⁸⁵ השתפין שיש⁸⁶ בה דין חלקה, או⁸⁷ שחלקה ברצונם⁸⁸ אף על פי שאין בה חלקה - יש לכל אחד מהן לכף את חברו לבנות הפתל⁸⁹ באמצע⁹⁰, כדי שלא יראהו חברו בשעה שמשתמש בחלקו; שהזק ראה - הזק הוא⁹¹. ואין לו חזקה בחצר, אלא אף על פי שעמדו כך שנים רבות בלא מחיצה - פושהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה⁹².

(85) משנה בבבא-בתרא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי הלשון השניה. (86) יוצא מתוך השקלא-וטריא שם, שאם יש דין חלוקה - יש כפייה לעשות מחיצה, משום שהיזק ראה שמו היזק. (87) מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן, כפי שפירושה במסקנא שם. (88) שהסכימו לחלוק ובקנין, או שחלקוהו כבר, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה י). (89) שגבהו ארבע אמות, כדלהלן. (90) היינו, שיש כפייה על שני דברים: א' על עצם בניית הכותל. ב' על בנייתו באמצע, בחלקם של שניהם. וראה להלן. (91) כלשון אחרון בגמרא שם ג. שגם רבי יוחנן סובר כמותו. וראה בהגהות מיימוניות כמה הוכחות שהלכה כדעה זו. (92) "לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק [זה] (מאלו),

לגדור, בניגוד לבקעה, ראה להלן. ועיין עוד להלן הלכה יז (והערה קיז) שאפילו במקום שנהגו שלא לגדור - מחייבין אותו. (103) "כדי שיתפוס אותו כגנב, אם נכנס לרשותו", כמו בין גג לגג (בבא-בתרא ו: ולהלן פרק ג הלכה ו). אבל היזק ראה "שלא יראה חבירו בשעה שמשתמש" (מלשון רבינו למעלה הלכה יד) אין בגינה, שהרי אין משתמשים בה יותר מבגג, שעליו אמרו שדי במחיצה עשרה טפחים (רבינו בתשובה). ומה שאמרו בגמרא (שם ב:) בשקלא-וטרין בסוגיית "היזק ראה", שמה שנאמר במשנה "וכן בגינה במקום שנהגו לגדור מחייבין אותו" הוא משום היזק ראה, והקשו מזה למאן-דאמר היזק ראה לאו שמה היזק, ותירצו: "גינה שאני, כדרכי אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה", "שלא יזיקנו בעין רעה" (רש"י). הרי שגינה חמורה מחצר לענין זה? - כבר נשאל על זה רבינו, והשיב שיש הבדל גדול בין היזק ראה שהוא היזק גדול, שיראה אדם חבירו בעת שהוא עומד ויושב ועושה צרכיו, ובין היזק ראה שיראה קמת חבירו משום עין רעה, שאלו דברי חסידות הם שלא יעיין בו בעין רעה, ואותו התירוץ אינו אליבא דהלכתא, שעיקר היזק ראה בחצר מקום שבני אדם דרין, עכ"ד רבינו. נויש להוסיף בביאור דבריו: שאע"פ שרב אמר "אסור לאדם לעמוד וכו'", הרי שזהו איסור גמור ולא מדת חסידות - רב לשיטתו שאמר (בבא-מציעא קז:) "והסיר ה' ממך כל חולי - זו עין [רעה], תשעים ותשעה [מתים] בעין רעה". שלפ"ז דין הוא שאסור להסתכל, ולפיכך כופין אותו לעשות כותל גבוה ארבע אמות. אבל שמואל חולק עליו (שם) ואומר "והסיר ה' ממך כל חולי - זה הרוח (= רוח רעה)". ו"הכל [מתים] ברוח [רעה]". ולפי דבריו, אין איסור בהסתכלות בקמת חבירו. ולפי הכלל הידוע, שהלכה כשמואל בדיני ממונות, אין לכופ לעשות כותל גבוה ארבע אמות לגינה, מאחר שאין איסור בהסתכלות. ואין כאן אלא מדת חסידות בלבד. כמו שאמרו בפסחים קי: בעניני "זוגות" (= סכנה לשתות שני כוסות ביחד), שמי שאינו מקפיד על זה, אינו נזוק, ואעפ"כ "למיחש מיבעי" (= טוב לחשוש). ואם כן, על-כרחנו שפירוש המשנה "וכן בגינה - מחייבין אותו" היינו לגדור בגדר של עשרה טפחים בלבד כדי שלא ייתפס עליו כגנב, ולא בכותל של ארבע אמות משום עין רעה. וגם שינוי הלשון במשנה מוכיח כן, שבחצר אמרו "כותל", ובגינה אמרו לגדור מלשון "גדר". וסתם גדר הוא עשרה טפחים, ראה בכלאים פ"ב משנה ח, ובפאה פ"ב משנה ג ברמב"ם ורע"ב שם. אבל להלן בפ"ג הלכה ג, כלל רבינו "גדר" ו"כותל" ביחד, עיין שם. וראה להלן פ"ג הלכה ח ובהערה עא]. (104) משנה שם, ולפי מסקנת הגמרא, שם ד. (105) מפני שבבקעה אין עומדים הזרעים כל השנה כמו בגינה (סמ"ע סימן קנח, ס"ק ג בשם הרמב"ן). (106) האחד, ובמקום שאין מנהג. (107) מלשון מראה, היינו דבר בולט (רבינו בפירוש המשניות). (108) כרבי יוחנן, שם ד. ד: (109) אבל לא מבפנים, שמה יעשה גם חבירו בפנים. אבל שמה יקלוק חבירו סימן זה, אין לחשוש, שהרי יכירו זאת, ובמחיצה של קנים והוצים (ראה למעלה הלכה טו) נתנו בגמרא שם סימנים מיוחדים ורבינו

השמיטם, וצ"ע (כסף-משנה). (110) משנה, שם ב. (111) שם. (112) ובלי סימן כלל אי-אפשר, שמה יעשה אחד בצד חבירו ויאמר שלו הוא. ולקלוק אי-אפשר, שהרי ניכר הוא, כנ"ל (גמרא שם, וראה סמ"ע סימן קנח, ס"ק ט).
יז. המוכר ¹¹³ גנה לחבירו סתם ¹¹⁴, והיתה מערכת עם גנות אחרות ¹¹⁵ - כופין את הלוקח לבנות את הכתל ¹¹⁶ ביניהם ¹¹⁷, ואפילו במקום שנהגו שלא לגדר בגנות ¹¹⁸. אבל אם מכר בקעה סתם - אין מחייבים אותו לגדר, אלא במקום שנהגו.

(113) כן פירש רבינו בפירוש המשניות בתחילת בבא-בתרא, מה ששנו שם "וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו". וראה במגיד-משנה, ולהלן הערה קיז. (114) היינו שלא הזכיר לו את דבר עשיית המחיצה. (115) שנשארו בידו של מוכר (ועיין ראב"ד ומגדל-עוז). (116) ראה למעלה הלכה טז, שבגינה אין צריך אלא מחיצה גבוהה עשרה טפחים. (117) כלומר, כופין את הלוקח שישתתף בבנין זה עם המוכר (כן דעת הראב"ד, וכן יש לפרש בדברי הרמב"ם, ועיין מגיד-משנה). (118) כן הוא בירושלמי: "תני: בגינה בין מקום שנהגו לגדור, בין מקום שנהגו שלא לגדור - כופין". והגר"א (סימן קנח ס"ק א) כתב שכן מפרש רבינו גם בבבלי (שם ד). ושגירסתו שם שונה מזו שלפנינו. ועיין ראב"ד ומגיד-משנה.

יח. מקום ¹¹⁹ שנהגו לבנות כתלים המבדילין ¹²⁰ פחצרות או בגנות ¹²¹ באבנים שאינן גזית ¹²² - זה נותן ¹²³ שלשה טפחים, וזה נותן שלשה טפחים. בגזית ¹²⁴ - זה נותן טפחים ומחצה, וזה נותן טפחים ומחצה. בקפיסין ¹²⁵ - זה נותן טפחים ¹²⁶, וזה נותן טפחים. בלבנים ¹²⁷ - זה נותן טפח ומחצה ¹²⁸, וזה נותן טפח ומחצה. וכל השעורין האלו - עבי הפתל עם הסיד ¹²⁹. והואיל ¹³⁰ ומקום הפתל משל שניהם, אם נפל הפתל - הרי המקום והאבנים של שניהם. ואפילו ¹³¹ נפל לרשות אחד מהן, או שפנה אחד מהן את כל האבנים לרשותו, וטען שמכר לו חבירו חלקו או נתנו לו במתנה - אינו נאמן ¹³², אלא הרי הן פרשות של שניהם עד ¹³³ שכיבא ראיה ¹³⁴.

(119) משנה בבא-בתרא ב. (120) היינו, לא כתלים סתם, אלא כתלים המבדילים בנכסי שותפים (מגיד-משנה). (121) שם במשנה: "וכן בגינה". ופירשו בגמרא, שזה מוסב על גויל וגזית, כלומר רחבי הכתלים. (122) והיינו "גויל" שבמשנה. כלומר, אבנים בלתי מהוקצעות. (123) כלומר, אם המנהג בגויל - דין הוא ברוחב ששה טפחים ולא פחות. ואם נהגו בפחות, אין הולכין אחר מנהג זה (מגיד-משנה). (124) אבנים מהוקצעות, שעלידי הקיצוע מתמעט רחבן מששה טפחים לחמשה. (125) חצי לבנה מכאן וחצי לבנה מכאן וטיט באמצע. (126) שלשה טפחים לשני חצאי הלבנה (שהרי הלבנה שלשה טפחים כדלהלן) וטפח לטיט שביניהם. (127) היינו, לבנים שלמות. (128) שהלבנה שלשה טפחים. (129) כלומר עם הטיח. וכתב הרי"ף, שכן

133) ואם אין האבנים תחת ידו - נאמן הוא במיגו, שהיה יכול לטעון שהחזירים לחבירו (מגיד-משנה ולחם-משנה).
134) בעדים שהם שלו.

מסקנת הגמרא. ולפינו שם ג: היא בעיא שלא נפשטה, אלא שרב נחמן בר יצחק אמר שם שמתברר ש"הן וסידן".
130) משנה, שם. 131) שם ד. וזהו כל חידושה של פסקא זו במשנה. 132) שכיון ששותפים הם - שותפים אינם מקפידים אחד על השני. ולפיכך, אם דבר הידוע לשניהם נמצא אצל אחד מהם, אין ראייה שמכרו לו.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – א'ז' טבת ה'תש"פ

מלקחת חלק בארץ ישראל (שנחלקה לשאר השבטים),
והוא אמרו יתעלה: "לא יהיה לפנהנים הלויים כל-שכבט
לוי חלק ונתלה" (דברים יח, א).

המצוה המְשְׁלִימָה מֵאָה וְשִׁבְעִים — הַאֲזַהְרָה
שֶׁהִזְהָר עוֹד כָּל-שִׁבְט לוי מלקחת חלק בַּבְּנֵה שְׁבוּזִים
בְּשַׁעַת כְּבוֹשׁ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. והוא אמרו יתעלה: "לא יהיה
לפנהנים הלויים כל-שכבט לוי חלק ונתלה". ולשון ספרי
(פרשת שופטים שם): "חלק בַּבְּנֵה, ונתלה בארץ". אָפְשָׁר
לך להקשות עלי ולומר: למה מניח שני ענינים אלו שתי
מצוות, והם: האזהרה מלקחת חלק בארץ והאזהרה
מלקחת חלק בַּבְּנֵה, והלא הם בלאו אחד והרי זה לאו
שֶׁבְכָל־לֹוֹת שֶׁהִקְדַּמְתָּ (כתבת בהקדמה — לעיל הכלל
התשיעי) שהוא נמנה לאו אחד? דע שפָּכַר נתחלק לאו
זה ואמר: "ונתלה לא יהיה-לו" (שם, ב), והרי הם שני
לאוין בשני שמות, האחד מהם: "לא יהיה לפנהנים
הלויים חלק ונתלה" והוא האזהרה מלקחת חלק בַּבְּנֵה
הָאֶרֶץ (ונלמדת מהמילה "חלק" שבפסוק). והשני: "ונתלה
לא יהיה-לו", האזהרה מלקחת חלק בארץ. וכבר נִכְפַּל
הלאו על שני ענינים אלו עֲצָמָם בַּבְּנֵה, והוא אמרו
יתעלה לאהרן: "בארצם לא תחל וחלק לא יהיה לך
בתוכם" (במדבר יח, ב), ובא הפרוש (ספרי פרשת קרח
שם): "בארצם לא תחל" — בשעת חלוק הארץ:
"וחלק לא יהיה לך בתוכם" — בַּבְּנֵה. ואולי תחשוב
ששני הלאוין האלה הנוזכרים בַּבְּנֵה שתי מצוות ולפיכך
ראוי למנותם (בכהנים בפני-עצמם, ובשאר שבט לוי בפני-
עצמם) — דע שפִּינן שֶׁהִלָּא בָּא בְּאִפְנֵי כָּל־לוי: "כל-שכבט
לוי", הרי נִכְנסוּ הַכֹּהֲנִים בְּכָל־וָאֲמָנָם כָּפְלוּ בַּבְּנֵה
לחזוק (ליתר תוקף) וכן כָּל-הַדּוּמָה לזה מן-הַכָּל־וְהַפְּרָט
אינו נִכְפַּל אֶלָּא לחזוק או להשְׁלֵמַת הַדִּין, פִּינן שֶׁלֹּא הִשָּׁג
הַדִּין בְּשִׁלְמוֹת מִן-הִלָּא הָאֶחָד. ואלו מנינו אמרו
לאהרן: "בארצם לא תחל וחלק לא יהיה לך בתוכם"
נוסף על אמרו: "לא יהיה לפנהנים הלויים" וגו', כי אַז
נִצְטָרָה לַמְנוּת לִפִּי הַהִקָּשׁ הַזֶּה (השוואה זו) בַּעֲצָמוֹ אֲסוּר
הַגְּרוּשָׁה וְהַחֲלָלָה וְהַזִּנְיָה עַל כֵּהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּשָׁה לֵאמֹון
נוסף על שִׁלְשָׁה הֵלֵאִין שָׁבָא בְּכָל-כֵּהֵן בְּכָל־לוי, בֵּין גָּדוֹל
בֵּין קָדוּשׁ. ואם יאמר האומר: שֶׁכֵּן בְּאִמַּת צָרִיף לַמְנוּת,
נאמר לו: שֶׁבְּהִקָּרַח יִהְיֶה כֵּהֵן גָּדוֹל בְּגְרוּשָׁה חֵיב שְׁתִּים:

יום ראשון א' טבת ה'תש"פ

מצות עשה קלח.

מצות לא תעשה רכז. מצות עשה קלט.

הַמְצָוָה הַקַּל"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוֵנוּ שִׁיחֲזֹרוּ כָּל-
הַקָּרְעוֹת הַמְכּוּרִים בְּשָׁנָה זו — לְבַעֲלֵיהֶם, וְיִצְאוּ מִתַּחַת
יְדֵי הַקּוֹנִים, בְּלִי דָמִים. והוא אמרו יתעלה: "ובכל ארץ
אֲחֻזְתְּכֶם גָּאֵלָה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ" (ויקרא כה, כד). ובאר לנו,
שֶׁגָּאֵלָה זו תִּהְיֶה בְּשָׁנָה זו וְאָמַר: "בשנת היובל הזאת
תָּשׁבוּ אִישׁ אֶל-אֲחֻזָּתוֹ" (שם, יג). וכבר עסק הַפְּתוּב בְּדִינֵי
מְצָוָה זו וּבָאֵר אִיךָ יִהְיֶה דִּין הַמּוֹכֵר עִם הַקּוֹנָה, אִם הוּא
רוֹצֵה לְפָדוֹת אֶת-אֲדָמְתוֹ הַמְכּוּרָה קֹדֶם שֶׁתַּחֲלוּל שְׁנַת
הַיּוֹבֵל. וּבָאֵר גַּם-כֵּן שְׁדִין זֶה מִיָּחִיד לְקָרְעוֹת שֶׁהֵן מִחוּץ
לְחֻמַּת הָעָרִים, וְשֶׁהַחֲצִירוֹת וְהַפְּתִים הַבְּנוּיִם בַּכְּפָרִים —
כִּינן שֶׁלֹּא נִבְנוּ מִכֶּפֶרִים לְחֻמָּה, הֲרִי דִינָם כִּדִּין הַשְּׁדוֹת
וְהַגְּנוֹת. וְהֵם בְּתֵי הַחֲצָרִים שְׁעֵלֵיהֶם אָמַר הַפְּתוּב: "על-
שְׁדֵי הָאָרֶץ יִחְשָׁב גָּאֵלָה תִּהְיֶה-לוֹ וַיִּבֹּל יֵצֵא" (שם, לא)
וְכָבֵר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מְצָוָה זוּ בְּעָרְכִים (ערכין כט:). וגם היא
אֵינָה נִוְהָגַת אֶלָּא בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְזִמָּן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג.

הַמְצָוָה הַרַכ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ מִלְּמַכּוֹר
אֲדָמֹתֵינוּ בְּאָרֶץ כְּנָעַן לְצִמִּיתוֹת, והוא אמרו: "והארץ
לא תמכר לַצִּמִּיתִת" (שם, כג). וכבר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מְצָוָה זו
בְּסוֹף עָרְכִין (כט, ואילך).

הַמְצָוָה הַקַּל"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוֵנוּ שֶׁתִּהְיֶה פְּדִית
הַקְּנִיָּיִם הַמְכּוּרִים מִכֶּפֶרִים לְחֻמַּת עִיר, עַד לְסוֹף שָׁנָה
אַחַת בַּלְבָּד, וְאַחֲרֵי הַשָּׁנָה יִתְקַיְּמוּ בְּיַד הַקּוֹנָה וְלֹא יֵצְאוּ
בַּיּוֹבֵל, והוא אמרו יתעלה: "ואיש כי ימכר בית-מושב
עִיר חֻמָּה וגו'" (שם, כט), וּמְצָוָה זוּ הִיא דִּין בְּתֵי עָרֵי
חֻמָּה. וְכָבֵר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מְצָוָה זוּ בְּמַסְכַּת עָרְכִים (לא:).
וְהִיא אֵינָה נִוְהָגַת אֶלָּא בְּאָרֶץ.

יום שני ב' טבת ה'תש"פ

מצות לא תעשה קסט. קע.

מצות עשה קפג.

מצות לא תעשה רכח. מצות עשה כ.

הַמְצָוָה הַקַּס"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָר כָּל-שִׁבְט לוי

(דברים יב, י): "שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת נִצְטִיּוּ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת כְּנִיסָתָם
לְאֶרֶץ: לִמְנוּת לָהֶם מֶלֶךְ וּלְכָנוּת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה,
וּלְהַכְרִית זֶרַעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שְׁבִנְיָן בֵּית
הַבְּחִירָה מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה. וּכְבָר בְּאִרְנוּ (לעיל כלא יב)
שֶׁהַכָּלִיּוֹת הַזֹּאת (ששמה "מקדש") כּוֹלֶלֶת פְּרָטִים,
וְשֶׁהַמְּנוּרָה וְהַשְּׁלָחַן וְהַמִּזְבֵּחַ וְזוּלָתָם כֻּלָּם מִחֻלְקֵי
הַמִּקְדָּשׁ וְהַכֹּל נִקְרָא "מִקְדָּשׁ", וּכְבָר נִתְיַחַד צִוּי לְכָל־
חֵלֶק וְחֵלֶק. אָבֵל אָמְרוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה
תַּעֲשֶׂה-לִּי" (שמות כ, כא), שְׁאִפְשָׁר לְחַשֵּׁב עַל פְּסוּק זֶה,
שֶׁהוּא מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה מִלְּבַד מִצְוַת מִקְדָּשׁ — הֲרִי
עֲנִינוּ כִּמוֹ שֶׁאֲבָאָר לָךְ: פֶּשֶׁטָה דִּקְרָא הֲרִי הוּא מְדַבֵּר
בְּשַׁעַת הַתֵּר הַבְּמוֹת, שֶׁהִיא מֵתֵר לָנוּ בְּזִמְנָה הַהוּא לַעֲשׂוֹת
מִזְבֵּחַ אֲדָמָה בְּכָל־מְקוֹם וּלְהַקְרִיב עָלָיו; וּכְבָר אָמְרוּ
עָלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם שֶׁעֲנִין הַדְּבוּר הוּא, שֶׁהוּא צִוָּה לְכָנוּת
מִזְבֵּחַ מִחֻבֵּר בְּאֶרֶץ, וְשֶׁלֹא יֵהָא מִשְׁטָל כִּמוֹ שֶׁהִיא
בְּמִדְבָּר, וְהוּא אָמְרָם בְּמִכְלָתָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּפִירוּשׁ
פְּסוּק זֶה: "כִּשְׁתַּכְּנִים לְאֶרֶץ עֲשֵׂה לִי מִזְבֵּחַ מִחֻבֵּר
בְּאֲדָמָה". כִּיֵּן שֶׁהַדְּבָר כֵּן — הֲרִי הוּא צִוּי נִזְהָג
לְדוֹרוֹת וְהֲרִי הוּא מִחֻלְקֵי הַמִּקְדָּשׁ, רְצוּנִי לִזְמֵר: שֶׁיִּכְנֶה
מִזְבֵּחַ מִן־הָאֲבָנִים דּוֹקָא. וּבְמִכְלָתָא (יתרו פרשה יא) אָמְרוּ
בְּפִירוּשׁ אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי"
אָמְרוּ: "רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אֹמֵר: כָּל־אִם' וְאִם' שְׁבַתְוֵהָ
רְשׁוּת, חוּץ מִשְׁלֵשָׁה — אֶחָד מֵהֶם: וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים
תַּעֲשֶׂה־לִּי". אָמְרוּ: "וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים — חוּבָה. אִתָּהּ
אֹמֵר חוּבָה, אוֹ אִינוּ אֵלָּא רְשׁוּת? תִּלְמִיד לִזְמֵר: "אֲבָנִים
שְׁלֵמוֹת תִּכְנֶה אֶת־מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים כז, ו), וּכְבָר
נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּכָלֵם, כְּלוּמֵר בְּנִין הַמִּקְדָּשׁ
וְתִאֲדָר וְחִלּוּקוֹ (חִלּוּקוֹת הַחֹצֵר, הַקֹּדֶשׁ וְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים וכו').
וּבְנִין הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁפָּטָיו, בְּמִסְכָּתָא שְׁחִבְרָה לְשֵׁם כֵּן, הִיא
מִסְכָּת מְדוּת. וְכֵן נִתְבָּאֵר תֵּאֵר הַמְּנוּרָה וְהַשְּׁלָחַן וּמִזְבֵּחַ
הַזֶּהב וּמְקוֹם הַנִּחָתָם בְּהִיכָל בְּגִמְרָא מְנַחֲת (כח, צו
וְאִילָךְ) וְיוֹמָא (ג).

יום שלישי ג' טבת ה'תש"פ

מצות לא תעשה עט. פ.

הַמִּצְוָה הַע"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ מִלְּכָנוּת מִזְבֵּחַ
מֵאֲבָנִים שְׁנַעַב בְּהֵן בְּרוּל, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִכְנֶה
אִתָּהּ גִּזִּית כִּי תִרְבֵּד הַנִּפְתָּ עָלֶיהָ וְתִחַלְלָה" (שמות כ, כב),
וְאִם בְּנֵה מִהֵן מִזְבֵּחַ — הֲרִי הוּא פְּסוּל וְאִין מִקְרִיבִים
עָלָיו. וּכְבָר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְק ג' מִמְדּוֹת (משנה
ד).

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּימָה שְׁמַנִּים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ
מִלְּעֻלוֹת לְמִזְבֵּחַ בְּמַעֲלוֹת, כְּדִי שֶׁלֹא יִפְסַע פְּסִיעוֹת גְּסוֹת
בְּשַׁעַת עֲלִיתוֹ, אֵלָּא יִלָּךְ עָקֵב בְּצַד גְּדֵל, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלֶּה: "לֹא־תַעֲלֶה בְּמַעֲלַת עַל־מִזְבְּחִי וְגו'" (שם, כג).

אֶחָת מִשּׁוּם שֶׁהוּא כֵּהֵן וְהַזִּהְרָשָׁה אֲסוּרָה לוֹ, וְהַשְּׁנִיָּה:
מִשּׁוּם שֶׁהוּא כֵּהֵן גְּדוֹל וְהִיא אֲסוּרָה עָלָיו עוֹד בְּלֹא אַחֵר
— וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא קְדוּשִׁין (עז). שְׁאִינוּ חֵיב אֵלָּא
אֶחָת. נִמְצָא שֶׁהֲלֹא הַכָּלִי בְּלִבְד הוּא שְׁנַמְנָה וְכָל־לֹא
אַחֵר שֶׁיִּבּוֹא בְּאוֹתוֹ עֲנִין בְּפִרְסוֹת אִינוּ אֵלָּא לְלַמֵּד אִיזוֹ
דִּין, אוֹ לְהַשְׁלֵמַת הַעֲנִין, כְּדִרְךְ שְׁבַאֲרָנוּ בְּמִצְוָה קס"א
קס"ה מִמִּצְוֹת אֵלּוּ. וּמִן־הַסּוּג הִנֵּה בְּעֲצָמוֹ (דוגמָה נוספת
מסוג זה) הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָה אֶת־הַכֹּהֲנִים שֶׁלֹא־יִקְרָחוּ
קִרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפָתָת זָקָנָם לֹא יִגְלַחוּ וּבִכְשָׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ
שְׂרָטָה (ויקרא כא, ה), וְשִׁלְשָׁה לְאוּיָן אֵלּוּ בְּעֲצָמָם כְּבָר
קִדְּמוּ לְכָל־יִשְׂרָאֵל בְּכָלֵל וְאָמְרָ: "לֹא תִקְפוּ פֶּתַח רֹאשְׁכֶם
וְלֹא תִשְׁחִית" (שם יט, כז), "וְלֹא־תִשְׁמִימוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם
לְמֵת" (דברים יד, א) "וְשָׂרֵט לִנְפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשָׁרְכֶם"
(ויקרא יט, כח), וְנִכְפְּלוּ בַּכֹּהֲנִים לְהַשְׁלֵמַת הַדִּין בְּלִבְד, כִּמוֹ
שְׁנַתְבָּאֵר בְּסוּף מִכּוֹת (כ): כִּשְׁנַתְבָּאֵר דִּינִי שֶׁלֶשׁ הַמִּצְוֹת
הָאֵלֶּה; וְאֵלּוּ הֵיוּ לְאוּיָן מִיַּחֲדִים בַּכֹּהֲנִים וְלֹא הִיוּ
לְהַשְׁלֵמַת דִּין אֵלָּא הֵיוּ מִצְוֹת נִפְרָדוֹת, כִּי אִזֹּ הִנֵּה הַכֵּהֵן
חֵיב עַל כָּל־מַעֲשֵׂה מֵהֶם שְׁתֵּי מִלְּקוּת: מִשּׁוּם שֶׁהוּא
יִשְׂרָאֵלִי וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא כֵּהֵן — וְאִין הַדְּבָר כֵּן, אֵלָּא
מִלְּקוּת אֶחָת בְּלִבְד כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל, כִּמוֹ שְׁנַתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.
וְהֵבֵן כָּלֵל זֶה וְדַעְהוּ.

הַמִּצְוָה הַקפ"ג — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטִיּוּנוּ לְתֵן עֲרִים לְלוּיִם
לְדוֹר בְּהֵן, כִּיֵּן שְׁאִין לָהֶם חֵלֶק בְּאֶרֶץ, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלֶּה: "וְנִתְּנוּ לְלוּיִם וְגו' עֲרִים לְשִׁבְתָּ" (במדבר לה, ב).
וְגַם עֲרִים אֵלּוּ, כְּלוּמֵר: עֲרֵי הַלוּיִם, הֵן עֲרֵי מִקְלָט
(שההורג נפש בשגגה מוגן שם מִפְּנֵי נִקְמָתוֹ שֶׁל גּוֹאֵל הַדָּם)
וְקוֹלָטוֹת בְּתַנָּאִים מִיַּחֲדִים לָהֵן, כִּמוֹ שְׁנַתְבָּאֵר בְּמִכּוֹת
(ו).

הַמִּצְוָה הַרכ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ מִלְּמַכּוֹר
מִגְרָשֵׁי הַלוּיִם וְהוּא אָמְרוּ: "וּשְׂדֵה מִגְרָשׁ עֲרִיָּהֶם לֹא
יִמְכֹּר" (ויקרא כה, לד). וְאִתָּהּ יוֹדַע לְשׁוֹן הַתּוֹרָה (במדבר
לה, ב) שֶׁנּוֹתְנִים לְלוּיִם עֲרִים וּמִגְרָשׁ וּשְׂדֵה מִגְרָשׁ,
כְּלוּמֵר: אֵלֶּךְ אִמָּה מִגְרָשׁ וְאֵלֶּפִים אִמָּה חוּצָה לָהֶם
לְשִׁדּוֹת וּכְרָמִים, כִּמוֹ שְׁנַתְבָּאֵר בְּמִסְכָּת סוּטָה (כז), וּבִקְאָה
הַאֲזַהְרָה לְלוּיִם מִלְּשִׁנּוֹת אֶת־הַגְּבוּלוֹת הָאֵלֶּה לְכָל יַעֲשׂוּ
אֶת־הַעִיר מִגְרָשׁ וְלֹא הַמִּגְרָשׁ עִיר, וְלֹא הַשְּׂדֵה מִגְרָשׁ וְלֹא
הַמִּגְרָשׁ שְׂדֵה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא יִמְכֹּר". כֹּא בַּקְבֵּלָה
שֶׁעֲנִינוּ: לֹא יִשְׁנֶה. וּכְבָר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף
עֲרִכִין (ג).

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּימָה עֲשָׂרִים — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטִיּוּנוּ
לְכָנוּת [לַעֲשׂוֹת] בֵּית־הַבְּחִירָה לְעִבּוּדָה שְׁבוֹ תִהְיֶה
הַהַקְרָבָה וְהַבְּעֵרָת הָאֵשׁ תִּמִּיד (שְׁתוּקָה עַל הַמִּזְבֵּחַ), וְאֵלּוּ
תִּהְיֶה הַהֲלִיכָה וְכוּ תִהְיֶה הַחֲגִיגָה וְהַעֲלִיָּה לְרִגְלָהּ
וְהַהֲתַקְבְּצוֹת בְּכָל־שָׁנָה, כִּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלֶּה: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" (שמות כה, ח). וְלִשְׁוֹן סִפְרֵי

1 וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (סוף פרשת יתרו): "מִה־תִּלְמֹד לִוְמָר:
2 "אֲשֶׁר לֹא-תִגְלֶה עֲרוֹתָךְ עָלֶיךָ" שֶׁכְּשֶׁעוֹלָה לְמִזְבֵּחַ לֹא
3 יִהְיֶה פֹסֵעַ פְּסִיעָה גָּסָה, אֲלֵא מִהֲלֵךְ עָקֵב בְּצֵד גָּדֹל". וְכָבֵד
4 נִתְבָּאָרָה צוֹרֵת הַכֶּבֶשׂ וְאִיךָ בִּנְיָנוּ בְּפֶרֶק ג' מִמִּדּוֹת (מִשְׁנָה
5 א). וְכָל-הַפּוֹסֵעַ פְּסִיעָה גָּסָה עַל הַמִּזְבֵּחַ עַד שֶׁתִּגְלֶה
6 עֲרוֹתוֹ עָלָיו — לֹאֶהָ.

1 וּשְׁמִרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ" (שם, ה) הִנֵּה נִתְבָּרַר לָךְ
2 שֶׁשְׁמִירְתוֹ — מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְשֵׁם אָמְרוּ: "גְּדֹלָה לְמִקְדָּשׁ
3 שֵׁשׁ עָלֶיהָ שׁוֹמְרִים. לֹא דוֹמָה פְּלִטוּרִין (הֵיכַל הַמֶּלֶךְ)
4 שֵׁשׁ עָלֶיהָ שׁוֹמְרִין לְפִלְטוּרִין שְׂאִין עָלֶיהָ שׁוֹמְרִין".
5 וַיְדוּעַ שְׁפִלְטוּרִין — שֵׁם הַהֵיכָל רְצוֹנוֹ לִוְמָר: שְׁמִגְדֹּלֶת
6 הַהֵיכָל וְרוֹמָמוֹתוֹ, שִׁיְהִיו שׁוֹמְרִים קְבוּעִים עָלָיו. וְכָבֵד
7 נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּפֶרֶק א' מִמַּסְכֶּת תְּמִיד
8 וּבִמַּסְכֶּת מִדּוֹת.

יום רביעי ד' טבת ה'תש"פ

מצות עשה כא.

1 הַמִּצְוָה הַכ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לִיִּרְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ
2 הִנֵּה מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁנִּקְבַּע לוֹ בְּלִבֵּנוּ מְקוֹם הִיִּרְאָה
3 וְהַפְחָד — וְזוֹ הִיא מוֹרָאֵת מִקְדָּשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
4 "וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ" (ויקרא יט, ל). וְהַגְדֵּרֶת יִרְאָה זֹאת כְּמוֹ
5 שֶׁהִזְכִּירוּ בִּסְפָרָא (קְדוּשִׁים): "אֵיזָה הוּא מוֹרָא? לֹא יִכְנֹס
6 לְהַר הַבַּיִת בְּמִקְלוֹ וּבִמְנֻעָלוֹ וּבִאֲפֻנְדָתוֹ (בַּגֵּד שְׁלוֹבֵשׁ אָדָם
7 עַל גּוֹפוֹ כְּדֵי שִׁסְפּוֹג הַזִּיעָה, וְאִין דֶּרֶךְ לְלוֹבֵשׁוֹ בְּלִי מַלְבוּשׁ
8 עַלְיוֹן) וּבִאֲבָק שֶׁעַל רִגְלָיו וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ קִפְּנִיָּא (מַעֲבֵר,
9 לְקַצֵּר הַדֶּרֶךְ), וְיִרְקִיָּה מִקַּל-נְחָמָר" (— וְדֹאֵי שְׂאִסוּר). וְכָבֵד
10 נִתְבָּאָר בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּתִלְמוּד, שְׂאִסוּר בְּהִחְלֹט לְשִׁכַּת
11 בְּעִזָּרָה אֲלֵא לְמַלְכֵי בֵּית דָּוִד בְּלִבָּד; וְכָל-זֶה לְפִי שְׂאִמְרוּ
12 יִתְעַלֶּה: "וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ" וְזוֹ חוֹבָה לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ בְּזִמְנִין
13 הִנֵּה שֶׁהוּא חֶרֶב בְּעוֹנוֹתֵינוּ שָׂרְבוּ. וְלִשׁוֹן סְפָרָא (שם):
14 "אִין לִי אֲלֵא בְּזִמְנִין שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, בְּזִמְנִין שְׂאִין בֵּית
15 הַמִּקְדָּשׁ מִנִּין? תִּלְמוּד לִוְמָר: אֶת-שְׁבִיתֵי תִשְׁמְרוּ
16 וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ — מִה־שְׁמִירַת שְׁבִית לְעוֹלָם, אִף מוֹרָא
17 מִקְדָּשׁ לְעוֹלָם". וְשֵׁם אָמְרוּ עוֹד: "לֹא מִן-הַמִּקְדָּשׁ אִתָּה
18 יִירָא, אֲלֵא מִמִּי שֶׁפָּקֵד עַל הַמִּקְדָּשׁ".

1 הַמִּצְוָה הַל"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ שִׁיְהֵא לָנוּ שִׁמְן
2 עֲשׂוּי כְּפִי הַתֹּאֵדוֹר הַמִּיָּחֵד (שְׁמוֹת ל, כ"ב) מוֹכֵן לְמִשְׁחָה
3 בּוֹ כְּלִכְהֵן גְּדוֹל שִׁיְתַמְנָה, כְּמוֹ שְׂאִמְרוּ: "וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
4 מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר-יוֹצֵק עַל-רֹאשׁוֹ שִׁמְן הַמִּשְׁחָה" (ויקרא כא, י),
5 וְכֵן מוֹשְׁחִים בּוֹ מִקְצַת הַמְּלָכִים (כְּלוֹמַר, רַק מַלְכֵי בֵּית דָּוִד),
6 כְּמוֹ שִׁיְתַבָּאָר בְּהַלְכוֹת מִצְוָה זֹאת. וְכָבֵד נִמְשַׁח בּוֹ הַמִּשְׁכָּן
7 וְכָל-בָּלְיוֹ; אֲבָל אִין מוֹשְׁחִים בּוֹ אֶת-הַכֹּהֲלִים לְדוֹרוֹת, לְפִי
8 שֶׁבְּפִרוּשׁ אָמְרוּ בִּסְפָרֵי (בַּמְדַּבֵּר ז, א), שֶׁבְּמִשְׁחָתָם שָׁל אֵלֵינוּ
9 — כְּלוֹמַר כָּלִי הַמִּשְׁכָּן — הַקֹּדֶשׁ כָּל-הַכֹּהֲלִים לְעִתִּיד
10 לְבוֹא, אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שִׁמְן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי
11 לְדֹרֹתֵיכֶם" (שְׁמוֹת ל, לא). וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֹאת
12 בְּרִישׁ כְּרִיתוֹת (ה).

1 הַמִּצְוָה הַפ"ג — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלַּעֲשׂוֹת שִׁמְן
2 כְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבִמְתַּכְּתוֹ לֹא
3 תַעֲשֵׂהוּ כְּמָהוּ" (שם, לב) וְהַעֲוֵר עַל לֹא זֶה, אִם הוּא מִזִּיד
4 — חֵיֵב כְּרִית, כְּמוֹ שֶׁבֵּא בְּכָתוּב: "אִישׁ אֲשֶׁר-יִרְקַח כְּמָהוּ
5 וְכו'" (שם, לג). וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיֵב חֲטָאת קְבוּעָה.
6 וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּפֶרֶק א' מִכְּרִיתוֹת (ה).

1 הַמִּצְוָה הַפ"ד — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַשֵּׁחַ בְּשִׁמְן
2 הַמִּשְׁחָה שֶׁעֲשֵׂה מִשֶּׁה זֹולַת כְּהֵנִים גְּדוֹלִים וּמְלָכִים בְּלִבָּד,
3 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל-בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ" (שם, לב).
4 וְכִרְוִיר, שֶׁהִנְמִשַׁח בּוֹ בְּמִזִּיד — חֵיֵב כְּרִית, אָמְרוּ: "וְאֲשֶׁר
5 יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זֶרַע וְנִכְרֹת" (שם); וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיֵב
6 חֲטָאת קְבוּעָה. וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּרִישׁ
7 כְּרִיתוֹת (ה).

יום חמישי ה' טבת ה'תש"פ

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

1 הַמִּצְוָה הַכ"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְשַׁמֵּר אֶת-
2 הַמִּקְדָּשׁ לְלֶכֶת סְבִיבֵי תְּמִיד בְּכָל-לֵילָה בְּמִשְׁחָה כְּלִיִּלָה
3 כְּדֵי לְכַבְּדוֹ, וְלִרְוִמּוֹ וּלְגַדְּלוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה לְאַהֲרֹן:
4 "וְאִתָּה וּבְיָדֶךָ אֶתָּה לְפָנַי אֶהְיֶה הָעֵדֶת" (בַּמְדַּבֵּר יח, ב),
5 כְּלוֹמַר: אִתָּם תִּהְיֶה לְפָנָיו תְּמִיד. וְכָבֵד נִכְפַּל צוּי זֶה
6 בְּלִשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אָמְרוּ: "וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת אֶהְיֶה
7 מוֹעֵד" (שם, ד). וְלִשׁוֹן סְפָרֵי (פְּרָשַׁת קֹרַח שם): "אִתָּה
8 וּבְיָדֶךָ אֶתָּה לְפָנַי אֶהְיֶה הָעֵדֶת — הַכֹּהֲנִים מִבְּפָנִים וְהַלְוִיִּם
9 מִבְּחוּץ", כְּלוֹמַר: לְשִׁמְרָתָהּ וְלִהְיוֹתָהּ סְבִיבֵי. וּבִמְכַלְתָּא
10 אָמְרוּ כְּלִשׁוֹן הִנֵּה: "וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרֶת אֶהְיֶה מוֹעֵד —
11 אִין לִי אֲלֵא בְּעֲשֵׂה, מִנִּין בְּלֹא-תַעֲשֵׂה? תִּלְמוּד לִוְמָר:

42 וְהָאֵיכָא הַמְסִיר בְּדֵי הָאָרוֹן? כְּלוּמַר: שְׁגָם הוּא
43 לֹקֵה. וְאַזְהַרְתִּיהָ מִהֶבֶא, מִ"לֹא יִסְרוּ". הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ
44 שֶׁהִיא מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה וְלֹקֵין עָלֶיהָ.

יום ש"ק ז' טבת ה'תש"פ

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

45 הַמִּצְוָה הַכ"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּי הַלּוֹיִם בְּלִבָּד, לַעֲבֹד
46 בַּמִּקְדָּשׁ בַּעֲבוּדוֹת יְדוּעוֹת, כְּגוֹן: נְעִילַת שְׁעָרִים (ופתיחתן),
47 וְאַמִּירַת הַשִּׁיר בַּעֲת הַקָּרָן (קרבות מסוימים), וְהוּא
48 אָמְרוּ: "וְעָבַד הַלּוֹי הוּא אֶת-עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד" (במדבר יח,
49 כג). וְלִשׁוֹן סְפָרִי (שם): "שׁוּמַע אֲנִי אִם רָצָה — יַעֲבֹד;
50 וְאִם לֹא רָצָה — לֹא יַעֲבֹד, תִּלְמֹד לִוְמֹר: וְעָבַד הַלּוֹי הוּא
51 — עַל-פְּרָחוֹ", כְּלוּמַר: שֶׁזֶּה חֻכָּה עָלָיו וּמִצְוָה מְשַׁלֵּת
52 עָלָיו בְּהִכָּרְתָּ. וְכִבְר נִתְבָּאָר מִהֶ-הִיא עֲבוּדוֹת הַלּוֹיִם הַזֹּאת
53 בְּכִמְהָ מִקּוֹמוֹת בְּתִמִּיד (פרק ה משנה ו. פרק ו משנה ז) וּמִדּוֹת
54 (פרק א משנה א). וְנִתְבָּאָר גַּם-בֶּן בֶּפֶרֶק ב' מַעֲרָכִים (יא).
55 שָׁאִין אוֹמְרִים שִׁיר אֵלָא הַלּוֹיִם וְכִבְר נִכְפַּל הַצּוּי בַּמִּצְוָה
56 זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר: "וְשִׁירַת בִּשְׁם ה' אֱלֹהֵינוּ כְּכָל-אַחֵינוּ הַלּוֹיִם"
57 (דברים יח, ז), וְאָמְרוּ בֶּפֶרֶק ב' מַעֲרָכִים (שם): "אִיזְהוּ שְׁרוֹת
58 בִּשְׁם ה' הַיּוֹי אוֹמֵר: זֶה שִׁירָה".

59 הַמִּצְוָה הַע"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָרוּ הַלּוֹיִם
60 מִלְּהַתְעַסֵּק בְּשׁוּם עֲבוּדָה מִן-הַעֲבוּדוֹת הַמִּיחֲדוֹת לַכֹּהֲנִים,
61 וְהַכֹּהֲנִים — מִלְּהַתְעַסֵּק בְּשׁוּם עֲבוּדָה מִן-הַעֲבוּדוֹת
62 הַמִּיחֲדוֹת לַלּוֹיִם, לְפִי שִׁשְׁתִּי הַמְשַׁפְּחוֹת הָאֵלֶּה, כְּלוּמַר:
63 הַכֹּהֲנִים וְהַלּוֹיִם, לְכָל-מְשַׁפְּחָה מִהֵן עֲבוּדָה מִיחֲדָה
64 בַּמִּקְדָּשׁ. לְפִיכָף בָּאָה הַאֲזַהְרָה מֵאִתּוֹ יִתְעַלֶּה לְשִׁמְיָהּ
65 יַחַד, שְׁלֹא תַעֲבֹד אַחַת בַּעֲבוּדַת הָאֲחֵרָה — אֵלָא
66 כָּל-קְבוּצָה בְּמָה שֶׁנִּצְטַתָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "אִישׁ אִישׁ
67 עַל-עֲבֹדָתוֹ וְאֶל-מִשְׁאֹ" (במדבר ד, יט) וְלִשׁוֹן הֵלָא שֶׁבָּא
68 בָּהֶן הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה עַל הַלּוֹיִם: "אִף אֶל-כָּלִי הַקֹּדֶשׁ
69 וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא-יָמְתוּ" (שם יח, ג) אַחֲרֵיכֶם
70 חֲזֹר לְדַבֵּר אֶל הַכֹּהֲנִים וְאָמַר: "וְלֹא יָמְתוּ גַם-הֵם
71 גַּם-אַתֶּם" (שם), כְּלוּמַר: שְׁגָם-אַתֶּם, כּוֹלָל אֶתְכֶם הֵלָא
72 הִנֵּה. שְׁכֵמוֹ שֶׁהִזְהָרְתִּים מִלְּהַתְעַסֵּק בַּעֲבוּדַתְכֶם. וְהִיא:
73 כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהַמִּזְבֵּחַ, כִּף אַתֶּם מְזַהְרִים מִלְּהַתְעַסֵּק
74 בַּעֲבוּדַתְכֶם. וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פרשת קרח שם): "אֶל-כָּלִי הַקֹּדֶשׁ
75 וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ" — אֲזַהְרָה: "וְלֹא יָמְתוּ" —
76 עֲנֵשׁ. אֵין לִי אֵלָא לּוֹיִם שֶׁעֲנִישִׁין וּמִזְהָרִין עַל עֲבוּדַת
77 הַכֹּהֲנִים; כֹּהֲנִים עַל עֲבוּדַת הַלּוֹיִם מִנֵּין? — תִּלְמֹד
78 לִוְמֹר: גַּם-הֵם מַעֲבֹדָה לְחִבְרָתָה (המופקד על עבודה
79 מסוימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא מופקדת על בני
80 אותו שבט) מִנֵּין? — תִּלְמֹד לִוְמֹר: גַּם-אַתֶּם. וְכִבְר בְּקֶשׁ
81 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנִינָה לְסִיעַ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן-גִּדְגָדָה, אָמַר
82 לוֹ: חֲזֹר לְאַחֲרִיךָ! שֶׁכִּבְר אַתָּה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשֶׁךָ, שְׁאֵנִי

יום שישי ו' טבת ה'תש"פ

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

1 הַמִּצְוָה הַפ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָרוּ מִלְּעֲשׂוֹת מְגֻמָּר
2 (בשמים של עשן) בְּמִתְכַנֵּת (כדוגמת) הַקִּטְרֶת, כְּלוּמַר:
3 שִׁיחֵיו אוֹתָן סִמְמָנִי תַעֲרַכְתּוּ וּבִיחֹס אוֹתָן הַמִּדּוֹת וְיִתְכַנֵּן
4 לְהַתְגַּמֵּר (להתבשם) בוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבְכִמְתְּנִתָּהּ
5 לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" (שמות ל, לו) וְכִבְר לָנוּ, שֶׁהַעֹבֵר וְעוֹשֶׂה
6 כְּמוֹהֶם וְכִנְיָתוֹ לְהָרִית תַּפְרִתָּהּ — חֵיב כֶּרֶת, אָמַר: "אִישׁ
7 אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְּמוֹהֶם לְהָרִית בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּי" (שם, לח) אִם
8 הוּא מְזִיד; וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
9 וְכִבְר נִתְבָּאָר גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ כְּרִיתוֹת (ה).

10 הַמִּצְוָה הַפ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָרוּ מִלְּהַקְרִיב שׁוֹם
11 קָרְבָּן בְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב שֶׁבַּהֲכֵל, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-
12 תַעֲלֶה עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֹסֵף לֹא תִסְכּוּ עָלָיו"
13 (שם ט) וְכָל-הַמִּקְרִיב בוֹ אוֹ הַזּוֹרֵק עָלָיו וְזֵלַת מֶה שֶׁמִּיחֲדָה
14 לוֹ — לֹקֵה.

15 הַמִּצְוָה הַל"ד — שֶׁנִּצְטוּיֵינוּ שִׁישְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-
16 הָאָרוֹן עַל כַּתְפֵיהֶם כְּשֶׁנִּרְצָה לְהַעֲבִירוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם,
17 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עָלֶיךָ בְּכַתֵּף
18 יִשְׂאוֹ" (במדבר ז, ט). וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁצּוּרֵינוּ זֶה נֶאֱמַר אֲזַ
19 לַלּוֹיִם, לֹא הִיָּה זֶה אֵלָא מִחֲמַת מַעוֹט מִסְפַּר הַכֹּהֲנִים
20 בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, כִּי אֲהָרֹן הוּא הַמִּתְחִיל (והכוונה החלה בו
21 בלבד, ולכן היו הכהנים מעט בראשיתם); אֲכָל לְדוֹרוֹת הָרִי
22 הַמִּצְוָה חֻכָּה עַל הַכֹּהֲנִים, וְהֵם הַנּוֹשְׂאִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ
23 שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ (ג, ו) וּבְסִפְרֵי שְׁמוּאֵל (שמואל-ב טו,
24 כט). וְכִבְר צִוָּה דָּוִד לְהַעֲבִיר אֶת-הָאָרוֹן בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה
25 אָמַר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (דברי הימים-א טו, טו): "וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-
26 הַלּוֹיִם (והכוונה לכהנים) אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים בְּאֲשֶׁר צִוָּה
27 מֹשֶׁה כְּדָבָר ה' בְּכַתְּבָם בְּמִטּוֹת עֲלֵיהֶם" (הרי שגם לדורות
28 צריך לשאת בצורה זו). וְכֵן בְּאֲשֶׁר הִזְכִּיר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים
29 (שם כד, יט) חֲלָקַת הַכֹּהֲנִים לְעֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמֵרוֹת
30 וְאָמַר אַחֲרֵי-כֵן: "אֵלֶּה פְקָדֹתָם לְעֲבֹדָתָם לְכוֹא לְבֵית-ה'
31 כְּמִשְׁפָּטָם בְּיַד אֲהָרֹן אֲבִיהֶם בְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵי
32 יִשְׂרָאֵל", פָּרְשׁוּ חֲכָמִים, שֶׁהוּא רוֹמֵז עַל שֶׁעֲבוּדַת הַכֹּהֲנִים
33 הִיא נְשִׂיאת הָאָרוֹן עַל הַכַּתֵּף, וְזֶהוּ שֶׁצִּוָּה ה' אֱלֹהֵי
34 יִשְׂרָאֵל. וְלִשׁוֹן סְפָרִי (במדבר ז, ט): "כְּמִשְׁפָּטָם וְגו' בְּאֲשֶׁר
35 צִוָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל — הִכֵּן צִוָּהוּ? וְלִכְנֵי קֶהֱת לֹא
36 נָתַן וְגו' בְּכַתֵּף יִשְׂאוֹ". הִנֵּה נִתְבָּרַר שֶׁזֶּה מְכַלל הַמִּצְוָה.

37 הַמִּצְוָה הַפ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהָרוּ מִלְּהוֹצִיא בְּדֵי
38 הָאָרוֹן (מוטות שבהם היו נושאין אותו) מִתּוֹךְ הַטִּבְעָת, וְהוּא
39 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּטִבְעַת הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ
40 מִמֶּנּוּ" (שמות כה, טו) וְהַעֹבֵר עַל לֹא זֶה — לֹקֵה.
41 וְכִסּוֹף מִכּוֹת (כב). אָמְרוּ, בְּאֲשֶׁר הִזְכִּירוּ מִחִיבֵי מִלְּקוֹת:

26 — תמים ובעל מום. וכבר נתבאר התנאים הראויים
27 להם, ואיך צריך לנהג עמם מנהג זה, במקומות מפוזרים
28 בגמרא מכות וחקלין (קלב:) ובכורות (מה:) ושבת (נה:)
29 וזולתן.

30 המצוה הל"ו — הצווי שנוצטוינו שיהיו הכהנים
31 עובדים במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה תחלק
32 לקבוצות): תעבד משמרת בכל-שבוע, ולא תהיה יד הכל
33 מערבת, אלא ברגלים בלבד, שאז כל-המשמרות עובדות
34 בשנה וכל-מי שבא מקריב. וכבר נתבאר בדברי-הימים (א
35 ט, כב). שדוד ושמאל חלקום וצאום כ"ד משמרות.
36 ונתבאר בספד (נה:), שברגלים יד פלן שנה. והפסוק
37 שנגמר במצוה זו הוא אמר: "וכי-יבא הלוי (הכהן) וגו'
38 ובא בכל-אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' אלהיו בכל-אחיו
39 הלויים העמדים שם לפני ה' חלק כחלק יאכלו" (דברים יח,
40 יח). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "ובא בכל-אות
41 נפשו — יכול לעולם? תלמוד לומר: מאחד שעריך —
42 בשעה שישאל מנזסין בשער (עיר) אחד (וחו בירושלים)
43 בשלשה רגלים. יכול כל-המשמרות שוות בקרבנות הרגל
44 הבאים שלא מחמת הרגל (כמו קרבנות השבת שבתוך
45 הרגל)? תלמוד לומר: לבד (חוץ) ממכריו על האבות.
46 מה-מכרו אבות זה לזה? אתה בשבתך ואני בשבתי";
47 כלומר: הספיקם על סדור משמרות העבודה: כל-שבוע
48 — משמרה. וכך פרשו התרגום (אונקלוס): בר ממשתא
49 דייתי בשבתא, דכן אתקינו אבהתא (חוץ ממשמרת של אותו
50 שבוע). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף גמרא ספד (נה:).

1 מן-השוערים ואתה מן-המשוררים. הנה נתבאר לך
2 שכל-לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו
3 — חיב מיתה בידי שמים. וכן הכהנים לא יגשו לעבודת
4 הלויים, אלא אם עברו אינם במיתה כי אם במלקות.
5 ובמקלטה: "אף אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו"
6 יכול אם נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" —
7 משום עבודה הם חייבין. אין לי אלא הלויים על ידי
8 הכהנים, הכהנים על-ידי הלויים מניין? תלמוד לומר:
9 "גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלויים על של כהנים
10 במיתה, ואין הכהנים על של לויים אלא בלא-תעשה".

11 המצוה הל"ב — הצווי שנוצטוינו לגדל זרע אהרן
12 ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת [קדשה ו]כבוד
13 קודמת וראשונה (לתת להם דין-קדימה) ואפלו יסרכו לך
14 — לא נשמע להם. כל-זה לשם פבור לה' יתעלה, בין
15 שלקחם לעבודתו והקרבת קרבנותיו, והוא אמר:
16 "וקדשתו כי את-לחם אלהיו הוא מקריב קדש יהיה-לך"
17 (ויקרא כא, ח). ובא הפרוש (גיטין ט:): "וקדשתו" "לכל-
18 דבר שפקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולכרף ראשון,
19 ולטול מנה יפה ראשון". וגם לשון ספרי (אמור שם):
20 "וקדשתו" — "על פרחו"; כלומר, שמצוה זו נצטוינו
21 בה אנחנו ואינה תלויה ברצון הפהן, וכן אמרו: "קדשים
22 יהיו לאלהיהם" (שם, ו) — "על פרחם"; "ויהיו קדש"
23 — לרבות בעלי מומין; שלא נאמר, בין שנה אינו
24 ראוי להקריב להם אלהיו, מדוע נצטוינו ונחלק לו כבוד
25 וגדלה? לפיכך אמר: "ויהיו קדש" — הזרע המכבד פלו

אגרות קודש

בי"ה, זאת חנוכה, ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ח ווי"ח אי"א נוי"נ וכו' מוה"ר מנחם

שמואל דוד הלוי שי"ד ש"ר

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ז כסלו, המספר ע"ד התועדות בייט כסלו העבר, ומסיים אשר
החליטו לעשות פארלאר מיטינג ביום ד' הבע"ל בביתו של מר וועקסלער שי, ומר פלעט שי' יהי' היושב
ראש.

ויישר חילם בזה, אף שחבל על כל זמן העבר שלא יצאו עניינים כאלה לידי פועל, אבל אין צועקין
על העבר, ובלבד שמכאן ולהבא יעשו וישתדלו בזה במרץ הראוי לפי גודל ערך העניינים האלו. ומסוגי' פ
העתק מכתבי למר וועקסלער ולמר פלעט יחיו. ומן הראוי שיפרסמו תוכן מכתבי בין המשתתפים
באסיפה כו'.

שואל במכתבו שרוצה לנסוע מלאס אנדזשעלעס מיד אחר האסיפה באופן שיהי' על היא"צ
בניו-יארק.

המשך בעמוד ריח

ירמיה פרק כז יב-כב

יב וְאַל־צִדְקִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה דִּבְרָתִי בְּכָל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר הֵבִיאוּ אֶת־צִוְּאֵרֵיכֶם בְּעַל מֶלֶךְ־בָּבֶל וְעַבְדּוֹ אֹתוֹ וְעַמּוֹ וְחָיוּ: יג לָמָּה תָמוּתוּ אַתֶּם וְעַמְּךָ בְּחָרֵב בָּרָעַב וּבְדָבָר כְּאִשׁוֹ דְּבַר יְהוָה אֱלֹהֵיגְוִי אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד אֶת־מֶלֶךְ בָּבֶל: יד וְאַל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־דְּבָרֵי הַנְּבִאִים הַאֹמְרִים אֲלֵיכֶם לֵאמֹר לֹא תַעֲבֹדוּ אֶת־מֶלֶךְ בָּבֶל כִּי שָׁקֵר הֵם נְבִאִים לָכֵם: טו כִּי לֹא שְׁלַחְתִּים נְאֻם־יְהוָה וְהֵם נְבִאִים בְּשֵׁמִי לְשָׁקֵר לְמַעַן הִדִּיחִי אֶתְכֶם וְאֶבְרַתְּם אֹתָם וְהַנְּבִאִים הַנְּבִאִים לָכֵם: טז וְאַל־הִפְתְּנִים וְאַל־כֹּל־הָעָם הַזֶּה דִּבְרָתִי לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי־תִשְׁמְעוּ אֶל־דְּבָרֵי נְבִיאֵיכֶם הַנְּבִאִים לָכֵם לֵאמֹר הִנֵּה כָלִי בֵּית־יְהוָה מוֹשְׁכִים מִבְּבִלְיָה עֲתָה מִהֲרָה כִּי שָׁקֵר הָמָּה נְבִאִים לָכֵם: יז אֲלֵי־תִשְׁמְעוּ אֲלֵיהֶם עַבְדּוֹ אֶת־מֶלֶךְ־בָּבֶל וְחָיוּ לָמָּה תִהְיֶה הָעִיר הַזֹּאת חֲרָפָה: יח וְאִם־נְבִאִים הֵם וְאִם־יֵשׁ דִּבְרֵי־יְהוָה אֹתָם יִפְגְּעוּנָא בִּיהוָה צְבָאוֹת לְבָלְתִּי־כֹאוֹ הַפְּלִים | הַנּוֹתְרִים בְּבֵית־יְהוָה וּבֵית מֶלֶךְ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם בְּבִלְתִּי: יט כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי־עַמֻּדִים וְעַל־הַיָּם וְעַל־הַמִּכְנֹז וְעַל־יָתֵר הַפְּלִים הַנּוֹתְרִים בְּעִיר הַזֹּאת: כ אֲשֶׁר לֹא־לִקְחָם נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל פְּגֻלוֹתוֹ אֶת־יְכוֹנִיָּה (יְכוֹנִיָּה) יְכֹנִיָּה בֶן־יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ־יְהוּדָה מִירוּשָׁלַם בְּבִלְתִּי וְאֶת פְּלִחֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: כא כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל־הַפְּלִים הַנּוֹתְרִים בֵּית יְהוָה וּבֵית מֶלֶךְ־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: כב בְּבִלְתִּי יוֹבֵאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פִּקְדֵי אֹתָם נְאֻם־יְהוָה וְהַעֲלִיתִים וְהִשְׁיבֹתִים אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה:

רש"י

(יב) ואל צדקיהו מלך יהודה דברתי וגו'. כל זה אמר ירמיהו אל שלוחי המלכים: (טז) הנה כלי בית ה'. שגלו עם יכניה: (יט) המכונות. ת"י בסיסא כמו את

הכיוור ואת כנו (שמות לה): (כ) בגלותו. כמו בהגלותו: חורי. כמו שרי: (כב) עד יום פקדי אותם. בימי כורש כמו שמפורש בספר עזרא:

מצודת ציון

(יח) יפגעו. ענין תפלה ובקשה כמו ואל תפגע בי (לעיל ב): נא. עתה: (יט) הים. עשוי הוא כעין גיגית כמ"ש במלכים: המכונות. מלשון כן ובסיס והיו מתחת לכיוורות כמ"ש במלכים: (כ) בגלותו. כמו בהגלותו: חורי. כן יקראו השרים הגדולים וכן ואריבה את החורים (נחמיה ה) שהוא מלשון חיוור ולובן וכאשר יקראו השפלים חשוכים כמ"ש בל יתיצב לפני חשוכים (משלי כב): (כב) פקדי. ענין זכרון:

מצודת דוד

(יב) וחיו. תשאר חיים: (יג) אל הגוי. על הגוי: אשר לא יעבוד. אשר לא יקבל עליו מעצמו עול השעבוד: (יד) לא תעבדו. רצה לומר, לא יתחזק עליכם להיות לו לעבדים: (טו) למען הדיחי אתכם. הם יועילו למען הדיחי אתכם בשבי ושם תאבדו אתם והנביאים אבל כשתקבלו עליכם עול שעבוד תשובו בארצכם ותעלו המס: (טז) הנה כלי בית ה'. אשר הובאו לבבל עם גלות יכניה: מושבים. יהיו מושבים מהרה מבבל לירושלים: (יז) למה וכו'. כי כשלא תקבלו עול שעבוד יכבוש את העיר ויחריבה: (יח) יפגעו נא בה'. יתפללו עתה לה' לא על השבת הכלים אלא לבל יבואו לבבל הכלים הנותרים מה שלא לקח כשגלה את יכניה: (יט) אל העמודים. על עמודי הנחושת ועל ים הנחושת וכו': (כ) בגלותו. בעת שגלה לבבל עם יכניה ואת כל שרי יהודה וירושלים: (כא) כי כה אמר ה' וכו'. בעבור שארכו הדברים באמרו אשר לא לקחם וכו' אמר שנית כי כה אמר ה' וכו' וכן דרך המקרא: (כב) עד יום פקדי אותם. עד הזמן שאזכור אני בהם והוא בימי כורש ואז אעלה אותם משם ואשיב אותם אל המקום הזה:

קהלת פרק יב

י בקש קהלת למצא דברי־חפץ וכתוב ישר דברי אמת: יא דברי חכמים כדרכנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד: יב ויתר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגיעת בשר: יג סוף דבר הכל נשמע את־האלהים ירא ואת־מצותיו שמור פיוה פל־האדם: יד פי את־פל־מעשה האלהים יבא במשפט על פל־נעלם אס־טוב ואס־רע: (פפפ)

רש"י

מיושר דברי אמת דברים הכתובים בספרים הנזכרים למעלה: בני הזהר. לשמור דברי חכמים ואם תאמר אם יש בהם צורך למה לא נכתבו: עשות ספרים הרבה אין קץ. אם באנו לכתוב לא הספקנו: ולהג הרבה יגיעת בשר. ואם לתת לב לגירסא חבילות יותר ממה שאין הלב משיג יגיעה היא לבריות שאין להשיג ואל יאמר הואיל ולא אוכל לגמור המלאכה למה אתחיל, אך: (יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא. מה שתוכל עשה ולבך לשמים: ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. כי לדבר הזה נברא כל האדם: (יד) כי את כל מעשה. אשר אדם עושה. יבא האלקים במשפט. ולכן נקוד מעשה פתח והטעם למעלה לפי שאינו דבוק לשם: על כל נעלם. אפילו על השוגג: אם טוב ואם רע. אפילו נכשל במצוה כגון נותן צדקה לעני בפרהסיא: סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא וגו': חסל פירש"י קהלת:

מצודת ציון

(יא) כדרכנות. הוא כעין מחט תחוב בראש מלמד הבקר לכוון אותם לחרישה. כמו להצב הדרכן (ש"א יג כא): וכמשמרות. וכמו וכמסמרות בסמ"ך והוא מלשו מסמר ויתד: נטועים. מלשון נטיעה: אספות. מלשון אסיפה וקיבוץ: (יב) ולהג. אין לו דומה, ולפי ענינו פתרונו ענין התעסקות הלימוד. וכן תרגומו ולמעסך בפתגמי אורייתא. ובפייט של ראש השנה בלהג מלהגים ובלשון ישמעאל הוא. כמו קריאה: בשר. כן יקרא האדם. וכמו שנאמר יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה' (ישעיה סו כג):

מצודת דוד

(י) בקש קהלת וגו'. כל הדברים שהיה חפץ לדעתם היה מבקש למצוא אותם, כי היה מטריח עצמו לעמוד על האמת: וכתוב ישר. גם היה מבקש ומחפש כתיבת יושר מבלי עול, ודברי אמת מבלי הטעאה, וממה השכיל מה שהשכיל: (יא) דברי חכמים. כי דברי חכמים המה כדרכנות, מה דרכן מכוון את הפרה לתלמי השדה, כך דברי חכמים מכוונים את האדם לדרכי החכמה: וכמשמרות נטועים וגו'. דברי בעלי אספות הם המלקטים מספרים שונים ויחברו מחברות, המה דברים קבועים כמסמר הקבוע במקום תחיבתו. ועוד המה פרים ורבים כאילו היו נטועים בארץ, רוצה לומר דבריהם קיימים. ועוד יוכל החכם להוציא מהם טעמים רבים: נתנו מרועה אחד. אף שיש בהם דעות מבני אדם שונים כולם אמתיים, כי חכמת כולם נתנו מן המקום ברוך־הוא החונן לאדם דעת. ולפי שדימה את האדם לבהמה הצריכה דרכנות, אחז לשון רועה מלמד את הבהמה: (יב) ויותר מהמה בני הזהר. אמר דרך חיבה, אתה בני הזהר עוד יותר במעשיך, ממה שנאמר בספרים האלה המלמדים להזהר: עשות וגו'. כאומר אם תשאל מפני מה לא כתבו בספרים מכל מה שראוי להזהר, ואמר לעשות ספרים הרבה להזהיר בהם מכל מה שיש להזהר, לא יהיה קץ אל הספרים ההם, כי מדברים הרבה מאד יש להזהר ואי אפשר לכתוב הכל בספרים: ולהג הרבה. ועוד לקרוא הרבה בספרים מרובים יגיעה היא לבני האדם הקריאה והזכירה, ולכן משכלו יזהר האדם ממה שראוי להזהר: (יג) סוף דבר. תכלית כל דבר: הכל נשמע. כל מה שהאדם עושה נשמע הוא לפני המקום ברוך־הוא ולא נכחד ממנו דבר, לכן את האלהים ירא שלא לעבור על דבריו מה שהזהיר שלא לעשות: שמור. לעשות אותם: כי זה כל האדם. רוצה לומר, מה שנאמר למעלה מה שיקרה לאדם בחייו ובמותו, זהו המקרה של כל האדם אין נעדר ולכן מאד הזהר במצות המקום ברוך־הוא: (יד) כי את כל מעשה. את כל מעשה האדם אשר יעשה: האלהים יביא במשפט. המקום ברוך־הוא יביא אותם במשפט לשפוט עליהם: על כל נעלם. רוצה לומר, לא לפי הנראה לבני האדם, רק כפי כוונת הלב הנעלם מן הבריות: אם טוב. בין אם היה הכונה לטובה בין אם היה הכונה לרעה, לפיהן ישפוט וישלם גמול. וכאומר לכן את האלהים ירא ואת מצותיו שמור:

ב המלוואים היו באים במצוה שבתורה: חלות ורקיקים ורבוכה. הנזירות היתה באה שתי ידות במצוה שבתורה: חלות ורקיקים, ואין בה רבוכה; נמצאו עשרה קבים ירושלמיים, שהן ששה עשרונות ועדוין. ומפלג היה נוטל אחד מעשרה תרומה, שנאמר (ויקרא ו, יד): "והקריב ממנו אחד מפלג-קרפן תרומה לה'", "אחד" – שלא יטל פרום; "מפלג-קרפן" – שיהיו כל הקרבנות שוין, ושלא יטל מקרבן לחברו. "לפניה הוצק את-ידם השלמים לו יהיה", והשאר נאכל לבעלים.

ג השוחט את התודה בפנים, ולחמה חוץ לחומה – לא קדש הלחם. שחטה עד שלא קרמו בתנור, ואפלו קרמו פלג חוץ מאחד מהן – לא קדש הלחם. שחטה חוץ לחומה – קדש הלחם. שחטה ונמצאת מרפה – לא קדש הלחם. שחטה ונמצאת בעלת מום – רבי אליעזר אומר: קדש; וחכמים אומרים: לא קדש.

פירוש ברטנורא

ב המלוואים. שהיו בימי משה. כשנתחנך אהרן ובניו לכהונה: היו באים במצוה שבתורה חלות ורקיקים ורבוכה. דכתיב במלוואים (שם ח) ומסל המצות אשר לפני ה' לקח חלת מצה אחת וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד, חלת מצה אלו חלות, וחלת לחם שמן זו רבוכה דמוסף בה שמן כנגד חלות ורקיקים, ורקיק זה רקיק: נזירות. לחמי נזיר, שנאמר (במדבר ו) וסל מצות סולת חלות בלולות בשמן ורקיק מצות משוחים בשמן. ורבוכה לא הזכיר שם: שני ידות. שני חלקים של מיני מצה שבתורה היו בנזירות, וכדמפרש ואולי: נמצאו. לנזירות: עשר קבין. שהרי בשלשה מיני מצה שבתורה היו חמשה עשר קבין, והיו להו עשרה שני ידות של חמשה עשר: שהן שש עשרונות ועדוין. כלומר, עוד שנוסף עליהן. שהרי היו שלשה עשרונים ושליש לכל מין כדאמרן לעיל גבי מצה שבתורה, נמצא לשני מינים שש עשרונות ושני שלישי עשרון, והיינו דקאמר שש עשרונות ועדוין: ומכאן. מכל ארבעה מינים שבתורה היו הכהנים נוטלים אחד מעשרה תרומה: שלא יטול פרום. שבו וחתוך: שיהיו כל הקרבנות שוין. המינים יהו שוין, עשרה חלות לכל מין: שלא יטול תרומה מקרבן על חבירו. שאם היה ממין זה חמשה וממין זה חמשה עשר, נמצא מפרש מזה על זה:

ג השוחט את התודה בפנים. לפניו מן העזרה: ולחמה חוץ לחומה. כגמרא מוקמינן לה חוץ לחומת בית פאגי. רבותי פירשו חוץ לחומה החיצונה של ירושלים. [אבל חוץ לעזרה קדוש]. ואע"ג דכתיב (ויקרא ו) והקריב על זבח התודה חלות, דמשמע לכאורה שיהא הלחם אצלם בשעת זביחה, לא דרשינן על בסמוך. ורמב"ם גורם בית בני. ומפרש שהוא מקום קרוב להר הבית אלא שהוא חוץ לחומת הר הבית ושם אופים המנחות. ועל שם כך היו קורים לו בית בני. לשון פת בג המלך: עד שלא קרמו בתנור. לאו לחם נינהו. אלא עיסה בעלמא: שחטה. על מנת לאכלה חוץ לחומה, קדש הלחם ונפלה. על מנת לאכלה חוץ למקומה, קדש הלחם ונפלה. ומעמא דקדש הלחם, משום דפסולו בקדש, וקיי"ל כל שפסולו בקדש מקבילו: שחטה ונמצאת מרפה

משניות מבוארות – קהתי

המשך הפסוק שהובא לעיל, הבא ללמד שהתרומה היא לכהן, והשאר נאכל לבעלים – שאר החלות נאכלות לבעלי קרבן התודה. והוא הדין בנזירות, שנוטל הכהן חלה אחת ורקיק אחד כמפורש בתורה (במדבר ו, יב-ט), והשאר נאכל לבעלים.

באור משנה ג

השוחט את התודה בפנים – העזרה, ולחמה – ארבעים החלות הבאות עמה, נמצאו חוץ לחומה – בגמרא נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בבאור "חוץ לחומה". רבי יוחנן אומר: חוץ לחומת בית פאגי – ויש דעות שונות בענין "בית פאגי". מכל מקום לפי רוב המפרשים הכונה היא: חוץ לחומת ירושלים. ברם, הרמב"ם גורס: בית בני (מלשון "פת-בג"). והוא מבאר, שהיה זה מקום מיוחד לאפיית מנחות, מחוץ לחומת הר הבית וקרוב אליו (ענין פירוש המשניות להרמב"ם). – וריש לקיש אומר: חוץ לחומת עזרה, לא קדש הלחם – שאין הלחם מתקדש אלא בשחיטת הזבח, והואיל ובשעת השחיטה היה הלחם במקום שאסור לאכלו, לפיכך לא נתקדש. שחטה – את התודה, עד שלא קרמו בתנור – קודם שעלה קרום על הלחמים, שעדיין אינם קרואים לחם אלא עיסה, ואפלו קרמו פלג – כל הלחמים, חוץ מאחד מהן – שלא קרם, לא קדש הלחם – אפילו אלה שקרמו כבר. שחטה – את התודה, על מנת לאכול מבשרה או להקטיר מאמוריה חוץ לחומה, וחוץ למקומה – או חוץ למקומה, קדש הלחם – ונעשה פיגול או פסול (עיין לעיל ב, ג). שחטה ונמצאת מרפה – כגון שמצאו נקב בריאתה, לא קדש הלחם – שפסולו קודם שחיטה הוא. שחטה ונמצאת בעלת מום – בגמרא מבואר שמדובר כאן במום שאינו ניכר, כגון בדוקין שבעין, רבי אליעזר אומר: קדש – הלחם, שסובר רבי אליעזר, הואיל והמום אינו ניכר, הרי דינו שאם עלה למזבח לא ירד, הלכך מקדש את הלחם. וחכמים אומרים: לא קדש – שהואיל ולכתחילה אין קרבן זה עולה למזבח, לפיכך אינו מקדש את הלחם. שחטה שלא לשמה – שלא לשם תודה אלא לשם קרבן אחר, וכן איל המלוואים – שהביאו כשנתחנכו

יוס ראשון

באור משנה ב

כשנתחנכו אהרן ובניו לכהונה, במשך שבעת ימי המלוואים, כתוב בתורה (ויקרא ח, כב-כז): "ויקרב את האל השני איל המלוואים... ויקח את החלב ואת האליה ואת כל החלב אשר על הקרב... ואת שוק הימין. ומסל המצות אשר לפני ה' לקח חלת מצה אחת וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד וישם על החלבים ועל שוק הימין. ויתן את הכל על כפי אהרן ועל כפי בניו וינף אותם תנופה..." – מכאן שהביאו חלות עם איל המלוואים. כן מוצאים אנו בנזיר שהביא ביום מלאות נזירותו חלות ורקיקים (במדבר ו, טו). משנתנו באה ללמד בדבר שיעור הסולת לחלות של המלוואים והנזירות.

המלוואים – הלחמים שהביאו עם איל המלוואים, כמבואר לעיל, היו באים במצוה שבתורה – שלושה מינים של מצה כמו בתורה, דהיינו: חלות ורקיקים ורבוכה – כמבואר במשנה הקודמת. ברם, חמץ לא היה בהם. הנזירות – לחמי נזיר, היתה באה שתי ידות במצוה שבתורה – שני חלקים של מיני המצה שבתורה, דהיינו: חלות ורקיקים – עשר חלות מצות ועשרה רקיקי מצות, ואין בה רבוכה – אין בה חלות מסולת מורבכת. נמצאו עשרה קבים ירושלמיים – היו באים לחמי נזיר, חמישה קבים לחלות מצות וחמישה קבים לרקיקי מצות, שהן ששה עשרונות ועדוין – לפי המידה המדברית, שכן שלושה עשרונות ושליש עשרון באו לכל מין, כפי שלמדנו במשנה הקודמת; נמצאו לשני המינים של לחמי הנזיר ששה עשרונות ושני "ועדוין" (פעמיים "עודד"). דהיינו שני שלישי עשרון. ומפלג – מכל מין ומין שבלחמי התודה, היתה נוטל – הכהן, אחד מעשרה תרומה – דהיינו חלה אחת מכל מין, שנאמר – בתורה: "והקריב ממנו אחד מפלג-קרפן תרומה לה'" – ודרשו: "אחד", שלא יטל פרום – שלא יטול הכהן שבויר אלא שלם, דהיינו חלה שלמה; "מפלג-קרפן", שיהיו כל הקרבנות שוין – שכל המינים יהיו שווים, דהיינו עשר חלות לכל מין, ושלא יטל מקרבן לחברו – שלא יטול הכהן תרומה ממין אחד על חבירו, דהיינו שיקח חלה אחת מכל מין ומין ולא שתיים ממין אחד, וממין השני לא כלום. "לפניה הוצק את-ידם השלמים לו יהיה" –

שְׁחִמָּה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, וְכֵן אֵיל הַמְּלוּאִים, וְכֵן שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֶצְרֵת שִׁשְׁחָטָן שְׁלֹא לְשִׁמָּן – לֹא קָדַשׁ הֶלְחָם.
 ד נִסְכִּים שֶׁקָּדְשׁוּ בְּכָלִי וְנִמְצָא הֶזְבַּח פָּסוּל: אִם יֵשׁ שָׁם זֶבַח אַחֵר – יִקְרְבוּ עִמּוֹ; וְאִם לֹא – יִפְסְלוּ בְּלִינָה. וְלֹד
 תוֹדָה וְתִמְנוּתָהּ, וְהַמִּפְרִישׁ תוֹדָתוֹ וְאֶבְדָּהּ וְהַפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ – אֵינָן טְעוּנִים לָחֶם, שֶׁנֶּאֱמָר (ויקרא ז, יב): "וְהִקְרִיב
 עֲלֵיזְבַּח הַתּוֹדָה"; הַתּוֹדָה טְעוּנָה לָחֶם, לֹא וְלֹדָה, וְלֹא חֲלִיפָתָהּ, וְלֹא תִמְנוּתָהּ טְעוּנִין לָחֶם.
 ה הָאָמֹר: הֲרִי עָלֶי תוֹדָה – יָבִיא הִיא וְלַחֲמָה מִן הַחֲלִין. תוֹדָה מִן הַחֲלִין וְלַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֵׂר – יָבִיא לַחֲמָה
 מִן הַחֲלִין. תוֹדָה מִן הַמַּעֲשֵׂר וְלַחֲמָה מִן הַחֲלִין – יָבִיא. הַתּוֹדָה הִיא וְלַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֵׂר – יָבִיא. וְלֹא יָבִיא מִחֲטִי

פירוש ברטנורא

לא קדש הלחם. דפסלו קודם שחיטה הוא: שחטה ונמצאת בעלת מום רבי אליעזר אומר קדש. בגמרא מוקי לה בדוקין שבעין, דכבי האי מומא סבר
 ר' אליעזר דאם עלו לא ירדו הואיל ואין מומן ניכר, הלכך קדש הלחם. ואין הלכה כר' אליעזר: שלא לשמה. לא קדש הלחם, דכתיב (ויקרא ז) על חלות
 לחם חמין יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו, על זבח שנובח לשם תודת שלמיו: וכן איל המלוואים. לפי שהן היו תחלה לכל הקרבנות נקט איל המלוואים.
 והוא הדין לאיל נזיר, דמלוואים כקרבן יחיד הן חשובים:

ד נסכים שקדשו בכלי. לאו דוקא בכלי. שאין נסכים מתקדשים ליפסל ביצא ובלגיה ואע"פ שקדשו בכלי, אלא בשחיטת הזבח, דכתיב זבח ונסכים,
 הנסכים תלוים בזבח: ונמצא הזבח פסול. שנפסל בזריקה. דאילו בשחיטה נפסל, לא קדשו נסכים: אם יש שם זבח אחר יקריבו עמו. בנסכים של צבור
 מוקמינן לה למתניתין, משום דלב ב"ד מתנה עליהם, אם הוצרכו לזבח זה הוצרכו ואם לאו יהיו לזבח אחר. אבל בנסכים של יחיד אין כשרים לזבח אחר.
 ואפילו נסכים של צבור אין קריבים עם זבח אחר אלא"כ היה אותו זבח וזבח כשנפסל הזבח הראשון, אבל אם לא היה זבח בשעה שנפסל הזבח הראשון,
 אין קריבים עם הזבח האחר. ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, יקריבו עמו. כמה דברים אמורים שהיה זבח וזבח באותה שעה, אבל אם לא היה זבח
 וזבח באותה שעה נעשה כמו שנפסלו בלינה ופסולים. והכי מפרשא מתניתין בגמרא. וכל זמן שלא נתקדשו נסכים בכלי אע"פ שנשחט הזבח יכולים להקריב
 נסכים אפילו אחר כמה ימים, דקיי"ל מביא אדם קרבנו היום ונסכו אפילו אחר כמה ימים, בין נסכים של יחיד בין נסכים של צבור. וכן מצויר מביא אשמו
 היום ולוג שמן שלו לאחר כמה ימים: ולד תודה. שהפריש תודה מעוברת וילדה: וכן המפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה אינה טעונה לחם.
 הראשונה, אם נמצאת לאחר הקרבת שניה. וכן שניה אם נמצאת הראשונה קודם הקרבתה והקריב ראשונה, שוב אין השניה טעונה לחם: חליפתה. היינו
 המפריש תודה ואבדה והפריש אחרת תחתיה: תמורתה. כגון שעומדת בעין ואומר זו תמורת זו, וכתיב (ויקרא כ"ז) והיה הוא ותמורתו יהיה קודש:

ה יביא היא ולחמה מן החולין. ולא מן המעשר. דכיון דאמר הרי עלי ליה דבר שבחובה, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין: ואם אמר הרי
 עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר יביא היא ולחמה מן החולין. דלחם נגדר אחר תודה, וכיון דאמר הרי עלי תודה מן החולין בעל כרחיה איחייב
 ליה בלחם, הלכך האי דמהדר ואמר לחמה מן המעשר לאו כלום הוא: תודה מן המעשר ולחמה מן החולין יביא. כלומר יביא כמו שנדר. ולאו חובה,

משניות מבוארות – קהתי

אהרן ובניו לכהונה, כפי שבארנו בהקדמה למשנה הקודמת, וכן שני
 כִּבְשֵׁי עֶצְרֵת שִׁשְׁחָטָן שְׁלֹא לְשִׁמָּן – אלא לשם קרבן אחר, לא
 קָדַשׁ הֶלְחָם – שכן בתורה כתוב (ויקרא ז, ג): "על חלות לחם חמין
 יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו", ודרשו: על זבח שנובח לשם
 תודת שלמיו; ולמידים מתודה גם איל המלוואים ושני כבשי עצרת,
 שבכל אלו אם שחטן שלא לשמן לא קדש הלחם.

י ו ש נ י

באור משנה ד

נִסְכִּים – הבאים עם קרבן עולה או שלמים, שֶׁקָּדְשׁוּ בְּכָלִי –
 דהיינו שהיו בכלי שרת ונתקדשו בשעת שחיטת הזבח, וְנִמְצָא הֶזְבַּח
 פָּסוּל – כגון שנפסל בזריקת דמו (אבל לא נפסל בשחיטה, שאילו נפסל
 בשחיטה. לא קדשו נסכים). אִם יֵשׁ שָׁם זֶבַח אַחֵר – הזקוק לנסכים,
 יִקְרְבוּ עִמּוֹ – הנסכים הללו. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בנסכים
 של קרבן ציבור, שלב בית דין מתנה עליהם, שאם ייפסל הזבח, יקריבו
 עם זבח אחר; אבל בנסכים של קרבן יחיד, אם נפסל הזבח, אין
 הנסכים כשרים לזבח אחר. ואפילו בנסכים של קרבן ציבור אין הנסכים
 קריבים עם זבח אחר, אלא אם כן היה כבר אותו זבח וזבח בשעה
 שנפסל הזבח הראשון; וְאִם לֹא – אם לא היה זבח וזבח בשעה
 שנפסל הזבח הראשון, יִפְסְלוּ בְּלִינָה – יניחו אותם עד שיפסלו
 בלינה ויצאו לבית השריפה. ויש מפרשים (לפי הגמרא): נעשו כמו
 שנפסלו בלינה וישרפו (דמ"ט, ברטנורא; ועיי' "תוספות יום טוב",
 דיבור החתחיל "נסכים שקדשו בכלי"), ברם, אם לא נתקדשו הנסכים
 בכלי, אף על פי שנשחט הזבח, יכולים להקריב נסכים אפילו אחר
 כמה ימים, בין בנסכים של קרבן ציבור ובין בנסכים של קרבן יחיד.
 וְלֹד תוֹדָה – שנוגד מבהמה שהוקדשה לקרבן תודה, וְתִמְנוּתָהּ
 – או שהמיר את התודה בבמהת חולין, שאמר: זו תמורת תודה זו,
 שהדין הוא ששתיהן קדושות, וְהַמִּפְרִישׁ תוֹדָתוֹ וְאֶבְדָּהּ וְהַפְרִישׁ

באור משנה ה

הפודה פירות מעשר שני בכסף, צריך להעלות את הכסף לירושלים ולהוציאו שם
 לצרכי אכילה ושתייה בלבד, כמו שכתוב (דברים יד, כו): "ונתתה הכסף בכל אשר
 תאוו נפשך בבקר ובצאן ובין ושכר, ובכל אשר תשאלך נפשך, ואכלת שם לפני
 ה' אלהיך". ודין הוא שלוקחים ממעות מעשר-שני בהמות לשלמי נדבה, שבשרם
 נאכל לבעלים, אבל אסור לקנות בהן קרבן חובה, ואפילו קרבן שבשרו נאכל
 לבעלים, שכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, ולא מן המעשר, כפי שיבואר
 במשנה הבאה. משנתנו דנה בהבאת תודה ולחמה ממעות מעשר שני.

הָאָמֹר: הֲרִי עָלֶי תוֹדָה – היינו שנדר להביא קרבן תודה, יָבִיא
 הִיא וְלַחֲמָה מִן הַחֲלִין – צריך הנודר להביא את התודה ולחמה
 מן החולין, ואסור לו להביאם ממעשר שני, שהואיל ואמר "הרי עלי",
 הרי זה דבר שבחובה, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין,
 כמו שהזכרנו לעיל. האומר: הרי עלי תודה מן החולין וְלַחֲמָה
 מִן הַמַּעֲשֵׂר – ממעשר שני, יָבִיא לַחֲמָה מִן הַחֲלִין – חייב
 להביא גם לחמה מן החולין, שהלחם נגדר אחר התודה, וכיון שנדר
 תודה מן החולין הרי נתחייב ממילא בלחם; הלכך מה שחזר ואמר
 "ולחמה מן המעשר" אינו מועיל. ואם אמר: הרי עלי תודה מן
 הַמַּעֲשֵׂר וְלַחֲמָה מִן הַחֲלִין – הואיל ואמר בתחילה שייביא את
 התודה ממעות מעשר שני, יָבִיא – כמו שנדר, דהיינו התודה מן

מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני.

ו מנין לאומר: הרי עלי תודה – לא יביא אלא מן החלין? שנאמר (דברים טו, ב): "וְתָבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר" – והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן למה נאמר "צאן ובקר"? אלא להקיש כל הבא מן הבקר ומן הצאן לפסח: מה הפסח שהוא בא בחובה, אינו בא אלא מן החלין, אף כל דבר שהוא בא בחובה, לא יבוא אלא מן החלין; לפיכך, האומר: הרי עלי תודה, הרי עלי שלמים, הואיל והם באים חובה – לא יבואו אלא מן החלין. והנסיכים בכל מקום, לא יבואו אלא מן החלין.

פרק שמיני

א כל קרבנות הצבור והיחיד באים מן הארץ, ומחוצה לארץ, מן החדש, ומן הישן, חוץ מן העמר ושתי הלחם, שאינן באים אלא מן החדש ומן הארץ. וכל אינן באים אלא מן המבחר. ואיזה מבחר? מכבם ומזניחה אלפא

פירוש ברטנורא

דכל שכן אם יביא שניהם מן החולין דשפיר עבד. אלא אם רצה להביא כמו שנדר יביא: ולא יביא הלחם מחטי מעשר שני עצמו. דלחם דומיא דשלמים בעינן, מה שלמים ממעות מעשר שני ולא ממעשר שני עצמו, אף לחם כן:

ו מה פסח שהוא בא בחובה אינו בא אלא מן החולין. דפסח מצרים לא בא אלא מן החולין, שעדיין לא היתה להם שום תבואת מעשר שני שאין מעשר אלא משכנסו לארץ, ומה פסח מצרים לא בא אלא מן החולין אף פסח דורות אינו בא אלא מן החולין, שהרי הוא אומר (שמות י"ג) ועברת את העבודה הזאת בחודש הזה, שיהיו כל עבודת החדש הזה כזה של מצרים: אף כל דבר שבחובה נמי כו'. לפיכך, האומר הרי עלי תודה או שלמים הואיל והן באים חובה דקאמר הרי עלי, לא יביא אלא מן החולין: והנסיכים. אפילו אמר הרי עלי להביאם ממעשר, לא יביא אלא מן החולין. דכי שרא רחמנא לאתויי שלמים ממעשר הני מילי שלמים גופיהו דבני אכילה נינהו, אבל נסיכים דכליל הם לא יביאו מן המעשר:

ז כל קרבנות. מן החדש ומן הישן. במנחות קאמר: שאינן באים אלא מן החדש. בעומר כתיב (ויקרא כ"ג) מנחה חדשה, ובשתי הלחם כתיב (שמות י"ד) בכורי קציר חטים: ומן הארץ. בעומר כתיב (ויקרא כ"ג) כי תבואו אל הארץ וגו' וקצרתם את קצירה, ובשתי הלחם כתיב (שם) ממושבותיכם תביאו לחם: מכבם וזניחה. שמות של מקומות הן: אלפא לסלת. סולת שלהן ראשון ומובחר לכל הסלחות. כאל"ף זו שהיא ראשונה לכל האותיות: אלפא. זו אל"ף בלשון יוני: שנייה להן. קרובה סלתה להיות משובחת כסולת מכבם וזניחה: חפריים בבקעה. שתי חפרים הן, אחת בדר ואחת בבקעה,

משניות מבוארות – קהתי

המעשר והלחם מן החולין: ורשאי הוא להביא שניהם מן החולין. ואם אמר: הרי עלי תודה היא ולחמה מן המעשר – שנדר במפורש, להביא תודה ולחמה ממעשר שני, יביא – כמו שנדר, שניהם מן המעשר; ואף בכגון זה רשאי הוא להביא שניהם מן החולין, אלא שאם רצה להביא כמו שנדר יביא. ולא יביא – את הלחם, מחטי מעשר שני – עצמו, אלא ממעות מעשר שני – שיקח בהן סולת ויביא לחמי התודה, שדינם כקרבן שלמים של נדבה, מה שלמים ממעות מעשר שני ולא ממעשר שני עצמו, שהרי אין מעשר שני בבהמות, אף לחם כן.

י ו ש ל י ש

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד את מקור ההלכה שהבאנו שם, שכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין.

מנין לאומר: הרי עלי תודה – לא יביא אלא מן החלין – כמו ששנינו במשנה הקודמת? שנאמר: "וְתָבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר" – ונשאלת השאלה: והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים – כמו שכתוב (שמות יב, ה): "שה" תמים וזכר בן שנה יהיה לכם, מן הכבשים ומן העזים תקחו", אם כן למה נאמר "צאן ובקר"? – בפסוק הנזכר למעלה? אלא להקיש כל הבא מן הבקר ומן הצאן לפסח – שכל קרבן חובה דינו כקרבן פסח, מה הפסח שהוא בא בחובה, אינו בא אלא מן החלין – שהפסח הראשון במצרים לא בא אלא מן החולין, שעדיין לא היו נוהגים דיני מעשר שני עד שבאו לארץ, ולמדים פסח דורות מפסח מצרים, שכן כתוב (שמות יג, ה): "ועברת את העבודה הזאת בחודש הזה", ודורשים: "בחודש הזה" – שיהיו כל עבודות חודש זה כזה (של מצרים). ומכאן שכשם שפסח מצרים לא בא אלא מן החולין, כך פסח דורות אינו בא אלא מן החולין; ומה קרבן פסח, שהוא קרבן חובה, אינו בא אלא מן החולין, אף כל דבר שהוא בא בחובה, לא יבוא אלא מן החלין; לפיכך, האומר: הרי

באור משנה א

כל קרבנות הצבור והיחיד באים מן הארץ, ומחוצה לארץ – כלומר כל המנחות באות בין מתבואת ארץ ישראל ובין מתבואה שגדלה בחוץ לארץ, מן החדש, ומן הישן – בין מן התבואה החדשה ובין מן התבואה הישנה, חוץ מן העמר ושתי הלחם, שאינן באים אלא מן החדש ומן הארץ – שכן בעומר כתיב (ויקרא כג, י): "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה, והבאתם את עומר ראשית קצירכם..." ובשתי הלחם כתיב (שם טז, יז): "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה'". ממושבותיכם תביאו לחם תנופה..." וכל המנחות, אינן באים אלא מן המבחר – שנאמר (דברים יב, יא): "וכל מבחר נדריכם". ואיזה מבחר? מכבם – יש סוברים שזוהי העיר מנכוש. למנחות שהם מן המבחר? מכבם – יש סוברים שזוהי העיר מנכוש. הנזכרת בספר שמואל א פרק יג, ומזניחה – יש גורסים: וזנוחה, וסוברים שזוהי העיר זנוח שבשפלת יהודה, הנזכרת בספר יהושע (טו, לד), אלפא לסלת – שני המקומות הללו הם "אלפא", היינו הראשונים במעלה לסולת, שסולתם היא מובחרת ביותר ("אלפא" – האות הראשונה בשפה היוונית). שניה להם – בטיב הסולת שלה, חפריים

לסלף. שְׁנִיָּה לָהֶם חֲפָרִים בְּבִקְעָה. כָּל הָאֲרָצוֹת הָיוּ בְּשֵׁרוֹת, אֲלָא מִכָּאן הָיוּ מְבִיאִים.
ב אֵין מְבִיאִין, לֹא מִבֵּית הַזִּבְלִים, וְלֹא מִבֵּית הַשְּׁלָחִים, וְלֹא מִבֵּית הָאֵילָן; וְאִם הָבִיא – פֶּשֶׁר. בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה?
 נִרְהָ שְׁנָה רִאשׁוֹנָה, וּבִשְׁנִיָּה זֹרְעָה קָדֶם לְפֶסַח שְׁבָעִים יוֹם, וְהִיא עוֹשֶׂה סֵלֶת מְרֻבָּה. בִּיצֵד הוּא בּוֹדֵק? הַגִּזְבָּר
 מְכַנִּים אֶת יָדוֹ לְתוֹכָהּ; עֲלָה בָּהּ אֶבֶק – פְּסוּלָה, עַד שִׁנְפָּנָה. וְאִם הִתְלִיעָה – פְּסוּלָה.
ג תְּקוּעָה אֲלֶפָא לְשִׁמּוֹן. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר: שְׁנִיָּה לָהּ רִגְבַּ בְּעֶבֶר תִּירֶדֶן. כָּל הָאֲרָצוֹת הָיוּ בְּשֵׁרוֹת, אֲלָא מִכָּאן הָיוּ
 מְבִיאִין. אֵין מְבִיאִין, לֹא מִבֵּית הַזִּבְלִים, וְלֹא מִבֵּית הַשְּׁלָחִים, וְלֹא מִמָּה שֶׁנִּזְרַע בִּינֵיהֶם; וְאִם הָבִיא – פֶּשֶׁר. אֵין
 מְבִיאִין אֲנֶפְקָנוֹן; וְאִם הָבִיא – פְּסוּל. אֵין מְבִיאִין מִן הַגִּרְגָּרִים שֶׁנִּשְׁרֹו בָּמִים, וְלֹא מִן הַכְּבוֹשִׁים, וְלֹא מִן הַשְּׁלֹקִין;
 וְאִם הָבִיא – פְּסוּל.

פירוש ברטנורא

ואותה שבבקעה היא שסולת שלה משובחת: כל הארצות. של ארץ ישראל היו כשרות, אלא שמכאן היו מביאים:
ב אין מביאין. עומר ושתי הלחם: לא מבית הזבלים. משדה שצריכה לזבל, דשמה לא נודבלה כל צרכה ונמצאו פירותיה כחושים. אי נמי, לפי שהזבל
 מכאיש ומפסיד טעם הפרי: ולא מבית השלחים. ארץ צמאה למים שפירותיה כחושים; לא מבית האילן. מתבואה שבין האילנות. שהאילנות הנדלים שם
 יונקים הקרקע ומכחישים הזרעים: נרד. חורש. לשון נירו לכב ניר (ירמיה ד'): ובשניה זורעה. בגמרא מוסק, דשנה ראשונה הוא נר כולה וזורע חציה ומניח
 חציה ניר. וכן בשניה חורשה כולה וזורע חציה שלא זרע אשתקד, והחצי שזרע אשתקד מניחו ניר. וכן בכל שנה זורע ניר של אשתקד: כיצד בודק.
 הסולת אם מנופה כל צרכו אם לאו: עלה בידו אבק. קמח דק, וגרוע הוא: עד שיניפנה. בנפה לעבור האבק דק שנשאר בה: ואם התליעה. הסולת
 או החטה: פסולה. והוא שהתליעה ברובה. וילפינן לה לקמן סוף פרקין מדכתיב (במדבר כ"ח) תמימים יהיו לכם ומנחתם. תמימים יהיו לכם ונסכיהם. שיהיו
 ג"כ המנחות והנסכים תמימים:
ג תקועה. עיר ששמה תקועה כדכתיב (שמואל ב י"ד) וישלח יואב תקועה: אלפא לשמן. השמן שלה ראשון ומובחר לשמנים. כאל"ף זו שהיא ראשונה
 לאותיות: אנפיקנון. שמן העשוי מיתים שלא הביאו שלישי בשולח, והוא מר מאד: שנשרו במים. שהמים מקלקלים את השמן:

משניות מבוארות – קהתי

פְּסוּלָה – למנחות, **עַד שִׁנְפָּנָה** – בנפה דקה, כדי להוציא על ידה
 את האבק הרק מהסולת. **וְאִם הִתְלִיעָה** – שנמצאו תולעים בסולת
 או בחיטה, **פְּסוּלָה** – למנחות, שכתוב במנחת נסכים (במדבר כח):
 "תמימים יהיו לכם ומנחתם", "תמימים יהיו לכם ונסכיהם" – שיהיו
 גם המנחות והנסכים "תמימים", דהיינו בתכלית השלמות במיניהם
 (רמב"ם).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו דנה בענין טיב השמן למנחות.

תְּקוּעָה – היא תקוע הנזכרת בספר שמואל ב (יד, ב): "וישלח יואב
 תקועה", **אֲלֶפָא לְשִׁמּוֹן** – השמן שלה ראשון, דהיינו המובחר ביותר.
אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר: שְׁנִיָּה לָהּ – השנייה לתקוע בטיב השמן, **רִגְבַּ**
בְּעֶבֶר תִּירֶדֶן – יש סוברים, שזה "חבל ארגוב" הנזכר בתורה (דברים
 ג, ט). **כָּל הָאֲרָצוֹת הָיוּ בְּשֵׁרוֹת** – כלומר מותר להביא שמן למנחות
 גם ממקומות אחרים, **אֲלָא מִכָּאן** – מהמקומות הנזכרים למעלה,
הָיוּ מְבִיאִין – לפי ששמנם מובחר. **אֵין מְבִיאִין** – שמן למנחות,
לֹא מִבֵּית הַזִּבְלִים – משדה שצריכה לזבל, **וְלֹא מִבֵּית הַשְּׁלָחִים**
 – משדה שצריכה השקאה בידים, כמבואר הטעם במשנה הקודמת,
וְלֹא מִמָּה שֶׁנִּזְרַע בִּינֵיהֶם – מזיתים שנזרעו זרעים ביניהם, לפי
 שהזרעים מכחישים את הקרקע. **וְאִם הָבִיא** – שמן מאחד המקומות
 הללו, **פֶּשֶׁר** – השמן למנחה. **אֵין מְבִיאִין אֲנֶפְקָנוֹן** – שמן מזיתים
 שלא נתבשלו כל צרכם. **וְאִם הָבִיא** – שמן זה, **פְּסוּל** – למנחה.
אֵין מְבִיאִין מִן הַגִּרְגָּרִים שֶׁנִּשְׁרֹו בָּמִים – יש מפרשים, שאין
 מביאים שמן לא מן הגרגרים של זיתים שנפלו, ולא מן הזיתים שנישרו
 במים (עיי' "תוספות יום טוב"); יש מפרשים, שהכוונה כאן לדבר
 אחד, דהיינו לגרגרי זיתים שאין מוציאים שמנם אלא אם כן נישרו
 במים תחילה, והמים מקלקלים השמן (רש"י). **וְלֹא מִן הַשְּׁלֹקִין** – דהיינו
 המבושלים קצת או הרבה. **וְאִם הָבִיא** – מן השמנים הללו, **פְּסוּל** –
 השמן למנחה.

יו ס ר ב י ע י

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא עוסקת בענין הסולת למנחות.
אֵין מְבִיאִין – סולת למנחות, **לֹא מִבֵּית הַזִּבְלִים** – משדה כחושה
 שצריכה לזבל, שמא לא נודבלה כראוי, ונמצאת תבואתה גרועה; או
 מפני שהזבל מקלקל טעם הפירות (רש"י); **וְלֹא מִבֵּית הַשְּׁלָחִים** –
 משדה שזקוקה להשקאה בידי אדם ואינה מסתפקת במי גשמים,
 שמתוך כך פירותיה כחושים; **וְלֹא מִבֵּית הָאֵילָן** – משדה שנטועים
 בה גם אילנות, לפי שהאילנות מכחישים את הקרקע; **וְאִם הָבִיא** –
 סולת מאחת השדות הללו, **פֶּשֶׁר** – שאף סולת זו כשרה למנחות.
בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה – לשדהו שתוציא סולת משובחת? **נִרְהָ שְׁנָה**
רִאשׁוֹנָה – חורש את השדה שנה ראשונה, **וּבִשְׁנִיָּה** – ובשנה
 השנייה, **זֹרְעָה קָדֶם לְפֶסַח שְׁבָעִים יוֹם** – שהוא זמן הזריעה;
 בגמרא מבואר, שבשנה ראשונה חורש אותה כולה וזורע חציה ומניח
 חציה ניר, ובשנה השנייה שוב חורשה כולה וזורע את חציה השני
 שלא זרע אשתקד, והחצי שזרע אשתקד מניחו ניר, וכן בכל שנה
 ושנה אינו זורע אלא חציה, שלא זרעו אשתקד, **וְהִיא עוֹשֶׂה סֵלֶת**
מְרֻבָּה – שעל ידי כך מוציאה השדה יכול משובח. **בִּיצֵד הוּא**
בוֹדֵק – את הסולת אם מנופה היא כל צרכה? **הַגִּזְבָּר** – של בית
 המקדש, שקונה את הסולת למנחות, **מְכַנִּים אֶת יָדוֹ לְתוֹכָהּ** –
 לתוך הסולת, ואם כשהוציא את היד עֲלָה בָּהּ אֶבֶק – קמח דק,

ד שלשה זיתים, ובהן שלשה שלשה שמנים. הית הראשון: מגררו בראש הית, וכותש, ונותן לתוך הסל; רבי יהודה אומר: סביבות הסל – זה ראשון. טען בקורה; רבי יהודה אומר: באבנים – זה שני. חזר וטחן וטען – זה שלישי. הראשון למגורה, והשאר למנחות. הית השני: מגררו בראש הגג, וכותש, ונותן לתוך הסל; רבי יהודה אומר: סביבות הסל – זה ראשון. טען בקורה; רבי יהודה אומר: באבנים – זה שני. חזר וטחן וטען – זה שלישי. הראשון למגורה, והשאר למנחות. הית השלישי: עוטנו בתוך הבית עד שילקה, ומעלהו ומנגבו בראש הגג, וכותש, ונותן לתוך הסל; רבי יהודה אומר: סביבות הסל – זה ראשון. טען בקורה; רבי יהודה אומר: באבנים – זה שני. חזר וטחן וטען – זה שלישי. הראשון למגורה, והשאר למנחות.

ה הראשון שבראשון – אין למעלה ממנו. השני שבראשון, והראשון שבשני – שוין. השלישי שבראשון, והשני

פירוש ברטנורה

ד שלשה זיתים. שלש פעמים בשנה מלקטים את הזיתים. ובהן שלש שמנים, בכל פעם יש שלשה מינים שמן: הית הראשון. פעם ראשונה שמוקט: מגררו בראש הית. מלקט גרגרים שהן בראש הית, שהן מתבשלים תחלה לפי שהחמה זורחת עליהן ומבשלתן: לתוך הסל. ומסתכן ויוצא והכלי תחת הסל לקבל השמן: רבי יהודה אומר סביבות דופני הסל. נותן את הזיתים והשמן זב דרך הדפנות וגופל לשולי הסל ומשם מסתכן ויוצא וגמצא מווקק. שהפסולת נשאר מדובק בדופני הסל. אבל לא יתנם בשולי הסל, מפני שמתערב בו שמן ושומרים ויוצאים וגמצא שמן עכור. והשמן חוב מאליו בלא שום טעיה נקרא שמן ראשון של הית הראשון: טען בקורה. זיתים שבסל: רבי יהודה אומר באבנים. ולא בקורה. שהקורה כבדה ומוציאה את השמרים: חזר וטחן. את הזיתים שתחת הקורה, וטען אח"כ הקורה: הראשון למגורה. דבענין שמן זית זך: והשאר כשר למנחות. דלא כתיב בהו זך: הית השני. פעם שניה כשמוקט את שנמצאים מתבשלים עתה: מגררו בראש הגג. מלקט הגרגין הסמוכים לגג. שזיתיהן היו סמוכים לגגותיהן, ואותן מתבשלים בשניה: הראשון. שיצא קודם טעיה, כשר למגורה: הית שלישי. שמתלקט פעם שלישית, אין מתבשלים לעולם כל צרכן, שהן ענפים שתחת הגג שאין חמה מגעת בהם: עוטנו. לשון מעטן של זיתים, שהיא הגומא שמניחים בה הזיתים כדי שיתעפשו שם. ולשון מקרא הוא, עטיו מלאו חלב (איוב כ"א): שילקה. שיתעפשו: ומנגבו בראש הגג. דמתוך שהוא צבור ומכונס במקום אחד ארבעה וחמשה ימים זב מאליו מוחל שאינו יפה, לפיכך צריך לנגבו: ה שוין. לאו לכל מילי שוין, דהא בכלהו תנן הראשון למגורה והשאר למנחות, אלא שוין למנחות קאמר. ומשום דקיי"ל בכל מקום מבחר נדרך, שביא מן המוכחר, קא משמע לן השתא שהראשון שבשני והשני שבראשון שוין. שאם יש לו מנחה להביא ויש לו משניהם, מאיזה שרצה יביא. אבל אם יש לו משלישי שבראשון ומראשון שבשני, יביא מנחתו מראשון שבשני שהוא מוכחר:

משניות מבוארות – קהתי

חזר וטחן וטען – טחן את הזיתים וטען שנית בקורה, זה שלישי – שאר השמן היוצא לאחר שטחן וטען הוא השמן השלישי של הית השני. הראשון למגורה – הסוג הראשון שיצא קודם טעניה כשר למגורה, והשאר למנחות – שאר שני הסוגים כשרים למנחות. הית השלישי – הזיתים שמלקט בפעם השלישית: עוטנו בתוך הבית – נוטל את הזיתים ומניחם בבית הכר במעטן, והיא גומה ששמים בה צבורי זיתים עד שיבשילו, עד שילקה – עד שיתעפשו הזיתים ויתרככו, ומעלהו ומנגבו בראש הגג – שמתוך שהיו צבורים במעטן ימים אחדים, יצא מהם מוחל שריחו רע, לפיכך מעלהו לראש הגג ומנגבו שם, וכותש – את הזיתים, ונותן לתוך הסל; רבי יהודה אומר: סביבות הסל – כמו שבארנו לעיל, זה ראשון – השמן הנוזל מן הסל הוא השמן הראשון של הית השלישי (היינו מהמטיקה השלישית). טען בקורה; רבי יהודה אומר: באבנים – כמבואר לעיל. זה שני – השמן היוצא לאחר הטעיה בקורה או באבנים הוא השמן השני של הית השלישי. חזר וטחן וטען – כמו שבארנו לעיל, זה שלישי – השמן היוצא לאחר שטחן את הזיתים וטענם הוא השמן השלישי של הית השלישי. הראשון למגורה, והשאר למנחות – השמן הראשון כשר למגורה והשאר כשר למנחות.

יש מפרשים: מגררו – מניח את הזיתים שיבשלו, ולפי זה מה ששנינו בית הראשון: מגררו בראש הית – פירושו: מניח את הזיתים שיבשלו בראש האילן, ואחר כך מלקטם; ובית השני: מגררו בראש הגג – פירושו: שמוסק את הזיתים ומניח אותם בראש הגג שיבשלו בשמש (רש"י).

באור משנה ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד בענין השמנים של שלשה סוגי הזיתים.

הראשון שבראשון – השמן הראשון של הית הראשון, אין למעלה ממנו – הוא המשובח ביותר. השני שבראשון – השמן השני של הית הראשון, והראשון שבשני – והשמן הראשון של הית השני, שוין – לענין מנחות, שאם יש לו להביא מנחה ויש לו

יוס חמ"י

באור משנה ד

שלשה זיתים – שלושה מיני זיתים הם, דהיינו שלוש פעמים בשנה מוסקים את הזיתים, ובהן שלשה שלשה שמנים – ובכל פעם יש שלושה סוגי שמן: הית הראשון – כלומר הזיתים שמוסק בפעם הראשונה: מגררו בראש הית – מלקט את הגרגרים שבראש האילן, שאלו מקדימים להתבשל על ידי החמה שזורחת עליהם, וכותש – את הזיתים הללו במכתשת, ונותן – אותם, לתוך הסל – והשמן נוזל מהם לכלי שתחת הסל. רבי יהודה אומר: סביבות הסל – נותן את הזיתים הכתושים על דפנות הסל מסביב, כדי שיהא השמן נוזל דרך הדפנות אל שולי הסל, ויצא משם יותר מווקק. זה ראשון – השמן הזה הוא הסוג הראשון והמוכחר. טען בקורה – נתן את הקורה על הזיתים הכתושים, רבי יהודה אומר: באבנים – שנתן עליהם אבנים ולא קורה, זה שני – השמן היוצא מן הזיתים לאחר הטעיה בקורה או באבנים הוא השמן השני של הית הראשון. חזר וטחן – הזיתים בריחיים לאחר שנכתשו על ידי הקורה או האבנים, וטען – ונתן שנית את הקורה על הזיתים הטחונים, להוציא שאר השמן, זה שלישי – השמן היוצא מן הזיתים הטחונים הוא השמן השלישי (הסוג השלישי) של הית הראשון. הראשון למגורה – השמן הראשון כשר למגורה, שכתוב בו (ויקרא כד, ב): "שמן זית זך", והשאר למנחות – שאר שני הסוגים כשרים למנחות. הית השני – כלומר הזיתים שמוסק בפעם השנייה: מגררו בראש הגג – מלקט את הגרגרים, שיכול למסקם כשהוא עומד בראש גגו, דהיינו הזיתים שבאמצע האילן, שהם מתבשלים יותר מאוחר מאותם שבראש האילן, וכותש – את הזיתים, ונותן לתוך הסל – והשמן נוזל לכלי שתחת הסל. רבי יהודה אומר: סביבות הסל – כמבואר לעיל. זה ראשון – זהו השמן הראשון של הית השני (לאחר המטיקה השנייה). טען בקורה – נתן הקורה על הזיתים הכתושים, רבי יהודה אומר: באבנים – נתן עליהם אבנים, זה שני – השמן היוצא לאחר הטעיה הוא השמן השני של הית השני.

שְׁבִשְׁנִי, וְהָרֵאשׁוֹן שְׁבִשְׁלִישִׁי – שְׁוִין. הַשְּׁלִישִׁי שְׁבִשְׁנִי, וְהַשְּׁנִי שְׁבִשְׁלִישִׁי – שְׁוִין. הַשְּׁלִישִׁי שְׁבִשְׁלִישִׁי – אֵין לְמִפָּה מִמֶּנּוּ. אֵף הַמִּנְחָה הִיוּ בָּדִין שְׁיִטְעֵנּוּ שָׁמֶן זֵית זָךְ: מָה אִם הַמְּנוּרָה שְׂאִינָה לְאֻכִּילָהּ, טְעוּנָה שָׁמֶן זֵית זָךְ, הַמִּנְחָה שֶׁהָן לְאֻכִּילָהּ, אֵינוֹ דִּין שְׁיִטְעֵנּוּ שָׁמֶן זֵית זָךְ? תִּלְמוּד לומר (שמות כו, כ): "זָךְ פְּתִית לְמֵאוֹר" – וְלֹא זָךְ פְּתִית לְמִנְחָה.

וּמִנֵּין הִיוּ מְבִיאִין אֶת הַנֵּיז? קְרוּתִים וְהַטּוּלִים אֲלֶפָּא לֵינן. שְׁנִיָּה לֶהֱן בֵּית רִמָּה וּבֵית לָבֵן בְּהָר, וּכְפָר סִגְנָה בְּבִקְעָה. כָּל הָאֲרָצוֹת הִיוּ בְּשֵׁרוֹת, אֲלֵא מִכָּאן הִיוּ מְבִיאִין. אֵין מְבִיאִין, לֹא מִבֵּית הַזִּבְלִים וְלֹא מִבֵּית הַשְּׁלַחִין, וְלֹא מִפָּה שְׁנוֹרַע בִּינִיָּה; וְאִם הִבִּיא – פֶּשֶׁר. אֵין מְבִיאִין אֲלִיסְטוֹן; וְאִם הִבִּיא – פֶּשֶׁר. אֵין מְבִיאִין יֶשֶׁן; דְּבָרֵי רַבִּי. וְחֻכְמִים מְכַשִּׁירִין. אֵין מְבִיאִין, לֹא מִתּוֹק, וְלֹא מִעֶשֶׂן, וְלֹא מִבְּשָׁל, וְאִם הִבִּיא – פֶּסוּל. אֵין מְבִיאִין מִן הַדְּלִיּוֹת, אֲלֵא מִן הַרוֹגְלִיּוֹת, וּמִן הַכֶּרְמִים הָעֲבוּדִים.

ז לֹא הִיוּ פּוֹנְסִים אוֹתוֹ בְּחֻצֵּים גְּדוּלִים, אֲלֵא בְּחֻבִּיּוֹת קְטָנוֹת. וְאֵינוֹ מְמַלֵּא אֶת הַחֲבִיּוֹת עַד פִּיהֶם, כְּדִי שִׁיָּהָ רִיחוֹ נוֹדֵף. אֵינוֹ מְבִיא, לֹא מִפִּיה, מִפְּנֵי הַקִּמְחִין, וְלֹא מִשּׁוּלֵיָּהּ, מִפְּנֵי הַשְּׁמֵרִים; אֲלֵא מְבִיא מִשְׁלִישָׁה וּמִמִּצְעָהּ.

פירוש ברטנורא

ו קְרוּתִים וְהַטּוּלִים. שֵׁם מִקּוּמוֹת הֵם: אֲלִיסְטוֹן. יֵין מִתּוֹק מִחֲמַת הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁתּוֹ הָעֲנָבִים בִּשְׂמֵשׁ לִמְתָּק. שֶׂמֶשׁ בִּלְשׁוֹן יוֹן יוֹסֵטֵן: יֵין יֶשֶׁן. שֶׁעָבְרוּ עָלָיו שְׁנֵים עֶשֶׂר חֳדָשׁ, עוֹבֵר אֲדִמְיוֹתוֹ, וְהַכּוּב אֹמֵר (משלי כ"ג) אֵל תֵּרָא יֵין כִּי יִתְאָדֵם, אֲלֵמָּה בִשְׁעַת אֲדִמְיוֹתוֹ מוֹבָחַר הוּא: לֹא מִתּוֹק. כִּשְׁהוּא מִתּוֹק מִחֲמַת עֵצִמוֹ. דֹּאִלוֹ מִחֲמַת שֶׂמֶשׁ, הָא תֵּנָא רִישָׁא אֲלִיסְטוֹן אִם הִבִּיא כְּשֶׁר. פִּירוּשׁ אַחֵר, תִּירוּשׁ שֶׁלֹּא עָבְרוּ עָלָיו אֲרִבְעִים יוֹם. וְרֵאשׁוֹן עֵיקַר: מִן הַדְּלִיּוֹת. מִן הַגִּפְתִּים הַמּוֹדוֹת עַל גְּבִי כְּלוֹסוֹת וְקִינִים גְּבוּחִים מִן הָאֲרָץ: אֲלֵא מִן הַרוֹגְלִיּוֹת. מִגִּפְתִּים שֶׁשּׁוֹכְבוֹת עַל גְּבִי קִרְקַע בֵּין רִגְלֵי בְּנֵי הָאָדָם שְׂאִינִן מוֹדֵלוֹת: הָעֲבוּדִים. שֶׁנֶּעְבְּרוּ שְׁתֵּי פַעַמִּים בִּשְׁנָה. שְׁחוּפְרִים סְבִיבוֹת הַגִּפְתִּים לְהִפָּךְ בִּקְרַקַּע שֶׁבִּשְׂרִישָׁהּ וְעוֹשִׂין בָּהֶן גּוֹמוֹת לְהַשְׁקוֹת, וְזוֹ הִיא עֲבוּדָתָן:

ז בְּחֻצֵּים גְּדוּלִים. שֶׁחֲכָלִים הַגְּדוּלִים פּוֹנְסִים מֵעַם הָיִין: כְּדִי שִׁיָּהָ רִיחוֹ נוֹדֵף. כִּשְׁהַחֲבִית מְלֵאָה, יוֹצֵא הָרִיחַ לְחוּץ וְאֵינוֹ נוֹדֵף: קִמְחִין. כִּמֵּין גִּרְגִּים דִּקִּים לְבָנִים שְׁעוּלִים עַל פְּנֵי הָיִין דּוֹמִין לִקְחָם: וּמִמִּצְעָהּ. מִשִּׁים בְּרוּא בִּאֲמֻצָּה הַחֲבִית: קִנָּה. אֲמַת הַמִּדָּה שֶׁהִיָּתָה רִגְלִית לְהִיּוֹת בִּיד הַנוֹבֵר: זֶרֶק אֶת הַגִּיד וְהַקִּישׁ

משניות מבוארות – קהתי

מַעֲרִבִית לְשִׁילָה, סִמּוֹךְ לְרִמְתִּים (לפי פירוש המנשה לאלבק), וּכְפָר סִגְנָה בְּבִקְעָה – כְּנֵרָא בְּגִלִּיל הַתְּחַתּוֹן, סִמּוֹךְ לְצִפּוּרִי (שם). כָּל הָאֲרָצוֹת הִיוּ בְּשֵׁרוֹת – לְהִבִּיא מִהֵן יֵין לְנִסְכִּים, אֲלֵא מִכָּאן הִיוּ מְבִיאִין – מִן הַמִּקּוּמוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ לְמַעֲלָה, שִׁינֵים הִיָּה מְשׁוּבָּח בִּיּוֹתָר. אֵין מְבִיאִין – יֵין לְנִסְכִּים, לֹא מִבֵּית הַזִּבְלִים – מִשְׁדָּה שֶׁזִּקְוָה לִזְבֹּל, וְלֹא מִבֵּית הַשְּׁלַחִין – מִשְׁדָּה שֶׁצִּירִכָּה הִשְׁקָא בִּידִים, כְּמִבּוּאָר הַטַּעַם לְעִיל, בְּמִשְׁנָה ב, וְלֹא מִמָּה שְׁנוֹרַע בִּינִיָּה – מִגִּפְתִּים שֶׁנּוֹרַעוּ זִרְעִים בִּינֵיהֶם, לְפִי שֶׁהוֹרְעִים מְכַחֲשִׁים אֶת הַקִּרְקַע; וְאִם הִבִּיא – יֵין מֵאֶחָד הַכְּרָמִים הַלָּלוּ, אֵף שֶׁיִּבּוֹ אֵינוֹ מְשׁוּבָּח, כְּשֶׁר – לְנִסְכִּים. אֵין מְבִיאִין אֲלִיסְטוֹן – יֵין עֲשׂוֹי מִעֲנָבִים שֶׁנִּתְמַתְּקוּ בִּשְׂמֵשׁ (אֲלִיסוֹ – שֶׁמֶשׁ בְּלִשׁוֹן יוֹן). וְאִם הִבִּיא – כְּשֶׁר – שֶׁאֵף אֲלִיסְטוֹן כְּשֶׁר בְּדִיעֵבֶד לְנִסְכִּים. אֵין מְבִיאִין יֶשֶׁן – יֵין יֶשֶׁן, דְּהֵיִינוּ שֶׁכָּבֵר עֲבָרָה עָלָיו שְׁנָה (בבא בתרא ג, א), דְּכִרְבִּי רַבִּי – רַבִּי יְהוּדָה הַנִּשְׂאִי. בְּגִמְרָא מְבּוּאָר טַעֲמוֹ, לְפִי שֶׁהֵיִין מְשׁוּבָּח כִּשְׁהוּא אֹדָם, וְלֹאֲחֵר שְׁנָה אֲדִמְיוֹתוֹ פּוֹחַתָּה. וְחֻכְמִים מְכַשִּׁירִין – יֵין יֶשֶׁן לְנִסְכִּים. אֵין מְבִיאִין – לְנִסְכִּים, לֹא מִתּוֹק – לֹא יֵין מִתּוֹק, דְּהֵיִינוּ מִתּוֹק מִעֲצָמוֹ, וְלֹא מִעֶשֶׂן – יֵין שִׁישׁ בּוֹ מִרִּיחַ הָעֶשֶׂן, כִּגוֹן שֶׁעִישָׁנוֹ אֶת הָעֲנָבִים כְּדִי שִׁיתְמַתְּקוּ, וְלֹא מִבְּשָׁל – יֵין מְבוּשֵׁל בָּשׁ. וְאִם הִבִּיא – אֶחָד מִיֵּינוֹת הַלָּלוּ, פֶּסוּל – לְנִסְכִּים. אֵין מְבִיאִין מִן הַדְּלִיּוֹת – מִן הַגִּפְתִּים הַמּוֹדֵלוֹת עַל גְּבִי עֲמוּדִים וְכִיּוּצָא בָּהֶם, אֲלֵא מִן הַרוֹגְלִיּוֹת – הַגִּפְתִּים הַשְּׁטוּחוֹת עַל הַקִּרְקַע לְרִגְלֵי בְּנֵי אָדָם, שֶׁפִּירוּתֵיהֶם מוֹבַחֲתִים בִּיּוֹתָר, וּמִן הַכֶּרְמִים הָעֲבוּדִים – שֶׁמַּעֲבִידִם אוֹתָם פַּעַמִּים בִּשְׁנָה, דְּהֵיִינוּ שְׁחוּפְרִים סְבִיבוֹת שְׂרָשֵׁי הַגִּפְתִּים וְעוֹשִׂים שֵׁם גּוֹמוֹת כְּדִי לְהַשְׁקוֹתָן.

באור משנה ז

משנתנו ממשיכה בענין היין לנסכים.

לֹא הִיוּ פּוֹנְסִים אוֹתוֹ – אֶת הָיִין, בְּחֻצֵּים גְּדוּלִים – בְּכִדִּים גְּדוּלִים, אֲלֵא בְּחֻבִּיּוֹת קְטָנוֹת – שֶׁכֵּן הָיִין הַנִּמְצָא בְּכָלִים גְּדוּלִים, טַעֲמוֹ הוֹלֵךְ וּנְפִגָם (רש"י), וְאֵינוֹ מְמַלֵּא אֶת הַחֲבִיּוֹת עַד פִּיהֶם – אֲלֵא פָחוֹת קֶצֶת, כְּדִי שִׁיָּהָ רִיחוֹ נוֹדֵף – שִׁיעֲמוֹד בּוֹ רִיחוֹ עַל

שֶׁמֶן מִשְׁנֵי הַמִּינִים הַלָּלוּ, יִכּוֹל הוּא לְהִבִּיא מֵאִיזָה מִין שִׁירְצָה. אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ אֶחָד מֵאֵלוֹ וְאֶחָד מִהַמְּנוּיִים לְהֵלֵךְ, כִּגוֹן רֵאשׁוֹן שֶׁבִשְׁנִי וְשִׁישִׁי שֶׁבִּרֵּאשׁוֹן, יִכִּיא מִנְחָתוֹ מֵרֵאשׁוֹן שֶׁבִשְׁנִי שֶׁהוּא מוֹבָחַר. בְּרַם, לְמִנּוּרָה אֵין לּוֹקָחִים אֲלֵא הַשֶּׁמֶן הָרֵאשׁוֹן שֶׁבָּכַל זֵית, כְּמוֹ שֶׁלְמִדּוֹ בְּמִשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת. הַשְּׁלִישִׁי שְׁבִרֵּאשׁוֹן – הַשֶּׁמֶן הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל הִזֵּית הָרֵאשׁוֹן, וְהַשְּׁנִי שְׁבִשְׁנִי – וְהַשֶּׁמֶן הַשְּׁנִי שֶׁל הִזֵּית הַשְּׁנִי, וְהָרֵאשׁוֹן שְׁבִשְׁלִישִׁי – וְהַשֶּׁמֶן הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הִזֵּית הַשְּׁלִישִׁי, כָּל אֵלוֹ שְׁוִין – לְמִנְחָה. הַשְּׁלִישִׁי שְׁבִשְׁנִי – הַשֶּׁמֶן הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל הִזֵּית הַשְּׁנִי, וְהַשְּׁנִי שְׁבִשְׁלִישִׁי – וְהַשֶּׁמֶן הַשְּׁנִי שֶׁל הִזֵּית הַשְּׁלִישִׁי, שְׁוִין – לְמִנְחָה. הַשְּׁלִישִׁי שְׁבִשְׁלִישִׁי – הַשֶּׁמֶן הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל הִזֵּית הַשְּׁלִישִׁי, אֵין לְמִטָּה מִמֶּנּוּ – הוּא הַמֵּין הַגִּרּוֹעַ בִּיּוֹתָר, וְאֵין לּוֹקָחִים אוֹתוֹ לְמִנְחָה אֲלֵא אִם כֵּן אֵין שֶׁמֶן טוֹב מִמֶּנּוּ. אֵף הַמִּנְחָה הִיוּ בָּדִין – כְּלוֹמֵר שֶׁאִפְשָׁר לְלַמּוֹד בְּקַל וְחוֹמֵר גַּם עַל הַמִּנְחָה, שְׁיִטְעֵנּוּ שָׁמֶן זֵית זָךְ – שִׁיָּהוּ טַעֲוֹנוֹת שֶׁמֶן זֵית זָךְ כְּמוֹ הַמְּנוּרָה: מָה אִם הַמְּנוּרָה שְׂאִינָה לְאֻכִּילָהּ, טְעוּנָה שָׁמֶן זֵית זָךְ, הַמִּנְחָה שֶׁהָן לְאֻכִּילָהּ – דְּהֵיִינוּ לְאֻכִּילָת מְזֻבָּח (רש"י), אֵינוֹ דִּין שְׁיִטְעֵנּוּ שָׁמֶן זֵית זָךְ – כְּלוֹם אֵינוֹ קַל וְחוֹמֵר? תִּלְמוּד לומר – בְּמִנּוּרָה: "זָךְ פְּתִית לְמֵאוֹר" – וּמִכָּאן, שֶׁצִּירִךְ "זָךְ כְּתִית" (וְשֶׁמֶן וְיוֹצֵא מִן הוֹיָתִים הַכְּתוּשִׁים בִּלְבַד) לְמִנּוּרָה, וְלֹא זָךְ פְּתִית לְמִנְחָה – הֵלֵךְ לְמִנּוּרָה אֵינוֹ כְּשֶׁר אֲלֵא הַשֶּׁמֶן הָרֵאשׁוֹן שֶׁבָּכַל זֵית, וְאֵילוֹ לְמִנְחָה כְּשִׁרִים כָּל שֶׁאֵר הַשֶּׁמֶנִּים, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ לְעִיל.

י ו ש ש

באור משנה ו

לאחר שלמדנו בענין הבאת הסולת והשמן למנחות, מוסיפה משנתנו ללמד בענין הבאת היין לנסכים.

וּמִנֵּין הִיוּ מְבִיאִין אֶת הַיֵּין – לְנִסְכִּים? קְרוּתִים וְהַטּוּלִים אֲלֶפָּא לֵינן – יֵין סוּג אֲלִיָּף, דְּהֵיִינוּ מִן הַמּוֹבָחַר, הִיוּ מְבִיאִים מִשְׁנֵי הַמִּקּוּמוֹת הַלָּלוּ (שְׁבִיִּהוּדָה): קְרוּתִים וְהַטּוּלִים. בְּמִשְׁנָה שֶׁבְּגִמְרָא הַגִּירְסָה הִיא: קְרוּחִים וְעִטּוּלִים, וְיֵשׁ גּוֹרְסִים: וְחַטּוּלִים. שְׁנִיָּה לֶהֱן – בְּטִיב הָיִין, בֵּית רִמָּה וּבֵית לָבֵן בְּהָר – מִקּוּמוֹת בִּיהוּדָה, דְּרוּמִית

פ ר ק ת ש י ע י

פירוש ברטנורא

שְׁתֵּי מִדּוֹת שֶׁל יֵשׁ הֵיוּ בַּמִּקְדָּשׁ – שֶׁבֶהן הָיוּ מוֹדֵדִים סוֹלֵת

ב שָׁבַע מִדּוֹת שֶׁל לַח הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: הָיוּ, וְחָצִי הַהֵיזֵק, וְשְׁלִישִׁית הַהֵיזֵק, וְרִבְעִית הַהֵיזֵק, לֹא, וְחָצִי לֹא, וְרִבְעִית לֹא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צְדוֹק אוֹמֵר: שְׁנָתוֹת הָיוּ בָהֵיזֵק, עַד כָּאֵן לִפְרֹ, עַד כָּאֵן לְאֵיל, עַד כָּאֵן לִכְבֹּשׁ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לֹא הָיָה שָׁם הָיוּ, וְכִי מָה הָיָה הַהֵיזֵק מִשְׁמֵשׁ? אֶלָּא מִדָּה יִתְּרָה שֶׁל לֹא וּמִחֻצָּה הֵיחָה, שֶׁבָּהּ הָיָה מוֹדֵד לְמִנְחָת כֹּהֵן גָּדוֹל, לֹא וּמִחֻצָּה בִּבְקָר, וְלֹא וּמִחֻצָּה בֵּין הָעֶרְבִים.

פירוש ברטנורא

עשר חצאין בערב, וקודם שיקריב פותח אותן לפתין כוית, וכופל כל פתחה לשנים, ואינו מבדיל. אבל פתחת כל שאר מנחות אע"פ שפתין שלהן כוית, כופל אותן לשנים ושנים לארבעה ומבדיל, כדתנן לעיל בפרק ו':

ב שְׁנָתוֹת הָיוּ בָהֵיזֵק. לא היה שם אלא הֵיזֵק, ובו היו סימנים מסמרות או פגיונות: עַד כָּאֵן לִפְרֹ. חצי ההֵיזֵק: עַד כָּאֵן לְאֵיל. שלישית ההֵיזֵק: וְעַד כָּאֵן לִכְבֹּשׁ. רביעית ההֵיזֵק. ואין הלכה כר' אליעזר: וְכִי מָה הָיָה הַהֵיזֵק מִשְׁמֵשׁ. שלא היה במקדש דבר שהיה צריך להֵיזֵק שלם, שלעולם לא נצטרכו להֵיזֵק אלא בשמן המשחה בימי משה ואותו שמן עדיין הוא קיים ועומד, וא"כ לא היו צריכים להֵיזֵק: אלא מדה יתירה. היתה שם להשלים השבע מדות: למנחת כהן גדול. היו לה שלשה לוגין שמן, לוג ומחצה שחרית ולוג ומחצה בין הערביים:

משניות מבוארות – קהתי

עַד כָּאֵן לִפְרֹ – חצי ההֵיזֵק, **עַד כָּאֵן לְאֵיל** – שלישית ההֵיזֵק, **עַד כָּאֵן לִכְבֹּשׁ** – רביעית ההֵיזֵק, כמו שבארנו לעיל. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר:** לֹא הָיָה שָׁם הָיוּ – רבי שמעון סובר, שדווקא המידות של חצי ההֵיזֵק ושלשית ההֵיזֵק ורביעית ההֵיזֵק היו במקדש, אבל הֵיזֵק שלם לא היה במקדש, וְכִי מָה הָיָה הַהֵיזֵק מִשְׁמֵשׁ – הרי לא היה צורך בהֵיזֵק שלם, ולא נזכר אלא בשמן המשחה בימי משה (שמות ל, כד), והיינו שנעשה לצורך השעה, ואחר כך נגנו (גמרא) אֶלָּא מִדָּה יִתְּרָה שֶׁל לֹא וּמִחֻצָּה הֵיחָה – וזו משלימה את שבע המידות שנמסרו במסורת, שֶׁבָּהּ הָיָה מוֹדֵד לְמִנְחָת כֹּהֵן גָּדוֹל – היינו מנחת חביתין הטעונה שלושה לוגים שמן, לֹא וּמִחֻצָּה בִּבְקָר – למחצית המנחה שהקריב הכהן בבוקר, וְלֹא וּמִחֻצָּה בֵּין הָעֶרְבִים – למחצית השנייה של המנחה שהקריב בין הערבים, כמו שלמדנו במשנה הקודמת.

באור משנה ב

משנתנו דנה במידות הלח שהיו במקדש.

שָׁבַע מִדּוֹת שֶׁל לַח הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ – שבתן היו מודדים דברים לחים, כגון שמן ויין למנחות: א. הֵיזֵק – שנים עשר לוג; ב. וְחָצִי הַהֵיזֵק – שכן מנחת נסכים של פר טעונה חצי ההֵיזֵק שמן ויין; ג. וְשְׁלִישִׁית הַהֵיזֵק – שמנחת נסכים של איל טעונה שלישית ההֵיזֵק שמן ויין; ד. וְרִבְעִית הַהֵיזֵק – שמנחת נסכים של כבש טעונה רביעית ההֵיזֵק שמן ויין; ה. לֹא – שכל מנחה טעונה לפחות לוג שמן (לוג הוא כחצי ליטר). ו. וְחָצִי לֹא – כמבואר במשנה הבאה; ז. וְרִבְעִית לֹא – כמבואר במשנה הבאה. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צְדוֹק אוֹמֵר:** שְׁנָתוֹת הָיוּ בָהֵיזֵק – רבי אליעזר בר צדוק סובר, שלא היו מידות מיוחדות של חצי ההֵיזֵק ושלשית ההֵיזֵק ורביעית ההֵיזֵק, אלא מידת ההֵיזֵק בלבד, ובה היו שנתות, היינו חריצים ששימשו סימנים:

המשך מעמוד רח

הנה בכלל נכון הדבר שרוצה להיות כאן על היא"צ. ובנוגע הזמן מתי לנסוע מלאס אנדזשעלעס, הנה זה תלוי בתוצאות האסיפה. כי פשיטא אשר אחרי האסיפה הנ"ל עדיין מוכרח יהי' להביא ההחלטות וגביית הכספים לידי פועל, וחוששני שאם לא יהי' כת"ר עומד על גביהם, מי יודע מה יהיו התוצאות הממשיות מזה. ורק אחרי האסיפה ובראותו מהלך הענינים אחרי כן יוכל להחליט מתי לנסוע מלאס אנדזשעלעס.

...ועוד שני'. כמדומה שכבר אמרתי לו שמהנכון שתהי' בלאס אנדזשעלעס קבוצה מאברכי התמימים, בעלי מרץ, כדי שלאט לאט ירכזו סביבותיהם את אנ"ש והשייכים לאנ"ש באופן שיתפסו אנ"ש בלאס אנדזשעלעס וסביבותי' מקומם הראוי' להם. ולכן בקשתי להודיעני אם יש אפשרות בשביל אנ"ש להסתדר שם בתור שוחטי עופות ושוחטי גסות וכיו"ב, גודל השכירות וכו' וכו'.

בבקשה למסור תוכן מכתבי זה גם להר"ל שי' פויזנער או להראות לו המכתב גופא, כי אני יודע, מפני רוב הטרדות, מתי יהי' אפשר לי לענות לו ביחוד על מכתבו.

ולבשורות טובות אחכה בהקדם האפשרי.

מזכיר במכתבו ר' שרגא פייוואוש וויילער ובטח ידוע לו אשר בנו של הנ"ל הוא עסקן ציבורי ועשיר גדול, ונותן סכומים מסויימים לאביו לחלקם לצדקה ומוסדות כראות עיני אביו שרגא פייוואוש שי'.

בהיותי על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ הזכרתיו לטובה ובמילא נכלל בזה גם הצלחה באסיפה דשבוע זה בפרט, ובכל עניני עסקותיו בכלל, אשר זהו ג"כ הצינורות לברכה והצלחה בעניניו הפרטיים.

בברכת חנוכה שיהי' מוסיף והולך בהדלקת נרות, וגם מבחוץ – עד שיכלה רגלא דתרמודאי,

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כ ע"ב: רב אשי חולק על מסקנת הגמרא: **אמר רב אשי, והא אנון** במשנתנו **לא תנן הכי**, שהרי במשנתנו נאמר **זה הכלל כל יום שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה**, ומסתבר שאין כוונת המשנה לראשי חדשים וחולו של מועד, שהרי לגביהם נכתב בפירוש במשנה שקורין ארבעה, ואלא **לאתווי מאי** - מה בא כלל זה לרבות, האם **לאו לאתווי תענית ציבור ותשעה באב** שאף בהם יקראו ארבעה [ואף שאין בהם קרבן מוסף, מכל-מקום יש בהם מוסף תפילה], ואין להורות כברייתא כאשר מהמשנה משמע להיפך.

מקשה הגמרא: **ולרב אשי** שפושט מהמשנה שבתענית ציבור ותשעה באב קוראים ארבעה, אם כן **מתניתין מני** - מי שנאה, **לא תנא קמא ולא רבי יוסי. דתנא, חל להיות** תשעה באב **בשני ובחמישי**, קורין **שלושה** ככל שני וחמישי, **ומפסיד אחד** - האחרון מהם. ואם הוא חל **בשלישי ובדביעי**, קורין רק **אחד ומפסיד אותו אחר. רבי יוסי אומר לעולם** - בין אם חל בשני ובחמישי ובין אם חל בשאר ימי השבוע, קורין **שלושה ומפסיד אחד** מהם. למדנו מברייתא זו שלדעת כולם אין קוראים בתשעה באב יותר משלושה, ולפי מה שפירש רב אשי משנתנו שבתשעה באב קוראים ארבעה, אינה לא כתנא קמא ולא כרבי יוסי, ואם כן מי שנאה.

שואלת הגמרא: **ואלא** אם נפרש שמשנתנו סוברת שבתענית ציבור קוראים שלושה, שוב **קשיא** מה ששינו במשנתנו **זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יום-טוב קורין ארבעה**, ומסתבר שבא לרבות תענית ציבור ותשעה באב. משיבה הגמרא: **לא** - אין כוונת המשנה לרבות בכלל זה תענית ציבור ותשעה באב, אלא **לאתווי** [לרבות] **ראש חודש** וחולו של **מועד** שבהם קוראים ארבעה.

מקשה הגמרא: **הא בחדאי קתני לה** - הרי ימים אלו נכתבו בפירוש בתחילת המשנה, **בראשי חדשים ומועד קורין ארבעה**, ואינם צריכים ריבוי, ואם כן שוב קשה מה לומדים מהכלל. מתרצת הגמרא: כשאומר התנא 'זה הכלל' אינו בא לרבות יותר ממה שנאמר בתחילה, אלא **סימנא בעלמא יהיב** - התנא נותן סימן בסוף דבריו לקריאת הימים, **דלא תימא** - שלא נטעה לומר **שיום טוב וחולו של מועד כי חדרי גינהו** - שיום הם במנין הקוראים בתורה, **אלא נקוט האי כללא בידך** - תפוס בידך כלל זה, והוא יהיה לך לסימן, **כל דמפי ליה מילתא מתבריה** - כל יום שנוסף בו דבר יותר מיום אחר **מפי ליה גברא ותיבא** - נוסף בו עוד קורא בתורה. **חלכך בראש חודש ומועד דאיבא** - שיש בהם קרבן מוסף שאינו בכלל יום, קורין **ארבעה**, ו**ביום טוב** שנוסף בו גם **דאסור בעשיית מלאכה**, קוראים בו **תמישה**. **ביום הפסחים** שנוסף בו דהעושה מלאכה במזיד **ענוש ברת**, קוראים בו **ששה**. **שבת** החמורה מכולם, **דאיבא** - שיש לעובר על איסור מלאכת שבת במזיד עונש **סקילה**, קוראים בה **שבעה**.

הגמרא דנה בהנהגה השניה של רב במעשה הנזכר לעיל: **גופא, רב איקלע לכבד בתענית צבור, קם קרא בספרא, פתח בריף חתם ולא בריף**. ובשעת נפילת אפים **נפול בולי עלמא אאנפיהו** - כל העם נפלו על פניהם והתפללו, **ורב לא נפל על אנפיה**.

מבארת הגמרא: **מאי מעמא רב לא נפיל על אפיה** כמו שאר העם, לפי שרצפה של **אבנים היתה** באותו בית הכנסת, **ותניא**, נאמר בתורה (ויקרא כו א) **'ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה'** - לא תשתחוו על רצפת אבנים, ודורשים, **עליה** - על רצפת אבנים **אי אתה משתחוה רק בארצכם, אבל אתה משתחוה על רצפת אבנים של בית המקדש**. ומכאן למדנו שרצפת אבנים אסורה מחוץ לבית המקדש אף בהשתחוואה לה, **כדעולא, דאמר עולא לא אסרה תורה בפסוק זה אלא רצפה של אבנים בבית הכנסת בלבד**. ומטעם זה לא נפל רב על פניו באותו בית הכנסת.

מקשה הגמרא: **אי הכי** שהיתה שם רצפת אבנים, **מאי אריא רב** - מדוע דווקא רב נהג כך, **אפילו בולחו נמי** היו אסורים ליפול על פניהם. מתרצת הגמרא: **קמיה דרב הווי** - רק במקום שעמד רב היתה רצפת אבנים. מקשה הגמרא: **ולייול לגבי ציבורא ולינפול על אפיה** - ילך רב למקום שהציבור עומד בו שאין שם רצפת אבנים ויפול על פניו. מתרצת הגמרא: **לא בעי למיטרח ציבורא** - לא רצה רב להטריח את הציבור, שאם היה הולך למקום הציבור היו צריכים לעמוד לכבודו.

ולרב אשי - דאמר: זה הכלל דמתני' לאתווי נמי תשעה באב, דאית ביה מוסף תפלת עננו. **מתניתין מני כו' חל להיות כו'** - גבי תשעה באב תניא לה, בשמעתא בתרייתא דמסכת תענית. **קורא אחד ומפסיד אחד** - הקורא הוא הוי המפסיד. **סימנא בעלמא** - הא דהדר נקיט ליה בזה הכלל, סימנא יהיב לן כו'. **כל דמפי מילתא מתבריה** - כל יום העודף דבר מחבירו. **לא אסרה תורה** - בפסוק זה אלא שלא יעשו רצפת אבנים בבית הכנסת, דוגמת של מקדש. **לא בעי מטרח צבורא** - שאם ילך יעמדו מפניו.

הוא יָבֵשׁ, חוֹצֵץ, מפני שאדם מקפיד עליו. אִמְרֵי נִקְרָא יָבֵשׁ, מִשְׁעָה שֶׁמִּתְחַלֵּל לִירֵךְ וְלִהוּי יְרוֹק, מרוב יבשותו.
 אִמְרֵי שְׂמוּאֵל, בְּחוּל – צבע שמנחים בעינים שֶׁבְּתוֹךְ הָעֵין, אִינוֹ חוֹצֵץ, מפני שאין דרך להקפיד עליו, ואדרבה רוצה בו. כחול שֶׁעַל גְּבִי הָעֵין, חוֹצֵץ, מפני שדרך להקפיד עליו ולהעבירו. אִם הָיוּ עֵינֶיהָ פְּרוּחֹת – שהיא פותחת ועוצמת את עיניה תדיר, אִפְּלִי עַל גְּבִי הָעֵין אִינוֹ חוֹצֵץ, מפני שנרנוד העין מעביר את הכחול ואינו עב על גבי העין, ולא נשאר שם ממשות שיחצוץ.
 אִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, פְּתַחָה עֵינֶיהָ בְּיוֹתֵר, או עֲצָמָה עֵינֶיהָ בְּיוֹתֵר בשעת הטבילה, לֹא עֲלָתָה לָּהּ מְכִילָה, מפני שכשתפתח ביותר הרי זו חציצה למעלה, וכשעצמה ביותר הרי זו חציצה למטה.
 לעיל (סו:), התבאר, שקמטי האשה ובית סתריה צריכים להיות ראויים לביאת מים, אך אין צריך שיבואו בהם מים בפועל. אך במקומות הגלויים שבה, צריכים המים לבוא בפועל. הגמרא מבארת כיצד תעמוד האשה בשעת הטבילה, כדי שיבואו בה המים כראוי: אִמְרֵי רִישׁ לָקִישׁ, הָאִשָּׁה לֹא תִסְבֹּל אֶלָּא דְרָךְ גְּדִילָתָה – כלומר, שלא תדחוק וזרועותיה על בשרה, ולא רגליה ושוקיה זה בזה, שאז המים נמנעים מלהגיע למקומות הגלויים, שצריכים ביאת מים. אלא תעמוד כדרך הליכתה ושימוש תמיד. ואף שגם בעמידה זו יש בה קמטים שאין מגיעים אליהם המים, אינה צריכה לפטשם, שהם בית הסתרים, שאינם צריכים ביאת מים.
 ריש לקיש מביא ראייה לדבריו, שהמקום שמכוסה בדרך ההילוך והשימוש הרגיל, הוא בית הסתרים: קִדְתָּן במסכת נגעים (פ"ב מ"ד). לגבי מי שיש לו נגע צרעת שצריך להראותו לכהן, ואם הנגע בבית הסתרים אינו מטמא. ועל כך מבארת המשנה, הָאִישׁ נִרְאָה אֶל הַכֹּהֵן כְּעוֹדֵד, וּמִוֶּסֶק זֵיתִים וְ–מִלֵּקֵט זֵיתִים מהקרקע אחרי שנשרו מהאילן. שאם הנגע בבית השחי, עליו להראות את נגעו לכהן כשזרועותיו מוגבהות למעלה כדרך שהעוֹדֵד מגביה זרועותיו להגביה את המעדר, ואינו צריך להגביה זרועותיו יותר מדאי. ואם נגעו בבית הערוה, עליו להראות לכהן את נגעו כשהוא שוחה ו–מתכוּפֵּן, כדרך ששוחה אדם המלקט זיתים מהקרקע. ומה שהכהן אינו רואה באופנים אלו, הוא בית הסתרים, ואין האיש צריך להגביה זרועותיו יותר, או לשחות יותר. אִשָּׁה שֵׁשׁ לָהּ נֶגַע, נִרְאָה לַכֹּהֵן כְּאוֹרֶגֶת, אם הנגע בבית השחי. ואם הנגע בבית הערוה היא כופפת את עצמה כְּמִנְיָה אֶת כַּנָּה. ממשנה זו אנו למדים, שהמקומות שאינם נראים בדרך השימוש הרגיל, הם בית הסתרים. ומכאן יש ללמוד לטבילת נדה, שיש לאשה לטבול כדרך גדילתה, ובכך יגיעו מים לכל אותם המקומות שאינם בית הסתרים.
 הגמרא מבארת דין שערות הקשורות, אם הם חוצצות: אִמְרֵי רַבָּה בְּרַב הוֹנָא, נִימָא אַחַת קְשׁוּרָה – שעה אחת הקשורה בעצמה, חוֹצֶצֶת, מפני שהקשר שלה מהודק ולא כנס בו מים.

בְּנִמְל – מקום שהספינות עוצרות שם, והספינות מעלות טיט עבה החוצץ בטבילה. ואף בדיעבד, אם טבלה בנמל, טבילתה פסולה שמא היתה עליה חציצה. ואף עַל גֵּב דְּהִשְׁתָּא לִיבָא – ואף שעבשיו, אחרי הטבילה, אין עליה טיט, אִמְרֵי בְּרִדְיוֹנִי נָפַל – יש לחשוש ולומר שבשעת הטבילה היה הטיט עליה, וכששכבה את רגליה בעלייתה מהמים, נפל הטיט מעליה.
 שנינו בתורת כהנים (שמיני פ"ט) שהטבילה במעין, הנובע מהקרקע, מטהרת כשמיניו וזוחלים. אך הטבילה במקוה, שנאספים בו מי גשמים, אינה מטהרת כשהמים וזוחלים, אלא רק כשהם מכונסים במקום אחד. ושנינו במסכת מקוואות (פ"ה מ"ה), 'הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה'. כלומר, המים הזוחלים שבנהרות דינם כמעין, ומטהרים בזחילה, והמים הנוטפים מההרים (שהם מי גשמים או מי הפשרת שלגים), הרי הם כמקוה ואינם מטהרים בזחילה. אך אם התערבו מי גשמים במי הנהר, אם רוב המים שבו הם מהמים החיים שהם מי נביעה, הטבילה כשרה, ואם רוב המים ממי גשמים, הטבילה פסולה.
 הגמרא מבארת, מה עשה אביו של שמואל מפני החששות שיש בטבילה בנהרות: אִבּוֹהִי דְּשְׂמוּאֵל עָבַד לְבִנְתֵּיהָ – עשה לבנותיו מְקוֹאוֹת מִים מכונסים בְּיָמֵי יוֹקֵן – אחר ימי החורף, ולא היה מניח להם לטבול בנהר, מפני שבימי ניסן הנהר מתרבה ממי גשמים, ויש לחשוש שמא רוב המים בנהר הם מי גשמים, שאינם מטהרים בזחילה. וכן עשה להם מִפְּצִי – מחצלאות של קנים בְּיָמֵי תַשְׁרִי שהם אחר מי הקיץ, כדי שיעמוד עליהם בשעת הטבילה בנהר. שבימי תשרי מותר לטבול בנהר, לפי שמי הנביעה מרובים על מי הגשמים ומטהרים בזוחלים, אך כיון שיש בנהר טיט עבה החוצץ בטבילה, עשה להן מחצלאות והניחם בתוך המים, כדי שהטיט לא ידבק ברגליהן.
 הגמרא מביאה דין נוסף בדיני הטבילה: אִמְרֵי רַב גִּידֵל אִמְרֵי רַב, האשה שחפפה עצמה כדי לטבול, ובין החפיפה לטבילה נִתְּנָה תְּבִשְׁלִיל לְבָנָהּ, ואחר כך טָבְלָה, וְעֲלָתָה – יצאה מהמקוה, לֹא עֲלָתָה – לא הועילה לָּהּ מְכִילָה. אִף עַל גֵּב דְּהִשְׁתָּא – שעבשיו, לאחר הטבילה, לִיבָא – אין נמצא עליה חציצה, אִמְרֵי בְּרִדְיוֹנִי נָפַל – יש לומר שבשעת הטבילה היה עליה חציצה, וכששכבה את רגליה בעלייתה מהמים, נפלה החציצה.
 הגמרא מביאה כמה דינים בהלכות חציצה: אִמְרֵי רַבִּי בְּרַב אֶבְיָא, הֵנִי רַבְּרִי דְּבִסְיָלָתָא – אותם הפצעים, שנוצרים מהקות הדם, עַד תִּלְתָּא יוֹמֵי לֹא חִיָּצִי – עד שעברו שלשה ימים משעת ההקוה, אינם חוצצים, מפני שגלדם עדיין רך ומחובר לגוף, והרי הוא כגוף הבשר. מִכָּאֵן וְאַילָף, חִיָּצִי, מפני שגלדם יבש ונפרד מהגוף, ואינו כגוף הבשר.
 אִמְרֵי מִר עֵיקָבָא, לְפָלוּף שֶׁפָּעִין – צואת העין, שמתקבץ בעין מפני החולי, אם הוא לָּהּ, אִינוֹ חוֹצֵץ, לפי שאין אדם מקפיד עליו. ואם

יש הוראות שניתנו בגלוי בתור ציווי והוראה, כמו "וידבר ה'", "ויאמר ה'", ועל דרך זה בנוגע לציוויים שבתורה שבעל פה, ועד לדיני השולחן-ערוך.

יש גם כמה הוראות והודעות שבאים באופן של סיפור אודות "מעשה אבות", כדי שילמדו מזה "סימן לבנים". משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

נדה. פרק עשירי – תינוקות דף סז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכא רש"י תוספות

נתנה תבשיל לבנה – בפירוש רבינו חננאל כתוב עוד מימרא אחרת, שאינה כתובה בספרים שלנו, וזו היא: 'מפשלת את בנה וטובלת – לא עלתה לה טבילה'. ויש לפרש: 'מפשלת את בנה' – לאחוריה, וזאת ערומה ולא היו בגדיה עליה, וטבילה. לא עלתה לה טבילה – דהיישין שמא הוה עליה דינוקא טיט וכיצא בו, ונרבך באמו, וחוצץ בטבילתה, ולא ידעה לה. אף על גב דחויין לה

השתא דליכא מידי עליה – חיישין דלמא בעלייתה פון טבילה" – נפלא ברבוינו" – ויחלק ונפל דרך יידיה, בפירוש רבינו חננאל. וצריך לומר: שהיתה מפשלת בנה אפילו לפני טבילתה בסמוך, ולא דוקא בטבילתה.

לפלוף שבעה לח אינו חוצץ יבש חוצץ – דדוקא שבתוך העין, מפני שהדמעה שבעין מלחלתו ואינו מניחתו להיות יבש. אבל לפלוף חוץ לעין, אפילו לח – חוצץ. והיו משמע במסכת מקוואות פרק תשיעי (משנה ב) דגבי "אלו חוצצין" קתני "לפלוף שחוצץ לעין", וגבי "שאין חוצצין" קתני "לפלוף שבעין", ולא מפליג בין לח ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין. והיינו, בלח דביש – בעין נמי חוצץ. וצואה שחתת הצפרון יבשה – חוצץ, וזאת דתנן תתם במסכת מקוואות גבי "ואלו שאין חוצצין בטבילה: לכלוכי צואה שעל הבשר וצואה שחתת הצפרון (וצפרון המודולולת)" – מייירי בלח, דומיא דלכלוכי צואה שעל הבשר. דאי ביבש, אמאי לא חייצין ועוד: דלעיל גבי "ואלו חוצצין" קתני "גלדי צואה שעל בשרה ובצנן שחתת הצפרון".

פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר – לכך יש ללמוד לכל אשה הטובלת, שלא תטבול ותפתח עיניה, ולא תעצם עיניה ביותר, לפירוש רש"י דלא גרסין בסמוך דהני שמעתא "לטהרות". ולכל הפירושים, צריך ללמוד לפתוח פיה, שיהא ראו לביאת מים. כדאמרין לעיל דכל בית הסתרים בעינן שיהא ראו לביאת מים. ומייתי נמי משפחתו של רבי, שטבלה ונמצא עצם בין שניה, והצריכה רבי טבילה אחרת. ותנן נמי בהדא במסכת מקוואות בפרק שמני (משנה ה): נדה שנתנה מענת בפיה, יירדה וטבלה – טהרה מטומאתה, אבל טמאה אנב רוקה. נתנה שער בפיה, קפצה ידיה, קפצה שפתותיה – כאילו לא טבלה. וגם צריך ללמוד להרדוק ירכותיה קצת, כדאמרין בסמוך: כאורגת וכמניקה את בנה, לענין הגברת הדד קצת מעל החזה. **פתחה** עיניה בו" – אורי זה כתוב בפירוש רבינו חננאל ובמקצת הספרים "ולית הלכתא ככל הני שמעתתא. דכי איתמר הני – לטהרות, אבל לבעלה – טהורה. כי הא דאמר ריש לקיש: אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. ובתשובה אחת כתב רש"י דלא גרסין וזאת דקמאר "אבל לבעלה" – טהורה, כי הא דאמר ריש לקיש, מה ענין ריש לקיש להנין דלעיל? ועוד: דכל הני שמעתא דרב דרב גידל ורמי בר חמא, וכולן היו בבבל, ולצורך מקומן היו צריכין. והוה דוחק דלגבי ארץ ישראל היו מדברין ועוד: דאבא דשמואל דעבר לבנתיה מקוואות בבבל? ועוד: דכולוהו בלשון נקבה נקטינור, "אשה לא תעמוד על כלי חרס, אשה לא תטבול בנמל, נתנה תבשיל לבנה, פתחה עיניה" – ואי לטהרות הוה, לא היה צריך לחזוקי בכל פעם "אשה"! ועוד: דתניא בפרק "החולץ" (יבמות

בא, כל דבר שחוצץ בטבילה – חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה. והיינו, נדה לבעלה. דאי לטהרות – מאי שנא דנקט נדה! ועוד: דומיא דגר ועבד משוחרר דאיייר בטבילה איסור היתר. והכי קאמר: כל החוצץ בטבילה טומאה וטהרה – חוצץ בטבילה איסור היתר. וכן פירש רש"י בתשובתו: דכל חומרות דדך שמעתא נהוגת עכשיו בטבילת נדה לבעלה. אבל רבינו תם פירש שראה בגירסת הספרים, ואיתא נמי בפירוש רבינו חננאל ודחלות ודחלות נדה שפירש רב טעיה. וכן צריך לחלק, דלעיל אמרין דבית הסתרים לא בעיא ביאת מים, ובפרק תשיעי דמסכת מקוואות (משנה ב) גבי "ואלו חוצצין באדם", ומחשב "בית הסתרים שבאשה" – אלמא, בעיא ביאת מים? אלא ודאי הדיא לטהרות, ובשמעתין – לבעלה. ודך ד"החולץ" (יבמות מו). וכל שחוצץ בטבילה חוצץ בגר בו' ובנדה קיימא. אחי חציצת דפרק תשיעי דמקוואות דחציצ לענין בעלה. שכן דרך הברייאא לעמוד על המשנה. אבל הך חומרי דכלי חרס וסילתא ונמל ומפצי ומפשלת וריבדא ולפלוף, שמחמירין יותר מן המשנה. דקתני בפרק תשיעי: לפלוף שבתוך העין – אינו חוצץ. ומשמע: בין לח בין יבש אינו חוצץ, מרלא מפליג. וסבילתא ופתחה עיניה ועצמה ובכל הך חומרי – לית הילכתא כוותיה, אלא בוך חומרא דריש לקיש, דאיתא אפילו לבעלה. ומקוה קשה לפירוש רבינו תם: דך משנה דפרק תשיעי דבית הסתרים שבאשה חוצץ, דמוקי לטהרות. קתני נמי דין לפלוף שבעין, שחוצץ לעין – חוצץ, שבתוך העין אינו חוצץ. דהא מוקים לה לבעלה. וכן פירוש דך ד"החולץ" "וכל דבר שחוצץ בטבילה" קיימא אמשה וטהרות דאיייר לבעלה. ומה שחקשה מבית הסתרים דשמעתין למתניתין דמקוואות – לא קשה מידי, דבסיפא גבי "ואלו שאין חוצצין" קא חשיב בית הסתרים שבאשה, והיינו כשמעתין. וצריך ליתן טעם בוך בבא גופה: מה חילוק יש בין בית הסתרים דאיש ודאשה? ונראה: שיש בית הסתרים, שהאשה מקפדת ולא האיש. ובו קא מפליג בין איש ובין אשה. ולפלוף שבעין, איירי דוקא בלח, כדפירשתי. **וכמניקה** את בנה – פירש רש"י: לענין בית הערוד. ואין נראה: דבתורת כתבים תני לה גבי הדד, כדפירשתי לעיל. והכי תניא: "לכל מראה עיני הדבך" – פרט לבית הסתרים. מכאן אמרו: האיש נראה כעודר וכמוסס כו', כעודר – בבית הסתרים, וכמוסס – בין השיחין, והאשה כאורגת וכמניקה את בנה, מניקה את בנה – תחת הדד, כאורגת – ביד הימנית. רבי אומר: כטוה פשתן – ביד השמאלית. ובפרק שני דנגעים (משנה ד) תנן נמי "כעורכת" – פירוש: כעורכת פת, לענין בית הסתרים.

משום

בנמל – ופרוט"ו, מקום שהספינות נקבעות, שמעלות טיט, וחוצץ. ברדיני נפל – הטיט מעליה. "ברדיני" – איני יודע לשונו, ונראה שהוא לשון שיכשוך, שכשכשכבה רגליה במים בצאתה נפל. **מקוואות כימי ניסן** – מקוה מים מכונסין, ואינן טובלות בנדר – לפי שרבו המים כימות הגשמים מגשמים שנפלו, וחייש שמא ירבו נוטפין על הווחלץ. ותניא בתורת כתבים: מה מעין מטרה בווחלץ, אף

מקוה מטרה בווחלץ. כלומר, שמתבילין במכונסין דרך חזילתן קודם שנקו ונחו במקוה – תלמוד לומר "אך מעין": מעין מטרה בווחלץ. והמקוה מטרה באשבורן, ומהו "אשבורן"? דקו וקיימי. דאין מתבילין במכונסים אלא משנקו למקוהים ונחו מחזילתן. ותנן במסכת מקוואות (פרק ה משנה ה): "הווחלץ – כמעין". כלומר, ווחלץ שבהרות – כמעין. "והנטפין" – כמקוה. ומים הנוטפין מהחרים, הרי הן כמקוה, ואין מטהרים בוודילה. הילכך, בימי ניסן שנתרבה הנדור על ידי גשמים – חייש שמא רבו נוטפין שבו על חיים שבו, ובטלו ווחלץ, ואין מטהרין את הטמא הטובל בוך דרך חזילה. וכל הנזהרות לעולם הן הולכים ווחלץ – לפיכך עבדי לודו מקוה באשבורן לטבול בתוכו. יש מפרשים: דבעינן מים חיים לזבח – ולא מילתא היא, דתניא בתוספתא: חומר בזב מבזבה, שחוב טעון מים חיים כו', **ונפצי כימי תשרי** – שטובלין בנדר, שהווחלץ מרובין, אבל מפני חציצת הטיט, נתן מחצלות בנדר שעבורות עליהן. רבי – דגמירטורט. כוסילתא – צפלומוא, ודרכן של מכות של הקות דם להעלות גלד. **תלמא יומי** – גלדן רך ומחורב,

והיו כגוף הבשר, ולא חייצין. **לפלוף** – קצידא. **פורחות** – פותחת ועוצמת תדיר בין כך ובין כך. אינו חוצץ – לפי שפריחתה מעבירתה, ואינו עב על גב העין, ואין בו ממש. לישנא אחרינא: דמוערת. שהדמעה מלחלת את הכחול, ואינו חוצץ. **פתחה עיניה ביותר** – היא חציצה למעלה, **עצמה עיניה ביותר** – היא חציצה למטה. **לא תטבול אלא בדרך גיילתה** – כלומר, לא תדחק ורעותיה על בשרה, ולא רגליה ושווקיה זה בזה, אלא בדרך הליכתה ושמושה תמיד. ומה שנכסה וקמוט, ואין מים באין בו – לא איכפת לן, ואינה צריכה לפשט בית קמטיה וסתריתה, אלא כדרךך תמיד. **ברתנן** – גבי ראיית נגעים, ששידד בוך הכתוב בית הסתרים, דכתבי (ויקרא יג) "לכל מראה עיני הכהן", ותנן: האיש מראה נגעו לכהן כעודר וכמוסס וזיתים. **כעודר** – בבית השחי, וכמוסס וזיתים – בבית הערוד, דאם יש לו נגע בבית השחי – אין צריך להגביה וזרועותיו יותר מדאי להראותו, אלא כעודר שמוגביה ואינו מאנס עצמו. ומה שיוכל בוך לראות – יראה, ואם לא יוכל לראות – טהור. ובבית הערוד – אין צריך לבקו ולשוח יותר מדאי, אלא כמנוס וזיתים אחר שנשור מן האילן ומלקטן על הארץ, **והאשה נראית** – לכהן בנגעה. **כאורגת** – בבית השחי, ואם בבית הערוד – היא כופפת עצמה כמניקה את בנה. **נימא אחת** – מיהדקא שפיר, וחוצצת.

שלש

מז, בא, כל דבר שחוצץ בטבילה – חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה. והיינו, נדה לבעלה. דאי לטהרות – מאי שנא דנקט נדה! ועוד: דומיא דגר ועבד משוחרר דאיייר בטבילה איסור היתר. והכי קאמר: כל החוצץ בטבילה טומאה וטהרה – חוצץ בטבילה איסור היתר. וכן פירש רש"י בתשובתו: דכל חומרות דדך שמעתא נהוגת עכשיו בטבילת נדה לבעלה. אבל רבינו תם פירש שראה בגירסת הספרים, ואיתא נמי בפירוש רבינו חננאל ודחלות ודחלות נדה שפירש רב טעיה. וכן צריך לחלק, דלעיל אמרין דבית הסתרים לא בעיא ביאת מים, ובפרק תשיעי דמסכת מקוואות (משנה ב) גבי "ואלו חוצצין באדם", ומחשב "בית הסתרים שבאשה" – אלמא, בעיא ביאת מים? אלא ודאי הדיא לטהרות, ובשמעתין – לבעלה. ודך ד"החולץ" (יבמות מו). וכל שחוצץ בטבילה חוצץ בגר בו' ובנדה קיימא. אחי חציצת דפרק תשיעי דמקוואות דחציצ לענין בעלה. שכן דרך הברייאא לעמוד על המשנה. אבל הך חומרי דכלי חרס וסילתא ונמל ומפצי ומפשלת וריבדא ולפלוף, שמחמירין יותר מן המשנה. דקתני בפרק תשיעי: לפלוף שבתוך העין – אינו חוצץ. ומשמע: בין לח בין יבש אינו חוצץ, מרלא מפליג. וסבילתא ופתחה עיניה ועצמה ובכל הך חומרי – לית הילכתא כוותיה, אלא בוך חומרא דריש לקיש, דאיתא אפילו לבעלה. ומקוה קשה לפירוש רבינו תם: דך משנה דפרק תשיעי דבית הסתרים שבאשה חוצץ, דמוקי לטהרות. קתני נמי דין לפלוף שבעין, שחוצץ לעין – חוצץ, שבתוך העין אינו חוצץ. דהא מוקים לה לבעלה. וכן פירוש דך ד"החולץ" "וכל דבר שחוצץ בטבילה" קיימא אמשה וטהרות דאיייר לבעלה. ומה שחקשה מבית הסתרים דשמעתין למתניתין דמקוואות – לא קשה מידי, דבסיפא גבי "ואלו שאין חוצצין" קא חשיב בית הסתרים שבאשה, והיינו כשמעתין. וצריך ליתן טעם בוך בבא גופה: מה חילוק יש בין בית הסתרים דאיש ודאשה? ונראה: שיש בית הסתרים, שהאשה מקפדת ולא האיש. ובו קא מפליג בין איש ובין אשה. ולפלוף שבעין, איירי דוקא בלח, כדפירשתי. **וכמניקה** את בנה – פירש רש"י: לענין בית הערוד. ואין נראה: דבתורת כתבים תני לה גבי הדד, כדפירשתי לעיל. והכי תניא: "לכל מראה עיני הדבך" – פרט לבית הסתרים. מכאן אמרו: האיש נראה כעודר וכמוסס כו', כעודר – בבית הסתרים, וכמוסס – בין השיחין, והאשה כאורגת וכמניקה את בנה, מניקה את בנה – תחת הדד, כאורגת – ביד הימנית. רבי אומר: כטוה פשתן – ביד השמאלית. ובפרק שני דנגעים (משנה ד) תנן נמי "כעורכת" – פירוש: כעורכת פת, לענין בית הסתרים.

משום סרך בתה – ליכא לפרושי דדוקא בנדה אסור משום סרך בתה, שתאה סבורה שהוא שביעי, ותטבול בשביעי ותשמש ואיכא כרת. אבל זבה, אפילו אם בתה סבורה שהוא שביעי, ליכא איסורא דאורייתא אלא חששא בעלמא, שמה תראה אחר שתטבול ביום שביעי, כדריב שמעון – הא ליכא למימר, דהא אתקין רבא למטבול ביממא דתמינאה במחוזא משום אבולאי, משמע: הא לאו

אבולאי – אסור, אף על גב דחומרא דרבי זירא היתה נוהגת בימיו וטבולת בשמיני, כדאמר ליה רב פפא לאביי ולרבא: מכדי האידנא כולדו ספק זבות שוינהו רבנן, ואביי ורבא בדור אחד היו. הילכך, אפילו בזמן הזה אסור לטבול, בין בשמיני בין בתשיעי, ביום. ומיהו אומר רבינו תם: שאין קפידא רק כשתשוב לביתה שיחיה לילה, ואין צריך שתבט בלילה מניה – דשוב לא יבוא לידי ספק, ליכא למיחש אם טבול היא ביום סמוך לחשיכה טבול בתה בעוד היום גדול, דמרגשת הכת בכך שתטבול סמוך לחשיכה כאמנא. אבל במקום שיש לירא מפרצי העיר או מגנבים – שרי, כדאיתא בשמעתין. ורבינו משולם הניח לאשה בעיר שהיה לחוש לגנבים, לחוף בערב שבת בשביעי שלה, ולטבול ביום שבת שהוא שמיני מבעוד יום, משום גנבים. ורבינו תם אומר – דתרי קולי לא אשכחן דשרי הלמוד, דהחקת חפיפה מטבילה וסרך בתה. **אבל** אמרו חכמים אסור לעשות כן שלא תבוא לידי ספק – צריך לומר: אסור לעשות כן לטבול, דאי אתשמע – מהו "שלא תבוא לידי ספק"? הא כבר באה בשעת תשמיש שמה תראה, והוא ליה למימר "שלא תבא לידי ודאי! ועוד: היכי שרו רבנן לשמש? הא ודאי אמרינן לקמן במתניתין (עבא) "דרי זה תרבות רעה" גבי שומרת יום כנגד יום שטבלה בשני לראייתה, וקאמר: מגעה ובעילה תלויה. וכן משמע בשמעתין, מדרפריק: וטבלינהו ביממא דשביעי? ומשום דרבי שמעון, אלמא אטבילה קאמר רבי שמעון דאסור. ומיהו זה יש לדחות: דלעולם קאי אתשמע, אבל טבילה שריא לרבי שמעון. אלא אחר כך ההמור לאסור בה הטבילה, גורה שמה תשמש. אבל קשה: דלעיל פרק "המפלת" (בבב), בשמעתין דטועה פריך בעשרים ואחד תשמיש ומשני: רבי שמעון דאי, דאמר: אבל אסור לעשות כן, אם כן, אתשמע קאי, דהא ודאי ביממא מטבלינן לה משום "טבילה בזמנה מצודה" ויש לומר: דהכי פירושה: רבי שמעון היא, דאמר גבי ודאי זבה דאסור לעשות כן לטבול ביום שמה תבא לידי ספק לשמש, שבעילה תהא תלויה, הילכך בדיק טועה. אף על גב דאכא בה כמה ספקות: דשמה לא היתה זבה כלל, ואם היתה זבה – אימיר הרחיקה לידתה, ושמה לא תראה אסורה לשמש לרבי שמעון, אבל טבילה תהא מותרת אפילו לרבי שמעון, דשרי לה לטבול משום "טבילה בזמנה מצודה".

בכ

שֶׁלֶשׁ - אינן הוצצות, שְׁתֵּים - אינן יודע. ורבי יוחנן אָמר: אִנּוּ אֵין לָנוּ אֵלָא אַחַת. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, דְּכָר תּוֹרָה: רֹבּוֹ הַמִּקְפִּיד עָלָיו - הוֹצִיץ, רֹבּוֹ וְאִינוּ מִקְפִּיד עָלָיו - אִינוּ הוֹצִיץ. וְגִזְרוּ עַל רֹבּוֹ שְׁאִינוּ מִקְפִּיד - מִשּׁוּם רֹבּוֹ הַמִּקְפִּיד, וְגִזְרוּ עַל מִיעוּטוֹ הַמִּקְפִּיד - מִשּׁוּם רֹבּוֹ הַמִּקְפִּיד. - וְלִגְזוֹר נָמִי עַל מִיעוּטוֹ שְׁאִינוּ מִקְפִּיד, מִשּׁוּם מִיעוּטוֹ הַמִּקְפִּיד! - הֵיא גּוֹפֶה גּוֹרָה, וְאִנּוּ נִיקוּם וְנִגְזוֹר גּוֹרָה לְגִזְרָה?! אָמַר רַבִּי: נִדָּה בְּזִמְנָה - אֵינָה טוֹבֵלָת אֵלָא בְּלֵילָה, וְשֶׁלֹּא בְּזִמְנָה - טוֹבֵלָת בֵּין בָּיִם בֵּין בְּלֵילָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בֵּין בְּזִמְנָה בֵּין שֶׁלֹּא בְּזִמְנָה - אֵינָה טוֹבֵלָת אֵלָא בְּלֵילָה, מִשּׁוּם סֵרֶךְ בִּתְהָ. וְאָף רַב הֲדַר בִּיה, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲשִׁי, אָמַר רַבִּי: נִדָּה, בֵּין בְּזִמְנָה בֵּין שֶׁלֹּא בְּזִמְנָה - אֵינָה טוֹבֵלָת אֵלָא בְּלֵילָה, מִשּׁוּם סֵרֶךְ בִּתְהָ. אֲחִינּוּ רַב אִידִי בְּנִרְשׁ לְמַטְבֵּל בְּיוֹמָא דְּחִמְנָיָא, מִשּׁוּם אֲרִיּוּתָא, רַב אַחָא בַר יַעֲקֹב בְּפֻפּוּנָיָא - מִשּׁוּם גְּנָבִי, רַב יְהוּדָה בְּפּוּמְבִידָתָא - מִשּׁוּם צָנָה, רַבָּא בְּמַחְזָא - מִשּׁוּם אַבּוּלָא. אָמַר לִיה רַב פַּפָּא לְרַבָּא וְלֵאפִי: מִקְפִּיד הָאִידִינָא בּוֹלְהוּ סֵפֶק זִבּוֹת שְׁוִינְהוּ רַבְנָן, לְמַטְבִּילְנָהוּ בִּימְמָא דְּשִׁבְעָאָה? מִשּׁוּם דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּתַנָּי: "אַחַר תְּטַהֵר" - אַחַר אַחַר לְכוּלָן, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה טוֹמְאָה מִפְּסָקָת בִּינֵיהּ, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: "אַחַר תְּמַהֵר" - אַחַר מַעֲשֵׂה תְּמַהֵר. אֲבָל אֲמָרוּ חֲכָמִים: אֲסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, שְׁמָא תִּבָּא לִידִי סֵפֶק. אָמַר רַב הוּנָא: אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּאַחַד בִּשְׁבַּת וְטוֹבֵלָת בִּשְׁלִישֵׁי בִשְׁבַת - שֶׁכֵּן אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּעֶרֶב שָׁבַת וְטוֹבֵלָת בְּמוֹצָאֵי שָׁבַת. אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּאַחַד בִּשְׁבַּת וְטוֹבֵלָת בְּרִבְעֵי בִשְׁבַת - שֶׁכֵּן אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּעֶרֶב שָׁבַת וְטוֹבֵלָת בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֶׁחֵל לְהִיּוֹת אַחַר הַשָּׁבַת. אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּאַחַד בִּשְׁבַת וְטוֹבֵלָת בְּחֻמִּישֵׁי בִשְׁבַת - שֶׁכֵּן אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּעֶרֶב שָׁבַת וְטוֹבֵלָת בְּמוֹצָאֵי שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחֵל לְהִיּוֹת אַחַר הַשָּׁבַת. וְרַב חֲסָדָא אָמַר: בּוֹלְהוּ - אֲמָרִינוּ, "שֶׁכֵּן" - לֹא אֲמָרִינוּ, הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר - אֶפְשָׁר, הֵיכָא דְּלֹא אֶפְשָׁר - לֹא אֶפְשָׁר. וְרַב יִמִּי אָמַר: אֶפְשָׁר "שֶׁכֵּן" - נָמִי אֲמָרִינוּ, לְבַר מֵאִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּאַחַד בִּשְׁבַת וְטוֹבֵלָת בְּחֻמִּישֵׁי בִשְׁבַת, דְּלְמוֹצָאֵי שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלֹּא אַחַר הַשָּׁבַת לִיתָא. דְּאֶפְשָׁר

דְּחוֹפֶפֶת בְּלֵילָה וְטוֹבֵלָת בְּלֵילָה. דְּרִשׁ מְרִימִר: הֲלִכְתָּא בְּרַב חֲסָדָא, וּבְדַמְתֵּרְךָ רַב יִמִּי. אֵיבְעָאֵי לָהּ: אִשָּׁה מַהוּ שֶׁתְּחוּף בְּלֵילָה וְתִטְבֹּל בְּלֵילָה? מַר זִמְרָא אוֹסֵר, וְרַב חִינָנָא מְסוּרָא שְׂרִי. אָמַר לִיה רַב אֲדָא לְרַב חִינָנָא מְסוּרָא: לֹאֹו הֵכִי הָוֶה עוֹבְדָא בְּרִבְיָתוֹ דְּאָבָא מְרִי רִישׁ גְּלוּתָא דְּאִיקוּמָא, אֲזִיל רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק לְפָאִיסָה. וְאָמְרָה לִיה: מַאי אִיתִיהּ הִשְׁתָּא? תַּסְנִי

שֶׁלֶשׁ – לא מיהדיק. דבר תורה – הלכה למשה מסיני, דאמר מר (סוכה הב.) שיעריך חציצין ומחיצין – הלכה למשה מסיני. רובו – רוב שער קשור אחת אחת. בזמנה – בשביעי, ובנדה דאורייתא קמיי, שלא ספרה שבעה נקיים. בלילה – דכתיב בה (ויקרא טו) "תהיה" – בנדה תהא בנדה כל שבעה. שלא בזמנה – בשמיני. משום סרך בתה – שנוהגת אחריה לטבול ביום, ואפילו בזמנה, ואחיא לידי כרת, ולא ידעה דאמה בשמיני הוא דטבלה ביום. אבולאי – שוערי העיר, וגוים הן. לישנא אחרינא: בנינים של מערות היו בדרך בית הטבילה, ואם תפול שם – תסבך. ספק זבות שוינהו – שאפילו נדה סופרת שבעה נקיים, דהחמיר על עצמן כדרי זירא. לישבלה ביממא – דשבעה, ממא נפשה. ואם נדה היא – הרי יום טבילה יותר משבעה לראייתה, ואם זבה היא – טובלת זבה ביום. אחר מעשה – כיון שספרה מקצת היום של שביעי, תסור על ידי טבילה. לידי ספק – שמה תשמש בו ביום ותראה מיד לאחר תשמיש – ונמצא סותרת כל שלפניה, וטבילתה פסולה. שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת למוצאי שבת – דהא אינה יכולה לחוף בשבת, ודין אפשר משאי אפשר. בולחא אמרינן – היכא דהגיע טבילה במוצאי שבת – חופפת בערב שבת, ואם הגיע טבילה במוצאי יום טוב אחד השבת או למוצאי שני ימים טובים של ראש השנה אחר השבת – חופפת נמי מבערב שבת, דהא לא אפשר לחוף ביום טוב. שכן לא אמרינן – היכא דטובלת בליל יום חול, שיכולה לחוף היום – אסורה לחוף מאתמול, כדקאמרן משום טעמא דישבן אשה חופפת בערב שבת וטובלת למוצאי שבת. ידהם – לא אפשר, אבל מוצאי יום חול – אפשר לחוף היום. אפילו שכן אמרינן – דאפילו טבלה מוצאי יום חול – יכולה לחוף מאתמול. לבר מאשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת – דרחוק יותר מדאי, ואפילו טעמא דישבן? ליכא למימר – דאפילו במוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שאחר השבת אסורה לחוף בערב שבת, ומוטב שתחוף בליל טבילתה, והלכתא כרב חסדא – לחומרא, דאמר: "שכן" לא אמרינן, דהיכא דטבלה מוצאי יום חול – לא תחוף מאתמול, ובמאי דאמר רב חסדא: כולדו אמרינן, דהיכא דטבלה במוצאי שני ימים טובים ושל ראש השנה אחר השבת, חופפת בערב שבת – לית הלכתא כוותיה, אלא כדמתרץ רב ימיר: חייפא בלילאי, וטבלה בלילאי. מרימר חומרי חומרי נקט, מדרב חסדא ומדבר ימיר. ומה שתחוף בלילה – בליל טבילתה: מי אמרינן, מתוך שממחרת לטבילתה – לא חייפא שפיר? דאיקום – לשון קטטה, ולא רצתה לטבול. מאי איתיה השתא – מה לך למהר הלילה? תסני

נדה דף סז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רכג

השיבו לו רבא ואביי: שאסור לטבול ביום בזמננו משום דבריו דרבי
שמעון.
הגמרא מביאה את הברייתא, שבהם נשנו דברי רבי שמעון: דתניא
לגבי טהרת הובה שאמרה התורה (ויקרא טו כח) 'וספרה לה
שבעת ימים ואחר תטהר'. דורשת הברייתא את הפסוק, 'אחר
תטהר', 'אחר' לכולן – לכל שבעת הנקיים, שלא תהא טומאה
מפסקת ביניהן, שאם ראתה דם בתוך שבעה נקיים, נסתרה ספירת
השבעה ומתחילה לספור מחדש, ולא די להשלים יום אחד נקי על
יום זה.
ממשיכה הברייתא: רבי שמעון אומר, 'אחר תטהר', אחר מעשה
תטהר, שאחר מעשה הספירה שספרה שבעה ימים, יכולה להטהר
בטבילה. ולכן יכולה לטבול כבר בתחילת היום השביעי, מאחר
שכבר עבר מקצת היום וספרה יום זה. אבל אמרו חכמים, אסור
לעשות כן – לטבול ביום השביעי, שפא תשמש, ותבא לידי ספק
כרת, שהרי אם תראה דם אחר התשמש עד סוף היום השביעי,
נמצא שסתרה מנן שבעה נקיים ועליה לספרם מחדש, וטבילתה
פסולה, ונמצא ששמשה עם בעלה בעודה זבה.
מצינו אם כן בדברי רבי שמעון, שזבה אסורה לטבול ביום השביעי
לנקיים שמא תבא לידי ספק. וזהו מה שתיירצו אביי ורבא לרב
פפא, שמתעם זה אף בזמן הזה שכל הנשים ספק זבות וסופרות
שבעה נקיים, מכל מקום אסורות לטבול ביום.
אשה העומדת לטבול, צריכה לחפוף קודם לכן את גופה וראשה
מחשש חציצה. ויש לסימך את החפיפה לטבילה, כדי שלא תבא
עליה חציצה חדשה בין החפיפה לטבילה. הגמרא דנה עד כמה
מותר להרחיקן זו מזו: אמר רב הונא, אשה חופפת באחד בשבת,
וטובלת בשלישי בשבת, כלומר בליל שלישי. ואף שהיא מרחיקה
את החפיפה מהטבילה יום שלם, אין לחשוש לזה, שכן ו-שהרין
אשה שחל טבילתה במוצאי שבת, חופפת בערב שבת, וטובלת
במוצאי שבת, שהרי אסור לה לחפוף בשבת, ונמצא שהיא
מרחיקה יום שלם בין החפיפה לטבילה. ואף שבמוצאי שבת
מרחיקה את החפיפה מהטבילה רק מחמת שאי אפשר לסמכן,
שהרי אסורה לחפוף בשבת, מכל מקום סובר רב הונא, שיש
ללמוד מכך אף לימים שיכולה לסמוך בהם, שרשאת להרחיק יום
שלם.
ממשיך רב הונא: אשה חופפת באחד בשבת וטובלת ברביעי בשבת,
כלומר בליל רביעי. ואף שהיא מרחיקה את החפיפה מהטבילה
שני ימים, אין לחשוש לזה, שכן נמצאנו הרחקת כזו, שהרי אשה
חופפת בערב שבת, וטובלת במוצאי יום טוב שחל להיות אחר
השבת, לפי שאסורה לחפוף בשבת וביום טוב.
ממשיך רב הונא: אשה חופפת באחד בשבת, וטובלת בחמישי
בשבת, אף שהיא מרחיקה את החפיפה מהטבילה שלשה ימים,
שכן אשה חופפת בערב שבת, וטובלת במוצאי שני ימים טובים של
ראש השנה שחל להיות אחר השבת.
נמצא, שלדעת רב הונא האשה יכולה להרחיק את החפיפה
מהטבילה עד שלשה ימים. מפני שלמדים ממקום שאי אפשר
למקום שפאשר, וכשם שאם חל טבילתה במוצאי שבת ויום טוב
מרחיקה על כרחא את החפיפה מהטבילה, כך מותרת להרחיקן גם
בזמנים שיכולה לסמכן.
הגמרא מביאה דעה נוספת החולקת על רב הונא: ורב חסדא אומר,
בולחא אמרין – את כל ההרחקות שהם בעל כרחא, אנו אומרים.
והיינו שאם חל טבילתה במוצאי שבת, או במוצאי יום טוב שאחר
השבת, או במוצאי שני ימים טובים שאחר השבת, האשה חופפת
ביום שישי. אך 'שכן' לא אמרין, כשהטבילה במוצאי יום חול,
שהיא יכולה לחפוף סמוך לטבילה, אין אומרים שבכל זאת
מותרת להרחיקן זו מזו 'שכן' מצאנו הרחקת כזו במוצאי שבת ויום
טוב. ה"כ דאפשר אפשר, ה"כ דלא אפשר לא אפשר – אין
ללמוד ממקום שאי אפשר, למקום שאפשר.
הגמרא מביאה דעה שלישית בדן זה: ורב ירמיה אומר, אפילו 'שכן'
נמי אמרין כלומר, מותר לאשה להרחיק את החפיפה מהטבילה

שלש שערות הקשורות יחד, אין חוצצות, מפני שהשיער קשה
ואינו מתהדק, והמים כנסיים בקשר. שתיים, אני יודע. ורבי יוחנן
אמר, אנו אין לנו שיחצוצין אלא שערות אחת הקשורה, אבל שתי
שערות הקשורות אין חוצצות.
הגמרא ממשיכה לבאר דין חציצה בשער: אמר רבי יצחק, דבר
תורה – הלכה למשה מסיני, רובו – רוב שערות הקשורות אחת אחת,
וגם האדם מקפיד עליו, חוצין, רובו, ואינו מקפיד עליו, אינו חוצין
מן התורה. ונזיר חכמים על רובו שאינו מקפיד שיחצוצין, משום רובו
המקפיד. וכן נזיר על מיעוטו המקפיד, משום רובו המקפיד. שואלת
הגמרא: ולנזיר נמי ו-ונגזור גסן על מיעוטו שאינו מקפיד שיחצוצין,
משום מיעוטו המקפיד. משיכה הגמרא: היא נוספה נזירה, ואין ניקום
ונגזור נזירה לנזירה.
מדון תורה, אשה הרואה דם בתחילת וסתה, הרי היא נדה,
ונטמאת בשבעה ימים. ואינה צריכה שבעה נקיים, לכן בין אם
ראתה יום אחד, ובין אם ראתה כמה ימים, טמאה שבעה ימים
מתחילת ראייתה. ובלבד שתפוסק מלראות דם לפני סוף היום
השביעי.
אחרי שבעה ימים אלו שנקראים 'ימי נדה', מתחילים אחד עשר
ימים הראויים לזיבה. ואם ראתה בהם דם רק יום אחד או יומיים,
עליה להמתין אחרי הראיה יום נוסף, נקי מדם, וטובלת. אבל אם
ראתה בהם שלשה ימים רצופים, עליה להמתין שבעה ימים
רצופים נקיים מדם, וטובלת.
הגמרא מבארת האם נדה טובלת ביום או בלילה: אמר רב, נדה
דאורייתא, שלא ספרה שבעה נקיים, הרוצה להטהר בזמנה,
שהוא בסוף היום השביעי לנדתה, אינה טובלת אלא בלילה – בליל
שמיני, אחרי צאת היום השביעי לספירתה. מפני שאמרה בה
התורה (ויקרא טו ט) 'שבעת ימים תהיה בנדתה', ללמד שהיא
בנדתה עד סוף היום השביעי. ושלא בזמנה, כלומר בשמיני
לנדתה, טובלת בין ביום בין בלילה, שכיון שעברו שבעת ימי נדתה,
רשאת לטבול ביום, ואינה צריכה להמתין ללילה. רבי יוחנן
אמר, בין בזמנה – בשביעי, ובין שלא בזמנה – בשמיני, אינה טובלת
אלא בלילה. והטעם שאף בשמיני עליה לטבול דווקא בלילה,
משום סרך קתה, שבתה נמשכת אחריה במעשיה, ואם תראה את
אמה טובלת ביום, טבול גם היא ביום, ואפשר שתטעה לטבול
ביום השביעי ותשמש בו ביום ותבא לידי כרת, ואינה יודעת
שאמה טבלה ביום השמיני.
הגמרא מבררת דעתו של רב. ואף רב דרר ביה – חזר בו, ולדעתו
אין הנדה טובלת אלא בלילה. דאמר רבי חייה בר אשי, אמר רב,
נדה, בין בזמנה בין שלא בזמנה, אינה טובלת אלא בלילה, משום
סרך קתה.
נמצא שלכל הדעות, אסור לנדה לטבול ביום, ואף ביום השמיני
אין לה לטבול, אלא להמתין ללילה. הגמרא מביאה אופנים
שהתירו לטבול בשמיני ביום: אתקין ו-התקין רב אידי בגרש ו-שם
עירו, למקבל בימא דתמניא – שהנשים יטבלו ביום השמיני, משום
אריאות – משום שהיו מצויים שם אריות בלילה בדרך לבית
הטבילה. רב אחא בר יעקב, התקין כך בגפונא, משום גנבי – גנבים
שהיו מצויים שם. רב יהודה התקין כך בפומבדיתא, משום צנה –
הקור שהיה שם. רבא התקין כך במחוזא, משום אבולא –
השומרים שבשער, שהיו גויים, והיה חשש שיוקו לנשים היוצאות
לטבול בלילה.
מקשה הגמרא: אמר ליה רב פפא, לרבא ולאביי, מכדי האידנא
בולחא ספק שויהו רבנן – מכיון שעתה, בזמן הזה, עשו
חכמים את כל הנשים שהיו כספק זבות, ובכל ראייה סופרות
שבעה ימים נקיים מדם, למקבליהו בימא דשביעא – שיטבלו
ביום השביעי לספירת הנקיים, מבלי להמתין עד הלילה. שהרי
ממה נפשך אם היא נדה, שאינה טובלת עד ליל השמיני מתחילת
הראייה, הלא כבר עברו עליה שבעה ימים מתחילת הראייה. ואם
היא זבה, היא רשאת לטבול, מפני שהזבה טובלת ביום השביעי
לנקיים.

דין הפרשה בטהרה של הנדה.
 נדה שפדקה עצמה יום שביעי לנדתה שחרית ו-בבוקר, ומצאה
 מהורה – שאינה רואה דם, ובין השמשות לא הפרישה – וסמוך
 ללילה לא בדקה שוב את עצמה אם פסק הדם, ואף על פי כן
 טבלה בליל שמיני לטהרתה, ולאחר כמה ימים פדקה ומצאה
 טמאה – שרואה דם, הרי היא בחזקת מהורה – שאינה רואה דם
 בימים שבין הטבילה למציאת הדם, וטהרות שנגעה בהן לאחר
 שטבלה בליל שמיני, טהורות.
 דין נדה שלא פסקה בטהרה וטבלה, ואחר זמן מצאה עצמה
 טהורה מדם: פדקה עצמה ביום שביעי לנדתה שחרית – בבוקר,
 ומצאה טמאה – שהיא רואה עדיין דם, ובין השמשות לא הפרישה,
 לא בדקה עצמה שוב בין השמשות לבדוק אם פסק הדם, וטבלה
 לטהרתה בליל שמיני, שחשבה שודאי בבין השמשות כבר פסק
 הדם, ולאחר זמן פדקה ומצאה מהורה – שאינה רואה דם, הרי זו
 בחזקת טמאה ולא הועילה טבילתה, שיש לחוש שמא ראתה בכל
 אותם הימים עד בדיקה זו.
 המשנה חוזרת לאופן שזכר ברישא, בדין הנדה שבדקה עצמה
 בשביעי ומצאה טהורה, ואחר זמן מצאה עצמה טמאה, שהיא
 בחזקת טהורה בימים שבין הטבילה למציאת הדם. המשנה
 מבארת מה דין הטהרות לפני מציאת הדם: ומטמאה את הטהרות
 שנגעה בהן מעת לעת – בעשרים וארבע שעות שלפני הראייה,
 ומפסקה לפקדה – או משעה שבדקה את עצמה. שאם היא בדקה
 את עצמה בתוך עשרים וארבע שעות אלו ומצאה טהורה, אינה
 מטמאה את כל הטהרות שבתוך עשרים וארבע שעות, אלא רק
 עד שעת הפקידה. ואם יש לה נסת קבוע, ובדקה בשעת וסתה
 ומצאה טמאה דיה שעתה – אין מטמאים את הטהרות למפרע,
 אלא רק את הטהרות שנגעה בהן בשעת המציאה. שאין לחוש
 שהדם יצא קודם זמנו.
 המשנה ביארה עד כה את דעת תנא קמא, שלדעתו הזמן הראוי
 לבדיקה הוא היום השביעי בלבד, וביום זה גם בדיקת שחרית
 מועילה. המשנה מביאה את דעות התנאים החולקים על דבריו:
 ורבי יהודה אומר, כל נדה שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה
 – מומן הראוי לתפילת מנחה ואילך, הרי זו בחזקת טמאה, ואם
 טבלה בלילה נשארה בטומאתה, וכל הטהרות שנגעה בהן
 טמאות, שאין בדיקת שחרית מועילה.
 ותקמים אומרים, אפילו בשנים ו-ביום השני לנדתה פדקה בבוקר
 ומצאה עצמה מהורה, ובין השמשות לא הפרישה, וטבלה בליל
 השמיני, ולאחר זמן פדקה ומצאה טמאה, הרי זו בחזקת מהורה.
 נמצא שבמשנה יש שלש דעות לדעת תנא קמא זמן הבדיקה של
 הפסק טהרה הוא כל יום השביעי, אפילו משחרית. רבי יהודה
 מחמיר, וסובר שזמן הבדיקה הוא רק בבין השמשות של היום
 השביעי. וחכמים מקילים משניהם, וסוברים שאפילו בדקה ביום
 השני שחרית, הועילה הבדיקה.

גמרא

במשנה התבאר דין אשה שבדקה את עצמה פעמיים, ובתחילה
 מצאה טהורה ואחר כך טמאה, או שבתחילה מצאה טמאה ואחר
 כך טהורה. הגמרא דנה האם היא מוחזקת בראיית דם בין הבדיקה
 הראשונה לשניה: איתמר, רב אמר, ובה שודאי ראתה דם
 בימים שבינתיים ונהייתה זבה גדולה. ולוי אמר, ובה ספק, שיתכן
 שבימים שבין הבדיקות היא לא ראתה דם, ולא נהייתה זבה
 גדולה.
 הגמרא מבררת במה עוסקת מחלוקת זו. שואלת הגמרא: אהיה –
 על איזה חלק במשנה נאמרה מחלוקת זו. אילימא ארישא בדין
 אשה שבדקה עצמה בשביעי שחרית ומצאה טהורה, ולאחר ימים
 מצאה טמאה. אין לומר כן, שכן הרי זו בחזקת מהורה קתני ואינה
 זבה ודאי ולא זבה ספק. אלא אסיפא בדין אשה שבדקה עצמה
 בשביעי שחרית ומצאה טמאה, ובין השמשות לא בדקה, ואחר זמן

תסגי איתי למחר – די לך אם אטבול מחר. וידיע רב נחמן בר יצחק
 מאי קאמר ליה – מה כוונתה לומר, שמחמת שלא חפפה, אינה
 יכולה לטבול היום. אמר לה, מדוע לא תחפפי היום, דידי חסרת –
 וכי חסרות לך קדרות לחמם בהן מים חמים, מששקי חסרת – וכי
 חסר לך כסא לישב עליו בבית המרחץ, עבדי חסרת – וכי חסרים
 לך עבדים, להביא מים ולחמם אותם.
 וממעשה זה מוכח שהאשה יכולה לחפוף בליל טבילתה, ועל פי
 זה הקשה רב אבהו על רב חיננא מסורא (לעיל סו:), שאסר לאשה
 לחפוף בליל טבילתה.
 הגמרא לעיל (שם) הביאה כמה אמוראים, הסוברים שבטבילה
 במוצאי שבת ויום טוב יש להקדים את החפיפה לערב שבת, ודנו
 אם אפשר ללמוד מכך לטבילה במוצאי יום חול. סוגייתנו דנה
 בעיקר הדבר, האם בטבילה במוצאי שבת אכן יש להקדים את
 החפיפה לערב שבת: דרש רבא, אשה שחלה טבילתה במוצאי
 שבת, חופפת בערב שבת, וטובלת במוצאי שבת.
 מקשה הגמרא: אמר ליה רב פפא לרבא, והא שלח רבין באגרתיה
 – והרי רבין שלח איגרת מארץ ישראל, שבה כתוב בשם רבי
 יוחנן, אשה לא תחוף בערב שבת, ותטבול במוצאי שבת, אלא
 תחפוף במוצאי שבת ותטבול מיד. ונאמר באגרת טעם הדבר,
 ותמה על עצמו היאך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה אפילו
 בטבילה במוצאי יום חול, הא בעינן תכף להפסיק טבילה – לסמוך
 את החפיפה לטבילה, וליפא. ובקושי התיירו זאת, כדי שתחפוף
 בנחת, שאם תחפוף בליל הטבילה, שמא לא תחפוף כראוי, מתוך
 שממחרת לביתה. אך ודאי שאין להתיר לחפוף בערב שבת
 ולטבול במוצאי שבת, שהיא הרחקה מרובה.
 כיון ששמע רבא את דברי רב פפא, הדר ארין רבא אמורא עליה
 ודרש – חזר רבא והעמיד מתורגמן לפניו לדרוש ברבים, וברבים
 שאמרתי לפניכם, טענת הן בדי, ביום ו-אבל בן אמרו משמיה
 דרבי יוחנן, אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת, ותמה
 על עצמו היאך חופפת ביום וטובלת בלילה הא בעינן סמוך להפסיק
 טבילה וליפא.
 הגמרא מביאה את מסקנת ההלכה: והלכתא, אשה חופפת ביום
 וטובלת בלילה. והלכתא, אשה לא תחוף אלא בלילה – בליל
 טבילתה.
 מקשה הגמרא: (אלא) קשיא הלכתא אהלכתא שהן הלכות
 והטורות זו את זו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא דאפשר לחפוף
 ביום, כשטובלת במוצאי יום חול, אין לה לחפוף בלילה, שמא
 תמחר לשוב לביתה ולא תחפוף כראוי, הא דלא אפשר לחפוף
 ביום, כגון כשטבילתה חלה במוצאי שבת, שאז עליה לחפוף בליל
 הטבילה, כדי לא להרחיק כל כך את החפיפה מהטבילה.

משנה

אשה שראתה דם בתחילת וסתה נקראת 'נדה', וטמאה שבעה
 ימים. ובדין ראיית הנדה, לא הצריכה התורה שבעה נקיים, לכן
 בין אם ראתה יום אחד, ובין אם ראתה כמה ימים, צריכה לבדוק
 שפסק הדם לפני סוף היום השביעי, וטובלת לטהרתה בליל שמיני.
 אחרי שבעה ימים אלו שנקראים 'ימי נדה', מתחילים הימים
 הראויים לזיבה, במשך אחד עשר יום. ובמי הזיבה, אם ראתה דם
 רק יום אחד או יומיים, עליה להמתין אחרי הראייה יום נוסף נקי
 מדם, וטובלת, וביום שאחריו היא טהורה. והיא הנקראת 'שומרת
 יום כנגד יום', או 'זבה קטנה'. אבל אם ראתה דם שלשה ימים
 רצופים, עליה להמתין שבעה ימים רצופים נקיים מדם, וטובלת,
 וביום השמיני היא טהורה. והיא הנקראת 'זבה' סתם, או 'זבה
 גדולה'.
 הנדה צריכה לבדוק את עצמה ביום השביעי, כדי לברר אם פסק
 הדם, שאז היא יכולה לטבול בלילה להטהר מטומאת הנדה, או
 שמא היא ממשיכה לראות בימי זיבה, שאז היא נטמאת בטומאת
 זיבה. בדיקה זו קרויה בלשון המשנה 'הפרשה', משנתנו מבארת

1 חסני ואייתי למחר - די קאם אטבול למחר. וידע - רב נחמן. מאי קאמרה ליה -
2 שלא חפפה. עבדי חסרת - להביא מים ולחמם. דורי - קדרות להחם בהם חמין. משמין
3 - פלדושוטל לישב עליהן. ותמה על עצמן היאך אשה בו - שהרי בקושי התירו
4 להרחיק חפפתה מטבילתה כל כך, אלא משום דאי חפפה בליל טבילתה - אימור: לא
5 חייפא שפיר, משום דממחרת לטבילתה, מתוך

6 שמומחה לביתה. דא אפשר - לחוף ביום -
7 חופפת ביום. הא דלא אפשר - לחוף, כגון
8 מוצאי יום טוב - לא תחוף אלא בלילה.
9 משנה לא הפרישה - לא בדקה עצמה
10 להפריש בטורה. הרי זו בחזקת טהורה -
11 בימים שביעתיים, וטהורתי שנגעה בהן לאחר
12 שטבילה בליל שמיני - טהורות, דהשתא הוא
13 דחואי, ומטמאה מעת לעת - ארישא קאי,
14 דקתי "אחר ימים בדקה ומצאה טמאה" -
15 מטמאה מעת לעת של ראייה זו. אפילו בשנים
16 לנדה בדקה - שחרית ומצאה טהורה, ובין
17 השמשות לא הפרישה, ולסוף שבועה טהלה.
18 ואחר ימים בדקה ומצאה טמאה - הרי זו עד
19 עכשיו בחזקת טהורה. ושלש מחלוקות בדבר:
20 לתנא קמא: שביעי הוא דמטהרה בדיקת
21 שחרית, אבל שני - לא. ולרבי יהודה: אפילו
22 בדיקת שביעי שחרית - לא מטהרה, עד
23 שתפריש בין השמשות. ולרבנן בטרתי: אפילו
24 בשני. גמרא ובה ודאי - מפרש ואזיל, אחייא
25 קאי? אסיפא - "בדקה שביעי שחרית
26 ומצאה טמאה, ובין השמשות לא הפרישה".
27 בשלמא ספק זבה לחי - דכיון דלא הפרישה
28 בטהרה, לא שחרית ולא ערבית - איכא
29 לספוקי ברואה שמיני ותשעי ועשירי. אלא ובה
30 ודאי נמי - בתמיה. ודרי בדקה לאחר הימים
31 ומצאה טהורה, ואיכא למימר: כיון דמצאה
32 טהורה, עד השתא נמי לא חזאי? באפי נפשה -
33 ולא אמתניתין.

34 שעתה. ורבי יהודה אומר: כל שלא הפרישה בטהרה מן הפגמה ולמעלה - הרי זו בחזקת
35 טמאה. וחכמים אומרים: אפילו בשנים לנדה בדקה ומצאה טהורה, ובין השמשות לא
36 הפרישה, ולאחר זמן בדקה ומצאה טמאה - הרי זו בחזקת טהורה. גמרא איתמר, רב אמר:
37 זבה ודאי, ולוי אמר: זבה ספק. אהייא? אילימא ארישא - "הרי זו בחזקת טהורה" קתני.
38 אלא אסיפא. בשלמא ספק זבה - אמרינן, אלא זבה ודאי נמי? הרי בדקה ומצאה טהורה! -
39 אלא כי איתמר דרב ולוי - שמשעתא באפי נפשה איתמר: נדה שפדקה עצמה ביום השביעי
40 שחרית ומצאה טמאה, ובין השמשות לא הפרישה, ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה, רב
41 אמר - זבה ודאי, ולוי אמר - זבה ספק. רב אמר: זבה ודאי, בין דמעיכרא נמצאת טמאה,
42 ועכשיו נמצאת טמאה - טמאה ודאי. ולוי אמר: ספק זבה, אימר, פסקה ביני וביני.

לחפפה טבילה!? ואומר רבינו יצחק: דכי האי גונא איכא בפסחים "פרק כל שעה" (כג,א); ותמה על עצמן היאך חמץ אסור בהנאה כל שבועה.
והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה - פירוש: בערב שבת, וטובלת במוצאי שבת. "והלכתא: אשה לא תחוף אלא בלילה" - פירוש: במוצאי שבת, ולא תמחר לחוף בערב שבת.
הא דאפשר - לחוף במוצאי שבת שהוא חול - תחוף בו, ולא תמחר לחוף מערב שבת. ו"הא דלא אפשר" לחוף במוצאי שבת ליל טבילתה, כגון שהוא יום טוב - חופפת
מערב שבת, אף על פי שטבילתה למוצאי שבת, או לא שני בשבת ודם שני ימים טובים אחר השבת. ולא איירי בכל התלמוד באיסור חפפה שחרית וטבילה ערבית בלא הסקת יום, וכן לא
איירי באיסור חפפת לילה. ואומר רבינו יצחק: דאם אירע טבילה ליל תשעה באב - אסורה לטבול, דלית הלכתא כהך ביריתא ד"כל תבין הקדש" (שבת קיא,א) דכל חייבי טבילות טובלין
בדיקון, בין בתשעה באב בין ביום הכפורים. אלא קיימא לן כרבי חנינא טגן הכהנים דאמר סוף פרק קמא דתענית (דף יא,א) כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה, ואומר גלזל
בירושלמי נפרק שם דביצה: אורי רבי לוי כדרא דרבי חנינא טגן הכהנים. ועוד יש לפרש: דהיא ד"כל תבין" - בימי התנאים. שהיו עסוקים בטירות. וחזי צריכים ביום תשעה באב להתעסק
בטהרות, לפיכך טובלת מבערב. אבל בזמן הזה, דלבעלה דוקא - אפשר לה לחוף ולטבול במוצאי תשעה באב. ואם אין לה פנאי לדרחץ ולחוף בלילה - תרחץ ותחוף ערב תשעה באב,
כדי שיהיה בקל לה עדיין לחוף קצת מוצאי תשעה באב ולטבול.

1 כך אמרו משמיה דרבי יוחנן אשה לא תחוף בערב שבת וטבול למוצאי שבת ותמה על
2 עצמן היאך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה - שהרי בקושי התירו לה להרחיק
3 חפפתה כל כך, אלא משום דאי חופפת בליל טבילתה - אימור: לא חייפא שפיר, מתוך
4 שמומחה לביתה ממחרת לטבילתה. ופירש רש"י: "הא דאפשר" - לחוף ביום, כגון בימי
5 החול, חופפת ביום וטובלת בלילה. "הא דלא
6 אפשר" - לחוף ביום, כגון שאירעה טבילתה
7 במוצאי שבת, ואם תחוף בערב שבת, ותרדוק יותר
8 מדאי מטבילתה, חופפת בליל טבילתה במוצאי
9 שבת, ואם תאמר: הא דפסקין לעיל הלכתא כרב
10 חסדא וכדמתרץ רב יימר, לא קאי. דהבא אמרינן
11 דאינה חופפת ערב שבת וטובלת למוצאי שבת!
12 יש לומר: דאיכא לאוקמי פסק דלעיל, שליל
13 טבילתה במוצאי שבת והוא יום טוב - אז ודאי
14 תחוף מערב שבת, ולא תפסיד עונתה. והאיל
15 ואינה יכולה לחוף בליל טבילתה, ולא ביום שלפני
16 טבילה. מכל מקום לפירוש רש"י נראה דמותר
17 לחוף בליל טבילה, אלא שטוב לה יותר לחוף
18 ביום, מפני שמומחה לביתה. וכן משמע מדקאמר
19 "אשה חופפת ביום", ולא קאמר "אשה לא תחוף
20 אלא ביום" כדקאמר "אשה לא תחוף אלא
21 בלילה". וכן משמע לעיל בעובדא דבי ריש
22 גלותא, דמותר לחוף בליל טבילה. ולא מסתבר
23 לפלוגי משום דאקוט - ממייחיה מהדוא עובדא
24 דנדה חופפת בלילה, משמע: אף בלא אונס.
25 ובשאלות דרב אחאי פרשת אחרי מות ויטמן צו'
26 פירשה: "הא דאפשר" - לחוף בליל טבילה שהוא
27 חול, לא תרחיק חפפה מטבילה כלל. ואפילו אם
28 היום כמו כן חול - לא תחוף אלא בלילה. והא
29 דלא אפשר" - כגון שליל טבילה יום טוב או
30 שבת, אז תחוף ביום שלפני הטבילה. ואפילו אם
31 יום שלפני הטבילה כמו כן יום טוב או שבת, אז
32 תחוף מערב שבת או מערב יום טוב, כפסק
33 שלמעלה דרדשי מרימר דההלכתא כרב חסדא
34 וכדמתרץ רב יימר. ולדברי השאלות, כל זמן
35 שתוכל - אין לחוף אלא בליל טבילה. מיהא לפי
36 מנהג הנשים של עכשיו ששהות במרחץ עד
37 הלילה - מותר לחוף ביום, אף לפי השאלות.
38 ואינו אסור אלא לחוף מבעוד יום, ולצאת מן
39 המרחץ קודם הלילה. אבל בששהות שם עד
40 הלילה - חפפה אריכתא היא, שכל שעה עוסקת
41 בחפפת גופה ושערה, ותבא עליה ברכה. ועוד יש
42 שמתמירות: אף על פי שחופפת, נשאות עמוך
43 מסרק, וסורקות עצמן בבית הטבילה. ורבינו תם
44 פירש: "וחמה על עצמן" - וזה כפל מלה. כלומר,
45 היאך אתה אומר דבר זה שאשה חופפת ביום
46 וטובלת בליל מוצאי שבת, והא בעינן "סמוך
47 וכן

אמר

אמרו ליה הרי זו בחזקת טהרה — ואם תאמר: תקשה דרבי יוסי דהבא דקאמר דסגי לה בהפרשה שחרית, אדרבי יוסי דפרק "בא סימן" (נדה נגא) דקאמר: ומה אילו נדה שלא הפרשה בטוהרה מן המנחה ולמעלה לא תהא בחזקת טומאה — אלמא, בעי הפרשה מן המנחה ולמעלה ויש לומר: דהתם מיירי כשהפרשה ביום שראתה בו שחרית, והבא

מיירי בבדקה שחרית ומצאה טהורה. וקשה דאם

כן, כי פרקינן לרבי יוחנן: "אילו ידעה בעיניה כל בין השמשות" וכו', לימא רבי יוסי לנפשה, דהא איהו נמי מצריך הפרשה מן המנחה ולמעלה כשהפרשה ביום שראתה, ומה מועיל עיכוב זה? שנוא עם סילוק ידיה ראתהו ויש לומר: דלנפשה לא קשה, דכיון דהוחזקה רואה שחרית — דין הוא להצריכה הפרשה מן המנחה ולמעלה בלא חומרא אלא מן הדין. ואין לנו להחמיר ולספק שנוא עם סילוק ידיה ראתה, להצריכה בבדיקה בסוף היום. אבל רבי יהודה, שבא להחמיר ולספק דאפילו בשלא ראתה שחרית אלא בבדיקה עצמה ומצאה טהורה הוא מצריך הפרשה — גם בסוף היום היה לו להחמיר ולברוק מספק שנוא עם סילוק ידיה ראתה.

אבל הלכה ברבי אליעזר — אף על גב דאין למדין הלכה מפי התלמוד, הא פסקין בפסקא קמא לעיל (ז.ב.) ברבי אליעזר דבראב, והא חד מנייהו.

והבא

וכן תנא לוי בבתניתא: אחר הימים, בין בדיקה ומצאה טהורה, בין בדיקה ומצאה טומאה — הרי זו ספק זבה. **"ומממאה מעת לעת".** לימא תהוי תיובתא דרבא! **דאמר רבא:** לומר שאין האשה מטמאה מעת לעת בתוך ימי זיבתה! — ולא אותביניה לרבא חדא זימנא! — הכי קאמרין: לימא תהוי תיובתא דרבא נמי מיהא! — אמר לך רבא: פי קתני **"מממאה מעת לעת"** — אריש פרקין קאי, **"ואתה ועודה בבית אביה".** סלקא דעתך אמינא — פיון דמפסקי להו ימים טהורין — פתחלת נדתה דמיא, ולא תטמא מעת לעת, קא משמע לן. **"אם יש לה וסת"**. נימא תהוי תיובתא דרב הונא בר חימי אמר שמואל, דאמר רב הונא בר חימי אמר שמואל: לומר שאין האשה קובעת לה וסת בימי זיבתה. — אמר לך רב הונא בר חימי: פי אמינא אין אשה קובעת לה וסת בימי זיבתה — דלא בעיא תלתא

זימני למיעקר. דאמרין דמיה מסולקין, וכיון דדמיה מסולקין — דיה שעיתה. **"רבי יהודה אומר".** תניא, אמרו לו לרבי יהודה: אלמלי ידעה מונחות בעיניה כל בין השמשות — יפה אתה אומר, עכשיו — אמר עם סילוק ידיה ראתה, מה לי הפרשה בטהרה בשביעי מן המנחה ולמעלה — מה לי הפרשה בטהרה בראשון. — בראשון — מי אכא למאן דאמר? — אין, והתניא, אמר רבי: שאלתי את רבי יוסי ורבי שמעון בשהיו מהלכים בדרך, נדה שפדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה טהורה, ובין השמשות לא הפרשה, ולאחר הימים בדיקה ומצאה טומאה, מהו? אמרו לו: הרי זו בחזקת טהרה. ששי, חמישי, רביעי, שלישי, שני, מאי? אמרו לו: לא שנוא. בראשון לא שאלתי, וטעיתי שלא שאלתי. אטו פולחו לאו בחזקת טומאה קיימי? וכיון דפסק — פסק, ראשון נמי, פיון דפסק — פסק. ומעיקרא מאי סבר? הואיל והחזק מעון פתחי. **משנה** הוב והזבה שפדקו עצמן ביום ראשון ומצאו טהור, וביום השביעי ומצאו טהור, ושאר ימים שביעתיים לא בדיקו, רבי אליעזר אומר: הרי הן בחזקת טהרה. רבי יהושע אומר: אין להם אלא יום ראשון ויום שביעי בלבד. רבי עקיבא אומר: אין להם אלא יום שביעי בלבד. **גמרא** תניא, אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע: לדבריך אתה מונה בסירוגין, והתורה אמרה **"אחר תטהר"** — אחר אחר לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן! — אמר לו רבי יהושע: ואתה, אי אתה מודה בוב שראה קרי, ובגזיר שחילף סככות ופרעות, שמונה בסירוגין? והתורה אמרה **"ותימים הראשונים ופלו"**. — ורבי אליעזר, בשלמא התם — **"לטמאה בה"** אמר רחמנא — שאינה סותרת אלא יומה, ואי משום איחלופי — זב בבצל קרי לא מיחלף. גזיר שחילף על גבי סככות ופרעות נמי מדאורייתא אהל מעליא בעינן, ורבנן הוא דגזיר — ורבנן בדאורייתא לא מיחלף. אבל הכא, אי חישינן דלמא חזאי בפסק, אחי לאיחלופי בודאי. תני, רבי יוסי ורבי שמעון אמרי: נאין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע, ודברי רבי עקיבא מדברי פולן, אבל הלכה פרבי אליעזר. איבעיא לה: הוב והזבה שפדקו עצמן יום ראשון ויום שמיני ומצאו טהור, ושאר ימים לא בדיקו, לרבי

וכן תנא לוי בבתניתא — אסיפא דמתניתין תני הכי: בדיקה שביעי שחרית ומצאה טמאה, ובין השמשות לא הפרשה. ואחר הימים, בין בדיקה ומצאה טהורה, בין בדיקה ומצאה טמאה — הרי זו ספק זבה. לומר שאינה מטמאה מעת לעת — בפרק "בנות כותים" (נדה לטא) קתני: כל אחד עשר — בחזקת טהרה. ואמרין: למאי הלכתי? ואמר רבא: לומר, שאת תראה בתוך אחד עשר — אינה מטמאה מעת לעת. ומתניתין קתני "מטמאה מעת לעת" — ארישא, דקתני "אחר הימים, בדיקה ומצאה טמאה". ומתמה התלמוד: ולא אותביניה בפרק "בנות כותים" (שם) ולא איפרוק? כי קתני — "ומטמאה מעת לעת". אריש פרקין קאי — דאתה ועודה בבית אביה — בית הלל אומרי: כל הלילה שלה, וקאמר: דאם ראתה לאחר מכן — מטמאה מעת לעת. בתחלת נדה — כבתולת דמים, דקיימא לן (נדה זא.) דיה שעתה בראייה ראשונה. ואם יש לה וסת — קא סלקא דעתך. אסיפא דמתניתין קאי, דקתני "אחר הימים בדיקה ומצאה טמאה" — מטמאה מעת לעת. ואם יש לה וסת קבוע לאחר הימים, דהיינו ימי זיבה וראתה בו — דיה שעתה. לומר שאינה קובעת — בפרק "בנות כותים" גבי "כל אחד עשר בחזקת טהרה", אמר לך שמואל — כי אמרי אנא: לקולא, דלא בעינן תלת זימני למיעקרה. דהא קתני "כל אחד עשר, בחזקת טהרה" — דהיינו, קולא, דדמיה מסולקין. אבל לענין "דיה שעתה" — כל שכן דהוי וסת, דהא דמיה מסולקין. עם סילוק ידיה ראתה — ואפילו הכי אמרת טהורה. הלכך, מה לו הפסקה בטהרה בראשון כו'. מי איכא למאן דאמר כו' — והא אפילו רבנן בתראי — בשני שלה הוא דקאמרי, אבל בראשון דהוי פתחת מעיניה — ליכא למאן דאמר דאם בדיקה בצעירים ומצאה טהור, דתהוי הפרשה. וטעיתי שלא שאלתי — שאילו שאלתי, הוי מטהרין. מעיקרא מאי סבר — שלא רצה לשאול? **משנה** הוב והזבה — שפסקו, והתחילו לספור שבעה, ובדקו יום ראשון ושביעי כו'. רבי עקיבא אומר אין להם אלא שביעי — שמוא ראו בינתיהן, וסתרי ספירתן הראשונה. **גמרא** אי אתה מודה בוב שראה קרי — בימי ספירו, שאינו מונה אותו יום, דקיימא לן לסותר יום אחד ומונה לסירוגין. וגזיר שחילף סככות ופרעות — שהן ספק אהל — אין אותו יום עולה למנין נזירות, ונמצא שמונה שלשים יום של סתם נזירות בסירוגין. התם — זב שראה קרי. לטמאה בה כתיב — "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע" וגו' (ויקרא טו) — מה זיבה סותרת, אף קרי סותר. אי מה זיבה סותרת הכל, אף קרי סותר הכל? תלמוד לומר **"לטמאה בה"** — אין לך סתירה אלא בטומאתה האמור בה, מה טומאת קרי יום אחד, אף סתירתה יום אחד. ואי משום איחלופי — דלא לית למונות לסירוגין בזיבה גמורה? אהל מעליא בעינן — אין נזיר מטמא אלא באהל מת ודאי, כדכתיב (במדבר ו) "וכי

ימות מת עליו" — במחזורת עליו, כדאמר ב"כיצד צולץ" (פסחים פא.ב). ורבנן גזיר ביה — לסותר אותו יום. ואם תאמר: אתי לאיחלופי באהל מת גמור, ולא יסתור אלא יום אחד? דרבנן בדאורייתא — אהל ספק דרבנן באהל דאורייתא — לא מיחלף. אבל הכא — אי חישינן ולא תמנה יום שביעתיים, משום דלמא חזאי בספק — אתי למיחלף בודאי, דאמרין: מדלא מנינן דני ימים, ודאי חזאי בינתיהם, וקא מניא לראשון, ואתאי למנות ודאי רואה בסירוגין. נאין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע — דכיון דחייש רבי יהושע לשמוא ראה בינתיהם, היה לו לסותר אף הראשון. ודברי רבי עקיבא מדברי פולן — דבעי ספורין ובדוקין. יום שמיני — כבר עברו ימי הספירה, ולא היה סופן בטהרה, דלא בדיקה יום שביעי.

לרבי

שלוש פעמים, ואם שינתה ראייתה פעם אחת שוב אינה חוששת
לוסת בפעם הבאה. דאמרין שבימים אלו דמיא מסולקין ודי
בשניו פעם אחת לומר שושתה נעקר. וכן דמיא מסולקין יש
להקל בה יותר, לומר דיה שעתה.
שנינו במשנתנו: רבי יהודה אומר, כל שלא הפרישה בטהרה מן
המנחה ולמעלה, הרי זו בחזקת טמאה. והיינו, שלדעתו רק בדיקה
בבין השמשות מועילה כדי להפריש בטהרה.
תניא, אמרו לו חכמים לרבי יהודה, אלמלי – אילו היית אומר
שצריכה האשה שהיו ידיה מונחות בעיניה – אותו מקום כל בין
השמשות, יפה אמה אומר, שלעולם אתה חושש שמא ראתה מיד
אחרי שסלקה ידה מהבדיקה. עכשיו שאתה אומר לבדוק מן
המנחה ולמעלה, מה הועיל שבדיקה ומצאה טהורה, אימר עם
סלוק ידיה ראית. וכיון שאין אתה חושש לכך, מה לי הפרישה
במקרה בשבועי מן המנחה ולמעלה, שאין חוששים שמא ראתה
אחרי הבדיקה, מה לי הפרישה במקרה בראשון לראייתה בצהרים,
שגם בו לא נחשוש שמא ראתה אחרי הבדיקה.
בלשון התנאים שחלקו על רבי יהודה, מבואר שגם בדיקת שחרית
ביום הראשון מועילה. הגמרא תמחה על כך. מקשה הגמרא:
בראשון מי איכא למאן דאמר. והלא במשנתנו, גם חכמים שהקילו
בדין הבדיקה, התיירו רק מהיום השני והלאה, אבל ביום הראשון
שבו נפתח מעיינה, אין דעה הסוברת שאם בדקה בצהרים, תועיל
הבדיקה.
משיבה הגמרא: אין, יש תנא שסובר כך. ויהינא – וזהו ששנינו
בברייתא, אמר רבי, שאלתי את רבי יוסי ורבי שמעון בשהיו
מתקלים בדרך, נדה שבדיקה עצמה יום שבועי שחרית ומצאה
טהורה, ובין השמשות לא הפרישה, ולאחר הימים בדקה ומצאה
טמאה, מהו, האם הועילה בדיקת שבועי שחרית להחזיקה
בטהרה. אמרו לו, הרי זו בחזקת טהרה, והבדיקה הועילה
להחזיקה בטהרה.
חור רבי לשאול: נדה שלא בדקה ביום השביעי לנדתה, ובדקה
ביום ששי, חמישי, רביעי, שלישי, שני, מאי, האם הוחזקה בטהרה.
אמרו לו, לא שניא – אין הבדל בין בדיקה בימים אלו לבין בדיקה
ביום השביעי.
ממשיך רבי לספר: בראשון, לא שאלתי מפני שהייתי סבור
שבדיקה לא תועיל. ונעתי שלא שאלתי, שאם הייתי שואל היו
מטהרים. נמצא שיש סבורים, שאפשר להפריש בטהרה ביום
הראשון שחרית, שכן סובר רבי, בדעת רבי יוסי ורבי שמעון.
הגמרא מבכרת את טעמו של רבי במסקנה, מדוע בדיקה תועיל
גם ביום הראשון. אמו בולחו לאו בחזקת טומאה קנימי – וכי בכל
שאר הימים אין מדובר שהאשה היתה בחזקת טומאה, וכן
דפסק, פסק ואין חוששים שתשוב ותראה, ראשון נמי – גם יש
לומר, בין דפסק פסק.
שואלת הגמרא: ומי ערקא כשלא רצה לשאול, מאי פיר, מדוע
היה סבור ששונה היום הראשון משאר ימים. משיבה הגמרא:
הואיל והוחזק מעין פתוח, שהתחילה בו לראות דם, ואין דרכה של
אשה לפסוק מראיית הדם ביום שבו התחילה לראות.

משנה

זב או זבה גדולה שפסקו מלראות זיבה, צריכים לספור שבעה
ימים שלא יראו בהם, ואחר כך טובלים לטהרתם. המשנה מביאה
מחלוקת תנאים לגבי מניין הימים: תוב והנה שפדקו עצמן ביום
הראשון לספירתם ומצאו טהור – שהם נקיים מזיבה, ובדקו ביום
השביעי ומצאו טהור, ושאר ימים שביתתם לא בדקו, רבי אליעזר
אומר, הואיל ותחילתם וסופם בטהרה הרי הן בחזקת טהרה אף
בימים שבינתיים, ועלו להם למנץ שבעה נקיים. רבי יהושע אומר,
אין להם – לא עלו להם לחשבון אלא יום ראשון ויום שבועי בלבד,
ולא הימים שבינתיים, לפיכך צריכים לבדוק עצמם במשך חמשה
ימים נוספים להשלים שבעה נקיים, ואחר כך יטבלו. ורבי עקיבא

וכן תנא לוי בפתניא – וכך לוי שנה ברייתא, שנשנתה על סוף
דברי המשנה, שכתוב בה כך 'בדקה שביעי שחרית ומצאה טמאה
ובין השמשות לא הפרישה, אחר הימים בין בדקה ומצאה טהורה,
בין בדקה ומצאה טמאה, הרי זו פסק זבה'. הרי לנו, שאף שמצאה
עצמה טמאה ביום השביעי שחרית, וגם אחר ימים, לדעת לוי
אינה אלא ספק זבה.
שנינו לעיל (לח), שאחרי שבעת ימי נדה והפסק טהרה, האשה
בחזקת טהרה אחד עשר יום והם הימים הראויים לזיבה. ונחלקו
האמוראים (לעיל לט). איזה דין באה המשנה ללמד בכך. רבא
פירש, שאף שכל אשה שמוצאת דם, מטמאה את כל הטהרות
שנגעה בהן במעת לעת הקודמים למציאת הדם, מלמדת המשנה
שאם היא מצאה דם בימי זיבה, אינה מטמאה מעת לעת, מפני
שבימים אלו האשה בחזקת טהרה ואין דרכה לראות דם. ורב
הוא בר חייא פירש בשם שמואל, שהמשנה באה ללמד שאינה
קובעת וסת בימי זיבה.
שנינו במשנתנו: נדה שבדיקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה
טהורה, ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה, הרי זו בחזקת טהורה
[בימים שבינתיים], ומטמאה מעת לעת [קודם מציאת הדם]. מקשה
הגמרא: לימא תהי תיובתא דרבא, דאמר רבא, שהמשנה לעיל
(לח): באה לומר, שאין האשה מטמאה את הטהרות שנגעה בהן
מעת לעת, אם מצאה דם בתוך ימי זבתה. ובמשנתנו מבואר שלא
כדבריו, שהלא היא דנה באשה שראתה בימי זיבתה, ואמרה
המשנה שהיא טמאה מעת לעת.
הגמרא תמחה על קושיא זו: ולא אותבינה לרבא דרבא וימא – וכי
לא פרכנו דבריו כבר במקום אחר בקושיא שאין עליה תירוץ,
ונדחו דבריו. משיבה הגמרא: הכי קאמרין – כך היא כוונת
קושייתנו, לימא תהי תיובתא דרבא נמי מהא – האם נאמר שתהיה
פירכא לרבא, גם ממשנתנו.
מתרצת הגמרא את הקושיא על רבא: אמר לך רבא, כי קתני
'מטמאה מעת לעת', אינו חורר על תחילת המשנה בדין אשה
שראתה בימי זיבות, אלא אריש פרקין קאי, אראתה ועודה בבית
אביה – הוא נאמר על הדין שנוכר בתחילת הפרק (לעיל סד).
שתינוקת [ילדה] שראתה כבר דם נדות בבית אביה לפני נישואיה,
ואחרי נישואיה נבעלה וראתה דם בתולים, לדעת בית הלל כל
הדמים שהיא רואה באותו הלילה טהורים. ובאה משנתנו לבאר,
שבשתיארה דם טמא אחרי לילה זה, היא מטמאת את כל הטהרות
שנגעה בהן מעת לעת. סלקא דעתך אמינא – שהיה עולה בדעתך
לומר, בין דין הראייה בבית אביה לבין ראייה זו מפסקי להו ימים
טהורין לבלי נישואיה, שכל הדמים שרואה בו טהורים, לכן היה
מקום לומר שבראייה זו בתחלת נדתה דמיא – היא דומה לאשה
הרואה בפעם הראשונה בחייה שמטמאה רק מראייתה ואילך
ואינה מטמאה למפרע (לעיל ז). ולא תטמא מעת לעת, קא משמע
לי – משימעה לנו משנתנו שאין הדבר כן, אלא שמטמאה מעת
לעת. ואם כן, רבא יכול לבאר את משנתנו כשיטתו, ואין ממנה
קושיא עליו.
שנינו במשנתנו: ואם יש לה זבת, דיה שעתה. הגמרא הבינה, שדין
'אם יש לה וסת', דיה שעתה, חורר על הדין ששנינו במשנה האשה
שראתה בימי זיבתה. מקשה הגמרא: נמיא תהי תיובתא, דרב הונא
בר חיאי אמר שמואל. דאמר רב הונא בר חיאי אמר שמואל, לגבי
מה ששנינו (לעיל לח): שבאחד עשר יום שאחרי ימי נדה האשה
בחזקת טהרה, שמשנה זו באה לומר, שאין האשה קובעת לה זבת
בימי זבתה, כגון שרגילה לראות מחמשה עשר יום לחמשה עשר
יום, לא קבעה וסת לדעת שמואל. שהלא יום חמשה עשר
מתחילת נדה הוא היום השמיני בתוך אחד עשר ימי זיבה. ואילו
משנתנו אמרה על הרואה בימי זיבה 'ואם יש לה וסת דיה שעתה',
ומשמע שהאשה יכולה לקבוע וסת בימי זיבה.
דוחה הגמרא: אמר לך רב הונא בר חיאי, כי אמרין – מה שאנו
אומרים 'אין אשה קובעת לה זבת בימי זבתה', כוונתנו דווקא
לקולא, ולא בעינא תלתא וימי למיעקר – שאינה צריכה לעקר

הוא שמא ילדה לפני זמן רב וכבר כלו ימי הטוהר.
 כעת מקשה הגמרא על רב מאותה שמועה: **איני** – האם די לה
 לבדוק בשביעי בלבד כדברי רב. **והא** **כי** **אָמַר** **רַבִּי** **מֵאֲרִץ** **יִשְׂרָאֵל**
 לבבל **אָמַר**, **מֵתִיב** **רַבִּי** **יוֹסִי** **רַבְרִי** **חֲנִינָא** על רבי יהושע בן לוי
 מהברייתא בענין **מוֹעֵד** – המסתפקת מתי ומה ילדה, **וְלֹא** **יִדְעָנָא**
מֵאִי **תְּיֻבָּתָהּ** – ואיני יודע מהי קושיותי, כי אין זו קושיא וכפי
 שנתבאר. ומקשה הגמרא על רב: **דְּקִינָא** **לָן** לעיל (כט) בבבא
 הבריתא, **שָׁבוּעַ** **קָמָא** **דְּאֵיתָא** **לְקָמָן** – שבשבוע ראשון שבאה
 לפנינו, **בְּלִילִיּוֹתָא** – בכל הלילות **מְטַבְּלִין** **לָהּ**, שיש לחוש בכל יום
 בשבוע זה שמא שלמו בו ימי טומאת יולדת וצריכה לטבול בלילה
 שלאחריו, אבל **בִּימְמָא** **לֹא** **מְטַבְּלִין** **לָהּ**. ואי **סְלָקָא** **דְּעֵתָךְ** שלשבעה
 נקיים **לֹא** **פְּעִינָא** **סְפֻרִין** **לְפָנֵינוּ** – אין צורך שתהיה לנו ידיעה ברורה
 שהם נקיים ואפשר לסמוך על חזקת טהרה, כדברי רב, **בִּימְמָא** **נִמְי**
נְטַבְּלִינָהּ – גם בימים של אותו שבוע נחייבה לטבול, **וְיִלְמָא** **וְיִזְלִת**
זְכָר **בְּיוֹבֵב** – בתוך ימי זיבה. **הֵיא** **וְעָבְדָה** **לָהּ** **סְפֻרִין** – והיום השלישי
 ספירתה וצריכה לטבול בו כדין זבה שטבילה ביום. **אֵלָא** **לֹא**
שָׁמַע **מִיָּנָה** שלשבעה נקיים **פְּעִינָא** **סְפֻרִין** **בְּפָנֵינוּ** – צריך שתהיה לנו
 ידיעה ברורה שהם נקיים, ואין לסמוך על חזקת טהרה.
 מתרצת הגמרא: **וְלֹא** **מִי** **אֻקְיָנָא** – וכי לא העמדנו ברייתא זו
 לעיל (ל). **רַבְרִי** **עֲרִיבָא** **דְּאָמַר** **פְּעִינָא** **סְפֻרִין** **לְפָנֵינוּ**, אבל לחכמים
 אין צורך שיהיו ספורים לפנינו, ורב סובר לחכמים.
 מבררת הגמרא: **וּמָנָא** **תִּמְרָא** – ומניין לך לומר **דְּלִרְבִּנָא** **לֹא** **פְּעִינָא**
סְפֻרִין **לְפָנֵינוּ**.
 הגמרא מביאה ברייתא, להוכיח שכך היא שיטת חכמים ותוך כדי
 הבאתה דנה הגמרא בעניינים שונים שבה, וההוכחה לשיטת
 חכמים תבואר להלן (ע"ב): **דְּתָנָן** בברייתא לגבי אשה שהיתה
מוֹעֵד לגבי ראיתה, **שָׁאמְרָהּ**, **זָכוֹר** **לִי** **שִׁיּוֹם** **אֶחָד** **מִמָּא** **רְאִיתִי**, אבל
 איני יודעת מתי, היום או קודם לכן, והאם היה זה בימים הראויים
 לנידתי או לזיבתה, **מְטַבְּלִין** **אוֹתָהּ** **תְּשַׁע** **טְבִילוֹת** **מִסְפָּק**.
 הגמרא מפסיקה את הברייתא לבאר מה הן טבילות אלו: **שֶׁב** **לְנֶדֶה**
שֶׁבַע **טְבִילוֹת** **מִחֲשַׁשׁ** **נִדָּה**, כלומר שחטטוב בשבעת הלילות
 הראשונים כי יש להסתפק בכל יום שמא כלו בו שבעת ימי
 נידותה וצריכה לטבול בלילה שלאחריו. **וְתָרִי** **לְזִיבָה** – ועוד שתיים
 מחשש זיבה, האחת ביום בואה שמא אתמול ראתה וצריכה
 לטבול היום, כדין זבה קטנה שטבילה ביום, והשנייה מחר, שמא
 ראתה ביום בואה.
 המשך הברייתא: ואם אמרה, בשעת **בֵּין** **הַשְּׁמֻשׁוֹת** **מִמָּא** **רְאִיתִי**,
 ואיני יודעת אם היום או ביום אחר, ואם היה דם נידות או זיבות,
מְטַבְּלִין **אוֹתָהּ** **אַחַת** **עֶשְׂרֵה** **טְבִילוֹת**.
 הגמרא מפסיקה את הברייתא ושואלת: **אַחַת** **עֶשְׂרֵה** **טְבִילוֹת** **אֵלּוּ**,
מֵאִי **עֲבִידְתֵּיהוּ** – מה מעשיהם אצלה. כלומר, מדוע כשאמרה
 שראתה בין השמשות מוסיפים לה שתי טבילות, הרי בתשע
 הראשונות כלולים כבר כל הספיקות. משיבה הגמרא: **אָמַר** **רַב**
יְרֵמְיָה **מִדְּפָתִי**, כוונת הברייתא **כְּגֹן** **שָׁבָתָא** **לְפָנֵינוּ** **בֵּין** **הַשְּׁמֻשׁוֹת**,
 ואמרה שיענה יודעת אם ראתה היום או קודם לכן. **וְהָוִין** **תַּמְנִי**
 טבילות לחשש נדה, ותלת לזיבה. שיש לחוש שמא התחילה
 נידותה בבין השמשות לפני שבוע, והיה עדיין יום, ובליל בואה
 לפנינו תמו שבעת ימי נידותה וצריכה לטבול, או התחילה ראיתה
 באותו בין השמשות שבאה לפנינו. קודם בואה, וכבר היה לילה,
 וצריכה לטבול בלילה השמיני, או התחילה ראיתה בבין
 השמשות של שאר הימים שביניהם, וצריכה לטבול באחד הימים
 בשבוע הבא, הרי סך הכל שמונה טבילות בלילה. וכן יש להסתפק
 שמא ראתה זיבה בבין השמשות אתמול, והיה עדיין יום, ועת
 טבילה היום כדין שומרת יום כנגד יום, לפיכך טבול מיד
 בבואה שמא הוא יום עדיין. או שמא כשראתה אתמול כבר היה
 לילה, ונמצא שהיום יום ראיתה וצריכה לטבול מחר. או שמא
 ראתה באותו בין השמשות שבאה לפנינו, וכבר היה לילה,
 וצריכה לטבול מחרתיים.
 המשך הברייתא: ואם אמרה, **לֹא** **רְאִיתִי** **דָּם** **כָּל** **עֶקְרָא**, לא היום ולא

לְרַבִּי **אֱלִיעֶזֶר** מהו דינם, האם הכשיר ראשון ושביעי מפני
 שלשיטתו **תְּחַלְתֵּן** **וּסְפִין** **פְּעִינָא** – צריך לבדוק ביום ראשון ואחרון
 כדי להחשיב את הימים שבאמצע בחזקת טהרה, **וְהָכָא** בבדיקת
 ראשון ושמיני, **תְּחַלְתֵּן** **אִיכָא**, אבל **סוּפִין** **לִיכָא**, כיון שיום שמיני
 אינו חלק מהשבועה, ולא עלה להם אלא יום זה בלבד. **אִי** **דִּילְמָא**
 לשיטתו די לבדוק בתְּחַלְתֵּן כדי להחשיבם בחזקת טהרה, **אָף** **עַל**
גַּב **שְׁאִין** **בְּדִיקָה** **בְּסוּפִין**, וכאן כיון שברדק בראשון, כולם בחזקת
 טהרה.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בזה: **אָמַר** **רַב**, **הֵיא** **הִיא** – כשם
 שבמשנתנו עלו להם הימים שבאמצע, כך גם כאן, כי לרבי
 אליעזר די לבדוק בתְּחַלְתֵּן **אָף** **עַל** **פִּי** **שְׁאִין** **בְּדִיקָה** **בְּסוּפִין**. ורבי
חֲנִינָא **אָמַר**, **תְּחַלְתֵּן** **וּסְפִין** **פְּעִינָא**, **הָכָא** **תְּחַלְתֵּן** **אִיכָא** **סוּפִין** **לִיכָא**, ולא
 עלה להם אלא שמיני בלבד.
 מקשה הגמרא על רב: **מֵיתִיב**, שנינו בברייתא שנחלקו התנאים
 לגבי בדיקת ראשון ושביעי, ואולם **שְׁוִין** **הֵם** **כְּגֹב** **וְכֹזֶבֶת** **שֶׁבְּרִדְקוֹ**
עֲצָמָן **יוֹם** **רֵאשׁוֹן** **וְיוֹם** **שְׁמִינִי** **וּמִצְאָא** **מְהוּרָא**, **שְׁאִין** **לָהֶם** **אֵלָא** **שְׁמִינִי**
בְּלִבָּה. ומבררת הגמרא: **מָאֵן** **שְׁוִין** – מי הם שהושוו בדיון זה, **לֹא** –
 האם אין הכוונה לרבי **אֱלִיעֶזֶר** **וְרַבִּי** **יְהוֹשֻעַ**, ומוכח שלרבי אליעזר
 לא די לבדוק בתחילתם. דוחה הגמרא: **לֹא**, אלא **רַבִּי** **יְהוֹשֻעַ** **וְרַבִּי**
עֲרִיבָא, שאף על פי שנחלקו במשנתנו לענין ראשון ושביעי, שוים
 הם לענין ראשון ושמיני שאינם מצטרפים. אבל לרבי אליעזר די
 לבדוק בתחילתם.
 קולא נוספת של רב לגבי שבועה נקיים: **אָמַר** **רַב** **שֶׁשֶׁת** **אָמַר** **רַב**
יְרֵמְיָה **בְּר** **אָמָא** **אָמַר** **רַב**, **נֶדֶה** **שֶׁהַפְּרִישָׁה** **כְּהִרָה** **בְּשְׁלִישִׁי** **שָׁלָה** –
 שבדקה עצמה ביום השלישי לתחילת ראיתה ומצאה טהור, אף
 שבראשית היום ראתה, **סוּפְרָתָהּ** – מצרפת אותו **לְמִנְיָן** **שֶׁבְּעָה**
נְקִיִּים.
 תמחה הגמרא: **נֶדֶה**, **סְפִירָה** **לְמָחָה**, הרי ספירת נקיים היא רק
 בזבה. מיישבת הגמרא: **אֵלָא** **אִמָּא**, **וְכָה** **שֶׁהַפְּרִישָׁה** **כְּהִרָה** **בְּשְׁלִישִׁי**
שָׁלָה – ביום שלשי לזיבתה, אף שבראשית היום ראתה, **סוּפְרָתָהּ**
לְמִנְיָן **שֶׁבְּעָה** **נְקִיִּים**.
 מקשה הגמרא: **אָמַר** **לִיה** **רַב** **שֶׁשֶׁת** **לְרַב** **יְרֵמְיָה** **בְּר** **אָמָא**, וכי רב
כְּבֹתָאִי **אָמְרָה** **לְשִׁמְעָתִיה** – אמר שמועתו זו כדעת הכותים (לעיל
 לג). **דְּאָמְרִי**, **יוֹם** **שֶׁהִפְסַקְתָּ** **בּו** **הַזֶּה** **מִלְרֵאוֹת** **סוּפְרָתָהּ** **לְמִנְיָן** **שֶׁבְּעָה**.
 אלא, **כִּי** **קָאָמַר** **רַב**, **לְבַר** **מְשִׁלִּישִׁי** – חוץ מיום זה שהוא היום
 השלישי לזיבתה, שרק למחרתו מתחילה לספור.
 תמחה הגמרא: אם כוונתו **בְּר** **שְׁלִישִׁי**, **פְּשִׁיטָא** שאינו מצטרף.
 מתרצה הגמרא: **לֹא** **צְרִיכָא**, אלא **כְּגֹן** **דְּלֹא** **בְּרָקָה** **כָּלל** **עַד** **שְׁבִיעִי**,
 ובו בלבד בדקה, ואף על פי כן עולים לה גם הימים שלפניו. וסבר
 רב שבשני דברים יש להקל בה, **וְאֶשְׁמֹעִינָא** **הָתָם** – לגבי ראשון
 ושמיני שאמר רב **הִיא** **הִיא**, שדי לבדוק בתְּחַלְתֵּן **אָף** **עַל** **פִּי** **שְׁאִין**
בְּסוּפִין. **וְהָכָא** **קָא** **מְשַׁמַּע** **לָן** שדי בסוּפִין **אָף** **עַל** **פִּי** **שְׁאִין** בתְּחַלְתֵּן,
דְּמָהוּ **דְּתִימָא**, דווקא להכשיר תְּחַלְתֵּן **אָף** **עַל** **פִּי** **שְׁאִין** **סוּפִין**, הוא
דְּאֻקְמִינָהוּ **אֲחֻקְיָהוּ** – שאנו מעמידים את כל הימים על
 חזקת טהרה שמצאה בראשון, **אֲפִל** **לְהַכְשִׁיר** **סוּפִין** **אָף** **עַל** **פִּי** **שְׁאִין**
תְּחַלְתֵּן, **לֹא** **מִכְשִׁירִים**. **קָא** **מְשַׁמַּע** **לָן** שדי לבדוק בסופם.
 לעיל (כט). אמר רבי יהושע בן לוי, שהמסתפקת אם הפילה ולד
 או רק רוח, תולים שהפילה ולד, שכן רוב נשים הרות יולדות ולד.
 והביא רבין קושית רבי יוסי ברבי חנינא על כך, מברייתא בענין
 מי שיצאה מלפניו הרה וחזרה ריקנית, ואינה יודעת מתי ומה
 ילדה, שאם לאחר שבאה לפנינו לא ראתה דם שלשה שבועות,
 ובשבוע הרביעי ראתה, ובחמישי לא ראתה, וכן המשכיבה
 בסירוגין עד השבוע השלושה עשר, צריכה טבילות הרבה מספק,
 ואסורה לשמש עד סוף שבוע חמישי לבואה. והרי שלשה שבועות
 מובן שאסורה, שמא בימי זיבתה ילדה בת וטמאה שבועים
 ללידתה ועוד שבעה נקיים לזיבתה. אך בשבוע הרביעי הלא יש
 לתלות שהם שרואה בו הוא דם טוהר של יולדת, ומדוע אסורה.
 על כרחך שמא הפילה רוח, שלא כדברי רבי יהושע בן לוי, ואין
 זה דם טוהר אלא דם נדה. אך רבין אמר שאין זו קושיא, כי החשש

לרבי אליעזר - דמכשר בבדיקת שבעי עם הראשון. פהו - דלרבי יהושע, ודאי אין להם אלא שמיני בלבד. דאף על גב דתליא מילתיה בבדיקה, ומנה ימים הבדוקין אפילו בסירוגין - הני מילי בראשון ושביעי, דחור לאיצטרופי לחד מנינא. אבל שמיני - לאו מסדר ספירת הראשון הוא, ולא מצטרף. ולרבי עקיבא נמי, אין לו אלא שמיני בלבד, שזמא ראה ביתנים, ומכאן ואילך צריך

לספור ששה. אלא לרבי אליעזר, מי מחזיקין כל שבעה בטוהרה משום בדיקת ראשון, דהוה תחלתן בטוהרה, או לא? היא היא - טהורין. לאו רבי אליעזר ורבי יהושע - דאף על גב דפליגי עליה דרבי עקיבא בראשון ושביעי, הכא - מודה. לא רבי יהושע ורבי עקיבא - כדפרשיה. אבל לרבי אליעזר, והואיל תחלתן בטוהרה, מחזיקין לכולהו בטוהרה. כבותרא אמרה לשמעיה - בפרק "בנות כותים" (נדה לגא). דלא בדיק עד שביעי - דלא הוה תחילת ימי ספירה בטוהרה, דלא בדיק בראשון משהפרישה בבין השמשות של שלשי לזיבה שראתה בו ביום, עד שביעי לספירה. ותרי קולי אשמועינא במספירה. ה"מ - דאמר רב לעיל דמסור רבי אליעזר בבדוק ראשון ושמיני - אשמועינא תחלתן אף על פי שאין סופן. והכא אשמועינא סופן אף על פי שאין תחלתן - דמשום בדיקת שביעי מחזיקין כל ששה לפניו בטוהרה, והואיל ופסקה בשלישי. ומיהו הפרשה בטוהרה בעינן, דמשחזוק מעין פתוח ליכא אחזוקי בטוהרה עד שתבדוק ותמצא שפסקה. דאמרינן במתניתין דהפרישה בטוהרה בעינן. איני - לרב פריך, דלא בעי ספורין ובדוקין ודאי, וקימא לן ב"המפתח" (נדה כטב). ד"שבע קמא בלילות מטבילין לה" - כל ליליא, דילמא השתא שלמו שבעה של טומאת זכר. "ביממא לא מטבילין לה" - דמספקה ביולדת בזוב, ולמימר בכל יומא: היום כלץ שבעה נקיים שאחר טומאת לידה. ומשום הכי לא מטבילין לה: דאי נמי מתרמי האידנא שבעה של נקיים - משום דטבילה בזמנה מצוה, ונדה וילדת טבילתן בלילה, וזבה טבילתה ביום, לא היא ספירה, והואיל ולא ספרה בפנינו, עד שתשב בפנינו שבעה טוהר. יום אחד כפמא ראיתי - "ואני יודע אמת", ואפילו היום יש לומר זהו. ואינה יודעת אם יום ראיתה בימי נדה אם בימי זבה - מטבילין אותה, משום טבילה בזמנה מצוה. תשע טבילות שבע נדה ותרי לזיבה - ובגן דאתאי לקמן ביממא. ומטבילין אותה לילה - שזמא נדה היא, והלילה כלו שבעת ימי נדה, וכן לליל יום שביעי, וכן כל ליל שבעה זה. וטפי לא איכא לספקי. ותרת לזיבה ביממא - ביזמא דאתאי לקמן מטבילין לה, דלמא אתמול חזאי, וימי זיבה הוה, והוא שומרת יום כנגד יום. ולמחר נמי

והכא משמע לן סופן אף על פי שאין תחלתן - ואם תאמר: (אם כן) לרב, זכא לרב צריכה הפרשה ביום שפוסקת בו, כמו נדה. ואמאי קתני במתניתין "שדקה עצמה יום ראשון", הא כבר בדיקה עצמה מאתמול, והפרישה בטוהרה ואי הוה אומר דלא בעינן הפרשה ביום שלשי הוה נידא. ויש לומר: דליכא למידק הכי, דאפילו אי סגי בהפרישת שלשי, לרבי אליעזר לא סגי. דלא תני "שדקה ביום ראשון" משום פלוגתא דרבי יהושע ורבי עקיבא. כמו "ראשון ושמיני" דקאמר רב לרבי אליעזר "היא היא", ולא תני במתניתין, אף על גב דלרבי אליעזר הוה רבוהא טפי - משום דלא מיתני ליה תו פלוגתא דרבי יהושע ורבי עקיבא. שבעה לנדה ושנים לזיבה - מכאן אין יכול לדקדק דלא בעינן ספורים בפנינו, מדטובלת אף על פי שלא הפסיקה בטוהרה, עליו בדיק נמי בתולת ספורים. דאף על גב דלא בעינן ספורים בפנינו בזבה קטנה, בזבה גדולה בעינן. ועוד: דסוף סוף סגי לה במה שדקה ביום הספירה ומצאה טוהרה. דאי אין בדיקת סוף היום עולה לספירה - לא היה תקנה לנדה ישראל אלא אם כן יבדוק בעליית עמוד השחר, דספירת לילה אינה ספירה. מזה

- סופרתו למנון שבעה נקיים. - אמר ליה רב ששת לרב ירמיה בר אבא: רב כבותרא אמרה לשמעיה, דאמרי יום שפוסקת בו סופרתו למנון שבעה! - כי קאמר רב, לרב משלישי. - בר משלישי, פשימא! - לא צריכא, פגון דלא בדיק עד שביעי, ואשמועינא ה"מ - תחלתן אף על פי שאין סופן, והכא קא משמע לן - סופן אף על פי שאין תחלתן. דמהו דתיקא: תחלתן אף על פי שאין סופן הוא דאמרינן, דאוקמינהו אחזקיהו, אבל סופן אף על פי שאין תחלתן - לא, קא משמע לן. - איני, והא כי אתא רבין אמר: מתיב רבי יוסי ברבי חנינא "טועה", ולא ידענא מאי תיובתיה. דקיימא לן, שבעה קמא דאתאי לקמן - בלילות מטבילין לה, ביממא לא מטבילין לה. ואי סלקא דעתך לא בעינן ספורין לפנינו - ביממא נמי מטבילין, דילמא יולדת זכר בזוב היא, ועבדה לה ספורין! אלא לאו שמע מינה - בעינן ספורין בפנינו! - ולאוי מי אוקימנא ברבי עקיבא דאמר בעינן ספורין לפנינו? וימא תימרא דלרנן לא בעינן ספורין לפנינו - דתנן: טועה שאמרה "יום אחד כמא ראיתי" - מטבילין אותה תשע טבילות, שבע לנדה ותרי לזיבה. "בין השמשות כמא ראיתי" - מטבילין אותה אחת עשרה טבילות. - אחת עשרה מאי עבדיה? אמר רב ירמיה מדפתי: פגון שפאת לפנינו בין השמשות, והיונן תמני לנדה ותלת לזיבה. "לא ראיתי כל עיקר" - מטבילין אותה חמש עשרה טבילות. אמר רבא: האי דינא דלא דינא, דיני בגלתי, דאית ליה תורא - לירעי חד יומא, דלית ליה תורא - לירעי תרי יומי. אחרמי להו יתמא בר ארמלתא, יהבי ליה תורי, אול נכסיהו. אמר להו: דאית ליה תורא - לשקול חד משכא, דלית ליה תורא - לשקול תרי משכי. אמרי ליה: מאי האי דקאמר? אמר להו: סוף דינא פתחלת דינא. תחלת דינא לאו מאן דלית ליה עדיף? סוף דינא נמי - מאן דלית ליה עדיף! הכא נמי, ומה היכא דאמרה "ראיתי" - סגי לה אי בתשע טבילות אי באחת עשרה טבילות, היכא דקאמרה אייהו "לא ראיתי" בעיא חמש עשרה טבילות? אלא אימא הכי: "ראיתי ואני יודע כמא ראיתי, אי בימי נדה ראיתי או בימי זיבה ראיתי" - מטבילין אותה חמש עשרה טבילות. אתאי קמן ביממא - יהבינן לה שב לנדה ותמני

טבילה, דילמא ביזמא דאתאי לקמן הוא דחזאי, וטפי ליכא לספקי. אבל אתאי לקמן בליליא - איכא עשר טבילות, שמונה לנדה ושנים לזיבה. דההוא ליליא גופיה איכא לספקי: השתא זמן טבילתה, וכן כל לילות שבעה זה. ולמחרא שביעי נמי טבילה - משום דילמא בליליא דאתאי קמן חזאי, והשתא הואי זמן טבילה. והאי דלא קא תני עשר טבילות - משום מילתא דלא פסיקא ודאי. דהא כי אתאי ביממא ליכא אלא תשע. אבל תשע פסיקא ליה, דביצר מתיב ליכא, והכי מוקי לקמן. מאי עבדיהו? - אם באתה ביום או בלילה ואומרת "בין השמשות טמא ראיתי" - אין כאן טבילה יתירתא. דהא כי אמרה נמי "יום טמא ראיתי, ואני יודע מתי אם בימי נדה ואם בימי זיבה", מספקי ליה: דילמא האידנא ביום שבתא לפנינו חזאי? תמני לנדה - כגון באת לפנינו בין השמשות של ערב שבת - טובלת מיד בלילי שבת, שזמא השתא זמן טבילתה, וכן כל שבעה זה. ולילי שבת הבאה - שזמא בין השמשות שבתא לפנינו ראתה, וליליא היא, ומשכח שבעת ימי נדה עד עכשיו. ולפי שיום שבת היה תחלת נדתה - הרי שמונה טבילות לנדה. ותלת לזבה - דמטבילין לה בין השמשות דאתאי לקמן, דילמא בין השמשות דאתמול חזאי, ומיום חמישי בשבת היה, ושומרה ערב שבת כנגד יום חמישי. וטובלת בין השמשות עד שלא תחשך - דשמא עדיין יום הוא, וראוי לטבול זיבה. ולמחר בשבת נמי טבילה - שזמא בין השמשות דאתמול כשבתא לפנינו ראתה, ומיום ששי היה, והיום טובלת ליום כנגד יום. ובאחד בשבת נמי טבילה - משום ספק ההוא בין השמשות גופיה, שזמא לילה הוא כשראתה ובאת לפנינו. ובכל יום השבת הוה ראשון בשבת הוה שימור, וטבילה. האי דינא דלא דינא, דיני בגלתי - דין זה שאני דין הדין באתו מקום. לירעי חד יומא - כל בזמנות העיר. אול יתמא - שלא היה לה שור וכפאורו לרעות בהמותיהן שני ימים. נכסיהו - שחשן. כמא ראיתי - שזמא אחת אף שלש. שב לנדה - באתה בשבת - טובלת למחרא שבת, שזמא באחד בשבת ראתה תחלה, וכן עד לילי שבת הבאה. ולילי שבת בכלל - שזמא בשבת שבתא לפנינו ראתה, ואותו היום לכד ראתה.

נדה. פרק עשירי – תינוקות דף סט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

1 **מה** לאלמנה לכהן גדול שכן היא עצמה מתחללת תאמר במחזור גרשתו שאינה מתחללת
2 — פירוש: מן התרומה, לפירוש רש"י, ד"כ תהיה לאיש זר, דמניה ליפנין (ויבמות
3 סחא); כיון שנבעלה לפסול לה — פסלה מן הכהונה, איירי באלמנה לכהן גדול. דלא מיירי
4 במחזור גרשתו, דלאו דו מעיקרא הוא אצללה. מיהו קשה: דנהי דלא מצית למילף מהאי
5 קרא, מכל מקום מתחלת מהאי קל וחומר גופיהו

6 וכן בפרק "החולץ" (שם מהא, דילף לרבי יהושע
7 דחיבי כריתות בגל פגום מהאי קל וחומר
8 דאלמנה לכהן גדול, ופרך כי הכא: לימא היא
9 עצמה מתחללת מקל וחומר, ותאמר אף מתרומהו
10 ויש לומר: כיון דאין חלל אלא מאיסור כהונה,
11 ליכא למילף בעלמא לפסול האשה עצמה
12 מאיסור כהונה. דלכא אייתר התם "חללה" —
13 למימר דאין חללה אלא מאיסור כהונה, דהיינו
14 פסול האשה שזוהי כשרה ותתחללה. ואף על גב
15 דגר עמוני ומואבי פוסלין, אף על גב דלא הוו
16 איסור כהונה — התם מקרא דרשין ליה, אבל
17 מקל וחומר ליכא למילף. ומיהו קשה: גינף
18 מאלמנה לכהן גדול ומגוי ועבד, אי נמי מחלל וגוי
19 ועבד, או גר עמוני ומצרי ואדומי, במה הצד דהיא
20 עצמה מתחללה? דכי פריכין: מה לאלמנה לכהן
21 גדול או לחלל, שכן איסור כהונה — איכא
22 למימר: גוי ועבד יוכיחו, דלאו איסור כהונה,
23 ופוסלין בביאתם. מה לגוי ועבד, שכן אסורין לבא
24 בקהל, או דלא תפסי ביה קדושין — אלמנה לכהן
25 גדול או חלל יוכיחו. הצד השוה שבהן: שאינם
26 ברוב הקהל, ופוסלין בביאתן — אף מחזור גרשתו
27 יפסלה בביאתו. ודכי מייית רבי יהודה דגר פוסל
28 בביאתו בפרק בתרא דקדושין (עחא) במה הצד
29 דאיסור כהונה ומילתא אחריתי בהרה, דהיינו
30 מחלל ומצרי ראשון. וכן נמי תקשה: אמאי מצריך
31 בפרק "אלמנה לכהן גדול" (ויבמות סחא) קרא
32 ד"כ תהיה לאיש זר? לגר עמוני ומואבי דפוסלין
33 בביאתם? גינף במה הצד מחלל וגוי ועבד,
34 כדפירשתי? ויש לומר: כיון דבגוי ועבד הולד ממזר
35 — ליכא למילף תו מניניהו פסול ביאה, כיון
36 דחמיר כולי האי דוולד ממזר. דדוקא רבי יהודה
37 יליף בקדושין (שם) דגר פוסל בביאתו ממזרי
38 ראשון, אף על גב דבתו פסולה לבא בקהל. אבל
39 רבנן פליגי עליה, דלית להו הך סברא. ומתוך האי
40 שניא מתרגמי נמי קושאי אחריתי בפרק "הירל" (עא
41 ויבמות עא), דקאמר: עמוני שנשא בת ישראל —
42 בתו כשרה לכהונה. ופרקי: ונימא דפסול במה
43 הצד דאלמנה לכהן גדול וחללה ומשני: דאיכא
44 למפרך, מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד
45 עבירה. ואמאי לא קאמר: מצרי ראשון יוכיח,
46 דהכי יליף בקדושין (עחא) לרבי יהודה: אלא כיון
47 דבתו פסולה — לא ליפנין מניה פסול ביאה, אלא
48 דוקא לר' יהודה. ואם תאמר: למאן דאמר (ויבמות
49 מהא) גוי ועבד הבא על בת ישראל — הולד
50 כשר, אם כן גינף דהיא עצמה מתחללת.
51 כדפירשתי. ויש לומר: דלא ליפנין מאיסור כהונה
52 ומילתא אחריתי בהרה, אלא לרבי יהודה דוקא.
53 כדאשכחן בקדושין. אבל רבנן, לית להו הך
54 סברא.

דיא

וּתְמַנִּי לְיֹזְבֵדָה, אֲתָאִי קֶמֶן בְּלִילֹתָא - יְהִיבִין לָהּ תְּמַנִּי
לְנֶדֶה וְשֵׁב לְיֹזְבֵדָה. וְיֹבֵדָה - תְּמַנִּי בְּעֵינָא! אֶלְפָא, אִידִי
וְאִידִי שֵׁב לְנֶדֶה וּתְמַנִּי לְיֹזְבֵדָה. בְּלִילֹתָא, תְּמַנִּי לְנֶדֶה
בְּעֵינָא! - וְיֹבֵדָה דְּפָסִיקָא לִיהּ, דְּלֹא שָׁנָא פִּי אֲתָאִי קֶמֶן
בְּיָמָמָא, לֹא שָׁנָא פִּי אֲתָאִי קֶמֶן בְּלִילָא - חָשִׁיב לָהּ.
נֶדֶה דְּלֹא פָסִיקָא לִיהּ, דְּכִי אֲתָאִי קֶמֶן בְּלִילֹתָא -
בְּעֵי תְּמַנִּי, בְּיָמָמָא - לֹא קִבְּעֵי תְּמַנִּי, לֹא קִחְשִׁיב
לָהּ. וְאִי סֻלְקָא דַּעְתָּךְ סְפוּרִין לְפָנֵינוּ בְּעֵינָא - כָּל
הַנִּי מְבִילֹת לָמָּה לִּי? תַּסְפּוֹר שֵׁב וְהָדָר תַּטְבּוֹל!
אֶלְפָא לֹא שָׁמַע מִיָּנָה - רַבָּנָא הוּא, דְּאָמַר לֹא בְּעֵינָא
סְפוּרִין לְפָנֵינוּ. - אָמַר לִיהּ רַב אַחָא בְּרִיהּ דְּרַב
יֹסֵף לְרַב אֲשִׁי: לֹא תִרְצִי קְמַתְרִצִּין לָהּ? תִּרְצִין
וְאִימָא הִכִּי - "סְפִרְתִּי וְאִינִי יוֹדַעַת כְּמָה סְפִרְתִּי, אִם
בְּיָמֵי נֶדֶה סְפִרְתִּי וְאִם בְּיָמֵי יֹבֵדָה סְפִרְתִּי" - מְטַבְּלִין
אוֹתָהּ חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה מְבִילֹת. - "סְפִרְתִּי וְאִינִי יוֹדַעַת
כְּמָה סְפִרְתִּי" - הָדָר יוֹמָא מִיהָ אִי אֶפְשָׁר דְּלֹא
סְפִרָה, חֲסִרָה לָהּ מְבִילָה! - אֶלְפָא אִימָא: "אִינִי יוֹדַעַת
אִם סְפִרְתִּי אִם לֹא סְפִרְתִּי". מִשְׁנָה הַזֶּה, וְהַזֶּה,
וְהַנֶּה, וְהַיֹּלָדָת, וְהַמְצוֹרֶעַ שְׁמָתוֹ - מְטַמְּאִין בְּמִשְׁאָ,
עַד שְׁיִמּוֹק הַבֶּשֶׂר. גּוֹי שְׁמָת - מְהוֹר מְלִטְמָא. בֵּית
שְׁמָאִי אוֹמְרִים: כָּל הַנְּשִׁים מְתוֹת נְדוֹת. וּבֵית הֶלֶל
אוֹמְרִים: אִין נֶדֶה אֶלְפָא שְׁמָתָה נֶדֶה. נִמְרָא מָאִי
בְּמִשְׁאָ? אִילִימָא בְּמִשְׁאָ מִמֶּשׁ - אִמּוֹ כָּל מַת מִי לֹא
מְטַמְּא בְּמִשְׁאָ! אֶלְפָא מָאִי בְּמִשְׁאָ? - בְּאֶבְרָן מְסָמָא,
דְּכְתִיב: "וְהָתִית אֲבָן חֲדָא וְשָׁמַת עַל פֶּס גִּבְא". מָאִי
מְעִמָּא? אָמַר רַב: גּוֹרָה שְׁמָא יִתְעַלְפָה. תֵּנָא, מִשְׁוֹם
רַבִּי אִלְיָעוֹר אָמְרוּ: עַד שְׁיַבְקֵעַ כְּרִיסוֹ. גּוֹי שְׁמָת
[כ']. תֵּנָא, אָמַר רַבִּי: כִּפְנֵי מָה אָמְרוּ גּוֹי שְׁמָת
מְהוֹר מְלִטְמָא בְּמִשְׁאָ - לְפִי שְׁאִין מוֹמְמָתוֹ מְחִיִּים
מְדַבְּרֵי תוֹרָה, אֶלְפָא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. תְּנִי רַבָּנָא: שְׁנִים
עֶשֶׂר דְּכָרִים שְׂאֵלוּ אֲנִשׁ אֶלְפָסְנֶדְרָא אֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן יִחוּזָא: שְׁלִשָּׁה דְּבָרֵי חֲכָמָה, שְׁלִשָּׁה דְּבָרֵי הַגִּדְרָה,
שְׁלִשָּׁה דְּבָרֵי בִירוֹת, שְׁלִשָּׁה דְּבָרֵי דְרָךְ אֶרֶץ. שְׁלִשָּׁה
דְּבָרֵי חֲכָמָה: הַזֶּב וְהַזֶּבֶה וְהַנֶּה וְהַיֹּלָדָת וְהַמְצוֹרֶעַ
שְׁמָתוֹ, עַד מָתִי מְטַמְּאִין בְּמִשְׁאָ? - אָמַר לָהֶן: עַד
שְׁיִמּוֹק הַבֶּשֶׂר. בֵּית מִשְׁוֹלָחַת, מָה הוּא לְכַהֵן? מִי
אֶמְרִין קַל וְחוֹמֶר: וְמָה אֲלֻמְנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, שְׁאִין
אִיסוּרָה שְׁוֹה בְּכָל - בְּנָה פְּגוּם, זוֹ שְׁאִיסוּרָה שְׁוֹה
בְּכָל - אִינוֹ דִּין שְׁבָנָה פְּגוּם? אוֹ דִּילְמָא: מָה לְאֻלְמְנָה
לְכַהֵן גָּדוֹל - שְׁוֹהָ עֲצָמָה מִתְחַלְלָת? - אָמַר לָהֶן:
הָא

1 ותמני לזיבה — בשבת גופא אתאי — מטבילין לה, שמה שלשה ימים ראתה בימות זוב,
2 והיום בלין ספורין. וכן למחר, וכן ביום שבת הבאה יש לומר: ביום שבאתה לפנינו ראתה,
3 והוא שליש לזיבה, והיום כלו ספורין שלה. בלילות — אם באת לפנינו בלילה — תמני
4 לנדה. באת בלילה שבת — טובלת מיד, שמה הלילה כלו ימי נדה. וכן בלילות שבע
5 זה ולילי יום שבת הבא, משום דשמה בליל
6 שבאת לפנינו ראתה — הרי שמונה. ושב לזיבה
7 — לאו מילתא דהיא, דהא פריכין: זבה תמני
8 הויין, דהא למחר בשבת טבילה, ויום שבת הבא
9 נמי טבילה, שמה בלילי שבת כשבאת לפנינו
10 ראתה והוא שליש לזיבה, והיום בלין ימי
11 הספירה. אידי ואידי — בין באת לפנינו ביום בין
12 באת לפנינו בלילה. וקא פריך: נדה בלילות כו'
13 בלומה, כשבאת לפנינו שלשה, איכא טבילה
14 תיניתא, שטובלת מיד משום נדה ומחירה
15 ומשום זיבה דפסיקא ליה טבילה, ספק זיבה
16 דפסיקא ליה דתמני נינהו, לעולם חשיב להו
17 כתמני. למא לי — כל הני טבילות? אטבילות
18 דיממי דזיבה קא פריך, לספור שבעה קמן,
19 ולטבילה בשביעית ומקמי הכי — לא, דאפילו
20 שלמי נקיים דילה, לאו בת טבילה דהא, הואיל
21 ולא בדקה. אלא לאו שמע מינה רבנן היא —
22 דפליגי עליה דרבי עקיבא, ורבי דאמר "לא
23 בעינן ספורין לפנינו" — ברבנן סבירא ליה.
24 ספרתי — "ברכות קצת נקיים או כולן, ואיני
25 יודעת כמה. או שמה נקיים שראיתי — לאו
26 אחר ימי הזוב דהי, אלא לאחר ימי נדות" —
27 מטבילין אותה חמש עשרה טבילות, שמה
28 עכשיו בלין, וכדפירשתי. חד יומא מיהא אי
29 אפשר דלא ספרה — וליכא לספוקה בראיה יום
30 שבאת לפנינו, ובצרי להו טבילות דשביעי.
31 אימא איני יודעת אם ספרתי אם לא ספרתי —
32 הלכך אפילו יומא קמא טבילה, דלמא כל
33 שבעה (מי לפנינו) ושלאל לפנינו ספרה ודקה,
34 דהא קאמרה "שמה ספרתי", ויום שביעי נמי
35 טבילה — שמה לא ספרה קודם לכן. משנה
36 מטמאין במשא — בגמרא פריך: כל מת נמי
37 מטמא במשא? ומשנינן: באבן מסמא, דשאר
38 מתים — לא מטמו, הכא — מטמו מדרבנן.
39 הואיל ומוחיים מטמו באבן מסמא מדאורייתא,
40 שהרי מטמאין מושב על שחתתיהם, גוזר בהו
41 רבנן לאחר מיתה, כדמפרש טעמא בגמרא:
42 גזרה שמה יתעלפה. עד שימוק הבשר —
43 דמתשתא הוי מת דאי. נוי שפת — אף על גב
44 דמחיים הרי הוא כוב לכל דבריו, ולטמא באבן
45 מסמא — משמה, טהור מלטמא באבן מסמא,
46 כדמפרש בגמרא: הואיל וטומאת זיבה שעליו
47 מחיים אינה אלא מדברי סופרים. כל הנשים
48 מחזקין להו בנדות — ומטבילין בליש שהיו
49 עליהן סמך ליציאת נשמה, וטעמא מפרש
50 בגמרא. נגמרא כריתות והיות אבן חדא
51 ושופת על פום גומא — לשון "מסמא" קא
52 מפרש, דהיינו אבן כבדה העשויה להינות ואינה
53 מטלטלת. הלכך, כשהוא על גבי בליש מת נחון
54 עליה — אין זה משא, הואיל ואינה ראויה
55 להטלטל עמו. מאי טעמא — גוזר רבנן בזב חובה
56 לטמא אף לאחר מיתה באבן מסמא? גזרה שמה
57 יתעלפה — פאשמייר, ודומה למת. ואי אמרת:
58 לאמנה אינה — ישראל שהחזירו גרשתו משניסת לאחר, והוליד בת. אלמנה אינה
59 אסורה — אלא לכהן גדול. בנה פגום — שישאיהו שוה בכל — בישראל ובכנענים אסור להחזיר גרשתו משניסת. היא עצמה משניסת
60 לכהן גדול — מתחללת, שאם מת — אסורה להנשא להדיוט, ואם היתה כהנת — נפסלת מן התרומה בביאתה, דכתיב "לא יחלל זרעו בעמי", ר"ע עמי" זו אשתו.

31 – הרי אף כשיפקיר נכסיו שוב אינו יכול להביא חטאת העוף כעני,
 32 ולא יוכל לעשות כעצתו של רבי יהושע.
 33 והיכן נחלקו במצורע עני שהעשיר או להיפך, דתנן (נגעים פ"ד
 34 מ"ג), מצורע שהביא אחד מקרבנותיו קרבן עני, ואחר כך העשיר,
 35 או שהביא אחד מקרבנותיו בעודו עשיר והעני, הכל הולך אחר
 36 תפארת – כל חיוב קרבנותיו הנותרים הולך לפי מצבו כשהקריב
 37 החטאת, שאם היה אז עשיר, חייב עולת בהמה כעשיר, אף
 38 שהעני, ואם היה אז עני אינו חייב אלא עולת העוף אף כשהעשיר,
 39 דברי רבי שמעון. ורבי יהודה אומר, הכל הולך אחר מצבו בזמן
 40 הקרבת האשם. רבי אליעזר בן יעקב אומר, הכל הולך אחר מצבו
 41 כשהביא הצפורים שהוא שבעה ימים קודם. ואם כן אין עצתו של
 42 רבי יהושע כשיטת רבי יהודה.
 43 ואי עצתו של רבי יהושע דברי שמעון דאמר תפארת קבועה, ולכן
 44 אף כשכבר קרב אשמו, כיון שעדיין לא קרבה חטאתו שהיא
 45 הקובעת, יכול להביא קרבן עני, ויפה תירץ שמואל, עדיין יקשה
 46 שלרבי שמעון לא היה צריך שמואל להעמיד שכבר קרב אשמו,
 47 אלא אף על גב דלא קרב אשם, ייתי אחר – יביא אשם אחר מספק,
 48 ויתנה שאם אינו חייב באשם זה יהא זה שלמים, שבאים בנדבה
 49 ומתנות הדרם בהם כאשם, דהא שמעון ליה לרבי שמעון דאמר
 50 ליתי ולתני – שמביא אשם ומתנה, וגם כאן יביאנו מספק ויתנה.
 51 והיכן מצינו שלרבי שמעון מביא אשם מספק, דתניא, מצורע
 52 שנתרפא, וספק לו אם היה מצורע מוחלט החייב ביום השמיני
 53 קרבן לטהרתו, או לא, אמר רבי שמעון, למחרת תגלחתו וטבילתו
 54 שאז ראוי להביא קרבנותיו, מביא כבש לאשמו ולזוגו ו–ולזוג שמן
 55 עמו, ומעמידו בשער נקודת ופתח עליו ואומר, אם מצורע הוא,
 56 כלומר אם אני מצורע מוחלט שנתרפא וחייב בקרבנות, הרי
 57 הכבש לאשמו ולזוגו עמו לחובתו, ואם לאו שאני מצורע, אשם זה
 58 יהא שלימי נדבה. ומאחר שקרבן זה הוא ספק אשם ספק שלמים,
 59 יש לנהוג בו בחומרות שבשניהם, ולכן אותו אשם מעון שתהיה

1 מותרת היא לכהונה, שנאמר בה (דברים כד ד) 'כי תועבה הוא
 2 לפני ה', ללמד שרק היא תועבה ואין בניה תועבין ו–אסורים.
 3 עוד שאלו: שני מצורעין שנטהרו, ולפני שהקריבו קרבנות טהרתם
 4 נתקדשו קרבנותיהן זה בזה, וקרב קרבנו של אחר מהן ואין ידוע של
 5 מי קרב ושל מי נותר, וזאת אהר מהן ו–מהמצורעים, השני מה תהא
 6 עליו שיוכל להקריב קרבנותיו. שאינו יכול להקריב הנותר, שאם
 7 הקרב כבר, היה של הרי הנותר של המת, וחטאת שמתו
 8 בעליה מתה. וקרבן אחר אינו יכול להביא, שמא כבר הקריבו
 9 חובתו ונמצא שמביא חטאת שאינו חייב בה שהיא חולין בעזרה.
 10 אמר להן רבי יהושע, תקנתו היא, שכותב שטר מתנה על כל נכסיו
 11 לאחרים, ומעתה הוי עני שהרי אין לו שום נכסים, ומביא תפארת
 12 העוף כדין מצורע עני, וחטאת זו תהא על הספק, ואין בזה איסור
 13 חולין בעזרה.
 14 מקשה הגמרא על עצה זו: והאיכא אשם – והרי יש לו גם חיוב
 15 אשם, שגם הוא התערב, וכיון שאין האשם בא מן העוף אינו יכול
 16 להביאו בספק, ובלעדיו אינו נטהר לקדשים, ומה תהא עליו.
 17 מתרצת הגמרא: אמר שמואל, אין עצתו של רבי יהושע אמורה
 18 אלא בשכבר קרב אשמו קודם לחטאת, ואינו צריך תקנה אלא
 19 לחטאתו.
 20 מקשה הגמרא: אמר רב ששת, וכי נקרא דבה ו–אדם גדול
 21 בשמואל לימא כי האי מילתא – יאמר כדברים אלו, שהרי קשה
 22 במאן מהתנאים תירץ כך, אי דברי יהודה הסובר שאין מביאים
 23 אשם מספק בתנאי שאם אינו חייב שיהיה שלמים, ולכן הוצרך
 24 שמואל לתרץ שכבר קרב אשמו, אם כן אין מועילה עצתו של רבי
 25 יהושע שיתן נכסיו לאחרים, שהרי (דאמר) [האמר] רבי יהודה,
 26 שזמן הקרבת האשם קבועה את דינו, שאם היה אז עשיר חייב
 27 בחטאת ועולת בהמה כעשיר אף שאחר כך העני, ואם היה אז עני
 28 חייב בחטאת ועולת העוף כעני אף שאחר כך העשיר. ואם כן אי
 29 אפשר להעמיד הברייתא שכבר קרב אשמו, שהרי היה אז עשיר,
 30 ובין דקבועה לה אשם דינו בפעשירות, לא מצי מיתי תפארת בלילות

אגרות קודש

ב"ה, חנוכה, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"מ וכו' מהור"י שי

שלום וברכה!

מוסג"פ הקונטרס לחנוכה. ויה"ר אשר יאיר בו את כל סביבתו באור תורה ובמאור שבתורה
 באופן דמוסיף והולך, וכידוע דחנוכה ר"ת ח"נ והלכה כבית הלל, שהוסיף כמה גרים בישראל ע"י הנהגתו.

וכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ הורה לנו גם בזה את הדרך, לכל אחד
 ואחת מאתנו, כי במשך ימי חייו חיותו בעלמא דין,

היי הולך ומדליק את הנרות דבני ובנות ישראל, נר הוי נשמת אדם,

היי מוסיף והולך בהדלקתו זו מזמן לזמן ומשנה לשנה,

הדלקתו זו היתה על פתח ביתו (אבל) מבחוץ, כדי שהנרות יאירו את השוק, מקום חשך
 ואפילה כי שקעה החמה,

ומכבר הבטיחו אותנו רז"ל, אשר ברכה שר"י בהדלקת נרות זו, ובלבד שיעשה אותה האדם
 בכונה רצוי כונה פנימית, וכלשונם:

המשך בעמוד הבא

נדה. פרק עשירי – תינוקת דף ע עמוד א – מותר מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

היא תועבה – במחזיר גרושתו כתיב (דברים כד) "כי תועבה היא". השני מה תהא עליו – היאך יטור לקדשים? שאלו היה מצורע חבירו חי, אף על פי שנתערבו קרבנותיהם – זה יקרב לשם מי הוא, וזה יקרב לשם מי שהוא. או אם מת האחד, והיו שני הקרבנות בפנינו – היו הקרבנות מתיים, וזה מקריב קרבן אחר. אבל עכשיו אינו יכול להקריב את זה – שמו של מת הוא, והיו חטאת שמתו בעליה. וקרבן אחר נמי אינו יכול להביא – שמו אותו שקרב היה שלו. ונפטר, ונמצא מביא חולין לעזרה. ואינו יכול להתנות בנדה – שאין חטאת באה נדה. ואפילו לרבי שמעון דאמר לקמן: אשם קרב מספק על תנאי "אם הוא חיב אשם, הרי זה לאשם. ואם לאו, הרי זה שלמי נדה" – הני מילי אשם. שמתן דמו דומה לשלמים. אבל חטאת, שאין מתן דמה דומה לשלמים, אינו יכול להתנות לעזרה "אם קרבה חטאת, הרי חטאת זו שלמי נדה", דמתן דמה היכי ליעביד? ליעביד ארבעה מתנות ולמעלה מחוט הסיקרא – שמו שלמי נדה נינהו. ואם שתי מתנות ולמטה מחוט הסיקרא – שמו חטאת הוא. והוי ליה עני – וראוי להביא בדרות. וחטאת העוף באה בספק, ואין שם משום מביא חולין בעזרה. והא איכא אשם – ששזה בעשר ובעני, והיאך הוא מביא אשם מספק דלמא מייתי חולין בעזרה? אמר שמואל – הך תקנתא דרבי יהושע, כשהביא את אשמו קודם מיתת חבירו. אבל אם לא קרב – אין לו תקנה. אי כרבי יוחנן – דאמר: אין אשם אף על תנאי, ומשום הכי ליכא תקנתא באשם. הא אמר אשם קבע – ואם קרב את אשמו, לית ליה תקנתא בחטאת. דאשם שהביא בעשירות קבע את שאר קרבנותיו בעשירות. ואין יכול להביא את חטאתו עני. מצורע שהביא – אחד מקרבנותיו. והעשיר – עד שלא הספיק להביא את כולו, או עשיר והעני. הכל חולין אחר חטאת – אם הביא חטאת בדרות – נמי עלתו בדרות, ואם בעשירות – מקריב נמי עולה בעשירות. אחר אשם – אם כשהקריב אשמו היה עשיר – יקריב את האחרים בעשירות. אחר צפורים – שתי צפרים חיות טהורות, שזיה כחן מטוהר בהם את המצורע שבעה ימים קודם תגלחתו, ולא קרבן חן, ושוות בעשיר ובעני. ואם באותה שעה היה עשיר – מביא כל קרבנותיו בעשירות. וטעמא דכולהו מפרש בברייתו: "אשר לא תשיג ידו בטוהרת" – רבי שמעון סבר: "טוהרת" – דבר המכפור. ורבי יהודה סבר: דבר המכשיר, והיינו אשם ששמנו נותן על הבדונות. ואמר אלעזר סבר: דבר הגורם לו טוהרה. ומאי נינהו? צפורין. ואי כרבי שמעון דאמר: אשם לא קבע, והלכך אפילו הקריב את אשמו כשהוא עשיר, יכול להביא חטאת עני – למה ליה לשמואל לאוקמי כשקרב אשמו כשהוא עשיר, יכול להביא חטאת עני. אפילו לא קרב נמי איכא תקנתא באשם, לאתויי אשם מביתו ולומר: אם קרבן שקרב של חבירי – הרי זה שלי, ואם שלי היה – הרי זה לשלמים. למחרת – בספק מצורע קאי, וקאמר: למחר של טבילתו, שהוא יום הבאת קרבנותיו, מביא את אשמו בו. שחיבתו

היא תועבה, ואין בניה תועבין. שני מצורעין שנתערבו קרבנותיהן זה בזה, וקרב קרבנו של אחד מהן, ומת אחד מהן, השני מה תהא עליו? אמר להן: פותב נכסיו לאחרים – והיו עני, ומביא חטאת העוף הפא על הספק. והאיכא אשם? אמר שמואל: כשקרב אשמו. אמר רב ששט: גברא רבה כשמואל לימא כי האי מילתא. כמאן, אי כרבי יהודה דאמר אשם קבעה – וכיון דקבעה לה אשם בעשירות, לא מצי מייתי חטאת בדרות. דתנן: מצורע שהביא קרבן עני והעשיר, או עשיר והעני – הפל חולף אחר חטאת, דכרי רבי שמעון. ורבי יהודה אומר: הפל חולף אחר אשם. רבי אלעזר בן עקיבא אומר: הפל חולף אחר צפורים. ואי כרבי שמעון דאמר חטאת קבעה – אף על גב דלא קרב אשם, גיטי אחר. דהא שמעין ליה לרבי שמעון דאמר לית ולתני. דתניא, אמר רבי שמעון: למחרת מביא אשמו ולונו עמו, ומעמידו בשער נקנה, ופתנה עליו ואומר "אם מצורע הוא – הרי אשמו ולונו עמו. ואם לאו – אשם זה יהא שלמי נדה". ואיתו אשם טעון שחיבתו

ידועין מי נפטר כבר מקרבן ולמי יעשו מתן בחנות מדם האשם שלא קרב? ויש לומר: יכולין לעשות לשניהם, ואי משום סמיכה – יקריבו בלא סמיכה, משום תקוני גבא. ומביא חטאת העוף הבא על הספק – וקשה דבגטין פרק "כל הגט" (כתב) גבי "חשולח חטאת ממדינת הים", ואוקמינהו פפא בחטאת העוף. היכי קאמר ביה הכי "וצריכי כו" אבל חטאת העוף, מספקא לא ליתיה חולין לעזרה, והא אמרין בשמעתין דבא על הספק? ויש לומר: דהבא כשהמצורע לפנינו – משום תקוני גבא מקריבין אותו אספקא, הואיל ואינו יכול לתקן בענין אחר. אבל ההם שהבעלים ממדינת הים, אם היה מת – אין לו דין חטאת להיות קרב, ואז לא יקריבוהו מספק. דתנן מצורע שהביא קרבן עני וכו' – דתנן גרסינן, ואף על גב דכרי רבי אלעזר אינן שנוין במשנה – לא חש להאריך ולומר "תניא" על דבריו, הואיל ולא היה צריך לדבריו כל כך, אלא לדברי רבי שמעון ורבי יהודה. אבל בעריבן פרק "השני יד" (יוב) קאמר: תניא רבי אלעזר בן עקיבא אומר כו, ושלתן מקרא אחד דרשו. למחרת מביא אשמו ולונו עמו – פירש רש"י: בספק מצורע איירי. למחרת טבילתו, שהוא יום הבאת קרבנותיו. ודך ברייתא מייתי לה בבוזחין פרק "התערובת" (עו,א). ושם פירש רש"י "למחרת" – ביום שמיני לצרעתו, והכי נמי מייתי לה במנחות פרק ברתא (דף קה,א), ופירש רש"י שם: "למחרת" – ביום ששים ואחד. והכל אחד הוא, שיום

אבל ודאי נזיר היה. ספק מצורע טמא ספק מצורע טהור, אבל ודאי מצורע היה" – פירשו: הוא יודע שהיה נזיר, אבל אינו יודע אם נטמא למת או לאו. וכן יודע הוא שמצורע היה, אבל אינו יודע אם נטמא בצרעתו אי לאו. "אוכל בקדשים לאחר ששים ואחד יום, ושותה יין ומטמא למתים לאחר מאה ועשרים יום. כיצד? אומרים לו: נזיר טמא אתה, וצריך אתה לעשות כל דין נזיר טמא, ואחר תתחיל נזירות טהרה. הוה ושהנה ונלח, והביא קרבן. מנה שבעה הוה ושנה ומבקש לגלח, אומר לו: טהור אתה, ואין טהור מגלח פחות משלשים יום" – פירשו: שמו נזיר טהור אתה. "צא ומנה עשרים ושלשה" – פירשו: כדי "להשלים שלשים". "מנה שלשים ובקש לגלח, אומרים לו: נזיר טהור אתה, ואי אתה מגלח אלא על הדמים" – פירשו: עד שיוק הדם עליו מאחד מקרבנותיו, שהוא מביא שלש בהמות, חטאת עולה ושלמים, ואין מעבב אותו מגלח אלא אחד מהן. "כיצד הוא עושה? מביא עולה בדמה ומתנה: אם טהור הוא – זו חובה, ואם לאו – נדרה. וכשיוק דמה יכול לגלח" – פירשו: לכך יתנה מן העולה ולא מן החטאת – שאין חטאת בדמה באה על הספק. וכן כל על השלמים – ששלמי נזיר טעונים תופה, והיו ספק מצורע, ואינו יכול להניק. ועוד: שזו טענין לחם חורע בשלה, ואין שלמים כאלו באין נדה. והלכך, אין יכול להתנות שיהיה מוכשר לגלח אלא בוריקת דמי העולה. "כיצד יעשה להחמיר עליו? מביא פיילי חרס חדשה, ונותן לתוכה רביעית מים חיים, ומביא צפור דרור" – פירשו: בדרך כל המצורעים בתגלחת הראשונה, וחטאת העוף כדן טמא – פירשו: דשמו נזיר טמא הוא, ותגלחת זו של טומאה היא. ואין מתחיל נזירות טהרה עד שיביא חטאת טומאה – שחטאתו מעכבת, אבל אשמו אינו מעכבו. וישראל אותו

המשך מעמוד הקודם

הנרות לעולם אל מול פני המנורה ואירי וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם.

בברכת חנוכה שיהי האור מוסיף הולך ואור עד נכון היום, הוא יום הגאולה,

רלג נדה. פרק עשירי – תינוקת דף ע עמוד א – מותר מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

היא תועבה ואין בניה תועבין – ואם תאמר: מה צריך, והא פריבין אקל חומר דאלמנה לכהן גדול "מה דאלמנה לכהן גדול, שכן היא עצמה מתחללת?" וליכא למימר, דלאו פריבא גמורה היא – דהא על ידי הך פריבא הדר ביה בפרק "החולין" (נבמות מו,א) מזה דקאמר "הכל מודים במחזיר גרושתו שהולד פגום, מקל וחומר דאלמנה לכהן גדול", ואומר "אלא אי איתמר הכי איתמר" ועוד קשה: דבפרק

קמא דיבמות (יד,ב) קאמר רבי יוחנן בן נורי: כיצד נעשה כדברי בית הלל שמתירין את הצרות לשוק בלא חליצה ויבום, הולד פגום לדברי בית שמאי. ומנולן דהוי פגום? אי מקל וחומר דאלמנה לכהן גדול – איכא למיפדך כי הכאו ויש לומר אדך קושיא בתייתא: דנפקא לן הולד פגום בצרות לשוק מה"א תועבה ואין בניה תועבין – מכלל דבעלמא, אפילו ביה שמתירין, מהו בשמעתא ליכא למימר משום הכי נקט האי קרא אף על גב דלא צריך, משום דאשמועינן דאיצטרך ליה רבי יהושע למדרש בעלמא, כגון ביבמה לשוק דבניה תועבין, דבשמעתין דיבמות אית ליה לרבי יהושע דהולד של צרות כשר לשוק, דקאמר: בני צרות אינו מעיד לכס ויש לומר: אי לא מיעוט צרות, הוה מפקנן דולד פגום משום דטומאה כתיב בה בעריות. ואפילו למאן דאמר דלא קאי טומאה אלא אטוה, דכין דאיעקר איעקר – מכל מקום לשון "תועבה" הוה אמינא דקאי נמי אנבים, אי לא "היא", אי נמי הא דמייתי הכא קרא ד"היא תועבה" – היינו משום דלא נילף מאלמנה לכהן גדול ומעבד ונכרי ונתחלל חרבי יחודה דבפרק ברתא דקדושין (פח,א). וזאת אחד מהן – תימה: למאי דסלקא דעתיה, דלא קרב אשמו, וכדכרי רב ששת לאוקומי, בלא מת נמי היינו יכולין לשאלו היאך יקרב השני, הלא אינם

ידועין מי נפטר כבר מקרבן ולמי יעשו מתן בחנות מדם האשם שלא קרב? ויש לומר: יכולין לעשות לשניהם, ואי משום סמיכה – יקריבו בלא סמיכה, משום תקוני גבא. ומביא חטאת העוף הבא על הספק – וקשה דבגטין פרק "כל הגט" (כתב) גבי "חשולח חטאת ממדינת הים", ואוקמינהו פפא בחטאת העוף. היכי קאמר ביה הכי "וצריכי כו" אבל חטאת העוף, מספקא לא ליתיה חולין לעזרה, והא אמרין בשמעתין דבא על הספק? ויש לומר: דהבא כשהמצורע לפנינו – משום תקוני גבא מקריבין אותו אספקא, הואיל ואינו יכול לתקן בענין אחר. אבל ההם שהבעלים ממדינת הים, אם היה מת – אין לו דין חטאת להיות קרב, ואז לא יקריבוהו מספק. דתנן מצורע שהביא קרבן עני וכו' – דתנן גרסינן, ואף על גב דכרי רבי אלעזר אינן שנוין במשנה – לא חש להאריך ולומר "תניא" על דבריו, הואיל ולא היה צריך לדבריו כל כך, אלא לדברי רבי שמעון ורבי יהודה. אבל בעריבן פרק "השני יד" (יוב) קאמר: תניא רבי אלעזר בן עקיבא אומר כו, ושלתן מקרא אחד דרשו. למחרת מביא אשמו ולונו עמו – פירש רש"י: בספק מצורע איירי. למחרת טבילתו, שהוא יום הבאת קרבנותיו. ודך ברייתא מייתי לה בבוזחין פרק "התערובת" (עו,א). ושם פירש רש"י "למחרת" – ביום שמיני לצרעתו, והכי נמי מייתי לה במנחות פרק ברתא (דף קה,א), ופירש רש"י שם: "למחרת" – ביום ששים ואחד. והכל אחד הוא, שיום

אבל ודאי נזיר היה. ספק מצורע טמא ספק מצורע טהור, אבל ודאי מצורע היה" – פירשו: הוא יודע שהיה נזיר, אבל אינו יודע אם נטמא למת או לאו. וכן יודע הוא שמצורע היה, אבל אינו יודע אם נטמא בצרעתו אי לאו. "אוכל בקדשים לאחר ששים ואחד יום, ושותה יין ומטמא למתים לאחר מאה ועשרים יום. כיצד? אומרים לו: נזיר טמא אתה, וצריך אתה לעשות כל דין נזיר טמא, ואחר תתחיל נזירות טהרה. הוה ושהנה ונלח, והביא קרבן. מנה שבעה הוה ושנה ומבקש לגלח, אומר לו: טהור אתה, ואין טהור מגלח פחות משלשים יום" – פירשו: שמו נזיר טהור אתה. "צא ומנה עשרים ושלשה" – פירשו: כדי "להשלים שלשים". "מנה שלשים ובקש לגלח, אומרים לו: נזיר טהור אתה, ואי אתה מגלח אלא על הדמים" – פירשו: עד שיוק הדם עליו מאחד מקרבנותיו, שהוא מביא שלש בהמות, חטאת עולה ושלמים, ואין מעבב אותו מגלח אלא אחד מהן. "כיצד הוא עושה? מביא עולה בדמה ומתנה: אם טהור הוא – זו חובה, ואם לאו – נדרה. וכשיוק דמה יכול לגלח" – פירשו: לכך יתנה מן העולה ולא מן החטאת – שאין חטאת בדמה באה על הספק. וכן כל על השלמים – ששלמי נזיר טעונים תופה, והיו ספק מצורע, ואינו יכול להניק. ועוד: שזו טענין לחם חורע בשלה, ואין שלמים כאלו באין נדה. והלכך, אין יכול להתנות שיהיה מוכשר לגלח אלא בוריקת דמי העולה. "כיצד יעשה להחמיר עליו? מביא פיילי חרס חדשה, ונותן לתוכה רביעית מים חיים, ומביא צפור דרור" – פירשו: בדרך כל המצורעים בתגלחת הראשונה, וחטאת העוף כדן טמא – פירשו: דשמו נזיר טמא הוא, ותגלחת זו של טומאה היא. ואין מתחיל נזירות טהרה עד שיביא חטאת טומאה – שחטאתו מעכבת, אבל אשמו אינו מעכבו. וישראל אותו

עד תגלחת שניה שיעשה, כשיטהר בוראי מן הצרעת. או שמא לא יביא אשמו כלל, כיון שאינו אלא ספק טמא, ואין צריך לו להביא להכשירו שום דבר, והוא שומאי חטאתו ביים תגלחתו. היינו רבי עקיבא, דאמר במסכת נזיר שאם גלח בשמיני – מביא קרבנותיו בו ביים. והבא אנו מן הלוח בשמיני, דאמרו אותו מפני נזירותו. "ומתנה על חטאתה אם טמא אני – וזו חובתי לנזירותי טמאה".

שְׁחִיטתוֹ בַּצֶּפֶן, וַעֲמֵזוֹן מִתַּנֵּת בְּהֹנוֹת, וּסְמִיכָה, וַיִּנְּסֹכִים, וַתִּנּוּפָה, וַחֲזָה וְשֹׁק, וְנֹאכַל לִזְכְּרֵי כְהוּנָה לָיוֹם וְלִילָה. וְלֹא הָדוּ לוֹ חֲכָמִים לְרִבִּי שְׁמַעוֹן, מִפְּנֵי שֶׁמָּכִיא קֳדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל! - שְׁמוּאֵל סָבַר לֵה כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן בְּחֲדָא, וּפְלִיג עֲלֵיהּ בְּחֲדָא. שְׁלִישָׁה דְּכָרֵי אֲנָדָה: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "כִּי לֹא אֲחַפֵּץ בְּמוֹת הַמֵּת", וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר "כִּי חָפֵץ

- בְּשֵׂאֵין עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה. כְּתוּב אַחֵד
וְכְתוּב אַחֵד אוֹמֵר "יֵשׁא ה' פְּנֵיו
וְגוֹר דִּין. כְּתוּב אַחֵד אוֹמֵר "כִּי בָחַר ה'
מִתּוֹת הַתּוֹתָה הָעִיר הַזֹּאת לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר
שָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בֵּית פְּרָעָה, כָּאֵן - לְאַחֵר
זוֹת: אִשְׁתּוֹ שֶׁל לוֹט מִהוּ שְׁתַּמְטָא? אָמַר
מִיּוֹת מִהוּ שְׁתַּמְטָא? אָמַר לָהֶן: מֵת מִטַּמָּא,
שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי, אוֹ אֵין צְרִיכִין? אָמַר לָהֶן:
רַבִּינוּ עֲמֵהֶם. שְׁלֹשָׁה דְּבָרֵי דְרַדְּךְ אֲרִין: מִה
נִעְט בְּסִחּוּרָה. אָמְרוּ: הִרְבָּה עָשׂוּ בָּךְ, וְלֹא
שָׁלוֹ, שְׂנֵאמַר "כִּי ה' יִתֵּן חֲכָמָה מִפִּי דַעַת
וְיִשָּׂא סִעוּדָה לְעַבְדֶּיךָ, וּמִשְׁגֵּר לְאוֹהֲבָיו מִמֶּה
גָּאָ. מִה נִעְשָׂה אָדָם וְיִתְעַשֶּׂר? אָמַר לָהֶן:
הִרְבָּה עָשׂוּ בָּךְ וְלֹא הוֹעִילוּ אֵלָּא: יִבְכְּשׁ
יֵי הַתְּהֵב". מֵאֵי קָא מִשְׁמַעִי לָן? דִּהָא בְּלֹא
גְרָמִים? אָמַר לָהֶם: יֵשׁא אִשָּׁה הוֹוֵנָת לֹו,

גילוח נזיר, כפרישטו. "רבי שזעון אומר: למחר מבאי אשמר כ', כרין מצורע בשמיני שלו, והוא יום ששים ואחד. "ומתנה עליו כו', ואוכל בקרשים מיד" – היינו, אוכל בקרשים אחר ששים יום דקתי לעיל, ומוכח בהדיא שיום הששים אחד בשמיני שלו, ומוכח נמי ד"למחרת" והו למחרת של ששים ואחד, והוא במקום יום שמיני לתגלחתו, בדפרישית. **וסמיכה** ונסכין – פירש בקונטרס: בדאשם ליבא סמיכה, כדאמרין במנחות פרק "שתי מדות" (צ.א), ולא עיין בה, דתנן: כל קרבנות היחיד טעונין סמיכה, חוץ מבכור ומעשר ופסח. ואילו אשם, לא מופיק. ובפרק "כל הפסולין" (נחם ל.א) פליגי אי סמיכת אשם מצורע דאורייתא או לא. ומיהו לכולי עלמא סמיכה בעי. ובפרק בתרא דנענים (משנה ח) תנן: בא לו [אצל] אשם, סומך שתי ידיו עליו. והא דקאמר הכא "ואתו אשם טעון סמיכה" – היינו, באקופי ידא, למאן דאמר סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא. ומשום דסמיכתו חלוקה משאר אשמות, קאמר הכי. וכן נסכים נמי לא קתני משום ספקא דשלמים, דהא תנן (מנחות צ.ב) דכל חטאת ואשם אין טעונין נסכים, אלא שחטאתו ואשמו של מצורע טעונים נסכים, אלא משום דחלוקה משאר אשמות קא חשיב לכל הגזו מילי דחלוק מנייהו. **כתוב** אחד אומר ישא' ה' פניו אליך – לפי הפשט לא משמע שהקדוש ברוך הוא נושא את פניהם, ולא כתיב "ישא' ה' פניך", ומשמע שיפנה אליך להשלים לך שלום. ובספרי נמי דריש: שסיר הקדוש ברוך הוא פנים של זעם. מיהו דחלוקתו חשיב ליה כאילו כתיב "פניך". וטפי הוה ליה להתלמדל לאקשוי מ"הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה" דלות (בראשית יט) ומן "ורשא' ה' פניו" (איוב מב).

בְּנֵי קודם גור דין וכו' – תימה: דברפר "מי משתו" (ברכות כ.ב.) קאמר: אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, תבוב בתורתך "אשר לא ישא פנים", מפני מה נחשא פנים לישראל? אמר להם: לא אשא פנים לישראל! אני אמרתי "ואבלת ושבעת", והם מודקדים עד כביצה. משמע שמחלק בין גוים לישראל, ואמאי לא משני כי הבא, או הבא כחתם? ויש לומר: דלעולם שיעירי הדבא עיקר, וקרא דאמר "לא ישא פנים" מירי בין בישראל בין בגוים. בגוים – אפילו קודם גור דין, שוהו קו המשפט, ולישראל – לאחר גור דין. אבל הוא נבסס להם לישראל לפנים משורת הדין, ונחשא להם פנים קודם גור דין כדמשמע הבא מקרא וי'שא ה' פניו אליך". ומלאכי השרת אמרו לפני הקדוש ברוך הוא: למה נבססת לישראל לפנים משורת הדין יותר מלגוים. לישא להם פנים קודם גור דין? הושיב: לא אשא להם פנים? וכו'. **בְּנֵי** מעושה תשובה וכו' – בספרי משני אהך קושיא: באן קודם גור דין, כו'. תימה: דבראש השנה פרק קמא (ז.ה.) אמר: גדולה תשובה שמקרעת גור דינו של אדם, שנאמר "ושב ורפא לו". מתיב: השב ביתנים – מחולק לו, לא שב ביתנים" – פירושו: קודם גור דין, "אפילו הביא כל אילי נביות – ומחולק לו!" ומשני: לא כן קשיא, הא – ביחד, הא – בצבור. אלמא, ביחד אין תשובה מקרעת גור דין של אדם, משמענתן משמע דמועלת תשובה אפילו ביחד, והנמי יפה להם קודם גור דין, ואפילו לאחר גור דין, ופשיטא דהקדוש ברוך הוא מקבל תשובה, ועוד: "דלהמתם" משמע לאחר גור דין ויש לומר: סוגיא דשמתן, כרבי יצחק, דאמר: יפה צעקה, בין קודם גור דין בין לאחר גור דין. **וְאִין** צביח מלח מטמא – משמע: אבל אי לא הוה צביח מלח – מטמא, אפילו לרבי שמעון נמי איכא למימר דשמתן אפילו באהל, וכן נמי ציון מערתא דרבי בנאה, בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא נח.א.) אתי נמי כרבי שמעון, דאחר מתן תורה דאיקרו ישראל "אדם", איכא לפלוגי. אבל קודם מתן תורה, אין חילוק, דהרב רבי משה מפונטידא פירש: דבגוירי פרק "כחן גדול" (נדר, מרבי מ'או בקבר" קריי מתים שלפני הדבור. אלמא, קודם מתן תורה מטמא, אף על גב דלא איקרו "אדם" ואי אפשר לומר כן, דהך סוגיא ד"כחן גדול" לא אתיא אלא כרבי שמעון, דמנעש לחי מ'אדם". ועוד: "או בקבר" גבי מגע כתיב, ואחר מתן תורה: מטמאין קברי גוים במגע, ולא אימעש לרבי שמעון אלא מאהל. הכי מסיק בפרק "חבא על יבמה" (יבמות ס.א.א.) ונראה לפרש: ד"לפני הדבור" – היינו, קודם שנאמר פרשת אהל. דהיינו, קודם שדוקם המשכן, כדאימא בגיטין פרק "הניקוד" (ס.א.) שמונה פרשיות נאמרו ביום הקמת המשכן, וחשיב פרשת פרה ופרשת טמאין. דסלקא דעתך "כי ימות באהל" מכאן ולהבא כתיב, ולהכי איצטריך "או בקבר", וקאי יריבוא א"כי ימות", ולא אא'אדם", וכי האי גוונא איכא בפרק בתרא דהוריות (י.א.) "כי יחיד" – פרט שלפני הדבור, דגבי יחיד, **מתיים** לעיתוי לבא צריכים חזאה – ואם תאמר: אמאי לא בעי דך בעיא על בן השונמיתא, דאיירי ביה? ויש לומר: שמה משום דכתיב אהך לעיתוי לבא (ד'הורית' ופ'עלום מ'סחוריים", ומספקא ליה אי דך וזיקה הויא שליש ושבעי, אי לא. אבל בן השונמיתא, פשיטא לו דלא בעי חזאה.

נדה דף ע עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלה

הראשונה: אִשְׁתּוֹ שֶׁל לֹא שְׁנַעֲשֵׁתָה לְנָצִיב מִלָּח, מָהוּ שֶׁתִּמְטָא
 כְּמִתָּה. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִתְּ מִמְטָא וְאֵין נָצִיב מִלָּח מִמְטָא.
 עוֹד שָׁאֵלוּ: בֵּין שְׁנִימִית שְׁמֵת וְהַחֲיִידוֹ אֲלִישֻׁעַ, מָהוּ שֶׁיִּמְטָא לֵאחֹר
 שֶׁהַחֲיִידוֹ. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִתְּ מִמְטָא וְאֵין חֵי מִמְטָא.
 עוֹד שָׁאֵלוּ: מֵתִים שִׁיקוּמוֹ לְעֵתִיד לָבֵא בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים, שְׁבַחַם וְדָאֵי
 אֵין לְהַסְתַּפֵּק שִׁיטְמָאוּ אַחֲרֵים כְּמִתִּים, שְׁהֵרִי כְּבֵר נִתְעַבֵּל גּוֹפֶם
 הָרָאשִׁון שְׁמֵת. אֵלֶּא עַדִּין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק הָאֵם צָרִיכִין הָוָה בִּאֲפֹר
 פְּרָה אֲדוּמָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי כְּטָמֵא מֵת, שֶׁאֵם הָיָה לִפְנֵי מוֹתָם
 טָמֵאֵי מֵתִים וְלֹא קִבְּלוּ אִזּוֹ הוּאֵהָ, הֵרִי טוּמְאָה שְׁבַחַם לְהִיכִן הַלֵּכָה.
 אוֹ אֵין צָרִיכִין, שֶׁהֵם עֲכָשִׁיו בְּרִידָה חֲדָשָׁה. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,
 לְבִשְׁיָהוּ אִזּוֹ נִחָבֶם לָהֶם – נִתְיַשֵּׁב בְּדַבָּר, שֶׁעֲכָשִׁיו אֵין צוֹרֵךְ לִפְשׁוֹט
 סִפֵּק זֶה. אֵיכָא דְאָמְרִי שֶׁכֵּךְ אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לְבִשְׁיָבֵא הַסִּפֵּק
 לְהַכְרַעֲתָנוּ, בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים, הֵרִי אִזּוֹ מִשָּׁה רִבְּנֵי עֶפְקָם וְהוּא יִפְשׁוֹט
 הַסִּפֵּק.
 וְאֵלֹהֵם שֶׁלֶּשָׁה דְּבָרֵי דְרָךְ אֲרֵין שֶׁשָּׁאֵלוּ. הַשְּׁאֵלָה הָרִאשׁוֹנָה: מָה
 יַעֲשֶׂה אָדָם וְיִחָבֶם בְּתוֹרָה. אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יִרְבֶּה לְלַמּוֹד
 בִּישִׁיבָה, וְיִחָבֶם עַל יְדֵי דִיבּוּק וּפְלַפּוּל הַתְּלַמִּידִים, וְיִמְעַט מִלְּעוֹס
 בְּסִחוּרָה, שִׁיחֵיו לְבוֹ וּזְמַנּוֹ פְּנוּיִים לְקִנּוּת חֲכָמָה. אָמְרוּ לוֹ אֲנָשִׁי
 אֲלֵכֶסְנֶדְרִיא, הֲרַבָּה עָשׂוּ בֵּן וְלֹא הוֹעִיל לָהֶם. אָמַר לָהֶם, שֶׁאֵבֶן אֵין
 דִּי בִכֵּךְ, אֵלֶּא גַם יִבְקָשׁוּ רַחֲמִים מִמִּי שֶׁהַחֲכָמָה שָׁלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלִי
 ב ו') 'כִּי ה' יִתֵּן חֲכָמָה מִפִּי דַעַת וְתְבוּנָה', כְּלוּמֹר, שֶׁאֵין בִּכֵּחַ
 הַהִשְׁתַּדְּלוּת לְכַד לְקִנּוּת הַחֲכָמָה, אֲלֵא מִתְּנַת ה' הִיא, וְעַל כֵּן יִבְקָשׁ
 רַחֲמִים מֵהָ.
 מִבִּיָּא הַגְּמָרָא בְּרִייתָא הַמְּבֹאֲרָת הָעֵנִין הַנִּלְמַד מִפְּסוּק זֶה: תִּנֵּי רַבִּי
 חֲזִיָּא, מִדִּי כּוּנֹת הַפְּסוּק שֶׁ' נֹתֵן חֲכָמָה מִפִּי, מִשְׁלֵי לְמַלְךְ בִּשְׁרֵי רַחֲמִים
 שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּדָה לְעֶבְרִי, וּמִשְׁנֵר – שׁוֹלַח – לְאוֹהֲבָיו שֶׁמִּחֲבָבָם יוֹתֵר
 מִשָּׁאֵר בְּנֵי הַסְּעוּדָה, מִפֶּה שֶׁלִּפְנֵי לְמֵאכְלָה, שֶׁהֵם הַדְּרָבִים
 הַמְּעוֹלִים שֶׁבְּסְעוּדָה, כֵּךְ גַּם נֹתֵן ה' מִפִּי וְלֹא מֵאוֹצֵר אַחֵר
 לְאוֹהֲבָיו הַמְּבַקְשִׁים מִמֶּנּוּ.
 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אֵם כֵּן שֶׁהַדְּבַר תְּלוּי בִּבְקִשַׁת רַחֲמִים, מָהִי קָא
 מִשְׁמַע לָן – לְמָה אָמַר שִׁירְבָה בִּישִׁיבָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּהָא בְּלֵא
 הָא לֹא סִנְיָא – הַשְּׁמִיעַ לָהֶם שׁוֹה בְּלֵא זֶה, וְהֵינּוּ בְּקִשַׁת רַחֲמִים
 בְּלֵא שִׁירְבָה בִּישִׁיבָה אֵינָה מְסַפֶּקֶת לְקִנִּית חֲכָמָה.
 עוֹד שָׁאֵלוּ: מָה יַעֲשֶׂה אָדָם וְיִתְעַשֵּׂר, אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יִרְבֶּה
 בְּסִחוּרָה וְיִשָּׂא וְיִתֵּן בְּאִמּוּנָה. אָמְרוּ לוֹ, הֲרַבָּה עָשׂוּ בֵּן וְלֹא הוֹעִילָהוּ,
 אָמַר לָהֶם, שֶׁאֵבֶן אֵין דִּי לֵאדָם בִּכֵּךְ, אֵלֶּא גַם יִבְקָשׁוּ רַחֲמִים מִמִּי
 שֶׁהַעֲשׂוּשֵׁר שָׁלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (חֲנִי ב ח), 'לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַחֵיטָב נָאֵם ה'
 צְבָאוֹת'. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אֵם כֵּן שֶׁהַדְּבַר תְּלוּי בִּבְקִשַׁת רַחֲמִים,
 מָהִי קָא מִשְׁמַע לָן – לְמָה אָמַר לָהֶם שִׁירְבָה בְּסִחוּרָה. מְשִׁיבָה
 הַגְּמָרָא: דְּהָא בְּלֵא הָא לֹא סִנְיָא – שׁוֹה בְּלֵא זֶה, וְהֵינּוּ בְּקִשַׁת רַחֲמִים
 בְּלֵא שִׁירְבָה בְּסִחוּרָה אֵינָה מְסַפֶּקֶת לְהַתְעַשֵּׂר.
 עוֹד שָׁאֵלוּ: מָה יַעֲשֶׂה אָדָם וְיִחֲיוּ לוֹ פְּנִים וְכָרִים – הַגּוֹנִים. אָמַר לָהֶם
 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יִשָּׂא אִשָּׁה תְּהוֹנָנָתָה לֹא שְׁתַּדַּע לְגִדּוֹל בְּנֵי לְתוֹרָה וּלְמִדּוֹת
 מַעֲלוֹת וְטוֹבוֹת.

שִׁחֲטוֹתָ בַּצִּפּוֹן – בַּצִּפּוֹן הָעוֹזֶרֶה כֹּאשֶׁם, וְיִמְעוֹן מִתְּנַת דָּם עַל
 הַבְּהוֹנוֹת כֹּאשֶׁם מִצּוֹרֵעַ, וְיִטְעוֹן מִמִּיכָה, וְיִנְסִכִּים, וְתִנּוּפָה וְתוֹה וְשׁוֹק
 כְּשִׁלְמִים, וְנִאֲכָל לִזְכִּירָה כְּהוֹנָה לְיוֹם וְלֵילָה בְּלִבָּד, כֹּאשֶׁם שֶׁהוּא
 מִקְדָּשִׁי קְדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִים רַק לְזִכְרֵי כְּהוֹנָה וְלִיּוֹם וְלֵילָה בְּלִבָּד. וְלֹא
 הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, מִפְּנֵי שֶׁמִּבִּיא קְדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל –
 גּוֹרֵם לְקִדְשִׁים לְהַגִּיעַ לִידֵי פְסוּל, שֶׁאֵם אֵינּוּ חַיִּיב בֹּאשֶׁם הֵרִי קֶרֶבֶן
 זֶה הוּא שְׁלָמִים שְׁנֵאֲכָלִים לְשֵׁנִי יָמִים וְלֵילָה, וְכִיּוֹן שְׁנוּהָ בּו
 כְּתוּמֵרֵת אֲשֶׁם, שׁוֹרֵף הַנּוֹתֵר אַחֵר יוֹם וְלֵילָה, וְנִמְצָא שֶׁמִּפְסִיד
 הַשְּׁלָמִים שֶׁלֹּא כְּדִינָם.
 וּמַעֲתָה קֶשֶׁה, מִדּוּעַ תִּירֵץ שְׁמוּאֵל שֶׁתְּשׁוּבַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהַחֲטָא
 מִבִּיא כְּעִנִּי, מְדוּבָר שֶׁקֶרֶב אֲשֶׁמוֹ, הֵרִי אֵין זֶה לֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה
 שֶׁסּוֹבֵר שֶׁבְּהִקְרַבְתָּ הָאֲשֶׁם נִקְבַּע דִּינוֹ כְּעֹשִׂיר, וְשׁוּב אֵין מוֹעִיל
 שִׁיחִידָה עֵנִי, וְלֹא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁלְּשִׁיתוֹ אֵין צוֹרֵךְ לְהַעֲמִיד שֶׁכְּבֵר
 קֶרֶב אֲשֶׁמוֹ, שְׁהֵרִי יִכּוֹל לְהִבִּיא הָאֲשֶׁם בְּתַנָּאִי.
 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: שְׁמוּאֵל כְּבֵר לֶה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּחֶדָא – בְּדַבָּר אַחֵד,
 שֶׁהַחֲטָא קוֹבַעַת חִיּוּבוֹ כְּעֹשִׂיר אוֹ כְּעִנִּי, וְלִכֵּן אֵף שֶׁקֶרֶב אֲשֶׁמוֹ
 בְּעֹשִׂירוֹת יִכּוֹל לְהִבִּיא חֲטָאֵת הָעוֹף כְּשִׁיעֵנִי. וְפִלְגִי עֲלֶיהָ בְּחֶדָא –
 וְחוֹלֵק עֲלֵיו בְּדַבָּר אַחֵד, בְּמָה שֶׁהַתִּיר לְהִבִּיא אֲשֶׁם בְּתַנָּאִי, שְׁכּוּה
 סוֹבֵר שְׁמוּאֵל כְּחֲכָמִים שֶׁאֵין מִבִּיא אֲשֶׁם בְּסִפֵּק, וְלִכֵּן הוֹזַק לְתִרֵץ
 שֶׁקֶרֶב אֲשֶׁמוֹ.
 הַגְּמָרָא מִבִּיָּאֵה אֵת הַמִּשְׁךְ שֶׁאֲלוֹת אֲנָשִׁי אֲלֵכֶסְנֶדְרִיא: וְאֵלֹהֵם
 שְׁלִישֶׁה דְּבָרֵי אֲנָהָה שֶׁשָּׁאֵלוּ. הַשְּׁאֵלָה הָרִאשׁוֹנָה: כְּתוּב אָחֵד אוֹמֵר
 (יִחוּקָאֵל יח לב) 'כִּי לֹא אֶחָפֵץ בְּמוֹת מֵת נָאֵם ה' אֱלֹהִים וְהַשִּׁיבּוֹ
 וְחַיּוֹ, כְּלוּמֹר שֶׁחָפֵץ ה' שִׁיּוּבוֹ הָרָשָׁע בְּתוֹשָׁבָה וְיַחֲיוּ, וְכְתוּב אָחֵד
 הַנֶּאֱמַר בְּבִנֵּי עַלִי שֶׁחֲטָאוּ בְּעִבּוּדֵת הַכְּהוֹנָה וְהוֹכִיחֵם אֲבִיהֶם, אוֹמֵר
 (שְׁמוּאֵל א' ב כח), 'וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל אֲבִיהֶם כִּי חָפֵץ ה' לְהַמִּיתָם'.
 מִתְּרֵץ לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּאֵן – הַכְּתוּב שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין חָפֵץ בְּמוֹת
 הָרָשָׁעִים, הוּא עֲשׂוּשִׁין תְּשׁוּבָה, כָּאֵן – הַכְּתוּב שֶׁאוֹמֵר שֶׁחָפֵץ ה'
 בְּמִיתָתָם, הוּא בְּשָׂאֵין עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה.
 עוֹד שָׁאֵלוּ: כְּתוּב אָחֵד אוֹמֵר (דְּבָרִים י י), 'כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו' אֲשֶׁר
 לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שׁוֹחֵד', וְכְתוּב אָחֵד אוֹמֵר (בְּמִדְבָּר ו כו) 'וְיִשָּׂא
 ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשָּׂם לָךְ שְׁלוֹם', שֶׁ' כֵּן נוֹשֵׂא פָנִים.
 מִתְּרֵץ לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּאֵן – הַכְּתוּב שֶׁאוֹמֵר שֶׁ' נוֹשֵׂא פָנִים,
 הוּא קוֹדֵם גִּזְרֵי דִין, כָּאֵן – הַכְּתוּב שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵינּוּ נוֹשֵׂא פָנִים, הוּא
 לְאַחֵר גִּזְרֵי דִין.
 עוֹד שָׁאֵלוּ: כְּתוּב אָחֵד אוֹמֵר (תְּהִלִּים קלב יג) 'כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן
 אָהָה לְמוֹשָׁב לוֹ, וְכְתוּב אָחֵד אוֹמֵר (יִרְמִיָּה לב לא) 'כִּי עַל אִפְסִי וְעַל
 חֲמָתִי הִתֵּתָה לִי הָעִיר הַזֹּאת לְמֵן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּנוּ אוֹתָהּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה',
 שֶׁאוֹמֵר ה' שֶׁאֵינּוּ רּוֹצֵה בְּצִיּוֹן אֲלֵא מִתְקִיּוּמָת כְּבִיכּוֹל עַל אִפּוֹ וְעַל
 חֲמָתוֹ. מִתְּרֵץ לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּאֵן – הַכְּתוּב שֶׁאוֹמֵר שֶׁ' בּוֹחֵר
 בְּצִיּוֹן, הוּא קוֹדֵם שְׁנִשָּׂא שְׁלֵמָה אֵת בֵּית פְּרָעָה, כָּאֵן – הַכְּתוּב
 שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵינּוּ רּוֹצֵה בָהּ, הוּא לְאַחֵר שְׁנִשָּׂא שְׁלֵמָה אֵת בֵּית פְּרָעָה,
 שֶׁהִיָּה בְּיוֹם שֶׁהוֹקֵם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
 וְאֵלֹהֵם שֶׁלֶּשָׁה דְּבָרֵי בִּירוֹת –[שְׁטוֹת] שֶׁשָּׁאֵלוּ. הַשְּׁאֵלָה

אגרות קודש

ב"ה, ד' טבת, ה'תשי"א

ברוקלין

ש"ב הרה"ח ורח"א אי"א נ"מ עוסק בצרכי ציבור וכו' מוהר"ר עזריאל זליג שי'

שלום וברכה!

ביום זה, יום הכנס בנו משה שלמה שי' לעונת הבר מצוה, הנני לשלוח בזה ברכותי, נוסף על הטלגרמה ששלחתי, שיגדל להיות ירא שמים חסיד ולמדן, ויגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה, כפי שנתבארו כל העניינים האלה בתורת החסידות.

המשך בעמוד רסח

60 נוהגין בהן מנהג שונה משאר הנשים, וטומאתן נזכרת. לכך
61 התקינו, שיהיו מטבילין את הכלים והבגדים על גבי ים – שנגעו בכל
62 הנשים סמוך למיתתן, ואף באינן נדות, מפני כבודן של נדות חיות.
63 וכן בראשונה היו מטבילין את הכלים ובגדים רק על גבי יבין מתין
64 – שמתו בזיבתם, והכלים נגעו בהם סמוך למיתתם, והיו יבין חיון
65 מתבטאין שאף במיתתם שונים הם משאר אנשים. לכך התקינו
66 שיהיו מטבילין על גבי כל האנשים – שכלים שנגעו בכל מת סמוך
67 למיתתו, ואף שאינו זב, צריכים טבילה, מפני כבודן של יבין חיים.

משנה

68 המשנה מבארת דיני טומאת דם היוצא מן המקור בשעת מיתה:
69 האשה שמתה ויצאה מפנה רביעית הלוג דם מן המקור, רביעית זו
70 מטמאה במגע משום פתם של נדה אף במשדו ממנה, כדם היוצא
71 בחייה. וגם מטמאה באהל ברביעית שלמה, כדם היוצא לאחר
72 מיתה. רבי יהודה אומר, אינה מטמאה משום פתם, מפני שהדם
73 נעקר מהמקור רק משמתה – לאחר שמתה, ואינה נדה בראייה
74 שלאחר מיתה.
75 מוסיפה המשנה: ומודה רבי יהודה ביושבת על משבר שכרעה
76 ללדת ומתה ויצאה מפנה רביעית דם מן המקור, שהיא מטמאה אף
77 במשדו משום פתם, שתולין שדם זה נעקר מחיים מחמת הלידה.
78 אמר רבי יוסי, הואיל ונעקר מחיים, לפיכך אין זה רביעית דם המת
79 ואינה מטמאה באהל.

גמרא

81 שנינו במשנה, שרבי יהודה חולק על תנא קמא ומטהר משום
82 כתם, מפני שדם הנעקר לאחר מיתה אינו טמא בטומאת נדה.
83 מקשה הגמרא: מכלל – מדברי רבי יהודה משמע דתנא קמא סבר
84 שאף על גב דנעקר דם רק משמתה, מטמאה משום פתם, וכיצד
85 ניתן לומר כך, והרי דאי שאין טומאת נדה אלא מחיים. מתרצת
86 הגמרא: אמר ר' יצחק, אמנם האשה אינה נדה מחמת דם זה, שאין
87 ראייה לאחר מיתה, אך נחלקו בטומאת הדם עצמו אף שנעקר
88 לאחר מיתה, משום נגיעתו במקור מחיים, ובדין מקור מקומו טמא
89 איכא בינייהו – נחלקו תנא קמא ורבי יהודה בדין החרם שהוא
90 מקור הדמים באשה, האם הוא נחשב מקום טמא וכל דם הבא
91 דרכו טמא שנגע בו. לתנא קמא המקור טמא, ולכן אף שנעקר
92 לאחר מיתה שאין בו נחשב לראייה, מכל מקום טמא שנגע
93 במקור, ולרבי יהודה אין המקור טמא, ולכן כשנעקר הדם אחר
94 מיתה שאינה ראייה, אינו טמא.
95 שנינו במשנה, ברעת רבי יהודה המטהר דם הנעקר לאחר מיתה
96 מטומאת נדה: ומודה רבי יהודה ביושבת על משבר ומתה ויצאה
97 ממנה רביעית דם, שהיא מטמאה משום כתם. אמר רבי יוסי,
98 לפיכך אינה דם המת ואינה מטמאה באהל.
99 מקשה הגמרא: מכלל – מדברי רבי יוסי החולק בדם היוצא
100 מיושבת על המשבר ומתה, ומטהרו מטומאת אהל משום שנעקר
101 מחיים, משמע דתנא קמא – רבי יהודה סבר, שבאהל גמי מטמא
102 כדם המת, וכיצד ניתן לומר כך, והרי דאי שאין טומאת מת אלא
103 בנעקר לאחר מיתה.
104 מתרצת הגמרא: אמר ר' יהודה, הכל מודים בדם שידוע בו
105 שנעקר כולו מחיים שאין בו טומאת מת, אלא דם תבוסה איכא
106 בינייהו – דם שריצה בשעת מיתה, וספק אם נעקר כולו מחיים או
107 חלקו מחיים וחלקו לאחר מיתה, שטמא מדרבנן כמבואר
108 בברייתא להלן, בכך נחלקו אם טומאה זו שייכת אף בנידון
109 משנתנו, שלרבי יהודה גם בדם שיצא מהיושבת על המשבר יש
110 להסתפק כדם תבוסה ומטמא. ולרבי יוסי אינו כדם תבוסה, שכן
111 שיצא כשכרעה לילד דאי שנעקר מחיים ואינו מטמא.
112 מביאה הגמרא ברייתא המבארת האופן שטמא מדרבנן ולא
113 מדאורייתא: דתנא, איהו דם תבוסה שנמנה (אהלות פ"ב מ"ב) בין

1 ויכרש עצמו להתנהג בצניעות בשעת תשיש. אמר לו אנשי
2 אלכסנדריא, הרבה עשו בן ולא הועילו. אמר להם, אכן אין די בכך,
3 אלא גם יבקש רחמים ממי שהבנים שלו, שנאמר (תהילים קכו ג)
4 'הנה נחלת ה' בנים שְׂכָר פְּרִי הַבֶּטֶן', כלומר, שמתנת ה' היא, ועל
5 כן יבקש רחמים מה'. שואלת הגמרא: אם כן שתלוי בבקשת
6 רחמים, מאי קא משמע לן – למה אמר להם לישא אשה הוגנת
7 ולקדש עצמו. משיבה הגמרא: דהא בלא הא – שזה בלא זה, והיינו
8 בקשת רחמים בלא השתדלות זו, לא כני – אינה מועילה לכך.
9 מבארת הגמרא דרשת הפסוק. שואלת הגמרא: מאי 'שְׂכָר פְּרִי
10 הַבֶּטֶן'. משיבה הגמרא: אמר רבי חמא ברבי חנינא, בשכר שמשחין
11 עצמן מלהוריע, כבטן בשעת תשיש, כדי שתוריע אשתו תחילה,
12 ניתן לו תְּקוּדָה בְּרִיף הוא שְׂכָר פְּרִי הַבֶּטֶן – שכר על שמשחין
13 עצמם בבטן, ומהו שכרן, בנים וזכרים, כמו שנאמר 'נחלת ה' בנים'.
14 שנינו במשנה: פית שפאי אומרים [וכו'], כל הנשים המתות דינן
15 סמוך רחמיתן כנדות. ובית הלל אומרים, אין דין נדה אלא
16 כשמתה נדה.
17 מבררת הגמרא: מאי טעמיהו דבית שפאי שאף הטהורות דינן
18 סמוך למיתתן כנדות. אי נמי – אם נאמר שטעמם משום דכתיב
19 (אסתר ד ד') לגבי אסתר המלכה כששמעה שמרדכי קרע את
20 בגדיו ולבש שק ואפר שמגודל הפחד והבהלה 'ותתחלחל תמלכה
21 מאד', ואמר רב, שהלשון 'ותתחלחל' מלמד שפרסה נדה. והקא
22 גמי – ואף כאן סמוך ליציאת נשמתה איה ביצתותא דמלאכא
23 דמותא – מחמת הבהלה והפחד ממלאך המות חוץ – ראתה דם,
24 ולכן אמרו בית שפאי שהמתות דינן כנדות.
25 מקשה הגמרא על טעם זה: והאן תנן לעיל (לט.) במשנה, שאף
26 כששהגיע זמנה לראות ולא בדקה עצמה, הרי היא טמאה אף
27 שבדקה לאחר מכן ונמצאה טהורה, שבודאי ראתה בזמן שרגילה
28 לראות בו, מכל מקום אם באותו זמן היתה מתחבאת מליסטים או
29 שהיתה בעיר שחתת מצור, אם בדקה לאחר מכן ולא מצאה דם
30 הרי היא טהורה, שחודרה שהיא נתונה בה מסלקת את הדמים, והי
31 ותולים שאכן לא ראתה. ומבואר שהחודרה מונעת הדם, ואיך
32 נאמר שפחד מלאך המות גורם לראייה.
33 מתרצת הגמרא: הא לא קשיא, שיש לחלק בין המקרים, שאכן
34 פתחא צמית, אך ביצתותא דמלאכא – פחד שהוא דאגה המתמשכת
35 שאינה באה פתאום, צומת ומכווץ את המקור ועוצר הדם, ולכן
36 היושבת במצור או הנחבאת מהליסטים, שדאגתה מתמשכת, פחד
37 זה מסלק הדמים ממנה. מה שאין כן חדרה היינו פחד פתאום,
38 פחד מלאך המות שבנידונו, וכן באסתר ששמעת מרדכי הגיעה
39 אליה בפתע פתאום, חדרה זו גורמת שיתרפה ויפתח מקורה
40 ותראה דם.
41 דוחה הגמרא טעם זה: אלא קשה על טעם זה, מהא (דתנן)
42 [דתנא], שבשם שלבית שפאי כל הנשים המתות נדות, כמו כן
43 בית שפאי אומרים, כל האנשים המתים דינן כבין, ובית הלל
44 אומרים, אין זב אלא מי שמת – שסמוך למיתתו היה זב, ואם אכן
45 טעם בית שפאי משום פחד מלאך המות הגורם לראייה, הרי
46 באנשים אף אם יצא מהם זוב על ידי פחד, אינם נטמאים בזיבה,
47 שהרי איכרי כאן – יש לקרוא כאן מה שלמדה הברייתא לעיל
48 (לה). מהכתוב (ויקרא טו ב) 'איש איש כי יהיה זב מפשרו זובו
49 טמא', שאין טמא אלא כשזב מבשרו, כלומר מבח אברו, ולא
50 מןפת אונסו, כפחד או אונס אחר, ומכך שביט שפאי מטמאים גם
51 באנשים המתים, אף שראייה שמחמת פחד אינה מטמאתם, מוכח
52 שאין טעמם מחמת ראייה הבאה מפחד מלאך המות.
53 הגמרא מבארת טעם אחר לבית שפאי: אלא מטמא דבית שפאי
54 שהנשים המתות נדות, אינו משום ראיית דם לעשותן נדות מן
55 התורה, אלא תקנת חכמים היא לנהוג בכל המתות כנדות,
56 להטביל כליהן ובגדיהן שנגעו בהן לפני המיתה, כדתנא,
57 בראשונה קודם התקנה היו מטבילין כלים ובגדים על גבי נדות
58 מתות – רק אלו שנגעו בנשים שמתו בנדתן, שאז מטמאות אדם
59 וכלים בנגיעה, והיו נדות חיות מתבטאין שאפילו בשעת מיתתן

נדה. פרק עשירי - תינוקות דף עא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רלז

והאנן תנן שחררה מסלקת הדמים — בלאו מחניתין דהבא, הוה מצי למפרך אדרב, אלא
אגב דקאי לפרושי מחניתין פריך אמתניתין. **אלא** טעמא דבית שמאי כדתנן
בראשונה — משמע דרך לא אתי בבית הלל, ותימה: דבסוף מועד קטן (כוב), תני לה גבי
שאר "בראשונה" דקתני דתם, דהוי הילכתא פסיקתא. משמע, דבבולוהו הלכתא כמו
שהתקינו לבסוף, ובתוספתא דמכילתין (פרק
תשיעי) קתני לכולהו ואומר רבינו תם: דברייטא
דהבא איירי בכלים שהיו עליה שמן למיתלה,
ומודו בית הלל בכלים שיש עליהם טומאת זבה,
אבל פלוגתא דמתניתין ארישא, דוב חבה מטמאין
באבן מסמא עד שימוק דבשר כו' שמוא יתעלפה.
הך חומרא מוקי בית שמאי בכל הנשים
שמשמאין באבן מסמא עד שימוק דבשר, ואהא
דוקא פליגי בית הלל, ועוד יש לומר: דבראשונה
דהבא, היינו דמתחילה היו נוהגין בבית הלל,
ולבסוף התקינו לכולי עלמא שיהיו נוהגין בבית
שמאי.

מטמא משום כהם — פירוש: כרם נדה
במשוה, דאי משום מת — בעי
רביעית. **מקור** מקומו טמא איכא בינייהו —
לתנא קמא: מקומו טמא. ולא לענין שיהא הדם
הנוגע בו טמא טומאת מגע, דאפילו בלא מקור
ליטמא אפילו פחות מרביעית, משום דנגע במת.
אלא כהם ראייה מגורה קאמר, שטימא הדם
במגע ובמשא אף על גב דלא רואה היא לאחר
מיתה, הואיל והיה במקור מחיים. ומשעת כבוס
ליכא לטמויי כמו כהם — דהא ודאי השתא הוא
דאתא דם, ולא מהני טומאת כהם אלא לזיוות
טומאה בפחות מרביעית (ובמשוה).

בין בחייו בין במותו — מפרש ואזיל: ספק בחייו
כולו, ספק במותו כולו. ספק בחייו ובמותו, קצת
בחייו קצת במותו. **חכי** גרסינן בפירוש רבינו
חננאל ובתוספתא דאחלות (פרק רביעי): הרוג
שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו, ועדיין לא
פסק, ספק רובו מחיים כו' — ורבינו שמואל כתב
דלא איתפרש. ומפרש רבינו יצחק: "ועדיין לא
פסק" — הדם משמות, ושמואל הולך ורבה עד שיהא
רביעית שלמה. ואף על גב דהשתא ליכא אלא
רובו לאחר מיתה — דגורו אטו כולו מדיון דם
תבוסה, אבל כשראינו כשפטס יצא ממנו — גזרו
עליו דין דם תבוסה, כי בודאי לא ליכא רביעית
לאחר מיתה במה שיצא אחרי כן, "דמו מטפטף
לגומא" — (שמוא) מספקא ליה לרבינו יצחק: אי
בעי רבי יהודה ועדיין לא פסק ברבנן, ר"טפה של
מיתה — לאו דוקא. אלא הכי קאמר: ומה
שיטפטף לאחר מיתה — אינו מתבטל ראשון
ראשון, אלא מצטרפין בולן עד שיהא בו שיטפה
לטמא. ורבנן מטהרים — דראשון ראשון בטל, או
דילמא: לא בעי "עדיין לא פסק" ו"טפה" דנקט
דוקא, מדקאמר לקמן "שאני אומר טיפה של
מיתה עומדת לה על העץ", דאם לא ירדה לטמא
— הוה מטמא רבי יהודה, אף על גב דאין דרך
לעמוד על העץ אלא מעט. ורבנן דקאמר "ראשון
ראשון נפסק" — רבותא קאמר: אפילו לא פסק
כיון דאינו אלא מטפטף, ראשון ראשון בטל, ודבר
רבינו יהודה בן הרב רבינו יום טוב מפרש: "ועדיין
לא פסק" — פירוש: מלהיות שותת, אילו היה
מטפטף — היה טהור, וראשון ראשון בטל.

וחכמים דבתר הכי היינו תנא קמא: דמפרש טעמא אמאי פליגי אדרבי שמעון "שאני אומר
טיפה של מיתה עומדת על העץ". ורבינו תם מפרש: "ועדיין לא פסק" — שאחר שנודע לנו שמת, ראינו שלא פסק. ובדאי איכא מייעוט לאחר מיתה, כדמפרש ואזיל "כרם כהם מחיים, ספק
מייעוט" כו'. ואתא לאפקי מותנא קמא דאמר אפילו היכא דאיכא לספוקי שמא יצא כולו מחיים, טמא. **ורבנן** מטפטף לגומא — רבי יהודה נקט "גומא" — משום שהזכיר טפטוף שיהא יחיד
ומצטרף. דבלאו גומא אינו מתערב יפה, אלא נטף כאן וכאן. אבל רבי שמעון דנקט "שותת" — אפילו בארץ מתערב יפה.

ויקדש עצמו — לשמש בצניעות. שמשוהין — להוציא את חורע. **פחדא צמית** — דאנת
יראה כי הכא, מפני פחד כרכום, והגיע שעת וסתה ולא ברקה — טהורה, שהחזרה
מסלקת הדמים. **כיערותא** — הקהלות פתאום, שאדם רואה או שומע — נבהל, מרפאי.
אלא הא דתנן כל האנשים — המתים מחזקין להו כובין סמוך למיתתן, ואי טעמייהו
דבית שמאי משום ביערותא דמלאך המות —

וכרים היכי מטמא? הא זכר אינו מטמא באונס, 1
דקרינן ביה "מבשר" — ולא מחמת אונס. **אלא** 2
מעייהו דבית שמאי — מדרבנן, משום כבוד 3
וזבין התקינו שיהו מטבילין כלים של סמוך 4
למיתה, אף על פי שלא נגעו בהם לאחר מיתה. 5
[כלים] — אף הכלים של קודם למיתה. 6
מטבייהו — שאפילו במיתתן הם משונין מכל 7
אדם. **משנה** מטמא טומאת כהם — דדס נדה 8
במשוה, דאי משום טומאת מת — לא מטמא 9
אלא ברביעית. ומטמא באהל — אם כל 10
הרביעית יחד. שטמא משום כהם — שנעקר 11
מחיים. **גמרא** לתנא קמא מקור מקומו טמא 12
— הילכך, אף על גב שנעקר לאחר מיתה — 13
מטמא בנדות, מפני שדיה במקור מחיים, ואף 14
על גב דלאחר מיתה לאו רואה היא. **באהל** נמי 15
מטמא — בתמידי. הרי יוצא מחיים? דם תבוסה 16
איכא בינייהו — לרבי יהודה, הואיל וספק הוא: 17
ספק אם נעקר כולו מחיים, ספק אם נעקר 18
מקצתו לאחר מיתה — הוה דם תבוסה, ומדרבנן 19
מטמא באהל. דמדאורייתא — עד שתהא 20
רביעית לאחר מיתה. ורבי יוסי סבר: האי לאו 21
דם תבוסה הוא, דכיון דכורעת לילד הוא — 22
כולו נעקר מחיים. איזהו דם תבוסה — דאמרין 23
בפירקין דלעיל (סב), דטומאתו דרבנן, בחייו 24
ובמותו — שהתחילה הרביעית לצאת מחיים: 25
ספק כולו מחיים, ספק כולו במותו — זהו דם 26
תבוסה, וטמא מדרבנן באהל, כדאמרין בפירקין 27
דלעיל: דם תבוסה — דרבנן, וחכמים אוטרים — 28
זה אינו, הואיל ואיכא לספוקי: שמא כולו במותו 29
— הוה ליה ספק טומאה דאורייתא ברשות 30
היהודי, וספקין טמא. **אלא** איזהו דם תבוסה — 31
דטומאתו מדברי סופרים. הרוג שיצא כו' — 32
פשיטא לן דלא נפיק מניה רביעית שלמה 33
לאחר מיתה, וספק רובו מחיים כו' — רבותא, 34
אשמעינן: דאף על גב דמספקא לן אי רובו 35
מחיים, גזר עליה טומאה. ומיהו אי הוה נמי 36
רובא לאחר מיתה — איך טומאתו מן התורה, 37
דריבנית שלמה דמת בעינן, ומיהו אי הוה 38
פשיטא לן דרובא מחיים — לא גזר עליה. 39
שראשון 40

דתנא קמא סבר באהל נמי מטמא? אמר רב יהודה: דם תבוסה איכא בינייהו. 33
דתנא, איזהו דם תבוסה? פירש רבי אלעזר ברבי יהודה: הרוג שיצא ממנו דם בין 34
בחיו בין במותו, ספק בחיו יצא ספק במותו יצא, ספק בחיו ובמותו — זהו דם 35
תבוסה. וחכמים אוטרים: ברשות היהודי — ספקו טמא, ברשות הרבים — ספקו טהור. 36
אלא איזהו דם תבוסה — הרוג שיצא הימנו רביעית דם בחיו ובמותו, ועדיין לא 37
פסק, ספק רובו בחיו ומיעוטו במותו, ספק מיעוטו בחיו ורובו במותו — זהו דם 38
תבוסה. רבי יהודה אומר: הרוג שיצא ממנו רביעית דם, והיה מוטל במטה ודמו 39
מטפטף לגומא — טמא, מפני שהטפה של מיתה מעורבת בו. וחכמים מטהרין, מפני 40
שראשון

וחכמים דבתר הכי היינו תנא קמא: דמפרש טעמא אמאי פליגי אדרבי שמעון "שאני אומר
טיפה של מיתה עומדת על העץ". ורבינו תם מפרש: "ועדיין לא פסק" — שאחר שנודע לנו שמת, ראינו שלא פסק. ובדאי איכא מייעוט לאחר מיתה, כדמפרש ואזיל "כרם כהם מחיים, ספק
מייעוט" כו'. ואתא לאפקי מותנא קמא דאמר אפילו היכא דאיכא לספוקי שמא יצא כולו מחיים, טמא. **ורבנן** מטפטף לגומא — רבי יהודה נקט "גומא" — משום שהזכיר טפטוף שיהא יחיד
ומצטרף. דבלאו גומא אינו מתערב יפה, אלא נטף כאן וכאן. אבל רבי שמעון דנקט "שותת" — אפילו בארץ מתערב יפה.

נדה דף עא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי)

לזכר, שדינה אז כטבול יום, הִתְהַלְּךְ מִצֵּרֶה – מותר לה לערות מים
לְצוּרֵךְ הַדַּחַת קֶרֶב הַפֶּסֶחַ, משום שטבול יום שני הוא ואין שני
מטמא כלי. ואין חוששים שמה נגעה במים. אלא שצריכה להיזהר
שלא תיגע במים, שטבול יום מטמא משקים ונעשים שלישי
לטומאה. ואף שהמים חולין הם ואין שלישי בחולין, מכל מקום
כיון שמייעדים הם לקרבן פסח, הרי הם חולין שנעשו על טהרת
הקודש, וסברו בתחילה שחולין שנעשו על טהרת הקודש הרי הם
כקודש שיש בו שלישי לטומאה. חֲזוּרוּ הַחֲכָמִים בָּהֶם בִּשְׁנֵי דְבָרִים,
א. לִזְמַן שֶׁאֵין טָבֹול יוֹם כְּשֵׁנִי בְּלִבָּד, אלא החמירו בו לעשותו אף
כראשון לטומאה, ולכן היושבת על דם טוהר שדינה כטבול יום
הֲרִי הִיא כְּמִנְעָה מִטָּמֵא מַת – כמי שנוגע בטמא מת שנעשה ראשון
שהרי נגע באב הטומאה, ואם תיגע בקדשים תעשם שני. ובוזה
החמירו בה יותר מבראשונה. ב. חולין שנעשו על טהרת הקודש
אינם כקודש, ולכן אף נוגעת במים ואינם נטמאים, משום שאינה
כמגע טמא מת אלא לְקַדְּשֵׁם, אבל לחולין דינה כטבול יום שאינו
אלא שני ואין שני עושה שלישי בחולין, ובוזה הקילו יותר
מבראשונה.

וזה שהחמירו לעשות טבול יום כמגע טמא מת לקדשים הוא
בְּדִבְרֵי בֵּית הַלֵּל, אבל בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים שהחמירו לעשותו אף
אב הטומאה כְּמִטָּמֵא מַת, ואם יגע בקדשים יעשם ראשון לטומאה.

נמרא

מבאר הגמרא סברת החכמים בראשונה וסברתם כשחזרו בהם:
ממה שבראשונה אמרו שהיושבת על דם טוהר מערה מים לפסח,
יש לדייק שֶׁמִּצְוָה בְּלֹא לִגְעַת בְּמִים אֵין – [כן] דווקא כך מותרת,
אבל שתהיה נִזְנֶצֶת בְּמִים לֹא, אף שחולין הם, אֶלְמָּא שסברו
שחולין שֶׁנֶּעְשׂוּ עַל סְהֵרַת תְּקִינָה בְּקִדְּשׁ דְּמִו, ולכן אם תיגע במים
ייעשו הם שלישי כטבול יום הנוגע בקודש. שאם הם בחולין אף
שתיגע במים אין בכך כלום, מפני שאין טבול יום שהוא שני מטמא
חולין.
מבאר הגמרא סברתם כשחזרו בהם: אִמָּא – אמור וברא הַסִּיפָא,
חֲזוּרוּ לִזְמַן הֲרִי הִיא כְּמִנְעָה מִטָּמֵא מַת שהוא ראשון, שאם תיגע במים
נעשים שני, ודין זה הוא לְקַדְּשֵׁם – כשנוגעת בקדשים. ויש לדייק
שדווקא לְקַדְּשֵׁם אֵין – [כן] הוא שיוולדת הרי היא כמגע טמא מת,
אבל לְחוּלִין לֹא, שאינה מטמאתם, אֶלְמָּא שלאחר שחזרו סברו
שחולין שֶׁנֶּעְשׂוּ עַל סְהֵרַת תְּקִינָה לֹא בְּקִדְּשׁ דְּמִו. נמצא ששיטת
החכמים בראשונה וכשחזרו בהם, תלוי במחלוקת התנאים (חולין
לה: בחולין שנעשו על טהרת הקודש אם כקודש הם או שאינם
כקודש.
מסיפה הגמרא לבאר מה ששינוי שטבול יום הרי הוא ראשון:
מִתְּנִיתִין מִנֵּי, אָמַר שְׂאִיל הִיא, דְּתִנָּיָא, אָמַר שְׂאִיל אוֹמֵר, מִכּוּל יוֹם
הרי הוא תְּחִילָה – ראשון לטומאה לְקַדְּשׁ – כשנוגע בקדשים, ולכן
בכוחו לְמִטָּמֵא שְׁנִים – שעושה בנגיעתו שני, והשני עושה שלישי,
ונקראים טמאים שמטמאים אחרים, תלוי במחלוקת התנאים (חולין
– לעשותו רביעי, והרביעי נקרא רק פסול ולא טמא שאינו מטמא
אחרים.

משנה

ממשיכה המשנה לבאר דיני יושבת על דם טוהר: וּמִדִּים בֵּית
שמאי ובית הלל שהחמירו על יושבת על דם טוהר להחשיבה
כטמא לקדשים, שְׁמִיד שטבולה, הִיא אוֹיְבָלָת בְּמַעֲשֵׂר שֶׁנִּי כֻּכַל
טבול יום ולא החמירו בה יותר.
וְכֵן קוֹצֶה – חותכת ומפרישה לָהּ חֶלֶה מִן הַעִיסָה ועדיין אינה
קוראת לה שם חלה, נמצא שאינה נוגעת אלא בחולין שאין טבול
יום מטמאם, שאם תקרא לה שם הרי טמאה בנגיעתה, שהרי
טבול יום הנוגע בתרומה וחלה מטמאם, אלא מניחתה בכלי
וּמִקְשָׁת – ומקרבתו לשאר העיסה, שמיצה לתרום מהקרוב לדבר

שְׂרָאשׁוֹן רָאשׁוֹן נִפְסָק – שיש הפסק בין טיפה לטיפה, ולפיכך אף
שרובו לאחר מיתה, טוהר, שמתחילה נפל דם טוהר שמחיים
בגומא ואחר כך טיפסף עליו דם מיתה, וכל טיפה וטיפה בטלה
בדם הראשון הטהור. מקשה הגמרא: שְׁפִיר – [יפה] קֶאֱמָרִי לִּיה
רְבִּי לְרִבִּי יְהוֹדָה שאין דם הנוסף מטמא, שטבל בטהור, ומדוע לא
קיבל דבריהם ומטמא. מתרצת הגמרא: רְבִּי יְהוֹדָה הוֹסִיב שֶׁאֵין כָּל
טיפה וטיפה בטלה, לְמַעֲמִיָּה – הולך בזה בשיטתו בדם החייב
בכיסוי שהתערב ברוב דם הפטור, דְּאָמַר אֵין דָּם מְכַבֵּל דָּם שֶׁמִּין
במינו אינו בטל וחייב בכיסוי, ואף כאן אין טיפת הדם שלאחר
מיתה בטלה בטהור.

מביאה הברייתא עוד מחלוקת בדם תבוסה: רְבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר,
צָלוּב – [תלוי] עַל הָעֵץ שְׁדָמוֹ שׁוֹתֵת לְאָרְצָא בְּלֹא הַפֶּסֶק, וְנִמְצָא תַּחְתָּיו
רְבִיעִית דָּם, מִטָּמֵא הָדָם. רְבִּי יְהוֹדָה מְטַהֵר, משום שְׁכַשְׁהוּם שׁוֹתֵת
מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא עַל הָעֵץ, אֲנִי אוֹמֵר שְׁמִיטָה שֶׁל מִיתָה נִשְׁאָרָה עוֹמֶדֶת
לוֹ עַל גֵּב הָעֵץ, וְמָה שֶׁהִתְאַסֵּף תַּחְתָּיו הוּא דָם שֶׁמִּחַיִּים וְטָהוֹר.
מקשה הגמרא: וְרְבִּי יְהוֹדָה הַמְטַהֵר מִשּׁוּם כֵּךְ, נִימָא אִיהוּ לְנִפְשִׁיהּ
– יאמר כך לעצמו גם ברישא במוטל במיטה, שאף שם יטהר את
הדם שבגומא, משום שְׁאֲנִי אוֹמֵר מִטָּה שֶׁל מִיתָה עוֹמֶדֶת עַל גֵּב
הַמִּטָּה, וְמָה שֶׁהִתְאַסֵּף תַּחְתָּיו הוּא דָם שֶׁמִּחַיִּים, וְיֵשׁ לְטָהֳרוֹ
בְּצָלוּב. מתרצת הגמרא: שְׁאֲנִי מְטַהֵר דְּמִיתָה לְחֶלֶת – שאין טיפה של
מיתה נשארת לעמוד במיטה, משום שיש בה חללים ונקבים
ודרכם מחלחל הדם ונופל לארץ, מה שאין כן בצלוב אפשר
שהטיפה של מיתה נשארת על העץ.

משנה

א. הטמא שטבל קרוי טבול יום עד צאת הכוכבים, ודינו כשני
לטומאה, שנאמר (ויקרא יא לב) 'בַּיּוֹם יִבָּא וְיָטָמֵא עַד הָעֶרֶב
וְיִטָּהֵר', הרי שהכתוב קראו טמא (שבת יד:). וכיון שאינו אלא
כשני, נמצא שאינו מטמא חולין, שאין שני עושה שלישי בחולין
אבל אם נגע בתרומה עושה אותה שלישי, ואם שלישי זה נגע
בקדשים עושה אותם רביעי. משנה (כלים פ"א מ"ה), רמב"ם (שאר
אבות הטומאה פ"י ה"ג).
ב. יולדת היושבת על דם טוהר, דהיינו שטבלה אחר ימי טומאת
לידתה, שהם שבועיים לנקבה ושבוע לזכר, הרי היא טבולת יום
ארוך עד אחר ימי טהרתה, שהם ששים וששה לנקבה ושלושים
וששה לזכר, שבימים אלו אם ראתה דם אינה מטמאה, ועל כן
נקרא דם טוהר. ודינה בימים אלו כטבול יום, ועדיין אינה אוכלת
תרומה עד שיכלו ימי טוהר, כדכתיב (ויקרא יב ד) 'בְּכָל קֶדֶשׁ לֹא
תִזְעַץ' ולמדו מפסוק זה (יבמות עה). שאף בתרומה אסורה.
ג. אלו הן דרגות הטומאות, המת עצמו הוא הדרגה העליונה של
הטומאות שהיא אבי אבות הטומאה, והנשוא ממנו הוא אב
הטומאה, וכן הזב והזבה הנדה והיולדת הרי הם אבות הטומאה.
והנשוא מאב הוא ולד הטומאה ונקרא אף ראשון לטומאה,
והנשוא מראשון הוא שני לטומאה, והשני לטומאה אינו מטמא
חולין אלא תרומה וקדשים בלבד, ונעשים שלישי לטומאה,
והשלישי אינו מטמא אלא קדשים בלבד, ונעשים רביעי לטומאה,
והרביעי אינו מטמא כלום.
כל מקום שנאמר באוכלין פסול, פירושו, שהוא עצמו טמא, אבל
אין בכוחו לטמא אוכלין אחרים. רמב"ם (טומאת מת פ"ה ה"ח –
ט, שאר אבות הטומאה פ"א ה"א – ד).
ד. חולין שנעשו על טהרת הקודש, היינו שקיבל עליו לשמורם
בטהרה כקדשים, נחלקו בהם תנאים (חולין לה:). האם נוהג בהם
תורת קבלת טומאה כקדשים וכדינם המבואר לעיל ב' ג' וחייב
לנהוג בהם בטהרה כפי קבלתו, או שאינם כקדשים משום שאין
ממש בקבלתו.
המשנה מבארת את גרי טומאת יולדת היושבת על דם טוהר:
בְּרָאשׁוֹנָה הֵיוּ אוֹמְרִים, הַיּוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טָהוֹר – משעה שטבלה
מטומאת הלידה עד אחר יום השמונים ללידת נקבה וארבעים

58 אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי, אַמְנָם בִּיאֲרָתָם הַחִילּוּק בֵּין יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר
 59 לַיָּמִים שְׁלֹפְנֵי, מִכָּל מָקוֹם בְּיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר עֲצֻמוֹ הָשׁוּ מִדִּוְתֵיכֶם
 60 (וְדַרְבִּיכֶם) בּוֹ לַעֲנִין טוֹמָאָה וְקָרְבָן וְלֹא תַחֲלֹק בֵּינֵיהֶם, שָׁאֵם יוֹם
 61 הָאֶחָד עֶשֶׂר שִׁינָה לוֹ לַיּוֹם שֶׁבָחוּךְ הָאֶחָד עֶשֶׂר לְטוֹמָאָה שֶׁבִשְׁנֵיהֶם
 62 מִטְמָאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, שֶׁבְרֵאִיָּה בּוֹ נַעֲשִׂית זִבְהָ, אִם כֵּן יִשְׁנָה לוֹ
 63 גַּם לְקָרְבָן, שָׁאֵם שִׁמְשָׁה בְּלִילָה שְׁלֹאֲחֶירָו יִתְחַיֵּיב קָרְבָן, כְּמוֹ בַּתוֹךְ
 64 הָאֶחָד עֶשֶׂר. וְאֵם לֹא שִׁינָה לוֹ לְקָרְבָן שֶׁבְרֵאִיָּה בּוֹ אֵינָה נַעֲשִׂית
 65 זִבְהָ, אִם כֵּן יֵשׁ לָכֶם לֹאמֹר שֶׁגַם לֹא יִשְׁנָה לוֹ לְטוֹמָאָה שֶׁהִי אֵינָה
 66 נַעֲשִׂית בּוֹ זִבְהָ.
 67 אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל, טַעַם הַחִילּוּק בֵּין הַדְּבָרִים, שָׁאֵם הִבְיָאֵנוּהוּ
 68 (וְהַבֵּאנוּ לְהוֹסִיף מִדְּרַבָּנָן) אֵת יוֹם הָאֶחָד עֶשֶׂר לִידֵי (לַעֲנִין)
 69 לְטוֹמָאָה לְהַחֲשִׁיבוֹ כִּימֵי הַיִּזְבָּה, אִין זֶה אֵלָּא לְהַחֲמִיר לְטוֹמָאָתָהּ
 70 מִדְּרַבָּנָן, אֲבָל לֹא נִבְיָאָהּ אֵת יוֹם הָאֶחָד עֶשֶׂר לְהַחֲשִׁיבוֹ כִּימֵי
 71 הַיִּזְבָּה לִידֵי (לַעֲנִין) לְקָרְבָן, שֶׁדָּבָר זֶה בֹּא לְהַקְלָה, שֶׁכְּשֶׁמִּבְיָאִים קָרְבָן
 72 כְּשֶׁאֵינָם חַיִּיבִים בּוֹ מִן הַתּוֹרָה, הִרִי הוּא חוֹלִין בַּעֲזָרָה. וְעוֹד
 73 מְדַבְּרִים אֲתָם נִזְכָּרִין – מוֹקָשִׁים, שֶׁגַם לְשִׁיטְתָּם עֲמִים
 74 שֶׁהַחֲמִירוֹ לְטוֹמָאָה, וְלֹא לְקָרְבָן. שְׁאֲתָם אֲמָרִין, רֵאֲתָה בַּתוֹךְ
 75 הָאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם וּמִקְלָה יוֹם שְׁלֹאֲחֶירָו וְשִׁמְשָׁה, וְאַחֵר כֶּךָ רֵאֲתָה לִפְנֵי
 76 סוֹף הַיּוֹם, מִטְמָא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמַפְרַע, וּפְסוּלָה מִן הַקָּרְבָן שֶׁהִי
 77 עֲשֵׂתָה שִׁמּוּר לִפְנֵי שִׁמְשָׁה. וּמוֹקָשִׁים בֵּית הַלֵּל לְבִית שְׁמַאי,
 78 כֵּשֶׁם שֶׁהִקְשִׁיתָם עֲלֵינוּ שֶׁנִּשְׁוֶה הַמִּידוּת בְּיוֹם הָאֶחָד עֶשֶׂר, אָף אֲתָם
 79 הָשׁוּ מִדִּוְתֵיכֶם בְּיוֹם שְׁנוּמָרָת בַּתוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר, שָׁאֵם שִׁינָה לוֹ –
 80 לְלִילָה שֶׁאֲחָר הָרֵאִיָּה לְטוֹמָאָה, יִשְׁנָה לוֹ גַּם לְקָרְבָן. וְאֵם לֹא שִׁינָה
 81 לוֹ לְקָרְבָן, לֹא יִשְׁנָה לוֹ גַּם לְטוֹמָאָה. וְבוֹדָה מִסִּימָנִים בֵּית הַלֵּל
 82 תְּשׁוּבָתָם, אֵלָּא עַל כְּרַחֲךָ שֶׁלֹּא הִשְׁווֹהוּ אֵלָּא לְהַחֲמִיר וּלְטַמְּאוֹת
 83 וְלֹא לְהַקְלָה לְהַבִּיא קָרְבָן שֶׁאֵינָם חַיִּיבִים בּוֹ מִשּׁוּם חוֹלִין בַּעֲזָרָה. הִכָּא
 84 נִמֵּי – כִּי גַם אֲנוּ נַחֲלַק בְּיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר לְהַשְׁווֹתוֹ לַתּוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר,
 85 רַק לְהַחֲמִיר לְטַמְּאוֹת וְלֹא לְהַקְלָה לְחַיֵּיב קָרְבָן.
 86 מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא חוֹמְרָא נִסְפַּת לְבִית שְׁמַאי: אָמַר רַב הוֹנָא, מִשְׁכָּבָהּ
 87 וּמוֹשָׁבָהּ שֶׁשִּׁכְּבָהּ וַיִּשְׁבָּה עָלֶיהָ בְּיוֹם הַשְּׁנִי לְרֵאִיָּתָהּ בַּתוֹךְ אֶחָד
 88 עֶשֶׂר, בֵּית שְׁמַאי מִטְמָאִין מִדְּרַבָּנָן אָף עַל פִּי שְׁכָבָהּ וְאָף עַל פִּי
 89 שְׁלֹא רֵאֲתָה עַד סוֹף הַיּוֹם וְהוֹבֵר לְמַפְרַע שְׁטִהוּרָה הִיא. מִבְּרֵית
 90 הַגְּמָרָא: מֵאֵי מַעֲמָא שֶׁהַחֲמִירוֹ בִּכְךָ. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: כִּיֵּן דִּאֵילוּ
 91 חֲזִיא – שֶׁאֵילוּ הִיתָה רוֹאָה בְּיוֹם זֶה הִיתָה מִטְמָאָה לְמַפְרַע
 92 מִדְּאֻרִּיתָא שֶׁהִי מַצְטָרֵף הוּא לְזִיבָה, הִשְׁתָּא נִמֵּי מִטְמָא – גַּם
 93 עֲכָשִׁי שֶׁלֹּא רֵאֲתָה בּוֹ גִּזְרוּ שֶׁמִּטְמָאָה לְמַפְרַע, שֶׁלֹּא יִבְאוּ לְטַעוֹת
 94 וּלְטִהָרָה אָף כְּשֶׁרֵאֲתָה.
 95 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב יוֹסֵף, מֵאֵי קָא מִשְׁמַע לָךְ, תִּנְיָא – הִרִי
 96 שֶׁנִּינוּ זֹאת כְּבֵר בְּמִשְׁנָה, מִקְלָה יוֹם שְׁלֹאֲחֶירָו אַחֵר שֶׁרֵאֲתָה בְּיוֹם
 97 הָאֶחָד עֶשֶׂר וְשִׁמְשָׁה אֵת בֵּיתָה וְאַחֵר כֶּךָ רֵאֲתָה, בֵּית שְׁמַאי אֲמָרִים,
 98 מִטְמָאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּפְסוּלָה מִן הַקָּרְבָן. וְמוֹדָה נִשְׁמַע דִּינוֹ שֶׁל
 99 רַב הוֹנָא, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁהַחֲמִירוֹ שֶׁמִּטְמָאָה מִדְּרַבָּנָן לְמַפְרַע בְּיוֹם הַשֵּׁנִים
 100 עֶשֶׂר אָף בְּלֹא רֵאִיָּת זִיבָה, שֶׁהִי רֵאֲתָה בְּיוֹם שֶׁכְּבֵר אֵינוּ מִימֵי
 101 זִיבָה, אָף בְּיוֹם סִפִּירָה שֶׁבַּתוֹךְ הָאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם יֵשׁ לְטַמְּאוֹת אָף בְּלֹא
 102 רֵאִיָּה, שֶׁשְׁנֵי הָאֻפְנִים שׁוּם שִׁמִּי סִפִּירָה הֵם בְּלֹא רֵאִיָּת זִיבָה,
 103 וְמוֹדָה חִידֵשׁ רַב הוֹנָא. מִשְׁבִּיהַּ הַגְּמָרָא: אָמַר רַב כְּהֵנָא, דִּין הַמִּשְׁנָה
 104 שֶׁרֵאֲתָה בְּיוֹם הַשֵּׁנִים עֶשֶׂר שְׁאֵנִי מִדִּינוֹ שֶׁל רַב הוֹנָא שֶׁהַחֲמִיר אָף
 105 כְּשֶׁלֹּא רֵאֲתָה, וְאִין לְהוֹכִיחַ מִחוּמְרָת בֵּית שְׁמַאי בְּרֵאֲתָה בְּיוֹם שֵׁנִים
 106 עֶשֶׂר, שִׁיחֲמִירוֹ אָף בַּתוֹךְ הָאֶחָד עֶשֶׂר בְּלֹא רֵאֲתָה, וְעַל כֵּן הוֹצִיָּךְ
 107 רַב הוֹנָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ חוֹמְרָא זֹאת.
 108 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב יוֹסֵף, וְכִי רֵאֲתָה מֵאֵי הָיוּ – אָף שֶׁבִּמְשַׁנְתָּ
 109 מְדוּבָר כְּשֶׁרֵאֲתָה, הֵם בִּכְר, הִרִי אִין זֶה רֵאִיָּת, וְזִבְהָ אֵלָּא רֵאִיָּה
 110 דְּנִדָּה הִיא, שֶׁבְּיוֹם הַשֵּׁנִים עֶשֶׂר תַּחֲלִילַת נִדָּה הוּא, וְלִמָּה יִחֲמִירוּ בּוֹדָה
 111 יוֹתֵר מִשְׁלֵא רֵאֲתָה בַּתוֹךְ הָאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר
 112 לִיה אֲפִי לְרַב יוֹסֵף, רַב כְּהֵנָא שֶׁאֲמַר שֶׁכְּשֶׁרֵאֲתָה שׁוֹנָה הַדְּבָר, אָף
 113 עַל פִּי שֶׁרֵאִיָּת נִדָּה הִיא, הִכִּי קָא נִשְׁתָּא לִיה – כִּי הִידָה קֶשֶׁה לוֹ עַל
 114 דְּבִרְיָ שֶׁדִּמִּית דִּין הַמִּשְׁנָה לְדִין רַב הוֹנָא, שֶׁנִּדְּעִין יֵשׁ לְחַלֵּק
 115 בֵּינֵיהֶם, בְּשִׁלְמָא שֶׁהַחֲמִירוֹ לְטַמְּאוֹת לְמַפְרַע הִכָּא דְּרֵאֲתָה בְּיוֹם
 116 הַשֵּׁנִים עֶשֶׂר אָף שֶׁאֵינָה רֵאִיָּת זִיבָה, מִשּׁוּם דְּנִדְּרִין רֵאִיָּה דְּנִדָּה אֲטוּ

1 וְכֵית הַלֵּל אֲמָרִים, פְּטוּרִים מִן הַקָּרְבָן, שֶׁמִּן הַתּוֹרָה יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר
 2 אֵינוּ צָרִיךְ שִׁמּוּר לְמַחֲרָתוֹ, שֶׁהִרִי יוֹם הַשֵּׁנִים עֶשֶׂר אֵינוּ מִימֵי זִיבָה.
 3 אֲבָל מִדְּרַבָּנָן טְמָאָה וּמִטְמָאָה בּוֹעֵלָה, שְׁגוּרֵי יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר מִפְּנֵי
 4 הַיָּמִים שְׁלֹפְנֵי, שֶׁלֹּא יִבְאוּ לְהַקְלָה בָּהֶם.
 5 מִבְּאֵרֶת הַמִּשְׁנָה דִּינָה כְּשִׁמְשָׁה מִקְצַת יוֹם הַמַּחֲרָת: מִקְלָה בְּיוֹם
 6 שְׁלֹאֲחֶירָו – שֶׁאֲחָר יוֹם הָאֶחָד עֶשֶׂר שֶׁרֵאֲתָה בּוֹ, וְשִׁמְשָׁה אֵת בֵּיתָה
 7 בּוֹ, שִׁשְׁמּוּר לְמִקְצַת הַיּוֹם כְּכֹל, וְאַחֵר כֶּךָ רֵאֲתָה. בֵּית שְׁמַאי
 8 אֲמָרִים, אָף שֶׁאֵינָה סוֹתֶרֶת טַהֲרָתָה שֶׁהִי אֵינָה בִּימֵי זִיבָה, מִכָּל
 9 מָקוֹם הִיא וּבּוֹעֵלָה מִטְמָאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב מִדְּרַבָּנָן, שְׁגוּרֵי עַל
 10 שִׁמּוּר שֶׁל יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר מִשּׁוּם שִׁמּוּר שֶׁל יָמֵי זִיבָתָה, שָׁאֵם רֵאֲתָה
 11 בָּהֶם סוֹתֶרֶת וּמַצְטָרֵף יוֹם זֶה לְזִיבָתָה. וּפְטוּרִין מִן הַקָּרְבָן שֶׁהִי
 12 שִׁמְשָׁה בַּחֲתֵר, שִׁשְׁמּוּר לְמִקְצַת הַיּוֹם כְּכֹל. וְכֵית הַלֵּל אֲמָרִים,
 13 הִרִי זֶה שֶׁלֹּא הִמְתִּין לְעֶרֶב נִקְרָא פְּטוּרִין – מִמָּהָר לְחִטּוֹא, שֶׁמֵּא
 14 יִתְרַגֵּל לְשִׁמּוּר רַק מִקְצַת הַיּוֹם אָף בַּתוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר, אֲבָל אֵינָם
 15 מִטְמָאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.
 16 מִבְּאֵרֶת הַמִּשְׁנָה דִּינָה בַּתוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם: וּמוֹרִים בֵּית הַלֵּל
 17 הַסּוֹבְרִים בְּרוּאָה בְּיוֹם הָאֶחָד עֶשֶׂר שֶׁאִין הִיא שׁוּמְרַת יוֹם כְּנִגְדָּה,
 18 בְּרוּאָה בַּתוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם, וּמִקְלָה לְעֶרֶב וְשִׁמְשָׁה בְּאוֹתוֹ הָעֶרֶב,
 19 שֶׁמִּטְמָאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְחַיִּיבִין בְּקָרְבָן עַל בַּעֲלִילָתוֹ, אָף שֶׁלֹּא רֵאֲתָה
 20 לְמַחֲרָת, שֶׁהִי זֹאת זִבְהָ קֹטֶנָה. וְאֵם מִקְלָה בְּיוֹם שְׁלֹאֲחֶירָו כְּדִינָה,
 21 וְשִׁמְשָׁה בּוֹ, הִרִי זֶה תְּרִבּוּת (וְהַנְּגִהָה) קֶעָה, שֶׁמֵּא תִּרְאָה בּוֹ וְתַצְטָרֵף
 22 הָרֵאִיָּה לְזִיבָה, וְנִמְצָא שֶׁאִין טְבִילָתָה וְטַהֲרָה, וְכֵן בַּעֲלִילָתָה, שֶׁהִי
 23 נִגְזָעִים בְּיוֹם זֶה אַחֵר שֶׁטְבִילָה, לַעֲנִין טוֹמָאָה וְטַהֲרָה, וְכֵן בַּעֲלִילָתָה,
 24 לַעֲנִין קָרְבָן, תְּלוּוִין וְעוֹמְדִים בְּסַפֵּךְ, שָׁאֵם תִּרְאָה בּוֹ הִרִי זֹאת זִבְהָ
 25 וְהוּא בּוֹעֵל זִבְהָ וּמִטְמָאִים מֵה שֶׁנִּגְזַעוּ אָף קוֹדֵם הָרֵאִיָּה, וְחַיִּיבִים
 26 קָרְבָן עַל בַּעֲלִילָתוֹ. וְאֵם לֹא תִּרְאָה הִרִי זֹאת טַהֲרָה, וְהוֹנִגְעִים בָּהֶם
 27 טַהֲרִים וּבַעֲלִילָתוֹ הִיתֵר.

גמרא

28 מְבִיאָה הַגְּמָרָא בְּרִייתָא הַמְּבִאֵרֶת סְבִירוֹת מַחֲלוּקָת בֵּית שְׁמַאי וְבֵית
 29 הַלֵּל: תִּנּוּ רַבֵּנָן, וְשִׁין בֵּית שְׁמַאי וְבֵית הַלֵּל בְּמִקְלָה בְּלִילָה לְזִיבָה
 30 קִטְנָה שֶׁרֵאֲתָה בַּתוֹךְ הָאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם, שְׁאֵינָה מִקְלָה בְּלֹא שְׁנוּמָרָת
 31 קִצַּת בְּיוֹם שֶׁלְּמַחֲרָת וְאִזּוּ טַבּוּל, וְכֵן שִׁין הֵם בְּרוּאָה בַּתוֹךְ אֶחָד
 32 עֶשֶׂר יוֹם, וּמִקְלָה לְעֶרֶב שֶׁאֲחָר יוֹם הָרֵאִיָּה וְשִׁמְשָׁה, שֶׁמִּטְמָאָה
 33 מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְחַיִּיבִין בְּקָרְבָן עַל בַּעֲלִילָתוֹ, שֶׁהִי זֹאת קִטְנָה
 34 שֶׁלֹּא שִׁמְרָה יוֹם כְּנִגְדָּה יוֹם.
 35 מְבִיאָה הַבְּרִייתָא בְּמַה שֶׁנְּחֻלְקוּ: לֹא נִחְלְקוּ אֵלָּא בְּרוּאָה בְּיוֹם אֶחָד
 36 עֶשֶׂר יוֹם שֶׁלְּמַחֲרָתוֹ אֵינוּ מִימֵי זִיבָה אֵלָּא תַּחֲלִילַת יָמֵי נִדָּה, שָׁאֵם
 37 טְבִילָה בְּעֶרֶב וְשִׁמְשָׁה, בּוֹדָה נַחֲלֹק, שְׁבִיטָה שְׁמַאי אֲמָרִים, הִיא
 38 וּבּוֹעֵלָה מִטְמָאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְחַיִּיבִין בְּקָרְבָן, כְּדִין שׁוּמְרַת יוֹם.
 39 וְכֵית הַלֵּל פְּטוּרִין מִקָּרְבָן, שֶׁאֵינָה כְּשׁוּמְרַת יוֹם כְּנִגְדָּה יוֹם
 40 מִדְּאֻרִּיתָא, שֶׁאִין יוֹם שֶׁאֲחָר אֶחָד עֶשֶׂר צָרִיךְ שִׁמּוּר, שֶׁהִי אִין
 41 הוּא מִימֵי זִיבָה.
 42 מְבִיאָה הַבְּרִייתָא בְּמַה שֶׁנְּחֻלְקוּ: לֹא נִחְלְקוּ אֵלָּא בְּרוּאָה בְּיוֹם אֶחָד
 43 עֶשֶׂר יוֹם שֶׁלְּמַחֲרָתוֹ אֵינוּ מִימֵי זִיבָה אֵלָּא תַּחֲלִילַת יָמֵי נִדָּה, שָׁאֵם
 44 לְחֵן בֵּית שְׁמַאי לְבִית הַלֵּל, מֵאֵי שְׁנֵא רֵאִיָּת יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר מִרֵּאִיָּת
 45 יוֹם תּוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר, אִם מוֹדִים אֲתָם שִׁינָה לוֹ לְטוֹמָאָה שֶׁבְּלִילָה
 46 שֶׁאֲחָר רֵאִיָּת יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר מִטְמָאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב כְּאֹחֵר רֵאִיָּת
 47 תּוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר, וְכִי לֹא יִשְׁנָה לוֹ רֵאִיָּת יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר לְרֵאִיָּת תּוֹךְ
 48 אֶחָד עֶשֶׂר גַּם לְחִיּוּב קָרְבָן, אִם שִׁמְשָׁה בְּלִילָה שְׁלֹאֲחֶירָו. אָמְרוּ
 49 לְחֵן בֵּית הַלֵּל לְבִית שְׁמַאי, לֹא, שֶׁלַּעֲנִין קָרְבָן יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּינֵיהֶם,
 50 שָׁאֵם אֲמָרִים בַּתוֹךְ אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם שְׁלֹאֲחֶירָו מִימֵי זִיבָה הוּא, שָׁאֵם
 51 קָרְבָן, אִין זֶה אֵלָּא מִשּׁוּם שְׁנֵי יוֹם שְׁלֹאֲחֶירָו מִימֵי זִיבָה הוּא, שָׁאֵם
 52 תִּרְאָה בּוֹ אַחֵר שֶׁרֵאֲתָה שְׁנֵי הַיָּמִים שְׁלֹפְנֵי, הִרִי הוּא מַצְטָרֵף עֲמוֹ
 53 (עַם הַיָּמִים שְׁלֹפְנֵי) לְזִיבָה – לַעֲשׂוֹתָה זִבְהָ גְדוֹלָה שֶׁצְרִיכָה שְׁבַע
 54 נִקְיִים וְקָרְבָן לְטַהֲרָתָה, וְעַל כֵּן צָרִיךְ שִׁמּוּר. וְכִי תֵאֲמָרוּ כִּי גַם בְּיוֹם
 55 אֶחָד עֶשֶׂר, שְׁאִין יוֹם שְׁלֹאֲחֶירָו (מַצְטָרֵף) (שֶׁנִּצְטָרֵף) עֲמוֹ לְזִיבָה, שֶׁאֵם
 56 אִם תִּרְאָה בּוֹ אֵינָה נַעֲשִׂית זִבְהָ גְדוֹלָה, שִׁיּוֹם זֶה אֵינוּ מִימֵי זִיבָה
 57 אֵלָּא מִימֵי נִדָּה.

נדה. פרק עשירי - תינוקות דף עב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רמא רש"י תוספות

ובית הלל פוטרין מן הקרבן - דלא בעי שימור. אבל לענין טומאה - מודו מדרבנן להחמיר, גזירה דאין אחד עשר אטו תוך אחד עשר יום, דמטמאה בועלה מדאורייתא עד שתספור קצת יום המחרת, כדיליף לקמן מ"היה לה". מכלה יום שלאחריו - דעבדה שימור קצת. ושימור מעליה הוא, אלא שחך אחד עשר יום - אסור לעשות כן, שלא

תבא לידי ספק שזאת תראה לאחר תשמיש, ומצטרפין הימים לזיבה, ואין טבילה כטבילה. מפסאין משכב ומושב - ואפילו בועלה, מדרבנן גזרו אטו תוך אחד עשר יום. ופוטרינ מן הקרבן - דהא עבדי שימור, ואף על פי שחזרה וראתה - אין מצטרפין לזיבה, שהרי תחילת נדה היא. נרתי - ממחר לחטא, שמא ירגיל בכך תוך אחד עשר. אבל לענין טומאה - טהור. וחיובין בקרבן - ואפילו לא תראה למחר, דהא בעי שימור, ודרי בעל זבה קטנה. מכלה יום שלאחריו - דעבדה קצת שימור, ושמישה. הרי זו תרבות רעה - שמא תראה אחר כך, ותצטרף לשלפניו, ואין טבילה כטבילה. ומנעין - לענין טומאה וטהרה. ובעילתן - לענין קרבן. תלויין - שאם תראה - מנעין מנע זבה, וחיובין בקרבן, ואם לא תראה - מנעין טהור ובעילתן פטורה. גמרא תנו רבנן ושיוין כטבילה לילה לזבה - ואף על פי שחלוקין בית הלל ברואה יום אחד עשר וטבילה לערב שפטרין מן הקרבן - התם, משום דיום אחד עשר לא בעי שימור. הילכך, לאו זבה הוא. אבל זבה קטנה של תוך אחד עשר יום בעיא שימור, דאין טבילה כטבילה עד שתשמור יום המחרת קצת ותטבול. ושיוין ברואה תוך אחד עשר יום ופבלה לערב ושמישה שחיבין בקרבן - כאילו בועלה ביום. ודך סיפא פירוש דרישא הוא. אם שיוה לו לטומאה - שאתם מודים שטמאה בועלה משכב ומושב ליל מוצאי אחד עשר. בתוך אחד עשר מצטרף עמו לזיבה - הילכך, צריכה לשמור יום המחרת כנגד יום הראייה. להחמיר - מדרבנן, להקל - להביא חולין בעזרה. נשיכים - מוקשי. אפר רב הונא מוכחב ומישובת שבשני - לראייתה. הראהו תוך אחד עשר, וטבילה יום שלאחריו, לבית שמאי דחמירי מטמאין משכב ומושב מדרבנן לאחר טבילה. ואפילו לא ראתה, מאי טעמא? דכיון דכי חזיא - מטמאה למפרע מדאורייתא, שהרי מצטרף לזיבה. כי לא חזיא נמי - גזרינן מדרבנן אטו ראתה. תנינא מכלה יום שלאחריו - יום שנים עשר, שאינו מצטרף, ואחר כך ראתה. וקסלקא דעתיה: האי ראתה ולאחריו - כאילו לא ראתה תוך אחד עשר דמאי, דהא עכשיו היא מטמאה מתחילת נדה, ואינה פוסלת טבילה של שחרית. ודך טומאה. מדרבנן היא, דגזרינן שנים עשר אטו אחד עשר, הכי נמי גזרינן לא ראתה אטו ראתה. ראיית נדה היא - ואינה מצטרפת, אלא מעכשיו מטמאה. וטומאת מעת לעת הוא דאיכא עליה, וטומאת מעת לעת אינה מטמאה את בועלה אלא משום דגזרינן יום שלאחר אחד עשר אטו תוך אחד עשר דאורייתא. הכי נמי, תוך אחד עשר כי לא ראתה בשני אחר טבילתה, גזרינן אטו ראתה. אפר ליה אבי לרב יוסף רב כהנא - דאמר, ראתה שאני - הכי קא קשיא ליה: אף על בג דרך טומאה מדרבנן, ליכא לממיר דכי היכי דגזרינן בית שמאי ראייה

ובית הלל אומרים: פטורים מן הקרבן. מכלה ביום של אחריו ושמישה את ביתה, ואחר כך ראתה - בית שמאי אומרים: מטמאין משכב ומושב, ופטורין מן הקרבן. ובית הלל אומרים: הרי זה גזרינן. ומודים ברואה בתוך אחד עשר יום, וטבילה לערב ושמישה - שמיטמאין משכב ומושב. וחיובין בקרבן. מכלה ביום של אחריו ושמישה - הרי זה תרבות רעה, ומנעין ובעילתן תלויין. גמרא תנו רבנן: ושיוין כטבילה לילה לזבה - שאינה טבילה. ושיוין ברואה בתוך אחד עשר יום, וטבילה לערב ושמישה - שמיטמאה משכב ומושב, וחיובין בקרבן. לא נחלקו אלא ביום אחד עשר יום, שבית שמאי אומרים: מטמאין משכב ומושב, וחיובין בקרבן. ובית הלל - פוטרינ מקרבן. אמרו להן בית שמאי לבית הלל: מאי שנא יום אחד עשר מיום תוך אחד עשר? אם שיוה לו לטומאה, לא שיוה לו לקרבן? - אמרו להן בית הלל לבית שמאי: לא אם אמרת בתוך אחד עשר יום - שכן יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה, תאמרו ביום אחד עשר - שאין יום שלאחריו שנוצטרף עמו לזיבה! - אמרו להם בית שמאי: השוו מדותיכם, אם שיוה לו לטומאה - שיוה לו לקרבן, ואם לא שיוה לו לקרבן - לא שיוה לו לטומאה. - אמרו להם בית הלל: אם הביאנוהו לידי טומאה - להחמיר, לא נביאנו לידי קרבן - להקל. ועוד, מדבריהם אתם נזשינן, שאתם אומרים, מכלה יום שלאחריו ושמישה, ואחר כך ראתה - מטמא משכב ומושב, ופטורה מן הקרבן אף אתם השוו מדותיכם - אם שיוה לו לטומאה - שיוה לו לקרבן, ואם לא שיוה לו לקרבן - לא שיוה לו לטומאה! אלא - להחמיר ולא להקל, הקא נמי - להחמיר ולא להקל. אמר רב הונא: משכבה ומושבה שבשני - בית שמאי מטמאין, אף על פי שטבילה, אף על פי שלא ראתה. מאי טעמא? - כיון דאילו חזיא - מטמאה, השתא נמי מטמאין. אמר רב יוסף: מאי קא משמע לן? תנינא: מכלה יום שלאחריו ושמישה את ביתה, ואחר כך ראתה. בית שמאי אומרים: מטמאה משכבות ומושבות ופטורה מן הקרבן! אמר רב כהנא: ראתה שאני. - אמר רב יוסף: וכי ראתה מאי הוי? ראייה דנדה היא! - אמר ליה אבי לרב יוסף: רב כהנא הכי קא קשיא ליה, בשלמא היכא דראתה - גזרינן ראייה דנדה אטו ראייה דזבה, אלא היכא דלא ראתה - מאי נגזר בה? ועוד: תנן, הוראה ראייה אחת של זוב - בית שמאי אומרים: פטומרת יום כנגד יום, ובית הלל אומרים: כפעל קרי.

ומפרש רבינו תם: דהכי פריך, זבה ביממא היכי משכחת לה, מדכתיב: "כל ימי זוב טומאתה" אמרינן לקמן: אימר ביממא תהוי זבה. משמע דבראיית ימים היא נעשית זבה, מיהא תימא: מאי קא משני "ברואה בשני בין השמשות", מכל מקום ליכא אלא שתי ראיות ביום וצריך לומר: דלא חש להחמיר השלישית, כיון שהזכיר השניה, ממילא ידעינן השלישית. וכן צריך לומר לפירוש רש"י דבסוף פרק שני דמיר (טזא, דאיכא נמי הך סוגיא ד"כיצד צולין" (פסחים פא,א). ומשני: דחזאי תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה, וללא הוי שהות דסליק ליה למנציא. ור' תלמא יומי" - לאו דוקא, דבחדא סגי כשראתה בשני עד הלילה. ורבינו יצחק מפריש: "זבה גמורה לרבי יוסי, דהכי משכחת לה?" - כיון דאית ליה לרבי יוסי מקצת היום ככולו בתחילת היום, דקאמר: זב הוראה בשביעי שלו - אינו סותר לתחילת היום, וישלים שבעה. הוא הדין נמי דסוף היום ככולו, ואפילו ראתה בלילה - מה בכך? מכל מקום מקצת היום ככולו, וסוף היום להוי שימור! וכן משמע בגזיר (טזא, דקאמר: "ולרבי יוסי כן כיון דחזאי פלגא דיומא, איך פלגא סליק לה שימור" - משמע שסוף היום, מחצות ואילך, הוי שימור דאריך פלגא! ומשני: "דחזאי תלתא יומי סמוך לשקיעת חמה, דלא הוי שהות" - פירוש: סוף היום סליק לה למנציא דראייתה. ואם תאמר: ולרבי יוסי נציא "וכי כבוחאי אמרה לשמעיה, דאית ליה מקצת היום ככולו", ושמעיה דרב אוקמינן לעיל (טזא, דלא כבוחאי, ובגזיר אוקמינן רב כרבי יוסי! ויש לומר: דכי אית ליה מקצת היום ככולו - היינו, בשבועי לזבה, שהוא יום אחרון של חשבונה. וכן בשבועי ליום כנגד יום, מקצת יום ספירה עולה, ואינה סותרת. שאין לה למנות יותר, והוא סוף חשבונה. אבל בתחילת הספירה - לא אמרינן שסוף היום שהיא פוסקת בו, שהיא ככולו. מידוך קשה: דאמרינן בפרק קמא דראש השנה (י"א, א) אמר רבא, קל וחומר: ומה נדה, שאין תחילת היום עולה לה בסופה - סוף היום עולה לה בתחילתה. שנה, שתחילת היום עולה לה בסופה - אינו דין שסוף היום עולה לה בתחילתה. ומאי קשיא? זבה תוביח לרבי יוסי, שתחילת היום עולה לה בסופה, ואין סוף היום עולה לה בתחילתה ואמר רבינו יצחק: דליכא דרבנן קאמר רבא, ולא אליבא דרבי יוסי. ועוד נראה לומר: דאפילו לרבי יוסי אין שייך לומר "וכי" מזהב לנדה, דגבינדה - דין הוא שיהיה יום ראשון מן החשבון, כי למא לא יהיה ככל הטומאות שאין צריכין נקיים: אבל זבה, דצריכה נקיים - נזי דבסוף החשבון יעלה, שמיך שנסכב השביעי, כנסכ בטהרה. מכל מקום, יום שפוסקת בו, שאינו טהור אף אתם השוו מדותיכם - ואם תאמר: ומאי סלקא דעתיה דבית שמאי, הא ודאי לדידהו נמי איכא לאקשויי הכי ויש לומר: דקסברי בית שמאי דיום אחד עשר שהוא מדאורייתא, אי מחמירין ביה לטמא משכב ומושב - אתי למימר ביה חיוב קרבן, אבל ביום שלאחריו, שחבלי וידעין שהוא מדרבנן - לא אתי לחיובי קרבן אי מחמירין ביה לטמוי משכב ומושב.

אמר רב כהנא ראתה שאני - ואדרבה, מנליה לרב הונא בתוך אחד עשר יום בלא ראתה. והיינו דקאמר "רב כהנא הכי קא קשיא ליה" - פירוש: אדרב הונא. ועוד: תניא דלא כרב הונא. שני דלאחר אחד עשר אטו ראייה שניה תוך אחד עשר, הכי נמי נגזור לא ראתה אטו ראתה, דראייה בראיה מיהלפא, ראתה בלא ראתה לא מיהלפא. ועוד תנן - דלא כרב הונא. הוראה ראייה אחת של זוב - באיש מיירי. כשומרת יום כנגד יום - בשני שלה, שמונעה תלוי אחד טבילה, אף זה מנעו תלוי. אם טבל לאחר ראייה ונגע במעשר - מנעו תלוי, שמא יראה ראייה שניה, ומצטרף לזיבה. כבעל קרי - וטהור למעשה, לאחר טבילה מיד. קתני מיהא לבית שמאי שומרת יום זוב בראייה ראשונה שיוין ותניא

אלא אימא כבועל שומרת יום כנגד יום – וקשה: דאם כן, מסקינן דשומרת יום כנגד יום בשני שלה אין בועלה מטמא משכב ומושב, והא תניא: "טבלה ביום שלאחריו, ושמשא את ביתה, ואחר כך ראתה – מטמא משכב ומושב", רמטמאין משמע לשון רבים, דקאי אתרווייהו, היא בעולתו וליכא למימר: "ראתה שאני", דהא מתרצא מילתא דרב יוסף, ואידיה רב כהנא. ויש לומר: דרך מסקנא דכבא.

לישויב מילתא דרב הונא אתא, דלא תקשי ליה מבטייתא, מיהו מילתא דרב יוסף אדח, וניחא נמי טפי לרב הונא דלא תקשי "ומאי קמשמע לך", דודאי ראתה שאני, כדמתרץ אביי מלתייה דרב כהנא. וסבר רב הונא דלענן בועלה, דלא שכיה, אית לן למימר "ראתה שאני", אבל איה, דשכיח כיה דמי, אפילו לא ראתה – גורנין אטור ראתה. כי היכי דגורנין ראתה ביום שנים עשר, איה ראתה תוך אחד עשר, ואף על גב דראית שנים עשר אינה סותרת. ועוד אומר רבינו יצחק: דאפילו קיימא מילתא דרב יוסף, ניהא דלא קשה ממנתיין. דודאי ביום שלאחריו, דהיינו ביום שנים עשר דשכיח בועל גבה, דליכא איסור דאורייתא – מטמא בועל משכב ומושב, אף על גב דלא ראתה. אבל תוך אחד עשר יום בשני שלה, אף על גב דגבי דידה לא מפלגינן בין ראתה ללא ראתה – מכל מקום בועל אינו מטמא משכב ומושב, אלא בראתה. **מאי** שנת איה – פירש בקונטרס: מאי שנת בועל, דלא מטמא משכב ומושב. ותימה: דהיינו האי דפרץ בתר הכי "ומאי שנת בועל דלא מטמא משכב ומושב"? ויש לומר: דמעיקרא פריך משום לתאי ידידה. וכי משני דלא שכיה ביה דמי, פריך: ולטמא משום לתאי ידידה. ורבינו יצחק מפרש: מאי שנת איהו רואה ראייה אחת של זוב, דתולין משכבות ומושבות שכן ראשונה לשניה, ואין מטמא אלא על ידי תלייה אם יראה, ואם לא יראה – סתורין. "ומאי שנת איהו" רבי רואה תוך אחד עשר יום דמטמא: משכב ומושב, ואף על גב דלא ראתה לרב הונא. מיהו לא דמי: דהתם – משום דכי ראתה, סתרה. ולכן התמיהו בלא ראתה. אבל זוב – אפילו יראה, לא יסתור. לכך נראה: "ומאי שנת איהו", דכי טבלה יום שאחר אחד עשר יום ושמשא רואה – מטמא משכב ומושב בלא תלייה, אף על גב דהתם נמי אין סתירה. ולכא פירוש פירושין דראתה לאו דוקא, פריך. אבל לאידך פירושא דאמרין ראתה שאני, אבל לא ראתה תולין – שוח איהו ואייה. **אלא** חצי לוג שמן לתורה ורביעית יין לגזיר – נראה דחבי שמע מרביה, וגריסיה. אי נמי רבי עקיבא חלק עליו מכל שלשה אלה. דאמר לקמן גבי אחד עשר יום, הלכתא לרבי אלעזר בן עזריה, קראי לרבי עקיבא. והוא הדין נמי דבשלישי פליג, אף על גב דלא אשבחן.

רבי יוחנן אמר הלכה אחד עשר – תימה: במאי פליגי רבי יוחנן וריש לקיש? הא רבי אלעזר בן עזריה לא ארייז אלא בחשבון הימים שבתוך אחד עשר, דשיכא הוה זבה. אבל בשמור אחד עשר – לא איירי כלל. וכן משמע. מדפרץ לקמן "הני קראי ניהו", ואי איהו איירי בהלכתא אחד עשר – לישני: קרא, למנן הימים שהיא זבה. והלכתא, לשימור אחד עשר! ויש לומר: דדאי "הלכה" דקאמר רבי אלעזר בן עזריה, לא איירי אלא במנן הימים דשיכא הוה זבה. ורבי יוחנן וריש לקיש בסבא בעלמא פליגי, דרבי יוחנן קאמר: כיון דיום שאחר אחד עשר הוא גזיר – אין אחד עשר צריך ספירה. וריש לקיש סבר: דאפילו שימור אינו נעשה לעשירי, כיון דאיהו ראי להצטרף לזבה גדולה, דליכא אלא שני ימים. והשתא נחא דהתלמוד פריך שפיר "קראי ניהו".

ותניא – בזב בראייה ראשונה. הפסיס את הראייה – טורח שהסית את הטפה ראשונה. בית שמאי אומרים תולין – אם יחזור הזב ויראה היום שנים – נמצא זב גמור למפרע, וזוב מטמא במשא. ובית הלל מטהרין – כמסית את הקרי, דלא מטמא במשא. משכבות ומושבות כו' – אלא מדרמשי בית שמאי ראייה ראשונה לשומרת יום, וקתני משכב ומושב של בין ראייה ראשונה לשניה תולין, אלאמא משכב ומושב דשומרת יום בשני שלה תולין, ואם לא תראה – סתורה. ודוקא בשני, אבל בראשון – לא סלקא לה טבילה, עד שתשומר קצת שני, וכל זמן שלא טבלה – זבה היא. **אלא אימא** כבועל שומרת יום – דמודה רב הונא בבעילה בשני לאחר טבילה, שהיא תולה כל זמן שלא ראתה, ואין טומאתה עליו אפילו מדרבנן. **מאי שנת איהו** – בועל. **דלא מטמא משכב ומושב** – דיליה, ומאי שנת איהו דמטמאה? איהו דלא שכיה ביה דמים לא גזיר ביה רבנן – מאי שנת בועל, דלא גזיר ביה רבנן ראתה לאחר תשמיש. **ומאי שנת משכב ומושב** – כיון דאמרת "איהו דשכיח בה דמים, גזיר בה רבנן" – מאי שנת בועל, דלא גזיר ביה רבנן שתטמאין דברי הכל – ואפילו בית שמואי, וקתני בשני שבתוך אחד עשר מגעה תלי, וקשיא לרב הונא: עשירי – אין לו צורך לזיבה, שאין מצטרף עמו אלא אחד עשר דהיי ליה תרי. כתשעי – דפשיטא לן ביה דבעי שימור אם ראתה בו, דהא ראי להביאה לידי זבה גמורה. **אף עשירי** – אם התחילה לראות בו בעי שימור – אחד עשר כנגדו, אף על גב דאינה ראויה לכא לידי זבה גמורה. **באחד עשר** – לבית הלל דאמרי: לא בעי שימור. בשמן בשמן – גבי רבובה של תורה במנחות בפרק "שתי מדות" (פסא), דכתבי "הדקריה על זבח התורה", וכתבי תלאת "בשמן", ותניא: אילו נאמר "בשמן" – הייתי אומר כל המנחות ללוג. תלמוד לומר "בשמן" "בשמן" דחלות ורקיקין – הוי ריבוי אחד ריבוי, למעט לחצי לוג. **איני שומע לך** – ללמוד דבר זה מן המקרא. שהלכה למשה מסיני על פה הוא. שכן נדה לגיה – בין סוף נדה לתחלת נדה, משכחו ימי נדה אינה חוזרת לחיות נדה לישב לראייה אחת ששה וחזר. עד שיכלו אחד עשר יום. **מאי הלכה** – דמשמע איום אחד עשר קאמר רבי אלעזר בן עזריה דהוי הלכה למשה מסיני, ובעי התלמוד מאי הלכותיו משאר הימים שלפניו? הלכה אחד עשר – בדבר אחד הוא חלוק משלפניו. הלכות אחד עשר – בשני דברים הוא חלוק. שימור לאחריו – לעשירי. לא איהו בעי שימור – מדאורייתא לשמור אחד עשר כנגדו, ולא לאחריו הוי שימור. דעשירי לא בעי שימור מדאורייתא, הואיל ולא הבא בתן לידי זבה ומדרבנן מיהא אפילו רואה יום אחד עשר – אסורה לשמש ביום שלאחריו, כדקתני מתניתין "הרי זה גרגרן", ואמרין בפרק "בא סימן" (נדה גא): "גרגרן" דתני – אסור. יכול ליה רואה שלשה ימים בתחלת נדה רצופים תהא זבה – לספירת שבועה נקיים ולקרבן, דכתבי (ויקרא טו) "מים רבים", וקמצינן לה ספירה וקרבן? מה אני מקיים ואשה כי תזנה זבה – האמור בפרשה ראשונה, שלא הצריכה ספירת נקיים וקרבן. בראיה יום אחד – אבל ראתה שלש – תהא זבה. תלמוד לומר – בפרשה שניה.

מים רבים, וקמצינן לה ספירה וקרבן? מה אני מקיים ואשה כי תזנה זבה – האמור בפרשה ראשונה, שלא הצריכה ספירת נקיים וקרבן. בראיה יום אחד – אבל ראתה שלש – תהא זבה. תלמוד לומר – בפרשה שניה.

שלש – תהא זבה. תלמוד לומר – בפרשה שניה.

בלא

טבילה. ומנעין ובעליהן שלה ושל הובעל תלפין בספק, שאם תראה
היום הרי היא זבה והוא בועל זבה. מאי לאו – וכי אין משמעות
המשנה שאם לא תראה שאז מגעה תלוי ואינו טמא, דברי הכל
היא, שאף לבית שמאי אינה מטמאה אלא אם כן ראתה, ואם כן
קשה על רב הונא. מתרצת הגמרא, לא, אלא משנתנו שיטת בית
הלל היא, אבל לבית שמאי מטמאה אף כשלא ראתה, כרב הונא.
ומוכיחה הגמרא מבריתא שהמשנה אינה דברי בית הלל:
ותניא, אמר להם רבי יהודה לביית הלל שאמרו שאם טבלה ביום
שלאחריו ושמשוה הרי זו תרבות רעה, וכי לזו אתם קורין תרבות
רעה בלבד, ולא איסור גמור, והלא לא נתפסו זה הובעל ולא
לבעול את הנדה. ומוכח שדברים אלו שבמשנה דברי בית הלל
הם, ולכך דיקשה רבי יהודה לבית הלל.
עכשיו מבררת הגמרא את קושיתו של רבי יהודה: נדה פלגא
דעתך – וכי עלה על דעתך לומר שנתכוון זה לבעול את הנדה,
הרי בימי זיבה היא. משיבה הגמרא: שאין כוונתו לומר לבעול את
הנדה, אלא אימא – תפרשו, שכוונתו לומר לבעול את הנדה. חזרת
הגמרא ושואלת: ועדיין זבה פלגא דעתך – וכי עלה על דעתך
לומר שנתכוון לבעול את הזבה, הרי לא בעל אלא אחר ששמרה
מקצת היום וטבלה ואין היא זבה. משיבה הגמרא: אין כוונתו לומר
שנתכוון לבעול את הזבה, אלא אימא, לבעול שומרת יום כנגד יום,
שאם תראה היום, סותרת ואין טבילתה טבילה.
מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בדיון יום העשירי מימי הזיבה:
איתמר, יום העשירי מימי הזיבה נחלקו בדיון, רבי יוחנן אמר, יום
העשירי דינו כהשערי, מה תשיעי בעי שימור – כשם שהרואה דם
ביום התשיעי עליה לשמור למחרתו בטהרה ורק אחר כך מותרת
לבעול, אף עשירי בעי שימור – כך הרואה בעשירי עליה לשמור
יום האחד עשר ורק אחר כך היא מותרת. וריש לקיש אמר, עשירי
כאחד עשר, מה אחד עשר לא בעי שימור – כשם שלראית יום
האחד עשר אינה צריכה לשמור את יום השנים עשר אלא טובלת
מיד ומותרת בלילה, אף עשירי לא בעי שימור – כך רבי לראית יום
העשירי אינה צריכה לשמור את יום האחד עשר, אלא בלילה
שאחריו מותרת כבר לטבול מן התורה.
מביאה הגמרא לשון אחרת במחלוקת זו: אימא דמתני לה – יש
השונים מחלוקת זו אהא – על ברייתא זו, שרבי יוחנן וריש לקיש
נחלקו בפירושה, ולא במחלוקת בפני עצמו.
ששנינו בענין השמן שבלחמי תודה, שרבי עקיבא ורבי אלעזר בן
עזריה נחלקו במקור הדיו ששיעורו שונה משיעור השמן שבשאר
מנחות, שכל המנחות שיעורן בלוג שמן, ואילו תודה שיעורו בחצי
לוג שמן. רבי עקיבא לומד זאת מהיתור 'בשמן' 'בשמן' (ויקרא ז
יב) הנאמר בלחמי תודה, שאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט
שיעורו חצי לוג בלבד. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לרבי עקיבא,
אפילו אתה מרבה בהוכחות לדרוש כך מ'בשמן' 'בשמן' כל היום
בולו, איני שומע לך, כי איננו זקוקים לכך, אלא שיעור חצי לוג שמן
לתודה, וכן דין דביעית הלוג וכן לזויר – שזה שיעורו ללקות על
שתיית יין. ודין אחד עשר יום שפין ימי נדה לימי נדה שלאחריהם,
שהם ימי זיבה, הלכה למשה מסיני הם, ובביאור הלכה זו נחלקו,
שמכך שיום האחד עשר הוזכר בהלכה זו בפני עצמו משמע שדינו
שונה מהימים שלפניו, ועל כך שאלו מאי הלכה על יום זה ששונה
הוא מהימים שלפניו. ובתשובת שאלה זו נחלקו. רבי יוחנן אמר,
הלכה אחת התקבלה למשה בסני ליום האחד עשר, ששונה הוא
בדבר אחד מימים שלפניו. ריש לקיש אמר, הלכות אחד עשר –
בשתי הלכות שונה הוא מהימים שלפניו. ומבאר הגמרא
מחלוקתם: רבי יוחנן אמר, הלכה אחת נאמרה ליום האחד עשר,
והיא, שיום אחד עשר הוא דלא בעי שימור, שאם ראתה בו אינה
צריכה לשמור למחרתו, הא לאחריני עבדי שימור – אבל לימים
אחרים נעשה הוא שימור, שאם ראתה בעשירי שלפניו שומרת
את יום האחד עשר, ולדין זה אין הוא שונה מהימים שלפניו. וריש
לקיש אמר, הלכות אחד עשר – שתי הלכות נאמרו בו, א. לא אחד
עשר בעי – (תצריך) שימור למחרתו. ב. ולא שימור לעשירי הוי – ואף

ומעתה ששנינו שלבית שמאי שומרת יום דינה כזב, אם כן נוכל
ללמוד ממה שמצינו שיטתם בזב לגבי טומאת משכבות ומושבות
שלו לאחר ראייה ראשונה, לדין משכבות ומושבות בשומרת יום
ביום השני.
והרי בענין זב תניא בברייתא שיטת בית שמאי, טהור המסיט
– (המזין) את טיפת הראשונה של הזב, בית שמאי אמר, המסיט
תולין טומאתו בספק, שאם יחזור הזב ויראה ראייה נוספת נמצא
שזב גמור הוא למפרע מעת ראייתו הראשונה וטיפה שלו מטמאה
בהיסט, אבל אם לא יראה שנית אין זו טיפת זוב ואינה מטמאה
בהיסט. ובית הלל מטהרין אותו כמסיט טיפת קרי שאינו מטמא
בהיסט, שכל שלא ראה ראייה נוספת דינו כבעל קרי שאם טבל
נטהר מטומאתו, וכשיחזור ויראה שוב, נעשה זב ומטמא רק מכאן
ואילך כזב. וכמו ששנינו לעיל (ע"א) שלבית הלל אין ראייה שניה
של זב סותרת למפרע.
ועתה ממשיכה הברייא ומבאר את שכמו כן נחלקו במשכבות
ומושבות שאחר ראייה ראשונה: משכבות ומושבות ששכב וישב
עליהם בין ראיה ראשונה לראיה שנייה, בית שמאי תולין טומאתם
בספק, שאם יראה שנית נמצא שזב גמור הוא ומטמא משכב
ומושב למפרע, ואם לא יראה אין הוא זב אלא דינו כבעל קרי
ואינו מטמא. ובית הלל מטהרין משכבות ומושבות אלו אף אם
יראה שנית, מפני שבראייה ראשונה אינו אלא כבעל קרי,
וכשיראה ראייה שניה אינו נעשה זב למפרע אלא מטמא מכאן
ואילך.
עתה מסיקה הגמרא ומוכיחה מהמשנה שלא כרב הונא: מאחר
ששנינו בברייתא שלבית שמאי משכבות ומושבות שלאחר ראייה
ראשונה תולין, ואם לא יראה שנית לא יטמא, וקתני רישא –
ושנינו במשנה שהרואה בתחילת דבריו, הרואה ראיה אחת של
זוב, בית שמאי אמר, בשומרת יום כנגד יום, שלבית שמאי
שומרת יום שזה בדיונה זוב, אלא בשומרת יום כנגד יום לביית
שמאי תולין לגבי טומאת משכבות ומושבות כמו בזב, שאם לא
תראה שנית לא יטמא, ומכאן קשה לרב הונא שביאר את שיטת
בית שמאי במשנה שמשמטאת משכבות ומושבות אף בלא ראתה.
מתרצת הגמרא: לא תימא – אל תאמר שלבית שמאי ראייה
ראשונה של זב מטמא בשומרת יום כנגד יום, אלא אימא – אלא
תפרש כוונת המשנה שדין הראייה הראשונה של זב בדינו של
בועל שומרת יום כנגד יום, שבשניהם תולין, ואינם מטמאים
למפרע אלא אם כן ראתה. אבל שומרת יום עצמה מטמאה
למפרע אף בלא ראתה כרב הונא.
שואלת הגמרא: מאי שנא איהו – (במה שונה הובעל) דלא מטהר
משכב ומושב – שלא גזרו בית שמאי שיטמא כל זמן שלא ראתה,
ומאי שנא איהו – (השומרת יום) דמטהר ליה – שגזרו בה שתטמא
אף כשלא ראתה. מתרצת הגמרא: שיש לחלק ביניהם, איהו
– (הובעל) דלא שכיחי ביה דמים – שאין מצוי בו דמים המטמאים,
לא גזרו ביה רבנן שיטמא למפרע אלא כשראתה. אבל איהו
– (השומרת יום) דשכיחי ביה דמים – שמצוי בה דמים המטמאים,
גזרו בה רבנן שתטמא אף כשלא ראתה.
שואלת הגמרא עוד: ומאי שנא משכב ומושב שלה דמטהר ליה –
שמשמטאת אף כשלא ראתה, משום שהדמים מצויים בה, ומאי
שנא הובעל דלא מטהר ליה – שאינה מטמאת כלל במגעה כשלא
ראתה, אף שהדמים מצויים בה. ואף שחילקנו שהובעל אינו
טמא משכב ומושב משום שלא מצוי בו דמים, מכל מקום היה
לה לטמאתו במגעה שבעה ימים כשם שטימאה משכבות
ומושבות שלה. מתרצת הגמרא: יש לחלק, משכב ומושב שלה
דשכיחי – שמצוי הוא שיושבת ושוכבת עליהם, מטהר ליה, אבל
בועל דלא שכיחי – שאין מצוי שיבעל זבה לא מטהר – לא גזרו בו
חכמים שיטמא, שבדבר שאינו מצוי לא גזרו בו חכמים.
הגמרא מקשה עוד על שיטת רב הונא: תנן, ראתה בתוך האחד
עשר וטבלה ביום שלאחריו אחר ששמרה מקצת היום ושמשוה, הרי
זו תרבות – (הנהגה) רעה שמא תסתור, ונמצא שאין טבילתה

לזה, וְהָלֹא דִין הוּא – שלולא שמיעט הכתוב היה ניתן ללמוד מקל
 וחומר שהוב יטמא את הנבעלת לו, וְכֵן הִיא – הובה שאף
 שהקילה בה התורה שְׁאִינָה מְטַמְּאָה בְּשֵׁלשׁ רְאִיֹּת בְּיוֹם אֶחָד,
 שתהיה זבה גדולה להצריכה קרבן לטהרתה כְּבָמִים – כשם
 שמתמאה כשראתה בשלשה ימים רצופים, ואף על פי כן החמירה
 בה התורה שְׁמִטְמָאָה אֶת בּוֹעֵלָהּ, הוּא – הוב שהחמירה בו התורה
 שְׁמִטְמָאָה בְּשֵׁלשׁ רְאִיֹּת בְּיוֹם אֶחָד כְּבָמִים – כשם שמתמאה בשלשה
 ימים רצופים, האם אִינוּ מִן הַדִּין שְׁנֹחֲמִיר בּו ונאמר שְׁמִטְמָאָה מֵה
 שְׁהוּא בּוֹעֵל. וכדי שלא נלמד קל וחומר זה, תְּלִמּוּד לִזְמֹר 'הִיא'
 למעט שְׁהִיא מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֵלָהּ וְאִין הֹב מְטַמְּאָה מֵה שְׁהוּא בּוֹעֵל.
 מבררת הברייטא: וּמִנֵּן (שהוא) [שְׁהִיא] עוֹשֶׂה וְ–(מטמאה) מְשַׁכֵּב
 וּמוֹשֵׁב. תְּלִמּוּד לִזְמֹר (שם כו) 'כֹּל הַמְשַׁכֵּב אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל יְמֵי
 זוֹכָה כְּמִשְׁכָּב נִדְתָּה יָדֶה לָּהּ וְכָל הַכָּלִי אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה
 כְּטָמֵא נִדְתָּה. מבררת הברייטא: וְאִין לֵי לִלְמּוּד שִׁמְטָמָה מִשְׁכָּב
 וּמוֹשָׁב אֵלֶּא כִּשְׂרָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים, אבל כשראתה רק שְׁנֵי
 יָמִים מִנֵּן שִׁמְטָמָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. תְּלִמּוּד לִזְמֹר (שם) 'מִי' שאף
 הרואה שני ימים בלבד שִׁמְטָמָה. מבררת הברייטא: רִאֲתָה יוֹם אֶחָד
 מִנֵּן שִׁמְטָמָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. משיבה הברייטא: תְּלִמּוּד לִזְמֹר (שם)
 'כֹּל יָמִי' – שהוסיף הכתוב תיבת 'כֹּל' ללמד, שאף הרואה יום אחד
 בלבד שִׁמְטָמָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.
 עתה לומדת הברייטא דין שומרת יום: מבררת הברייטא: וּמִנֵּן
 שְׁפִסְפֹּרֶת אֶחָד – צצריכה לספור יום אחד נקי לראיית יום אֶחָד,
 שהרי אין מפורש בכתוב אלא ספירת ז' נקיים לראיית שלשה.
 משיבה הברייטא: תְּלִמּוּד לִזְמֹר (שם כו) 'יָהּ לָהּ' ריבה הויה
 נוספת של שימור, ללמדנו על ספירת יום כנגד יום.
 שואלת הברייטא: אף שלמדנו שסופרת יום כנגד יום, עדיין כִּבּוֹל
 היית לומר צצריכה שתִּסְפֹּר שְׁבָעָה לראיית שְׁנַיִם, וְדִין הוּא –
 שהרי ניתן ללמוד זאת מקל וחומר, וְכֵן הוּא – הוב שהקילה בו
 התורה שְׁאִין סוֹפֵר אֶחָד – יום אחד נקי לראיית אֶחָד, החמירה בו
 התורה שסוֹפֵר שְׁבָעָה נקיים לראיית שְׁנַיִם, הִיא – הובה, שהחמירה
 בה התורה ששִׁפְפֹּרֶת יום אֶחָד נקי לאֶחָד, האם אִינוּ מִן הַדִּין שְׁנֹחֲמִיר
 בה שתִּסְפֹּר שְׁבָעָה נקיים אף לראיית שְׁנַיִם. תְּלִמּוּד לִזְמֹר 'יָהּ לָהּ',
 לומר שאף כשראתה שני ימים אִינָה סוֹפֵרֶת אֵלֶּא וְיִמָּה האחד
 שקבעה לה התורה.
 מסיקה הגמרא הקושיא מברייטא זו על הנאמר לעיל שאחד עשר
 יום הלכה למשה מסיני היא: אֵלֶּמָה קָרָא נִינְהוּ – הרי שמוכח
 מהברייטא שכל דיני אחד עשר יום נלמדים מהכתובים, ולא
 מהלכה למשה מסיני כנאמר בברייטא לעיל. מתרצת הגמרא: אין
 כאן סתירה, שמולוקת תנאים היא, לְרִבִּי עֲקִיבָא שלא קיבל מרבו
 הלכה למשה מסיני זו, קָרָא – דיני אחד עשר יום נלמדים
 מהכתובים, ולשיטתו נשנתה ברייתא זו. אבל לְרִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
 הִלְכָּתָא – דיני אחד עשר יום הלכה למשה מסיני הם כמבואר
 בברייטא הקודמת.
 שואלת הגמרא: אִמָּר לִיה רַב שְׁמַעְיָה לְרִבִּי אַבָּא, מאחר שכתוב
 (ויקרא טו כה) 'וְאִשָּׁה כִּי יִזְוֹב זֹב דָּמָה יָמִים רַבִּים' וגו', שנכתב
 ראיות הובה בלשון 'יָמִים', אִמָּר בְּיָסָמָה תִּהְיוּ – האם תאמר שרק
 אשה הרואה ביום תהיה זָבָה, כִּלְלִיָּא תִּהְיוּ – אבל הרואה בלילה
 לא תהיה זבה אלא תהיה נִדָּה. משיבה הגמרא: אִמָּר לִיה רַבִּי אַבָּא,
 עֲלֵךְ וְ–כדי שלא תאמר כן, אִמָּר קָרָא 'עַל נִדְתָּה' ולמדנו לעיל
 מכאן לרואה בזמן הקסוף לְנִדְתָּה שהוא היום השמיני, שזבה היא.
 והרי 'סְמוּךְ לְנִדְתָּה' אִימָת הִיוּ וְ–אימתי הוא, הלא כִּלְלִיָּא הוא
 שהרי זמנו מתחיל מיד אחר כלות שבעת ימי נדתה בכניסת ליל
 שמיני, ולרואה בזמן זה קָרָא קְרִי לָהּ וְ–קוראת לה התורה זָבָה,
 ומוכח שאף הרואה בלילה זבה היא.
 הגמרא מביאה ברייתא המדברת במעלת לימוד הלכות, כדי
 לסיים בדבר טוב: מִנֵּן בְּרִיָּה – שנו בבית מדרשו של אֶלְיָהוּ כֹּל
 הַשּׁוֹנֶה הִלְכוֹת – משנה ברייתא והלכה למשה מסיני כְּכָל יוֹם,
 מוֹכֵס לֹ שְׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָאֵמָר (תבוקק גו) 'הִלְכוֹת עוֹלָם
 לֹ, אֵל תִּקְרִי הִלְכוֹת אֵלֶּא הִלְכוֹת, שֶׁכֶּן נִדְרַשׁ, 'הלכות' – השונה
 הלכות, מובטח לו שיעולם' הבא 'לֹ' – שהוא בן עולם הבא.

כִּלְאָ עַת נִדְתָּה' (על נדתה), שאינה נעשית זבה אלא כששלשת ימי
 ראייתה אחר ימי נדתה, כלומר, בזמן הקסוף לְנִדְתָּה – ביום שאחר
 שבעת ימי נדתה. שראתה בשמיני תשיעי ועשירי לנדתה.
 מבררת הברייטא: וְאִין לִי שנעשית זבה אֵלֶּא כשהתחילו ימי
 ראייתה קסוף לִימֵי נִדְתָּה, אבל כשהתחילו בזמן המוסף לְנִדְתָּה
 וְ–המרוק מִימֵי נדתה ביום אֶחָד, שְׁבִימֵי השמיני הסמוך לנדתה
 לא ראתה, אלא בתשיעי עשירי ואחד עשר, מִנֵּן שגם בכך נעשית
 זבה. משיבה הברייטא: תְּלִמּוּד לִזְמֹר (שם) בייטור לשונו 'א' כי
 תוֹב' לרבות גם כשלא ראתה ממש סמוך לימי נדתה שנעשית
 זבה.
 מבררת עוד הברייטא: אִין לִי שנעשית זבה אֵלֶּא כשהתחילו ימי
 ראייתה ביום התשיעי לנדתה המרוק יום אֶחָד בלבד מנדתה,
 אבל מִנֵּן לְרִבּוֹת גם כשימי ראייתה בזמן המוסף מנדתה יותר
 מיום אחד, דהיינו ביום השנים, אֶרְבָּעָה, חֲמִשָּׁה, שִׁשָּׁה,
 וְשִׁבְעָה, שְׁמוֹנֶה, תִּשְׁעָה, עֲשָׂרָה שאחר נדתה, מִנֵּן שנעשית זבה
 כשרואה בהם שלשה ימים רצופים. משיבה הברייטא: אִמָּרֶת – יש
 לנו לומר לרבות ראייה בימים אלו, מֵה מִצִּינוּ בְּרִבְעִי שאחר נדתה
 שְׁרָאִי להיות ראשון לספירה של ז' נקיים, כשראתה בראשון שני
 ושלישי, וְהִתְרַבָּה שְׁרָאִי להצטרף לימי זָבָה שלפניו, שהרי
 כשראתה בשני ובשלישי הרי הרביעי הוא יום השלישי לזיבה, אֵף
 אִין אֵבָא לרבות גם את יום הַעֲשִׂירִי שְׁהִי רָאִי הוּא לְסַפֵּרָה,
 שכשראתה בראשון שני ושלישי הרי יום העשירי היום האחרון
 מה' נקיים שספרה, ולכן גם יהיה רָאִי להצטרף לשלשת ימי זָבָה
 כשתראה בימים אלו שלשה ימים רצופים. וכן הימים שלפניו שגם
 הם ראויים להיות מספירת ז' נקיים כשראתה בשלשת הימים
 הראשונים.
 אחר שלמדנו לרבות שהימים הראויים לספירתה אף נעשית בהם
 זבה, מבררת עוד הברייטא: וּמִנֵּן לְרִבּוֹת יום האחד עֶשְׂרָה אף על פי
 שאינו ראוי לספירת ז' נקיים כשראתה בשלשה ימים הראשונים.
 משיבה הברייטא: תְּלִמּוּד לִזְמֹר (שם) בייטור לשונו 'כִּלְאָ עַת נִדְתָּה'
 לרבות אף המוסף הרבה.
 מבררת עוד הברייטא: אם כן שהתרבה אף המוסף כִּבּוֹל הייתי
 לומר שְׁאִין מְרַבָּה אֵף יום השנים עֶשְׂרָה שיצטרף לימים שלפניו
 לעשותה זבה גדולה כשראתה בעשירי ובאחד עשר. משיבה
 הברייטא: אִמָּרֶת לָא – אינו כן, אלא יום השנים עשר מימי נדה
 הוא ואינו מצטרף לזיבה.
 שואלת הברייטא: מאחר שהכתוב מרבה לזיבה אף המוסף
 הרבה, וְכֵן רָאִיתָ לְרִבּוֹת אֶחָד עֶשְׂרָה וְלִחְצִיָּא שְׁנַיִם עֶשְׂרָה שאינו מימי
 זיבה. משיבה הברייטא: מְרַבָּה אִין אֶחָד עֶשְׂרָה שְׁרָאִי לְסַפֵּרֶת רִאֲיִיה
 שהתחילה ביום שהתרבה מֵא' כי תוֹב', דהיינו כשראתה בשני
 שלישי ורביעי שאז היום האחרון של ז' הנקיים שלה כלה ביום
 האחד עשר, ולכן יום האחד עשר דומה לרביעי שראוי לספירה
 ונרבהו שגם יום ראוי לזיבה, וּמוֹצִיא אִין שְׁנַיִם עֶשְׂרָה שְׁאִין רָאִי
 לְסַפֵּרֶת יום שהתרבה מֵא' כי תוֹב', ואינו דומה לרביעי שראוי
 לספירה ולכן לא התרבה לזיבה.
 עד עתה למדה הברייטא הימים הראויים לזיבה, עתה מתחילה
 הברייטא ללמוד מנין הראיות שנעשית בהם זבה ודיני טומאתה
 וספירתה. מבררת הברייטא: וְמֵאֵחֶר שאמר הכתוב (שם) 'יָמִים
 רַבִּים' אִין לִי שנעשית זבה ומטמאה במגעו וכן שִׁמְטָמָה מִשְׁכָּב
 וּמוֹשָׁב אֵלֶּא כשראתה שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים, כמשמעות הלשון
 'רַבִּים', ראתה שְׁנֵי יָמִים רְצוּפִים מִנֵּן שִׁמְטָמָה. משיבה הברייטא:
 תְּלִמּוּד לִזְמֹר (שם) 'כֹּל יְמֵי זֹב טָמְאָתָה כִּימֵי נִדְתָּה תִּהְיֶה טָמְאָה
 הוּא', למדנו מתיבת 'יָמִי' המיותרת שאף הרואה שני ימים, נעשית
 זבה לענין טומאה. מבררת הברייטא: ראתה יום אֶחָד מִנֵּן
 שִׁמְטָמָה. משיבה הברייטא: תְּלִמּוּד לִזְמֹר (שם) 'כֹּל יָמִי' – שהוסיף
 תיבת 'כֹּל' ללמד, שאף הרואה יום אחד בלבד שִׁמְטָמָה.
 עתה לומדת הברייטא דיני טומאתה מהכתוב: 'וּמִטְמָאָה' (שם),
 מְלִמָּד שְׁהוּבָה מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֵלָהּ כִּנְדָה שִׁמְפּוּרָה בה (שם כד) 'וְאֵם
 שֹׁכֵב יִשְׁכַּב אִישׁ אֶתָּה וְתִהְיֶה נִדְתָּה עָלָיו וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים וְכָל
 הַמְשַׁכֵּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא'.
 ממשיכה הברייטא לדרוש הפסוק: 'הִיא' (שם כה) הנאמר בפסוק
 מיעוט הוא, וללמד שרק הִיא וְ–(הובה) מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֵלָהּ וְאִין הֹב
 מְטַמְּאָה מֵה שְׁהוּא בּוֹעֵל. מבארת הברייטא הטעם שצריך מיעוט

בלא עת נדתה – אינו אומר לך אלא בראש שלשה אחר ימי נדתה, סמוך לנדתה: שראתה יום ראשון אחר שבעת ימי נדתה, וראתה שמיני, ועשירי, או כי תזכר – לרבות רואה תשיעי ועשירי ואחד עשר. מנין לרבות שנים שלשה ב' – שכולן יש להן דין אחד? אמרת מה מצינו ב'רביעי' – לימים שאחד הנדה. שהוא ראוי – לספירת נקיים אם ראתה ראשון שני שלשי, ופסקה.

וראוי לזיבה – לצרף עם שני שלשי רביעי, אם לא ראתה בראשון, דהא אתרבי מופלג יום אחד מקרא ד'אין כי תזכר', דהיינו שני שלשי רביעי. אף אני מרבה כל אלו עד עשירי, ועשירי בכלל שחן ראויין לספירה, אם ראתה שלשה ראשונים – משכי שבעה נקיים עד שיהיו נמי נראין לזיבה באיזה מהם שתראה שלשה רצופין. מנין לרבות אחד עשר – שצטרף עם הראשונים לזיבה לשלשה רצופין, ואף על גב שאינו ראוי לספירת נקיים של זיבה שלשה ראשונים? תלמוד לומר

בלא עת נדתה – ואפילו מופלג לימים הרבה. יבול – כיון דכתיב "בלא עת נדתה", שאני מרבה אף שנים עשר. שאם ראתה עשירי אחד עשר שנים עשר – תהא זבה גמורה, ולא תהא תחלה נדה ראשונה שנים עשר, אלא מוצרף לזיבה? יום אחד עשר – שהוא ראוי לספירת זיבה, "או כי תזכר" – דזיבה רביעי מתרבי מ"א כי תזכר, ולאותה זיבה משכי ימי ספירה עד אחד עשר. ואין לי – שתקרא זבה לטומאה אלא רואה שלשה רצופין. תלמוד לומר ימי –

"כל ימי זוב טומאתה כימי נדתה תהיה", מטמא מלמד שטומאה את בועלה כנדה, שמפורש בה "אשר ישכב איש" וגו'. היא שאינה מטמאה – בשלש ראיות ביום אחד טומאת זוב גמור לקרבן, באילו ראתה שלשה ימים, אבל זכ – מטמא בין בשלש ראיות ביום אחד, בין בשלשה ימים רצופין, בבבא קמא בפרק "ביצד הרצל" (כזא), ואין לי – עושה משכב ומושב בימים שאחר הנדה, אלא הרואה שלשה ימים, שני ימים מנקה? תלמוד לומר – "כל המשכב אשר ישכב עליו כל ימי זובה כמשכב נדתה". ויהי לה – והוסף לה הויה של שמור. הוא שאינו סופר אחד לאחד – זכ בעל ראייה אחת – כבעל קרי, וטובל בו ביום, סופר שבעה – לשנים. אלמא

קראי ניהו – כל דין אחד עשר שבין נדה לנדה, מכאן למדנו שחן אחד עשר יום, והרואה בהם שלשה – הרי זו זבה. והרואה באחד בשנים – סופרת יום כנגד יום, ולסוף אחד עשר מתחילת ימי נדה, אם תראה אחד – תשב ששה וזוהא. שהרי לא רבינן לדין יום זובה אלא אחד עשר, ומכאן ואילך הרי היא כיון פרשה ראשונה דכתיב בה "שבעת ימים תהיה בנדתה". לרבי עקיבא קראי – דלא גמר דף הלכתא הלכה למשה מסיני דקאמר רבי אלעזר בן עזריה. וכי הדיב דיליף חצי לוג שמן לתורה מקרא, הדיב נמי יליף אחד עשר יום שכן נדה לגדה מקראי. ביטמי – ראתה ביום – תהיה זבה, כדכתיב (ויקרא טו) "מים רבים". אבל ראתה בלילות – לא תהא זבה. סמוך לנדתה – ליל שמיני. שהרי ימי נדות, כל שבעה עד הלילה, כדכתיב "שבעת ימים תהיה בנדתה". הלכות – משנה וברייתא, הלכה למשה מסיני.

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

אין לי אלא יום אחד מנין לרבות מופלג שנים ושלושה – אגב ריהטא נקט "שנים", רש"י היינו יום שני לימי זיבה, דהיינו מופלג יום אחד שרביה כבר, דהא מני ואויל עד עשרה ואחד עשר. ואם כן, "שנים" היינו שני. הו"א שטמא בראיות כבימים אינו דין ב' – תימנה: דאיכא למפוק, מה להדיא – שכן מטמאה באונס והכי אמרינן בריש פרק "בנות בותים" (נדה לבב) דלא ילפינן מהדרי. וכן לקמן, דקאמר: מה

הוא שאינו סופר אחד לאחד ב' – איכא למפוק: מה להדיא – שכן מטמא בראיות כבימים מידו בזה מצינן שפיר למילף, דלגבי ספירה אתמרי רחמנא באשה מבאיש. ולענין ספירה עביד שפיר קל דחומר, הואיל ולענין ספירה מצינו שהחמיר באשה מבאיש. וצריך לומר: שאינו קל דחומר גמור, אלא כמו גילוי מילתא בעלמא, לגלות זה על זה. וצריך עיון: דאיכא מקומות דאיכא תרי קראי לדם נדות ולזיבות, ויש מקומות דנפקא מחד קרא.

תלמוד לומר כל ימי נדתה – תימנה: דדך מוקמינן כרבי עקיבא. אלמא, רבי עקיבא קא דריש "כל", וכן בשלחי פרק "התערובת" (ובזה"ס פא,ב) דריש רבי עקיבא "כל", ואם כן, כי קאמר בפסחים פרק "אלו עוברין" (מגב), מאן שמועת ליה דרדש "כל" רבי אליעזר הוא – דלמא רבי עקיבא הוא, דדרש נמי "כל" ויש לומר: דאין לדמות דרשות ד"כל" להדרי, דיש "כל" דשייך למודש לכולי עלמא. והאי דשמעתין, דלמנינא – מדרש שפיר, דמדי"מי" למנינא, "כל" נמי למנינא.

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות – אית ספרים דלא גרסינן ליה, מידו בפירוש רש"י איתא, ורבינו תם הגיהו בספרו. וכן נראה דאידי דאיירי לעיל בהלכתא, מיתיי לה לסיים בדבר טוב. ואיתא נמי בן במגילה פרק בתרא (כחב), דהכי נמי אמרינן ב"אין עומדין (ברכות לאא), שכן מצינו בבבאיים הראשונים, שסימנו דבריון בדברי שבת ותנחומין.

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הוא שאין סופר אחד לאחד – סופר שבעה לשנים, היא שפופרת אחד לאחד – אינו דין שתספור שבעה לשנים? – תלמוד לומר "והיה לה" – אינה סופרת אלא יומה. אלמא קראי ניהו! – לרבי עקיבא – קראי, לרבי אלעזר בן עזריה – הלכתא. אמר ליה רב שמעיה לרבי אבא: אימא, בימא – תהוי זבה, בליליא – תהוי נדה! אמר ליה: עקף אמר קרא "על נדתה" – סמוך לנדתה, סמוך לנדתה אימת תהוי? – בליליא, וקא קרי לה "זבה". תנא דבי אליהו: כל השונה הלכות בכל יום – מוכסח לו שהוא בן העולם הבא, שנאמר "הלכות עולם לו" – אל תקרי "הלכות" אלא "הלכות".

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

הדרן עלך תינוקות וסליקא לה מסכת נדה

העניין דקידוש השם – פירסום שמו של הקדוש ברוך הוא באופן ש"יתגדל ויתקדש שמי" רבא" – נעשה דווקא על ידי התורה, היינו, לימוד התורה כפי שנמשך במעשה בפועל, "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

משיחת אור ל"ט כסלו, ה'תשכ"ז

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 יג לא תצא בכוליאר, והוא תכשיט⁵⁰ שקושרת בו מפתחי חלוקה⁵¹, ולא ככובלת, והוא קשר שקושר
2 בה⁵² בשם שריחו טוב⁵³, ואשה שריחה רע מוענתו עליה⁵⁴, ובשבת אסורה לצאת בו⁵⁵, משום
3 גזירה שמה תשלפם מעליה להראותו:

הלכות שבת, חלק ב סימן שג, דיני תכשיטי אשה סעיף יג

ביאורי הלכה

- [ס] והוא תכשיט - תכשיט עגול⁵⁶.
[סא] מפתחי חלוקה - לא תצא בו גם בשעה שמעמיד מפתחי חלוקה⁵⁷, ומאידך אינה חייבת חטאת גם כשאינו מעמיד מפתחי חלוקה⁵⁸.
[סב] קשר שקושר בה - צורר שצורר בו בושם.
[סג] שריחו טוב - ואפילו כלשהו⁵⁹.
- [סד] מוענתו עליה - להעביר הריח⁶⁰.
[סה] מוענתו עליה - מותר לפזר אבקה משחה או תרסיס על הגוף למניעת זיעה או ריח רע⁶¹, והוא הדין בתוך הנעליים למניעת ריח רע מהרגליים⁶².
[סו] לצאת בו - היוצאת ככובלת שלא קשור בה בושם - חייבת⁶³.

ציונים והוספות

- (56) רש"י (יומא דף כה ע"א ד"ה כוליאיר).
(57) במשנ"ב ס"ק כט ביאר ההלכה שהתכשיט אינו מעמיד מפתחי חלוקה בשעה זו, והתיר לצאת בו כשמעמיד מפתחי חלוקה שלא חוששים שתסירו משום צניעות, אמנם בשו"ע משמע שגם בשעת הקשירה חוששים שמה תשלפנו, ואפשר לבאר שגם כשמעמיד מפתחי החלוק לא יתגלה בשרה מיד כשתסירו וכמבואר לעיל על סעיף יא, ויש לדייק כן מהלשון "קושרת" היינו שנעשה לצורך קישוט ולא דווקא "להעמיד" החלוק, ולהעיר משיטת התוס' שבת שגם בתכשיט שלבשים לצניעות חוששים שמה תשלוף. ורק בשבכה לא חוששים כיון שאינה תכשיט, ולא גזורים שתסיר בגד ממש.
(58) כיון שהוא תכשיט וכדלעיל סוף סעיף יא, ובפרט על פי המבואר לעיל שהכוליאיר אינו מעמיד הבגד ממש, ודלא כמשנ"ב (שם) שחייבת חטאת ואין זה תכשיט, ובא"ר ס"ק טו חילק בין כוליאיר שמחובר בו מחט לשאין מחובר בו מחט שאז חייבת חטאת, ובשו"ע לא משמע לחלק.
(59) ביאור הלכה ד"ה שקשור.
(60) ואסור לצאת בו אף אם מעביר הריח לגמרי, דאין
- לחלק בתכשיט בין אשה לאשה, אבל במאירי (דף סב ע"א ד"ה ולא ככובלת) חילק בזה על פי ביאורו שלא חששו ככובלת שמה תראה לחברותיה, וכבר תמהו עליו אחרונים שהרי חשש זה מפורש בגמרא.
(61) החומר המפוזר על הגוף נספג ובטל לגוף, ולהלן על ס' שכב יתבאר דין הולדת ריח בשבת.
(62) אף שאבקה שבתוך הנעליים אינה בטלה ואינה צורך לבוש יש לדון האם זה בגדר "קמיע" (שלחן שלמה סי"א), וכן יש לדון הכובלת נחשבת תכשיט גם מחמת שמפיצה ריח הטוב או די בכך שמבערת הריח הרע ואז גם האבקה שבנעליים נחשבת כ"תכשיט", ולמעשה, גם אם נאמר שאין זה בגדר קמיע או תכשיט, עדיין יש מקום להקל דלא גרע ממון שעושה הנידה (להלן סעיף יח) שמגן מצער הריח או הבושה שיבואו בעתיד ואז דינו כמלבוש, אמנם אם מטרתו להגנת הנעליים בלבד מהריח - יש לעיין.
(63) גמרא דף סב ע"ב, הובא בביאור הלכה ד"ה שקשור. ואפשר שאשה שאין ריחה רע היוצאת ככובלת - חייבת, שאינה תכשיט עבודה.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות נשיאת כפים - לפי לוח "רב יומי"

- 1 מט קטן אפילו הוא בן י"ג שנה אלא שלא הביא ב'
2 שערות אינו נושא את כפיו בפני עצמו שאין כבוד
3 הצבור להיות כפופים לברכתו אבל עם כהנים אחרים שהם
4 גדולים אפילו אינו בן י"ג שנים שיודע לישא את כפיו נושא
5 עמהם כדי להתחנך במצות ורשאי לברך על נשיאת כפיו
6 כמו שמברך על שאר מצות שהוא פטור מהן מן התורה
7 ומחנכין אותו בהן מדברי סופרים.
8 ומשהביא ב' שערות נושא כפיו אפילו בפני עצמו באקראי
9 ולא בקביעות עד שיתמלא זקנו משום כבוד הצבור שאין
- כבודם שיברכם יחידי בקביעות מי שלא נתמלא זקנו וכל
מי שהגיע לשנים שראוי להתמלאות זקנו דהיינו בן כ' אע"פ
שלא נתמלא זקנו דינו כנתמלא ונושא כפיו אפילו יחידי
בקבע.
ואינו נקרא קבע אלא כשנושא כפיו בכל יום אבל במדינות
אלו שאין הכהנים נושאים כפיהן אלא ברגל אפילו נושא
כפיו בכל רגל ורגל אין זה אלא באקראי ורשאי לישא כפיו
יחידי אפילו הוא פחות מבן כ' (רק שצריך לדקדק
בשערותיו שלא יבא לידי ברכה לבטלה):

יש אוסרים שיכור בנשיאת כפים אפילו נשתכר משאר
משקין או אוכלים המשכרים ולכתחילה אסור לשתות כלל
משקה המשכר קודם נשיאת כפים (וכן נוהגים) ולא נתנו
קולי נזיר אלא לענין מומין בלבד:

* * *

נב לא היה בו אחד מהדברים המעכבים נשיאת כפים אף
ע"פ שהוא רע מעללים ובליעל ועז פנים ואינו מדקדק
במצות וכל העם מרננים אחריו נושא כפיו שמצות עשה
היא לכל כהן לישא כפיו ואין אומרים לרשע הוסף רשע
(על רשעתך) והמנע מן המצות ואל תתמה ותאמר מה תועיל
ברכת הדיוט זה שאין קבלת הברכה תלויה בכהנים אלא
בהקב"ה שנאמר ואני אברכם ואפילו מרננים אחריו
בעבירות חמורות כגון גילוי עריות ואפילו נודע שהרנון הוא
אמת ואפילו עובר ואינו חוזר בו כלל נושא כפיו (חורן
מחילול שבת בפרהסיא שהוא כנכרי לכל דבר) לפי שאין
שאר עבירות מונעים נשיאת כפים אלא ממיר דת (משום
קנס) ושפיכת דמים (משום ידיכם דמים מלאו):

נג במה דברים אמורים כשעובר על מצות שישאל
וכהנים שוין בהם אבל אם עובר על מצות המיוחדות
לכהנים קנסוהו חכמים ופסלוהו מכל מעלות הכהונה כגון
כהן שנשא גרושה או חלוצה או שנטמא למת שאינו מז'
מתי מצוה אינו נושא כפיו ואין נוהגים בו קדושה אפילו
לקרות בתורה ראשון.

ואפילו גירשה או מתה פסול עד שידור הנאה על דעת רבים
מהנשים שהוא אסור בהן שנדר שהודר על דעת רבים אין
לו התרה אבל כשלא ידור על דעת רבים שמא ילך אצל
חכם וישאל על נדרו לפי שיצרו תוקפו לעריות אבל בנטמא
למת אין צריך לידור אלא די שישוב ויקבל עליו שלא יטמא
עוד למתים:

נד יש אומרים שכהן שיש לו בת שזינתה ארוסה או אפילו
נשואה או שהמירה שמן הסתם זינתה את אביה היא
מחללת ואין מחוייבים לקדשו עוד לקרות בתורה ראשון
ושאר מעלות הכהונה אבל מכל מקום נושא כפיו שאין שאר
עבירות מונעים נשיאת כפים אפילו הן בו וכ"ש בבתו (ולא
נהגו כדבריהם לפי שלא נאמר את אביה היא מחללת אלא
כשזינתה בעדים והתראה וכשהעידו בפני סנהדרין אבל
עכשיו נוהגין בו קדושה לכל דבר):

* * *

נה החלל דהיינו הנולד מאיסורי כהונה שהן גרושה זונה
חללה אינו נושא כפיו לפי שאינו בכיהונו והרי הוא
כזר לכל דבר כמ"ש באה"ע סימן ז' (לפיכך אם נושא כפיו
עובר בעשה כמו זר שנשא כפיו).

ואפילו חלל של דבריהם כגון הנולד מחלוצה אינו נושא
כפיו אף ע"פ שנשיאת כפים היא מן התורה ועובר בעשה
אם אמרו לו לעלות יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן
התורה בשב ואל תעשה.

ומטעם זה כל הפסולים מדברי סופרים אין עולין אפילו
אמרו להם כמ"ש למעלה אלא שהפסולים שלא מפני פגמם
יש להם לצאת מבית הכנסת קודם רצה שלא יאמרו עליהם

נ כהן שהרג את הנפש אפילו בשוגג לא ישא כפיו שנאמר
ובפרישכם כפיכם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה
אינני שומע ידיכם דמים מלאו ואפילו עשה תשובה שהרי
נאמר גם כי תרבו תפלה אינני שומע וגו' ויש אומרים שאם
עשה תשובה נושא כפיו ולא מנעו ממנו נשיאת כפים אלא
כשעומד במדרו ויש להקל על בעלי תשובה שלא לנעול
דלת בפניהם וכן נוהגין.

ואם העם מרננים אחריו שהוא שופך דמים ועומד במדרו
כיון שלא נתברר הדבר ישא כפיו וכן אם מל תינוק ומת
נושא כפיו כי שמא לא כלו לו חדשיו ואפילו ידוע שכלו
לו חדשיו כיון שנתכוין למצוה אין לפסלו מנשיאת כפים
וכן אם דחף אשה הרה והפילה נושא כפיו שההורג את
העובר פטור אפילו אם כלו לו חדשיו:

* * *

נא כהן שהמיר דתו אפילו לדת הישמעאלים שאינם
עובדים עבודה זרה (קנסוהו חכמים להיות) מחולל
מקדושתו ואינו נושא כפיו ואינו קורא בתורה ראשון והוא
שלא עשה תשובה אבל אם עשה תשובה אפילו המיר דתו
לעבודה זרה וחזר בו חזר לקדושתו.

ושאר עבירות חורן ממיר דתו ושופך דמים אפילו גילוי
עריות אין מונעין נשיאת כפים אפילו לא חזר בו כמו
שיתבאר.

לפיכך ערל נושא כפיו אפילו לא מל עצמו במזיד ואע"פ
שערל פסול לעבודה אין לפוסלו לנשיאת כפים משום
שהוקשה ברכה לשירות כי לא הוקשה אלא לעמידה בלבד
כמ"ש למעלה סעיף מ"ד.

ומכל מקום הואיל והוקשה ברכה לעבודה במקצת אסור
חכמים לשיכור לישא כפיו כמו שאסרה תורה לשיכור
לעבוד עבודה במקדש כמ"ש יין ושכר אל תשת וגו' וסמכו
איסור זה למה שנסמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר מה
נזיר אסור ביין אף כהן מברך אסור ביין ונתנו על כהן מברך
קולי נזיר וקולי משרת במקדש קולי נזיר מה נזיר מותר
בשאר משקים המשכרים ואינו אסור אלא מכל אשר יעשה
מגפן היין וגם אין מומין פוסלין בו אף כהן מברך אין מומין
פוסלין בו ואין שאר משקין המשכרים מונעים אותו
מנשיאת כפים כמו במשרת במקדש אפילו נשתכר עד שאינו
יכול לדבר לפני המלך שנשיאת כפים אינה דומה לתפלה
שהוא עומד ומדבר עם המלך משא"כ בנשיאת כפים
שמדבר אל העם (כמ"ש אמור להם) אלא א"כ הגיע
לשכרותו של לוט שאז פטור מכל המצות.

וקולי משרת במקדש מה משרת מותר ביין כל שהוא ואינו
מוזהר אלא על רביעית שנאמר שכר יין שיש בו כדי לשכר
ואף על רביעית אינו באזהרה אלא כששתאו דרך שכרות
רביעית בבת אחת אבל אם הפסיק בו או שנתן לתוכו מעט
מים פטור משא"כ בנזיר אף כהן מברך אם שתה רביעית
יין בב' פעמים או שנתן לתוכו מעט מים מותר ואם שתה
יותר מרביעית אע"פ שהוא מזוג ואפילו שתאו בכמה
פעמים לא ישא כפיו עד שיסיר יינו מעליו ומה מפיג את
היין נתבאר בס' צ"ט.

לטבול לנשיאת כפים וטובלין מערב יו"ט ואין נזקקין
לנשותיהם ביו"ט וכשחל בשבת לא רצו לבטל העונה ולא
רצו לטבול שחרית מטעם שיתבאר בסימן שכ"ו (אבל ביום
הכפורים שחל בשבת לא שייך טעם זה) ומכל מקום אם
ליל יו"ט שחל באמצע שבוע שהוא ליל טבילה ישמש
ויטבול ביו"ט אבל הפורשים מנשותיהם בליל יו"ט ואין
טובלין בערב יום טוב שבוש גמור הוא.

וכל טעמים אלו הם לישב המנהג אף שאין בהם כדאי לבטל
מצות עשה של תורה מכל מקום כשאין קוראים כהנים אינם
עוברים כלום אבל מכל מקום ישר כחם של בני ארץ
ישראל וסביבותיהם שנושאים כפיהם בכל יום כתיקון
חכמים ומקיימים ג' מצות עשה בכל יום ואין חוששין
לטבול.

וכל שחרית ומוסף שאין נשיאת כפים במדינות אלו אומר
הש"צ או"א ברכנו כו' אפילו הוא כהן שלא מנעו לכהן אלא
לקרות כהנים ולהקרותן ומן הטעם שנתבאר למעלה אבל
לומר כך כהנים עם קדושיך סתם בלא קריאה מותר
לכתחילה (ואין לחוש שכשישמעו שיאמר כהנים עם
קדושיך יאמרו עליו שהוא אינו בכלל כהנים אלא בן גרושה
וחלוצה לפי שהכל יודעים שנוסח התפלה כך הוא שמטעם
כיוצא בזה מותר לכהן לקרות לכהן אחר לספר תורה כמ"ש
בסי' קל"ה):

* * *

נח באלו התיבות נהגו הכהנים שהופכין בהם פניהם
לדרום ולצפון יברכך וישמרך אליך ויחונך אליך
לך שלום לפי שכל תיבות אלו הם לנוכח לכן הופכין
פניהם גם לדרום ולצפון כדי שיתברכו כולם (ובתיבות
שלום מפני שהוא סוף הברכה ועיקרו כי ברכתו של הקב"ה
הוא שלום לכן מברכים לכולם בשלום [C]).
ונוהגים להאריך בסוף תיבות אלו מפני שכל אחד מהם הוא
סוף ברכה בפני עצמה.

ונכון שהאומרים רבונו של עולם חלומי כו' שיאמרו
בשעה שהכהנים מאריכים בניגון בסוף התיבה שבסוף
הפסוק שכבר כלתה ברכה זו מפי הכהנים וא"צ עוד להאזין
להם אבל בעוד שהם אומרים תיבות הברכה צריך להאזין
להם ולכוין ואסור לומר שום דבר כמ"ש למעלה.

ואף שחכמים התירו לומר רבונו של עולם על חלומות מפני
הסכנה שמא צריך רפואה לחלומו מכל מקום כיון שאפשר
לתקן זה לומר בשעת הארכת הניגון שבסוף התיבה יש
לתקן.

ואע"פ שרפואתו אינו אלא כשאומר רבונו של עולם כו'
בשעת ברכת כהנים ולא לאחר שכלתה ברכה מפי כהנים
מכל מקום כל זמן שהם מאריכים בניגון הברת אות אחרונה
של התיבה עדיין לא נסתיימה תיבה זו לענין שלא תועיל
אז אמירת רבונו של עולם כו' (כיון שהצבור לא ענו עדיין
אמן) אע"פ שנסתיימה לענין שא"צ להאזין עוד לכהנים
כיון שהאזין כבר תחלת הברת אות אחרונה והארכת ההברה
בניגון א"צ לשמוע כלל.

שהם פגומים כמ"ש שם ומכל מקום אין חיוב עליהם לצאת
מבית הכנסת שכיון שחכמים מנעום מנשיאת כפים אין
עוברים כלום.

אבל כהנים הנמנעים מנשיאת כפים מחמת המנהג כגון
במקומות שנהגו שבתוך ז' ימי האבלות אינו נושא כפיו
מפני שאין שרוי בשמחה והמברך יש לו להיות בשמחה
וטוב לב כמו שמצינו ביצחק שצווה לעשות לו מטעמים
קודם שיברך ובמדינות אלו שנוהגים שכל זמן האבילות
אפילו עד י"ב חודש על אביו ועל אמו וכל שלשים על שאר
קרובים אינו נושא כפיו אפילו אין שם כהן אלא הוא אפילו
בימים טובים שאינו נקרא שרוי בשמחה שהרי אסור לילך
לשמחת נשואין וכיוצא בה וה"ה הקובר מתו ברגל שהרי
אסור בשמחה כל ימות הרגל אף על פי שעדיין לא חל עליו
האבילות וכן האונן אפילו ביו"ט שהוא חייב בכל המצות
מכל מקום אינו שרוי בשמחה הרי כולם חייבין לצאת מבית
הכנסת קודם שקורא הש"ץ כהנים שלא יעברו בעשה שהרי
מן הדין הם רשאים לישא כפיהם.

ויש להם לצאת קודם רצה כדי שלא יאמרו עליהם שהם
פגומים.

ואם אמרו להם לעלות או ליטול ידיהם חייבים לעלות אם
אמרו להם קודם סיום ברכת עבודה כדי שלא יעברו בעשה
לכן לא יהיו בבית הכנסת כשאומרים לכהנים ליטול ידיהם:

* * *

נז וכן כהן שהוא פנוי ואינו רוצה לישא כפיו מפני
שהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה חייב לצאת מבית
הכנסת קודם קריאת כהנים שלא יאמרו לו לעלות או ליטול
ידי.

אבל המנהג הוא שנושא כפיו אע"פ שאינו נשוי (ומכל
מקום הרוצה שלא לישא כפיו ולצאת מבית הכנסת אין
מוחין בידו שיש לו על מה לסמוך אבל נשוי שאין אשתו
עמו נושא כפיו לדברי הכל):

נח נהגו בכל מדינות אלו שאין נשיאת כפים אלא ביום
טוב משום שאז שרויים בשמחת יו"ט וטוב לב הוא
יברך משא"כ בשאר ימים אפילו בשבתות הם טרודים על
מחיתם ועל ביטול מלאכתם ואינם שרויים בשמחה.

ואפילו ביום טוב אין נשיאת כפים אלא בתפלת מוסף
שיוצאים אז מבית הכנסת וייטיבו לבם וישמחו בשמחת
יו"ט.

ויום הכפורים אע"פ שאין בו שמחת אכילה ושתייה נושאים
כפים בו כמו ביו"ט מפני שיש בו שמחת מחילה וסליחה
וכפרה וקדושה וכבוד היום במלבושים נאים ומטעם זה יש
מקומות שנושאים כפים בו אפילו בשחרית ויש מקומות
שנושאים כפים בו גם בנעילה מפני שהוא סמוך ליציאה
מבית הכנסת כמו שהוא הטעם בשאר יו"ט.

אבל יו"ט ויום כפור שחל להיות בשבת לא היה ראוי לפי
זה לבטל נשיאת כפים מיו"ט זה בשביל שיש בו קדושה
נוספת של שבת אלא שיש מקומות שנהגו כן שלא לישא
כפיהם ביו"ט שחל להיות בשבת לפי שמנהג הכהנים

21 ויכול למחול כבודו וליתן רשות לישראל להשתמש בו ויש
22 מי שאומר שאינו יכול ליתן רשות להשתמש בו אלא א"כ
23 יש לו איזה הנאה כגון בשכר או אפילו בחנם לאדם חשוב
24 שהוא חפץ לשמשו ונהנה מזה שזכה לשרת בקדוש אבל
25 אם אין לו שום הנאה מזה אינו יכול למחול שנאמר וקדשתו
26 ודרשו חכמים קדשהו בעל כרחו.
27 (והעיקר כסבירא הראשונה שהרי יכול ליתן רשות לישראל
28 לקרות ולברך לפניו אע"פ שאין לו שום הנאה מזה כמ"ש
29 בסי' קל"ה ור"א ואין אומרים וקדשתו בעל כרחו אלא
30 בדברים התלויים בקדושת הכהנים שאינו רשאי לחלל
31 קדשתו ולישא גרושה וכיוצא בה לפי שקדושת הכהנים לא
32 ניתנה להם ליהנות בה גופם כמו שקדושת ישראל לא נתנה
33 להנות בה גופם שמצות לאו ליהנות ניתנו אלא גזירת מלך
34 היא עליהם שיהיו קדושים הואיל ונבחרו לשרת למלך
35 הקדוש כמ"ש קדושים תהיו כי קדוש וגו' קדוש יהיה כי
36 קדוש וגו' לפיכך אינה בידם למחלה אבל כבוד הכהונה
37 ניתן להם להנאתם לעלות לתורה ראשון וליטול מנה יפה
38 ראשון וכן להקדימם לכל דבר שבקדושה כבוד זה הנאת
39 הגוף הוא לפיכך הוא בידם למחול כבודם ורשאי ליתנו
40 לישראל אם רצה כי רצונו של אדם זהו כבודו):
חלק א' סימן קכח דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן:

1 ואע"פ שבתיבת שלום הן מאריכים בניגון קודם שיאמרו
2 מ"ם של שלום וכשאומרים אז רבונו של עולם ומסיימים
3 עם הכהנים א"כ אין שומע המ"ם של שלום כראוי לשמוע
4 בשתיקה וכוונה מכל מקום בתיבת וישמרך ויחונך שאפשר
5 לתקן שישמעו גם האות האחרונה מתקנים.
6 ומכל מקום אף שאומרים רבונו של עולם כשהם מאריכים
7 בניגון סוף הפסוק לא יאמר המקרא רבונו של עולם כו'
8 אפילו אינו ש"ץ שהרי אפילו לענות אמן אסור מפני הטירוף
9 ואצ"ל שהש"ץ לא יאמר רבונו של עולם מפני שהוא הפסק
10 בחפלה:
11 **נט** כל כהן יש לו לעשות שום דבר פעם אחת בשנה
12 להחזיק את עצמו בכהונה כגון ליקח מתנות אם אינו
13 יכול לישא כפיו מחמת איזה אונס כגון שמלמד לתלמידיו
14 בעת שהצבור נאספים לבית הכנסת או שהוא חולה במעיו
15 ואינו יכול לשהות נקביו עד גמר ברכת כהנים:
16 * * *
17 **ס** אסור להשתמש בכהן אפילו בזמן הזה וכמועל בהקדש
18 הוא שהרי נאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב
19 ואף עכשיו שאין לנו קרבנות בקדושתו הוא עומד.
20 ואם הכהן הוא מוחל על כבודו מותר שהכהונה שלו היא

'תורה אור' פרשת ויגש – הפרשה החסידית

ביאור על הפ"ל: (על פסוק ויגש גו')

11 דהיינו אחר שפבר אָמר "מִהֲרָה יִשְׁמַע", דְּהֵיִינוּ בְּבִיאת
12 הַגּוֹאֵל, אֲזִי אַחֵר כִּי אֹמֵר "עַם הַכֹּהֵן".
13 וְלִהְיוֹן הַטַּעַם מִפְּנֵי מָה אָמַר עַל לְעִתִּיד דִּקְאָ "עַם
14 הַכֹּהֵן" – הַעֲנִין, כִּי יֵשׁ אִירוֹסִין וְנִשְׁוֹאִין?
15 כִּי בְּזִמָּן הָיָה הוּא בְּחִינַת אִירוֹסִין, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ (בִּרְכָּה
16 ל, ד): "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מִזֶּרֶשָׁה" – "אַל תִּקְרִי מִזֶּרֶשָׁה
17 אֶלָּא מִזֶּרֶשָׁה"³, וְכֵמוֹ שְׁאָמְרוּ: "בְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ (שִׁיר הַשִּׁירִים
18 ג, יא) – זֶה מִתֵּן-תּוֹרָה"⁴, בְּחִינַת אִירוֹסִין. כִּי בְּמִתְן-תּוֹרָה,
19 אַף שְׁהִיָּה גִילוי פְּנִים-בְּפָנִים, הֵיִינוּ רַק בְּבִחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת
20 בְּלִבָּד – בְּאִיסוּר וְהִיָּתֵר, אֲבָל פְּנִימִית הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא

1 וּלְתוֹסַפֹּת בִּיאוּר בְּמַה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל עַל פֶּסוּק "וַיִּגֶשׁ
2 כו'", בְּעֵנִין שְׁלֵעִתִּיד יִהְיֶה עֲלִיית הַמַּלְכוּת לְמַעַלָּה מִן-א
3 כו', יוֹבֵן מִמָּה שְׁאֹמְרִים בְּבִרְכָּה אַחֲרוֹנָה דְּנִשְׁוֹאִין: "מִהֲרָה
4 ה' אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בְּעִרֵי יְהוּדָה וּבַחֲצוֹת יְרוּשָׁלַיִם כו',
5 בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׁמֵּחַ חֵתָן עַם הַכֹּהֵן".
6 וְצִרִיךְ לְהִבִּין הַטַּעַם לְשִׁינוֹי לְשׁוֹן הַבְּרָכוֹת, שֶׁמִּתְחַלָּה
7 אָמַר "מְשַׁמֵּחַ חֵתָן וְכֹלָה" וְאַחֵר כִּי אָמַר "עַם הַכֹּהֵן".
8 וְגַם צִרִיךְ לְהִבִּין עֵנִין "קוֹל חֵתָן וְקוֹל כֹּלָה".
9 וְהַעֲנִין הוּא: מַה שְׁאֹמְרִים "מְשַׁמֵּחַ חֵתָן וְכֹלָה" קָאִי
10 אֲזִמָּן הָיָה, וְמַה שְׁאֹמְרִים "עַם הַכֹּהֵן" קָאִי אֲלֵעִתִּיד,

1. (לְבִאנְיָה בִּיאוּר לְדְבוּר הַמִּתְחִיל "וַיִּגֶשׁ", וְאִם כֵּן, מִקוֹמוֹ קוֹדֵם דְּבוּר הַמִּתְחִיל

"וַיִּלְקֹט" – הָעֵרַת כְּבוֹד קִרְשֵׁת אֲדָמוֹר.
נֶאֱמַר בְּלִיל שַׁבַּת פְּרֶשֶׁת נִשְׂא, י"ד סִינן תִּקְסוּ בְּדִרְשׁ הַמִּתְחִיל "מִהֲרָה יִשְׁמַע".
הַנֶּחֱת הַמִּתְחִיל נְדָפְסָה בִּ"עֲבוּדַת הַלֵּוִי" בִּרְךְ ג' בְּלִקוּטִים פו, א. פֶּקֶסִּמִּילִיא
מִתְחַלֵּל הַמֶּאֱמָר נְדָפְסָה בְּמִדּוּר פֶּקֶסִּמִּילִיּוֹת בְּסוֹף הַלִּקוּטֵי תוֹרָה. הַנֶּחֱת כְּבוֹד
קִדְשֵׁת אֲדָמוֹר הָאֲמֻצִּי נְדָפְסָה בְּסִידוּר עַם דָּא"ח קִלְח, ב. וּמִתְחִיל "מִהֲרָה

יִשְׁמַע". הַגּוֹדֹת לְסִידוּר – בְּאוּר הַתּוֹרָה סִידוּר עֲמוּד רַכֵּב.
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה נֶאֱמַר גַּם מִאֲמָר דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְאֶכְלֶתֶם אֶכּוֹל" וְנִדְפֶס
בְּלִקוּטֵי תוֹרָה פְּרֶשֶׁת צו. – רִאָּה לִקְמָן הָעֵרָה 9.

2. (הַקֶּפֶרשׁ בִּינִיחָם – רִאָּה אוּר הַתּוֹרָה סִידוּר עֲמוּד רַל).

3. (בִּרְכוֹת נו, א. פֶּסֶחֶם מַט, ב. וְרִאָּה לִקוּטֵי תוֹרָה פְּרֶשֶׁת בִּרְכָּה צד, א).

4. (תַּעֲנִית כו, ב).

18 שִׁיאֲמָרוּ לַפְּנִיָּהִם קְדוֹשׁ.
19 וְלִכְן⁸ עָתָה בְּזִמְנֵי-הַזֶּה נֹאמַר "מִשְׁמַח חֲתָן וּבִלְה",
20 שֶׁהַכֹּלֶה – הִיא הַמַּלְכוּת מִקְבֶּלֶת הָאוֹר עַל יְדֵי הַחֲתָן –
21 וְ"א. וּלְעֵתִיד, אַחֲרֵי שֶׁכָּבֵר תִּתְעַלֶּה, אֲזַי נֹאמַר "מִשְׁמַח
22 חֲתָן עִם הַכֹּלֶה", שֶׁעַל יְדֵי הַכֹּלֶה הוּא מִשְׁמַח אֶת הַחֲתָן,
23 מִפְּנֵי שֶׁ"אֵשֶׁת חַיִּל" הִיא "עֹטֶרֶת בַּעֲלָה" כִּנ"ל.
24 וְזֶהוּ שְׂאוּמֵרִים "מִהֲרָה יִשְׁמַע כו' קוֹל כֹּלֶה כו'": כִּי
25 עָתָה בְּגִלּוֹת נֹאמַר (תְּהִלִּים לט, א) "נֶאֱלַמְתִּי דּוֹמִיָּה", שֶׁהִיא
26 בְּחִינַת שְׂתִיקָה "וּכְאֵלֶם לֹא יִתְפַּח פִּיו כו'" (תְּהִלִּים לח, יד),
27 וְלִכְךָ הַחֲתָן הוּא אוֹמֵר "הֲרִי אֶת מְקוֹדֶשֶׁת לִי" וְהַכֹּלֶה
28 שׁוֹתֶקֶת. אֲבָל לְעֵתִיד כְּשֶׁתִּתְעַלֶּה מַעְלָה מַעְלָה, אֲזַי תִּהְיֶה
29 גַּם בֵּן מִשְׁפָּעֶת וְנִקְרָא "קוֹל כֹּלֶה".
30 וּכְמוֹ כֵּן יוֹבֵן עֵינֵן שְׂמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה: "צְלוּתָא בַּחֲשָׁאִי"
31 הוּא רַק בְּזִמְנֵי-הַזֶּה שֶׁהַנּוֹקְבָא הִיא בְּחִינַת מִקְבֵּל וְלֹא
32 מִשְׁפִּיעַ. אֲבָל לְעֵתִיד, כְּשֶׁתִּתְעַלֶּה לְהִיטֵב בְּבְחִינַת מִשְׁפִּיעַ
33 כְּמוֹ הַדָּבָר עֲצָמוֹ, אֲזַי יִהְיֶה שְׂמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה בְּקוֹל רַם,⁹
34 וְהִיא "קוֹל כֹּלֶה", וְדִי לִמְבִּין:

1 בְּחִינַת עֲנֵג הָאֱלֹהִי שְׁבִתוּרָה לֹא נִתְגַּלָּה אֲזַי עַדִּין וְנִשְׁאָר
2 בְּבְחִינַת מִקְיָף מְלֻמְעָלָה. וְהֲרִי זֶה דּוֹמָה לְבְּחִינַת אִירוֹסִין,
3 שְׁגֵם שֶׁם אֵינוֹ נִמְשָׁךְ עַדִּין בְּבְחִינַת פְּנִימִית, רַק הָאֶרֶץ
4 חִיצוֹנִית, וְכָל עֵיקַר הָאוֹר – בְּבְחִינַת מִקְיָף, כְּמוֹ טַבַּעַת
5 קְדוּשִׁין שֶׁהוּא עִגּוּל וּמִקְיָף עַל גְּבִי הַיָּד.
6 אֲבָל לְעֵתִיד, שִׁיְהִיָּה בְּחִינַת גִּילּוֹי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה,
7 שֶׁהוּא עֲנֵג הָעֲלִיּוֹן שְׁבִתוּרָה, אֲזַי יִהְיֶה בְּבְחִינַת נִשְׁוֹאֵין –
8 "כִּי בּוֹעֲלִיךָ עוֹשִׁיךָ" (יִשְׁעִיָּה נד, ה) "הָאֵשֶׁה נִקְנִית כו"⁵, כִּי
9 עֵינֵן נִשְׁוֹאֵין הוּא גַּם בֵּן אַחֲרֵי שֶׁכָּבֵר בָּא הָאוֹר בְּבְחִינַת
10 פְּנִימִית:
11 וְהִנֵּה יָדוּעַ, דְּכַעַת בְּגִלּוֹת הַמַּלְכוּת מִקְבֶּלֶת הָאוֹר עַל יְדֵי
12 וְ"א, שֶׁהוּא מִקְבֵּל בְּעֲצָמוֹ מֵאִמָּא, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (שִׁיר
13 הַשִּׁירִים ג, יא): "בְּעֶטְרָה שֶׁעֲטָרָה לוֹ אִמּוֹ", וְהוּא מִשְׁפִּיעַ אַחֲרֵי
14 כֵּךְ לְמַלְכוּת. אֲבָל לְעֵתִיד נֹאמַר (מִשְׁלֵי יב, ד): "אֵשֶׁת חַיִּל
15 עֹטֶרֶת בַּעֲלָה" שֶׁתִּהְיֶה הַמַּלְכוּת "עֹטֶרֶת בַּעֲלָה" – וְ"א,
16 שֶׁתִּתְעַלֶּה יוֹתֵר לְמַעְלָה הֵימְנוֹ, כִּי "נַעֲוִץ סוֹפֵן בְּתַחֲלָתָן
17 כו"⁶. וְזֶהוּ הַטַּעַם לָמָּה שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל⁷ "עֵתִידִים צִדִּיקִים

בְּרִמָּה? דָּא הוּא עֲלָמָא דְאֲתִי – הֵינֵנו דְּלְעֵתִיד לְבּוֹא, עֲלָמָא דְאֲתִי תִּהְיֶה הַתְּפִלָּה
"בְּרִמָּה" בְּקוֹל רַם. – לְקוּטִי שִׁיחוֹת חֶלֶק ל"ה עֲמוּד 197 הָעֵרָה *40.

בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים מִח, ב: "אֲבָל לְעֵתִיד לְבֹא אַחֲרֵי הַבִּירּוּר כְּשִׁיתְגַּלֶּה
מוֹקֵא סְתִימָאָה טוֹב טַעַם וְדַעַת, אֲזַי יִהְיֶה לְהַכֹּלֶה "קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף" (נֶאֱתַחֲנוּן
ה, יח), שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּקוֹל רַם, וְיִהְיֶה הַמַּלְכוּת עֵיקַר, "אֵשֶׁת חַיִּל עֹטֶרֶת בַּעֲלָה"
. . . וְעֵינֵן מִה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "וְאֵבֶלְתֶּם אֲבֹל" סוּף פְּרִשְׁת וַיִּגַּשׁ.
וְהַכּוּנָה לְכָאן, וְרָאָה גַּם בֵּן לְקוּטִי תוֹרָה צו ג, ג. דְּרוּשֵׁי תַּחֲנוּנָה לְאֲדָמ״ר
הָאֲמֻצָּעִי חֶלֶק ב עֲמוּד תַּרְלָה.

5. (קְדוּשִׁין בְּתַחֲלָתָהּ).
6. (סֵפֶר יִצְחָק פָּרָק א מִשְׁנָה ז).
7. (בְּבָא בְּתָרָא עה, ב).
8. (תוֹכֵן הָעֵינֵן מִכָּאן עַד הַסִּיּוֹם בְּתוֹסֶפֶת בִּיאור מוֹבָא בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "וְאֵבֶלְתֶּם
אֲבֹל" תַּקְצִיז – אֹרֶךְ הַתּוֹרָה צו (וַיִּקְרָא כָּרָךְ ד') עֲמוּד תַּתְּקִסָּה. וְרָאָה דְּבִיר
הַמִּתְחִיל "לְהַבִּין מִה שֶׁכְּבִרְכַּת שְׁמֹחַ תְּשַׁמַּח" בְּסֵפֶר דְּרוּשֵׁי תַּחֲנוּנָה לְכַבּוֹד קְדוּשַׁת
אֲדָמ״ר מִהֲרִ"ש עֲמוּד סט וּבְהֶעֱרָה 2 שָׁם. וְרָאָה לְקוּטִי תוֹרָה צו ט, א. שִׁיר
הַשִּׁירִים מִח, ב. סִידוּר עִם דֹּא"ח קֶלֶב, א. קֶלֶח, ג. סֵפֶר הַמִּאֲמָרִים תַּרְל"ד ע' כד).
9. (וַיֵּשׁ לּוֹמֵר רָמֹז לָזֶה בְּהִירָה פְּרִשְׁתָּנָה: "קוֹל בְּרִמָּה נִשְׁמָע (נִרְמָה לֹא, יד) – מֵאִי

ב.

הוֹד כ"ק אֲדָמ״ר מִרְנָא וּרְבִנָּא דּוֹבְעֵר – אֲדָמ״ר הָאֲמֻצָּעִי

תּוֹרַת חַיִּים

11 בַּעֲנִין מ"ע שֶׁהַמִּים הוּא בַּח' הַיּוּלִי כו' וּמִבַּח' כח
12 הַחֲכָמָה שֶׁבֹא בְּמַהוּת אֲדָרְבָּה יִתְהוּוּה מִמֶּנָּה כָּל מִצִּיאוֹת
13 יֵשׁ וְדָבָר מִה דּוֹק' בַּחֲכָמָה וְכֵן הוּי"ה בַּחֲכָמָה יִסֵּד אֶרֶץ
14 בְּרָאשִׁית בְּרָא בַּחֲכָמָתָא וְזֶה מִבַּח' ח"ת מֵאֵין תִּמְצָא
15 בַּבַּח' יֵשׁ דּוֹקָא וְלִזְזָת יֵשׁ יִרְיָה וְהַשְׁתַּלְשׁוּת בַּחֲכָמָה
16 זֶה שֶׁתִּמְצָא מֵאֵין בְּמַהוּת לְהוּוֹת כָּל בַּח' יֵשׁ מֵאֵין עַד
17 שִׁיתְהוּה כָּל בַּח' יֵשׁ נִפְרָד לְגַמְרֵי בֹאֵת זֶה לְעוֹמֶת זֶה
18 שֶׁאֵין בּוֹ בַּח' הַבִּיטוּל לֵאמֹר אֵלֶּי כָּלֵל מֵאַחֵר שֶׁאֲמַר
19 כּוֹלֵם בַּחֲכָמָה עֲשִׂית כו' וְזֶהוּ רַק מִבְּחִינַת יֵשׁ דַּחֲכָמָה
20 כו':

בְּרָאשִׁית בְּרָא כו'. יִהְיֶה רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמִּים

1 (ד) אֵךְ הִנֵּה לִפִּי זֶה יֵשׁ לְהַבִּין מ"ש חֲכָמוֹת בַּחוּץ
2 תְּרוּנָה דח"ע נִמְשָׁךְ בַּח"ת אַחֲרֵי שֶׁנַּעֲשׂ
3 הַבְּדִלָּה בֵּינֵיהֶם. הָעֵינֵן הוּא דְּבִאֲמַת עֵיקַר עֵינֵן מ"ע
4 וּמ"ת ח"ע וּח"ת הֵן ב' הַפְּכִים מִמֶּשׁ לְהִיטֵב שֶׁהַחֲכָמָה
5 נִחְלָקֶת לִב' מִדְּרִיגוֹת א' בַּבַּח' אֵין שְׁזֵהוּ נק' כח מִה
6 בְּלִי מַהוּת וְהַב' בְּהִיפּוֹךְ מִזֶּה וְהוּא שִׁיְהִיָּה בַּבַּח' יֵשׁ
7 וּמַהוּת כִּפִּי הַב' בְּמַה לְשׁוֹן מַהוּת וּכְמ"ש וְהַחֲכָמָה
8 מֵאֵין תִּמְצָא. תִּמְצָא בַּבַּח' יֵשׁ בְּמִצִּיאוֹת וּשְׂרֵשָׁה בֵּאֵין
9 וּמִה כו' וְהֵן ב' הַפְּכִים בְּתַכְלִית כִּי מִבַּח' כח מִה
10 דַּחֲכָמָה א"א שִׁיתְהוּוּה אִיזָה יֵשׁ וְדָבָר מִה בְּמִצִּיאוֹת וְכֵן

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

24 "ממלא כל עלמין"¹², ואור האין-סוף המקיף וסובב לו,
 25 שהוא העיגול הגדול שלמעלה מן המקום פנוי ולמעלה
 26 מן הצמצום, נקרא "סובב כל עלמין", שמחיה את
 27 העלמין על ידי שהוא מאיר בהם בבחינת מקיף לבד;
 28 וגם שמאיר לתוך הקו, וכמו שנתבאר כל זה ב"לקוטי
 29 אמרים" פרק מ"ח, הנה באמת עצמותו יתברך רם ונשא
 30 מעלה מעלה אין קץ מהיות בחינת מקיף וסובב
 31 לעולמות ולתוך, כי אין ערוך ממש אליו יתברך, אלא
 32 שבחינה זו הנקרא סובב, הוא רק הארה ממנו ברוך
 33 הוא, וכמו היזו שאינו מערף עצמיות המאור.
 34 וזהו שכתוב "באורך נראה אור"¹³, פירושו: "באורך"
 35 הוא הסובב¹⁴, ו"נראה" אנוחנו – הקו המתלבש בתוך
 36 העלמין, שהוא הארה בעלמא מן הסובב, ואם כן הוא
 37 הארה דהארה.
 38 (וזהו בראשית העולמות העליונים, דהיינו בא"ק, אבל
 39 באצילות מאיר הארת הקו לבד כו'. וכמבאר במאמר המתחיל
 40 "איהו וחייה איהו וגרמוהי חד" – יענין שם באגרת הקדש¹⁵).
 41 וזהו שכתוב "ויאמר אלקים יהי אור"¹⁶, פירושו: "אור
 42 קדמא"¹⁷, הוא סוד הקו שנמשך על ידי בחינת
 43 הצמצום בתחלה, שזהו סוד "אלקים". וכמו שכתוב
 44 בזהר ד"לאו אורחא דמלכא לאשתעי במילין
 45 דהדיוטא"¹⁸ ולומר "יהי אור", "יהי רקיע"¹⁹ כו', שהוא
 46 בחינת התהוות העולמות שנקראים "מילין דהדיוטא"
 47 אצלו יתברך; ואפילו בחינת הסובב, שהוא האור שלפני

1 (של"ו)¹ "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד
 2 עמיתך"² – זו מצות עשה לדון במקח וממכר כפתוב.
 3 דהיינו קנין הכסף או המשיכה, שמשמשך הלוקח את
 4 החפץ הרי הוא שלו ואחר-כך מחייב ליתן לו הכסף
 5 המגיע. וכידוע פסק הלכה הערוכה במשנה ריש פרק ד'
 6 דבבא מציעא: "הזהב קונה את הכסף"³, וכדפירש רש"י.
 7 ובגמרא דף מ"ה: "תני, הזהב מחייב", לפי שבכסף הוא
 8 מעות לעולם כו'. ורבי יוחנן שם סבירא ליה ד"דברי
 9 תורה מעות קונות" גם כן, שבבחינת הכסף קנה את
 10 החפץ, אבל מדברי סופרים בעי משיכה. והכי קמא לן
 11 בחשן משפט סימן קצ"ח:

וביאור ענין זה למעלה:

12 הנה בו יתברך כתיב "קונה שמים וארץ"⁵ וכן "קונה
 13 הכל"⁶, וכל קניניו הם על פי התורה – במשיכה ובכסף.⁷
 14 והענין יובן על פי מה שכתב בעץ חיים⁸: דמתחלה
 15 כשעלה ברצונו הפשוט להאציל ולברוא העולמות, היה
 16 רק מפני ש"חפץ חסד הוא"⁹ להטיב עם בריותיו, שיביאו
 17 גדלו ותפארתו לטוב להם כל הימים, ולכן צמצם את
 18 עצמו והמשיך קו¹⁰. ואחר-כך תלוי במעשה התחתונים,
 19 שהם בעבודתם גורמים המשכת האלהות¹¹.

20 והענין, כי ידוע דעצמותו יתברך רם ונשא רבבות
 21 מדרגות עד אין קץ מגדר ובחינת עלמין – ממלא וסובב,
 22 פירושו: כי הקו שנמשך ומאיר לתוך העולמות נקרא

10. ביאור ענינו ראה לעיל "איסור חילול השם". להלן מצות האמנת אלקות פרק ו.

11. ראה באריכות יותר לעיל מצות מילה חלק ב פרק א.

12. זהו חלק ג רכה, א ברעיא מהימנא: "איהו סובב כל עלמין, איהו ממלא כל עלמין". נתבאר לעיל מצות ציצית. להלן מצות אחדות ה' פרקים א"ב. מצות בגין מקדש. ועוד.

13. תהלים לו, י.

14. ראה גם יהל אור על הפסוק עמוד קלו: "אור שנברא ביום ראשון וזהו סובב כל עלמין".

15. סימן כ.

16. בראשית א, ג.

17. אור קדמון. וזה חלק א ל, ב. חלק ב קסו, א.

18. אין דרך המלך לספר בדברי הדיוטות. וזה חלק ג קמט, ב. ראה גם לקמן קנט, ב.

19. בראשית שם, ו.

1. מצוה לדון במשא ומתן: לקוטי תורה פרשת עקב דבור המתחיל "ולביתן שרש בו" לברכת המזון" וכו', ג. סידור שער ברכת המזון ריש דבור המתחיל "והקיימותי את בריתי" וקיא, א. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות. לכללות המבואר במאמר זה, ראה גם אור התורה שבועות עמוד קפו ואילך. מאמר דבור המתחיל "חמשה קנינים" הראשון תשי"ב. וראה לקוטי שידות חלק כז עמוד 176 ואילך.

2. בדר כה, יד.

3. מד, א במשנה.

4. סעף א.

5. לך לך יד, יט. נתבאר בארוכה באור התורה שבועות עמוד קעד ואילך.

6. נוסח ברכת אבות בתפלת העמידה. ועיין בהגהת הצמח צדק בלקוטי תורה עקב טו, ג ושם מציין לפרי עץ חיים שער העמידה פרק יד. תורה אור פ, ב. וראה אור התורה שבועות עמוד קפא.

7. ראה אור התורה שבועות עמוד קפו ואילך.

8. בתחילתו – שער הכללים ריש פרק א.

9. מביה ז, יח.

סוד המשכת והתגלות אורו האין־סוף אשר אליו תכסוף
נפש כל חי, בעבור ה"חפץ" שמקבל מהם – הוא סוד
האתערותא דלתתא מהתהפכות חשוכא לנהורא.
וביאור ענין האתערותא דלתתא, הוא כמו שכתוב
"אליך ה' נפשי אשא"²⁹, על ידי שמתבונן כי "נשמה
שנתת בי טהורה היא"³⁰, שנמשכה מבחינת "טהירו
עילאה"³¹ על ידי השתלשלות: "אתה בראתה, יצרתה,
נפחתה" – בי"ע, "ואתה עתיד ליטלה ממני כו'", ואם כן
אחזרנה אליו יתברך קודם זמנה, ומואס בחייו ממש
להעלות נפשו למקור חוצצה – "טהירו עילאה" להיות
"צורה בצרור החיים את ה'"³² ממש³³,
שבחינת אהבה זו היא נקראת אתערותא דלתתא
לעורר על ידי זה המשכת אור אין־סוף ברוך־הוא. וזהו
סוד ה"משיכה", שהוא יתברך מושך החפץ, כלומר
שנפש האדם עולת ממקומה בבחינת מ"ן, והרי זה
העלאה והגבהה מ"טורי דפרודא"³⁴, מרשות לרשות³⁵.
דהיינו היציאה מרשות הרבים שהם הקליפות, בסוד
"רבים עם הארץ"³⁶ – לרשות היחיד – "יחידו של
עולם"³⁷. וכמו שכתוב בחשן משפט שם סעיף ט'
שמשכיכה אינה קונה ברשות הרבים³⁸, כי עיקר המשיכה
והעלאת מ"ן הוא לצאת מ"עלמא דפרודא", בדכתיב:
"אליך ה' נפשי אשא"³⁹.
ואחר המשיכה הוא יתברך נותן כסף: כי הנה בחינת
אהבה הנ"ל הבאה מן ההתבוננות שהוא בבחינת גבול
וקצבה לפי ההשגה ונקרא "אהבה זוטא"⁴⁰.
אמנם יש בחינת "אהבה רבה" בלי גבול, ולצאת
מגדר הגוף, כי לא יכול בלי הלב להכיל. וזהו הבאה
מאליה מלמעלה בבחינת מתנה.

הקו, שעליו כיוונו רבותינו זכרונם לברכה באמרם
"והלא במאמר אחד יכול להבראות"²⁰.
וכענין מה שכתוב ברעיא מהימנא: "במחשבה אחת
נבראו כל העולמות"²¹, שכוונתם על הארתו יתברך
הנקרא סובב, שמקיף לכולם "בסקירה אחת"²², על דרך
משל, ו"צופה ומביט עד סוף כל הדורות"²³, שהרי בה
כלולים כל העולמות ופרטי פרטיהם – הנה באמת היא
ירידה גדולה קמיה²⁴ יתברך, והשפלה שמשפיל עצמו
יתברך ב"מילין דהדיטא" להיות מקור לחיות העולמות.
וזהו סוד מאמר רבותינו זכרונם לברכה: "במקום
גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו"²⁵, פירוש: שהגדולה
עצמה שהוא מה שהוא יתברך "סובב כל עלמין"
ו"ממלא כל עלמין", שזהו אצילנו גדולה רבה, הנה
באמת קמיה יתברך הוא השפלה עצומה, אלא שזהו
ענותנותו להשפיל עצמו להיות נקרא "גדול" בסובב
וממלא – כמו שישפיל עצמו המלך לדבר עם איש נבזה
כו'.
והנה, ירידה והמשכה זו בתחלה היה מאיליו
ומעצמו, "כי חפץ חסד הוא"²⁶ ובבחינת ענוה להטיב עם
קטני הערך, ואחר־כך תלוי במעשה התחתונים, שהם
על ידי אתערותא דלתתא שלהם, "כד אתהפכא חשוכא
לנהורא ומיררו למיתקא"²⁷ ימשיכו הארת אור אין־סוף
ברוך־הוא להיות נמשך בבחינת סובב ומשם בבחינת
ממלא, בגילוי גדול ועצום ביותר שאת ויתר עז על
ההארה הנמשך מתחלה בסוד "שרש", והוא סוד
"תוספת מרובה על העיקר"²⁸.
וזהו הנקרא קנין שה' יתברך קונה מהתחתונים,
ובפרט מישראל עם סגולתו, שנותן להם "כסף" – הוא

31. טהור העליון. וזה חלק א טו, א.

32. שמואל א' כה, כט.

33. ראה תניא פרק מא: "וזהו שתקנו בתחלת ברכות השתר קודם התפלה אלהי נשמה וכו' ואתה נפחתה כו' ואתה עתיד ליטלה ממני כו', כלומר, מאחר שאתה נפחתה בי ואתה עתיד ליטלה ממני, לכן מעתה אני מוסרה ומתוודה לך ליחידה באחרותך, וכמו שאמר "אליך ה' נפשי אשא". וזוהי על ידי התקשרות מחשבתי במחשבתך ודיבורי בדיבורך באותיות התורה והתפלה".

34. הרים של פירוד. ראה זהר חלק א קטו, א.

35. ראה ליקוטי הש"ס להארי"ל ריש מסכת שבת.

36. שמות ד, ה. ושם: רבים עתה.

37. ראה בראשית רבה פרשה א, טו. ובבבא מקומות.

38. וְשֶׁם (מִבְּקָא בְּתָרָא עו, בא) "משיכה אינו קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם", וברמב"ם הלכות מכירה פרק ב הלכה ה: "ואין קונין במשיכה ברשות הרבים".

39. תהלים כה, א.

40. אהבה זוטא . . אהבה רבה ראה תניא פרק מג. ובבבא מקומות.

20. אבות פרק ה משנה א.

21. זהר חלק ב, א: בשעה שעלה במחשבה לפני הקדוש ברוך הוא לברוא עולמו, כל העולמות עלו במחשבה אחת ובמחשבה זו נבראו כולם, וזה שכתוב (תהלים קד, כד): "כולם בהכמה עשית". וראה המשך תרס"ו עמוד תרכא וְשֶׁם נִסְמָן. וראה לקמן קסו, א. קעו, א.

22. לשון חז"ל – ראש השנה יח, א. נתבאר להלן ב"דין עבד עברי" פרק ב.

23. נוסח ברפת זכרונות בתפלת ראש השנה. וראה ראש השנה יח, א.

24. לקנין.

25. מגילה לא, א.

26. מיקה ז, יח.

27. כאשר נהפך החושף לאור והמר למתוק. על פי הזהר בהקדמה ד, א.

28. ראה בראשית רבה פרשה סא, ד. וראה הקדמת פרי עץ חיים (מהרב נתן שפירא). מאמרי אדמו"ר ה'קון תס"ו חלק ב עמוד תמב. המשך תער"ב חלק ג עמוד א'שיר. ובבבא מקומות.

29. תהלים כה, א.

30. ברפת "אלקי נשמה" בברכות השחר.

קונות". והענין, כי לפעמים נותנים הסוחרים הפסד קודם
המשיכה. וכן יש למעלה גם בן המשכת מ"ד לעורר מ".
כידוע, שגם בדי שיהיה אתערוותא דלתתא צריך להיות
סיוע והמשכה תחלה מלמעלה, כי "אלמלא עוזרו
כו"⁵².
וזהו סוד ברכות המצות⁵³, כי המצוה שעושה היא
העלאת המ"ד⁵⁴, ועל ידי זה נמשך אחר כך מ"ד,
והברכה שבתחלה היא לשון בריכה והמשכה מלמעלה,
ליתן כח ועוז להיות ההעלאת, ולכן צריך להיות "עובר
לעשייתו"⁵⁵ דייקא.
וסבירא ליה לרבי יוחנן שדבר תורה הוא קנן גמור
– שמשנמשך מ"ד זה הרי בודאי יהיה העלאת מ",
שהוא סוד הקנן והיציאה מרשות לרשות כנ"ל.
(ומכל מקום, עב"ם לדברי רבי יוחנן אינו מקנה אלא
במשיכה⁵⁶, כי הם נמשכים מג' קליפות הטמאות לגמרי⁵⁷,
והבירור מהם קשה עד מאד, ואינו קנן גמור אלא עד שנגמר
ההעלאת בפועל ממש, שנהפך החושך לאור.
מה שאין בן ישראל, שהם "חלק אלוה ממעל"⁵⁸, אלא
שהגוף מסתיר, הנה מיד שנמשך כח ועוז מלמעלה להיות
"עוזרו", והוא המ"ד המעלה מ"ן – בודאי יוגמר הקנן⁵⁹.
וד' יראנו נפלאות מתורתו וידריכנו בדרך האמת).
ודעת ריש לקיש גם בן ודאי אמת, כי "אלו ואלו
דברי אלקים חיים"⁶⁰, אלא שביארנו זה על פי דעת רבי
יוחנן כנ"ל, שתפסוהו הפוסקים עיקר לדינא. וכמו שכתב
החזק יעקב בהלכות פסח סימן תמ"ח סעיף קטן י"ג :

מצוה לרדן במקו וממכר, פרשת בהר

והיינו על ידי קדימת אהבה וזטא הנ"ל, שהיא בחינת
העלאת מ", ועל ידי זה ממשיך מלמעלה גלוי אור
אין-סוף ברוך-הוא בכל העולמות, ומשם מאיר הארה
רבה ועצומה עד להפליא על נפשו הפרטית המושגשת
בי' ספירות דאבי"ע כפי מעלתה, והמשכה זו היא
הנקראת בשם מ"ד, וממנה יבא אהבה רבה זו בנפש
האדם אשר בגוף.
וזהו סוד ה"כסף" – מלשון כוסף ואהבה רבה. והן
מסטרא דימינא⁴¹, כהן, איש חסד⁴² כו'. וזהו סוד מה
שכתוב ברעיא מהימנא ד' בחינות: "דחילו ורחימו,
רחימו ודחילו"⁴³, דהיינו אהבה וזטא ואהבה רבה; מ"ן
ומ"ד; "בכל נפשך ובכל מאדך"⁴⁴.
ועל שם זה נקראת ארץ ישראל – "ארץ בנען"⁴⁵,
ובנען – מלשון סוחר⁴⁶, כמו שכתוב "בנען בידו מאוני
מרמה"⁴⁷, כי רוב המצות תלויות בארץ⁴⁸, שכולם ענינם
העלאת רפ"ח ניצוצין שנפלו בשבירת הכלים, ועל ידי
זה נמשך גלוי אור אין-סוף ברוך-הוא מלפני הקו להיות
מאיר לתוך החלל. שזהו סוד הקדושה ש"קדשנו
במצותיו"⁴⁹.
והנה ההעלאת היא המשיכה, וכמו שכתוב "אהבת
עולם אהבתך על בן משכתיך חסד"⁵⁰, וכנ"ל בארובה
שהאהבה הבאה מהתבוננות נקראת משיכה, ונקראת
מ"ן.
וההמשכה הבאה על ידי זה נקראת מ"ד, ונקראת
"כסף הקדשים"⁵¹. וכל זה הוא "בארץ בנען", ששם עיקר
המסחר הזה, לפי ששם עיקרי הניצוצות הנ"ל הנקרא
מ"ן. ואחר הבירור נקראת "ארץ ישראל".
והנה נתבאר לעיל דעת רבי יוחנן ש"דבר תורה מעות

51. מלכים ב' יב, ה.
52. קדושין ל, ב: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום... ואלמלא הקדוש ברוך
הוא עוזרו אין יכול לו".
53. ראה פרי עץ חיים שער הברכות פרק א. לקושי תורה מסעי צב, ג.
54. ראה לקמן קסח, א.
55. פסחים ז, ב. רמב"ם הלכות ברכות פרק א הלכה ג. שלחן ערוך אורח חיים
סימן כה סעיף ח. שלחן ערוך אדמו"ר הוקן שם סעיף יז.
56. ראה בברות יג, ב. וראה שלחן ערוך יורה דעה סימן שכ סעיף ו ובש"ך שם.
57. ראה תניא סוף פרק א.
58. איוב לא, ב.
59. ראה לקושי שיחות חלק כו עמוד 182 ובהערה 54.
60. ערובין יג, ב.

41. צד הימין.
42. זר חלק א רנו, ב. רנו, ב. חלק ג כמה, ב. ובכמה מקומות. וראה תניא פרק
ג.
43. יראה ואהבה, אהבה ויראה. זר חלק ג כג, א ואילך.
44. ואתחנן ו, ה.
45. לך לך יז, ח.
46. תורה אור ריש פרשת וישב. וראה אור התורה ואתחנן עמוד קכט.
47. הושע יב, ח. – ובמצודת ציון: "בנען – תגר וסוחר, וכן (משלי לא, כד) –
"ותגור נתנה לבנעני".
48. באור התורה פרשת שלח עמוד תמד: "ואף אותן המצות שאינן תלוין בארץ
... מכל מקום יסודן ושרשן הוא הארץ".
49. נוסח ברכות המצות.
50. ירמיה לא, ב.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

השפע ע"ש מל' דעשי'. ויובן ענין מעביר ממשל
המשפך, וענין התלבשות ממשל אור הלבנה שמשנית
אור השמש, או מה שע"י שיהיו ט' חדשים בבטן האם
משתנה לגמרי ממהות למהות ע' בד"ה שערך כעדר
העיזים באריכות. ובוה יובן מה שגזרו טומאה על
אורה וגושה, כי בעשי' הוא תכלית ההסתר וההעלם
על בחי' גילוי אלקותו ית' להיות כי הקלי' שורש
היצה"ר מעלימים ומסתירים לגמרי, ולכן שם אל אד'
המחי' עשי' הוא בגימ' צו וארז"ל אין צו אלא עבודת
אלילים, ואיך הוא זה אלא שר"ל שנתלבש בלבוש
הטבע עד שיכול לומר כחי ועוצם ידי עשה לי את כל
החיל הזה, שזהו ענין עבודת אלילים שהו"ע היותו יש
ודבר נפרד כ"כ עד שאור האלקי המחי' אותו איננו
מורגש בו להיות בטל אליו שירגיש בנפשו כי הוא
הנותן לך כח לעשות חיל, ולכן גזרו שם טומאה על
אורה וגושה.

וזהו שארז"ל ישראל שבשאר ארצות עובדי כו'
בטהרה הן, ולכא' האיך אומרים על ישראל
שבש"א הלא הם רוב ישראל כי גם חלק א' מאלף לא
ימצא מהדרים באח"פ. אך הענין הוא דכשם שענין
ע"א בגשמיות הוא שכופף ראשו ומשתחוה לה, וכמו
המשתחוה לשמש ולירח להיות מהם וע"י תצא השפע
הנראה לעינים כמ"ש ממגד תבואות שמש וממגד גרש
ירחים, והגם שמה שנמשך על ידם זהו רק שהם שלוחי
השפע וה"ה כגרזן ביד החוצב בו האם נאמר שהגרזן
הוא העושה את הדבר, אלא שצריכים לייחס עשיית
הדבר להאדם החוצב עם הגרזן, אמנם להיותו בעשי'
ששם לבוש גס ועב חופה ומסתיר לכן בראותו
שבחיצוניות יוצא השפע על ידם איננו מתבונן כלל כי
הם כגרזן ביד החוצב בו כ"א ששופט למראה עיניו כי
הם הם המשפיעי' ומגדלי' הצמחים ולכן הוא מחשיב
אותם ליש ודבר בפ"ע ומשתחוה להם כאילו הם
משפיעים בפ"ע. וענין ההשתחוה שכופף ומרכין
ראשו וקומתו הגשמי, וכן יש השתחוה ברוחניות
שכופף ומבטל שכלו לדבר הנשפע מהשמש והירח
שהם מגד תבואות בכל דברים הגשמי' בדאגת
הפרנסה ע"י איזהו תחבולה כאילו התחבולה ההיא
היא עקרית בהשפעה זו, הגם שנאמר וברכך ה' אלקיך
בכל אשר תעשה, הרי ה' אלקיך כתי' שלא יהי' נפרד
מאלקותו ית' כו', משא"כ כשמחשיב את התחבולה
עיקר שהוא בבחי' נפרד כו' ה"ז עובד ע"א, וה"ה חייב

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים
ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, איזוהי
מחלוקת שהיא לש"ש זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה
לש"ש זו מחלוקת קרח וכל עדתו. והקשה במדרש
שמואל בשם המפרשים מאחר שכל בעלי מחלוקת
אפי' יהיו לש"ש מאמריהם סותרים זל"ז ויחלוקו בין
האמת והשקר הנה יתחייב שאם האחד מהם דעתו
אמת, הדעת השני היא כוזבת, ואיך היא סופה
להתקיים. וגם צ"ל למה במחלוקת שהיא לש"ש הזכיר
הלל ושמאי היינו שני הדעות שנחלקו, ובמחלוקת
שאינה לש"ש הזכיר רק קרח, ולא הזכיר את משה.
והתירוץ הפשוט שמלבד שבאמת לא חלק משה עמהם
כ"א הם נחלקו על משה, הנה כוונת משה הי' לש"ש
רק קרח חלק שלא לש"ש לכן אינו שייך להזכיר את
שניהם כ"א מי שהוא אינו לש"ש. וגם צ"ל מה שקרא
בפסוק את אנשי קרח בשם אנשי שם שלכא' מה"ע
מעלתם כ"כ לקרואם אנשי שם. אך הענין הוא דבדור
הפלגה כתי' ונעשה לנו שם, וארז"ל במד"ר פל"ח תני
ר' ישמעאל אין שם אלא ע"ז, וצ"ל מהו שייך ענין שם
לע"ז.

והענין יובן בהקדם מארז"ל עתידה אח"פ שתתפשט
בכל העולם כולו, והמכוון שיהי' כל העולם
כולו במדריגת אח"פ דעכשיו. וביאור הענין דהנה
בחו"ל ארז"ל שבת ט"ו א' דגזרו טומאה על אורה
וגושה, והוא מפני כי שם יורד השפע ממל' דאצי' על
ידי לבושי' רבים דבי"ע שמתלבשת מל' דאצי' במל'
דבריאה יצירה עשי', אבל באח"פ נמשך השפע ממל'
דאצי' ע"י התלבשות דבריאה יצירה לבד, מבלי
שיצטרך להתלבש גם במל' דעשי'. והגם שבהכרח
שגם באח"פ יבוא האור והשפע דרך העשי', אמנם הנה
זהו דרך מעביר בלבד ולא בדרך התלבשות ממש, וכמו
שרואים אור השמש ע"י אמצעי' זכוכית בהירה שלא
נשתנה עי"ז אור וזיו השמש כלל, ולפיכך באח"פ
יתיחס האור והשפע אל היצי' להיות כי המעביר
שעובר דרך העשי' אינה מסתרת כלל כמשל זכוכי'
בהירה כנ"ל, משא"כ ענין התלבשות הוא כמשל ענין
המסך והפרוכת שמעלים על האור ביותר, עד שהאור
מהשמש הנראה דרך המסך נק' אור של תולדה, או
כמשל הבנת השכל ע"י המשל שענין המשל הוא לבוש
זר עב וגס, ולכן כשמל' דאצי' המלובשת במל'
דבריאה יצירה מתלבשת ממש במל' דעשי' יתיחס

היינו כמו שהוא בלתי בירור, ועל שלא רצו ומרדו בש' 34
הוי' לכן כתי' וירד ה' דוקא לראות העיר והמגדל. 35
ועד"ז רצו עדת קרח להפליג בין ש' הוי' וש' אלקי' 36
והם הם עצמם שרצו בזה בעת דור הפלגה ולכן קראן 37
החטאים בנפשותם להיות כי כבר חטאו בענין כזה 38
בדור הפלגה, ולהיות כי מדה במדה לא בטלה, לכן 39
ותפתח הארץ את פי' ע"ש שרצו להפליג שלא יהי' 40
יחוד זו"נ כ"א השם בחי' המל' תהי' נפרדת ובלא 41
בירור ב"ן מרפ"ח כו' לכן פתחה הארץ בחי' מל' את 42
פי' וירדו חיים שאולה. 43
וזהו שאמרו שמחלוקת קרח אינה לשם שמים כי פי' 44
שם שמים הוא לייחד ולחבר את בחי' שם בחי' 45
מל' ב"ן ורפ"ח עם שמים ז"א, והיינו יחוד זו"נ, אבל 46
קרח ועדתו לא רצו בזה כ"א ואתפליג קרח להפליג בין 47
זו"נ. משא"כ הלל ושמאי הי' מחלוקתן לשם שמים פי' 48
ליחד זו"נ שיהי' חיבור שם עם שמים. רק שביחוד זה 49
יש מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע, וז"ע הלל ושמאי, שמאי 50
מלמטלמ"ע ע"ד השם אורחותיו, מי יעלה בהר ה', 51
והלל מלמעלמ"ט, וזהו כענין פסח וימים נוראים, או 52
ע"ד שילוב הוי' באד', ושילוב אד' בהוי' כו'. וזהו 53
שמחלוקת שאינה לש"ש אין סופה להתקיים להיות כי 54
לא ידח ממנו נדח ובהכרח שיתברר לכן אין סופה 55
להתקיים כי הקיום הוא היפך הבירור, אבל מחלוקת 56
הלל ושמאי סופן להתקיים להיות כי ע"י נעשה יחוד 57
זו"נ שזהו עיקר המכוון, ומחלוקתם אם מלמטלמ"ע או 58
מלמעלמ"ט גם זה סופה להתקיים כי ז"ע ב' קווי' קו 59
הימין וקו השמאל, ועכשיו ההלכה כבית הלל קו הימין 60
בחי' חסד, ולע"ל יהי' ההלכה כב"ש קו השמאל 61
העלאות מלמטלמ"ע, ומ"מ גם אז דברי ב"ה הן דברי 62
אלקים חיים רק שהם מלמעלמ"ט, וההילוך דלע"ל 63
יהי' מלמטלמ"ע ומ"מ גם מלמעלמ"ט הוא אמת, וא"כ 64
סרו כל הקושי' האיך דברי השני אמת כי באמת שניהם 65
אמת. 66

כל מחלוקת כו'

בס"ד. (ש"פ קרח, ל"ב).

סקילה. ואומרם ז"ל בטהרה להיות כי בעשי' הוא 1
לבוש עב וגם כנ"ל וא"כ יש לימוד זכות ע"ד שאה"כ 2
לא אוסיף עוד להכות כו' כי יצר לב האדם רע מנעוריו, 3
שנמצא מפני כי יצר לב האדם רע לכן צריכים לדוננו 4
לכף זכות ולהקל במשפטו כלומר מה יעשה הלא יצר 5
לב האדם רע, כן בזה יש לימוד זכות מאחר שהוא 6
בחור"ל ששם השם המחי' הוא בגימ' צו, א"כ מה יוכל 7
עשות, ולכן נק' גם הע"א שלו בשם טהרה, ומ"מ ה"ה 8
עובד ע"א, רק שהיא בטהרה, וא"כ כמו בגשמיות 9
העובד ע"א ה"ה בסקילה כ"ה ברוחניות שחייב סקילה 10
רוחניות וה"ע הסקילה באבנים שנעשה לבו כלב האבן 11
לכלי יגיע לו שום התעוררות מהתבוננות שבשכלו כלל 12
וכלל, כ"א לבו אטום מלקבל דבר חכמה כמו שפרש"י 13
על טמטום הלב ביומא דף ל"ט. 14
ועד"ז יובן ענין ונעשה לנו שם שנא' בדור הפלגה 15
שתני ר' ישמעאל אין שם אלא ע"ז, והיינו כי 16
שם הוא ב"ן ורפ"ח, שבחי' רפ"ח הוא בחי' הרפ"ח 17
נצוצין שנפלו בשבה"כ שעליהם נא' מרחפת רפ"ח מת 18
שמתו ונפלו הרפ"ח ניצוצי', והעבודה היא לבררם 19
ולהעלות, וז"ע שמע שם עי"ן שם הוא בחי' ב"ן 20
ורפ"ח, פי' ב"ן המתעלה מרפ"ח נצוצין שנפלו מעי"ן 21
ברברא דבינה, וע' בד"ה ורוח אלקים מרחפת בספר 22
תקס"ד שעיקר בירור הרפ"ח נצוצין הוא בק"ש וז"ל 23
והוא שיקבל על עצמו בק"ש בכל לב ונפש רק לעבדה 24
ולשמרה שה"ע פ' ראשונה ופ' שני' דק"ש עכ"ל. אבל 25
אם אינו מעלה כלום הרי נשאר בחי' שם שהגיע על 26
חלקו בלתי בירור. וזה"ע ונעשה לנו שם שארז"ל אין 27
שם אלא ע"א, שזרה היא להיותה בתכלית הפירוד כו'. 28
והנה במ"ע אופן קפ"א כ' שעדת קרח רנ"ב איש היו 29
גלגול דור הפלגה וכמ"ש הבחי' ויקח קרח 30
מתרגמין ואתפליג קרח, ולכן קראן אנשי שם ע"ש 31
שאמרו ונעשה לנו שם בעת דור הפלגה, והיינו שרצו 32
להפריד בין ז"א ומל' ובחרו בשם שכולל ב"ן ורפ"ח 33

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים - [הקדמת הרח"ו]

אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בֵּא וְרֵאָה בְּמָה קָשָׁה יוֹם הַדִּין 3
וְכוּ, הִיָּה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה, אוֹי 4

וּבְמֹו שְׁאֵמְרוּ בְּמִדְרָשׁ מִשְׁלִי¹⁵³ עַל פֶּסוּק¹⁵⁴ "לֹא יִרְעִיב ה'" 1
נֶפֶשׁ צָדִיק, וְזֶה לְשׁוֹנָם: 2

34 חטאת מה תפעל בו?¹⁵⁷ כי השכר והעונש אשר עליהם,
35 הוא לך לבדך.

36 אמנם, בסודות התורה ובעסק כוונת המצות, על זה
37 נאמר בהפך, אם בטובה נאמר¹⁵⁸ "תנו עז לאלהים", ואם
38 ברעה נאמר¹⁵⁹ "צור ילדך תשי", ונאמר¹⁶⁰ "ויצאו וראו
39 בפגרי האנשים הפושעים בי", "בי" דיקא ולא "לי", כי
40 ממש בביכול.

41 ודברי אלו מבוארים לאשר נגע אלהים בלבו¹⁶¹. וזהו
42 סוד מה שביארנו לעיל כי הקורא במשנה ובתלמוד
43 נקרא "עבד המשמש את רבו על מנת לקבל פרס", מה
44 שאין בן בחכמת האמת, כי הוא מתקן בביכול ונותן כוח
45 למעלה, וזהו נקרא "עוסק בתורה לשמה" בלי ספק.

46 ולא עוד, אלא שלא נברא האדם אלא כדי שילמוד
47 חכמת הקבלה. אלא שצריך שיהיה גופו נקי בתחלה על
48 ידי המצות המעשיות, שכל תכליתן לדבר זה, והם
49 מוכרחים על כל פנים. ואחר כך תוכל הנשמה הנקראת
50 "נר ה' נשמת אדם"¹⁶² להאיר בגוף הזה כנר הנתונה תוך
51 עששית זכוכית, ומאירה ונותנת לו כח להבין סתרי
52 התורה, ו"מגלה עמוקות מני חושך"¹⁶³. וזהו סוד מה
53 שאמר הכתוב¹⁶⁴ "מצות ה' ברה מאירת עינים", רוצה
54 לומר, להבין סתרי תורה על ידה – שהם תכלית הכל.

55 כנזכר בזהר שיר השירים¹⁶⁵ על פסוק¹⁶⁶ "הגידה לי
56 שאהבה נפשי וכו'":

57 "וכאין אינון כל דמשתדלין למנדע בחכמתא
58 דמאריהון, ואינון ידעין ומסתכלים ברוין עילאין. בגין
59 דבר נש בד נפיק מהאי עלמא, בהאי איסתלקו מיניה כל
60 דינים דעלמא"¹⁶⁷.

61 ולא עוד, אלא דמתפתחאן ליה תריסר תרעי
62 דאפרסמונא דכיא, דכל חכמתא עילאה תליא בהו.

63 ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא חקיק ליה בההוא
64 פורפירא דכל דיוקנין גליפן תמן בהאי עלמא ובעלמא
65 דאתי. והקדוש ברוך הוא אישתעשע ביה בגן עדן,
66 ואחסין תרין עלמין, עלמא דין ועלמא דאתי¹⁶⁸.

1 לה לאותה כלימה וכו'. בא מי שיש בידו מקרא ואינו
2 בידו משנה וכו'; בא מי שיש בידו ב' סדרים וכו'; בא מי
3 שיש בידו הלכות וכו'; בא מי שיש בידו תורת כהנים
4 וכו'; בא מי שיש בידו ה' חומשי תורה וכו'; בא מי שיש
5 בידו אגדה וכו', בא מי שיש בידו תלמוד וכו'.

6 והקדוש ברוך הוא אומר לו: בני, הואיל ולא
7 נתעסקת בתלמוד, צפית במרכבה, צפית בגאות שלי,
8 שאין הנאה לי בעולם, אלא בשעה שתלמיד חכמים
9 יושבים ועוסקים ומביטים ומציצים ורואים והוגים המון
10 התלמוד הזה: כסא כבודי היאך עומד וכו'? חשמל היאך
11 עומד וכו'? ברק היאך עומד וכו'? ברוב וכו'? וגדולה
12 מכלם מציפורני ועד קדקדי וכו'. וכי לא זה הוא הדרי?
13 זה הוא גדולתי, זהו הדר יפיי שבני מכירין את כבודי
14 וכו'."

15 הרי מבואר בפירוש אף בדברי התנאים, שאין האדם
16 יוצא ידי חובתו לגמרי בעסק המקרא והמשנה והאגדה
17 והתלמוד בלבד, אלא הוא מחוייב לעסוק בכל יכלתו,
18 בסתרי תורה ובמעשה מרכבה. כי אין הנאה להקדוש
19 ברוך הוא מכל מה שברא בעולמו, רק בהיות בניו
20 למטה עוסקים ברוי התורה, להכיר גדולתו ויפיו
21 ומעלתו.

22 כי בפשטי התורה ובספואיה ובדיניה ובמצותיה
23 בהיותם כפשטם, אין בהם שום היכר וידיעה לידע את
24 בוראם יתברך. אדרבה, יש בהם מצות וחקים שאין
25 הדעת סובלם, וכל אומות העולם מונין את ישראל¹⁵⁵
26 ואומרים להם: 'וכי מה התורה הזאת אשר צוה אלקיכם
27 אתכם? דברים שנראין כחידות ומשלים – ליקח קרן
28 ולתקוע בו ביום ראש השנה, ואתם אומרים שעל ידי בן
29 שטן הרוחני המקטרג העליון מתערבב? וכיוצא מדברים
30 אלו, כמעט רוב מצות התורה. ובפרט, פרטי דיניהם אין
31 השכל סובלם. ואם כן, היכן הוא הדר התורה ויפיה
32 וגדולתה?

33 ועל כיוצא בזה נאמר: "אם צדקת מה תתן לו"¹⁵⁶, ו"אם

163. איוב יב, כב.

164. תהלים יט, ט.

165. זהר חדש חלק ב פו, ב.

166. שיר השירים א, ז.

167. אשריהם כל אלו שמשתדלים בתורה, לדעת את חכמת רבונם, והם יודעים ומסתכלים בסודות עליונים. משום שבשאינם יוצא מן העולם הזה, בזה מסתלקים ממנו כל דיני העולם.

168. ולא עוד, אלא שנפתחים לו שלשה עשר שערים של אפרסמון זך, שכל החכמה העליונה תלויה בהם.

155. ראה רש"י ריש פרשת חקת.

156. איוב לה, ז.

157. שם, ו.

158. תהלים סח, לה.

159. האינו לב, יח.

160. ישעיה סו, כד.

161. אֲשֶׁר נִגַּע אֱלֹדִים בְּלִבּוֹ: על פי שמואל א' י, כו.

162. משלי כ, כו.

בכסיפו. וכד נטלי גדיפיהו אינון שרפים דתחותא, כדן
 כלהו בטשי בגדיפיהו ואוקדון לה וכו'. והכי אתדנת
 בב' יומא, נהירת ולא נהירת.
 ואף על גב דעובדין טבין אית ליה, בגין דלית אגרא
 בההוא עלמא כאינון דמשתדלי בחכמתא לאסתכלא
 ביקרא דמאריהון, ולית שיעורא דאינון דידיעי חכמתא
 ביקרא דמאריהון¹⁷¹. עד כאן לשונו.
 ואין ספק כי לכאורה ישתומם האדם בראותו מה
 שכתוב לעיל בשני המאמרים: "דאף על גב דאית ליה
 עובדין טבין סגיאין, מפקין ליה מכל תרעא דההוא
 עלמא ואתדנת בב' יומא"¹⁶⁸.
 אמנם המשכיל בדברי רבי יוחנן בן זבאי, רבן של
 תנאים מארי משנה, שראוהו בעת פטירתו שהיה בוכה,
 והשיב, שיש לפניו ב' דרכים ולא היה יודע באיזה דרך
 מוליכים אותו¹⁷²; ובמסכת סוכה¹⁷³ ספרו עליו גדולות
 ונפלאות ואמרו עליו: "שלא הניח לא מקרא ולא משנה
 ולא תלמוד וכו', ומעשה מרובה, שיחת דקלים וכו'" –
 ועם כל זה היה מתיירא.
 גם מצינו ברבי אבהו אשר "שופריה מעין שופריה
 דיעקב אבינו עליו השלום"¹⁷⁴ כפי קשר נשמתו בו.
 ואמרו בגמרא¹⁷⁵ כי עליו נאמר¹⁷⁶ "זקן ונשוא פנים הוא
 הראש" – דא רבי אבהו, שהיו נושאים פנים לדורו
 בעבורו בשמים. והיה אומר בשעת פטירתו: "ואני
 אמרתי לריק יגעתי לתהו והכל בחי כליתי"¹⁷⁷. וכל בעל
 שכל יתמה מדברים אלה, ולא יובנו זולתי במה
 שנתבאר למעלה ענין הפרש עסק התורה בפשטיה,
 שהם תורת העולם הזה, אשר היא הבל לפני תורתו של

חכמתא דאיצטריך ליה לבר נש למנדע ולאסתכלא
 ברזין דמריה;
 חד, למנדע ליה לגופיה, ולאשתמודעא מאן איהו,
 והיך איהו, ותקונא דגופא היך אתתקן, והיאך איהו זמין
 למיעל בדינא קמי מלכא דכלא;
 וחד, למנדע ולאסתכלא ברזין דנשמתיו, מאן איהו
 ההיא נפש דביה, ומאן אתיאי, ועל מה אתיאי להאי
 גופא סרוזה דיומא כאן ומחר בביה קברי;
 וחד, למנדע ולאסתכלא בהאי עלמא דאיהו ביה,
 ועל מה אתקן;
 ולבתר, ברזין עלאין, לאשתמודע למארי.
 וכל דא, יסתכל בר נש מגו נהירו דאורייתא¹⁶⁹.
 תא חזי, כל מאן דאזל לההוא עלמא בלא ידיעה, אף
 על גב דאית ביה עובדין טבין סגיאין, מפקין ליה מכל
 תרעין דההוא עלמא וכו'.
 תא חזי, מה כתיב: "אם לא תדעי לך היפה בנשים" –
 אם אנת אתיאי בלא ידיעה, ולא אסתכלת בחכמה עד
 דלא אתית להכא, ולא ידעת רזין דעלמא עילאה, אף
 על גב דאנת 'היפה בנשים' – במצות ובמעשים טובים,
 לית אנת פדאי למיעל הכא, 'צאי לך' וכו'¹⁷⁰.
 גם בפרשת פקודי דף רמ"ז עמוד א וזה לשונו:
 "האי חיותא קדישא קימא כד נשמתה סלקא ומטאת
 לגבה, כדן שאיל לה ברזא דחכמתא דמארה, וכפום
 האי חכמתא דרדיף אבתרה ואדבק, הכי יהבין ליה
 אגריה, ואי יכיל לאדבקא ולא אידבק, דחי ליה לבר,
 ולא עיילא, וקיימה תחות ההוא היכלא בטמירו,

אתה פדאי להכנס לכאן, 'צאי לך' וכו'".

171. היתה הקדושה הזו עומדת כשנשמה עולה ומגיעה אליה, ואז שואלת
 אותה בסוד החכמה של אדוזה, וכפי אותה החכמה שרדף אחריה והשיג – כך
 נותנים לו שכרו. ואם יכל להשיג לא השיג – דוחים אותו החוצה, ולא נכנסת,
 ועומדת תחת אותו ההיכל בסתר, בבושה, וכשמרימים כנפיהם השורפים הללו
 שתחמיה, אז כלם מכים בכנפיהם ושורפים אותה וכו', וקר נדונית בכל יום,
 מאירה ולא מאירה.

ואף על גב שיש לה מעשים טובים, משום שאין שחר באותו העולם כמו אותם
 שמשתדלים בחכמה להתבונן בכבוד רבונם, ואין שעור (ולשכר) של אותם
 שיודעים החכמה להסתכל בכבוד רבונם.

172. ברכות כח, ב.

173. כת, א.

174. בבא מציעא פד, א. בבא בתרא נח, א.

175. חגיגה יד, א.

176. ישעיה ט, יד.

177. ישעיה מט, ד.

ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא חוקק לו באותו לבוש מלכות, שכל
 הרוקנאות חקוקים שם בעולם הזה ובעולם הבא. והקדוש ברוך הוא
 משתעשע עמו בגן עדן, ונחל שני עולמות – העולם הזה והעולם הבא.

169. החכמה שצריך לו לאדם, לדעת ולהסתכל בסוד רבנו:

אחד – לדעת ולהכיר את גופו, ולהודע מי הוא, ואיך נברא, ומאיפה בא,
 ולאיפה הולך. ותתקן של הגוף איך מתתקן, ואיך הוא עתיד להכנס לדין לפני
 המלך של הכל.

ואחד – לדעת ולהסתכל בסודות נשמתו, מה היא הנפש הזו שבו, ומאיפה באה,
 ועל מה בא בגוף הזה של טפה סרוזה, שהיום כאן ומחר בקבר.

ואחד – להסתכל בעולם הזה, לדעת את העולם שהוא בו, ועל מה יתתקן.

ואחר כך בסודות העליונים של העולם שלמעלה, להודע לרבנו.

וכל זה יתבונן אדם מתוך סודות התורה.

170. בא וראה, כל מי שהולך לעולם ההוא בלי ידיעה, אפילו יש בו מעשים
 טובים רבים, מוציאים אותו מכל השערים של העולם ההוא וכו'.

בא וראה מה כתוב (שיר השירים א, ח): אם לא תדעי לך היפה בנשים. אם אתה
 בא בלא ידיעה ולא התבוננת בחכמה, טרם שנכנסת לכאן, ולא ידעת את סודות
 העולם העליון – אפילו שאתה 'היפה בנשים' – במצות ובמעשים טובים, אין

1 מְשִׁיחַ¹⁷⁸ וְתוֹרַת הָעוֹלָם הֵבֵא. וְזֶהוּ סוּד "לְתַהוּ וְהִבֵּל בְּחִי
2 כְּלִיתִי".
3 וְאַלּוּ בְּאֵתִי לְהֶאֱרִיךְ בְּבִיאוֹר כָּל הַמֵּאמָרִים הָאֵלּוּ, יִכְלֶה
4 הַזְּמַן וְהַמָּה לֹא יִכְלוּ¹⁷⁹. אָבֵן נוֹכַח לְהַבִּין בְּדֶרֶךְ קִצְרָה
5 כְּפִי הַנִּזְכָּר לְעֵיל. כִּי שֹׁכֵר מִצּוֹת וְתוֹרָה הַפְּשׁוּטִית הִיא
6 בְּעוֹלָם־הַזֶּה וּבְגִי' עֵדֶן הָאָרֶץ. הָאִמָּנָה, "לְמִיעַל לְעֵלְמָא
7 עֵלְיָא"¹⁸⁰ אִי אֶפְשָׁר עַד שִׁיעֲסוֹק הָאָדָם כְּפִי יִכְלָתוּ, כְּפִי
8 אֲשֶׁר תִּשְׁגִּי יָדוֹ בְּחֻכְמַת הַזֹּהֶר. "וְאִי לֹא, בְּדִין מִפְּקִי לִיה

9 מִכָּל תַּרְעִין דְּעֵלְמָא עֵלְיָא, אִף עַל גַּב דְּאִיְהִי 'יִפְה'
10 בְּמִצּוֹת וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים". וְלִכֵּן חִלַּק הַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ
11 נִשְׁאָרִים לְמִטָּה בְּגִי' עֵדֶן הָאָרֶץ. אָמֵן הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיא
12 חִלְקָה בְּסוּדוֹת הַתּוֹרָה נִעְנֶשֶׁת "וְאֵתוֹקֶדֶת לְבָר מִהִיכְלִין
13 עֵלְיָאין"¹⁸¹ דָּגֵן עֵדֶן הָעֵלְיוֹן כֵּן"ל.
14 וְזֶהוּ שְׂאֵמָר: "הֵאֵי חֵיוֹתָא קִדִּישָׁא קִיָּמָא כִּד נִשְׁמָתָא
15 סְלָקָא"¹⁸² וְלֹא אָמַר "כִּד נִפְשָׁה" אוֹ "רוּחָא", וְהֵבִין זֶה וְלֹא
16 תִּתְבַּהֵל בְּרִאוּתָךְ בְּמָה מֵאֲמָרֵי רַז"ל חֲלוּקִים בְּעֵינֵי זֶה.
בראשית ברא כו'. יהי רקיע בתוך המים

178. תורת העולם הזה... הקבל לפני תורתו של משיח: ראה קהלת רבה פרק ב, א.
פרק יא, ח.
179. ואלו באיתי להאריך... יכלה הזמן והספה לא יכלה: על פי נסח וידי הגדול
ליום הכפורים.

180. להקנס לעולם העליון.

181. ונשפרת מחוץ לדיקלות העליונים.

182. החיות הן הקדושה קיימת כאשר הנשמה מסתלקת.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

1 ט) וזהו דכתיב "כן בקודש חזיתך" וגו', ואמר רבינו
2 הזקן בשם הבעל-שם-טוב, "הלוואי בזמן
3 הבית חזיתך". כלומר, הלוואי בזמן הבית, חזיתי גילוי
4 אור כמו הגילוי אור שממשיכים על-ידי העבודה בזמן
5 הגלות. וטעם הדבר הוא לפי שבזמן הבית העבודה
6 היא במוח ולב, שיש בזה תענוג רב ושמחת הנפש,
7 אבל בזמן הגלות העבודה היא בקבלת עול ובמסירות
8 נפש. והמסירות-נפש שיש ליהודי בזמן הגלות ללימוד
9 התורה וקיום המצוות, ובפרט בזמן הגזירה שמענישים
10 על זה, והוא מוסר נפשו על זה, הנה על-ידי מסירות-
11 נפש זו ממשיכים אורות גדולים ועצומים הרבה יותר
12 מכמו בזמן הבית. וכידוע בפירוש הכתוב "והאיש
13 משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה". הרי
14 משה הוא הראש של כל ישראל, וכמו שכתוב "שש
15 מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב", כי כל ישראל
16 הם "רגלי" של משה, ומשה הוא הראש שלהם. והנה
17 בגוף האדם, הרי הראש מרגיש את כל האברים אפילו
18 הציפורן שברגל, לפי שכללות החיות היא במוח
19 שבראש. ומשה הוא ראש ישראל. הנה איתא במדרש
20 שהראה הקדוש-ברוך-הוא למשה, דור דור ודורשיו,
21 דור דור ופרנסיו. וראה משה שבסוף כל הדורות
22 בעקבות משיחא, יהיה דור יתום כזה שיהיו נשמות
23 נמוכות, שלגבי ההשגות של משה רבינו, ההבנה
24 באלקות של הנשמות שיהיו בעקבות משיחא היא כמו
25 כלום, ויהיו כל-כך הרבה מניעות ועיכובים, ורעב

26 ודאגה רחמנא-ליצלן וירדפו את אלה שלומדים
27 ומקיימים את מצוות ה'. ומכל-מקום, בעלי ההשגות
28 הקטנות הללו ויהודים מאד פשוטים, יקיימו תורה
29 ומצוות ויתפללו בנועם חסידות עם ביטחון וחוזק של
30 אמונה פשוטה. מזה משה רבינו התפעל מאד, שיהודים
31 פשוטים שהשגתם באלוקות קטנה מאד, והם בזמן
32 הגלות שהוא זמן החושך והאפלה בכלל, ובפרט שיהיו
33 דחוקים ולחוצים ומעונים בעינויים קשים ומרים
34 ביסורי הנפש ויסורי הגוף, השם ירחם, ובכל זאת יהיו
35 בתוקף האמונה ובטחון בהו', ולא יתפעלו משום מונע
36 ומעכב, וילמדו תורה ויקיימו את המצוות ויעבדו את
37 הוי' בתפילה ובהנהגות טובות, לכן משה רבינו היה
38 שפל בעיני עצמו. וזהו "והאיש גו' האדמה", שהחזיק
39 את עצמו יותר קטן מאלה שיקיימו תורה ומצוות
40 במסירות-נפש בפועל ממש.
י) ובזה יש יתרון המעלה בדורות של עקבות משיחא
41 על הדורות הראשונים, המעלה היא בכוח
42 המסירות-נפש שקיים רק בזמן הגלות ולא בזמן הבית.
43 כפי שאנו רואים בדורות רבים בעת הגזירות רחמנא-
44 ליצלן שלא ללמוד תורה ושלא לקיים את המצוות. ואז
45 דוקא נתעוררה נקודת היהדות, אנשים פשוטים עמדו
46 על נפשם לעמוד בתוקף גדול ושלא להתפעל משום
47 מונע ומעכב. והתוקף ללמוד תורה ולקיים מצוות קיים
48 אצל כל בני ישראל בשווה. לכל יהודי יש נקודת
49 היהדות שמצד נקודה זו, כל יהודי, אינו רוצה ואינו

31 שהוא תום הלב. אברהם אבינו עליו-השלוש היה
32 "תמים". עניין התמימות הוא רצינות. נאמנות. אברהם
33 אבינו עליו-השלוש היה מסור ברצינות ובנאמנות לרצון
34 העליון ברוך-הוא. לאברהם אבינו עליו-השלוש היתה
35 הכרה באלקות. והכרה זו נתנה לו את התוקף להתייבב
36 נגד נמרוד, והרי נמרוד היה מנגד לאלקות והיה שונא
37 את הקדוש-ברוך-הוא, היינו שהיה יודע את רבנו
38 ומכוין למרוד בו יתברך, ולהקניטו בדברי חירוף
39 וגידוף. ואברהם אבינו עליו-השלוש עמד כנגדו לפרסם
40 אלוקותו יתברך בעולם, עד שחבשו נמרוד בבית
41 האסורים, כמבואר בגמרא 'בבא בתרא'. וגם אז עסק
42 אברהם אבינו עליו-השלוש בעבודתו לעורר אנשים
43 להתקרב לאלקות, והסביר להם ענייני אלוקות כמו
44 השגחה פרטית, ואשר כל ענייני הטבע הם אלוקות
45 ממש, ואשר כל עניין בריאת העולם הוא בשביל טובת
46 בני אדם שיעשו גמילות-חסדים איש את רעהו, ועל-
47 ידי-זה יזכו לחיים נצחיים בחיי הנשמות. והתחדשות
48 החיות בעולמות נמשכת תמיד. כשם שבתחילת
49 ההתהוות, הרי הקדוש-ברוך-הוא ברא את העולם
50 והנבראים מאין ליש, הנה כמו-כן גם לאחר שנתהוו
51 העולמות והנבראים, הנה הקדוש-ברוך-הוא מחי אותם
52 תמיד מאין ליש. וזהו "המחדש בטובו בכל יום תמיד
53 מעשה בראשית", שבכל יום ויום הוא בהתחדשות
54 ממש כמו במעשה בראשית. וכל עבודתו של אברהם
55 אבינו עליו-השלוש הייתה במסירות-נפש שהשליך חייו
56 מנגד ממש בתוקף גדול, מבלי להתפעל משום מונע
57 ומעכב כלל. וזהו "תשורי מראש אמנה" שהתוקף
58 שישנו בכל יהודי למסור נפשו על קיום התורה ומצוות,
59 הוא בירושה לנו מאבותינו, ובזכות הפועל הטוב בתורה
60 ומצוות במסירות-נפש נזכה לגאולה שלימה בקרוב.

תשורי מראש אמנה

ל"ב וי"ג תמוז תרפ"ט.

1 יכול חסו-שלוש להיות נפרד מאלוקות. ונקודה זו
2 נותנת לכל יהודי את התוקף לקידוש השם, כי נקודה
3 זו היא החוזה של הנשמה, ה"חלק אלוקה ממעל"
4 שקיים אצל כל יהודי. הקשר של יהודי עם התורה ועם
5 אלוקות. לכן אנו רואים שאפילו אלה שאינם נזהרים
6 ביותר בקיום המצוות, מכל-מקום כאשר בא חסו-שלוש
7 זמן שמכריחים שלא לשמור יהדות, כפי שהיה בימי
8 היוונים שרצו לעקור את התורה והיהדות, כמאמר
9 "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי
10 ישראל", כפי שכולם יודעים שכל המלחמה של
11 היוונים היתה כדי לעקור יהדות, לגרום שישכחו
12 חסו-שלוש את שם ישראל, כמו שאומרים "להשכיחם
13 תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". והם עוללו לבני
14 ישראל נגישות רבות ולא איפשרו ללמוד, לא איפשרו
15 להתפלל. וכל הנגישות והצרות הללו, זה גופא עורר
16 בבני ישראל התלהבות וחיוזוק לשמור יהדות, כי אז
17 התעוררה נקודת היהדות. וכך בכל עת ובכל זמן,
18 כאשר רחמנא-ליצלן נעשית גזירה על בני ישראל,
19 ומונעים ומעכבים אותם מללמוד תורה ולקיים את
20 המצוות, הנה זה גופא מעורר את נקודת היהדות שהוא
21 התוקף שבנשמה, לעמוד חזק בשמירת התורה
22 והמצוות. ואדרבה, אז נעשית התעוררות בחיוזוק
23 היהדות ומצליחים בזה הצלחה גדולה.
24 (יא) וזהו "תשורי מראש אמנה". מתנה זו של קרבנות,
25 שאדם מתקרב לאלוקות בזמן הגלות, שהרי
26 זה מצד התעוררות של נקודת היהדות, זה נמשך
27 "מראש אמנה". "אמנה" הוא אברהם אבינו עליו-
28 השלוש. אברהם אבינו עליו-השלוש נקרא "אמנה", כי
29 הוא היה ראש למאמינים, והוא הראשון שהלך על
30 קידוש השם. באברהם כתוב "ומצאת את לבבו נאמן"

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בל"ה ק

8 עמלק בא להילחם רק עם "ישראל", עם בני-
9 תורה. קליפת עמלק היא ה"אשר קר"ך²⁷, לקרר את
10 ה"ידיים". עמלק ישנו בכמה אופנים, והעיקר לפעול
11 קרירות. בקרירות עצמה - כמה דרגות, איך לקרר
12 את האותות והמופתים בטענה "היפלא מה' דבר"²⁸,
13 ולקרר בעניינים שבפועל.
14 הרבנים המתולעים, תלמודי-התורה הלא-

1 ג. ה"עבודה" של פורים צריכה לבוא לידי ביטוי
2 כל השנה.
3 "ויבא עמלק וילחם עם ישראל בריפדים"²⁵,
4 אומרים רז"ל²⁶ ש'פ' ידיהם מדברי תורה. לכאורה
5 היה צריך לומר "ש'פ' לבם וראשם" וכו', האם
6 לומדים עם הידיים? אלא עמלק מרפה את הידיים'
7 מהתורה, כלומר מה'בפועל', את המידות (של תורה).

(27) דברים כה, יח.

(28) בראשית יח, יד.

(25) שמות יז, ח.

(26) מכילתא, על הפסוק.

חז"ל³⁵ "אני חומה - זו תורה, ושדי כמגדלות - אלו
תלמידי חכמים". תלמידי-חכמים הם כמו מגדל.
תלמיד-חכם אינו מי שמחבר חיבורים, גם כשהוא
מחבר מאה חיבורים ומשמיע הרבה חילוקים
ופלפולים - אין זה ממש כלום, זה לא תלמיד-חכם.
תלמיד-חכם צריך להיות מגדל, כשהולך ברחוב יהי'
ניכר שהולך כאן תלמיד-חכם, שייראו הזקן, הפאות
והציציות, שהרחוב יחוש וירגיש שהולך כאן בן-תורה.
שאלו את הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק",
כשהלכו להדפיס ספר של הרבי האמצעי, באיזה
תואר לתארו, הורה ה"צמח צדק" לכתוב עליו - עניו,
כי 'עניו' אין פירושו 'שפל', כי-אם מי שיש לו 'דעת
עצמו' עם תקיפות.
התחלת העבודה צריכה להיות בדרך קירוב, זה
יכול להיות אפילו על-דרך "ויפול על פניו"³⁶ בגלל
קרת, אך כשאין זה עוזר, הרי "ואם בריאה יברא
הי"³⁷. החינוך שלהם שהם קוראים לו חיים, הרי זה
"חיים שאולה"³⁸, זה עצמו הוא "מוות".
ובכן, העבודה של פורים, שענינה מסירות נפש,
צריכה להיות העבודה של כל השנה.

כשרים, וכאן קבור הכלב, אותם מלמדים הלא-
כשרים, מחללי השבת, מקלקלים את נשמות ישראל.
כל אחד צריך לפעול להצלת הילדים מתלמודי-
התורה הבלתי-כשרים. יש לדבר בנימוס ובדרך-ארץ,
אך מה זה נימוס, כאשר רואים שתוחבים סכין בלב,
אלא שלא מרגישים בדקירה, כי אין זה לב, כי הלב
מאובן.
העצה למלחמת עמלק היא, כפי שהמשנה
אומרת²⁹, ורש"י מביא במקומו, "וירם משה את
ידיו"³⁰ - וכי ידיו של משה עושין מלחמה? אלא כל
זמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את
ליבם לאביהם שבשמים הם נוצחים, ואם לאו "וגבר
עמלק". צריך להיות "מסתכלין כלפי שמים", כלפי
תורה מן השמים, "וירם משה את ידיו", "משה" הוא
דעת של תורה, על-ידי "בחר לנו אנשים"³¹ - אנשים
כמותו³², על-ידי-זה באה הרמת ידו של משה, וזאת
על-ידי "ויקחו אבן וישימו תחתיו"³³, כלומר להיות
כמו אבן, לא לזוז נגד התורה, אז "וגבר ישראל". אין
להתפעל ממי שיודע תורה, אלא ממי שמקיים את
דיני התורה.
על הפסוק³⁴ "אני חומה ושדי כמגדלות" אומרים

פורים

(34) שיר השירים ח, י.
(35) פסחים פז, א.
(36) במדבר טז, ד.
(37) במדבר טז, ל.
(38) שם. ובמדבר טז, לג.

(29) ראש השנה כט, א.
(30) ראה שמות יז, יא.
(31) שמות יז, ט.
(32) מכילתא על הפסוק.
(33) שמות יז, יב.

אגרות קודש

ב"ה, ה' טבת, תשי"ג
ברוקלין

ידידי עוז הנכבד והנעלה, בעל מדות
טובות, הרב ווי"ח אי"א מוה"ר משה
ליב שליט"א, מנהל אגודת חסידי חב"ד
בעי"ת שיקאגא והגליל

שלום וברכה!

בזה הנני למלאות את ידידי, ומעמיס עליו, לחזור מדי
שבת בשבתו מאמרי דא"ח ברבים בבתי כנסיות של אנ"ש,
ה' עליהם יחיו, שבת קבועה בכל בית כנסת וכנסת, וחוזר

חלילה. ונכון הדבר במאד אשר באותו בית הכנסת שיחזור
בשבת יסדרו במוצאי שבת קודש התועדות אנ"ש מתפללי
בית הכנסת ההוא, ביחוד ובמודגש לשם עונג רוחני
באהבת רעים ובספורי צדיקים וחסידיים, ושלא לערב בזה
שום מגביות של כסף יהיו איזה שיהיו, ויהי כולו מוקדש
לשמה של מזון רוחני, והשי"ת יהא בעזר ידידי ויצליח לו
למלאות את מלאכתו זאת בהצלחה ברוח ובגשם.

והנני ידיו עוז הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

פרשת ויגש

מד וַיִּגֶשׁ אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדֹנִי וְדַבֵּר-נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנִי אֲדֹנִי וְאֶל־יָחִיד אֶפְדָּךָ בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה: ^א אֲדֹנִי שְׂאֵל אֶת־עִבְדִּי לֵאמֹר הִישִׁי-לָכֶם אֵב אוֹ-אָח: ^ב וְנֹאמֶר אֶל־אֲדֹנִי יִשְׁלָנוּ אֵב זָקֵן וְיִלְד וְזָנִים קָטָן וְאֲחִיו מִתּ וַיִּתֵּר הוּא לְבָדּוֹ לָאִמּוֹ וְאָבִיו אֶהְיָ: ^ג וְהֹאמֶר אֶל־עִבְדִּי הוֹרְדָהּ אֵלַי וְאֶשְׁמָה עֵינִי עָלָיו: ^ד וְנֹאמֶר אֶל־אֲדֹנִי לֹא־יִוָּכַל הַנֶּעֱר לַעֲזֹב אֶת־אָבִיו וְעַזֵּב אֶת־אָבִיו וְמָת: ^ה וְהֹאמֶר אֶל־עִבְדִּי אִם־לֹא יֵרֵד אֲחִיכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא תִסָּפֹן לְרֹאוֹת פָּנָי: ^ו וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל־עִבְדְּךָ אָבִי וַנִּגְדִּלּוֹ אֶת דְּבָרֵי אֲדֹנִי: ^ז וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שְׁבוּ־לָנוּ מַעַמ־אֲבֹל: ^ח וְנֹאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם־יֵשׁ אֲחִינוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וַיִּרְדְּנוּ כִּי־לֹא נוּכַל לְרֹאוֹת פָּנָי הָאִישׁ וְאֲחִינוּ הַקָּטָן אֵינָנוּ אִתָּנוּ: ^ט וַיֹּאמֶר עִבְדְּךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם יְדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יִלְדָה־לִּי אִשְׁתִּי: ^י וַיֵּצֵא הֶאָחֶד מֵאִתִּי וְאָמַר אֵךְ טָרַף טָרַף וְלֹא רִאִיתִיו עַד־הַנֶּה: ^{יא} וּלְקַחְתֶּם גַּם־אֶת־זֶה מֵעַם פָּנָי וְקָרְחוּ אִסּוֹן וְהוֹרִידְתֶּם אֶת־שִׁיבְתִּי בְּרַעַה שְׂאֵלְהָ: ^{יב} וְעַתָּה כִּבְאִי אֶל־עִבְדְּךָ אָבִי וְהַנֶּעֱר אֵינָנוּ אִתָּנוּ

וּנִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ: (ע"כ בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ מקץ. שבת חנוכה, ה'תשכ"ז)

בזמן הזה, יוסף הוא למעלה מיהודה, ולכן נאמר "ויגש אליו יהודה". היינו, שיהודה נגש אל יוסף, שהיה "המשביר לכל עם הארץ"; אבל לעתיד לבא יהיה יהודה למעלה מיוסף. וכמבואר במקום אחר שזהו מה שעכשו "תלמוד גדול", שזהו ענינו של יוסף, ולעתיד לבא יהיה "מעשה גדול", שזהו ענינו של יהודה.

ולעתיד לבא יתאחדו יוסף ויהודה, כמו שכתוב בהפטרה דפרשת ויגש: "הנה אני לוקח את עץ יוסף (ו)את עץ יהודה ועשיתם לעץ אחד והיו אחד ביד", והיינו, שביאת המשיח יתאחדו שניהם באופן ש"אחד באחד יגשו", שזהו ענין ד"ויגש אליו יהודה".

שני לא והיה פראותו כִּי־אֵין הַנֶּעֱר וּמָת וְהוֹרִידוּ עִבְדִּיךָ אֶת־שִׁיבְתִּי עִבְדְּךָ אָבִינוּ בְּיָגוֹן שְׂאֵלְהָ: ^א כִּי עִבְדְּךָ עָרַב אֶת־הַנֶּעֱר מֵעַם אָבִי לֵאמֹר אִם־לֹא אָבִיאָנוּ אֵלֶיךָ וְחִטָּאתִי לְאָבִי כָל־הַיָּמִים: ^ב וְעַתָּה יִשְׁב־נָא עִבְדְּךָ תַּחַת הַנֶּעֱר עִבְדִּי לְאֲדֹנִי וְהַנֶּעֱר יַעַל עִם־אֲחָיו: ^ג כִּי־אִיךָ אֵעֲלֶה אֶל־אָבִי וְהַנֶּעֱר אֵינָנוּ אִתִּי פֶן אֶרְאֶה בְּרַע אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֶת־אָבִי: ^ד מַה א וְלֹא־יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא־עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהַתְּנוּעָה יוֹסֵף אֶל־אֲחָיו: ^ה וַיִּתֵּן אֶת־קִלּוֹ בְּכַבִּי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה: ^ו וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֲחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אָבִי חִי וְלֹא־יָכֹלוּ אֲחָיו לַעֲנוֹת אִתּוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפָּנָיו: ^ז וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֲחָיו גִּשׁוּ־נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם אֲשֶׁר־מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה: ^ח וְעַתָּה א אֶל־תַּעֲצֹבוּ וְאֶל־יָחִיד בְּעֵינֵיכֶם כִּי־מְכַרְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי לְמַחֲיָה שָׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם: ^ט כִּי־זֶה שְׁנַתִּים הָרַעֲב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין־חֲרִישׁ וְקָצִיר: ^י וַיִּשְׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לְשׁוֹם לָכֶם שְׂאִרִית בָּאָרֶץ וּלְהַחְיֹת לָכֶם לְכָל־שָׁנָה גְּדֹלָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מלוקט ב עמ' ריב)

כִּי עִבְדְּךָ עָרַב אֶת הַנֶּעֱר (מד, לב) ערכותו של יהודה בזה מצד זה שכל ישראל הם עצם אחד ממש, שלמעלה מהתחלקות (שהיא דרגה נעלית יותר מזה שכל ישראל מערבים זה בזה). לכן היתה ערכות זו אצל יהודה דווקא, שלו נתנה המלוכה, כי ספירת המלכות משרשת ב'כתר', שלמעלה מהתחלקות. ודבריו פעלו ענין זה גם ביוסף, ולכן לא יכל יוסף להתאפק והתנועע אל אחיו.

שלישי ה וְעַתָּה לֹא־אַתֶּם שָׁלַחְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁמָנִי לָאֵב לְפָרְעָה וּלְאֹדוֹן לְכָל־בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^א מִהֲרֹ וְעָלוּ אֶל־אָבִי וְאִמְרַתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף שְׁמָנִי אֱלֹהִים לְאֹדוֹן לְכָל־מִצְרַיִם רִדָּה אֵלַי אֶל־

הַעֲגָלוֹת אֲשֶׁר־שָׁלַח יוֹסֵף לִשְׂאֵת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כרך ז עמ' 14)

ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה פי האלקים (מה, ח) בספר התנ"א מבאר, שבאשר אדם גורם גזק לזולתו - אין לו לנזק לכעס על המזיק, שכן אף שהמזיק נענש על רע בחירתו, הנה על הנזק כבר נגזר בשמים, והרבה שלוחים למקום. ויש לשאל, אם כן מדוע אמרו רז"ל (בבא קמא צב, ב) לגבי השפעת הטוב "חמרא למריה טיבותא לשקנייה", והטעם - כיון שהשליח הוא בעל בחירה. ויש לומר, שבהשפעת הטוב, השליח מוסיף לפעמים בהשפעה שמלמעלה (כמו שמועילה תפלת צדיק או ברכתו). וראה 'תוספות' דבור-המתחיל חמרא: המשקה נותן בעין יפה למי שהוא רוצה. . טוב עין יברך.

רבי כה ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות: **מו** * ויפסע ישראל וכל־אשר־לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק: **נ** ויאמר אלהים | לישראל במראת הלילה ויאמר יעקב | יעקב ויאמר הנני: **ו** ויאמר אנכי האל אלהי אביך אל־תירא מרדה מצרימה כילגוי גדול אשימך שם: **ז** אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם־עלה ויוסף ישית ידו על־עיניך: **ח** ויקם יעקב מבאר שבע וישאו בני־ישראל את־יעקב אביהם ואת־טפם ואת־נשיהם בעגלות אשר־שלח פרעה לשאת אתו: **ו** ויקחו את־מקניהם ואת־רכושם אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה יעקב וכל־זרעו אתו: **י** ובניו ובניו בנים אתו בנותיו ובנות בנים וכל־זרעו הביא אתו מצרימה: **ם**

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כרך ז עמ' 235)

אל תירא מרדה מצרימה (מו, א) לפי שהיה מצר על שנוקק לצאת לחופה לארץ (רש"י) יש לשאל, לפי זה הנה לו לומר "אל תצטער" וכדומה, ולא "אל תירא". ויש לומר, דהנה פשיהדי מכיר ומרגיש שהגלות אינה מקומו האמתי, והוא מצטער על המצאו בה ומשתוקק לשוב למקומו - הרי תשובה זו עצמה מרוממת אותו מעל לגלות ומעניקה לו את

תעמדי: **א** וישבת בארץ־גֶשֶׁן והיית קרוב אלי אתה ובניך ובני בנך וצאנך ובקרך וכל־אשר לך: **ב** וכל־פִּלְתִּי אתך שם כִּי־עוד חמש שנים רעב פֶּן־תָּוֹרֶשׁ אֶתְּךָ וְכִיתֶךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לְךָ: **ג** והנה עיניכם ראות ועיני אחי בנימין כִּי־פי המדבר אליכם: **ד** והגדתם לאבי את־כל־כבודי במצרים ואת כל־אשר ראיתם ומהרתם והורדתם את־אבי הנה: **ה** ויפל על־צווארי בנימין־אחיו ויבך ובנימן בכה על־צוואריו: **ו** וינשק לכל־אחיו ויבך עליהם ואחרי כן דברו אחיו אתו: **ז** ותקל גשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף וייטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו: **ח** ויאמר פרעה אלי־יוסף אמר אל־אחיד זאת עשו טענו את־בעירכתם ולכו־באו ארצה כנען: **ט** וקחו את־אביכם ואת־בתיכם ובאו אלי ואתנה לכם את־טוב ארץ מצרים ואכלו את־חלב הארץ: **י** ואתה צויתך זאת עשו קחו־לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את־אביכם ובאתם: **יא** ועיניכם אל־תחם על־פליכם כִּי־טוב כל־ארץ מצרים לכם הוא: **יב** ויעשורכן בני ישראל ויתן להם יוסף עגלות על־פי פרעה ויתן להם צדה לדרך: **יג** לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימן נתן שלש מאות כסף וחמש חלפת שמלת: **יד** ולאביו שלח בזאת עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים ועשר אתנת נשאת בר ולחם ומזון לאביו לדרך: **טו** וישלח את־אחיו וילכו ויאמר אליהם אל־תרגזו בדרך: **טז** ויעלו ממצרים ויבאו ארץ כנען אל־יעקב אביהם: **יז** ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכִּי־הוא משל בכל־ארץ מצרים ויפג לבו כִּי־לא־האמין להם: **יח** ויברכו אותו כל־דברי יוסף אשר דבר אליהם וירא את־

השלימה את המגן של שבועים נפש. ויש לבאר, דהנה המטרה של גלות מצרים היתה גלוי האמונה הפשוטה שיש בכל יהודי - "ויאמן העם". ואשה בכלל רומזת לספירת המלכות, שנקראת "אמונה כל זאת", כי היא מחדירה בנשמות ישראל את האמונה שכל העולמות חיים וקיימים ממלכותו יתברך - "מלכותך מלכות כל עולמים". ואף ביוכבד כן: בנה, משה, פעל וגלה את האמונה אצל בני ישראל, והיא עצמה, בתור מילדת, עוררה בהם אמונה ובטחון בה, לא להתפעל מפרעה ומגורותיו.

ששי^ה ואת־יהודה שלח לפניו אל־יוסף להורגת לפניו גשנה ויבאו ארצה גשן: ^א ויאסר יוסף מרפכתו ויעל לקראת־ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על־צוואריו ויבך על־צוואריו עוד: ^ב ויאמר ישראל אל־יוסף אמותה הפעם אחרי ראיתי את־פניך כי עודך חי: ^ג ויאמר יוסף אל־אחיו ואל־בית אביו אעלה ואגידה לפרעה ואמרה אליו אחי ובית־אבי אשר בארץ־כנען באו אלי: ^ד והאנשים רעי צאן כִּי־אנשי מקנה היו וצאנם ובקרם וכל־אשר להם הביאו: ^ה והיה כִּי־יקרא להם פרעה ואמר מה מעשיכם: ^ו ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד־עתה גם־אנחנו גם־אבותינו בעבור תשבנו בארץ גשן כִּי־תועבת מצרים כל־רעה צאן: ^ז ויבא יוסף ויגיד לפרעה ויאמר אבי ואחי וצאנם ובקרם וכל־אשר להם באו מארץ כנען והנם בארץ גשן: ^ח ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויצגם לפני פרעה: ^ט ויאמר פרעה אל־אחיו מה־מעשיכם ויאמרו אל־פרעה רעה צאן עבדיך גם־אנחנו גם־אבותינו: ^י ויאמרו אל־פרעה לגור בארץ פֶּאֶנֶז כִּי־אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כִּי־כבד הרעב בארץ כנען ועתה ישובו־נא עבדיך בארץ גשן: ^{יא} ויאמר פרעה אל־יוסף לאמר אביך ואחיו באו אליך: ^{יב} וארץ מצרים לפניך הוא במיטב הארץ הושב את־אביך ואת־אחיו

הכוחות הדרושים להתמודד עם הגלות ועם קשייה ללא מורא ופחד. והו' הרמז בלשון רש"י: דוקא משום שאמה מצר על הגלות אין לה סבה לפחד ממנה.

חמישי^ה ואלה שמות בני־ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו בְּכָר יַעֲקֹב רְאוּבֵן: ^א ובני רְאוּבֵן חֲנוּךְ ופֶלֶא וְחֲצֹרֶן וְכֹרֶמִי: ^ב ובני שְׁמֹעֹן יְמוּאֵל וְיִמִּין וְיֹאחֵד וְיִכִּין וְצֹחַר וְשָׂאוּל בְּנֵי־הַכְּנַעֲנִית: ^ג ובני לֵוִי גֵרְשֹׁן קָהַת וּמֶרָרִי: ^ד ובני יְהוּדָה עֶר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וְפֶרֶץ וְזָרַח וְיִמָּת עֶר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְיִהְיוּ בְנֵי־פֶרֶץ חֲצֹרֶן וְחִמּוּל: ^ה ובני יִשְׁשַׁכָּר תוֹלַע וְפוֹה וְיוֹב וְשִׁמְרֹן: ^ו ובני זְבֻלֹן סֹרֵד וְאֵלֹן וְיִחִיאֵל: ^ז אֵלָּה ^ח בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפָרָן אֲרָם וְאֵת דִּינָה בְּתוּלָה נֶפֶשׁ בְּנִי וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ: ^ט ובני זָרַח צִפִּיּוֹן וְחָגִי שׁוּבָן וְאַצָּבָן עֲרִי וְאַרְוִדִי וְאַרְאֵלִי: ^י ובני אֲשֶׁר יָמְנָה וְיִשְׁוּה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׁרָח אֲחֵתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִּיאֵל: ^{יא} אֵלָּה בְּנֵי זֵלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֶן לְלֵאָה בְּתוּלָה וְתֹלַד אֶת־אֵלָּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נֶפֶשׁ: ^{יב} בְּנֵי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימֵן: ^{יג} ויולד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ אֶסְמֵת בְּתוּלָה פּוֹטִי פֶרַע כֶּהֵן אֵן אֶת־מִנְשָׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם: ^{יד} ובני בְּנִימֵן בִּלְע וְכָכֵל וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אֲחִי וְרָאשׁ מִפִּים וְחָפִים וְאַרְדִּי: ^{טו} אֵלָּה בְּנֵי רָחֵל אֲשֶׁר יָלַד לְיַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ אַרְבַּעַת עָשָׂר: ^{טז} ובְנֵי־דָן חֲשִׁים: ^{יז} ובני נַפְתָּלִי יַחֲצִאל וְגוּנִי וְיֹצֵר וְשִׁלֵּם: ^{יח} אֵלָּה בְּנֵי בִלְהָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֶן לְרָחֵל בְּתוּלָה וְתֹלַד אֶת־אֵלָּה לְיַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ שִׁבְעָה: ^{יט} כָּל־הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרֵימָה יָצְאוּ יָרְכוּ מִלְכָּד נָשִׁי בְנֵי־יַעֲקֹב כָּל־נֶפֶשׁ שְׁשִׁים וָשֵׁשׁ: ^כ ובני יוֹסֵף אֲשֶׁר־יָלְדָה לָּם בְּמִצְרַיִם נֶפֶשׁ שְׁנַיִם כָּל־הַנֶּפֶשׁ לְבֵית־יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרֵימָה שִׁבְעִים: ^{כא} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 223)

כל נפש . . . שלשים ושלש (מו, טו) ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים ושנים, אלא זו יוכבד (רש"י) הינו שהיא

יִשְׁכּוּ בָאָרֶץ גִּשֶׁן וְאֶסְדֵּי־עֵת וְיִשְׁכּוּ אֲנָשֵׁי־חֵיל וְשִׁמְתָם שָׂרֵי מִקְנֵה עַל־אֲשֶׁר־לִי: וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי פָרְעָה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פָּרְעָה: ^ח וַיֹּאמֶר פָּרְעָה אֶל־יַעֲקֹב כִּמָּה יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ: ^ט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־פָּרְעָה יָמֵי שְׁנֵי מְגֻרֵי שָׁלָשִׁים וּמֵאת שָׁנָה מֵעַט וְרַעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיִּי וְלֹא הִשְׁיָגוּ אֶת־יָמֵי שְׁנֵי חַיִּי אֲבֹתִי בְיָמֵי מְגֻרֵיהֶם: וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פָּרְעָה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פָרְעָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 828)

וְאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לִפְנֵי (מו, כח) לְמַעַן לוֹ בֵּית תַּלְמוּד (רש"י) מִסֵּתֶר שֶׁכָּבֵד הָיְתָה יְשִׁיבָה בְּהִנְהֵגַת יוֹסֵף, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן הָקִים יַעֲקֹב יְשִׁיבָה נֹסֶפֶת. וְטַעְמוֹ וְנִמְקָו עֲמוֹ: יוֹסֵף הָיָה טָרוּד בְּהוֹל עֲנִיֵּי הַמִּדְיָנָה, כִּף שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהִקְדִּישׁ לְיְשִׁיבָה אֶת כָּל זְמָנוֹ. וַיַּעֲקֹב רָצָה שֶׁתִּהְיֶה יְשִׁיבָה שֶׁבְּרָאשָׁה עוֹמֵד יְהוּדָה, שֶׁלֹּא הָיָה טָרוּד בְּעִסּוּקִים אַחֲרִים, נְעִלִים כָּכָל שִׁיחִיו, וְהוּא יָכוֹל לְהִתְמַסֵּר אֶף וְרַק לְתַלְמוּד הַתּוֹרָה.

שְׁבִיעִי ^א וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וַיִּתֵּן לָהֶם אַחְזָה בָּאָרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב הָאָרֶץ בָּאָרֶץ רַעֲמֶסֶס כְּאֲשֶׁר צִוָּה פָּרְעָה: ^ב וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִיו לֶחֶם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: ^ג וְלֶחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי־כִבֵּד הָרַעֲב מְאֹד וַתִּלָּה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרַעֲב: ^ד וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנּוֹמָצָא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בְּשָׂבַר אֲשֶׁר־הֵם שֹׂבְרִים וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתָה פָּרְעָה: ^ה וַיִּתֵּם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ כָּל־מִצְרַיִם אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר הִבֵּה לָנוּ לֶחֶם וְלָמָּה נָמוּת נִגְדָּךְ כִּי אָפֶס כֶּסֶף: ^ו וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הֲבֹ מִקְנֵיכֶם וְאֶתְנֶה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אֶם־אָפֶס כֶּסֶף: ^ז וַיָּבִיאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם אֶל־יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בַּסּוּסִים וּבַמִּקְנָה הַצֹּאן וּבַמִּקְנָה הַבָּקָר וּבַחֲמֹרִים וַיִּנְהֹלֵם בְּלֶחֶם

בְּכָל־מִקְנֵהֶם בַּשָּׁנָה הַהִוא: ^ח וַתִּתֵּם הַשָּׁנָה הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־נִכְתָּד מֵאֲדָנִי כִּי אִם־תָּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדָנִי לֹא נִשְׂאָר לִפְנֵי אֲדָנִי בְּלֹתִי אִם־גּוֹיְתָנוּ וְאֲדָמְתָנוּ: ^ט לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲדָמְתָנוּ קָנָה־אֶתְנוּ וְאֶת־אֲדָמְתָנוּ בְּלַחֵם וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאֲדָמְתָנוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה וְתִנְזָרַע וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת וְהֵאדָמָה לֹא תִשָּׁם: ^י וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה כִּי־מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי־חָזַק עֲלֵהֶם הָרַעֲב וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה: ^{יא} וְאֶת־הָעַם הָעֹבֵד אֹתוֹ לְעֹרִים מִקְצֵה גְבוּל־מִצְרַיִם וְעַד קִצְחוֹ: ^{יב} רַק אֲדָמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה כִּי חֹק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פָּרְעָה וְאִכְלוּ אֶת־חֶקֶם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פָּרְעָה עַל־כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת־אֲדָמָתָם: ^{יג} וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־הָעַם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת־אֲדָמַתְכֶם לְפָרְעָה הֵאֱלַכְם זֶרַע וּזְרַעְתֶּם אֶת־הָאֲדָמָה: ^{יד} וְהָיָה בְּתִבּוּאוֹת וְנִתְתֶם חֲמִישִׁית לְפָרְעָה וְאַרְבַּע הִידָת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֵאכֹלְכֶם וְלִאֲשֶׁר בְּבֵיתֶכֶם וְלֵאכֹל לְמִטְכֶּם: ^{טו} וַיֹּאמְרוּ הַחִיתָנוּ נִמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי אֲדָנִי וְהִינּוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה: ^{טז} וַיִּשָּׁם אֶתָּה יוֹסֵף לְחֹק עַד־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה לְחֹמֶשׁ רַק אֲדָמַת הַכֹּהֲנִים לִבְדָּם לֹא הָיְתָה לְפָרְעָה: ^{יז} וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ מִצְרַיִם בָּאָרֶץ גִּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ כָּהֵן וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד:

★ ★ ★

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְּרַעֲוִתָּהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶזְרָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן. אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עַלְמָיָא. יְתַבָּרַךְ יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא

וְלַעֲלָמִי עֲלָמִיָּא. וְיִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרַמֵּם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִידָא הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא, דְּאֲמִירָן בְּעֵלְמָא, וְאֲמִרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

וְהֵינִינוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה: כּוּ וַיִּשֶׁם אֶתְהּ יוֹסֵף לְחֶק עַד־הַיּוֹם הַזֶּה עַל־אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה לְחֻמֶּשׁ רֶ"ק אֲדָמַת הַפְּהָנִים לְבָדִם לֹא הָיְתָה לְפָרְעָה: כּוּ וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁשֵׁן וַיֵּאֱחָזוּ כָּהֵן וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד:

ק"ו פסוקים יהללא"ל סימן

♦ ♦ ♦

מפטיר כה וַיֵּאֱמְרוּ הַחִיתָנוּ נִמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָיִ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִיזִים הָיָא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְּרַכִּינַעֲם, וְכָל־נִתְיבְתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

מז) עֵץ אֶחָד, חֲסִידַת עֵץ. "לִיתְוָדָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ", אֵת הַמִּלִּים הָאֵלֶּה תִּכְתֹּב עַל הָעֵץ. וְהָיָא רָמּוֹ עַל שְׁבֵט יְהוּדָה וְשֵׁבֶט בְּנִמִּין שֶׁהִתְחַבְּרוּ לְמַלְכוּת אַחַת. "לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ", וְהָיָא רָמּוֹ עַל שְׁבֵט אֶפְרַיִם וְשֵׁאֵר תִּשְׁעָה

הפטרה לפרשת ויגש לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

ביחזקאל פרק לו

לז טו וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: מו וְאַתָּה בְּנֵאֲדָם קַח־לָךְ עֵץ אֶחָד

עטרת מרים

טו וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: - אַחֲרֵי שֶׁהָרָאוּ ה' אֵיךְ יִהְיוּ הַעֲצָמוֹת תִּכְשָׁלוּ וְתָבֹא בָם הַרוּחַ, הָרָאוּ אֵיךְ יִתְנַחֵם הַגּוֹף הַכָּלִי הַזֶּה הַעוֹמֵד בַּתְּחוּמֵי בִּאֻשָּׁן שְׁלֹא יָמוּת עוֹד, הֵינּוּ אֵיךְ תִּתֵּן הַנְּהֻמָּה הַמְּלוּכָה שֶׁהוּא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֶת הַגּוֹף הַכָּלִי וְאֵיךְ יָשׁוּבֵה אֶל ה' עַל־יְדֵי שְׁמִירַת תּוֹרָתוֹ וּמִצְוָתָיו שֶׁנֶּה בְּנֶפֶשׁ

עטרת מרים

שי למורא

כו וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם שֶׁיָּשְׁבוּ בָּאָרֶץ בְּשָׁלוֹם בְּרִית עִוְלָם יִהְיֶה אוֹתָם יִהְיֶה עִמָּהֶם וְנִתְּתִים אִתָּן אוֹתָם בְּמִקּוֹמָם וְלֹא יִזְוּוּ מִשֵּׁם וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם וְנִתְּתִי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם וְלֹא תִּחְרַב עוֹד: כו

וְהָיָה מִשְׁכְּנִי מִשְׁכְּנִי שְׂכֵנִי יִהְיֶה עִלֵּיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים לְעוֹר וּלְחֹשֶׁעַ וְהָמָּה יִהְיוּ־לִי לְעַם לְהֵאמִין כִּי וְלִשְׁמוֹר מִצּוֹתַי: כח וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת עִמִּי בְּהוֹיֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: כח וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּהוֹיֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

כו וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עִוְלָם יִהְיֶה אוֹתָם וְנִתְּתִים וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם וְנִתְּתִי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: כו וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עִלֵּיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהָמָּה יִהְיוּ־לִי לְעַם: כח וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּהוֹיֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגִן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִקְדָּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש
 מז כח ויהי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה
 שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים
 וארבעים ומאת שנה: כט ויקברו ימי ישראל
 למות ויקרא ל לבנו ליוסף ויאמר לו אם-נא
 מצאתי חן בעיניך שים-נא ידך תחת ירכי
 ועשית עמדי חסד ואמת אל-נא תקברני
 במצרים: לו ושכבתי עם-אבתי ונשאתני
 במצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה
 כדברך: לא ויאמר השבעה לי וישבע לו
 וישתחו ישראל על-ראש המטה: פ (לז)
 מח ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר
 ליוסף הנה אביך חלה ויקח את-שני בניו עמו
 את-מנשה ואת-אפרים: ז ויגד ליעקב ויאמר
 הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב

על-המטה: ג ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי
 נראה-אלי בלזו בארץ פנען ויברך אתי: (ישראל)
 ויאמר אלי הנני מברך והרביתך ונתתיך
 לקהל עמים ונתתי את-הארץ הזאת לזרעך
 אחריך אחזת עולם: ה ועתה שני-בניך
 הנולדים לך בארץ מצרים עד-באי אליך
 מצרימה ליהם אפרים ומנשה בראובן ושמעון
 יהוי-לי: ו ומולדתך אשר-הולדת אחריהם לך
 יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם: ו ואני
 בבאי מפון מתה עלי רחל בארץ פנען בדרך
 בעוד פברת-ארץ לבא אפרתה ואקברה שם
 בדרך אפרת הוא בית לחם: ה ויבא ישראל
 את-בני יוסף ויאמר מיראלה: ט ויאמר יוסף
 אל-אביו בני הם אשר-נתן-לי אלהים בזה
 ויאמר קחם-נא אלי ואברכם:

המשך ממעמוד רלה

ת"ח על שלחו לכאן המודעה ע"ד הבחירות וכן הקטע מהגליון ע"ד ניגון הרב מליאדי, ובטח
 יעשה כן גם להבא ות"ח מראש על הטרחה בזה.

אחכה לבשורות טובות על דבר הילדה... תי' ויה"ר שיוכל לבשר תמיד אך טוב בכלל ובפרט.

ת"ח על הודעתו מחגיגת ט-י, יט-כ כסלו וכן בשבת מברכים. בטח ישתדלו גם להבא להתנודע
 לפרקים קרובים ולהוסיף אומץ בהפצת המעיינות חוצה, שזהו תפקידנו עתה בזמן הזה.

הפ"נ בעד בנו שי' קראתי בהיותי על הציון בערב ר"ח, וצדיקא דאתפטור, דאשתכח בהאי
 עלמא יתיר מבחיוהי, בטח נתן ברכתו והשי"ת ימלאה על מילואה.

נודעתי אשר בשכונת בית ישראל ישנו שיעור בחסידות והמשפיע הוא הרה"ח וכו' ר'... שהוא
 ג"כ ממקבלי תמיכה מכולל חב"ד. אבל זה חדשים אחדים שהפסיקו את תמיכתו, ובמילא אפשר שעל
 ידי זה יהי חלישות או אפילו ביטול לגמרי חייו של השיעור הנ"ל.

איני יודע הטעם למה הפסיקו התמיכה להנ"ל, ובטח הי' טעמים ונימוקים עמם, אבל בשים
 לב שזה מטיל בספק שיעור ברבים בתורת נשיאנו, אקוה שישתדל למצוא מוצא באופן שלא יהי חייו
 הפסק בהשיעור, ואם אי אפשר בלאו הכי הרי גם מכאן נשתתף בתמיכה הנ"ל.

מה שכותב ע"ד התיסדות שיעורים בדא"ח בכמה מקומות, וכותב שנצרך לזה משפיע וספרים,
 הנה מטובו להודיעני יותר פרטים בזה, היינו באיזה שכונות, מי הם המשפיעים וכו' ולאיזה ספרים
 מתכוון, ואשתדל בל"נ לראות מה יש ביכלתי לעשות בזה.

בברכה,

לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א				
באר שבע (ח)	06:39	06:40	08:32	08:35	09:09	09:11	10:01	10:04	12:13	12:16	16:47	16:51	17:15	17:19	16:30	17:30
חיפה (ח)	06:42	06:43	08:33	08:35	09:10	09:12	10:02	10:04	12:12	12:15	16:45	16:50	17:11	17:15	16:19	17:27
ירושלים (ח)	06:38	06:40	08:31	08:33	09:08	09:10	10:00	10:02	12:11	12:14	16:49	16:53	17:12	17:17	16:13	17:28
תל אביב (ח)	06:41	06:42	08:33	08:35	09:10	09:12	10:02	10:04	12:13	12:16	16:45	16:49	17:14	17:18	16:28	17:29
אוסטריה, וינה (ח)	07:45	07:45	09:00	09:02	09:49	09:50	10:33	10:35	12:26	12:29	16:08	16:14	16:47	16:52	15:55	17:07
אוסטריה, מלבורן (ק)	05:59	06:03	08:51	08:55	09:38	09:42	10:54	10:58	13:59	14:01	20:46	20:47	21:18	21:19	20:29	21:32
אוקראינה, אודסה (ח)	07:41	07:41	09:01	09:03	09:48	09:49	10:33	10:35	12:29	12:32	16:17	16:23	16:55	17:00	16:04	17:14
אוקראינה, דונייצק (ח)	07:18	07:19	08:34	08:36	09:23	09:24	10:07	10:09	12:01	12:03	15:43	15:49	16:22	16:27	15:30	16:41
אוקראינה, דנייפדטרובסק (ח)	07:31	07:31	08:45	08:47	09:35	09:36	10:18	10:20	12:12	12:15	15:52	15:58	16:31	16:37	15:39	16:51
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	08:05	08:05	09:13	09:14	10:04	10:05	10:46	10:48	12:37	12:40	16:10	16:16	16:51	16:56	15:56	17:11
אוקראינה, קייב (ח)	07:58	07:58	09:05	09:07	09:57	09:58	10:39	10:41	12:30	12:33	16:01	16:07	16:43	16:48	15:48	17:03
איטליה, מילאנו (ח)	08:03	08:03	09:26	09:28	10:12	10:14	10:58	11:00	12:55	12:58	16:50	16:56	17:24	17:29	16:37	17:43
אקוודור, קיטו (ח)	06:12	06:15	08:41	08:44	09:12	09:15	10:15	10:17	12:46	12:49	18:20	18:23	18:44	18:47	18:04	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:42	05:47	08:33	08:37	09:17	09:20	10:31	10:34	13:32	13:34	20:10	20:11	20:41	20:41	19:53	20:54
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	06:14	06:19	09:06	09:10	09:58	10:02	11:16	11:20	14:25	14:28	21:20	21:21	21:56	21:57	21:03	22:11
ארה"ב, בולטימור (ח)	07:26	07:26	09:04	09:06	09:45	09:47	10:34	10:36	12:38	12:41	16:51	16:56	17:23	17:28	16:37	17:40
ארה"ב, ברוקלין (ח)	07:19	07:20	08:55	08:57	09:36	09:38	10:25	10:27	12:28	12:31	16:37	16:42	17:09	17:14	16:23	17:27
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	07:20	07:20	08:55	08:57	09:37	09:39	10:25	10:28	12:28	12:31	16:37	16:42	17:10	17:15	16:23	17:27
ארה"ב, דטרויט (ח)	08:01	08:01	09:32	09:34	10:16	10:17	11:03	11:05	13:04	13:07	17:08	17:13	17:42	17:46	16:54	17:59
ארה"ב, האוסטון (ח)	07:16	07:18	09:12	09:14	09:48	09:50	10:41	10:43	12:53	12:56	17:32	17:36	17:59	18:03	17:17	18:14
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:56	06:58	08:46	08:48	09:23	09:25	10:15	10:17	12:24	12:27	16:52	16:56	17:21	17:26	16:38	17:37
ארה"ב, מיאמי (ח)	07:07	07:08	09:08	09:11	09:43	09:45	10:37	10:40	12:53	12:56	17:40	17:43	18:06	18:10	17:25	18:20
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	07:17	07:18	08:51	08:53	09:33	09:35	10:21	10:24	12:24	12:26	16:30	16:35	17:04	17:08	16:17	17:21
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:43	07:43	09:19	09:21	10:00	10:02	10:49	10:51	12:52	12:55	17:01	17:06	17:34	17:39	16:47	17:51
ארה"ב, שיקגו (ח)	07:18	07:18	08:50	08:52	09:33	09:35	10:21	10:23	12:23	12:25	16:27	16:33	17:01	17:06	16:14	17:19
בוליביה, לה-פס (ח)	06:01	06:05	08:42	08:46	09:16	09:19	10:23	10:26	13:07	13:10	19:08	19:10	19:33	19:35	18:51	19:45
בלגיה, אנטוורפן (ח)	08:47	08:46	09:50	09:52	10:43	10:45	11:25	11:27	13:14	13:17	16:42	16:48	17:24	17:30	16:29	17:46
בלגיה, בריסל (ח)	08:45	08:45	09:50	09:52	10:43	10:44	11:25	11:26	13:14	13:17	16:44	16:50	17:26	17:32	16:31	17:47
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:21	05:25	08:06	08:10	08:43	08:46	09:53	09:56	12:43	12:45	19:01	19:02	19:23	19:25	18:44	19:35
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:11	05:15	07:56	07:59	08:32	08:35	09:41	09:44	12:30	12:33	18:42	18:44	19:09	19:11	18:26	19:22
בריטניה, לונדון (ח)	08:06	08:06	09:09	09:10	10:02	10:03	10:44	10:45	12:32	12:35	16:01	16:07	16:41	16:47	15:51	17:03
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	08:25	08:24	09:19	09:21	10:16	10:17	10:56	10:57	12:41	12:44	15:57	16:03	16:42	16:48	15:47	17:05
גרמניה, ברלין (ח)	08:17	08:17	09:16	09:18	10:11	10:12	10:51	10:53	12:38	12:41	16:01	16:08	16:44	16:50	15:48	17:06
גרמניה, פרנקפורט (ח)	08:24	08:24	09:32	09:34	10:24	10:25	11:06	11:08	12:57	13:00	16:30	16:36	17:11	17:17	16:17	17:32
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:16	05:20	08:03	08:06	08:40	08:44	09:51	09:55	12:44	12:46	19:10	19:11	19:30	19:32	18:53	19:43
הודו, מומבאי (ח)	07:10	07:13	09:21	09:23	09:53	09:56	10:50	10:53	13:10	13:13	18:10	18:14	18:36	18:39	17:55	18:49
הודו, פונה (ח)	07:06	07:08	09:16	09:19	09:49	09:51	10:46	10:49	13:06	13:09	18:07	18:11	18:33	18:36	17:52	18:46
הונגריה, בודפשט (ח)	07:31	07:31	08:48	08:50	09:36	09:38	10:21	10:23	12:16	12:18	16:00	16:06	16:38	16:43	15:47	16:58
טורקיה, איסטנבול (ח)	07:25	07:25	08:59	09:01	09:41	09:43	10:30	10:32	12:32	12:35	16:40	16:45	17:13	17:18	16:26	17:30
יוון, אתונה (ח)	07:40	07:41	09:22	09:24	10:02	10:04	10:51	10:54	12:57	13:00	17:14	17:18	17:45	17:50	17:00	18:01
מולדובה, קישינב (ח)	07:50	07:50	09:09	09:11	09:56	09:58	10:41	10:43	12:36	12:39	16:23	16:28	17:01	17:06	16:09	17:20

לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת		
			מג"א		אדמוה"ז													
			ש	א	ש	א												
ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	07:09	07:11	09:19	09:21	09:51	09:54	10:48	10:51	13:08	13:11	18:07	18:11	18:32	18:36	17:52	18:46		
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	04:41	04:46	07:31	07:36	08:34	08:38	09:54	09:58	13:10	13:13	20:21	20:21	21:01	21:01	20:03	21:18		
נפאל, קטמנדו (ח)	06:53	06:55	08:52	08:55	09:27	09:30	10:21	10:24	12:35	12:38	17:18	17:22	17:45	17:49	17:03	17:59		
סין, בייג'ין (ח)	07:35	07:36	09:12	09:14	09:54	09:55	10:42	10:45	12:46	12:49	16:57	17:02	17:29	17:34	16:41	17:46		
סינגפור, סינגפור (ח)	07:05	07:08	09:32	09:35	10:04	10:06	11:06	11:09	13:36	13:39	19:08	19:11	19:32	19:35	18:52	19:44		
פולין, ורשא (ח)	07:45	07:45	08:45	08:47	09:40	09:41	10:20	10:22	12:08	12:11	15:30	15:37	16:14	16:20	15:18	16:36		
פרו, לימה (ח)	05:45	05:49	08:23	08:26	08:56	08:59	10:02	10:05	12:42	12:45	18:35	18:37	19:00	19:02	18:19	19:12		
צרפת, ליון (ח)	08:21	08:22	09:44	09:46	10:30	10:32	11:16	11:18	13:13	13:15	17:04	17:09	17:40	17:46	16:50	17:59		
צרפת, פריז (ח)	08:44	08:44	09:57	09:58	10:46	10:48	11:30	11:32	13:23	13:25	17:03	17:09	17:41	17:46	16:50	18:01		
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:03	06:05	08:28	08:30	08:59	09:01	10:00	10:03	12:28	12:31	17:54	17:57	18:18	18:21	17:38	18:30		
קנדה, טורונטו (ח)	07:51	07:51	09:19	09:21	10:03	10:05	10:50	10:52	12:49	12:52	16:52	16:57	17:23	17:28	16:38	17:41		
קנדה, מונטריאול (ח)	07:34	07:34	08:57	08:59	09:43	09:45	10:29	10:31	12:26	12:29	16:20	16:25	16:55	17:00	16:06	17:14		
קפריסין, לרנקה (ח)	06:52	06:54	08:40	08:42	09:18	09:20	10:09	10:11	12:17	12:20	16:42	16:47	17:12	17:17	16:28	17:28		
רוסיה, לובאוויטש (ח)	09:20	09:19	10:08	10:10	11:07	11:08	11:46	11:47	13:28	13:31	16:36	16:43	17:24	17:30	16:23	17:47		
רוסיה, מוסקבה (ח)	09:00	08:58	09:43	09:44	10:44	10:44	11:21	11:22	13:01	13:04	16:08	16:14	16:53	16:59	15:55	17:17		
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	08:08	08:08	09:25	09:27	10:13	10:15	10:58	11:00	12:53	12:56	16:39	16:44	17:16	17:22	16:25	17:36		
שווייץ, ציריך (ח)	08:13	08:13	09:30	09:32	10:18	10:20	11:03	11:05	12:58	13:01	16:48	16:53	17:21	17:26	16:34	17:40		
טאילנד, בנגקוק (ח)	06:40	06:42	08:56	08:59	09:28	09:31	10:27	10:29	12:50	12:53	18:00	18:03	18:24	18:28	17:45	18:37		

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל או מתחת שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה.

הנרות צריכים לדלוך לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, עם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחיינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו, בימים ההם בזמן הזה:

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות, ועל הנסים, ועל הנפלאות, שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, עלידי פהניך הקדושים. וכל שמונת ימי חנוכה, הנרות הללו קדש הם, ואין לנו רשות להשתמש בהן, אלא לראותן בלבד, כדי להודות ולהלל לשמך הגדול, על נסוך ועל נפלאותך ועל ישועותיך.

לפעמים צריך אדם להתנזר לפי שעה ממילוי תאוותו ואפילו מילוי רצונו, כאשר הגוף רוצה דבר שהוא היפך הבריאות שלו, ורק השכל מעכב אותו מלעשות זאת, ועל דרך זה כאשר הנשמה מעכבת את הגוף ממילוי תאוותו ורצונו.

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ט

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגְיַעֲנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׁמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחִיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שׁי **הלוי** בן חנה
וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר
ויוצאי חלציהם
צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**
שלום יצחק הלוי ומשפחתו
רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**
זבולון הלוי וזוגתו **רות**
חגית ובעלה **גבריאל סופייב**
שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**
אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**
יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**
אור אבנר הלוי שיחיו
לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00713
29/12/2019

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים